

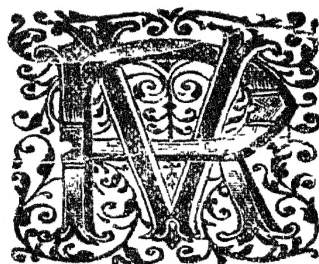
శ్రీ రస్తు.

శ్రీమదధ్యాత్మతత్త్వప్రతిపాదకశ్రీమంతు
ముముక్షుజనాపేక్షితంబున నగు.

శ్రీమదధ్యాత్మరహస్యాయణము

పద్యకావ్యము.

కోటమరాజు నాగయ్యమాత్యవిరచితము.

(ప్రత్యక్షమార్గం.)

చెప్పఁ పురి :

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే.

బ్రకటితము.

1924.

All Rights Reserved.

శ్రీ రస్తు.

అధ్యాత్మ రామాయణము

బొ ల కా డ ము.

శ్లో. చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరమ్,
ఏకైకమత్తరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనమ్.
రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేదసే,
రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాపతయే నమః.

చైతన్యము కంగమందిరముగా శ్రీభూసతుల్కాల్య న
రక్తవేరితటమందు శేషభజిభోగం బూని లా యోగని
ద్రావిభ్రాజితుఁడైన పుణ్యపురుషుఁడాశీవసేతుఁ మహా
తేనాప్రీతు మహానుభావుఁ గొలుతుఁ శ్రీరంగనాథుఁ విభుఁ. 1

- సీ. ఏదేవుఁ డభిలలోఁకుఁ డై రజతాచలంబుమీఁదను గాఁపురంబు నేయు
నేధీరుఁ డమరుల బాధించి విహరించు దోషాచరావరిఁ ద్రుంపఁ గడఁగు
నేపుణ్యుఁ డభిలమునీం ద్రులకోర్కెలు సమకూర్పుఁ గల్పభూజంబుమాడ్కి
నేమహాగుణశాలి కామాదిరహితుఁ డై ప్రకటవై రాగ్యసంపద వహించు
- తే. నట్టి ప్రాణేయశైలకన్యాధినాథు, సింధురాజనధియ జగద్బంధు నభవు
వేదవేద్యుఁ బురాతను భేదమోద, విరహితుఁ బరేశు శివుని భావించు మదిని. 2
- క. వాణీకుసాంద్రతరక, భృంగప్రదు భూతకల్పనాద్యతు జగ
త్రాణధురీణు నమేయుఁ బు, రాణపురుషుఁ గమలగర్భుఁ బ్రస్తుతి సేతుఁ. 3
- క. కలకాభినుతిను దుహినా, చలకన్యను వాణీ సర్కశనివాయకుమా
రుల మఱియుఁ గల్లువేల్పులఁ బలుమఱు భజియింతుఁ గవిత్ భాసిల్లుటకుఁ. 4
- ప. మఱియును.

- సీ సంతతార్చితరామచంద్రపాదాంభోజః బ్రాచేతసునిగ్రవిప్రధముః దలఁతు
భారతగ్రంథకల్పనదత్తు భజనంబునెతు నాసత్యవితీతనూజ
కైలరాట్టనయాప్రసాదవర్ధితవాగ్వికానుః బ్రస్తుతిసేతుః గాలిదానుః
బాహ్వతీవల్లభోపాసకు నెమ్మదిఁ బాడుదు వేములవాడభీముః
- తే దనకవిత్వంబు నారాయణున కొసంగి, యవ్యయం బైన కైవల్య మందినట్టి
పుణ్యచరితుని బమ్మెరపోతరాజు, నాత్మగణుతింతు మత్కావ్య మలరుటకును. 6
- ఆ. ధర రమావరార్చితం బగుదుఁ జెలంగు, కావ్యమునను గిట్టకల్పనముల
లేనితప్పు తెన్నుఁ బూనుదు రొకకొండ, తోర్పు లేక పల్కు నేర్పు లేక. 7
- ఐ. ఆని యిట్లు ముఖ్యదేవతాపంధనంబును సుకవికీర్తనంబును గుకవిగుణేరితంబునుం
గావించి. 8
- తే తహిఁ జెలంగెడు కోటమరాజుభాస్క
రాఖ్యమంత్రికః దద్యావ్య యైన శాయ
మాంబకును గూర్చినుతుఁడఁ గాశ్యపసగోత్ర
జనితుఁ డను నాగయామాత్యుఁ డనెఁ నాఁడు. 9
- ఐ. ఇద్ధరాతలంబున. 10
- క. ఘనపాండిత్యము లేకు, న్నను దనచేకొలఁచినైన నారాయణు
ర్జ్ఞన మొనరింపఁగఁ దగునని, మనుమును తెన్నుగురు గాన ముదమున నేనున్. 11
- షష్ఠ్యంతములు:**
- క. ధీరునకును గొస్తుభమణి, హీరునకును మేఘస్ఫుభాకారునకున్
ఘోరానురహతణసహ, స్త్రారునకును నుపనిషత్పురవిహారునకున్. 12
- క. పుణ్యునకును మునినివహళ, రణ్యునకు నసంగకోటిరాజ త్తనలా
వణ్యునకు నిగమనుస్తక, గణ్యునకు నహేతుకాత్మకారుణ్యునకున్. 13
- క. సేనుముగ నుభయకావే, రీమధ్యతలంబునందు శ్రీభూసీహ
భామ లడుగులాత్తఁగ ని, ద్రాముద్రాకలితుఁ డైన రంగేశునకున్. 14
- క. తగుప్రణవవిమానమున భు, జగవల్లభతల్పమునను శయనించి బుద్ధుల్
నిగమములఁ బొగడ విని చిటు, నగవునఁ బరికించుచుగ నాయకిదొరకున్. 15
- ఐ. అంకితముగా నాయొసర్పం బూనిన చుధ్యాత్మరామాయణం బను మహాకావ్యంబు
నకుఁ గథాక్రమంబెట్లు లనిన లోకానుగ్రహార్థంబు కైలసందనచేతఁ బ్రశ్న యొన
రింపంబడి తత్ప్రతిబద్ధ భకు శశాంకిశేఖరుం డెఱింగించి, యర్థంబయ్యమావల్లి భు
వలన నెఱింగి కమలాననుండు గాగడున కెఱింగించిన తెఱంగునఁ దనయందలి కృప

వేదవ్యాసమానీంద్రుండు పల్కె ననుచు నూతుండు నైమిశారణ్యపుణ్యక్షేత్రం
బున శౌనకాదిసహామునివర్గంబులం గనుంగొని బ్రహ్మాండపురాణంబునందలి
యధ్యాత్మ తత్త్వాసబోధకంబగు నీరామాయణపుణ్యాఖ్యాయికఁ బల్కె నుపక్ర
మించి యిట్లనియె 16

క. రాముండ నే ననియెనుమతి, నేమట్టి ధనంబు నేయు నిల మోహము నా
రాముండ నే ననుట కతి, ప్రేమను సజ్జనుల ననుసరించెద నెపుడున్. 17

తే. వాసవసతాంఘ్రియుగళు సీతాసమేతు, సదయు భక్తప్రసన్నురసాతనూభ
వానయననీలజలజపర్వస్థితాబ్జ, సుందరుని వంద్యు మానసమందుఁ గొలుతు. 18

సీ. భవవారివాప్రభంజను ఘోరదానవభుజంగఖగేంద్రు రవికులేశు
సీతాసమేతు నాశ్రితమమిత్రావుత్తురి నమలు నాద్యు నమేయు నభువిదూరు
జలజగన్భినురేంద్రసంతతార్చితు జగద్వాప్యపను భక్తసంతాపహరణు
నవ్యయు దశకంఠగాచలభిరురతుల్యకరాధ్యు నిత్యుఁ గల్యాణగిరిము

తే. నప్రతర్క్యప్రతాపాధ్యు నంబుదోప, మానవరదేహుఁ బుణ్యనాజానుబాహుఁ
బరమమునిగేయు దశరథభాగధేయు, రాము రిపుభీము సీతాభిరాముఁ గొలుతు. 19

చ. ఎవఁడు ధరాధరంబు హరియింప నుగ్రాళి నుతింపఁ జిన్నయుం
డనిఁ బయోరుహో ఘటలమందు జనించి దశాస్యముఖ్యదా
సవుల నడంచి పాపహాసనంబగు కీర్తిని భూమి గప్పి చెం
ది వెలుంగు బ్రహ్మ మాద్యము నుతించెద నాజసకాత్మజాధిపున్. 20

మ. జగము లేనియఁగఁ బెంపఁ జంప నొకఁడై సావిద్యుఁడై తిన్నుఁ గె
ల్వఁగ సమ్తాయ కసాధ్యుఁడై మదిఁ దలంపక రాక సానందుఁడై
తగునైర్తల్యతఁ దాల్చి స్వీయమగు తత్త్విజ్ఞుండు నై యొప్పు న
జ్జగదీశు న్నిజబోధయాపు రఘువంశశ్రేష్ఠ భావించెదన్. 21

తే. ఇతిరమతి లేక వినుసించు నెఱుంగు చదువు, సత్తి యధ్యాత్మ సంజ్ఞచే నెనయురాను
చరిత మఖిలపురంజనునస్తుతింబుఁ, బాపములఁ బాసి హరిఁ జెంద నోపువాఁడు.

క. శిషిగిరిజాతయు రామా, ర్ణవసంగతయు ననఁ దగిన రామాయణకా
వ్యవితమలగంగానది యీ, భువనశ్రయమును విశుద్ధి బొందఁగఁ జేయున్. 22

కా గౌరీనాథనుధాపయోనిధిజ మై కల్యాణసంధాయ యై
వై రాగోన్మజ్జలహూల మై కలితదివ్యజ్ఞానసస్యంబు నై
పారం బొందని భక్తిసూనయుతి మై భాసిల్లు నాధ్యాత్మిక
శ్రీరామాయణకల్పకంబు విబుధు లేసివింతు రిహుత్థున్.

ఎ. మఱియు వినుం డొకానొక సమయంబునఁ గై లాసకుభృద్వతంసంబున రవిశతవిమ
లంబగు మందిరంబున రత్నసింహాసనముండును ధ్యాననిష్ఠుండును సిద్ధసంఘసేవితం
డును మహామునిభావితండును నగు సదాశివదేవుం గనుంగొని వామాంకస్థ యగు
పరవతరాజునందన భక్తిసమ్రయై సకలహితకరంబును నానందకందంబును నగు
వాక్యంబుగా నిట్లనియె. 25

సీ. సకలాత్మ సాక్షి వై సర్వజగన్నివానుండ వై చెలువందు సుభగచరిత!
నీకు వందన మిదె నీవు సనాతనుండవుఁ బరమేశ్వరుండవును గాన
ధర సనాతనమగు పురుషోత్తిమునితత్త్వ మెఱుంగఁ గోరెద నింక నెంతగోప్య
మైనఁ బల్కఁగరాని దైన మహానుభావులు భక్తుల కెఱుంగఁ బలుకువార
తే. లిదియ కా దింక నేనుమీ కెసయభక్తి, యుతినుబ్రియనిట్లుఁ గానసత్తుతినిఁబల్కఁ
దగును నే వేఁడుకొనిన యర్థంబు లెల్ల, భక్తవత్సల! కైలాసభవన! యీశ!. 26

ఎ. ఎట్టులనైనఁ బరోక్షజ్ఞానంబును సపరోక్షజ్ఞానంబునుదదపరోక్షజ్ఞానజననకారణంబు
లగు భక్తివైరాగ్యంబు లెవ్విధంబులలో యవియును నానాతత్త్వవిచ్ఛేదకంబు నగు
మితంబునుంబల్కదవేని యే సనధికారినిగ్రీనైనను దాళణోపాయంబులగు భవన్తు
భోదితంబులెఱింగెద నిదియ కా దింకొక్క పరమరహస్యంబు వేఁడెద నది ప్రథ
మంబయ్యానతీవలయు సర్వప్రాణులకు సద్ధిపానభూతుం డగు రామచంద్రునియందు
జనియించిన భక్తియ భవమోక్షణంబునకుఁ బ్రసిద్ధం బొందు సాధనంబు లేదని
యును సంశయంబు జరియించెం గావున నీదునిర్మలత్వలచేత నది వాపం దగు
వినుండు. 27

సీ. దశరథరాజునందనుని గొండఱు సిద్ధు లాద్యుండు పరుండును సద్వయంబు
సకలమాయాగుణసంప్రసారవిముక్తుఁ డని రెయ్యంబులును నప్రమత్తు
లగుచు భజింపుచు నవ్విధంబుగఁ బరంపరము నొందిరి కొందఱిదియ యెదు
స్వావిద్యచేతను సంవృతమానసుం డగుచు నాత్మి నెఱుంగఁ డన్యై లెఱుంగఁ
తే. బలకఁగఁ బరాత్మతత్త్వంబు దెలియుఁగాక, యున్ననీతాకృతింబగు మన్నదుఃఖ
మేల పరమాత్మఁ డగునమ్మహితుచేతఁ, జేయఁబడుఁగాన సముఁ డెల్ల జీవులందు. 28

క. ఇటు లెఱుంగనివాఁడు భజిం, చుట కేక్రియఁ దగు నటంచుఁ జూతురు కరుణా
నిలంబక! మీచే నిపు, డెటుఁ దెలియఁగఁ బోలు దాని నతీగింపఁ దగుకొ 29

ఎ. అనిన మహాదేవుం డిట్లనియె. 30

మ. సతి! యే హేతువుచేత నీవు రఘునంశ శ్రేష్ఠతత్త్వంబు వ్యా
ద్యత మానట్లుగఁ గోరి తండుల భువికొ భన్యాత్మ విబ్బంగి ము

న్నితరు లేవడరు గాన నీదగు మనోభీష్టం బొడంగూర్చ నా

శ్రీతరక్షాపరతంత్ర రాఘవవిభుఁ సేవించి భావించెదన్.

31

వ. పరమాత్ముండగు రామచంద్రుని నిగూఢంబును బరమంబును నగు తత్త్వం బెఱుంగ
వేడితివికావున నమృహాత్ముండు పరమాత్మయు నిమాయకు మొదటివాఁడును మహా
నంగుండును సొక్కండును నజాండును నయ్యుఁ దనదగు మహామాయచేత జగం
బులు సేయుదు లోపల వెలుపలను దల్లేపన్బితుం డయి యాకాశంబుభంగి నుండు
మతియును.

32

తే. తనరి సర్వాంతరథుఁ డయ్యునునిగూఢుఁ డగు మఁదనమాయనగుజగంబంతవెలుంగఁ
జేయుఁ దత్సన్నిధానంబుచేతఁ దిరుగు, జగము లోహ మయఃకాంతనన్నిధిలె. 33

వ. విమూఢులగు వా రివిధంబున.

34

క. మతి దెలియక స్వాజ్ఞానా, నృతు లై గతమాయఁ డధికవిజ్ఞానఘనం

డతులితుఁ డగు నాత్మ నిలన, జతిపఱతురు స్వాజ్ఞతను నిజం బిది యబలా!.

35

క. ఉరుకర్తయు క్తులను మతి, పరివారోపేతు లగుదు భిషమున నెపుడుం

దిరుగుజనులహృదయస్థితు, లెఱుంగరు గ్రైవేయ మజ్ఞులెఱుంగనిభంగిన్.

36

మ. అమృత వేటోక కాంతి యుర్కు నిడఁ బెంపై యున్న బోయితీస్వభా

వమునం గానితెఱంగునక విమలభాస్వద్ జ్ఞానసంపూర్ణుఁ డా

కమలాప్తాన్వయవార్ధి చంద్రునియెడం గానేర్చునే య య్యవి

ద్య మహీభృద్వరనందనీ! ప్రథితకళ్యాణీ! భవానీసతీ!.

37

వ. అదియుఁ బరమాత్మ యుఁ బరమేశుండును నగు నతనియందుఁ బల్కంబడఁ చెల్లనినఁ

గన్నులు దిరుగుచుండువిసప్తదృష్టికి గృహాదికంబెల్లఁ దిరుగుగతిఁగనుపడనిమాడ్కి

దేహేంద్రియకర్తయగు జీవునిచేతనొనరింపంబడు నంతయుఁ గేదిలాత్మ యందు నా

రోపించి యేనుగర్తను భోక్తనను విమోహంబు నొందుదురు. నభోమణియందుఁ బ్ర

కాశరూపావ్యభిచారంబున నగ్నిహోత్రంబు లేనిమాడ్కిఁ బరుండును బరిశుద్ధజ్ఞా

నమయ్యండునునగురామచంద్రునియందుజ్ఞానాజ్ఞానంబు లుండనేరవు. పరానందమ

యందును విజ్ఞానరూపియునుగావున నజ్ఞానంబు నుండదు తత్సాక్షియు మాయాశ్ర

యందును గాన నమృహాత్మునిమోహంబు నొందింప నమాయకు సామర్థ్యంబు గలుగ

నేరదు. మతియును

38

క. అతిదుర్లభ మిది విను మిం, కితరుల కెఱుంగింపఁ బోల దీరామసురు

త్సతసీతాసం చాదము, నతసుఖదము మోహసాధనంబు మృగాక్షి!.

39

వ. ఎట్లనిన.

40

సీ. మున్ను రామాయణంబున రామచంద్రుండు దేవకంటకు దశగ్రీవు సనుత
బలవాహనంబుగ భండంబునం గూల్చి సీతతోఁజూతను సాకేతమునకు
సౌమిత్రయును వాయుజముఖవానరవర్గమును గొల్వఁ జనుచెంచి వనజగర్భ
పుత్రుదిబుధులు నింపు దలిర్పు సభను నుభాసనంబుననర్కభాసమానుఁ
తే. డమహత్తుఁడు గూర్చుండి యధికబుద్ధి, కలితు విజ్ఞానకాంక్షు నిశ్చలుఁ గృతాత్మ
కార్య హనుమంతు ముకుళితకరు నిరీహుఁ, గాంచి యిట్లనె ధారుణీకన్యతోడ. 41

మ. మనకుఁ భృత్యుఁడు వీతకల్పఁడు నాత్మజ్ఞానపాత్రుండు పా
వని మన్నిశ్చను మీనుబుద్ధి కలుగం బల్కుం దగు న్నీ వనక
జనకత్నవరపుత్రి సత్కయణచే సామీరి నీక్షించి రా
మునియాధార్థ్య ముపక్రమించె బలుకఁ మోదంబునక బాంధవీ!.

42

వ. ఇట్లు లోకవిమోహినియును నైదేహి సమర్థకంబుగ.

43

సీ. రామచంద్రుఁడు పరబ్రహ్మంబు సచ్చిదానందుఁ డద్వయఁడు నానందుఁ డనులుఁ
డీశుఁ డాత్మయు స్వప్రకాశండు శాంతుండు నిర్వికారుండును నిర్మలుండు
నని బుద్ధి నూహింపు మగచరేంద్రవతంస! మూలప్రకృతి లోకములు సృజింపఁ
గావ నిర్జంపంగఁ గర్త నే నమకొమ్ము మతనిసన్నిధిభూతవీతతి నెల్ల
తే. నేనె సృజియింపు చుండును నిది యెఱుంగఁ, జాల కజ్జలు రామభూపాలునంగు
భ్రాంతినొందుచునుదురుపాధిముక్తుడొరులకెఱుంగంగఁబడఁడగోచరుఁడునిజము.

వ. ఇదియె కాదు.

45

సీ. అతినిర్మలంబగు సర్వాన్వయంబున జనియించి తాటకిఁ దునిమి సవము
గాచి జాతిని నాతిగాఁ జేసి మిథిలలో శంకరుచాపంబు పొంక మడచి
ననుఁ బెండ్లి యై భార్యవునిగర్వ మడఁగించి కదలి యయోధ్య కిం పొదవఁ జేరి
పగునాల్గువర్ష ముల్పదపడి నను గూడి జనకునానతివసంబునకు నేఁగి
తే. యచట నెదిరించు నవ్విరాధాదిముఖ్యు, దేవకంటకులను క్రుంచి తివిరి మాయ
లేడి యైనట్టి మారీచు లీలతోడఁ, గూల్చి మాయామహాజను గోలుపోయి.

46

వ. అంత జటాయువునకు మోక్షం బొసంగి కబంధుని గతభవబంధుం జేసి శబరివలనఁ
బూజితం డై నుగ్రీవునితోడ సాచివ్యం బొసరించి యొక్క సాయకంబునవాలిం
జక్కడంచి సీతాశ్వేషణంబు నేయం బనిచి ప్రసిద్ధిం బగు దక్షిణపారావా
రంబు నేతుబంధనంబు గావించి లంకానిరోధనంబునుం జేసిసపరివారంబుగ దురా
త్తుండగు రావణుం బరిమార్చి విభీషణునకు రాజ్యం బొసంగి యేనునుం గూడఁ బు
ష్పకారూఢుం డై యయోధ్యానగకంబున కేతెంచి పట్టాభిషిక్తుం డై చెలువొందె

ననుటయాదిగాఁగల మత్స్యకార్యంబులు నిర్వికారండును నఖిలాత్మయు నగు
రఘునాయకునియందు మూఁడు లాలోపింతు రమృహత్తుం... 47

తే చనఁడునిలువఁడుచింతగాంచఁడుతలంపఁ, డొకటియొనరింపఁడానందుఁడుజ్వలంపఁ
చలుఁడు పరిణామహినుఁడైబాడసయ్యఁ, గలసిమాయాగుణములతో మెలఁగునెటుల.

చ. అని పలుకంగ నాత్మయు ననాత్మపరాత్మలు వీనితత్త్వ మె
యనిలకుమార! నీకుఁ దెలియంగను బల్కిద సందరాఘవుం
డనియెను; మూఁడుభంగుల మహత్తులు భేదము లాకసంబుసం
దాన నెటుతోచు సక్కరిణిఁ దోచును జిత్తున నిక్క మెట్లనన్. 49

సీ. సకలాశయమునంగు వెలయుమహాకాశ మజ్జలావచ్చిన్నమంగు బింబి
తంబును ననఁ ద్రివిధంబుగ భేద మాకసమున నగుభంగిఁ గాంచ బుద్ధ్య
వచ్చిన్నవైతన్య మచ్చెంతఁ గాక చెల్వగుపూర్ణవైతన్య మట్టిబుద్ధి
యందు బింబితమగు సట్టివైతన్యంబు నన మూఁడువిధముల నగును భేద
తే. మచ్చిదాభాసముతమగు సట్టిబుద్ధి నలయఁ గర్తృత్వజీవత్వములు వికార
విరహాతుండు సవచ్చిన్నుఁ డరయనిట్టు, లయిసహుటస్థపయి నుంతు రజ్జు లిలను 50

తే అట్టియాభాసయును నవిద్యాకృతింబ, యగుటవలన మృషాబుద్ధి యనఁగఁబఁగుఁ
గడఁగి విచ్ఛేదధర్మంబు కల్పితంబ, యగుట నాతఁ డవిచ్చిన్నుఁ డనఁగఁ దగును.

వ. తత్త్వమసీతివాక్యంబులవలన నాతిసి కపూర్ణునితోడ నైక్యంబు పల్కంబడు
నింభంగిబుద్ధియంగుఁగొనించువైతన్యంబున కైక్యంబుపల్కంబడును మఱియును 52

తే ఆమరు జీవాత్మ పరమాత్మ లంగు నెప్పు, డైక్యభావంబు నీమహావాక్యమునను
నాసమయమునఁ దనగుకార్యములతోడ, నడఁగును నవిద్య నిస్సంశయంబు పత్న!.

వ. మదభక్తుండగువాఁ డియ్యైక్యజ్ఞానం బెఱింగె నేనిమద్భావంబుకొఱకుయుక్తుం డగు
నిట్లుంగాక మద్యక్తివిరహితు లై శాస్త్రంబు లనుభవంబులముసంగెడుమూఁఢాత్మ
లకు జన్మశతంబులకు నైన జ్ఞానమోక్షంబులు సిద్ధింప విధి యును. 53

చ. అసఘ! రహస్య మీహృదయ మాత్మవినిశ్చయ మేను నీకుఁబ
ల్కినయది నాగుచింతనము లేక యిలక శనుపై నవారి కి
వ్వను దగ దింద్రభోగములు వచ్చిన చంచు సమీకృతుఁ గ
న్దాని రఘువల్లభుం డనియెఁ గోమలి! యే నిదె నీకుఁ బల్కితిన్. 55

సీ. అతిగుహ్యతమము హృదయము విచిత్రము పాపకోపనం బపవర్గసాధనంబు
శ్రీరామకథితం బశేషాగమాంతసంగ్రహ మెవ్వ రతిభక్తిఁ గడఁగి చదువ

నడఁగు ననేకజన్మాన్తాఘములు శ్రీరామువాక్యప్రకారమున యోగి
బృందావకారియుఁ బితృవిధరతుఁడు జాతిభ్రష్టు పాపి భూదేవహంత
తే. కుంఠ నైనను శ్రీరామకువలయేకు, పూజ యొసరించిహృదయంబుతాఁజదువఁగఁ
బరమయోగులకైన లభ్యంబుగాని, పదము గలుగును సురలచే భావ్యుఁ డగును. 56
క. అనిన గృహీతానుగ్రహ, ననుపమధన్యును గృతార్థ నైతిని సదే వీ
డెను మదిని గల్గుసంశయ, మినుమడి నీకిరుణ ననుచు నీశ్వరి యనియెన్. 57

చ. పరమపవిత్ర! నీదు ముఖపంకజసంస్కృత మైన రాఘవే
శ్వరుచరితామృతం బిపుడు పానమొసర్చిన నెత్తునంబు సం
సరణము వాపు నంచు విన సంతసిలున్ మితమాటఁ దృప్తి చే
కురదు స్ఫుటాక్షరంబుగను గోరెడఁ బల్కఁగ దే కృపానిధి!. 58

మ. విను దేవీ! రఘునాథుచేత మును నే విన్నట్టిగోప్యంబు రా
మునిచారిత్తము దీనిఁ గోరి వినినన్ ముక్తుల్ నిజాజ్ఞానసం
జనితోద్భవ్యద్యయరాశిచే దనరు భాస్వత్స్వప్తసంతానముల్
ఘనతాపత్రయహారమాఁ బలికెడన్ గౌరీసరోజాననా!. 59

ప. ఎట్లు లనిన. 60

సీ. దశకంధరాదిదైత్యవితానశరముచేఁ దప్త యై గోరూపధారి యగుచు
ధరిణి సమస్తబృందారకుల్ చనుదేర వనరుహాసనులోకమునకు రోద
నంబు నేయుచు నేఁగి సలిగర్చున కంతఁ బలుకంగ నమృహాభివ్యచరితుఁ
డఖిలాత్మవిజ్ఞాని యగుట నొంకిత ధ్యానించి గుణాబ్ధిసన్నిధికి నరిగి
తే. యతులితపురాణకథితసంస్తుతులచేత, సిద్ధనిర్మలపదముల శ్రీకు సఖిల
లోకహృత్స్థితు నజరుని లోకనయనుఁ, బరమపురుషుని వినుతించెఁ బద జూండు.

వి. ఇట్లాసందసలిలాస్మితనయనుం దై భక్తికలితవాక్యంబుల సన్నుతిసేయునవసరంబున
దిక్కుల తమం బెల్ల నివారింపుచు. 62

అంశ శ్రీమన్నారాయణుండు బ్రహ్మకుఁ బ్రత్యక్ష మగుట. అంశ

సీ. వారిజహితహస్తోరుప్రహకుఁ దై సాక్షాత్కరించె బద్ధాత్మఁ డప్పు
డకృతాత్మలకుఁ జూడ నలవిగానితదీయవిగ్రహం బజ్జంబు సమగ్రదృష్టిఁ
జూడఁ జాలకయును జూచెఁ దద్రూపంబు హరినీలతుల్యంబు దశహాసితకు
భాస్వయంబుఁ బద్మప్రత్యంబు ముటుకుండలహారికేయూరకలిత మమర

తే. వాంఛితంబును శ్రీవత్సలాంధనంబు, విమలకౌస్తుభరత్నంబు విపులపాంచ
జన్మజలజగదాససాప్తరథరిత, మసమసాయకతుల్యం బసంత మజము. 63

వ. మఱియును.

64

తే. స్వర్ణయజ్ఞోపవీతంబు స్వర్ణవర్ణ, చేలమును ఖగవాహనస్థితముఁ బంక
జాలయాధారుణీనేన్య మఖిలపార్వ, దోషకోభిత మభయంబు పాపహరము.

65

వ. ఇవిధంబున.

66

క. ఎసఁగి యిరుపక్కియల సన, కసనందనముఖులు మించి గణుతి యొసర్పకొ
బిసరుహలోచనుఁ డపు నె, దైవ నిలువఁగఁ బద్మజుండు ధృతకరపుటుఁడై.

67

వ. హస్తగద్గదభౌషణంబుల నిట్లని వినుతింపం దొడంగె.

68

సీ. డేవ! కృపాసాంద్ర! దీనజనావన! నారాయణానంతవారిజాక్ష!

నీరూప మీక్షింప నే నెంతవాఁడను గర్త పాశంబులకడనుఁ గను ము
ముక్షులౌవారిచే ముదమునఁ బ్రాణబుద్ధింద్రియాత్మల నుతియింపఁ బడెడు
నీపదాబ్జములకు నెమ్మి మ్రొక్కదఁ బూర్ణ కాముఁడవును స్వగుభానుభవుఁడ

తే. వియ్య గుణమయ మగు మాయ నఖిలమును సృ
జించుచును బెంచుచును విదారించు చుండు

వెలయు నీధర్మముల శ్రద్ధ సేయు వాని

కరణి నితరవ్రతులు శుద్ధిఁ గాంచలేరు.

69

ఉ. సత్యపదానువర్తులగు సంయమివయ్యలచేతి నాత్మిలకొ

నిత్యము నిల్పఁగాఁ దగు వినిర్మలతావకపాదపంకజం

బత్యసురక్తి నాదుహృదయంబున నిల్పునుగాక దుష్టసాం

గత్యసముద్భవాఘచయఖండన సేయు ముపంద! మాధవా!.

70

వ. దేవా! బ్రహ్మత్వాధికారసిద్ధికొఱకు మాచేతను బ్రత్యక్షానుభవసిద్ధ్యర్థంబు జ్ఞానపం

తులగు మహాయోగిజనులచేతను బూర్వంబ నేవతుండ వైతివి మఱియును.

71

చ. జలనిధికన్య నీయంబుఁ జయ్యనఁ జెందియుఁ బాదయుగ్మం

దుల నిడినట్టి యాతులసితోడ సపత్నియహాలె స్ఫుర్తచే

వెలయుఁ దా మెఱింగి నువివేకులు లచ్చిని వీడి నీపదం

బుల దృఢభక్తిఁ గోగుదురు పుణ్యాశరీర! ఖగేంద్రవాహనా!.

72

క. ధారుణిశోకయులను సం, సారామయలపులకు రసాయన మగుటకొ

సారాయణ! మా కివ్యభి, చారింబుగ నీదుగ్ధక్తి సమమీర్షిఁగదే.

73

వ. అని యివిధంబున విన్నవించు గనుంగొని భగవంతుల డగు నారాయణుం డెద్ది

కర్తవ్యం బనిన మరల సరస్వతీరమణుం డిట్లయె.

74

సీ. అవధరింపుము పద్మజైత్ర్యవ్యసంపన్న! యావసుంధరయందు రావణుండు

పౌలస్త్యతపయుండు పటుబలాఘ్నిఁడు రాక్షసాధీశ్వరుండు వాఁ డాగ్రహమున

- మద్దత్తవరముచే మత్తుఁ డై మూఁడులోకములవారలకు దుఃఖము లొనర్చు
వానికి మనుజునిచే నేలఁ గూలంగ నేను గట్టడ చేసి తిట్లు గాన
తే. మానవాకృతి మీరలు పూని దేవ, కంటకుండగు సప్తజ్జీకంఠఁ దునుముఁ
డిట్టులైనను సుఖియించు నెల్ల జగము, లనిన నారాయణుం డిట్టు లనియె సపుడు.
- క. పనజజ! విను మును గశ్యపుఁ, డెరుముని తపమునను నాకు నానంద మొన
ర్చిన నేను దృక్పథముఁ జేం, దిన సుతునిఁగ వేఁడె ననుమతించితి నటులన్. 76
- మ. ఇపు డామానికులేంద్రుఁడుకొ దశరథాధీశుం డనాఁ బుట్టె నా
న్యపకాంతాత్రి తియంబునందునను జన్మింతుం దనూజుండ నై
కృప నాల్గాకృతులకొ, మహీజ యన సత్కిర్తికొ విదేహాక్షమా
ధిభుకేహంబున యోగమాయయును వృద్ధిం బొందు వాగీశ్వరా!. 77
- ప. ఏను నివృత్తాసహితుండ నై సకలకార్యంబులు చక్కంజేసెద ననుచు భగవంతుం
డవతర్ధానం బొందె నంతి శతృనందుం డెమరబృందంబులం గనుంగొని. 78
- మ. వినుఁడీ దేవతలార! లోకగురుఁ డౌ విష్ణుండు భూభార మో
ర్వను మార్తాండులంబునందునను శ్రీరామాఖ్యచే బుట్టుఁ గా
వున నాత్మాంశల వానరప్రవరులకొ బుట్టించి యుగ్రాజిఁ దో
డొనరింపం దగు నిల్చు నెంతతడ వయ్యర్వీశ్వరుం డుర్విలోకొ. 79
- ప. అని యమరబృందంబులకుం బలికి భూదేవి ననునయించి చతురాసముంబు నిజ
భవనంబునకుం జనియె సమరులును. 80
- తే. ఘోరపాపాదంప్రప్రసనీరుహోగ్ర
సఖముఖాయుధములగు వానరశరీర
ములును ఋతొకృతులఁ దాల్చి జలజనయను
గుదయముఁ బ్రతీక్షసేయుచు నుండి రపునె. 81
- క. అనుచు శకాంకకీరీటుం, డీనపంకాంఘోధిచంద్రుఁ డిఁకమీఁద జనిం
చును తిద్విధంబుఁ బల్కెద, వినుమనియెఁ దుమారశైలవిభుసందనితోన్. 82
- ప. ఎట్టు లనిన. 83
- సీ. ఆతిధార్మికుం డయోధ్యావల్ల భుండు సర్వలోకవిక్రతుండు భాగ్యాకరుండు
సత్త్విపూక్రమశాలి హురుండు దశరథుఁ డనురాజు మూర్ధన్యమాళి
తనయులు లేక చింతను గ్రున్పి యొకనాఁడు ఘను విసిష్టుం బిల్వఁ బనిచి యోమ
హత్తి పుత్రులులేని యభిరాజ్యము దుఃఖకరము గావున నెట్లు కలిగెదరు స
తే. మస్తలక్షణలక్షితులొ మహీతు లాత్మ, జల దయామతితోమృతఁ బలుకు మనిన

నమ్మని శ్రేష్ఠుఁ డనియె ధరాధి నాథ! చింతిలకు తావకాభీష్ట సిద్ధి యగును. 84

తే. సత్త్వసంపన్నులను దేవసములు వల్లు, రాత్త జాలు గల్గెదరు శాంత కధిప! తపను యర్థముగఁ గలపుణ్యుఁ డీశువని ఋశ్య, శృంగుఁ డాతని నిటకుఁ దేరంగ బనుపు.

దశరథుఁడు ఋశ్యశృంగుని రావించి పుత్ర కామేష్టి యొనర్చుట

ప. ఇట్లు నరించి యేమనుఁ గూడఁ బుత్రి కామేష్టి యొనరింపు మనినఁ బక్షి-
రథుండును మంత్రులతోడఁ జని ఋశ్యశృంగుం దోడితెచ్చి పరిశుద్ధుం డై వీత
కల్ప ఘటగు మనులం గూడి యజ్ఞ కర్తం బుపక్రమించి శ్రద్ధాయుక్తుం డై వేల్పు
చున్న సమయంబునఁ దప్తజాంబూనద ప్రభుం డగుచు హవ్యవాహనండు స్వస్తి
పాత్ర స్థంబగు పాయసంబు కిరంబునం బట్టి హోమకుండంబునందు సాక్షాత్క-
రించి. 86

క. కొనుఁ డిదె పాయస మిది గొను, మనుజులకు సుతత్వ మొందు మహిలోఁ బరమా
త్మ సజం బమరవినిర్మిత, మని పక్షిరథునకు నొసఁగి యనలుఁడు చనియెన్. 87

ఉ. అంతటఁ గోరిక ల్పక్షుల మాలకు సంతస మంది యుత్తుహీ

కాంతుఁడు మానివర్చుటకు గ్రక్కున మ్రొక్కి తదాజ్ఞఁ గైకయీ
కాంతికుఁ గోసలాత్తి జనుఁ గైకొనఁ బాయస మిచ్చెఁ, గోరి తా
నంత నుమిత్ర వేడఁగఁ బ్రియంబున వారు స్వభాగమందున్. 88

ప. సగంబు సగం బొసంగి రిట్లు భుజియించి రాజకాంతలు ముగ్ధురను సగర్భ లై దేవ
తలభంగి భర్త సాధాంతరంబులఁ జెన్నొంది రంత దశమమాసంబునఁ గౌసల్య
కుమారు నద్వయం గనియె నవ్వీసంబు వినుము. 89

ఉ. ఘన మై యొప్పెడుచైత్ర శుద్ధినవమిన్ గర్కాటలగ్నంబునకొ
వనజాపుం డజరాశిఁ జెందఁగ బునర్వస్వర్త మింపొంద హే
చ్చున నింపై గ్రహపంచకం బమరఁ దేజోవిగ్రహండున్ సనా
తనుఁ డావిర్భవ మొందె నవ్యతుఁ డమ ర్త్య ప్రాణపారీణుఁ డై. 90

ప. బృందారకులు చందారసుమంబు లందంద వర్షింపుచుండి రక్షేపుండు. 91

సీ. కలితసిలోత్పలదళనిభిశ్చాముండు సీతాంబరధరుండు జాతిరూప
మాణిక్యకుండలయహితకపోలండు సంభోజరక్తనేత్రంతుఁ డుగ్ర
కరసహస్రప్ర తీకాశకిరీటుండు నాకుంచితాలపిం డబ్బపాంచ
జన్యగి దాసహస్రారశోభితచతుర్బాహుండు సంతతోత్సాహుఁ డాత్మ

తే. సత్కృపాచంద్ర సూచితసస్తితుండు, భూరికరుణారసావృతిపుండరిక
లోచనుండును భవబంధమోచనక్రీ, యాచణుండును భువనవిరోచనుండు. 92

ప. మఱియు శ్రీవత్సహారకేయూతనూపురాదిభూషణుండిను ఎనమాలికావిరాజితం
డును నగు జగన్నాథుండు గానంబడిన విస్తయంబు నొంది హర్షాశ్రుజలపూర్ణ
నయన యై కరంబులు మొగిల్చి కాసుల్య యి ట్లనియె. 93

చ. జననత! దేవదేవ! ఐరచక్రగదాధర! ఎందసంబు ని
న్ననయము వాగగోచరుఁడు నద్యతుఁడుకొ బరమాత్మయొక్క సనా
తనుఁడు నతీంద్రియం డనుదుఁ దత్త్వవిదులొ వచియింతు రైన మా
యను జగదుద్భవస్థితిలయంబు లొనర్చుచు నుండు వెంతయున్. 94

ప. దేవా! కత్వాదిగుణసంయుక్తుండ వై సోత్త్రార్హుండ వయితివి గాని విచారింప నను
లుండవు నఖిలంబు సేయుభంగి నుండుదువు గాని యకర్తవును నడచినమాడ్కిఁ
దోతువుగాని గమనవర్జితుండవును వినిసపోల్కి నగుపడుదువుగాని తత్సాధన
తహితుండవును గననయట్లు వెలయుదువుగాని కనుంగొననివాఁడవును నిట్లు సాధనం
బులు లేక సకలకార్యంబులు నొనరించు నీకుఁ బ్రణమిల్లెద. యేను బబ్బుటయై
కాదు 'అప్రాణో హ్యమనః శుభ్రః' ఇత్యాదిప్రతిపచనంబులునుం గలవు. సకల
భూతంబులయందును సమంబుగ నుండియు నజ్ఞానధ్వంతచిత్తులగువారలకు సగ
పడ వింక సద్బుద్ధులగు పుణ్యులకుం గానవత్తువు. మఱియును. 95

ఆ. లోకములకు భక్తలోలత గనుపింప, సణువులట్లు పంకజాండకోటు
లుదరమందుఁ దోచు విడితుండ విబభంగి, గలిగితయ్య! నారుగర్భమందు. 96

ప. ఏనును. 97

సీ కనులపండువు గాఁగఁ గనుఁగొంటి నీదివ్యమంగళమూర్తి సీమాయచేతి
దుర్భరసంసారతోయధి మునిగెన నాఁడుదానికీ నిట్లు చూడఁబడుట
నీదయాళుత్వంబు నేఁ డందఱికిఁ దేటపడియె విశ్వ మనేకభంగులగును
ద్రిష్టా సీమాయ న న్నెప్పడు చెందకయుండ నొనర్చి యియ్యజ్జ్వలంపు

తే. రూప ముపసంహరించి నిరూఢముగను, (శిశువురూపంబు దాల్చి నాచిత్తమునకుఁ
బుత్రసంతోషమును గూర్చి పుత్తుఁడవుగ.)? దర్శనంబిమ్ము ననుగన్నతండ్రి! నేఁడు.

ప. ఇ ట్లయిన లాలనాలింగనాలాపంబుల నుత్కిటంకగు నజ్ఞానంబు నుత్తరించెద
ననిన నెయ్యది యభీష్టం బది సమకూర్తు ననుచు భగవంతుం డి ట్లనియె. 99

మ. జననీ! రావణుఁ గూల్చి భూభర మడంచం భాతీనాథుచే
తను నీవుకొ బతియుకొ దపంబునను బుత్త్రీత్వంబు నొంద న్నుతిం
చిన మీచేతను బ్రాప్తితుండ నగుచుకొ శిష్టానౌత్సుక్యతకొ
జననంబందితిఁ బూర్వభాగ్య మిటు మత్సందర్శనం బబ్బుటలొ.

- అ. నాదుమూర్తిదర్శనంబు మోక్షకరంబు, పామరులకు దుర్లభంబు గానఁ
దనయుఁ డని యలక్ష్యమును బూసక తలంపు, మమ్మ! సంతతంబు నెవ్వనమున.
- క. విమలమతి నమలసంవా, దము వినినఁ బఠింపఁ జనునఁ దగు మత్సరూ
ప్యము మరణవేళ శుత్రస్త్రితి, యమరు నసంశయము ముక్తఁ డగు నతఁ డంతన్.
- అ. అనుచుఁ బల్కి బాబుఁ డై రోదన మొనర్చె, బాలుఁడయిన నింద్రనీలరుచియుఁ
గర్జములకు నంటు కనులు నుండరమూర్తి, పరఁగి చూడఁ గనుల పండు వయ్యె.

అంశు దశరథుండు పుత్రోత్సాహము నేయుట. శ్లో-

వ. ఇట్లు బాలసూర్యసన్నిభుండును బాలితాభిలలోకపాలకుండు నై యొప్పె. దశర
థుండును నిట్టికుమారజనమహోత్సవంబు విని యానందార్జునమగును డయి
గురువరసమేతంబు గాఁ జనుడెంచి. 104

క. కమలజకోమలపాదుని, గమలాన్యుని గమలకరుని గమలోదరునికా
గమలాధినాథు మునిహృ, త్కమలార్కుని గమలనయనుఁ గనియెను బాలున్.

వ. ఇట్లు గమంగోని హృద్రుసంప్లుతుం డై గురువర్యనిచేత జాతకర్తాదిక క్తవ్యంబు
లొనరించె నంత. 106

క. భరతుం గనియెను డై కయి, గరిమక గవలను సుమిత్ర గనియెను భరణీ
శ్వరుఁ డవ్వేళ మహీసుర, ఐరులం దనియించె నిప్తవస్తుప్రతీతకా. 107

వ. అప్పుడు కాసల్యాసందనం గమంగోని. 108

తే. మాను లజ్ఘాన పడఁగి విజ్ఞానమహిమ, నెవనియందున రిమియింతు రెవఁడు క్రీడ
దా నొనర్చునో యతనికిఁదవిలి గురుఁడు, నామకరిణం బొనర్చెనురాముఁడనుచు. 110

వ. తిక్కినకుమారుల మువ్వరం గాంచి. 110

తే. భరణి భరియించుఁ గావునభరతుఁ డరులఁ, గునుముఁ గావున శత్రుఘ్నుఁడనుపమాన
లక్షణాన్వీతుఁ డౌటలు లక్షణంబు, నని ముదంబున నామధేయంబు లొసఁగె. 112

వ. వారును బాయసాంశంబు ననుసరించి రామ లక్ష్యణ భరత శత్రుఘ్నులన వేఱు
వేఱ వివరింపుచుండి గండు రామచంద్రుండు లక్ష్యణసహితం డై బాలక్రీడలను
ముగ్ధభాషణంబులను జననీజనకులను ముదం బొనరింపుచుండె నప్పుడు. 112

సీ. స్వర్ణమయాశ్వత్థేష్ఠముక్తాఫలప్రభ సౌగంధ్య ఫాలభాగమునను
నడుమను శార్దూలనభిముగూర్చిన రత్నములవార మింపగుగళమునందుఁ
గనకాంచితంబు లర్జునశలాటకములు చెవులఁ గంకణములు చేతులందు
మెలను గంటలు పాదములను సంచెలా పావడములు గజ్జెలు నిట్టు లమరి తోడి
తే. బాలరను గూడి ముంగిట లీలతోడఁ, జెలఁగి గంతులు వైచునా చిన్నికొమరు

రాముఁ గనుఁగొని దశరథభూమివిభుఁడై, సంతసము నొందునపుడు కాసల్యతోడ.

ప. మఱియు భుజియించు నవసరంబున.

114

క. రామా! భుజియింపఁగ రా, వే మాయయ్య! యని తండ్రి పిలువ నపుడే త

ద్భామిని రామా! రామా, దా మాదగ్గఱ కటంచుఁ దగఁ బట్ట జనన్.

115

ప. అప్పుడు మహాయోగుల మనంబులకును స్పృశింప నందని పరబ్రహ్మంబు దశరథునినుచుతంబునఁ దన్నుం బట్టించి యోపక యలసటఁ జెందు తల్లియందుఁ గరుణించి మందహాసంబు మొగంబునం దళుకొత్తఁ గర్దమాంకితపాణితలుం డై తనయంతం జనుచెంచి.

116

తే. కబళ మొక్కింత గొనితొంటికకణి వేగఁ, బరువులిడుచుండు నిట్టుదంపతులసఖిల భూతలానందకరుఁడగు పుణ్యమూర్తి, బాలలీల సంతోషపరులఁ జేసె.

117

ప. కాసల్యయు నెలనెలను నువాసినీజనంబులకు విచిత్రంబులగు పాయసంబు లొసంగుచు రఘువంశోత్తము నలంకరింపుచుండునంత లోకపాలతుల్యులగు నమ్మమారులును గౌమారవేళ సంప్రాప్తం బైన వసిష్ఠచేత నుపసీతు లై సగ్యవిద్యావికారములును భనుచ్చేదనీరతులును సర్వశస్త్రాస్త్రగుళులును నై మాయామానవరూపంబుల నొప్పి రయ్యెడ.

118

సీ. సాదరంబున రఘున్యామివెంటనె లక్షణుం డెడఁబాటు లేకుండు సేవ్య

సేవకభావంబు చెన్నొంద భరతునితోడ శత్రుఘ్నుండు వీడకుండు

రామచంద్రుఁడును దురంగాదిరూఢుం డై ఘననిషంగంబులు కార్తు కాస

నంబును బూని వెంటను లక్షణుఁడు రాఁగ వనమున కేఁగి యవ్వనమునందుఁ

తే. గలుగు క్రూరమృగంబులఁ గార్తుకప్ర, ముక్తనారాచములఁ గూల్చి భక్తితోడ జనకునకు వేడ్క లొనరించి సకలలోక, సర్వతములగు కార్యమల్ సొప్పించుండు.

ప. మఱియు నారాధువుండు నిత్యంబును ప్రార్థన మేల్కొంచి సరయూజలంబులఁ గృతస్నానం డై కాలోచితకృత్యంబులు దీర్చి ఉపనీజనకులకు నమస్కరింపుచుఁ బౌరకార్యంబులు వినయాన్వితం డై యొనర్చుచు బంధుపరివారుం డై భుజియింపుచు మునిబృందంబులవలన ధర్మశాస్త్రాదిరహస్యంబులు వినచుఁ చెలియవలయు నెడలఁ చెలియనడుగుచు సవికారియుఁ బరిణామహీనుండును విచారింప నెద్దియు నేయనివాఁడును బరమాత్మయు నయ్యు మనుష్యలోకంబు ననుసరించి యుండె ననుచు.

120

ఆ వోమకేకుఁ డాత్మభీమామణి కెఱుంగఁ, బలికి యింక సవనపాలనంబు

సేయుభానుషంకకేఱురుం డవిధ్విధ, బెఱుక సేతు సనుచు నిట్లు లనియె.

121

వ. అట్టిసమయంబున.

122

సీ. ఒక నాఁడు గాఢేయఁ డుగ్రాంశుసదృశుఁడు కరమాత్మమాయచేఁ బ్రభవ మొందె
నన విని కనుఁగొను నాకాంక్షఁ జనుచేర దశరథుం డర్ఘ్యపాద్యము లొసంగి
విధ్యుక్తపూజఁ గావించి కేలు మొగిడ్చి యే గృతార్థుడ మొర లిలుకు వచ్చు
టను తోసి సంకుదల్ చనుచెంచె మీవాంఛితంబుఁ బల్కుఁడు సేతుఁ దప్ప కిప్పు

తే. డనినఁ గౌశికుఁ డనియె నే నమరపితృవి

తతికిఁ బర్యమ్ములను నిష్ఠి దనరఁ జేయు

చుండ మారీచుఁడును సుబాహుండుఁ దదను

చరులుఁ జనుచెంచి విప్పుంబు సలపుచుండు

123

స. తద్వధార్థంబు భవదగ్రనందను రామచంద్రుం బనుపు మనినఁ బక్షిరథుండును
భీతుం డై మంతనంబున వసిష్ఠుం జీరి గుణాకరుం డగు రామచంద్రు వీడఁజాల
నెట్లు మే లౌ ననుచు వెండియు

124

క. కాదేని ముని శపించును, నాదుసుతు ననేకహేయనకలితతపసా

తాపదు విడి మీఁద బ్రతుకఁగ, రాదిఁ కసత్యంబునొందరా దెట్లుగొక్కో? 125

చ. అనిన విసిష్ఠు డిట్లనె రహస్యము నెమ్మది నుంచు రాముఁడుకొ
మనుజుఁడు గాఁడు విష్ణుఁడు సనాతనుఁ డన్యయుఁ డిద్ధరాభరా
పనయ మొనర్చుమఁ చజుఁడు పల్లరు వేడఁగ మానవాకృతికొ
జననము నొందె భక్తజనసౌఖ్యఫలప్రసూర్తి గావునకొ.

126

వ. ఇదియె కాదు తొల్లి నీవు బ్రహ్మదేవున కాత్మజాండవు కశ్యపుండ్రు ప్రజాపతివి
మహాభాగయుగు కాశ్యపు యు దేవమాతయుగు నదితి. మీర లగ్రహ్యావిషయంబును
విష్ణుపూజాధ్యైకతత్పరులను నగుచు బహువత్సరంబు లుగ్రతపంబుఁ గావించి
సప్తపది వరదండులు భక్తసత్సలుండును నగు నారాయణదేవుండు ప్రసన్నుం డై
వరంబు వేడుం డనిన ననఘా! నీవు మాకు నందనుండవు గమ్యమయఁ బలికితి రిట్లు
మీచేత సభ్యర్చితుం డై భూతభావనండగు భగవంతుండు పుత్రుం డై జనియించె
రాముఁ డతంబు మఱియును.

127

తే. ఉరగపతి లక్షణం వయ్యె దరుగధాంగములు భరితశత్రునూదనమూర్తు లగుచుఁ
దనరు నయ్యాగమాయ నీతిసఁగఁ బుట్టె, జనకిభూవిభుతినయ యై మనుజవర్ధి!.

క. కాన మనీం గ్రుఁడు రాముని, జానకిని గూర్చి వచ్చె సంతయ మిఁక నీ

మాసమునఁ దలఁపక ముని, తో నంపుము సుతుల దివిజతుల్యుల ననఘా! 129

క. ఇది యొరులతోడఁ బల్కుఁ ద, గదు గావున సమదమున గాఢేయని బూ

జఁ దనిపి పనుపు సుమిత్రా, నుదతీసుతుఁ గూర్చి రాము సుగుణస్తోముఁ. 130

చ. అనిన రాజవరుం డగు దశరథుండు ప్రముదితాంతరంగుం డై కృతకృత్యుండ నైతి నని తలంచి. 131

దశరథుండు విశ్వామిత్రుని యాగరక్షణార్థమై రాముని బంపుట.

చ. జననత! రామ! రామ! రఘుసత్తమ! లక్ష్మణ! యరయ నాత్మనం
దనులను జీరి వారివదనంబులు పల్లరు ముగ్ధగొంచు న
మునికి నొసంగె నంత సతిమోదము నొంది శుభంబు పల్కుచుం
జనియెను గౌళికుండు భృతశాంతుఁడునుకొ భగవంతుఁ డయ్యెడకొ. 132

వ. ఇట్లు శరీరరాసనంబులు బూని దాశరథులు తనవెంటం జనుదేరఁ గొంతదేశం బతిక్రమించి యచ్చలు. 133

నీ. గాధే శుమాన రాఘవుఁ గాంచి గ్రహణమాత్రమున త్సృధాదికష్టములు చెంద నీయాని యమరవినిర్మితంబుల సతిబలయును బలయు నాఁ బరఁగు రెండు
విద్యల నొసఁగె నవ్వేళ భాగీరథి యవతిరణంబునే శుంగ నచట
తాటకావనము ప్రాప్తం బైన సత్యపరాక్రమశాలి యౌ రామచంద్రుఁ

తే. గాంచి ముని పల్కినచట రక్కసి జగంబు, బాధనేయును గామరూపములు దాల్చి
తాటకీయశంగఁబరఁగు జిత్రమున నొండు, దలఁపక య దాని హింసించవలయు నీవు.

చ. అనిన ముదంబు నొంది యురగాధిపనన్నిభ మాత్మసాధనం
బనఁదగు చాప మెక్కిడి మహారవ మవ్వన మెల్ల నిండఁజే
సిన నదియుకొ బలాహకము సింధుపతికొ విడివచ్చునింగి రా
మునియు నార్పుచుం గవిసె భూధరముల్ పగులకొ మహోద్ధతికొ. 135

వ. తత్సమయంబున లక్ష్మణగ్రజండుకు నొక్క తీవ్రభట్టంబున దానియురంబు ఎగు లనేసె నదియుఁ బ్రవాహంబుగ రుధిరంబుఁ గ్రమ్ము ను నేలం బడి తొల్లిశాపంబు ఐలనఁ బిశాచత్వంబు నొందియు నారఘునందనుప్రసాదంబున విముక్త యై సర్వాభరణకలితంబును సుందరంబును నగు యక్షదేహంబు నొంది రామునకుం బ్రణమిల్లి తచ్చాసనంబునన దివంబునకుం జనియె నంత. 136

తే. శిరము మూర్కిని కొంగిలఁ జేర్చిరామ, చంద్రునదఁ గౌళికుం డప్రసమితి మంత్ర సహితముగ నిచ్చెననిహితక్షౌధరేంద్ర, తనయతోడుతఁబల్కి మోదమున హరఁడు.

వ. అంత సతీరమ్మంబును మునిసంకులంబును నగునొక్క సిద్ధాశ్రమంబునఁ గౌళికు

తోడ నారేయి నిలిచి ప్రభాతంబగును సిద్ధచారణసేవ్యంబగు నమ్మహాతపోవనంబుఁ జేరిన.

138

క. మును లెల్లను గాధేయవి, చనుమనఁ బూజ యిడి రమలచారిత్త్రులకుఁ
ఘనకనక గాత్రులకుఁ గు, ర్జనబలజైత్త్రులకు రామసామిత్రులకుఁ.

139

క. మునివర! దీక్ష విహింపుము, దనుజులనా నెంతి యన మదం బంగచు న
మ్ముని విహ్నిఁ వేల్చిదొడింగ, గెను దనఘనస్థిత గిరివరతనయా!.

140

ప. ఇట్లు మునిసహితుండు నై హోమంబు గావించుచునుండు వధ్యాహ్నుంబున రాక్ష
సులను గామరూపులు నగు మ రీచనుబాహులు రుధిగాస్థినిచయంబులు వర్షింపుచు
నంబరంబునం దోచిన రాఘవుండును.

141

ఉ. చూచి శరాసంబుఁ గొని మ్రక్క-ఁగ నెక్కిడి యొక్కపెట్ట నా
రాచయుగ మ్మర్చి నుకరమ్ముగఁ జిమ్మఁగ నం దొకమ్ము మా
రీచుఁ దృణాయమానముగఁ ద్రిష్వచు రొప్పచు నప్పయోధిలో
వైచె నుబాహుఁ గాల్చి శిఖివైఖరి రెండవకాండ మయ్యెడఁ.

142

తే. అదియు నత్యగ్భృతంబయ్యెఁ దదనుచరుల, బలుపునను గ్రుంచెరామభూపాలుతమ్ముఁ
డమరు లెల్లను జల్లిరి నుమము నెంతో, మొనసె నిర్జరగుండుభులో పరఁగ నపుడు.

ప. సిద్ధచారణులు సంతసించిరి విశ్వామిత్రుండును శేషంబగు సవనతంత్రంబు నిర్వ
ర్తించి పూజార్హుండగు రఘునందనుం బూజించి యుంకంబునం దివికొని బాహ్మ
కులేక్షణుం దై భక్తితోడఁ గౌఁగిలిండుచుఁ బక్షిఫలాశుల సలక్షణుండగు లత్త
ణుం దృప్తుం గావించుచు మధురంబులగు పురాణవాక్యంబుల దివస్మరియంబు
గడసి నాలవదివసంబున నిఘనందనుం గాంచి.

144

సీ. రామ! రామ! విదేహరాజపట్టణమున జనకభూషానుహాసము మలరు
నచట మహేశుశరాసనంబు పినాకపాణిచేఁ దొల్లి నింపంగఁ బడియె
సత్త్విసంపన్నంబు వైచంబుఁ గాఘన నవిరెండు నీక్షించి యవ్వైదేహ
భూపల్లభునిచేతఁ బూజలు పెరిసి యయోధ్యాగమనుచేత యుక్త మనిన
తే. సంతసము నొంది యంద అచ్చటను నెడలి, చనుచు గంగాసమీపమందనును గౌత
మాశ్రమము పుణ్యదం బబాల్యాతపశ్రు, భాసనుంచితలము నేర్పడఁ గాంచి

145

ప. దివ్యపుష్పిణిలోపేతంబులగు పాదపపుంజంబునుం గలిగి నానాజంతువివర్జితంబును
మృగపక్షిగణహింబును నగు నయ్యాశ్రమంబు నుద్దేశించి శోచాకలితుండును
రాజీవలోచనండును నగు "త్తణాగ్రజండు గాధేయన కిట్లనియె.

146

క. మునివర! ఘనభూరుమామల, నెనసి మృగాద్యఖిలజంతుహీనం బయ్యెడఁ

మనమున కాష్టాద మొనర్చును నివ్వన మెవరినొక్కొ చొప్పురయఁ దగున్. 147
 ఐ. దీనియథార్థంబు పలుకుం డనిన భగవంతుం డగు కాశీసుం డి ట్లనియె. 148

అఖి విశ్వమిత్రుం డహల్యాశాపంబు రామునకుఁ దెల్పుట. అఖి-

చ. విను రఘునాథ! మున్ను జనవిశ్రుతకీర్తిఘనండు బలీతపం
 బున మధుసూదనున్ భువనపూజితుఁ దన్నెను గౌతమఖ్యుఁ డ
 మునివరుబ్రహ్మచర్యమున మోదితుఁ డై కమలాసనుం డహ
 ల్యను బరిచర్య నేయఁగ దయామతి నిచ్చెఁ ద్రిలోక సుందరిన్. 149

ఐ. ఇ ట్లుం గిన. 150

క. అవ్వనితతోడ మునివరుఁ, డీవ్వనమున నిలువ నిర్జరేశుఁడు సమయం
 దెవ్వధమున దొరకొను నే, నవ్వనితం జెంద ననుచు నరయుచు నుండెన్. 151

ఆ. అంత నొక్కరెయి యమ్ముని స్నానార్థ, మరుగ నతనిజేషు మంది యతని
 కాంతి నంత గదిసి గ్రమ్మన వెలుపలి, కరుగుదేర మునియు నడ్డపడియె. 152

ఐ. ఇ ట్లెదురుపడి పరమకోపముం డగుచుఁ దనవేసం బూనిన యాఖండలుం గనుం
 గొని. 153

సీ. ఎఁడ వీవు దురాత్మ! యిటు మత్స్వరూపి వై చనుడెంచితివి కల్కునత్యమింకఁ
 గాదేని నిను బూది గావించు నిది యసంశయ మన్న మది నెంతో భయమునొంది
 కరుణింపు కామకింకరుఁడ దేశేంద్రుండు నెఱుంగక చేసితి నింతపట్టు

నని పల్కుఁ గ్రోధతామ్రశ్శుఁ డై మూఢాత్మ! యోనిపై నాసక్తి నొంది తీవు

తే. కావున సహస్రయోనుల కాయ మొంగు, మనుచు శపియించిన్యాశ్రమమునకు నేఁగి
 ప్రాంజలిని వేపమానను భార్యఁ గాంచి, కోపమున నిట్లు పల్కెను గుధరతనయ! 154

ఆ శిలవు గమ్మ యిచట శీతవాతాతిపం, బులకు నోర్చి తపము సలుపు రాను!

రాను! యనుచుఁ బగలు రాత్రియఁ బరమేశు, భజనసేయు హృదయపద్మనిలయు.

ఐ. మఱియు నిరాహార వై యుండు మియ్యాశ్రమంబును జంతువీరహితం బయ్యెడు
 నిట్లు పక్ష సహస్రంబు లనేకంబులు చనునప్పట్ట దశరథరాజనందనుండును శ్రీమం
 తుండును నగు రామచంద్రుండు సానుజుం డయి చనుడెంచి యియ్యాశ్రమంబు
 నం గల శిలఁ బొదంబున నాశ్రమించు నాసమయంబున ధూతపాప పగుచు భక్తి
 తోడ నమహాత్ముం బూజించి ప్రదక్షిణనమస్కారంబులుం గావించి వినుతించి
 శాపంబువలన విడువబడి తొంటిభంగి ముఖంబు నాచునేప యొనరింపంగల
 వనుచు గౌతమమునీం ద్రుండు నగోత్రమంబగు హిమాలయంబునకుం జనియె.
 రఘునందనా! యది మొద లాయహల్య భూతంబుల కిదృశ్య యొ గాలిఁ గ్రోలి

నీదుపాదరజస్పర్శసంబుఁ గాంక్షింపుచు దుష్కరంబగు తపంబు నేయుచు నీస
మయంబునకును నిల్చియున్నయది గావున.

156

తే. పాపమునేయు మునిభార్య బ్రహ్మపుత్రి, ననుచు హస్తంబువట్టితోడ్పొనుచు నేఁగి
చూపినను జేరఁజనికాలచొన్ని యెదుటఁ, గాంచె రాముండు గౌతమకాంతనపుడు
ఎ కనుంగొని యే రామచంద్రుండ ననుచు నమస్కరించిన నాయుహల్యయు

157

ఇళి శ్రీరామదేవు సహల్య వినుతించుట ఇళి-

సీ. నీలమాణిక్యసన్నిభుఁ బీతకాశేయవాను లసన్నందహానుఁ బుండ
రీకలోచను మహాశ్రీవత్సవిహితభుసవత్తు సాయకకార్ముకాధ్యు
భుకులగిభి సుమిత్రపుత్రిసంయుతు నిజకీర్తికలితదిజ్ఞీచయు ధీరుఁ
బగు రమానాథు ముందఱ గాంచి గౌతమువాక్యముల్ దలఁచి శ్రీవల్లభుండు

తే. ఇళి! నారాయణుండు పరుఁ డీశుఁ డనుచు

మించి యతిగౌరవమునఁ బూజించి మ్రొక్కి

యతివ హర్షాశ్రుపూర్ణ సేత్రాంత యగుచుఁ

దనువు పులకింప వినుతినేయును దొడంగె.

159

ఉ. నేన! జగన్నివాస! భవదీయపదాబ్జరజఃకణాలిచేఁ

బానిని నైతిఁ గోరికలు పాల్పడఁ గంపితచిత్తవృత్తి గౌ

రీమరపద్మజాదిమునిబృందము లెవ్వడుఁ జూడఁ గోరుత్వి

త్వావసధూళి నంటి కనుపంకువు గంటిది వింత రాఘవా!.

160

చ. జనవర! వింత నీదుగుణసంపద మానుషవేషధారి వై

యన యము మోహితాత్మబుగ నందఱఁ జేతువు నిశ్చలండ వ

య్యను జరియింతు వన్నిటను నొప్పియు నొక్కడ నుండు వెల్ల మా

యను స్వవశం బొనర్చియుఁ దదానుసరత్వ మొనర్తు వెంతయున్.

161

ఉ. ఏవరమేకపాదరజ మెంతయుఁ దాల్చి పవిత్ర యై కుభృ

చ్ఛాపపయోజసంభివులఁ జాలఁ బునీతులఁ జేసె గంగ నేఁ

డాపర మేశ్వరండె సదయామతి దృక్పథమందు రామధా

త్రీపతి యై కనం దగ మదీయపురాకృతి మెన్న శక్యమే

162

తే. ఆములమర్త్యావతార రమాభిధాను, సగుణుఁ బద్మలలోచను ధనుశ్శృ

కాధ్యు రమణీయదేవు మహాత్ము విష్ణు, భజన మొనరింతు హరినాం...పలుకఁదలఁప.

తే. ఏమహాత్ముని పదరజం బెపుడు శ్రుతులు, వెదకు వాణీకుఁ డేదేవునిమలనాభి

సద్గుణునఁ బు ట్టెనీకుఁ డేగవ్య నామ, మునరనీకుఁ డయ్యెనారామమూర్తిదలఁతు.

చ. ఎనిమిదిభావతారకధ లెప్పుడు నారదపద్మజాంబికా

ధవు లాగి బ్రహ్మలోకమునఁ దద్దయు గానము నేను వాణిదాఁ

జెప్పులనుఁ సోఁక బాష్పకణిని క్తనిజోరుపచాగ్రసీమ యై

తవిలి స్వస్థికిం బలుకుఁ దాదృశు రామవిభుక్ భజించెదన్.

165

సీ. ఆపరాత్మివు నీవు భూపనంద్య! పురాణమయిండ్ల వజ్రాడవు పరుషపురు భ

చాపహరుండ వాద్యంతిహాన్యండువు జగదుద్భవస్థితిసంక్షయముల

కొకఁడ వయ్యును మాయ నొదవి పుట్టువులేని నీవు విరించివిష్ణ్వీశ్వరాది

భేదంబులను నిజస్థితిజనానుగ్రహార్థంబు గల్గెడి యాదిమూర్తి

తే. ఐఖిలసంపూర్ణుడవును స్వయంప్రకాశుడవు స్వతంత్రుండవట్టి నిందవిలిపొగడ

నేను దగునునె కానమ్రొక్కిడుదు నిదియె, చూడు రఘునాథ! చల్లనిచూపుతోడ.

క. మును నీ ఐఖిలమంబున, వనజాలములనమున వహియింప దివం

బును భువియుఁ గప్పి మించిన, ఘనతరభవదీరుచరణకంజముఁ గొలుతున్. 167

చ జగము, కాదిభూతిమవు సర్వజగద్వలయాశ్రయండువున్

జగమవు నీవ భూతదయసంభరితుండవు నయ్యు వేటి యొ

స్వగఁ గనుపింతు నీవ యొకపోలిక నాప్రణవాఖ్యితోడఁ బ

ల్కుఁ గనగు మేటి పేవ భవలంపటమానససూరని నైనా!.

168

ప దేవాజగన్తయండవయ్యువాచ్యవాచకభేదంబులను గార్యకారణకర్తృత్వఫలసాధ

నభేదంబులను బహుమానముగు మాయలనను నొక్కండవయి ప్రకాశింతువు

మాయకుండవుఁ బరమేశ్వరుండవు నగు నిన్నుభవన్తాయామోహితస్వాంతులగువార

లు నిక్కంబుగ నెఱుంగలేక మనుజమాత్రునిగఁ దలపోయును రమలుండవగునీవు

విహాయసంబుపోలిక నన్నిటబహిరంతరంబులవెలింగెదవు తత్సంగరహితుండవు నద

లుండవు నిత్యుండవు శుద్ధుండవు సముండ వద్వయ్యుండవు నగు నేతాదృశుని నిన్ను

మూఢాత్మనగు నే నెవ్విధంబున నెఱుంగఁజాలుదు. కావున నన్యచిత్తనయి శత

సంఖ్యలఁ బ్రణతిగావించెద.

169

ఆ ఎచట నున్న నెచటి కేగిన నీపాద, పద్మభక్తి మాకుఁ బాలుపడును

గాతి మచల యగుదుఁ గమలమిత్రాన్వయ, తిలక! చిమరఘాంబులక యను. 170

తే. భవ్యగుణపురుషాశ్చక్షు! దివ్యచాప, ధగ పృషీకేశ! శక్తివత్సల! ముకుంద!

ధీర! నారాయణ! విశేలవారివాహ, దేహ యిదె వందనము! రామ! దేవదేవ! 171

ఆ కనకరుచిరనసుఁ గరధృతకరచాపుఁ, గమలవికదనయనుఁ గాలమేఘ

సము సహస్ర సూర్యసంకాశు రత్నప, క్కుండలాశ్రయ రాముఁ గొలుతు నిన్ను.

ఉ. సానుజముఖ్యు గుర్భరభవాశ్ర సమీరు భయాపమాన్ శివున్
ధ్యానమొనర్తు నంచటు ప్రదక్షిణ మొనర్చున జేసి మ్రొక్కి య
మృతపనాథునాజ్ఞఁ గొని మానిని గౌతము నాత్మవల్లభున్
గానఁగ నేఁగె నాహిమనగంబున కంబుజపత్రహోదనా! 173

సీ. హనుమాల్యస్తోత్ర మెప్పురే భక్తిచే బరియింప నఘములఁ బాసి బ్రహ్మ
మొంగుదు రింక నుతు లుద్భవింపఁగఁ గాంతు గలపుణ్య లవనిజాకాంతసేవ
సలుపుచుఁ బరియింప సంపత్సరమునను గాంత వంధ్యయు నైనఁ గల్గు సుతుఁడు
సర్వకామంబులు సమకూరు రాఘవానుగ్రహంబున దుష్ప్రితి గ్రహాది
తే. ఘోరపాతకములు నేయు క్రూరుఁడును వి, ముక్తఁడగునికి స్వాచారముక్తుఁడైన
యతనిఁ బుకకంగ నేటికి ననుచువై లతగ్రహతోటాతఁ బల్కె బాపమఁడుహరుఁడు
క ఇటమీఁద రామచంద్రుఁడు, పటిలాలక జనకుముద్దుఁగూఁతురు సీతన్
దటికపామితనగు విశం, కటవృత్తి పరించు యశము గడు నించు ధరన్ 175

ప. తత్క్రమం బెఱింగించెద ననుచు మకల శివుండు 176

చ. విను హిమవైలకన్య రఘువీరునిఁ గన్గొని గాధినందనుం
డనియెఁ గుమార! మిందు జనకాధ్వర మింపగుదానిఁ గాంచి యే
గ నగునటన్న సందఱును గ్రద్దన జాహ్నువి దాటి నిల్చి రా
య్యన మిథిలాపుగంబునకు నందిక యామునిపల్లె నానిశిన్. 177

తే. అంత జనకుండు మునివరుఁ డరుగుదెంచు
టలు దెలిసి పూజ యొనరింప నాయువస్తు
సమితిఁ గొనిచు సుపాధ్యాయసహితుఁ డగుచు
నరుగుదెంచి మునీంద్రు నెఱుఁగముఁ గాంచి 178

ప. దండప్రణామంబు గావించిఁ పూజించి సర్వలక్షణకలితులగు రామలక్ష్మణుల గనుం
గొని గాధేయిని కిట్లనియె 179

క. వీరలు నరనారాయణు, లో రవిచంద్రులతెఱఁగున లోకము వెలుఁగం
గా రుచి నొప్పెద రసురకు, మారులొ సంతిసిలు నానుమది వీరిఁ గనన్. 180

ప. ఈనరశాస్త్రాలర తత్త్వం బెఱింగింపుం డనినఁ గుశికత్తజం డిట్లనియె. 181

ఉ. వీరలు రామలక్ష్మణులు వీరలు పక్షిరథాత్తజుల్ బహు
దారులు నన్నదమ్ములు మదస్వరవిఘ్నము మాన్వఁ దండ్రిచేఁ
దారు నియోగు లై వెడలి దారిని రామవిఘ్నంబు తొటకన్
ఘోరతరాంబకంబునను గూల్చె నిలింపులు సన్నుతింపఁగన్. 182

వ ఇట్లు విశ్వఘాతినీ యగు తాటకను మనీయశాసనంబునం బరిమార్చి యియ్యతి విక్రమండు మధధ్వరవిఘ్నకారులగు సుబాహుప్రముఖులఁ బెక్కండ్రు రక్కసుల నుక్కడంచి మారీచనకూపారంబునం బడనై చె నంత గంగాతటంబుం బవిత్రంబగుదుఁ దనరు గౌతమాశ్రమంబున సహస్యాదర్శనంబుం జేసి యష్టాణ్య నిత్యేత సత్కృతుం డయ్యె నాబ్రహ్మపుత్రియు రఘునందనచరణకమలపరాగసం స్పర్శనంబున శాపసంప్రాప్తపాపాణూపంబు వాసినదగుటంజేసి యమృతాత్మని సనేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి తదనుజ్ఞాత యై నిజప్రాణలక్ష్మభుండగు గౌతము పాలికిం జనియె నిష్క్రమారవిర్యులు సకలరాజపూజితం బయి భవద్గృహంబునం జేలువొంగు మాహేశ్వరంబగు కార్త్యకంబు గనుంగొను నాకాంతం జనుడెంచిరి కావున నక్కర్తుకంబుం గనుపింపుము పితృదర్శనార్థంబు వేగంబె చననిచ్చుయిం చె దరనిన జనకుండును. 183

తే. అతిముదనాంధికాశ్రమ సమృతములైన, పూజ లొసరించి నిజమంత్రి బుద్ధిమంతుఁ జీరి వేగంబ తెప్పించు శివశరాస, మందితంబుగ రాముఁ డీక్షించు నపుడు. 184

ఆ. అనుచుఁ బల్కమంత్రి చనిన గాధేయునిఁ, గాంచి రాఘవుండు ఘనజనమున నిన్దుహేశుచాప మెక్కిడె నేనిమా, నీత నిచ్చి పెండ్లిసేతు నిపుడు. 185

వ. అనుచుఁ బల్కినం గుశికాత్మజుండు మునీశునినరవుల రాచుచంద్రుం గనుంగొని యియ్యమిత తేజనకు మాహేశ్వరం బగు చాపంబు శీఘ్రంబై కాన్పింపు మని మిథి లాధిపుతోడం బలుకు నవసరంబున 186

— ఖంఖ శ్రీరామచంద్రుండు శంకరధనుర్భంగము సేయుట. ఖంఖ—

సీ. చాపవాహకలు దోళ్ళ క్రియుత్తులు పంచసాహస్ర సంఖ్య లాసధకుఁ దెచ్చి రురుతరఘంటాశతోపేతమును వణిపిస్త్రాంచితమునగు వామదేవు కార్త్యకం బపుడు రాఘవుండు ప్రహృష్టాత్ముఁ డై కాసె విగియించి వీరక వామ హస్తంబునను దచ్చరాస మంది గుణంబు నునిచి లీలయబోలె నొక్కమారు తే. నారి సారిండుసంతలో సార మెడలి, స్వర్ణమ కర్ణరసాతలవ్యాప్తముగను మొరయుచును రెండుతునుకలై ధరణిఁ బడియెఁ జూచి నిభిలాషికులువోద్యమంద.

క. నుర లపుట విరులవానలు, కురిసిరి గంధర్వ లెచ్చుగొని పాడెగ న

చ్చర లాడిరి దివి మొరసెను, నురగుండుభు అతిముదమునఁ జూచిరి సభికుల్. 188

ఇట్లు భగ్నంబైన శివశరాసనంబుం గాంచి జనుండు రామచంద్రుం గొంగిలించు కొనియె. తదియ దోస్సారంబునకు నంతఃపురవాసినులగు సీతామాతృజనులును విస్తయంబు నొంది రప్పడు. 189

సీ. తనతల్లి మందిరంబుననుండి భాసురస్వర్ణ మాలావిరాజత్కరాబ్జ
యగుచు సీతాకాంత మొగమునఁ దగుచిఱునగ వుప్పతిలఁ గాంచనంబుభంగి
మేనిచాయ వెలుంగ నానావిభూషణకలిత యై యుండెను ఘల్లుమనుచు
మోక్ష దుహలంబు మునుఁగిడి వస్త్రాంతరమునఁ బాలిండ్లు చెన్నమరుచుండ
తే. వనరుహాక్షులు దన్నుఁ దోడ్కొనుచురాఁగ, సభకుఁ జనుడెంచి రాఘవేశ్వరునికంధ
రమున మాలిక నిడి సిగ్గుఁ బ్రదుదమును జె, లంగ నంతఃపురమునకు లలన చనియె.

తే. ఇవ్విధంబున నమ్మిథిలేకుపట్టి, కనకరామంబు రాముపై నునిచి చనిన
రాజసతులు గవాక్షుల రంధ్రములను, నిక్కిచూచిరి రఘురామచక్రఁదనము. 191

ప. అప్పుడు విశ్వామిత్రుం గనుంగొని జనకభూవిభుం డిట్లనియె మునీంద్ర! రాఘవు
ల వివాహార్థంబు కాంతాజనంబులం గూడి తనయపరివారసహితుం డై దశరథభూ
వల్లభుండు చనుడెంచునట్లు శుభలేఖ వ్రాయుంపుం డనిన వల్లెనుని యతిత్వరితవిక్ర
ముండగు నొక్క దూతం బనిచిన నాఁడుం జని రామచంద్రు విజయం బెఱింగించిన
దశస్యందనుండు రామకృతంబగు మహత్కార్యంబునకు మిక్కిలి హర్షంబు నొంది
ధీసచివుండగు సుమంతుని మిథిలాగమనార్థంబు సత్వరం గావించి కాసల్యాదిభార్య
లును యగుల్లం గొని కులగురుండును నగు వశిష్ఠుండు ముందు సన నియోగించి
తానును విపులం బగు రథం బెక్కి.

192

సీ. సైన్యసమేతుఁ డై సాకేతనగరంబు వెడలి విదేహభూవిభునిపురముఁ
క్షేరంగ వచ్చిన నారాజవంశజుం డతివేడ్క నెదురుగా నరుగుడెంచి
కొనిచని మిందుమన్ననలు గావించె నాసమయంబునను రామచంద్రుఁ డనుజ
సహితుఁ డై దశరథు చరణంబుజములకు మ్రొక్కిన రాముని ముద్దుగొనుచుఁ

తే. దండ్రె గనుఁగొంటి నేటికి దైవగతిని, వికవపంకేరుహముభంగి వెలయు నీగు
నెన్నెగము గాధిసుతుకటాక్షుచ్చేత, సకలకార్యంబులును నాకుఁ జక్కనయ్యె.

ప. అనుచు బ్రహ్మానందమగుల్లభంగి నుండె నప్పుడు. 193

తే. శంఖకాహళగుండభిస్వనము లొప్పు, దివిజు లింహంద జనకుమందిరముఁ జొచ్చి
రంత శుభలగ్నమున రామ సఖిబంధు, యుక్తమగఁ జీరి జనకుఁ డత్యుత్సవమున.

సీ. సవ్యశోభాధ్యంబు స్వర్ణభూషితవిప్ర భామినీసహితంబు ప్రబలవేద
విన్దహీసురచామృతము రత్నస్తంభకీలితంబును నృత్యగీతవాద్య
కలితంబు పుష్పముక్తాఫలాన్వితము సై తిసరు నిశాలయంతెఱిగి
సింహాసనంబున శ్రీరామచంద్రుని నునిచి విశ్వామిత్రువనజగత్తు

తే. సుతశతానందముఖమునిస్తోమములను, బూజును దన్ని యారఘవుం గవునకు

- నిరుగడలహవ్యవాహనునిడియథాక్ర, మంబుగఁబ్రబలఁ జేసి సేమంబుతోడ. 196
- ప. నవరత్నఖచితభూషణోపేతయగు సీతిం దోడ్కొని సభార్యుం డై జనకుండు చను
చెంచి రామచంద్రుచరణకమలంబులు నిజకరకమలసలిలంబులం గడిగి. 197
- జనకమహారాజు శ్రీరామునకు సీతను బాణిగ్రహణమొనరించుట.
- తే పద్మసంభవశంకరప్రభృతు లెవని, పాదసలిలంబుఁ దాల్చిరో భద్ర మనుచు
పట్టి శ్రీరామచంద్రుపాదారవిందఁ జలము జనకుండు శిరముపైఁ జల్లుకొనియె. 198
- ప. అప్పుడు నాక్షతోదకపూర్వకంబుగా నిజనందననం గరంబు పట్టి పాణిగ్రహణ
విధానంబున. 199
- క. కనకాధరజాంచితసీత, చనరుహదళనయన నాదు వరసుత సీతకా
ఘనముగ నీ కిచ్చెద మన, మున సంతస మంది రాను! మునినుతి నామా!. 200
- తే. అనుచు సీతను రాముకిరార్పితంబు, చేసి మను సర్వభూతనివాసుఁ డైన
హరికి నిందిర నొగఁగి మిన్నుందుదుగ్గ, సాగరుసిధింగి జనుకుండు సంతసించె. 201
- ప. అప్పు డప్పు మితేఁ డారసి యగు నూర్తిశయను కన్యకామణిని సుమిత్రానందను
సనును భరతశత్రుఘ్నులకు శ్రుతికేర్తి మాళవులను బ్రాతృకన్యకల నొసంగె నిట్లన్న
దమ్ములు నలువురును భార్యాసహితు లై రెండవబోకపాలరంధింగిఁ జెల్వొంది రట్టి
యెడ నారదువాక్యంబులఁ దలంచి విశ్వామిత్రాదిమునిర్గంబులం గనుంగొని విదేహ
భూవిభుం డిట్లనియె 202
- చ. మను సననం బొసర్చుటకు భూమిని వాఁగట సాగునేయఁ బం
పినను సితాగ్రమందుఁ గనుపించెను నిష్ఠినజాయతాక్షి యే
నును ముదమంది కూతుఁగఁ గనుంగొని నాదగుభావ్య కిచ్చి త
వ్వనితయఁ బెంచుచుండెఁ గులపావని నివ్వసుధాతనూభవకా 203
- ప. అంత నొక్కనాఁడు వివి క్తిప్ర దేశంబున నేను గూర్చున్నయెడ 204
- తే. మహతియనువీతెయందు శ్రీమంతుహరిఁ బ, రెళునారాయణుని భజియంపుచును ను
సారహారాభదేహుఁ డానారదుండు, శంకరుసిధింగి జనుడెంచెనదయుఁడగుచు 205
- ప. పచ్చి నాచేతఁ బూజలు పడసి సుఖాసీయం డై యతం డిట్లనియె. 206
- సీ. విను రహస్యంబు దీనను నీకు శుభమగు హరిపరమాత్మండు నయ్యతుండు
భక్తపాలనమును పజ్జి-కంఠరహసనమును గావింప నాల్గురూపు
లను రామచంద్రుఁడై హనుజాకృతిని బజ్జి-రథభూవిభుఁకుఁ బుత్రశ్రవ్యమొందె
యోగనూయయు సీత నాఁ గఁ బుట్టెను నీదుమందిరంబునఁ గాన మఱపు గనక
తే. యత్నమొనరించి భార్యగా శర్వణంబు, నేయు మద్దేవునకు నొండు సేయవలదు

నిశ్చయము పూర్వభార్య యీ నెలఁతయావ, రాత్తునకురంచు జనియె. విహాయసమున.

వ. అది మొద లిక్కన్యకం గమలాలయంగా నెంచుచు రామచంద్రుని కెవ్విధంబున నొసంగం గలుగునో యను త్రిపురదాహవంతరంబున సుమాచిల్ల భుజేత మద్భవంబు నం దిడుటవలన నా పూర్వభువ నాబనుండి నూర బూజవనయును సున్న నీతైవి ధున్దంబునకుం గావించితి నిల్లు సేయుటవలన నీతాపాణిగ్రహణార్థం బనేక రాజవల్లభులకు మానభంగం బయ్యె నిప్పుకు కృపాతిశయంబున మీరలు రామ చంద్రుం దోడితెచ్చుటకు నోగధంబులు ఇలియించెననుచు రఘువుంగవుంగనుంగొని.

తే. అపనిజయు నీవు కొక్కసింహాసనముఁ, గమలబాంధవుగతి దేహకాంతు లమర నిపుడు గూర్చుండఁగలఁగొంటివిపుడుయ్యె. జన్మమారామ! యామిసీచఁవిరామ!.

నీ నీపాదసలింబు నెమ్మి చాచ్చి సరోరుహసముం డిస్పష్టి చేసి మించె బలియు నీపాదాబ్జసలింబు ధరియించి దేవలోకాధీశుఁ డైవలంగె నా గౌతమునిభార్య యతా సహస్రయు నీదుమృదుపాదములను జారినరజంబు చేతఁ దత్క్షణమును శిథిలీకృతాత్తిభర్తృప్రొక్కకాప యై యంతియయ్యె

తే నెవ్వరిలు సేయుపుణ్యలీ కృధ్వియంగుఁ, బతితపాపనదిరుగు సంతతియుఁ దాల్చి రూఢి కెక్కిన నీ వొక్కరుఁడవె కాక, రామ! నీతాభిరామ! శర్యుతనామ! 210

వ మఱియును 211

చ ఎవనిపదాబ్జరేఖలై లొకింత ధరించి సుహాసునీంద్రులీ భవధియకలచక్రములఁ బాసిరి యేమహితప్రతాపున తృప్తిమలనామకీర్తనలఁ బల్కురు మగ్గుతి నొంది నిత్యులై దివిజాలు దుఃఖముల్ విడిచి ధీరసఁ దాదృశు నిన్నుఁ గొల్చెదన్. 212

తే అనుచు వినుతించి జనకధరాధిపుండు, మఱియు మఱియును శ్రీరాముచరణములకు ననుదినంబును నందఱంబగు నటంచుఁ, దనయనటు రాఘవునితోడఁ బనుఁదలఁచి.

వ కొటికతంబులగు హేమాగులును నయంతంబులగు ధివంబులును నియంతంబులగు తురంగంబులును పట్టుతంబులగు మాతంగంబులను నొక్కలక్ష కాల్బంబులను ద్రిశ తంబు దాసీనికరంబును దివ్యాంబరంబులును ముక్తారత్నమయోజ్జ్వలంబులగు హారం బులును నుహితృచక్రంబుం డై యొసంగి పసిష్టాదులను ధరితలత్తణక తుఘ్నులను దశరథుని యథాన్యాయంబుగఁ బూజించి ప్రస్థానంబు సేయించె నాసమయం బున జనకభార్యయు జానకిఁ గొంగిలిందుకొని సామ్రాలోచన యై. 214

ఆ ఆత్మమామలకును ననుదినంబును సేవి, సజపు మమ్మ! రామచంద్రునునను ననుసరించి మెలఁగి మధికపాతివ్రత్యి, మొంది సుఖము నొంది యుండు మమ్మ!.

- వ. అనుచుఁ గూఁతురి సంపకంబు చేసె నప్పుడు. 216
- క లోకభయంకర మయ్యెను, గాతుఁ ధాన్యములు మిథిలఁ గదలి రయమునఁ
వీకఁ జనుచుండఁ బరావా, నేకరపంబుల మదేభబృంహితములచేసె. 217
- తే అనుచు వృషవాహనుం డద్రితనయతోడ మిహిరకులమండనునీర్తి మిగులఁబల్కి
మఃలఁ దదనంతరకథాక్రమంబుఁ దెలుపఁ, దొడఁగెఁ గలితరథాంగ! కస్తూరిరంగ. 218
- ఎ. ఇట్లు మిథిలానగరంబు వెలువడి చనుచుండ యోజనత్రయంబున సుత్వాతంబులు
గానుపింప దశరథుండు బెగ్గిలి వసిష్ఠుం గనుంగొని మ్రొక్కి యివ్వప్రమంబులగు
నిమిత్తంబులు దోచుటకుఁ గారణం జేమి యనిన వసిష్ఠుండును. 219
- ఉ. ఓమునుజేశ! మీమ ధియ మొక్కటి గల్గును గల్గితత్త్వణం
జేమియుఁ బాయ నెట్లనిన మించి మృగంబులు సవ్యగాము లై
వేమరు నేఁగుదుంట నన వెంటసె బల్కుడిగాలి మిక్కుటం
బై మనుజాళిఁన్నులకు నంధతమం బడరించె నయ్యెడక. 220

అతి దశరథునిఁ బరశురాముఁ డడ్డగించుట. అతి

- నీ. భగవంతుఁడును బ్రతాపవమగ్రుఁడును నగు భార్గవుం డచటఁ గన్పడియె నప్పు
హత్తు. డు నీలమేఘాభుండు భూరిజటామండలాధ్యుండు భీమవరకు
చాపవిభాస్వద్భజాదండుఁడును సమస్తక్షత్రియాసీకతాడనుండు
హైహయాధిపబాహుహననుండు నిటు కాలమృత్యువుగతిఁ దోప మిగుల వెఱచి
తే. దశరథుం డప్పు డప్యపాద్యము లాసంగి, కరయుగంబులు మోడ్చినకొ గావునాదు
నుతుని రాముని దయఁజూపి బ్రతుకనిమ్ము, మననఁ జెనివెట్టకయరామునదరించాచి.
ఎ క్రోధంబునం బ్రచలితేంద్రియం డయి సత్పురంబుగ నిట్లనియె. 222
- క. నామందఱ నీ వొకఁడవు, రాముఁడ నని తిరుగఁ దగు నె రాజాధమ! నీ
వే మేటిరాజ వయినను, భీమాహవ మాచరింపు బెగడక నాతోన. 223
- ఆ. పార్వతీవిభుండు పాఱవై చిన చీక, విల్ల విఱచి విఱ్ఱవీగఁ దగునె
వైష్ణవంబు దీని వడి నెక్కువెట్టిని, నపుడు నిన్ను మెత్తు నని యెనర్తు. 224
- ఎ కాదేని 225
- తే మిమ్మునందఱిని యమాలుయమ్మనకును, బుత్తుననుఁ దెలియవె మున్ను భూరిమహిమ
నిరువదియు నొక్కమారులు పరశుధార, నఖిలధరిణీపతులఁ ద్రుంచినట్టివాని. 226
- వ. అని పలుకు సమయంబున. 227
- తే అఖిలజనలోచనములకు నంధతమన, మడరె ధరణియుఁ జలియించె సంత రామ
చంద్రుఁ డాభార్గవునిచేతి చాప మంది, గుణ మొనర్చి శరంబందుఁ గూర్చి పలికె.

క. రాముశరము గనుగొను భీమ, రామ! పదములైనఁ బుణ్యరాశియైన నీ
భీమాస్త్రమునకుఁ జూపుము, నీమహిమలు దూరముగను నిలుపుము వేగఁ. 229

తే. అనుచుఁ బలుకంగఁ బూర్వవృత్తాంత మెల్ల, సంస్కరింపుదు నారామచంద్రపాద
పంకరుహములు గనుగొని భార్గవుండ, పలికె వికృతాననుండునై జలజనయన!.

సీ. రామ! రామ! మహాత్మ! భీమబాహు! ప! తెలిసె నేటికి నీదు దివ్యమహిమను
జగదుద్భవస్థితిసంహారదత్తుండ వాద్యంతరహితుండ వగణితుడవు
యోగమాయాసమాయుక్తుండ వజాడవు నవికారివియును నిరామయుండ
వమలుండవును సంతతానందుడవు పురాణపురుషుడవు జగన్నాయకుండ

తే. ఎనుచు నెఱుంగుదుఁ బూర్వవృత్తాంత మొకటి, వినుము బాల్యంబునందేను ఘనతపంబు
చక్రతీర్థంబున నొనర్చి చక్రపాణి, నీకు నారాయణునిఁ దనియించినాఁడ. 231

వ. ఇట్లనన్యచిత్తుండ నై యమృతాత్మనకు సంతసంబు గావింప శంఖచక్రగదాధరం
డును బ్రసన్నముఖపంకజాంబు పగుచు నాదుముందట నిలచి యిట్లనియె. 232

ఉ. ధరణీదేవి! భవత్రపోమహిమ చోద్యంబయ్యె నిక మెచ్చితక
ఎర మే నిచ్చెద హైహయం దునిమి గర్వగ్రస్తుతౌ రాజులక
ధిజిం బే రడఁగించి కశ్యపున కీధాత్రితలం బిచ్చి కాం
తరుచిం చాల్చు మదంశ నొంది పితృవృత్తాపంబు వారింపఁగఁ. 233

తే. అంత ద్రేతాయగమున రామాఖ్యచేత, జనన మొందుచు నీ కొసఁగినవిదంశ
నపుడు గైకొందు నట మానినగుచు బ్రహ్మ, దినమునిల్చెదవని పల్కిఁదివికి జనియె.

వ. నాచేత నిత్రెఱం గెల్లఁ గావింపంబడియె నిష్ఠులు. 235

ఉ. ఆపురుషుండ వీవ భవదంశముఁ గొంటివి మేలు గల్గె నీ
ప్రాపునఁ బర్వజాండములు పావకుసందు జంబునందును
బ్రాహ్మధూమశ్శేనములధింగి జనించు నడంచు నిట్టి నీ
రూప మెఱుంగఁజాలరు సరోజభవాభవులైన రాఘవా!.

236

సీ. ధమునాయక! విరించి ప్రార్థనంబున నీవు జనయించితివి నీకు సంభవాది
పద్యాపమలు లేవు జనములు నీమాయ గలుగుసంతకు నిన్నుఁ గానలేరు
నీయాశ్రయంబున నిభిలంబు నీమాయ యొనరించు మాయాశ్రయండు వీవు
బ్రహ్మదులకును నేర్పరుపరాని యచింత్యశక్తిమంతుడవును ముక్తిరుడవు

తే. రూఢిగాఁగను విద్యావిరోధియైన, మాయన విచారములఁ గల్గు మానవులకు
నిట్టిమాయలు వాపి నీ విపుడు గానఁ, బడుట నాదుపురాకృతఫలము గాడె. 237

వ. దేవా! ప్రకృతికంటెఁ బరుండు వసులుండవు నిర్వికారుండవు పూర్ణుండవు గమనాది

విజృంభతుండవు నగుమహానుభావుండవు మతియు సవిద్యాకృతలింగదేహంబులఁ
బ్రతిబింబితంబగు చిచ్ఛక్తి జీవలోకంబున జీవాభిధానంబు నొందు నెంతనిట్లు
దేహమఃప్రాణబుద్ధ్యాదుల నుండు నభిమానవంతం డగునంతవట్టును గత్తొత్స
భోక్తృత్వాదీసంసారంబును బుద్ధికి జడత్వంబున సజ్జాంబును లేదయినను నవివే
కంబున బుద్ధ్యాత్మలను జడాజడింబులకు మిథ్యాత్వాదాత్మ్యంబున సేకత్వంబొసరించి
సంసారియనంబరంగు నెట్లు లభిం జడంబునకు జిత్సూయోగంబునఁజిత్త్యంబును
జిత్తునకు జడసాంగత్వంబువలన జడత్వంబును మట్లాదకంబున జలాగ్నులకు మేళ
నంబుభంగి నుండు మతియు. 235

చ మనుజున కెంతవట్టు జడమాన్య! భవత్పదభక్తిసేవనం
బొనరక యుండు యథముల నొందును సజ్జనుఁ డెంతవట్టుఁ గా
వున భవదీయభక్తులకుఁ బొల్పుగ నేవ యొనర్చి వా రొసం
గినమదితోడ నిక గొలిచి కృత్రిమసంస్కృతి వీడఁగాఁ దగున్ 239

ఐ. ఇట్లొనర్చిన నదిమొదలు మాయ మెల్లమెల్లనఁ గృత్యించునంత విజ్ఞానసంపన్నుం
డగు సజ్జీ పుణ్యునిను సద్గురువు లభియించు సద్దేశికోత్తిమునివలన మహావాక్యార్థజ్ఞా
నంబు ఎడసి భవదనుగ్రహంబున ముక్తుండగు నింక భవదభక్తి విరహితులకుఁ గల్ప
కోటికేతంబులకైన జ్ఞానంబును ముక్తియును నుఖంబులు గలుగుట సంశయంబు
గావున భవత్పాదయుగళభక్తియ జన్మజన్మంబుల నా కగుం గాక యవిద్య యేరెం
డింటివలన సశయించు సజ్జీ భవదభక్తియు భవదభక్తిసాంగత్యంబుల నానుఁ బొల్పు
నం గాక మతియును. 240

అ నీదుభక్తి గలిగి నీకీర్తి జగముల, విశదపఱచునట్టి విబుధవరుండు
ప్రబలి జగము లెల్లఁ బావనం బానరించు, నతని నతిరేకులము నుం నె తిలఁప 241

క. ఘనదేవ! భక్తజనభా, వన! భువనాధిప! యుగంత! వామన! సారా
యణ! వామదేవ! కారు, న్యసివాస! ముకుంద! వందనంబిది రామా! 242

తే. ఏను లోకజిగిసచే బూనిసేయు, పుణ్య మెల్లను నీబాణమునకు నర్ప
ణంబగునుగాక యిదెవందనం బుండు, మనవి యొనరింప మెచ్చి రామప్రభుండు,
సీ. విను విప్రవర్య! నీ వొసరక గోరిన వెల్లఁ గృపనేతు ననఁ బ్రీతి నపుడుఁ బత్నీ-
గమలాక్ష! దయ నికుఁ గలగేసి నామీఁద నీపాదయుగభక్తి నికు భక్తు
లగువారితో, బొందు దగఁ గృపనేయు మీస్తవ మెవ్వరేనియుఁ జనువఁ బాప
మెల్లను బాయును మృతివేళ నీస్మృతి గలుగుఁ గావుత నీగుకరణ సమయఁ

తే. బ్రణుతి యొనరించి పూజలు ఎడసి రాఘ, వామమతినిమహేంద్రాచలాగ్రమునకుఁ
(దత్తలి మూనియొయట తపశ్శునిభావనకుఁ)? బహుపుణ్యాండు భార్గవుండరిగెనపుడు.

అఖి శ్రీరాముడు సీతాసమేతుడై యయోధ్య కేతెంచుట అఖి-

తే. కోటపడిననిధానంపుఁగుప్పగలిగి, నట్లు ముదనుండి రయమున నచట వెడలి
బంధువులతోడ సారేతపట్టణంబు. శ్రీఘ్నమున రాఘవులు ప్రవేశించి రపుడు. 245
వ. అచ్చట దేవసములగు భరతశత్రుఘ్నులను లక్ష్యించును దమదనుభార్యులగుడి
నిజమందిరంబుల నుఖంబుండిరి మఱియును 246

తే. నెమ్మి జననీజనకులకు సమృదమగ, సీతతోఁగతమందై లక్షీసమేతుఁ
డగుచు నైకుంతధామంబునంగు వెలయు, మాధవునిభంగి శ్రీరామునుజవిభుఁడు.
వ. అంత భరతమాతులందగు యథాజితులం పనిపడి చనుదెంచిన దశరథురడును వానిం
బూజించి తోడన కేకయరాజనగరంబునకు భరత శత్రుఘ్నులం బనిచె నప్పుడు.

క. నాకింబునఁ బాలోమీ, పాకారులఁగాంచి వేడ్కపడు ననితిక్రియకా
సాతెంబున రామగ, రాకస్యులఁ గాంచె బక్తిరఘుఁ డతిప్రేమన్. 249

వ. ఇన్విధంబున. 250

సీ. సారేతమున లోకసంగీతకీర్తియు నఖిలేశ్వరండును నిఖిలమాని
జనసకరానందసందోహదేహంబు నిరవధివిభవుండు నిర్వికార
వైభవండును శ్రీనివాసుండు నిత్యచూరూనివాసుండును నఖిలలోక
నాథుండు ముదితగుణగణించునయ్యను దనచూయ నగు కార్యమునకుఁ దానుఁ
తే. గూడి చరియించుఁగాన లోకులకు మనుజుఁడందయునిఁ దోచె శ్రీరామజనవిభుండు
దన చరిత్రంబు భూమి పావనముసేయ, జనకనందనతోడ తల్లెలతనయ. 251

క. అని శివుఁ డంబికి కెఱిగిం, చినగతి విధి వారదునకుఁ జెప్పినవ్యాసం
డును నాకుఁ బల్కె. వినుడం, చనియెను సూతుండు శౌసకారులతోడన్. 252

అఖి అశ్వోసాంతము. అఖి-

క. కాలాంభోదరనిధి! భవ, శైలపురందరి! కవేరజాతటరంగ
శ్శేలన! నిజధిక్తనిచయ, పాలన! సన్నతి సరోజభవ! రంగేశా! 253

మాలిని. శ్రితజనపరిగతా! శ్రీసమాయక్తనతా!
గతిభవభయమోహ! కారద్రవేయారివాహ!
శతమఖముఖవంద్యా! సర్వలోకాభినంద్యా!
రతిపతిశతరూపా! రంగనాథావసిహా! 254

గద్యము. ఇది శ్రీమోదతోట ముక్తీశ్వర ప్రసాదలబ్ధ కవితాసన్నిత్ర కోటమరాజు
భాస్కరముంత్రిపుత్రి నాగయామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమదభ్యుత్తరామా
యణంబును హాహాకావ్యంబునంగు బాలకాండము సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

అధ్యాత్మ రామాయణము

అ యో ధ్యా కం డ ము.

రామచంద్ర! పూజిత!
ధారాధరనీల! పద్మదళలోచన! సం
సారపయోనిధితారణ!
నారాయణ! నిఖిలలోకనాయక! రంగా!

1

ప. ఆవధరింపుము చంద్రావతంతుం గమంగొని గిరిసుమారి యిట్లనియె.

2

ఉ. దేవ! పురస్కార! వినుతించెద రాఘవుఁ డేమిసేసె మ
ద్యావము నిమ్మశంకముగఁ బల్కు మనకొ ముదమంది శంకరుం
డోవనజాక్షి! రామవిభుఁ డొక్కడ జూసకి చామరంబుచే
వీవఁగ దివ్యరత్నమయవీరమునకొ విజనస్థలంబునన్.

3

ప. సీలోత్పలదళశ్యామండును గొస్తుభాము క్తకంధరుండును నగు రాఘవుండు రత్న
సింహాసనముండై తాంబూలచర్వణం బొనరించునయనంబున.

4

అథ శ్రీ రాములకడకు నారదుఁ డేగుదెంచుట. ఇతి-

ఉ. దేవ మునీశ్వరుం డమిత తేజాఁడు నారదుఁ డేగుదేర సం
భావనచేసి మ్రొక్కి జనపావన నీ వరుదేర వంశముం
బావనమయ్యెఁ గోరికలు పండె గృహస్థుల కెట్లు గల్లు మీ
సేవయు దర్శనంబు నన శ్రీ పతితోడైత నారగుం డనెన్.

5

సీ. నరనాథ నను మోహపటపంగ నేల గృహస్థుండ ననిపల్కి తది నిజంబు
జగముల కాదియై తగనిల్చు మాయ నీగృహిణి మీవలన విరించిముఖ్య
లదభవించిరి నుగుఁజోజ్వల త్రిగుణాత్మ యై మాయ చేలవొందు నవనిమి. ద
భువనత్రయంబు నీభవన మా నిబ్బంగి నీగృహస్థత్వంబు నెమ్మిఁ దనరు

ఆ. హరివి నీవు లక్ష్మీ యవనిజ హరుడ వీ, ఐద్రకన్య సీతయబ్బభవుడ

వీవు వాణి జనకిభూమిరపుత్రి నీ, విభవ మిటు చెలంగు విమలచరిత!.

6

౭. దేవా! నీవు భాస్కరుండవు జానకి ప్రభాసతి, నీవు శశాంకుండవు వై దేహి శుభల క్షణయగు రోహిణి, నీ వాఖండలుండవు పౌలోమి జనకనందన, యనలుండ వీవు నీదుకాంత స్వాహాదేవి కాలరూపియగు దండకరుండ వీవు సీత సంయుమని. జగ న్నాథా! నీవు విర్రుతివి మంగళ ప్రదయగు భూమిత తామసి, నీవు వరుణుండవు జానకి భాగ్యవి, నీవు వాయుదేవుండవు వసుమతీతనయ సదాగతి, కుబేరుండ వీవు మహికన్య సర్వసంపద, నీవు లోకనాశనకరుండగు రుద్రుండవు నీదుధర్మపత్ని రుద్రాణి యనం బరంగు నితంపల్గు నేల వినుము.

7

తే. స్త్రీపురుషనాచకము లెన్ని చెలంగు నన్ని. సీతయును నీవ ముమ్మ విఖ్యాతచరిత! గాన మికన్న నిఖిలలోకముల భజన. నే యడగినది యితరంబు చెప్పబడదు.

8

౮. దేవా! నీయాభాససంయుతంబగు సజ్జానం బవ్యాకృతం బనం బరంగు నాయవ్యా కృతంబునలన మహాత్మ త్త్వంబు జనియించు నమృతాత్మ త్త్వోపాధికుం డై సూత్రాత్మ సమష్టిలింగదేహభిధానంబున హిరణ్యగర్భుండగు మతీయు నహంకారబుద్ధులు లెండును బంచప్రాణంబులును జ్ఞానేంద్రియ కర్తేంద్రియంబులు పదియునుంగూడి సప్తకాత్మకంబును జన్మమృత్యు ముఖదుఃఖ సంయుతంబును నగునని ప్రాజ్ఞులచేత లింగ దేహంబు పట్కంబడు నాహిరణ్యగర్భుండయి జగన్తయించును జీవిసంజ్ఞం దు నై లోకంబునం బ్రకాశించు నింక వాచ్యంబును సనాదియు నగు నవిద్యకారణోపాధియనం బరంగు బ్రహ్మకు స్థూలసూక్ష్మకాఠిణ్యంబు లనియెడు సూక్ష్మలు మూడు గలవు తదుపాధిత్రితయసంయుక్తుండగువాడు జీవుం డనియును విముక్తుండగు వాడు మహేశ్వరుండనియును బట్కంబడు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తాత్మకం బైన సంసారంబు చెలువగునట్టి సంస్కృతికి విలక్షణుండవును ననుస్మృతుండవును సాక్షి వియు నగు జ్ఞానరూపుండవును నీవ మతీయును

9

తే ఆఖిలజగములు పుట్టి పెంపగు నవంగు, నీమహాదేహమునఁ గాన నీవు సకల

కారణుండవు నిఖిలలోక ప్రభుండ, వీవు చైత్యాస్వయాటసీచావదహస్!.

10

సీ. రజ్జుసర్పభ్రాంతి నిజగంబులఁ బరమాత్మను జీవుఁ గా నాత్మఁ దలఁప భయమందుఁ దెలియ నెచ్చయమందు సకలదేహముల నీచిచ్చుక్తి యమరునంత తడవు బుద్ధులు నెల్లఁ దవరుఁ గావున నీవు పరమాత్మ నిఖిలభూప్రజకుఁ దాప కజ్ఞానమునఁ దోచు నఖిలంబు త్వద్జ్ఞానమున మిథ్య యగుఁ గాన జనుల కెల్ల

తే జ్ఞాన మెఱుంగంగ వలయును గాన నీదు, మహితభక్తియొక గల్గఁ గ్రమక్రమమున జ్ఞానమును గల్గు మోక్షంబు గాననగును, సమృహాత్మన కభిక్త న్యాకళిత్ర

11

తే కాన నీపాదయుగభక్తి గలుగువారు, మోక్షభాక్తులు నీదుకటాక్ష మబ్జ
గబ్బజంభారములు లెల్లఁ గాంక్షఁజేసి, తపముఁ గావించెదరుకాదె దై త్యదమన! 12

చ. జనవర! నీరుభృత్యులకు సంతతభృత్యుడఁ గాన లోకమో
హీనియగు మాయ నన్నుఁ గదియింపకు నీఘననాభిపంకజం
బున జనియించు వాక్పతికిఁ బుత్రుడఁ జాత్రుడ నీకు భక్తుడక
ననుఁ గరుణింపు తండ్రి! రఘునాథ! విదేహనుతామసోహరా! 13

ఐ. అనుచుఁ బల్కి యశేకవిధంబుల నమస్కరించి యానందాశ్రితపుత్రుల డై యి
ట్లనియె. 14

చ. ఐనరుహగర్భపంపునను ఐచ్చితి నీవు దశాననుకౌ షధిం
పను జననంబు నొందితివి పక్షి. రఘుండును రేపు రాజుఁ జే
యును నిను నిట్టులైన నిఖిలోర్వి భరాపహ మెట్టు లాను? స
త్యనిరతమైన నీపలుకుఁ దథ్య మెనర్చుము రాఘవేశ్వరా! 15

తే. అనుచుఁ బలుకంగఁ జిఱునగవాననంబు, నందుఁదభిక్తో త్రరాఘవుండనియెవినుము
నారదా! మత్పృతిజ్ఞప్రకార మెల్లఁ, జేతుఁ గాలానురోధంబుచేత నుంటి. 16

తే. సంకయము లేదు ప్రార్థనంతయుంబు, నెఱిఁగి యాసురమండలం బెల్ల నడచె
దను గ్రమక్రమమున రేపు దనుజనిచయ, మడఁపగను దండకారణ్య మనుసరింతు.

ఐ. జటావల్కలంబులు పూని పదునాలుగువత్సరంబులన్న హోరణ్యంబున నివసించి సీతా
హరణంబనుమిషచేత పుష్పాత్తుండగురప్పాలన్త్యంబరిమార్చెద ననుచు రఘుశల్లభుండు
ప్రతిజ్ఞ యొనరించిన నారయండును. 18

క. మోదంబు నొంది రామాని, పాదములకు మ్రొక్కి దేవపథమునఁ జనె శా
తోదరిహరినారదసం, వాదం బిది వినినఁ బాపవర్గ మడంగుక. 19

తే. రామనారదసంవాద మేమహాత్ముఁ, డైన లిఖియింప వినుపింప ననుమతింప.

బాకశాసనగరాధిపతియ యగును, మఱియుఁ గైవల్యమందుఁ గ్రమక్రమమున. 20

ఐ. అనుచు మహాదేవుం డచలరాజుతన మతోడ సవ్యలిప్యత్రాంతం బుపక్రమించి బల్కం
దొడంగె సంత నొక్కనాఁడు దశరథుండు రహస్యప్రదేశంబునం గూర్చుండి
నిజమలాచార్యుండును సర్వజ్ఞుండును మునిప్రవరుండును ధీరుండును సద్గుణగరి
ష్ఠుండును నగు వసిష్ఠుని బిలువంబనిచి యిట్లనియె. 21

దశరథుండు శ్రీరామునకుఁ బట్టాభిషేకము నేయుట కాలోచించుట.

క. ఘనముగ రామునివర్ణన, లనయము విన నొప్పు నిప్పు డటుగాన ధరా
వనితకు విభునొసరించెద, మునివల్లభ! తానకానుమోదమునఁ దగక. 22

వ. అదియునుగాక యేను వృద్ధుండ భరతుండును శత్రుఘ్నుసహితుం డై కేకయరా జగృహంబున నున్నవాఁడు మీర లనుమోదింపందగు సకలగృహంబులఁబతాకం బుల నిల్పినట్లును ద్వారంబులం గనకముక్తమయంబు లగువిచిత్ర తోఁపఁగంబులు శీఘ్రంబ నియోగించి రామచంద్రు నామంబ్రాణంబు సేయుం డనుచు నుమంత్రం బిలిచి యిట్లనియె.

23

తే. రాము భూపాలనకళాభిరాముఁ జేయ, వెలయు మునివర్య నాజ్ఞ గావలయు వస్తు సమితిసమకూర్పుమనంతసంబునొంద, నపుడుమునిమంత్రి వరఁజూచియనియెనిట్లు.

సీ. నాల్గుకొమ్ములుగల నాగంబు లై రావతకులోద్భవంబులు తనర నఖిల తీరోదకంబులు చెచ్చి కాంచనకుంభముల నిల్ప వై య్యాఘ్రములు వినూత్న ములు మూఁడుచర్మముల్ వెలయు సన్నజిఘాఁకాంచిత లగుచుఁ బౌరాం గనలును నిలువ మహర్షి వర్యులు కుశవాణు లై దివ్యాసనంబులఁ దేజరిల్లఁ

తే. బట్టుతరాయుధముల వీరభటులు గొల్వ, భూరిమంగళవాద్యముల్ భోరు కలగ రాజలక్షణములు నెల్ల రహిఁజెలంగ, రేపు నేయింపు మమలప్రతాప నీవు!

25

తే. నగరమున దేవతాయతనంబులకును, బలులు పూజలు నొసఁగంగఁబనుపు మనుచుఁ బలికి రఘునాథుగృహములోపలికి నేఁగె, నవ్వసిష్ఠుండు వికచవృద్ధుఁ డగుచు.

వ. ఇట్లు భగవంతుఁడగు వసిష్ఠుండు రథారోహణంబునేసి వెడలికఱ్ఱాశ్రయంబు నతి క్రమించి యచ్చట రథంబు డిగ్గి యాచార్యత్వంబు గలుగుటవలన ననివారితుం డై యతిభాస్వరం బగు రామమందిరసమీపంబునకుం జనిన నారఘువల్లభుండు వేగంబ లేచి కృతాంజలి యై భక్తియొక్కంబుగ నమస్కరించి రత్నాసనం బిడి జనకనంద నానీతంబులగు కనకకలశసలింబునఁ బాదప్రక్షాళనంబుఁగావించి యయ్యుదకంబు నీతయుం దానును శిరంబులం జల్లుకొని భవత్పదాంబుధారణం బున ధన్యుండ నయితి ననిన నవ్వసిష్ఠుం డీట్లనియె.

27

క. హరుఁడును మజ్జనకుం డగు, సరిసిజజుఁడు నీరుపాదసలిలముచేతం బరమగు ధన్యతఁ గాంచిరి, శరసిధిసమధీర! యిట్లు చనునే పలుకఁ.

28

చ. అదియునుగాక నీజనన మాత్మ నెఱుంగుదు రావణాదుల౯ మదము లడంచి భక్తుల కమర్తుల కింపు దలిరప్ప లచ్చితో నుద యము నొంది తివు మది నుంచియు దేవ! రహస్య మాట నే నిది యెఱుఁగంగ నీక గురువే ననియుంటి రమామనోహరా!.

29

క. గురువులకు దొరవు జగదం, తరవర్తివి శుద్ధతత్త్వతనుడవును నగో చరుడవు మనుజునిక్రియ నీ, ధరఁ దోఁతువు మాయచేత దశరథరామా!.

30

వ. దేవా! పురోహితత్వంబు విగర్హ్యంబును దూష్యజీవనం బని యెఱింగియు జగ
ద్యంత్ర హామకుండవు పరమాత్మవు స్వాధీనసంభవుండవు నగు నీ విత్త్వాకుకులంబున
రామాభిధానంబున నుద్భవించెద పనుచుఁ జతురాననువలన నెఱింగి సంతతసాంగ
త్వంబును నాచార్యత్వంబును గల్గెడు సుమహాకాంక్షచేతి నిట్టి కొద్దిపని కీయ
కొని భవదన్వయంబు నాశ్రయించియుంటి నిష్ఠుడు. 31

తే. నామనము సంతసము నొందె రామ! నీదు, దర్శనంబున సకలభూతిలము మోహ
మందఁజేసెడు మాయనెఁ జెందనీక, కావు ననుఁబ్రోచు విభుఁడవుగావె నీవు 32

వ. దేవా! ప్రసంగవశంబునం బట్కుటగాని యొంకాదు రేపు ప్రభాతంబున నిన్ను
ధరాపాలనంబున కభిషిక్తుం జేయఁ దొడితెచ్చుని భవజ్ఞనకుండు నన్నుఁ బనిచెం
గావునఁ జనుచెంచితి నీవును యథావిధ్యక్తుంబుగా నీతానహితండు వై యుపప
సింది శుచివియు భూమికాయుయు జితేంద్రియుండవుఁ గమ్ము ప్రభాతంబునం జను
దేరం దగు ననుచు రథారోహణంబుచేసి వెడలె సంత సర్వజ్ఞుండును మాయాఽహి
తుండును నీకర్వరుండును నగు జానకీవల్లభుండు నిజపార్శ్వవర్తి యగు లక్ష్మణుం
గనుంగొని చిఱునగవు తలిర్ప నిట్లనియె. 33

క. తన్నుఁడ! నను ధరణీస్థలి, కిమ్ముగ నధిపతిని జేతు రెల్ల యనుటనూ
త్ర మొకటిగాని యిచ్చహి, కిమ్ముగఁ గర్తవును భోక్త వీవె తలంపన్. 34

క. నీవు బహిఃప్రాణంబవు, భావజలయాప! యనుచుఁ బలికె పసిమ్రం
జేవిధమునఁబలికెనొ యటు, లావనుధాధిపుఁడు నిల్చె నతనిష్ఠమెయిన్. 35

వ. అత్రైఱంగెల్ల భూవల్లభునకు పసిమ్రం జెఱింగించెఁ బట్టణం బంతయు పసిష్టోక్తప్ర
కారంబున నలంకృతంబు నేయించి రొక్క భటుండు చని యత్రైఱంగు కౌగల్యా
నుమిత్రుల కెఱింగింప వార్షంబు నొంది వానికి మాక్తకహారంబు లొసంగి దశరథ
భూవల్లభుండు సత్యవంతుం డగు నయిననుఁ గామకుండు గావున క్షేపియాపకుం
డయి విఘ్నంబు నేయునో యని రామాభిషేకార్థంబు పుత్రవత్సలయుగు కాశ్యపయ్య
దుర్గాదేవి నారాధింపుచుండె సంత. 36

చ. నురలు సరస్వతిం బిలిచి సోమనిభాస్య! యయోధ్య కేఁగి మం
ధర నటమీఁదఁ గేకయసుతెఁ విధిపంపునఁ జెంది రాము భూ
వరనిగఁ జేయకుండ పనవాస మొనర్పు మనకొ ముదం బటం
చరిగి నిజేకు నాజ్ఞను రయంబును నిల్చెను వాణి యచ్చుటన్. 37

వ. ఇట్లు త్రివక్రాంగియుఁ గేకయరాజసంధనకు ముఖ్యపరిచారికయు నగు మంధ
రయం దావేశించె నప్పుడు. 38

- క. మంధర మందరనిభ మగు, మం దనరెడుసౌధ మెక్కి సురుచిరముగ నిం
 పాండెడుపురి కని విన్నయ, మందును జని ధాత్రి కిట్టు లనియెక బెలుచన్. 39
- చ. జనని! యిదేమి పట్టణము సవ్యకుభావహ మి తనర్చె
 ఘనముగి విస్తరియిలో నుజులు కొంచనముకొ డమురానుమాత న
 జ్ఞులుగు విప్ర వర్యులను సమృద్ధి నీచ్చెడు సన్న ధాత్రి యి
 ట్లనియె విదేహజాధిపు ధరాధిపుఁ జేయుదు రెల్ల వేడుకకొ. 40

అథా కేశయంజవుత్తరీ మంధర దుర్బోధనచేయుట. అథా

- సీ. అని పల్క మంధర యతిరయంబున నేగి కేశయాత్మ జంజూచి నీకు దొడ్డ
 భయము పుట్టెను రాముఁ బట్టంబు గట్టెద రెల్లియం చన సంతసిల్లి కైకి
 పస ధనంబు లాసంగి పాపాత్త! భయ మేల భక్తుండు రాముఁడు భరతుకంటె
 నన దాది యిట్లనె నటవ! నీపతి నీకు సమృదంబుగఁ బల్కు సకలకార్య
- తే. ములును గౌనల్య కింపొప్ప మొనసిచేయుఁ, గాన నినందనుని వెలిగా నొనర్చి
 రామునకుఁ దోడెగులు నుమిత్రానుతుండు, గలయ భరణీకుఁ జేయు రాఘవునిగంటె
- వి. ఇంక నీకుఁ బ్రాణాంతంగియైనను గ్రామనిర్యాపణంబైనను గల్గుఁగాక యండినఁ
 గౌసల్యానుమిత్రులకుఁబరిచర్య నేయవలయు భరతుకకు రాము ననుసరించు యుండుట
 సంభవించు నాకుంజూడ సంతకంబెమరణంబు శ్రేయస్కంబని తోఁచెడుకుభంబు
 కాంక్షించెద వేసి భంతుం బట్టంబుగట్టి రాఘవుఁ బగునాల్గవత్సరంబులు వనంబున
 కనుప యాచింపు మంత భరతుండు సకలోపాయసమర్థుఁ డగు నింగుకొక్కయు
 పాయం బెఱింగించెదఁ దొల్లి దేవానురసంగ్రా మంబునఁ బురందరాహూయమానం
 డై దశరథుండు నిజనేనాయు క్తంబుగాఁ జని యనినే నునెడ రథాక్షంబు భిన్నం
 బైన నీవును మహాసాహసంబున హస్తంబుఁ జొన్ని నిల్వరించితి ఎంత రక్కసులం
 గూల్చి జయంబునొంది నిన్నుం గనుంగొని నీసాహసంబునకు మెచ్చి రెండవరం
 బులు వేడు మనిన నీవును. 42
- ఆ. కరుణ గల్గెనెని వరయుగంబును నాకు, వలయునపు డొసంగవలయు ననిన
 సంతసించె గాన సతి! నేడు తద్వర, ద్వయము వేడు పుత్రపత్నీలతను. 43
- వి. ఆవ్వరంబు లిప్పుడు స్త్రోతిగతింబు యొద్ది నీవును గోపాన్విత వై క్రోధాగారం
 బునం బ్రవేశించి దశరథుండు సస్యప్రతిజ్ఞం దై నీయభీష్టం బెప్పుడొనగూర్చు
 నంతవట్టు నాభిగణంబులెల్ల నొలిచిన్చి నేలంబడి యూరకుం , మనిన దుస్సంగ
 హితవిభ్రమంబున నెవ్వకన్యంబులు వధ్యంబు లనె తలంచి. 44
- ఆ. అతిమృదనునఁ బలికి తమ! ముకొ దెలియంగఁ, జాల బుద్ధిమంతురాల వీవు

- భరతుఁ డిప్పుడు పట్టభద్రుఁ డైనను గ్రామ, శతము నిత్తు నీకు సమృద్ధమున. 45
- క. అని మలినవ స్త్రీయును మృదు, తినులి పుష్పరాగ యగుదు భరతైఁ బడి యి
ట్లనియె విను రాఘవుఁడు వన, ముస కరిగెడు సంతపట్టు మూఁఖత నుందుకొ. 46
- ఎ చనఁడేనిఁ బ్రాణంబు లైనను విడిచెద నని సత్సయంబు నేయు మనినను గళ్యాణం
బగు నని నిజసదనంబున కమృంధత చనియెఁ గేకయాత్మ జయు న ట్లొనరించె
వినుము 47
- క. ధీరుం డైనను ముగుణా, చారుం డైనను వివేకసంయుతుఁ డైనం
గ్రూరులఁ గూడి చరించిన, నారయఁ దత్సదృశుఁ డగుట యరుదె మృగాక్షి! 48
- అథ దశరథుండు కైకగృహంబున కేఁగుట. అంఠ
- ఎ. అనుచుఁ బినాకధయం డపర్ణాసతితోడఁదదనంతరకథానువాదనం బొసంభించియిట్లు
నియె సంత దశరథుండు రామాభ్యుదయకారణంబునకు నభిముఖులుగాఁగ సకల
మంత్రివరుల నియోగించి తానును బరమానందంబునఁ గైకయొనదనంబునకుం జని
యవ్విధం బంశయం జూచి విస్తయం బంది యచ్చటి దాసీజనంబులం గాంచి.
- ఆ. భామ యిట్లు లండ నేమికారణ మొక్కొ, యనిన వార లిట్లు లసిరి దేవ!
కుడువ దోగితంబు కోపంబు విష వదు, నీవు దెలియవలయు దేవితెఱఁగు. 50
- క. అని యన విని మెలమెల్లన, జని తత్తను వంటి యిట్లు చనునె పరాగం
బున నున్ని యెవ్వ రేమని, యనిరా కృపాదృష్టిబల్కు మంతయు నాకున్. 51
- క. ధనికు దరిద్రునిఁ జేసెద, ధనికునిఁజేసెద దరిద్రు దండమునకుం
జను మనుజుఁ గాతుఁ జంపఁగఁ, జనఁడేని వధింతు నీకు సమృత్తిగాఁ గన్. 52
- ఎ. ఇంత యననేల నాదు ప్రాణంబు లైనను నొసంగెద మత్ప్రీణతుల్యుం డగు రాఘవు
సాక్షి పల్కు మనిన సంతసించి కైకయు మెల్లనఁ గన్నీరు తుడిచికొని యిట్లు
నియె. 53
- క శపథము పూసెదవేసియు, విపులాచారంబునందు వెలసెదవేసిం
గృహసేయవలయు మిమ్ముల, నిపు డే యాచించుకార్య మింకులతిలకా!. 54
- ఎ. ఎద్ది యనినఁదొల్లి దేవాసురసంగ్రామంబున నాచేతఁ బరితృష్ణితుండవై రెండువరంబు
లాసంగితి వని నియెడఁ బదిలంబుగ నుంచితి నిప్పుడు 55
- ఆ. ఒకట భరతు ధారుణికి రాజుఁడేయు వే, టొకట జడలుదా ల్పియు గ్రవనిని
బదియు నాలుగేండ్లు వనియింప రఘురాముఁ, బనుపు సత్యమార్గవర్తివేని. 56
- ఆ. ఇట్లు నేయవేని యే భుజంగముచే, నైన రజ్జావునను నైనఁ జత్తుఁ
గాన సత్యవాదివేని నామది సంత, నిల్ల రాము నడవి కెల్లి పనుపు. 57

- మ. అన వజ్రహతి భూరుహంబు తలక్రిందైనట్లు మూర్ఖిల్లి చ
య్యనఁ గన్వించి నిశాటిబోలు నిజభార్యం గాంచి శ్రీరాము ము
న్ననయలబుకొ మది మెత్తు విప్పు డిటు నే నుంబోలునే ధాత్రి నో
వనితా! నీనుతుఁ డేలుఁ గానిలకుఁబోవకొ మాన్మవే రామునిన్ 58
- వ. రామచంద్రునివలన భయంబు రానేరదు నాయంగుఁ గరుణింపుము 59
- క. అని పాదాక్రొంతు డా, మనుజేశునిఁ జూచి కోపమగ్నానన యై
జననాథ! పుత్రిమోహం. బున ధర్మము దప్పి నరకమునఁ బడఁదగునే? 60
- చ. సకలసభాంతరంబులను సత్పథవర్తి యటంచు మించి యె
న్నికఁ గని పుత్రిమోహమున నేటికి బల్ నరకంబుఁ జెందఁ గో
రిక జనియించెనొక్కొ మునిప్రీతికరుం డగు రాముమీఁద నో
డక శపథం బొనర్చుటలు డాంబికసశ్యములో తలంపఁగన్. 61
- ఆ. వేయు నేల రాము విపిసంబులకుఁ బంప, వేనిఁ జత్తు ననుచుఁ బూని పలుక
మూర్ఖునిందె రాజు మొగి నాటిరేయేఁగె, గుఱుమునను విర్రతుల్య మగుచు. 62
- ప. అప్పు డెరుఱోదయకాలంబున విందిమాగధగాయకజనంబులు చనుదేరి గైకేయి
మహాగృహంబున వారిల నివారించె సంతఁ బ్రభాతం బగుటయు మధ్యకత్యంబున
బ్రాహ్మణక్షత్రియాదిజనులును మహాశూలును గాంతాజనంబులును ఛత్రచామరకత్తు
దండారిజలక్షణంబులును దొల్లి విసిమ్రుండు నియోగించిన తెఱంగున నొప్పి
యొందె నప్పుడు. 63
- నీ విర్రవీరకాశేయవాసు గజారూఢుఁ గాలాంబుదసమానఘనశరీరుఁ
గమనీయకోటిరకటకోజ్జ్వలు సహస్రమన్నధనుండుదరు మందహాసుఁ
గొస్తుభశ్రీవత్సకలిశిమహారస్కుక్షీతిసుపర్వామాత్యసేవ్యమాను
సతతసేవాసమాశ్రితనిజనామాంకు సత్యసంకల్పు నీశ్వరు మహాత్ము
డే. దేవదేవుని శ్రీరామభూషణ్యు, వెల్లగొడు గూర్తిశాసనీవిభుండు పట్టఁ
బుడమికభిషి క్తుఁడయివచ్చుపుణ్యచరితుఁ, గాంతుపెపుడొ ప్రభాతంబుగల్గుపెచ్చుడొ
- ప. పురజను లెల్ల నారాత్రి నిద్రమాని ప్రభాతం బగుట కెదురుచూచుచుండి రంత
సుమంత్రుండును భూపరుండు గృహంబు వెడల కునికి కేమి కారణంబొ యనుచు
మెల్లనఁ దద్రహద్యారంబు డగ్గరిజయజయశబ్దంబులు పలుకుచుఁజనిచఁచుచ్చుట
విచారగ్రస్తుండును నతన్యామతితేజుండును నతిభిన్నుండును నగు నృపవర్యుం
గనుంగొని యిట్లు లుండుటకుఁ గారణం చేమి యననఁ గైక యి ట్లనియె. 65
- గీ. రామరామరామరామ యటంచు, రాత్రి నిద్రలేక రాజు మదిని

శంకుచున్న వాఁడు గొబ్బిన నీ వేగి, రాముఁ దోడితెచ్చు రాజుకడను. 66

చ. అనిన సుమంత్రుండు రాజవశ్యంబు విధి కయెట్లు వోగు ననిన నమ్మాట విని దశ
రథుం డిట్లనియె. 67

తే. రాము సుకపోలు సుస్థితఁ గోమలాంగు, శాంతు మణిమయసుండులు జన్మదవర్ణఁ
జూడవలె నీవు చని వేగఁ దోడితెచ్చు. మత్సరీపంబున కటస్ను నుత్సహించి. 68

చ. అట చని కాంచె మంత్రవరుడర్చితప్రతిహానకుండలౌ

త్కటనిజగండభాగు జలదప్రతిమాంగు విశాలహతు వి

స్ఫుటసరసీరుహాతు ఘనభూమి ధీరు సుధాకరాస్య ది

క్రటపరిక్షిరక్షిరి భవతారణకృన్నిజనాము రామునికొ. 69

చ. మఱియును. 70

తే. హరకేయూరమకులాంగ దాదిభూష, తాంచితమహేంద్రవిభవుఁ గళ్యాణావసను
మృగులపర్యంకసంధి సుస్థితమహోగ్ర, యామినీచభీము శ్రీరాముఁ గాంచి. 72

చ. కృతాంజలిపుటుం డై యిట్లనియె. 72

క. నినుఁ గనుఁగొను వేడుక నను, మనుజేతుఁడు పవచె రామ! మంగళ మగు ర
మన లక్షణుండును దానును, ఘనమగురథ మెక్కి జనకుఁ గనుఁగొనువేడ్కొ.

శ్రీరాములు కైకసదనంబున కేగి సితరథుఁ బొడగనుట యి

చ. పెద్ది మధ్యకిత్త్యంబున పసిష్టాన లెదులైనం గాంచుచు సతిరయంబున జనునమీ
సంబునకుం జని యవిష్టభుచరణకమలంబులకు నమస్కరించిన 74

చ. కరములు సాచి రాఘవునిఁ గొంగిలుఁ జేరిచి గుఱిమగ్నుఁ డై

బరువగు మార్చుకొంచె నట ప జ్జితధుం డిటు లొట కెల్లనుం

దరులును నేడ్వసాగి రతిదారుణ మంచు పసిత్తమాని వే

గిగమున నేగుదేర మునికొ మనమంచు నమస్కరించుచున్. 75

చ. రామచంద్రుం డిట్లనియె. 76

చ. మునివర! రోదనంబునకు మూల మిదేమొకొ నున్నఁ గైక యి
ట్లనె యిటువంశపావనధరాధిపుశోక మదంప నీకపోఁ

జను నెటలెన్న నేను మును సుతిసమందఁగఁజేయు నా కొగం

గను పరయగ్న మీ పది యకిల్బిచ్చుత్తి విహింపు మియ్యెడకొ. 77

ఆ. నీకుఁ దెల్పులేక లోకసంతప్తుఁడై, యన్నవాఁడు చూడు మొప్పుదప్పి

కాన ధర్మమార్గగామివై రక్షింపు, సత్యపాశబద్ధు జనకు నిపుడు. 78

- ప. అనుచుఁ బల్కిన రామచంద్రుండును శూలాభివాతునిభంగి వృధితుండయి కైకే
యింజాచి నీవ యివ్విధంబునఁ బల్కింతుభంగిఁ దోచుచున్నయది అయినను. 79
- అ. తండ్రియాజ్ఞ చేత ధనమైన బలమైన, గ్రామమయిన నాదుకాంత నైన
విడుతుఁడంద్రియాజ్ఞ విడువ రాఘవుండు రెం. దాడువాడు కాఁదొకప్పుడైన.
- అ. తండ్రి పనుపకున్నఁ దలఁపెటింగి యొనర్చు, మనుజుఁ డుత్తముండు మధ్యముండు
పనుపఁ జేయువాఁడు పనిచినఁ జేయని, తనయుఁ డెడముడనఁగఁదగును జనని 81
- ప. కావున జనకు నాజ్ఞోల్లంఘనంబునేను సత్యంబు వృధివ్యాధిభూతంబులు గంధా
దిగుణంబులం బాయనిభంగి నేను సత్యంబు దొంగినని పల్కు దాశరథిం గనం
గొని సంతసంబునఁ గైక యిట్లనియె. 82
- ఉ. రామ! ధరాతలంబునకు రాజయి మాధతండు నిల్వ నీ
వీనుహిఁ బాసి కానలకు నేఁగి చతుర్దశవత్సరంబులు
స్నేమముతో వసింప ధరణీపతి కట్టడిచేసె నన్న శ్రీ
రాముండు తొంటికన్న మది రంజిలి యిట్లును గైకతోడుతకా. 83
- క. జననీ! భరతుండు విభుఁడయి, తనరు ధరాస్థలికి నేను దాపస్మి నై కా
ననమునకుఁజనుదు నిజ మీ, య్యనఘుండు పల్కమికి సంశయం బగు మదిలోన్.
- ప. అవ్వుటవిని శోకంబు నిన్వటిల్లి దశరథుం డిట్లనియె సందనా! శ్రీజితుండ భ్రాం
తుండ నున్నాడెవ ర్ని నెట్టి నమ్ము నీదు ఖడ్గంబునం ద్రుంచి రాజ్యంబు గైకొనము.
పాతకం బంటివేని 85
- క. గురులైనను దుష్పథియనఁ, జరియించినఁ ద్రుంపఁదగును సన్నుధికి నీ
వరమరసే నుకు మని రఘు, వరుఁ జూచి నితాంతశోకపరవశుఁ డగుచున్. 86
- ప. ఇట్లైన నన్ననృతంబుఁ జెంద దనుచు రామచంద్రుం గొఁగిలించుకొని ముక్తకం
రుం డై. 87
- ఉ. హా రఘువింశపావన! మహాభుజ! హా శతపత్రలోచనా!
హా రమణీయహార! కుముదాస్తముఖా! జగదేకనాయకా!
హా రజగీచరాంతక! దయాకర! న నివ్వడనాడి యుంటిమై
ఘోరతరాటవికా జనుటకుకా మదిఁ బూసెద వెట్లు పుత్తకా! 88
- తే. హా మమప్రావల్లభ! హాన్యపోత్త, మా! మనోహర! యనుచు నమనుజవిభుండు
మిగులఁజింతాధరంబునఁ బొగల నతని, శేత్రయుగళంబు చల్లనినీటఁ దుడిచి. 89
- ప. రామచంద్రుం డిట్లనియె. 90

చ. జననతః చింతయేల భువి సర్వమునుకొ భరతుండు ప్రోచు న
 వ్యవమునఁ గోటిసంఖ్యలను వాసి సుఖం బిటకన్న వై నఁ గ్ర
 న్ననఁ జనుదెంతు నప్పు పరునాల్గుసమంబులు పుచ్చి కై క కిం
 పెనయ భవత్ప్రతిజ్ఞ ఫలియింప నురల్ వినుతింప వేడుకన్. 91

వ. కావున వనవాసం బనేకవిధంబుల మహాగుణం బేను నమజ్ఞార్థంబు జననీగృహంబు
 నకుం జని యద్రేవి నాశ్వాసించి జనకనందన ననూనయించి మరలి నీరుపాదంబు
 లకుం బ్రణమిల్లి సుఖలీలగహనగమనంబుఁజేసెద ననుచు వెడలి కౌసల్యానుందిరం
 బునకుం జనుదెంచె నంతకమున్ను కౌసల్యయు శ్రీరామవిజయంబునకు హోమం
 బులు చేయించి బ్రాహ్మణజనంబులకు సువర్ణంబు లాసంగి మానంబునొంది యంత
 ఘృండును ముఖ్యుండును ఘనచిత్ప్రకాశుండును సరస్తస్తాతికయస్వరూపుం
 డును విష్ణుండును సదానందమయుండును నగు నారాయణదేవుఁ బరమయోగ భ్యా
 నంబునం దలంచుచు రాఘవాగమనం బెఱుంగక యిదియె రామచంద్రుండని
 సుమిత్రపత్నిన రామనామాంకితంబగు నమ్మధురవాక్యంబు విని బహిర్దృష్టి ప్రప
 పింపంజేసి యుండఱి. 92

సీ. కలితకథాధ్వరోపలసన్ని భాకారు నలినపత్రవిశాలనయనయుగళు
 మాణిక్యకుండలమండితసుక పోలు పదకాంచనాంబరధరు సనంతు
 నక్షరు శుద్ధు నిరామయు నవ్యక్తు నిరుపద్రవు నిరీహు నిత్యకాంతు
 సర్వభూతస్థితు స్వప్రకాశ మహీశమాన్యు సదానందమయుని దార
 తే. పదకాంచికలాపు మంజీరీంజి, తాత్పరదపంకజః గృహధ్యు నాత్మతః
 గాంచి యతిసంభ్రమంబునఁ గొంగిలించి, యంకమనః శీర్షిముద్గాడియనియెనిటుల.

వ. ఇట్లాద్యంతరహితం బగు నమ్మహామహాదేహంబు నివురుదు. 93

క. మాయయగ్ని బొజ్జనాడిన, దై యున్నది మాంబు విందు నౌ భోజనముకొ
 జేయుము నీ కని పండిన, పాయస మిదె యనిన రామభద్రుం డంతన్. 95

శ్రీరాముని వనవాసస్మృతాంతము విని కౌసల్య ప్రలాపించుట

మ. కనకతల్లి! భుజియించు పెక్కడ మహోగ్రవ్యాఘ్రహారాటవికొ
 జన భూనాథుండు కై క కిం పెనయ నాజ్ఞాపించె దుఃఖింపఁగాఁ
 జన దన్నుకొ నగ న్రాలి హా తనయ! రాజశ్రేష్ఠ! నికొ బాసి యుం
 డను నీవెంబు నెవత్తుఁ గ్రేపు చనఁ గూడఁబోక గో వుండునే. 96

అ. ఆదియఁగాక రాజ్యమంతయఁ దనపుత్తు, నేల నిప్పు కై క నేమియెగ్గు
 చేసి తీవు నాకచీకలు ధరియించు, తపసిసేయ నాదుతండ్రి! నిన్ను. 97

వ. నాదుప్రాణంబులకన్న మిన్న వగు నిన్ను వీడంజాల మతియును. 98

క. జననీజనకులు దలఁపఁగఁ, దనయుల కోకభంగిఁ గాన దశరథుఁడును బొ
మ్మని పల్కె నేను జనఁదగ, దని పల్కెదఁ జనవజత్తు నది నెజ మనినన్. 99

వ. ఆత్మాటలు విని సాగ్రహం దై సుమిత్రాసందనుం... ముందఱు. 100

నీ తరుణార్కకోటిభాసురకుండలకరీటు నాజానుబాహుఁ గర్ణాంతశేత్రు
సజలాభ్రవర్ణుఁ గాంచనవస్త్రసముద్భు సర్వాంగనుందరు సత్యసంధు
ముద్రికారత్నసముజ్జ్వలకందర్పకోణిలావణ్య సంకుచితమధ్య
మీరు జితేంద్రియు ధీరు మహారస్కు మంజుభాషణు ననామయుఁ బరేశుఁ

తే. జూచి రఘునాథ! నన్నిచె మాడుభ్రాంత, మానసునిగైకయావకు మనుజవిభునిఁ
గట్టి భద్రుని దదృంధుగణము నెల్లఁ, గూల్చి రాజ్యంబు నీకొనగూర్తు నిపుడు

వ. శత్రునూదనా లోకప్రదాహకంబగు నాదుకౌర్యంబు శునానీరప్రమాణు లీక్షిం
చెదరుగాక పట్టాభిషిక్తుండఁ ఎగుటకుం బనిపూను మేనును ధనుష్పాణి నై నిలిచి
తద్విఘ్నకారు లగువారల సమయించెద సనుచు లోకంబులు గాజ్జువానిపగిదిం
బలుకు నిత్యుగ్రునసహాయపరాక్రము ధనుర్బాణధరు దీరుఁబార్యవృద్ధు సతికోపను
సుమిత్రాసందనుం గాంచి ముక్కువతోడఁ గౌఁగిలించి రఘుసందనుం డీ ట్లనియె.

నీ. వినునుమిత్రాపుత్రి! ఘనబలుండవు శౌర్యసంపన్నుడవు నాకు సత్ప్రియుండఁ
వని యెఱుంగుదుఁగాని కనుపించునట్టి యీయవనిరాజ్యము సత్య మయ్యెనేనిఁ
బడయంగవచ్చు సంపద లెల్ల మెఱుపులవలెఁ జంచఁబులు వహ్నితప్త
మగు లోహమునఁ బడ్డయంబుబిందువుమాడ్కిమనుజుసకాయుష్యమహిమదఱుంగు

తే. భోగివదనంబునను బడి యీఁగలంగుఁ, దలఁపు గలిగెడు కప్పచందమునఁగాల
సర్పమునఁ జిక్కియును సశాశ్వతము లైన, భోగములకిచ్చుమితురుభువినిజనులు.

తే. పుణ్యమలఁబాసి నిజదేహపోషణంబుఁ, దలఁచి కర్కంబు లొనరింతు రెలమి జనులు
దేహికన్నను నేఱు యీదేహ మరయు, నెనరిఁజెందును దత్సుఖ మెల్ల వత్సాన్! 104

ఆ. తల్లిదండ్రు లన్నదమ్ములు బంధువు, లనెను బంధములు జనాభి కెల్ల
నెసఁగఁ గల్గుఁ బోవు నేటిలోనిప్రవాహ, మందు నింధనమఁలచందమునను. 105

వ. ఆదియునుం గాక. 106

నీ. ఛాయపండిది లక్ష్మీ చంచల తనువుష్టి జలతరంగంబు నిశ్చయముగాదు
స్వప్నవృత్తియు సతీసంయోగమానువు నల్పమా నభిమాన మధికతరము
సదనంబు భార్యయు మొదలు గాఁగల్గు నీసంసార మెల్ల సశాశ్వతంబు
గంధర్వనగరంబుగతి మేను సూర్యోదయాస్తమయంబుల నాయుల వరుగు

తే. నరయ వృద్ధశాస్త్రస్తులగుచుఁజనెను, మనుజులను గాంచి భువిబుద్ధిహుండులగుచు
గాలవేగం బెఱుంగక కామముఖ్యు, పద్మణంబుల నొందెను జనులఁ గంటె! 107

ఆ. పచ్చికుండలోనఁ బరఁగు నీరము లట్లు, నరుని కాయు వెల్ల జరగుచుండు
దినదినంబు నరునిఁ దివిరి రాగాదులు, శత్రు లట్లు బాధ సలుపుచుండు 108

మ. జర శార్దూలముభంగి మానవునితేజం బెల్లఁ గైకొందు నం
చు రయంబొప్పఁగ నిల్చు మృత్యువు వెనించుం గాలముంగూడ నిక
బొరిపుత్తం దగ నంచు నిట్లెఱిగి యే భూనాథుడొక శూరుడొక
జరపుణ్యుండ నటంచుఁ బ్రేలుచును భిన్నీ భూతుఁ డొక బిష్టులన్. 109

ప. మఱియు నీదేహంబుల నంత్యంబున సామేయంబులయిన నంటురోయు నిట్టి త్వగ
స్థిమాంసవిహ్లాత్ర సేతోరక్తాదిసంయుతంబును బరిణామంబును నగు దేహం బెవ్వ
ధంబున నాత్మ యనంబు నీవును దేహభిమానంబున లోకంబు గాల్చు నిచ్చయిం
చితి ఎందు దోసంబు సంభవించు. దేహంబు నే ననునది యవిద్య యనం బరఁగు
నవిద్య సంసారకారణంబును విద్య తన్నివర్తికంబును నగుఁగావున మోక్షకాము
లగుపురుషుల కెల్లడల విద్యాభ్యాసంబు నేయవలయు నింకఁ కామక్రోధాదు లని
యెడు శత్రునిచయంబులు గల ఎందు మోక్షవిఘ్నంబునకు గ్రోధంబు చాలు
నీవును గ్రోధంబునఁ గాదే పితృమాతృజనంబుల విధియింపం బూనితివి మనస్సం
తాపంబును సంసారబంధనంబును ధర్మక్షయంబును నివిక్రోధంబునం బ్రభ
వించుం గావున నిట్టిక్రోధంబు వర్జింపవలయు. 110

తే. తామసం బంతకుండు వై తరణి తృప్త, దనరు సంతసమెల్ల నందనవనంబు
కామధేనువు శాంతియాఁగాన జనులొ, మించి సతితంబు శాంతి వెహించవలయు.

ప. ఇట్లు శాంతిగర్వితుండ వైతివేని నీకు శత్రువులు గలగ నేర రంతదడవు పరిశుద్ధం
డును స్వయంబ్రోతీయు నవికారియు నిరాకృతీయు నగు నాత్మ ను దేహేంద్రియ
ప్రాణబుద్ధ్యాదులకు విలక్షణం డని యెఱుంగకుండునంత దడవును మృత్యుసం
స్థుతుండయి సంసారదుఃఖపారావారంబున మునుంగుచుం డేలుచు నుండుఁ గావున
లక్షణా! నీవును సాధుభావంబున సర్వదా భిన్నుం డగుపరమాత్మ నెఱుంగుము.
బుద్ధులు బయల వర్తించుఁగాక భయంబునొందక ప్రార్థనవిశంబునను బ్రవాహపతి
తంబు లట్లు నుఖంబు లయినను దుఃఖంబు లయినను సంభవించిన నహంకారము
మకారంబుల నొందక యేను బల్కినశుద్ధస్వభావంబువహించిన నీన్ను సంట నేరవు
మఱియును. 112

ఆ. ఏను బల్కినట్టి యావాక్యములు నీదు, మానసంబునందుఁ బూనితేని

నకలనుఖము లోప్పు సంసారదుఃఖముల్, దొలగెను నిశ్చయంబు దలపు మిటుల.

ప. అని తల్లిని గమంగొని.

114

తే జననియివ్యాకృతులు నీదు చునమునందు, నిల్వినారాకఁ గోరుచు నిలుపు పదియు
నానగేడులు నిముసంబుపోలెఁబుచ్చి, పుజిలి వచ్చెద దుఃఖముల్ దఱుంగు నీకు.

క. ఇలఁ గర్తవ్యార్థనిర్దుల, కలవడ నొకదోటనుండు టదియెఱుంగున్

సలిప్రవాసాచందన, నిలువని కట్టియాలభంగి నిజ మగు జనని!

116

ప. కావున నీవును సంతసంబునల బంచితినయేని నాకును నుఖసంవాసంబు గలుగు
ననుచుఁ జరణంబులయిం బడిన రామచంద్రుం గ్రుచ్చియెత్తి తోడలపై నిడు
కొని యాశీర్వదించి సందనా! నీవు చనువేళను నిలువమనుంబుల శయించు
తఱిని ఇతరవేళలను సమస్తదేవతలను గంధర్వులు పుష్పాయు నారాయణుండును
భగవంతుం డగు సదాశివుండును రక్షింతురు గాక యని మఱిలి మఱిలి యాలింగ
సంబులు సేసి వీడుకొలుపునప్పు య నమస్కరించి హర్షాశ్రులోచనం దై మెల్ల న
లక్ష్యంఁ డిట్లనియె

117

మ ధరణీనాథ! భవత్కృతాక్షమున హృత్సందేహముల్ వాసె నీ

చరణాబ్జంబులు గొల్చి నచ్చెదను వత్సా! నిల్వమిం దన్న ని

ద్ధరణీకృ మేను దొరంగువాండ నన మోదం బందిరి మ్మావు న

త్వరతిం గూడ నటంచుఁ బల్కి చ నీ సీతా కాంతి మూర్ఖుఁగన్.

118

అథ శ్రీ రాముండు సీతాగృహంబున కేఁగుట. శ్లో-

ప. ఇట్లు చనుదెంచిన నిజ ప్రాణవల్లభుం గాంచి భూపు త్త్రియు నతిభక్తి నెదురుపెట్టి
స్వర్ణపాత్రస్థసలింబులఁ బాద ప్రక్షాళనంబుచేసి కనకపీఠంబున నుఖాసీను
గావించి.

119

ఆ. వనిత మందహాసమున గజాశ్వపదాతి, నృత్యవాద్యతతులు నిలిపి పాద

చారి పగుచు రాఁగఁ గాదరాం జేసుని, యనిన సతికి నిట్లు లనియె విభుండు. 120

చ. వన మనురాజ్య మిచ్చి రఘువర్యుండు గాన భరింపఁ బోదు మ

జ్వనశక్తి సంతతింబుఁ బరిచర్య యొసర్చుచు నుండు మిచ్చుటన్

బనుపడి నాడి తప్పు నని పల్కిన బెగ్గలి యేల కానను

బున కిటు పోవఁగావలసె భూరిదయాకర! యానతీయజే.

121

ప. అనిన రామచంద్రుం డిట్లనియె.

122

చ. విను హామిధ్య! కైక తిను వేడిన రండువరంబు లిచ్చె నం

దు నొకట భూమియెల్ల భరతుండు భరింపఁగ వేఱె యొక్కటం

బసవడి కానలందుఁ బరునాలుగువర్షము లేను నిల్వ న

ప్పునుపు వహింతు విఘ్నములు పల్కెను మీ వస సంతసంబునన్ .

123

వ. జనకనందన యిట్లనియె.

124

చ. విన రఘునాథ! మున్నె యటవీసలి కేగెద వెన్న నీవు రాఁ
జను నను వీడిపోవుటలు నైఁప దనకొ మ్మియమంగి స్వప్రియకొ
గనుఁగొని రాఘవుం డనియెఁ గానన ముగ్ధభుజం సంయుతం
బసమిషద్దుర్గుచుంబు జలకానన! నీవు సహింప నేర్తువే.

125

వ. ఆదియునుంగాక.

126

క. ముదిత! మధునూపఘృతములు, వెదకిన లే వరయనైన వేళ్ళు బండుల్
ఉదకము దినమును దొరికవు, పదముల నడువంగవలయు బజ్జాకష్టమగున్ .

127

వ మఱియును.

128

తే. ఆతపానిఃపర్వాగు లధిక మవనిఁ, గానుపించని కర్మశకంఠకములు

వీటి కేమి సహింప నిశాబకోటి, గుండె తల్లడపాటు గాకుండు మిచట.

129

వ మఱియు ఝిక్లిర్లుంకారవంశాభీయుతంబును దండకాఖ్యంబును నగువనంబు
బహువిధదుఃఖభవంబు గావున భవంబున నిలువుము క్షీఘ్రంబ మఱువ ననుం
గనియెద వనిన నయ్యునకులతిలకు పలుకులు ములుకుల క్రియఁ గలకనేయఁ దలక
డచిన యలుకకలకలతోడ నులికి యక్కిలకంతి యిట్లనియె.

130

సీ. తగునయ్య! యగ్నిసాక్షిగ నన్నుఁ బెండ్లియై విడనాడి చన సత్యవిభవ! నీకు
భోజనంబయిన నీభుక్తకేయము లైనపండ్లు మృప్తాన్నంబుభంగిఁ గుఱుతు
నీవు కూడఁ జరించునెడఁ గంటకము లున్నఁ బుష్పశయ్యలభంగి బుద్ధిఁ దలఁతుఁ
గ్లకకారిని గాను యీశ! కార్యమునంటి చనుదెంచెదను బాల్వమునను విప్ర
తే వరులు నను జూచి పతి నీవు వనము కేగఁ, గల రటంచునుఁ బల్కిరి ఘనులువార
లైనఁ జను దెంచుటలు గల్గు నదియుఁగాక, విప్రవర్యులచే మున్ను విశదముగను.

క. రామాయణము లనేకము, లామూలంబులుగ వింటి నవనిజ విడియే

రాముఁడు వనమున కేగెను, నామది కఱుంగంగఁ బలుకు నరసుతచరితా!.

132

తే కాన నీవెంబడఁ జనుచెంత మన నిన్ను, వీడి చనుదేని ప్రాణముల్ విడుతు నీరు
మందఱనటంచుఁబలు నిన్ముదితఁజూచి, సమృద్ధమునొందె నారామచంద్రుఁడపుడు.

వ. అంత జనకనందన కనకమణియనువివిధాభరణంబు లరుంధతీ ప్రమాఖమునసిత
లకు నొసంగ నియోగించి నట్ల చేసెరామచంద్రుండును జనసేవక పారజానపద
ధరానుకవర్తంబులక సహస్రసంఖ్యల ధనం బొసంగె. అత్తైలుండును సుమిత్రం

వోడ్కొని కాన్యకు నప్పగించి కోదండరాజి యై రాఘవునకు నగ్రభాగంబున నిలిచె నంత నచ్చట వెడలి

134

మ. చరణన్యాసపవిత్రితాపని ఘనకాన్యమందు రాముండు శం
బరజిత్కృతీతనుద్యుతుల్ దిశలు గన్నా రాజమర్దంబునం
గరుణా మెల్లన పారజాననదనర్థం బెల్ల వీక్షించుచుకొ
దరుణీసోదరయుక్తుడై పితృగృహస్థానంబుఁ జేరెక వెనన్.

135

ప. అనుచు సంబరలేఖండు మేనకాతనయతోడ నవ్వలిచ్చుతాంతంబు పల్కందొడంగ
నిల్లు కానలేయుండు సీతాలక్ష్మణసమేతుం డై రాజవీధి నరుగుదెంచు సమయంబున,

చ. పురజను లాత్మలంగు రఘుపుంగవుఁ గన్గొని లోభమోహనం
భరితుల కెటిప్రేమ ససిబాఱర గానలఁ జొన్పి రిట్లు భూ
వరుండును గైక యావరణవర్జిత యై చనుచుండె సీత య
చ్చెరు విది మున్ను గాంచితమి సీతను రామసమేత వెన్నెడున్.

137

తే. వందిమాగధరహితు లై పాదచారు, లగుచుఁ జను రామలక్ష్మణయవిజయ
గంటిరె మనుష్యయత్నముల్ గలుగుటెట్లు, దైవబలమెక్కుడైయుండ భరణిమీఁద.

ప. ఇన్నిటికి మూలంబు కైకయి యనుపేర కర్వవివాశిని యగు రక్కసి జనియించె
దీనివలన రామనకు సీతాలక్ష్మణులకును గాల్పదలచేతఁ దగనిగుఱంబు సంభవించె
సత్యసంధుండయ్యును స్త్రీగోలుడై ప్రియాపహుండు నకుందను విడిచె దశరథు
నకు నేటి సత్యవాక్యంబు కైకయి యైనను మఱింపక త్రూరకర్తయు విమాధ
బుద్ధియు నగుచు వెడలి పడివించె మనకు నిట్టి యధర్మప్రదేశంబున నిలువఁ బోలదు
మఱియును.

139

తే. భోగమోక్షంబు లొనఁగెడు పుణ్యమూర్తి, రామచంద్రుండు కాననభూమి కేఁగ
మనకుఁ దలిదండు, తనవ్వ రిమ్మపొని వేగ, రాఘవునిఁగూడఁ జనుదము చండటంచు.

ప. ఇట్లతిశయగుఱుఖావలలుగు సారజనంబులం గనుంగొని సాధుసంఘంబునంగుండి
వామదేవుం డనుమునిపుంగవుం డిట్లనియె

141

పౌరులు దుఃఖించుటకు వాచుదేవుండను ముని హితంబు సెప్పట.

సీ జనులార! శ్రీరామజానకీలక్ష్మణులను గూర్చి చింతిలఁజనగు మీర
నీరాఘవుం డాదివారాచులుండు సాక్షాద్విష్ణుఁ డిందిర జనకతనయ
యోగమాయ యుంగ మర్వ్య బ్రసిద్ధ యో శీతండు కేఘఁ డహీశ్వరుండు
రామచంద్రునితోడ నేమఱుకుండును లక్ష్మణాఖ్యున బుణ్యలక్ష్మణుండు

ఆ కనుఁగొనఁగ ననంతకల్యాణగుణకాలి, రామచంద్రుఁ డనవరతము ప్రకృతి

గుణములందుఁ గలసి గణుతింపఁ దత్తగు, తానుసారి యనఁగ నలరుచుండు. 142

వ ఎట్లు లనిన.

143

క వనజాఁడు రజోగుణమున. వనజాత్మఁడు సత్త్వగుణమువలనను రుద్రుం
డనఁగఁ దమోగుణమున నో, జనులార! వెలంగు నితఁడు సంతతము మహిమ్. 144

వ మఱియును.

145

సీ మనువు నైనస్వతు మును అయాంతంబున మత్స్యమై యారాజమాని య
యంగు నాభిష్ట నోయ్యనఁ జేర్చి పాలించె నభి ముక్త మథియించు నవసరమునఁ
గుర్రమై మందరకుఁగరంబు మూపునఁ దాల్చి ధారుణి రసాతలమునొంద
దంష్ట్రాగ్రమునఁ గ్రోడత వహించి తద్ధాత్రి నుద్ధరించెను సఖిశోజ్జ్వలుండు
తే నగుచు నరసింహమూర్తి ప్రహ్లాదవరగుఁ, డనఁగఁగాంచవకశిపువేరడఁచె నపహృ
తాత్మనందనరాజ్యయై యదితి వేడ, వామనత్వంబునొంది యారామవిభుఁడు,
క. బలిసదముఁ జేరి మిగులక, బలుచందనము నొంది మూడుపదము లనుచు న

బృలి సుతలముఁ జేరిచి జగ, ముల కదితినహజముఖ్య ముఖ్య నొనర్చెక. 147

వ వెండియు దువ్వుక్షత్రియభూభారనిష్ఠత్వార్థంబు భాస్వవుం డయ్యె నిష్ఠ డాజ
గన్మాయవంశః శ్రీరామరూపంబున రావణాదు లగు రక్కసుల శోటిపంఖ్యల
నుక్కడంచు నిక్కం బాదురాత్మనను మానవుచేత మఱింబు నిశ్చితం బగుటవల
సను జగద్వ్యాపకుం డగు నీహరిదశకధుచేతఁ బుత్రిత్వంబు నొంద మిక్కిలి
తపంబున నారాధితుం డగుటవలనను చాశరథియై జరియించెం గావున నవశరించిన
కార్యంబు దీర్చు నీతాత్మణపహాయం దై వనంబున కరుగుచున్న వాఁ డీజనకనం
దనయు నమృహత్మయోగమాయ సర్వస్థితిలయంబులకుఁ దాన యై వెలంగుచుండు
నింగు దశరథుండును నై కేయియు నించుకంతయైనం గారణంబు గా రిల్లు భూభార
నివారణంబు సేయవలయు నని పూర్వదినంబున నారదుండును విన్నవించె నెల్లి
ననంబునకుం జనియెద నని తనకుఁదాన రామచంద్రుండునుం బలికె నది గావునఁ
బాసురుల రై వారి మద్దేశించి వగవం జన దెబ్బ లనిన. 148

తే రామమంత్రంబు జపియించు ప్రజలు శృత్యు, యుఖ్యభయములు గనరుత న్నూరియైన
చాశరథి కేట దుఃఖములొ దసరు తార కంబు శ్రీరామమంత్రంబు కలియఁమున.

తే భక్తజనులను బాలింప శండవముని, రావణుని గ్రంథ దశరథరాజ కింపు
దనర శ్రీరాముఁడన నెట్టి మనుజుఁ డయ్యె, మాయతోడత నాదివారాయణుండు.

వ ఇట్లువలికి నామదేవమహామని యూరకుండె నచ్చటి విప్రసమూహంబు లెల్ల రామ
చంద్రుండు జగత్ప్రభుం డగు హరి యని యెఱింగి హృత్స్యంశయగ్రంథు లెల్ల
విడిచి రాఘవు నేమొక చింతింపుచు. 151

- క. సీతారామరహస్యము, స్త్రీతిం జదివినను వినినఁ బ్రియవిజ్ఞానో
వేతం బగుభక్తి సము, ద్భూతం బగు వారీయందుఁ బురుషుల కెల్లన్. 152
- తే. ఆతిరహస్యంబు గోపనీయంబు మీరు, రాఘవప్రియులరు గానఁ బ్రకటితముగఁ
బలికితి ముటంచు నరిగి రాబ్రవ్వువినలు, పౌరు లారాముఁడలఁచిరి ప్రభుఁడటంచు.
- ప. అంత సీతాలక్ష్మణులతోడ రామచంద్రుం డవారీతుం డై దశరథాలయంబుఁ బ్రవేశించి కైకేయిం గనుంగొని.
- 154
- క. జననీ! దృఢచిత్తులమై, చనుదెంచితి మదవి కేఁగ జనపతి పలుకన్
జనియెద మనఁ గైక లిఖిం, చిహ్నగతి వెర్వెఱ నారచీర లాసంగెన్.
- 155
- ప. అప్పుడు.
- 156
- ఉ. చీరలు దాల్చి రంత రఘుశేఖరు నాజ్ఞను రామలక్ష్మణులొ
వారిజనేత్రి సీత తల పంచుక సిగ్గున రాముఁ జూడ న
చీర ధరాతనూజ తొలిచీరపయిన్ దగఁ జుట్టెఁ జుట్టినన్
బోయన నేడ్చి రందఱును భూసుతకైన విధాతవ్రాతమన్.
- 157
- ప. అది విని కోపంబుతోడ సరుగుదెంచి వసిష్ఠుఁడు కైక కిట్లనియె.
- 158
- సీ. ఓ నికాచరి! రాము నొకని నీపతి వేఁడి సీత కిత్తువె నాకచీర లిపుడు
బుద్ధి గల్గెడునేని భూపుత్రి వివిధభూషణములు ధరియించి సాద్యభౌముఁ
డగురాఘవున కింపుదగుల నేఁగెడుఁగాక యనిన నీలోన నోయతిని! రాజు
దుఃఖింపును సుమంత్రుతోడ వేగమె నీవు రథము దెచ్చు పుత్త్రరత్నమలను
తే. జూచి హా రామ! యని భూమి సొక్కివ్రాలె, నంత ముందఱ రథమెక్క నమృహిజ
దాశరథియును మూఁడప్రదక్షిణములు, తండ్రికొనరించి రథమెక్కె తాను నపుడు.
రథారోహణులై రామలక్ష్మణులు సీతతోఁగూడి ననంబున కేఁగుట.
- ప. లక్ష్మణుండును.
- 160
- తే. చారుతూణీరయుగళంబు ఘోరఖడ్గ, యగము దివ్యశరాససయుగముఁగొనుచు
రథముపై నెక్కి వేగ సారథిని జూచి, పోవని మ్మన దశరథభూషణుండు.
- 161
- ఆ. నిలుపు నిలుపు మనిన వెలగు పోనిమ్ము, రాముఁ డసఁగఁ బఱపె రథము వేగ
రాము రథము పోవ రాజు తల్లడపాటు, నొంది రామ! రామ! యెందుఁ జనితి
- 162
- క. అని మూర్ఖునొంది తెప్పిరి, మనుజేశుఁడు దాహమాతనందిమునకున్
గొనిపొండు బ్రతుకు లెక్కడ, నన భటు లటుచేసి కంత నలు రాఘవుడున్.
- ప. తమసాతీరంబు చేరి కొన్ని జలంబులు గ్రోలి నిరాహారియై సీతతోడ సొక్కివృక్ష
మూలంబున శయనించె లక్ష్మణుండును శరాసనపాణి యై సుమంత్రం గూడి ధరా

త్వజం దనప్రభుం గాచియుండె రాఘవవివాసంబునకు నొల్లక నాక్రందనంబు
సేయుచు రథంబు వెనుదగిలి వచ్చిన పౌరబాలవృద్ధాదు లెల్ల ను బురంబునకు మఱల
రామచంద్రుం దోడ్కొనిపోవంగలము లేకుండిన నీతోడ వనంబున కరుగువార
మని తత్సమీపంబున శయనించెయుండి రంత రామచంద్రుండును వారి నిశ్చయం
బునకు విస్తయంబునొంది యేనుబురంబు చొరనొల్ల వీరలెల్ల గూఢభాజను లయ్యెద
రనుచు సుమంత్రుం జేరి యీసమయంబున వెడలవలయు నరదం బాయతంబుసేయు
మనిననతండును జవనాశ్వంబులం బూన్చి తోడితెచ్చె నంత రామచంద్రుండును
సీతాసౌమిత్రులతోడ నయ్యర్ధరాత్రింబున నొరు లెఱుంగకుండ రథాహోవాణంబు
సేసి యయోధ్యార్ధంబుపట్టి కొంతదూరం బరిగి యరదంబు మఱలించె సంతఁ
దమసాతీరంబున.

164

క. ఖరకరుఁ డుదయించినతఱిఁ, బురజనములు మేలుకాంచి భూమిజయును నా

ఖరకరకులజలన్ద్రహిమ, కరులు లేకుంటఁ జూచి కడుగుఃఖితులై.

165

ప. రథసేమిమార్గంబు పట్టి యయోధ్యానగరంబునకుం జని యందునుం గానరా
దయ్యె ననుచు నహారాత్రంబులు మనంబుల వారల సంస్కరింపుచు నిండ్లకడనుండి
రంత సుమంత్రుం డతివేగంబున రథంబు నడుప రాఘవుండును జనపదంబు లనేకం
బులు గనుంగొనుచు కృంగిజేరసమీపమార్గంబున.

166

మ. చని గంగానదిఁ గాంచి భక్తిమీయి రాజశ్రేష్ఠు లష్టాణ్యవా

హినికిఁ మ్రొక్కి జలంబులాడి సుఖదాయిక శింశుపాన్పుత్రముకొ

గని యాపాంత వసించి రంత గుహఁ డక్కామత్స్థు లేతెంచుట

జ్జనము లైల్ప నెఱింగి పుష్పఫలముల్ సద్భక్తిచేఁ బూనుచున్.

167

క. చనుడెంచి రాము నీతా, వనితావిధుఁ గాంచి ముం దుపాయనమిడి పం

దనపూర్వకముగ నిలఁబడి, ననుఁ గరముల గ్రుచ్చియై త్తి నరనాయకుఁడుకొ.

168

ప. కుశలం బరసిన దేవా! సకలంబు సంసన్నంబని కరంబులు మొగిల్చి గుహుండిట్లనియె.

సీ. జననాయక! నిషామఁడను నన్ను కుచిఁజేసెఁ బరఁగ నియంగ సంస్పర్శనంబు

ధర నిషాదున కేల భరియింపు కరుణ నకొ బాలింపు నీహార్తి బంటుభంగిఁ

జనుడెమ్ము నాగృహంబునకు నీ కని సమకూర్చినఫలములు గొమ్ము లెమ్ము

అనఁ బ్రీతి దళుకొత్తి జననాథుఁ డెనె నిషాదపరేణ్య! మాకు సంతసము నీదు

తే. వాక్యములఁ గాని మత్పితృవాక్యసరణిఁ, దలఁపఁబడు నాలు గేండ్లు కానలవసించుఁ

గందమాలఫలములు గొందు మందిరముల కేతేర సమ్మ మీ క్రమము నీవు.

170

తే. నాయదయ రాజ్యమంతయు నాకుసఖుఁడ, వీ వనుచుఁబల్కి యొక పటవృత్తమునకు

- నేగి తత్క్షీరమున జడల్బాగుమీఱ, దాల్చి రప్పుడు వేడ్క నద్దాశరథులు. 171
- న. ఇట్లు జటామకుటంబులు పూని రయ్యవనరంబున. 172
- అ. నాకులంబువాడు వ్యాకులంబును జెందె, నాకులంబు గ్రోలి నాకు నేటి
పోక లనుచుఁ జింతఁ జొరలినగతిఁ బక్కి, మాభిఁ గ్రుంకెఁ బంకజా ప్తుఁడవుడు. 173
- క. పటుతాండవోద్ధతిమహా, నటరాజజటాకీరీటనవయమ లిపు డొ
క్కటి యగుచు వెడలె నా మి, క్కటమై నభ మెల్ల నరుణకాంతిఁ దనర్చెన్.
- ప. తత్సమయంబున. 175
- చ. జలములు గ్రోలి భర్త మయసౌధమునం గరకంఠణంబు లు
జ్వలరవముల్ చెలంగ మును జాసురమున్ ధరిణీజ వీని ని
శ్చలగతిఁ బవ్వలించుగతి జానకిఁ గూడి వినించె మించు ద
శ్చలమ గిశోరపత్రముల బాగుగఁ దమ్ముడు సేయు పాన్డునన్. 176
- ప. తత్సమయంబున. 177
- క. కోదండ మెక్కువెట్టి ని, పాదాధిపసహితుఁ డగుచు సౌమిత్రి సమా
సాదితమానసమునఁ గా, పై దగ్గఱ నుండె నాత్రియామమునందున్. 178
- క. అని గాధితమనునవపా, లనకౌశలకౌసలేయలక్షణగుణ
ర్జన నింఘమాళి యగరా, ట్టనయ కెఱింగించి మఱలఁ దలఁచెం బలుకన్. 179
- న. తదనంతరంబు. 180
- చ. తలఁప నమానుషం బగువ్రతంబు ధరించి సుమిత్రపట్టిని
శ్చలమతిఁ గొల్ప నింతకును జాలనె యాదొరతక నుధామయో
జ్వలకిరిజాలించే మిగులఁ జల్లనినిద్ర యొసంగువాఁడనం
చలఘుగతిం జనించె నన నాశశి కప్పడెఁ దూర్పుదిక్కునన్. 181
- ప. అప్పుడు మతపర్యంకంబున నిద్రించు రఘుపుంగవుం గనుంగొని గుహంబు కన్నీరు
వెడల్చుచు వినయంబున లక్షణుని కిట్లనియె. 182
- కా. కంటే లక్షణ! యిమ్మహాభుజాఁడు నిక్కానన్ గుకాస్తీర్ణఁడై
యుంటన్ గేకయపుత్రిఁ జేసె నిటు లీయూర్వీకుసౌభాగ్యమున్
గంటంబాచి సహించదయ్యెఁ బ్రిజగత్కల్యాణంఁడై యుండియి
ట్లుంటంగల్ల విధాత్మకృత్య మిలలో నొక్కండు దప్పించు నే!. 183
- క. పవలించు సేవఁ గుఱిమము, భవనోత్తమమంగు మృగులకృత్యంమునం
దవనినుతఁ గూడి యిప్పుడు, మహాయుపతి పండినాఁడు మితత్వమునన్. 184
- అంత గుహునికి లక్షణుండు హితోపదేశము సేయుట. అంత
- ప. అనుచుఁ జింతాభరంబునం బలుకు గుహునివాక్యంబులు విని లక్షణుం డిట్లనియె.

చ. వినుము నిషాదవర్య! రఘువీరున కిష్టమై యై క చేసె నం
చనవల డెట్లు లన్న నొరు లౌదురె కష్ట సుఖంబు లీయ న
మనుజుపురాకృతంబున సమస్తసుఖంబులు దుఃఖము లక్రమం
బునఁ జనుచెంచు మాన్వఁగను బోలు నె పద్మజాక్ష న నిమగ్నీన్.

166

తే. మఱియు సుఖదుఃఖములొసంగ నొరులు గారు, ఒరులొసంగెదరను మాటచిఱుతబుద్ధి
యాత్మక ర్మత్యమెల్ల వృథాభిమాన, మననిఁదనకర్తనూత్రంబు దవిలియుండు.

ప. అది మునుం గాక తనచేత నొనరింపబడిన కర్తంబులెల్ల మిత్రామిత్ర దాసీనమధ్య
సబంధుజనంబులయందు భావించు రట్లు గాదు సుఖదుఃఖంబులం దెయ్యదియైన
నెత్తెఱంగుననైనఁ దనకర్తవశంబులయి సంభవించిన నవియెల్ల ననుభవింపుచు
నరుండు స్వస్థచిత్తుండయి యుండవలయు భోగాగమంబులయందును భోగవిసర్జనం
బులయందును గాంక్షలేక లభించినను లేకయుండినను నీవు భోగవశుండవు గమ్ము.
ఎద్దేశంబున నెక్కాలంబున నెవనికయిన నెవనిచేసిన నొనరింపబడిన శుభా
శుభకర్తంబు లనుభవినీయంబులుగాని వేటొందుకాదు గావున నట్టివాటియందు
హర్ష విషాదంబు లంగుటఁ జాలు నిఁకఁ గమలాసనుచేత నెయ్యది విదితం బది
దేవదానవులకయిన దాట నలవిగాదు సుఖదుఃఖంబుల నరుం డెల్లకాలంబు నరి
కట్టంబడు, పుణ్యపాపంబుల సుఖదుఃఖానుభవరూపంబయి శరీరంబుపుట్టు రేయునుం
బవలునుంబోలె సుఖంబు వెనుక దుఃఖంబును దుఃఖంబు వెనుక సుఖంబును జల
కర్దమంబులభంగి సుఖంబునడుమ దుఃఖంబును దుఃఖంబునడుమ సుఖంబును జంతు
పులకు గడప నలవిగాక కలుగుచుండు గావున విద్యాంను లగుపురుషు లివ్వధం
బున సకలంబును మాయ యని యెఱింగి ధైర్యవంతులయి యిష్టానిష్టాగమంబు
లయందు హర్ష కోకంబుల నొందకుండు రని యిట్లు గుహలక్షణులు భాషించు
చున్నయెడ గగనతలంబు విమలంబయి.

188

ఆ. చాల తపముఁ బూని సంయమల్ వనముల, నిన్నుఁ గాంచు వేడ్క నున్నవారు
దర్శనం భాసంగఁ దగు రామ! యని మేలు, కొల్పి సనఁగఁ బగటివేల్పువాడివె.

క. ఒక గతినుంటును వనమున, నకుటిలసౌభాగ్యయుతున కన్యక్రియఁ దాళా
నుకరము లీవీజెల నా, నుకరములయి మించె నచటి శుకపికరవముల్.

190

ఉ. అంతి మయూఖమాలి యుదయాచలమందునఁ దోఁప రామభూ

కాంతుఁడు మేలుకాంచి కులకల్పితకృత్యము లెట్ల దీర్చి ధీ
మంతు గుహుం గనుంగొని సమంచితమా నొకనామఁ దెప్పుకొ
సంతసమంది తెచ్చి రఘుసత్తముఁ గన్గొని భక్తితోడుతకొ.

191

సీ. ఆరోహణము నేయు మవనీశ! యీనామయంబు లక్షణండు సీతాంగనయును
గూడ మావారలతోడ నాయితండనై నడపెద ననిన నప్పుడమితోడు
మందఱ జనకునిముద్దుకూతురి నెక్కఁబనిచి తానును గుహుబాహుదండ
మూతగా నావపై చేతంచె నిఖిలాయుధములతో సౌమిత్రి తత్క్షణమున
తే. నెక్కఁగుహుండును దనదుపెంపెక్కు విద్య, నేర్పునను బంధుసహితుఁడైనీటిమీఁద
సంబరవిచారులకు నగ్భతంబు దొప్పనడపఁదొడగెను(నావఁ దా విడిగ నపుడు).

వ. తదనంతరంబున నాపోతంబు గంగామధ్యంబునకుం జనిన జనకజయు నప్పుణ్య
వాహినిం బ్రార్థించి. 193

తే. వందనం బిచ్చ గంగాభవాని! యేను, రాఘవులు సౌఖ్య మొప్పు బురంబునకును
వచ్చితిమయేని మధుమాంససాస్తువులను, బలులఁ బూజింతు నని భక్తిఁబలికె నపుడు.

వ. అంతి. 195

క. నమ్మిన భవజలనిధితీ, రమ్మన మనుజులను డించు రసికుండు వరకూ
లమ్మన డిగియెను సతితోఁ, దమ్మనితో గుహునితోడఁ దామరసాక్షి!. 196

వ. ఇట్లు గంగావతరణంబుచేసి యవ్వల సరుగునవసరంబునగుహుండు రామచంద్రుం
గనుంగొని జేవా! భవచ్చరణంబులు చూడవచ్చేద నాజ్ఞ యిండు కాదేని ప్రాణం
బులు విడుతు ననిన సీతాపతి యిట్లనియె. 197

క. పదునాలుగువర్షంబులు, చదిసి ధరాతలముఁ బ్రోవఁ జనుచెంతు నిజం
బిది రాముఁ డొండుపల్కండు, ముదమనఁ జను మన నిషాదయఖ్యుం డెపుడున్.

వ. విషాదం బందుచు నిజమందిరింబునకుం జనియె నంత రాఘవు లచ్చోట నొక్కఁప
రిశుద్ధం బగుమృగంబు నేసి పక్ష్యంబుచేసి హవ్యవాహనుసం దాహుతి యిడి కేషంబు
గుడిచి మువ్వెరును వృక్షతలంబున నుఖిలీల నారయఁ గడపి రంత మఱునాఁడు
రామచంద్రుండు నుమిత్రానుతసీతాసమేతంబుగ భరద్వాజాశ్రమంబునకుం జని
బయల నిలచి యొక్కవటుం గాంచి. 199

—ఇతి శ్రీరాముండు భరద్వాజాశ్రమంబున కేఁగుట ఇతి—

ఉ. ఓ మనిపు త్తరి! నీవు చని యొప్పుగ మీగురువర్షతోడ శ్రీ
రాముండు దర్శనార్థము ధరాతినయానుజయుత్తుడై బహి
స్సీమను నిల్చినాఁ డనుచుఁ జెప్పు మనం జని యావటుండు శ్రీ
రామమఖోదితంబులు కరంబులు మోడ్చి యెఱుంగఁబెల్కినన్. 200

వ. విని తోడనె లేచి యర్హుపాద్యంబులు చేఁబూని రామసమీపంబునకుంజనుదెంచి
యథాన్యాయ్యంబుగఁ గాంచి ససీతాలక్ష్మణుండగు నప్పుణ్యం బూజించి యి
ట్లనియె. 201

- క. మాపర్ణశాల కిటు నీ, తాపతి! చనుదెమ్ము దేవతలు వెదుకఁగ నా
 నీపాదయుగపరాగము, చే బావనములుగఁజేయు సిద్ధాశ్రమముల్. 202
- క. అని కుటజసమీపమునకు, జనకితనయతోడ రామసౌమిత్రులఁ దో
 డొని వచ్చి నేయఁదగుపూ, జనకులు గావించి వినయసంభాషణన్. 203
- వ. భరద్వాజమునీంద్రుం డిట్లనయ్యె. 204
- నీ. భవదీయసంగమభాగ్యంబుచేత సంతంబు గాంచితి నాతిపంబువలన
 నీయుపాసనచేత నాయొద్ద విజ్ఞానదృష్టి గల్గును గాన దేవదేవ!
 మును నీవు కమలగర్భునిచేత నుతిగాంచి జవించుటలు నేఁడు వనమునకును
 జనుట నీ వొనరించు పనియు నేఁ దెలియుదు నతిమాయుడవుఁ బరమాత్మ నీవు
 తే. ఇంకమీఁదటఁ బల్కంగ నేల యేను, గడుఁ గృతార్థుండ నిలమాయకంబై వేఱు
 యైన కాకుత్స్థపురుషునిఁ గానఁగల్గె, గనులపంపుగాఁగ నిక్కానలందు. 205
- మ. అనినక రామవిభుండు కేల్తాగిచి మీ తగ్గింప నే నెంతవాఁ
 డను భూపాలకమాత్రుడక గరుణఁ జూడం బోలు నం చానికికే
 మునిసాన్నిధ్యమునందుఁ బుచ్చి కమలాపుం డంతఁ బూర్వాద్రిఁ దో
 చిన మేల్కొంచి కులోచితక్రియలు దా నీఘ్రంబు గావింపుచున్. 206
- క. నీతొలఁక్షిణయుతుఁ డయి, యాతపసి వసంబు వెడలి యమునానది సా
 కేతపతి మునితనయకృ, పాతముచేఁ గడచి వారు పొమ్మను త్రోవన్. 207
- క. చనిచని యయ్యెడ వాల్చి, కునివాసం బంటి చిత్రి మాటప్రాంతం
 బున నేఁగుదు మందఱఁ గనుఁ, గొనియెక గౌనల్యముద్దుకొడు కొకవనమున్. 208
- వ. అట్లుకాంచి 209
- తే. సత్త్వసహితంబు మునీజనసంకులంబు, సలిలఫలపుష్పశుకపికకలితవాసు
 లూరుధవపుణ్యవాసంబుఁ జేర నరిగి, యమ్మునికి మ్రొక్కె సతితోడఁ దమ్ముతోడ.
 వ. అంత వాల్చికి ముందఱ. 211
- నీ. రాము రమానాథు రాజీవదళనేత్రు, భవపాశహరు జటాభారభరితు
 నాదిత్యకుంభవ్యు సప్రమేయు విగుణు జానకీలక్ష్మణసహితు సభవు
 సర్వభూతిహృదంబుజన్గితు శృంగారమహితానయభి సనామయు సుశాంతు
 ధర్మమార్గు వినిర్జితక్రోధు యోగమాయాహుష్యుని గాంచి యశిముదమునఁ
 తే. జీరి విధిపూర్వకింబుగ గానించి, భువనసంపూజ్య సప్రసాద్యుఁ బూజచేసి
 కలదు లాతిధ్యమొసఁగె నప్పడిమహాని, గాంచికములుమోడ్చి రాఘవుఁడుపలికె.
- క. మునివర! జనకుని కనువునఁ, జనుదెంచితి మిచట సౌఖ్య సంవాసం బొ

వనమొకటి చూపుఁ దలవయు, ననుజుఁడు నేఁ గొంతకాల మనిపెద మచటన్.

ప. అనిన దాశరథివిసయోక్తులకుఁ జిలుగగవుతోడ వాన్కిముసీంద్రుం డిట్లనియె

చ. వనజదళాక్ష! నీ కిది నివాసముగా దిది యంచు బల్క నేఁ

జనుదునె సర్వభూతముల సంభరితుండవు సర్వయ. నృప

త్తనువున నుండు నైన (నుచితం) బగు మందర మేరు బల్కె.దక్ష

వనితయు సోదరుండు గొలువ న్నిలు మచ్చట నన్ను వేడుటన్.

215

సీ. భవదీయమంత్రంబు వలియింతు రెవ్వరు నిర్దయిండులును సర్వనిష్ఠుహులును

శరణుచొచ్చినవారు సమముగాఁ గనకలోష్ఠములు దల్పెడువారు కాంతమతులు

ప్రియముచేడిన నప్రియముగలిన సర్వమును మాయ యని భ్రాంతిఁగఁచినారు

పశమాత్మ యందు ఏ డ్యాసము లేవని తనువున నగు సని తలఁచి ప్రాణ

తే. బుద్ధిచే (భయసుఖదుఃఖములు) నటంచు, రుఢిసంసారధర్మ నిర్మకై న

యనఘు లెవ్వరు వారిదిత్రంబుజములు, సదనములు నీకు సంపూర్ణ చంద్రవదన!

తే. మనము బుద్ధియు నీయుంగు నునిచి పుణ్య, పాపములు వీడి సంతసపడుదు భూత

హితము నేయుచు నుండు యతీశచిత్త, జలరుహంబుల వనియింపుకొలుపుదీరి

217

ప. మఱియును.

218

తే. అమలుఁ జిద్దను సకలగుహాశయస్థు, సర్వగతు ముఖ్య నిర్దిష్ట సార్వభౌము

విమలమతి నెప్పునిన్ను భావింతు రెవరు, వారిహృదయంబునను నిల్వ వారిజాతు!.

క. సతతాభ్యాసదృఢీకృత, మతియుతుల భవత్పదాబ్జమగ్నత దూరీ

కృతకల్పమల మనంబుల, సతతము వనియింపు నీదుసతిఁ గూడి నృపా!.

220

తే. రామ! నీనామమాహాత్మ్య మేమనంగఁ, దగు మహాఘోషయంబులఁ దలఁగి యేను

బ్రహ్మబుషి నైతి నీనామభజనచేత, నద్భుతము విను నాదుకృతాంత మెల్ల.

221

సీ. విప్రాన్వయంబున వెనఁ బుట్టుకయకాని ప్రబలహృదా గాఢరతుండ సగుహఁ

బలుకిరాతులఁగూడి మెలఁగి యొక్కకిరాతసతి మందుఁ బలుపుర నుతులఁగాంచి

వారలఁ బోషింపఁ బోరులతోఁగూడి చేత నమ్ములువట్టి భూతములకు

సంతోషముఁడనై వ్యసనవారింపుచు నూర్యసంకాశమగు బుషిస పక్షమును

తే. ఘోరకాసనమునఁ గంచి దారి గట్టి, యెదిరి పోకుం... పోకుడం చేస బల్క

సందలును గాంచి యోరి పాపాత్మ! యే... నీవు నొడిగట్టితివి మిట్టి నీచమునకు

తే. అనిన నేనుచు బుత్త్రదాదావనమన, కిట్లొనర్చెద ననినఁ వారిట్లు లనిరి

నీ చొనర్చె. పాపంబు నీకుఁబంబ, మహాభివించునొ యడిగి ర మ్మంతవట్టు

223

క. ఏ మిచ్చలు నిల్పెద మన, నామెయిఁ జని వారి నడఁగి సఖమున కేముం

గాము ఘటంబున కినినను. నామది సంజాత వేదనం బొరలుటయున్. 224

వ. కరుణాపూర్ణ మానసులగు సమహామునులున్నయెడకుం జనుడెంచి వారలదర్శనంబున శుద్ధాంతఃకరణంబునై శరాసనాదులు వెర్జించి నిరయార్థనంబునం జను నన్నుం గావుం డనుచు నమహాత్ములచరణకమలంబులం బడిన వారునుం గరుణించి. 225

తే. లెమ్ము సత్సంగమమ్ము శుభ మ్మొసంగు, నించుకంతయు యుపదేశ మిత్తు మంగు నచ్యుతంబగు పదవి నీ కబ్బు ననుచు, నొకరి కొక రిట్లు లయకొని రకుటిలముగ.

క. క్రూరుండయినను శరణి, చేరిన రక్షింపవలయు శ్రీహరిపదమన్
జేరిచి యని నీనామం, బోరామ! మరా యటంచు నొసంగిరి కరుణన్. 227

వ. ఇట్లు వ్యస్తాత్మరహ్యాకంబును భవతారకంబును నగు నీనామం నేకాగ్రచిత్తం బున నేమా వచ్చునంతకు జపియింపుచుండు మనుచు దివ్యదర్శనులగు నమ్మును లంత ధానంబుచేసి రదిమొద లేనును బాహ్యంబు మఱచి యొక్కటయిన మాన సంబున జపియించుచుంటి నిట్లనేకకాలంబు సర్వసంగవిహీనుండనగు నాదుడైన వర్తకంబు పెరిగె నంత యుగసహస్రంబునకు మఱల నమహాత్ములు చనుడెంచి నన్నుం జీరిన. 228

నీ. మంచులోనుండి యేతెంచుమార్పునిభంగి నాపుట్టవెడలి నే సరుగుచేర ననుఁ గాంచి మాను లిట్లనిరి మునీశ్వర! నీకు నామంబు వాల్మీకి యాసఁగ వర్తకముననుండి వచ్చుట రెండవజన్మం బటంచు న్యేచ్ఛను విచాయ సమున నేఁగిరి రఘున త్రమ! నీనామమాహాత్మ్యమున నిట్లు మాని నగుచు తే. నేఁడు గనుఁగొంటిఁడమ్మనితోడఁ బొలఁతి, తోడఁ గోదండశరములతోడ మాయ తోడఁ గైకొన్నసరమూర్తితోడ నడవి, కరుగుచెంచిన పుణ్య శ్రీహరి మహాత్ము. 230

అథ శ్రీ గాముని వాల్మీకి స్తుతియించుట. అథం

నీ. విమలసారసనేత్ర శమదమోజ్జ్వలు నాద్య నాద్యంతరహితు నవ్యక్త నిత్య నిర్వికల్పఁ జిదంశు సర్వక్రబంధను నిర్మలు నిష్క్రియ నిర్వికారు శ్రీనివాసు ననంతఁ జిద్ధను నచ్యుతు నిరుపద్రవు నిరీమా నిరుపమాను శ్రీకు సదాశివసేవ్య నిరాభాను సభవు నిరాకారు నమలు నిన్నుఁ

తే. గాంచితిని రామ! మోక్షంబుఁ గాంచితిపుడు, సందియములేదొకప్రదేశంబు నీకుఁ జూపెదను రమ్ము మన రామసూపగుఁడు, సమృద్ధంబు నావనశలము వెడలి. 231

వ. సీతలక్షణులును మానియుఁ దచ్చిత్తగణంబులను దోడరాఁ జని గంగాపవ్యత మధ్యంబునఁ బూర్వోపశ్చిమంబులుగా విస్తీర్ణంబులగు రెండు పర్వతాలు వాల్మీకి సంయమి సేయింప శోభనంబగు తనందీశదవ్యయంబున. 232

కా. సీతాశ్వుణయు పుండ్ర రఘుసులశ్రేష్ఠుండు వాల్మీకి వి
భ్యాతి నిత్త్యము నేయు పూజనముచే నానందుడై నిల్చె గం
గాతీరంబున వజ్రహస్తుఁడు శచీకాంతాయుతుండై నుర
వ్రాతం బెల్లడఁ గొల్వ నాకమున శ్రీ రంజిల్లుచందంబునన్. 233

ఇ అనుచు. 234

తే. ఇవ్విధంబున నారాఘవేశ్వర డల్ల, సదృశ గాత్రుండు జనకాత్మజాకళత్రుఁ
డలరు సని శైలసుతతోడ సంతమీడి, కథఁ దొడంగెడు బల్క గంగాధరుండు. .

ఇ అంత నిచ్చట. 236

సీ ఖరకరుం డస్తాద్రిమఱుంగున లేగ న త్తటి మంత్రి సాకేతపురముఁ జేరి
వనసంబు మోముపై ముసుగిడి కన్నీరు నించుచు నరదంబు నిలిపి రాజు
గనుంగొన లోనికీఁ జని జయశబ్దపూర్వకముగఁబొగడుచు పెందనంబు
గావింప నామంత్రిగనుంగొని విహ్వలుం డగుచు నునుంత్రి! మామయ్య రాముఁ
తే. డెచటఁ దమ్మునితోఁ దసయింతితోడ, నుండె నెచ్చట డించితి వోయి న గు
రాముఁ డేమనె నేమనె రాములమ్ముఁ, డలసి నీతయు నేమనె పలుకు మయ్య. 237

ఇ. నిద్రియుండును బాపాత్ముండును నగు నాతోడ నేమని పల్కుమని రనుచు నాఁపఁ
దగని దుఃఖంబున దశరథుండు. 238

క. ఓరామ! యోగుణాకర! హూర! ధనుర్వేదనిపుణ! సుకుమార! నృపా
ధారిక! భావిజ్ఞ! సదా, చారా! లక్ష్మణకుమార! చను నే విడువన్. 239

తే. సితివిస్తారలార! మన్నింపుమాట, లాడు బంగరుబొమ్మ! నీతిమ్మ! మీర
లిభుడు మృతినొందువాడ నై యింటనున్న, నన్నుగన్గొన రాకెమి యన్నలార!.

ఇ. అని విలపించుచు మిక్కిలి దుఃఖసాగరంబున మునింగిన భూవిభుఁ గనుంగొని
నునుంత్రుఁడు ప్రాంజలి యై యిట్లనియె. దేవా! రామచంద్రుని సీతాశ్వుణుల
తోడ నరదం బెక్కించుకొని శృంగిబేరపురసమీపంబున నలరు గంగాకూలంబున
డించితి నాఁటిదినంబున గుహఁడు ఫలాదికంబులు గొనివచ్చిన ముదం బంది కరం
బుల నంటి యారగింపక విడిచె నంత గుహునిచేత పుష్కీరంబు దెప్పించి జటామ
కుటంబుఁ బూనుచు వికసన్తుఖుం డయి నన్నుం గనుంగొని. 241

చ. జనకునితోడఁ జింతిలుట నైఁపదు మమ్ముడలంచి యంచు ని
వ్వనమున సౌఖ్య మెప్పుడు భవత్సురికన్న నలంచుఁ బల్కి మ
జ్జననికి మ్రొక్కి పల్కుమనె జానకి యంతి నమస్కరించె సం
చను మనె రాముఁ జూచుచుఁ గుచార్గ్ర పరస్రవణధార యై. 242

వ వృద్ధుండును శోకపరిపూర్ణుండును నగురాజు నూరడింపు మనుచు నాతోడ మతిమతి పట్కుచు నావపై నెక్కి రంత నేనును గంగాపరకులంబువార లెంతవట్టుకుఁ జేరును రంతవట్టును నిలిచి యధికంబగు దుఃఖంబున మఱలి యిటునుఁ జనుదెంచితి ననిన నమ్మటలకు విలపించుచుఁ గౌస్య పక్షిరథున కిట్లనియె. 243

మ. ప్రియకాంతామణియైన కైకయిషయిం బ్రీతిం బ్రభుత్వంబు సం తయఁ దత్పుత్తుని కిచ్చి చాలకయ కాంతారంబులఁ జొన్ని తేం తయ మారాముని నాఁడు లేక సిదపం దవై వున నేడేమి యి ట్టియూపాయం బది చెప్పఁబోలుఁ దగుబోటిం గూర్చె నాధాతయన్. 244

క. అని పల్క ననీక్షితమున, నచలము దరికొల్పినట్టు లతిదుఃఖమునం జనపతి పల్కెను జను నే, ఎనితా! దుఃఖించువాని వంచునేయన్. 245

దశరథుండు బ్రాహ్మణశాస్త్రకారంబు కౌస్యకుఁ దెల్పుట.

వ. ఇంక నాదుప్రాణంబు లత్యక్తిమించు సంకయంబు లే దిందుకుఁ బూర్వవృత్తాంతం బొక్కిటి యీసమయంబున స్మృతిగతం బయ్యె నెట్లనినఁ దొల్లి యావనసమ యంబునః శాపబాణధరుండైన నేఁటమీఁది యాసక్తిచేతి నదులవెంట మహామృ గంబుల సంహరింపుదు నొక్కయెడ నర్ధరాత్రంబున మునికుమారుఁ డిహానా పీడితులగు జననీజనకులకు జలంబులుగోరి సహోపంబున ఘటంబు ముంచిసఁ దచ్చు బ్దంబు విని యేనుంగు నీరు ద్రావెడు నని తోలదీసి రాత్రియాట శబ్దవేదకాశలం బున విడిచి నంత. 246

క. అకటా! మాలితి నట మా, మరజననీజనకు లెంత మదిఁ గుండెదరో యొకరికిఁ గీడొనరింపని, యాకటిలనకు నిట్టి మరణ మజుఁడు లిఖించెన్. 247

వ. అనుచు మనుజు నెలుంగు చెవిఁ బడిన భీతుండ నై మెల్లనఁ దత్పూర్వంబునకుం జని దశరథుండ నెఱుంగమి నేసితి స్వామి!ఁక్షింపు మనుచుఁ జల్లనిమాటల నడుగులం బడిన సమ్మనిపుత్తుండును 248

నీ ధరణీశ! భయము నొందకు బ్రహ్మహత్య ని న్నంటుదు, వైకృతసంఘమిని; నాకు నెదురుట చూచుచుండెదరు మాతలిదండ్రు లాఁకట దప్పికి నలసి వేగ పోయి వారికి జలం బాసఁగుము లేకున్న నాతం డి, భస్మం బాసర్చు నిమ్నుఁ గోపంబుపుట్టిన; వేపాము జల మిచ్చి వారికి మ్రొక్కి యాతీరుపఱు

తే. పెరుకు బాణంబు ప్రాణముల్ విఱుగు వేగ, నన్ని నేపాంబులంబు సాయకము పెరికి జలఘటముఁగొంచునాదంపతులఁవనించు, నుట జూచున కేగ గుతుడురాఁకుండుకును.

వ. మిక్కిలి విచారంబున.

- తే ఎంత తడవయ్యె మనసుతుం డేగి రాని, కారణం చేమి వేటొక్క గతియు లేని
వృద్ధులను మందద్వృశులను వినుచు ననంగ, వలదు భక్తుండు వాడేమి వనట బడెనొ.
- ప. ఇట్లు తెరువుచూచుచు నేను జరుచెంచు వప్పు డాలించి తనయ్యం డనుకొని నంద
నా! నీవింత తడవు చేసిన మాకు దిక్కయ్యది జలములు దెమ్ము ద్రావెద మనిన
నేనును మెల్లన చని వాడౌచుదంబులకు మ్రొక్కి వినయాన్వితుండ నై. 252
- సీ తనయ్యఁడఁ గా నయోధ్యకు నా యకుండ బడ్డైరథుఁడవేటాడఁగ రాత్రియందు
జలముల చేరువ నిలిచి తజ్జలగత్తువ విని శబ్దవేగక్రమమున
నంబకం బేసిన 'హా హాతోన్చి' యటంచు మనుజుభంగి మొఱంగ విని భయమునఁ
బఱచి యచ్చట జడలో విరియుంగ బడిపడియున్న మీసుతుఁడాంచి నన్నుఁ గావు
తే. మెఱుంగుమి నొన్నతి నటంచు జరణముఁ ముగ బల్లుకొనిననుగరణ మీపట్టినన్ను
వెలువము బ్రహ్మహత్యని నొర యదనుచు, జలము గొనిచనుమనియెమీసముఖమునకు.
- ప. ఇట్లు శీఘ్రంబ మజ్జననీజనకులకు జలంబు లొసంగి నమస్కరించి వేడుకొను
మనిన మునిహింసకుండ నరుదెంచితి శరణాగతుండ నగుచు మీరు దయాశులు
రక్షింపవలయు ససిన వారును బెగ్గిలి యనేక విధంబుల విలపింపుచు నన్నుం గనుం
గొని యక్కుచూరుసమీపంబులకుం గొనివచ్చునన నేను నట్ల నేయ నావృద్ధదంప
తులు తమకుమారు దేహంబు స్పృశించి బహువిధంబుల విలపింపుచు 254
- క. ఓతనయ! మమ్మ వృద్ధుల, సతెఱుగున విడవఁదగు నె యే తెంతుము నీ
తో తీవ్రము యని చితి సం, జాతిం బొనరింపు మనిరి సత్యున నాతోన్ 255
- ఉ ఏ నటు నేయ నంత జగతుఁడలంపుచు నాక మంది రా
నూనునతోడ నగ్ని బడి సొక్కు చు; సొక్కె డువేళ నీకు ని
ట్లైన దనూజదుఃఖమున నంతము నొందెద వంచుఁ బల్కె న
క్షాని; తటస్థ మయ్యె నిదె మాగక వేళ యవారితంబుగన్ 256
- ప. అనుచు దశస్యంధనుఁ డధిక శోకలబ్ధుఁ.
- 257
- సీ. ఓరామ! గుణధామ! యోలక్ష్మణసుమార! యోమహీశనయ! మీయొనికిలేమిఁ
గై కయ్యాభివన్ముత్తుకంతంబుపాల్చెతి నని పల్కి దశరథావనివిధుండు
ప్రాణముల్ విడి విష్ణుపద మొందె నప్పుడె హాహావంబులు నచటి రాజ
సతులను మఱియుఁ గౌసల్యాసుమిత్రులు భువి సుతస్తాడనపూర్వకముగ
తే. రోదనముచేసి రంతి నూర్యోదయాన, సరమున వసివముని మంత్ర సహితుఁడగుచు
వచ్చి దశరథుతనపు తీవ్రంబ త్రైల, భీతిముగఁ ద్రోణమున నుంచి భలులఁబలిచి.
ప. మీర లాశ్వితులై యుధాజిన్నగరంబునకుం జని యచ్చట శత్రుఘ్నుసహితుండై

శ్రీమంతుడగు భరతుఁ డున్నవాఁ డమ్మహిశుతోడ జననీజనకులం గనుంగొన
నయోధ్యకు రావలయునని యేను బల్కితి ననుచు నెఱుక సేయుం డనిన వారును
సత్వీకంబునం జని భరతమాతుఁడగు యుధాజిత్తునకుం బ్రణమిల్లి శత్రుఘ్నున
హితుఁడై భరతుఁడు దహయక యయోధ్యానగరంబునను రావలయునని వసిష్ఠము
నిండు డాజ్ఞ యొసంగె ననిన నమ్మటలు విని భరతుఁడు భయవిహ్వలఁడై
శత్రుఘ్నుం వోడ్కొని యాభటులతోడ వెడలి. 259

— యోధ్య భరతుఁడు కేకయుపురంబు వెడలి యయోధ్యకు వచ్చుట. —

ఆ. రాముననునో లేక రాజునకో దుఃఖ, మొకిటి యచటఁ గల్గినోపు ననుచు
మార్గమందు భిన్నమాననుఁడై వచ్చి, విహితోత్సవంబుఁ బురముఁ గనియె 260
ఇ. ఇట్లు జనసంభ్రమవర్జితంబున భ్రష్టచక్రీయుఁ బగుసాకెతపురంబు గాంచి చింతా
పరుఁడై రామక్షూరివీరహితం బగునాపురితోఁబలుకొనికె జని యొక్క రాజసదనం
బుఁజొచ్చి యందు నొంటిగాఁగూర్చున్న కైకేయిం గనుంగొని మాత్సర్యభక్తితత్ప
రుఁడై యాపెచిరణంబులకు శిరంబు దగుల నమస్కరించి నవదేవియుఁ బ్రేమసం
భ్రమంబులతోడఁ దనయుం గ్రుచ్చియెత్తి యాలింకనం బొనర్చి తొడలమీఁద
నిడుకొని శిరంబు మూర్కొనుచు. 261

ఆ. తనయ! కుశలు లగుచుఁ దనరెదరే నాదు, తల్లిదండ్రు లిపుడు దైవగతిని
గుశలి వగుచు వచ్చి కూర్చున్న నిరుఁగంటి, ననిన దూయమాన మైననుతిని 262

ఇ. భరతుం డెట్లనియె. 263

మ. జనని! యొంటిగ నుండు పేమి రఘువంశశ్రేష్ఠుఁ డెందుండె ని
న్నునిశంబుకొ విడి నిల్వఁ దొక్కెడను నేఁ డిబ్బంగికిం దుఃఖముకొ
ఘనమా భీతియుఁ బుట్టు నన్ని భరతుకొ గల్యాణచింతారతుకొ
మునిసంభావితసత్యమార్గనిరతుకొ ముంజేత నూరార్చుచున్. 264

క. కైకేయి యిట్లనియె. 265

సీ. వాయుమేధయాగాను లాచరించినవారు ధర్మశీబురు నేపథంబుఁ గాంతు
రాపథం బందె మీయయ్య యున్నను శోకమున వ్రాలి లేచి యోజనక! రాము
ననునైన జననికైనను నొప్పగింపక వృజినార్హంబున విడిచి యొండుఁ
బోయితి విని సిగముడి పీడ నిలఁ బడ నిజనందనునిఁ గాంచి నేత్రజలముఁ

తే. గుడిచి కూర్చుండఁబెట్టి సిగపెను సకల, మేను సమకూర్చితి నొకింత యెఱుంగ శేల
చ. ఖే. మొందెద వివేదల్లితోడ భరతుఁ, దనియెప్పుటివేళఁడంద్రీయేమనియెననుచు.

ఇ. ఇట్లడిగిన భయంబులేక కైక యిట్లనియె. 267

క. నందనీజనకుఁడు తఘు, నందను లక్ష్యమని జనక నందనను మనం

- బందుఁ దలంచి విచారము, నంది మురేంద్రలయమున కనుగమనించెన్. 263
- వ. అనిన జననీ! రామచంద్రుండు సన్నిధిలేకుండుటలేమి? లక్ష్మణుండు సీతయు నప్పు
డెచ్చటికేగి? రమదుఁ దగనిదుఃఖంబున నడిగినఁ గైక మజల నిట్లనియె 269
- సీ యావరాజ్యంబు మీ యాయ్యా రామున కివ్వ సంభ్రమం బొనరించు సమయమందు
నడ్డమై యే విఘ్న మొచ్చెరించితి నీకు రాజ్యంబు సమకూర్పు; రాజు మిన్ను
వశదుండై నా కిచ్చె వరయుగం బవిరెంటు వెలయునప్పు డొసంగవలయు నంటి
సమృద్ధి యనె నంచు సకలరాజ్యంబు నీ కిచ్చుట యొకటి నీ తేకు నడవి
తే. యందు మునివృత్తి నుండెడి ననువు టొకటి, యనిన సత్యపరుండు రాజగుట నీకు
రాజ్య మొసంగెనుగానకు రాముఁబనిచెడి, దండ్రీ మాటకు దాటక దాశరథియు
క. ఇమమునకుఁ జనియె మునియై, ఖనవాత్రి వ్రత్యధర్మగరిమ జనకనం
దనయు వెడలె సౌమిత్రియుఁ, దనయన్నకు నేప సలుప దానుం జనియెన్ 271
- ఆ ఇనమునకుఁ జనంగ వారలఁ దలపోసి, రామ! రామ! రామ! రామ! యనుచు
వగచి వగచి మేను వదలి మీతండ్రి దా, ననుగమించె దివికి ననిన నవుడు. 272
- వ. వజ్రహతం బగు మహిజంబుచందంబున నిస్సంజ్ఞాం డై నేలం బడిన దుఃఖిత యై
కేక యరాజనందన మజల నిట్లనియె. 273
- సీ. ఇల నీకుఁ బాలింపఁ గలుగంగ దుఃఖంబు నవ. గుమా నందన! నైపు మనిన
దహించుచుగతిఁ దనతల్లిని గని యోసి! భాషింపకుండు నీపాపగర్భ
మందుఁ బుట్టుటచేత నధికపాపాత్ముండ నైతిఁ గుంభీపాక మందఁగలవు
భర్తృపూతిని వైన పాపాత్మ నేనును గరలంబుచే వైన ఖడ్గధార
తే. నైన శమనాలయంబున కరుగువాడి, ననుచుఁ బోనాడి కాసల్య సరయఁ జనిన
నా పెయ్యెలుఁగె త్తియేడ్చెదదంఘ్రియుగము, మీఁదభరతుండుపడిచేసెనోదనంబు.
- వ. అప్పుడు సాధ్వీయు యశస్వీనియు నగు నారామజనయిత్రీ భరతుం గొంగిటం
జేర్చి డస్సిన మేనును వాడినవదనంబును విడంక నక్రమంబులు నించుచు నిట్లనియె.
తే. తనయ! దూరంబునకు నీవు చనిన నింత. యయ్యె మీతల్లి చేప్తెతం; బంత యాపె
వలనె యెరింగితివి నేతె పలుక నేలఁ, దరగఁ దెన్నటి కీదుఃఖభరము నాకు. 276
- మ. నను దుఃఖార్థవిమందుఁ ద్రోచి జడలు స్నానో శరీరంబునం
దునఁ దా దాలించి కాయ లాకులను దృష్టం డాచు సౌమిత్రియుం
జనకత్నావరపుత్రి లోడరుగ రాజశ్రేష్ఠుఁ డక్కానవ్యయం
బునకుం గేతువు రామచంద్రుఁ డరిగెం బోరానిశైలాళికెన్. 277
- తే. అనుచుదూర్వాదళశ్యాము నభువిరాము, రామమదిలోనఁ దలఁచి యోరామ! ముగూ

ధాను! నాయందుదయచేసితనయుడవఁగఁ, బరఁగినాఁడవుతత్పరాత్మగుఁడవయ్య.

క. వివస నను దుఃఖము విడి, పోనేరదు విధిని దాఁటఁబోల చెవికికొ

హానందని! యని భూస్థలి, వైనిం బడ నడుగు లొత్తి ధరతుం డవుడున్. 279

సీ. జనని! నావచనం బసంతయంబుగ నమ్ము శ్రీరాముపట్టాభిషేకవేళఁ

గైకియి సేయువిఘ్నం బెఱింగిన నట్లు సేయంగఁ బనిచినఁ జెందు పు

బ్రహ్మహత్యాశతోద్భవమహాఘంబును భార్యాయుతంబుగ బ్రహ్మపుత్రుఁ

డగువసిష్ఠుని కింత మసిధారఁ దెగవ్రేయు వాతకంబు నలంచు భరతు డేవ్వఁ

తే. దొడ్డిగిను బుత్త్ర! గుఱిమెందుకునకల్త ఘండివల పల్కె; నట నసిష్ఠంబు భరతుఁ

డరుగుదెంచుట విని మంత్రివరులఁగొనుచు, వచ్చి భరతుని శోకి వివ్వలునిఁగాంచి.

వ. సాదరంబుగ నిట్లనియె

281

చ. కనుఁగొనఁ దెదయైహికనుఖంబుల దృష్టి వహించె జ్ఞాని యె

దనఁచె దురింక మేధముల దక్షిణుకొ ధరణీకొ సురావలికొ

దనిపెఁ దనూజుఁగా హరినిఁ దాఁగిన నంతమనకొ నుధర్మయం

దనఘ! ను రేండుతొ నిలిచె నట్టి మహాత్మున కేల చింతిలన్.

282

వి మఱియు సజోద్యంబును మోక్షసాధనంబును సగు తెఱంగున కేల యూరక వగ

చెద వాత్తి నిత్యుండు నవ్యయుండును నిర్మలుండును జన్మనాశనవివర్జితుండును

నిర్వికారుండును నిరాకారుండును సప్సికాశుండును నిరంజనుండును సగు బరఁగు

శరీరం బంటివేని జడంబు సత్యంతాపవి త్రంబును వినశ్వరంబు నగుఁ గావున

విచారింప శోకంబున కివకాశంబు గనుచుడదు కొందఱు జన్మమండైన నందనుండై

నఁ దమవారు మృత్యువశులై రేని మూఢులగువారలు స్వాత్మ తాడనపూర్వకంబుగ

దుఃఖింపును రది పల్క నేల యిట్లగుట నిస్సారం బని సంసారంబున వియోగబుద్ధి

గలుగుట వైరాగ్య హేతువును శాంతిసౌఖ్యంబునుం గల్గఁజేయు నిది మహాదు 283

ఆ. జన్మవంతుడైన జననమ మృత్యువు, దంట యగుచు వెంట నంటియుండుఁ

గాన జననమందువానికిఁ దప్పదు, మృత్యు వర్క-వంశ మేదినిశ!

284

వ. మఱియును.

285

చ. జనములకుం దురాకృతవశంబున సంభవనాశమల్ దలి

ర్పును గుణవంతు లిట్లెఱిగి శోకము క్షేప్రియఁ గాంతురెవ్వరై

నను మృతిఁబొందువేళ? నొకనాఁ డని పల్కఁగఁబోని దాయు వే

దివముననో నశించుటలు దివ్యము నాహరిమాయున్నియున్.

286

వ. ఇదియెకాదు బ్రహ్మాండంబులు కోట్లసంఖ్యలు సప్తంబులయ్యె ననేకంబు లగు

సృష్టలు గడచె సాగరంబు సేకంబులు శోషించెనవి యాతీరుస నగుచుండు: గడ
తెనుతామరతేనున నంటిని జలబిందువుమాడ్కి నిమిషభింగురంబు లగు దేహంబులం
బల్గు నేల వెండి రులు. 287

ఉ. జీర్ణమంబు వీడి నవచేలము దాల్చినభంగి దేహియుం
జీర్ణ శరీరము స్విడిచి చేకొను నూతనదేహ మార్తి సుం
పూర్ణుడు మోని వృద్ధుని బొందెడు పుట్టెడు చావఁ డిట్టిస
న్నిర్ణయవాక్యముల్ మదిని నిల్పి యొనర్చుము తండ్రికిం గ్రియల్ 288

ప. మతియు పదానవరహితుండు ననంతండును పదాస్థితుండును సత్యజ్ఞాన
విగ్రహంబు సానందరూపుండును బుద్ధాద్వైతము సాక్షియు లేపబ్బితుండును
ముఖ్యుండు సద్వితీయుండును సదాస్థితుండును బరమాత్మయు సగు నాత్మ
నివ్వించున నెఱిగి తైలద్రోణివలనఁ బితృదేహంబు వెడలించి సచివయుక్తం
డవై యేయినుంగూడ యథాన్యాయంబుగఁ గృత్యంబు నేయు మనిన నద్వైతోత్తము
కలువలవలన నజ్ఞానజంబగు శోకంబు విడిచి భరతుండు వసిష్ఠోక్తప్రకారంబున
మంత్ర సచివపరివారుం డై. 289

అథ భరతుండు గళిరధున కగ్నిసగస్కా గాదిక్రియలు చేయుట. అథ-

తే తైలమునఁ గల్గదశరథతనువు దిగిచి, యాహితాగ్నికి నొనరించునట్లు దహన
కర్తము లానర్పిసదియు నొక్కటియు నైన, దివమునను విప్రతతిభోజనములాసఁగి
చ. మతియు ధనంబులు న్నలులు మాక్తికముల్ వివిధాగ్రహరముల్
నరవరుపేరి భూసురజనంబుల కిచ్చి సమస్తలోకవి
స్ఫురదురుక్తిర్తి భూనుకులపుంగవు రాముఁ బరేశు దివ్యసుం
దరతరుణార్క తేజ భవతారణు నెన్నుచు నుండె నెమ్మదిన్ 291

ప. ఇట్లు తెలంచుచు 292

ఉ. ఘోరవిషంబు చేరి యిహలోవిదుఁ డాత్మ సతీసమేతుఁడై
యారక కైకఁ జూడ మది యొప్పును గాల్చినయట్టులండు నీ
తారఘునాథలక్ష్మణుఁ డదర్శన మే నొనరించి రాజ్య మి
ట్లారక డించి యారఘునలలోదధిచంద్రము నాశ్రయించెదన్. 293

తే. అచుచు నంబికి నోడఁ గన్వీణధారు, జీహరేష్వుఁ డురుతతనియతిఁ గేక
యీనుతుండఁ నిట్టై ననుచుఁ దానిట్లు పలికి, మఱలనూహించె నవ్వలితెఱఁగుచెఱుప.
ప. అంతి నసిద్ధుండు మునిజనులును మంత్రులఁ బౌరులుం గూడ దేవసభాసన్నిభం
బగుసభాభవనంబున కరుగుడెంచి భద్రాసనాసీనుండగు చతుర్ముఖుండునుంబోలె

గూర్చుండి భరతు రప్పించి తమ్మునితోడఁ గూర్చుండ నియోగించి దేశకాలోచితం
బుగాఁగ నిట్లనియె రఘుకులనందనా! మీతిండియైనతివలన నీకు నిప్పుడు
రాజ్యాభిషేకిం బొనర్చెదము నీకొఱపఁ గైకచేత రాజ్యంబు యాచితంబయ్యెఁ
బూర్వప్రతిజ్ఞ దలంచి సత్యసంధుండుగావున దశరథుండు గరుణించె నట్లగుట
మహామునులు వచ్చియున్నవారు దడ నుక విధ్యుక్తమంత్రంబుల నభిషిక్తుండవు
గమ్ము లెప్పులన భరతుం డిట్లనియె. 295

చ. మునివర! గాజ్యమేల? రిఘుముఖ్యుఁ డఖండధరాతిలేంద్రుఁ డా
ఘనభుజపాదభక్తుఁ డను నన్యోన నేగెద మెల్లరేపు కై
కనొకతె వీడి త్రుంపఁగలఁ గాని గమంగొనకుండుఁ దల్లిఁ జం
పిన బలుపాంత వీఁ డనుచు వీడును రాముఁడు మార్చి శేషుండున్. 296

ఉ. కావున దండకాటవికిఁ గాల్పడతోటత నెన్నిభంగులం
బోవఁగఁబోలు నెల్లి రఘుపుంగవుఁ డెట్లు వనంబు చేరె నే
నావిధి వల్కలంబరము బాజడ లాఘలమూలభక్షణం
బొనటువృత్తి దాల్చెద దయానుతి నాతిఁడు మర్నసంతకున్. 297

వ. మీరలుచుచుదెంచెదరో రాకయుండెదరో పల్కుండనిన నందఱును దన్నిశ్చయం
బునకు సాధు సాధు వనుచు భరతుం బ్రశంసించి రంత. 298

సీ మార్తాండుఁ డుదయింప మదగజాశ్వభటాదిపైని కానభులు దోడ్చిన నడువఁ
గొనల్గు మొదలుగఁ గల రాజసతులు వసిస్తాదివిప్రులు చేరి రాఁగ
వెడలి జాహ్ను విశాంత విడిసి రంత గుహంబు. దెలిసి శంకాన్వితకలితుఁ డగుచు
బలుసైన్యములు గాంచి భరతుండు చనుదెంచె విడితాత్తుఁ డగురామవిభున నేమి

తే. సాప మునరించునో వని భావ మెఱిగి, మంచువాఁ డైన గంగ దాఁటించువాఁడఁ
గాకయుండిన. బడవలు గట్టఁబనిచి, యనిపెద నయోధ్య కని బంధుజనులఁ బిలిచి.

వ. మీర లాయుధంబులు పూని యేను మఱివచ్చునంతకు సన్నద్ధుల రై యుండుం
డనుచుఁ దాచ శరశరాసకరవాలములుపూని కొందఱు జ్ఞాతిజనంబులు దోడరాఁగ
బహువిధంబు లగునుపాయసంబులు గొని వెడలి శత్రుఘ్నుపరివోదితనేనాసమీపం
బునకు వచ్చి. 300

చ. కనియె గుహంబు. నీలఘసకాయు జటాజినధారు శత్రునూ
దనయుతు వీతరామపదగర్భనదుఃఖనివీడితాత్తుఁ బా
వయ మపరిష్టు ధీసచివనిర్దసమన్విత రామనామకీ
ర్తవపరభాయి న్నపరరాఘవు నాభరతుం దయాశతున్. 301

వ. ఇట్లు గాంచి ముందటఁగానుకలిడి యేను గుహుండనని నమస్కరించినఁ గై కేయీ నుతుండును. 302

ఆ. అతిరయమునఁ దిగిచి యాలింగన మొనర్చి, నేను మడిగి తమ్ముడా! మహాత్ముఁ డైనరాముఁ గంటి వాలింగన మొనర్చె, సతఁడు సాశ్రునయనుఁ డగుచు నిన్ను.

వ. కావున. 304

ఉ. ధన్యుడ వయ్య నీవు గుణధాముని రాముని లక్షణావసీ కన్యలతోడ నియ్యెడలఁ గంటివి మైథిలిఁగూడి యాజగ న్నాన్యుఁడు నిర్ల జెందిన వనస్థల మెయ్యగి చూపవయ్య! నా దైన్యముఁ బాపవయ్య యింకఁ దాళఁగఁజాల నిపాదవల్లభా! 305

వ నీవు రామచంద్రునియొడ భక్తిగలుగువాఁడ వగుట భాగ్యవంతుండవును ముఖ్య ప్రియుండవు నయితి వనుచుఁ గన్నీరు కాలువలుగాఁగ మాటిమాటికి రామచంద్రు సంస్కరింపుచుఁ గౌసలేయుండు రాత్రివేళ శయనించిన వనప్రదేశమునకు గుహుని తోడం జని యిదియనుచుఁ గనుపఱచిన లక్షణుండు మున్నుపరచిన దర్శనతోడ నతండు జనకనందన యాభరణంబులం గలుగు కనకబిందురేఖల సమలంకృతంబగు నారామశయనప్రదేశంబుఁ గాంచి దుఃఖసంతప్తహృదయుం డై పరివేదనంబుఁ జెందుచు. 306

సీ. అక్కఱా మిథిలేశు మక్కువకూఁతు రెంతయును గుమరి సీతావధూటి ప్రాసాదమున రత్నపర్యంకమునఁ గోమలా స్తరణంబునం దతిశుభమునఁ బవ్వళించును రామభద్రునిగూడి యాపతిభక్తివరత యీపల్లఁ గలిగిన దర్శనయ్యల సేవిగంబునఁ బండెనో దుఃఖింపుచు మదియదోషమునను తే. రామవిభుఁ గూడి కేకయరాజసుతకుఁ, బాపరాశికి నేఁ దమాభవుఁడ నైతిఁ గాల్పనే నన్ను నన్నుంచి గలిగె నాప, రాత్నుడగు రామవిభున కీయడవి నుంబ.

తే. అయ్యయో లక్షణుండు మహాత్ముఁ డతని, జన్తసఫలంబు శ్రీరామచంద్రుతోడ నేమఱక హృష్టఁడై యుండు నెట్టిబాము, లడ్డమైనను గిరులైన నడవులైన. 308

తే. ఏను శ్రీరామదానదాసానుదాస, కింకరుండ నైతి నేని నిశ్చంక నాదు జన్త సాఫల్య మగుఁగాక జానకీకుఁ, డెచటనుండునుఁ దమ్ముడయైఱుగఁబలుకు.

వ. అమృహాత్తుం దోడితేత నతికయమున నరిగెద ననిన గుహుండును బరిశుద్ధమానసుం డని యెఱింగి న్నేహంబున భరతున కిట్లయె. 310

క. సునీజలోచనుఁ డగుశఘు, వరునియొడక భూమికనయవలన సుమిత్రా వరపుత్రునందు నిలువలెఁ బరఁగు న్నీభక్తి నిన్నుఁ బల్కఁగ నగునే. 311

- వ. కాన నీవధన్యుండ వనుచు
312
- చ. భరతస్వపాః! రాఘవస్వపాలుఁడు దేవనదీవిదూతమం
దిరువుగఁ జిత్రకూటసుధరేంద్రగమిపమునందు సంయమి
శ్వరవిమలాశ్రమస్థులని సర్వమఖావహుఁడై వసించె సో
దరతుణీసమేతముగఁ దత్పరఁ గానఁగఁ బోద మిత్తటికొ.
313
- చ. వేగంబ గంగ దాటవలయు ననుచు వేనూలు నావలు దెప్పించి సైన్యంబులనెల్లఁ
బరకూలంబున డింది యొక్క రాజనావఁ గొనివచ్చి యందు భరతశత్రుఘ్నులను
రామజనయిత్రిని వసిష్ఠునిఁ గైకేయిని మఱియుఁ గలుగురాజకాంతలను సహరో
హణంబునీయించి తాన యుష్మహానది దాటించె నంత సత్వరంబుగ భరద్వాజా
శ్రమంబుఁ జేరి రప్పడు భరతుండు విస్తారంబగు సైన్యంబు దూరంబున నిల్పి తమ్ము
నితోడ నయ్యాశ్రమంబులోనికిం జని
314
- క. భాగిజచ్చిఖితేజ భర, ద్వాజ సమాసీయ మానివల్లభుఁ గని పం
కేజప్రియరాజాన్వయ, రాజన్యలు మొక్కిరద్రరాజతనూజా!.
315
- క. కనుఁగొని ముని దశరథసుతు, లని ముదమునఁ బూజఁజేసి యతివేషము దా
ల్చినభరతునిఁ గని విస్తయ, మున నిట్లని పల్కె నపుడు భూధరతనయా!.
316
- క. మన మలరఁగ భూపాలన, మొనరింపక జడలు నార లొగిఁ బూని తపో
ధనసేవితవనభూముల, కనుగమనముఁజేసి తేటి కాయాసమునకా?.
317
- వ. అనిన భరద్వాజావచనంబులు విని సాశులోచనంఁడై భరతుం డిట్లనియె.
318
- సీ. భగవంతుఁడవు సర్విభావస్థితంబులు చెలియును వైన నకొ బలుకు మనకు
నాయుండుఁ గరుణగా నమైద రాము రాజ్యవిఘాతమందు దుశ్చరిత యైన
కైకేయి చేయువిఘ్నంబును వనగమనాదికం బెఱుఁగ మీయంఘ్రియుగము
లాన యంచును దీనమారముఁడై మానిపదములు ముట్టి మీమది నెఱుంగుఁ
తే. డేను పరిశుద్ధబుద్ధికో గానా నాకు, రాజ్యమం దేమినుఖము శ్రీరామపాద
కింకరుండ వల్లభుఁడు జానకీవిభుండు, సందియములేదు నమ్మఁ జీసమయసుండు
మ. చని రామంఘ్రియుగంబుఁబట్టుకొని యీసంభారముల్ చూపి ర
మ్మని సన్నానివన్మితానపదపారామాత్యవర్గంబుచే
వనజాతేక్షణు నారమారములు సర్వస్వామిఁ గావించి తో
డ్మొని సాకేతపురంబు గూర్త నిద చూడుం డేను భృత్యక్రియకొ.
320
- ఆ. అనిన మునియు భరతు నాలింగనమొనర్చి, పొగడి విస్తయంబుఁ బొంది మించ
ముదముతోడ శిరము మూర్మొని తనదువి, జ్ఞానదృష్టి కాశ్యసహజిఁ చెలిసి,
321

సీ. చింత నొందకుమయ్య శ్రీరామునందు మమిత్రాతనయునందు మిగులభక్తి
గలవాడె పిపు నేఁ దెలియుదు నీకు నీసేనలకును విందునేను నిశ్చ
యించెదఁగాన నీ పీవేళ నిచ్చట సుఖలీల నిలిచి యిచ్చొట్టు వెడలి
రేపు శ్రీరామసమీపంబునకుఁ బోవఁజను నన్న భక్తుఁ డిట్లనియె మాని
తే తిలక! మీ రాసతిచ్చినపలుకు లెస్స, యనిన మనియును జలముల నంటి హేమ
భవనముం దున్నకామధేనువును జీరి, పలయుపస్తువులను విందు సలుపు మనిన. 322

ప. భరద్వాజాశాసనంబున నక్కామపర్షణియు యథేష్టంబుగ మనోరథపదార్థంబులు
పర్షించి సేనలవారి నెల్లఁ దృప్తులం జేసె యోగిఁజ్ఞభుండగు భరద్వాజుడును ముం
దఱి విధిదృష్టకర్తంబుల పసిష్ఠుం బూజించి సానుజాం డగుకై యీయానందను సంతృ
ప్తుండేసె నద్దాశరథియు స్వరతుల్యంబగు నయ్యాశ్రమంబున నొక్కదినంబుగడపి
మఱునాఁడు తమ్ముండునుం దానును భరద్వాజా నభివాదనంబుచేసి యనుజ్ఞ పడసి
రామునన్నిధికిం జనుచుఁ జిత్రకూటనగంబు గాంచి దూరంబున నైనకుల నునచి
రామసందర్శనాకాంక్షి యై పరమతపశ్శ్రుతుం డగు భరతుండును. 323

మ అనుజాండుకొ గుహుఁడుకొ నుమంత్రుండును దోడై రాఁగ శ్రీరామచం
ద్రనివాసం బెఱుగంగలేక యెదురొ తిత్పొంతనంచారన
స్తునుఁకొ రామవిభుండు లక్షణధరాపు త్త్రీయతుండై వసిం
చును దా నెచ్చట మాకుఁ బల్కెఁదగు నంచుకొ బోవ వా రందఱుకొ. 324

ప. ముందఱఁ జిత్రకూటంబునకుఁ బశ్చిమంబును మందాకినికి నుత్తరతటంబు నగు
వివిక్తస్థలంబు రమ్యకాననమండితంబై సఖలంబు లగుచూతపనసకదళీపండుంబులం
గలిగి చంపక కోవిదార పకుశాభిరామంబై శ్రీరామసదనం బరు నల్లదె యనిన
హర్షంబు నొంది యనుజమంత్రియతుండై చని చని. 325

ఉ. దూతమునందునుండి భరతుండు గనుంగొనె రామచంద్రసం
చారముఁ బుణ్యసీమము ప్రశాంతయమిప్రవరాభిరామముకొ
భూరుహాకీలితార్కకులపుంగవల్కులచేలముకొ దురా
చారివిమోహముకొ విగతసత్త్వసమాహము రామగేహముకొ. 326

క. యీతెఱఁగున భూతేశుఁడు, నీతాపతికథలు వల్కె శిఖరివతతమా
జాతకు ఘనకాతుకమున, భూతలద్రవ్యాతపారణజాతప్రేమకొ. 327

ప. అంత భరతుండు. 328

కా. నీతారామపదాంకితస్థలము నుశ్రేయస్కరంబుకొ నువి
భ్రాతెంబుం గని యందుఁ జక్రధరవస్త్రాంభోజరేఖాదు లు

ద్యోతం బైనకుభావహం బనుచు తద్దాశీవ్రజం బాసుర

వ్రాతాలభ్యము తాను సోదరుఁడు మూర్ఖంబందు వే తాల్చుచున్.

329

తే. వింత ధన్యుఁడ నైతి నేవిభుపదాబ్జ, రజము బ్రహ్మదులును స్రుతివ్రజము వెదకు
నట్టిశ్రీరామచంద్రపాదారవింద, చిహ్నితం బైనపదము లీక్షింపఁ గలిగె.

330

ప. అనుచు నద్భుతపేర్మరసప్లుతాశయండ్ల విగాఢం బగుభావనచేత రాఘవు సంస్కరింపుచు నానందబాష్పంబులచేత నురోజాంతరంబు స్పృశితంబుగా మెల్లన శ్రీరామగున్నిధానంబునొంది యచ్చట.

331

భరతుఁడు చిత్రకూటంబున నున్నశ్రీరాముని గనుంగొనుట.

శా. కైకేయీతనయందు గాంచె దరుణాశ్కసాఫరలేజా సుమి

త్రాకాంతానుతనేవితంఘ్రికములున్ రాజీవపత్రాక్షు దూ

ర్వాక్యాయ న్నవవల్కలాంబరుఁ బ్రసన్నాసుక్ బ్రశాంతున్ జటా

నీకాంచన్ద్రకుటున్ సమానీతు జనానిలద్యవ్రతున్ రాఘవున్.

332

ప. ఇట్లు వీరాసనాసీనుఁ డగునానీతాపతిం గనుంగొని మిగులదూఱింబునం జనుచెంచి సత్వరంబునఁ బ్రణామపూర్వకంబుగాఁ బురోభాగంబునంబడి హర్షంబున నదేవుచరణకమలంబులు వట్టుకొని లేవకయన్న రామచంద్రుఁడు.

333

క. తనదీర్ఘకరంబుల నా, ఘనభుజా లేవంగఁ దిగిచి గాఢశిరాలిం

గన మొనరించి నిజాంకం, బున నిట్టుకొని నేత్రనలలముం గుడిచి దయన్.

334

ప. మఱలమఱల మేనునివురుచుండె నంత దళరథభార్యాజనంబులెల్లను బిహస్తలయి యుండి జలంబులం గాంచి వడివడివచ్చుధేనుగణంబుల చందంబునం బఱతెంచిన సీతాపతియు మందఱ జనయిత్రి గనుంగొని వేగంబు లేచి పాదంబులను నమస్కరించిన నక్కొసల్యము సామ్రాజ్యే నేత్రయై నిజశుమారుఁ గొగిలించుకొని దుఃఖించె. తక్కిన జననీజనంబులను వందనంబులుచేసి సమాగతుండగు వసిష్ఠం గాంచి సాష్టాంగప్రణామంబు గావించి మఱలమఱల ధన్యుండ నయితి ననుచు నందఱ యథార్హంబుగఁ గూర్చుండ నియోగించి తల్లుల విలపించెద రేల మజ్జనకుండు కుశలియై యున్నవాఁడే! యనిన నాసౌరావ్యయపయఃపారావారతారావిభుండగు సీతావిభుం గనుంగొని యనఘుండును నవ్వజ్ఞుండును నగు వసిష్ఠమునిపుంగవుం డిట్లనియె.

335

అంత నున్నందు శ్రీరామునకు దళరథమరణం బెఱింగించుట. అంత

తే. మిమ్ముఁ బాసినచింతచే మేదిశకుఁ, డడలి యోరామ! రామ! యాయవనితనయ!

యోయిత్తుణ! యనుచు బ్రాణోత్క్రమణము చేసెననిపల్కు రామభూమికుండపుడె.

ప. కరళూలసదృశంబు లగునప్పలుకులు విని.

337

ఉ. హా యని నేల వ్రాలి జనకా! నుగుణాకర! మమ్ము వీడి నీ

వేయడ వేగినాడె విపు డెవ్వఁడు ప్రోచెడువాఁడు వీడుటల్

నాయమి మేము భూస్థలి ననాథుల మైతి మటంచుఁ గన్నులం

దోయకణంబు లొల్క గుణతోయధి రాముఁ డెఱంగు రాలృడఁ.

338

ప. విలపించెనీతొలఁతుఁడును భూమింబడి చాలదుఃఖించిరి వనిశ్చుండును శాంతవచనంబుల వారలదుగిఖంబు శమియింపజేసె సప్పుడందఱు మందాకినికింజని జలంబుల మునిగి విగతకల్పమలయి రాజానకు సతికాంక్షచేత జలంబు లొసంగిరి. రామచంద్రుండఁ జెప్పుటతోడఁ “వయం యదన్నాః పితర స్తదన్నాః” అనుస్మృతివోది తంబుఁ గైకొని తేనెతోడం గల్పిన గారపిండివలనఁబిండంబులిడి దుఃఖాశు పూర్ణ నయనండుయి స్నానంబు చేసి వనంబునకు సరుగుదెంచె తక్కినవారలెల్ల నుచిరంబు విలపించుచు నీలం గ్రుంకి రామాశ్రమంబునకు మఱిరి. నాఁటిదినంబందఱు నుపవాసంబు చేసి నుజునాఁడు మందాకినీజలంబులఁ గృతస్నానలయి పర్ణకాలకుఁ జనుదెంచి యెల్లవారును గూర్చున్నయెడ భరతుండు కేలుమోడ్చి రామవిభున కిట్లనియె

339

నీ. అభిషేక మంది మహాభాగ! శ్రీరామ! రామ! పితృవ్యమా రాజ్య మేలు

మగ్రజాండువు తండ్రి యిట్టివాఁడువు నాకు క్షత్రియధర్మంబు సకలరాజ్య

పాలనం బొనరించి బహు మజ్జ ములుచేసి వంశాభివృద్ధికై వరతనూధ

వులఁ గాంచి రాజ్యమందుల వారలను నిల్పి యిటు తపోభూమికి నరుగవలయుఁ

తే. గాన వనవాసమున కిది గడియ గాగు, సన్న మన్నింపు మాతల్లి మున్నొనరె

దుష్కృతం బదినీదయతోడమఱువు, మనుచుసాష్టాంగ మెరఁగిరామాంఘ్రియుగము.

క. శిరమున నిడుకొని లేవక, భరతుఁడు సాగిలినఁ జూచి భరతాగ్రజుఁ డా

దరమునఁ గరికరముల నా, నురుదీర్ఘము లైనబాహుయుగముల భరతుఁ.

341

ప. నిజాంతలంబునకుం జేర్చి స్నేహస్థ్రీనయనండై యిట్లనియె.

342

ఉ. వత్స! భవన్తుభోదిత మవశ్యము నేయఁగ నొప్పుఁ గాని భూ

భృత్సవంద్యఁడౌ జనుఁ “డివు మునిక్రియఁ నొప్పిదైదు నౌ

వత్సరముల్ మహావననివాస మొనర్చుము పైన రమ్మ రా

జ్యోతిస్సవయుట్రఁడై భరతుడుండు”ననెన్ ఘనసత్విహవ్యఁ డై.

343

ప. ఇవిధంబున.

344

తే. జనుచుచే నీకు సకలరాజ్యంబు నాకు, దండకారణ్యరాజ్యంబు దత్తమయ్యెఁ

గాన నవ్విభుశాసనం బూని మనకుఁ, జేత కర్తవ్య మింక నొక్క నీతి వినము.

క. జనకునిపను పొనరింపక, మనసు చనినభంగిఁ దిరుగుమనుజుఁడు నరకం

బునఁ బడునుగాన దశరథ, జనపతిపను పొనరఁ జేయఁజను మన కిప్రుడున్. 346

వ. నీవు రాజ్యంబు శాసింపు మేను దండకారణ్యంబుఁ బాలించెద ననినఁ కైకేయీ
నందనుం డి ట్లనియె. 347

తే. మానసిలోఁబడఁనుభ్రాంతమానసుండు దెలియక యపల్క-సంభాష్యములు గ్రహింప
జనునె యుసనను జనకాత్మజాశక్తుఁ, డిట్లులనియెను భరతుతో నిందువదన్!

వ. జనకుండును స్త్రీజితుండును గామియూ మూఢబుద్ధియు నగుచుఁ బల్కి నపహ్నులు
గావు వినుము 349

క. మును గరుణ నొసఁగె గావున, ననుచిత మాడంగ వెఱచి యనియె సునత్యం

బున నరకమునను బెద్దలు, ఘనభీతిం జెందుదురు జగంబున నత్సా! 350

వ. ఇదియకాదు చేయుగుననుచుఁ బూని యేను బలికినపలుకులు రఘుకులంబున జనిం
చినవాడనై యెవ్విధంబున ననత్యంబులు చేయురు ననిన భరతుం డిట్లనియె 351

క. ఈనారచీర లీజడ, లేను ధరించి పదునాలుగేడులు నిలుతున్

గానల రాజ్యముఁ జేయుచు, మానుగ నీ వుండు మనిన మఱు భరతుతోన్. 352

వ. రామచంద్రుం డి ట్లనియె. 353

క. నీ కొసఁగె ధరణి విపినము, నా కొసఁగెను వ్యత్యయంబు నడవ దనిన బల్

శోకమున భుతుఁ డనియె గు, జాకర! లక్షణునిభంగి నడపువత్తున్. 354

వ. కాకున్నఁ బ్రాయోపవేశంబున నాడుక శేబరంబు విడిచెద ననుచుఁ బలికి భూతలం

బున దర్శలు పఱచి మనోనిశ్చయింపియి ప్రాజ్ఞులుంబుగఁ గూర్చుండిన రామచం

ద్రుఁడు విస్మితుండయి భరతునిద్విధంబు వాసికొన నేత్రాలతిసంజ్ఞతోడ నాత్మ

భావంబు వసిష్ఠున కెఱింగించె నంత విజ్ఞానగరిష్ఠుండగు వసిష్ఠుండును భరతు నేకాం

తంబునకుం! జీరి యి ట్లనియె. 355

సీ. ఆతిరహస్యమును నిశ్చితముగా నెఱుఁగుము మధ్యాకృతగణి నీమదిని వత్స!

దశరథరాజనందనుడై శతానంద ప్రాథనచేత శ్రీరాముఁ డనంగ

నారాయణుఁడు దశానందదార్థము పుట్టె యోగమాయాయ నీత నాంగ జనకు

తనుజ యయ్యెను శేషసర్వీక శకుఁడ య్యవనిఁ బుట్టెను లక్షణాఖ్యచేత

తే నేమఱియిండు నితఁడు నీతేకు నెపుడొ, మీరు రావణుఁ బరిమార్చు వెడలి నారు

సంశయములేదు కైక యాజల్పితమును, వరమొసంగుటలును దై వచరిత మరయు 356

వ. కాకున్న నిట్లు లేల సంభాషించు నదిగావునఁ దండ్రి! రాముని మఱిలించు నెడల

నాసక్తిమాని మాతృజనంబులతోడ నేనలం గొని పురంబునకుం జనుము మళలంబు
తోడ రాణుం బరిమార్చి శిఖ్రింబ చనుదేరఁ గలం డనుచుఁబలికిన వసిష్ఠసంయుమి
పలుకుటకు విస్తయంబు నొంది.

357

శా నీతానాయకుసన్నిధానమునకు స్నేహంబుతో నేగి సం

ప్రీతిఁ మ్రొక్కి నరేంద్ర! నీ వెపుడు ముక్తి నొప్పురాజ్యంబునం

జేతు స్నేహు నీగుపాదుకలకుఁ శిఖ్రింబ నా కిప్పు సా

కేతం బెన్నఁచు వత్తు వంతసును జూక్కిం జూతు నీమారుగఁ

358

ప. అనిన దివ్యంబులును రత్నభూషితంబులును నగుపాదుక లాసంగ నవియు శిరం
బున నిడుకొని మఱిమఱి మ్రొక్కుచు భక్తిచేత గద్గదస్వరంబున మఱల భరతుం
డన్నతో నిట్లనియె.

359

అ నాథ! వినుము పదియు నాబగువర్షముల్, చనినపిదప నొక్కదినమునైన

నీపురాకయున్న నిలువఁ బావకుఁ జొఁత్తు, ననిన మెచ్చి భరతు ననిపెనపుడు.

360

ప. బుద్ధిమంతుఁ డగుభరతుండును వసిష్ఠశత్రుఘ్న మాతృజనధీసచివవైశ్యసమేతుండయి
మఱల సమకట్టునెడ నొంటిగఁ జేకనురాజనందన దొరఁగెను కన్నీటి నాకులయై
కేలుమోడ్చి రామచంద్రునిసన్నిధి కరుగుడంచి యిట్లనియె.

361

— యోధా కైకేయీ శ్రీరాముని స్తుతించుట. —

చ. దినకరతోటిలేజ! భవదీయసుహృదుహిమానుబద్ధ నై

విసకయ నీసుహృత్సనము విఘ్న మొనర్చితి నీవు భక్తపా

లసపరగువ్రతుండవు దలంపకు నాదగు దుష్టచేష్ట లె

ల్లను భవదీయమాయకుఁ డలంగ నురాసురు లైన నేర్తురే.

362

ప. సాధువులకు సారంబు తుమాగుణంబు గావున నాతప్ప నైరింపుము నీవు సాక్షాత్క
రించిన విష్ణుండ వ్యక్తుండవును బరమాత్మవు సనాతనండవు నగుగువు మాయామా
నుకూపంబున జగం బంతయు మోహింపజేయుగువు నీచేతఁ జేరితయై లోకుల
వసాధువులు గాఁగ నమ్మాయ యొనరించు విశ్వంబంతయు నీయధీనంబు. స్వతంత్ర
రహితాలగు జను లేమిసేయంగలరు వెండియు.

363

క. నర్తకుండు త్రిప్పనట్లు ప్రవర్తించెడు తోలుబొమ్మ వైఖరి నాజ్ఞా

వర్తినియై పలు నేపుల, వర్తించును మాయ నిన్ను వదలక రామా!.

364

ప. ఏనుగునీచేతఁ బరివోసితనై దేవకార్యంబుకొఱకుఁ బాపచిత్తంబున నిట్టి పాపకర్తం
బొనరించితి నైనను.

365

కా. సాక్షాత్కార మొనర్చి తిప్పడనిద్యజ్ఞస్వాంతమృగ్యత్సహ

ప్రాత్యగోచరమూర్తి వయ్య భవదీయజ్ఞానతీక్షణానిచే
నక్షీణాత్! భవాదిగోచర! మదీయజ్ఞానసాశంబు స
ర్వక్షోభం బాసరించి కావగదవే రామా! నినుక వేడెదక.

366

తే. శరణః జొచ్చినదానక గరుణః జూడు, మద విశ్వేశ్వరానంత వాసుదేవ!

శ్రీనివాస! జగన్నాథ! నేవనేతు, ననిన సంస్థితుడై రామజనవిభుండు.

367

ప. కైకేయి కీట్లనియె.

368

ఉ. నిశ్చయమమ్మ! నీపలుకు నిర్జరకార్యముఁ బూని వాణి మ

న్నిశ్చితపథతిక వెడలె నీవదనంబున దోస మేమి మ

ద్యాశ్చరమఖ్యరూపము లతర్దితవై భజింపుచుండు స

న్నిశ్చలప్పత్తి నింక జననీ! సమకూరును దీనమోక్షముల్.

369

ప. ఆఖిలవస్తువులయెడ విగతన్నేహవై నాకు భక్తి సల్పిపీతివేని శిఘ్రింబ కైవల్యంబు
గలుగు వెండియు.

370

క. ఏను బ్రియాప్రియులందు స, మానుడ నేదంబు దలఁప మానక భక్తిం

దాను భజించిన నరునకు, లోనై వర్తింతు భక్తలోలత్వమునక.

371

ప. లోకంబున.

372

కా. మన్మథాబలమోహితాత్మ లగుచుక మర్త్యుండు పంచత్వముక

జన్తంబుం గలవాడటందు నుది నక జర్చింతురో యమ్మ త

త్తన్నాగంబులు గావు దైవగతి నేతిద్ జ్ఞానము న్నియెడక

జన్తించె న్భవసాగరం బది వెడల్పుం జాలు నక జెందుటక.

373

ప. కావున నన్నును.

374

తే. స్మరణచేయుచు నిలుపుము నదనమందె, కర్తములనంట వసుచు రాఘవుండు పల్క
మతిమతిప్రదక్షిణప్రణామము లొనర్చి,చనియె నానందవిస్త యసహిత యగుచు.

క. జననుతుండగు భరతుండును, జననీపరివాసుం త్రిజనసంఘతుండై

చనియెఁ బరాత్పరు రాఘవు, ఘనమతిఁ దలఁచుచును బాగుకలు గైకొనుచుక.

ప. ఇట్లయోధ్యానగరంబునకు శిఘ్రింబ చని పారజానపదవర్గంబుల నప్పట్టణంబున

నిలపి మహామతి గావున యథాన్యాయంబుగ నందిగ్రామంబుచేరి యచ్చట సింహ

సంబున నిత్యంబును భక్తిచేతఁ బాదుకల నునిచి రామునకుఁ జేయుభంగి గంధపు

స్పాతృతాదులఁ బూజనంబును నిఖిలరాజోపచారంబులును జేయుదు నెల్లెడల

నియతప్రసండును ఫలమాలాశనుండును దాంతుండును జటావల్కులధారియు

నధశ్శాయీయో బ్రహ్మచారియు నగుచు శత్రుఘ్నుతోడ భూతలంబునం గలుగురా
జకార్యంబులెల్లను బాగుకలవఁ దెలియఁజేయుచు రామాగమనకాంక్షచేత దిసంబు
లు లెక్క వెట్టుచు రామార్పితమానసుండము బ్రహ్మార్షి చందంబునుండె నంత 377

సీ. అచ్చట చిత్రకూటాచలంబున రామజననా యనుండు సన్ననుగులొలువ
జనకజతో లక్ష్మణునితోడఁ గొంతకాలము ముదంబునఁ బుచ్చి తమవనించు
చొ ప్పెటింగి జనము లప్పటప్పటికిని దర్శనాకాంక్ష మండలుగ రాఁగ
నానందడికి నోడి యానంబును వీడి దండకాటవిఁ జేరుదమని దలఁచి

తే. యనుజాఁడును గాంతయును గొల్వ నత్రివనము, సర్వకాలనుఖామ ర్మకాభిహిత
మనుజసంబాధమత్స్య త్రిమంబుఁ గాంచి, యంగుఁడొంపొందునునిఁజేనవరగి నుపుడు.

క. ఏ రాముఁడ నని చరణాం, భోరునాముల కెరఁగి తండ్రి పుత్రైరఁగ నే
నారణ్యమొంది మీపద, సారసులు గంటి నీమిఁక ధన్యుఁడనై. 379

మ. అనిన స్తోనియు రాఘవుండు హరి లోకాధ్యండు నారాయణుం
డని సదృశిని బూజనీసి ఘనమాలాగు ల్పమర్పించి మిం
చినయాతిధ్య మొనర్చి ముగ్ధులు ముఖానసస్థిత్తి స్మిన్వ రా
మునితో నిట్లు నె నత్రిసంయమి మహామోదంబునం బావ్యతీ! 380

ఉ. సూర్యకులీన లోన వననూయ యనం గడు ముప్రసిద్ధ ము
దాభర్య సుధర్మవత్సల తపం బొనరించును వృద్ధగాన న
య్యార్యఁ గనుంగొనం బనుపు మాత్మసతీమణి నన్న రామభూ
వర్యుని సమృతిం జనకకల్ల భుక్తాత్మరు చేరి మ్రొక్కినన్ 381

వ. అననూయయుఁ బ్రహ్లాదచిత్తంబున. 382

తే. చిన్నినీతమ్మ! నిన్ను వీక్షించితమ్మ! యనుచు నాలింగనమొనర్చి ఘనదుకూల
యగ్గమును దివ్యకుండలయుగము విశ్వ, కర్త సిర్జిత మొనఁగె నాధర్మసతికి 383

ప. మఱియు దివ్యంబులగు నంగరాగంబులొనంగి సదృశిచేతం గమలాననా! యియ్యం
గరాగంబులనిశోభ నిన్నుం బాయకుండెడుఁ బాతివ్రత్యంబుఁబూని జీవిశేష్యరు
నాశ్రయించి వెడలితివి కావున రాఘవుండును నీతోడఁ గుశలియై మఱల సదనం
బునకుఁ జనుదేరఁగలండనుచు దీవించి వీడఁకొలిపె నంత యథాన్యాయంబున సీతా
సమన్వితుండగు రామచంద్రునకు భోజనంబు గావించి సౌమిత్రిం బూజించి
కృతాంజలియై యత్రిముసింద్రుఁడు మఱల నిట్లనియె. 384

చ. నరవర! సగ్వలోకము లొనర్చుచుఁ దత్పరిరక్షణార్థమై
సురసరతిర్యగాకృతులఁ జొత్తువు మాయ యిసాధ్య యయ్యుఁ దా

వెలుగును నిన్నుఁ జెందఁ బదివేలకు దేహగుణాభివ్రోడ దే

వర! కళ లుండకుండుట వివస్వదుదంచితవంశపావనా!.

385

ప. ఇతైఃపంగున.

386

క. అని శివుఁ డందిక కటిఁగిం, చినగతి విధి నాశదునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం

డును నాకుఁ బల్కె వినుఁడం, చనియెను నూతుండు శౌనకాదిమునులకున్. 387

క. కాకోదరవంశయన! ర, మాంకాంతాచుంబితాత్మ మధురాధర! శో

భాకర! గోపురసప్త, ప్రాకారవ్యోమయాసధవన! మురారీ!.

388

మాలినీ. ప్రణవమయవిమానా! ప్రాప్యడంభోపమానా!

ఫణిరమణశయానా! భద్రవైహంగయానా!

ప్రణతమునివితానా! భక్తమోక్షప్రతానా!

రణజితరిపునేనా! రంగనాథాభిధానా!.

389

గద్యము. ఇదిశ్రీమోరుతోటముక్తీశ్వర స్తసాదలభకవితాపవిత్ర గోటమరాజు భా

స్కంధమంత్రపుత్రి నాగయామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణం

బను మహాకావ్యంబునం దయోధ్యాకాండము సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

అ రణ్య కాం డ ము.

కంఠార్చితపదయుగ!

వైకుంఠాధీశ! భక్తవత్సల! దనుజా

నీకవారణ! సంభావిత

నాకాధిపభావ! రంగనాయక దేవా!.

1

క. అవిధారు చంద్రజాటుం, డవనీధరకన్యతోడ సంబుజసఖులం

శవిభూషణగుణకథనం, బవిరళమతి మఱుల జేయ నారంభించెన్.

2

ఐ. అంత నచ్చట సవ్యాసరంబు నిలిచి ప్రభాతంబున రఘునందనుండు నున్నాడు

డయి యత్రిమునీంద్రుం జేరి ప్రయాణోన్ముఖస్వాంతంబున నిట్టనియె.

3

ఉ. మానివరేణ్య! సర్వమునిమండలమండిత! దండకాననం

జే నివసింతుఁ బల్కెదగు నెచ్చట మార్గము గానుపింప మా

తో నిజశిష్యసంఘములఁ బోదొనరింపఁగఁ బోలు నన్న న

హ్వానియు జానకీవిభునిమాటలకున్ స్థితచారువక్త్రుఁడై.

4

ఐ. మహాశయండుగావున నిట్టనియె.

5

అ. నిఖిలమునకుఁ దెరువు నీవ చూపెదవు నీ, కొరులు దెరువుఁ జూప నోవువార

యైనఁ జూపువాఁడ నవనీశ! లోకాను, సారివైన నీకు సమృద్ధముగ.

6

ఐ. అనుచుఁ దనశిష్యజనుల నాదేశించి కొంతదూరం బరుదెంచి రామచంద్రునిచేత

నత్రిప్రీతి నివారితం డై యత్రిమునీంద్రుండు తనభవనంబునకుం జనియె నంత

రాజీబలొచనుండగు రామచంద్రుండును గ్రోశమాత్రింబగు దూరంబరిగి యచ్చట

సౌక్యమహత్తరంబగు నది యడ్డంబైన నత్రిశిష్యులం గనుంగొని యిట్టనియె.

7

క. ఈనది గడదుతెలుం గే, మైనఁ గలదొ లేదొ యనిన నవనీప! నుద్యుధం

బా నావ గలదు నిముసము, లోనం దాఁటించునేర్పులు స్మగు మాకున్.

8

- శ్రీ. అనుచు శ్రీ రామలక్ష్మణయననిజలను, నావ నెక్కించి వారు త్తణంబులోన
నదిని దాటించి రామాభిషేంద్యమాను, లగుచుఁ జని రత్రివనమున కగతనూజి. 9
- ప. అంత రామచంద్రుండు. 10
- క. చని కాంచె సింహభల్లకి, వనకిటిశార్దూలమహిషవాహవిక్షిప్తం
బును స్థిరార్థిల్లి కాగణ, ఘనర్షుంకృత మనుచిహాగగణసంయుతమున్. 11
- ప. ఇట్లతఁడొంటిబును రోమహర్షిణంబును నగు నవ్వపినంబుఁ బ్రవేశించి రామచం
ద్రుండు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 12
- సీ. మన మింక దృఢయత్నమునఁ బోవలయును జాపంబు గుణముచే సంఘటించి
శరములు పూసి యే సరిగెద వెన్న నీ వమ్ములు విల్గొని రమ్ము మనల
సందున మిథిలేతుండన యరుదెంచు నాత్తి పరాత్త లయిండు మాయ
తెఱుగున దిశలెల్లఁ బరికింపుచుండుము రక్షిభయం బియ్యరణ్యమందుఁ
- తే. జాలఁ గలదని విందుము శత్రుద్రుమనఁ, యునుచు భాషింపుచును వారు సార్థయోజ
నంబు చని యందు వివలాదకంబుచేతఁ, బరమపాపనగును సరోవరముఁ గాంచి.
- ప. మఱియు కష్టారముదోర్తలమండితంబును దార్ద్రాఘాట ప్రముఖజలవిహంగకూజ
తంబును శీతలసలిలాంచితింబును నగుతత్పుష్కరిణీసమీపంబునకుం జని శుభంబగు
తత్సలిలంబుద్రావి మలయానిలంబు వీలేర నొక్కింతితడవు సమీపమహిరుహ
చ్ఛాయ నాశ్రయించి యంతి 14

అథ శ్రీ రాముండు పిరాధునిఁ జూచుట

- ఉ. మందఱఁ గాంచె భానుకులముఖ్యుఁడు దంప్రకరాశవక్త్రుఁ సం
క్రందనభీరగర్జను నరగ్రథితాయతకూలహస్త ని
ష్క్రందితఖాద్యమానవసామజమాహిషసింహాసక్తు సా
నందసమాగతుఁ దరుజనాధు విరాధు సురాపరాధునిన్. 15
- తే. ఇట్లు గనుఁగొని రాఘవుం డెక్కువెట్టి, కార్తకముగొని తమ్మునిఁగాంచికాంచు
మయ్య! యీవచ్చుపాపనిశాటు మనకుఁ, గ ట్రైదుట వచ్చుచున్నాఁడుదిట్టయగును.
- ప. వీనిం గాంచినజనులు సప్రాణులై నిలువనేర్తురే యదిగావున నీవును జనకసందన
భయంబునొందకుండ ధను వెక్కువెట్టియుండు మనుచుఁదానును సాయకంబుఁగొని
మహాచలతుల్యుం డై నిలిచె నంత వాఁడును జానకీలక్ష్మణులను రమానాథుండగు
రామచంద్రునిం గాంచి పకపకనగి భయంబు పుట్ట నిట్లనియె. 16
- సీ. జడ వల్కలములు చాపము లమ్ములు పూని యెవ్వరు మీరు మానివేష
ధారులై యివ్వసాంతముసందుఁ గాంతతో మదమున సంచరించెదరు వింత

- నోటి కందితిరి మనోహరకబళోపమానులై వ్యాఘ్రసామజనిషేవి
తంబైన యీదాడకంబున కేల వచ్చితి రన్న జానకీపతియు వాని
తే. పల్కులకు సంస్థితామ్యుడై పల్కె నోరి, యేను రాముడ నాతమ్ముడితండునాకు
సమతుండ లత్తుణుండు యీసతి మహిజ, నీతి మత్పూరికల్ల భూతలమున. 17
- తే. వెదకి మీవంటిదుర్గావీతితి నెల్ల, శిక్షసేయంగ జనకాజ్ఞ చేత వెదలి
వచ్చితి మటన్న శ్రీరామువాక్యమునకుఁ, గనలిబ్బిట్టార్చి యాలోక కంటకుండు 18
- వ. ఇదనంబు దెరచికొని యొక్క విశాలంబగు సాలంబుగేలం గీలించి కూలిగతి నాభీ
లుండై. 19
- ఉ. రామ! త్రిలోకవిశ్రుతు విరాధు నెఱుంగవె మద్భయంబునకే
వేమఱు మాను లీవనము వీడి పలాయితు లైరి నీవు మీ
సేమఱుఁ గోరదేని యిటు నీతిను డించి నిరాశుఁడుండ వై
భూమి నదృశ్యవై ఖరిసి బొమ్మ రయమ్మునఁ దమ్ముతోడుతిన్. 20
- మ. అటుగాకుండిన మ్రింగువాడ నని యుగ్రకారుఁడై జానకిం
బటువేగంబునఁ గైకొని గవియు రాసువ్యామి తా నచ్చట
లటు లొక్కమ్మనఁ దత్తి, రద్వయము న్రయ్యంజేసె నన్నావుండం
తఁగి పిన్వక పైకిఁ బ్రవ్వంగను దత్పాదద్యయం బొక్కఁ టన్. 21
- క. కూరాస్త్రంబునఁ గూల్చెను, ధారుణీపై నదియు సద్భూతం బనఁదగె నం
తారక్కనుఁ డఱుమచు బల్, కోఱలు గల్త్రాఁడుభంగి ఘోరాన్యుం డై. 22
- చ. ఇడిఁ గవయక మహాబలుఁడు వారిజమిత్రక్షిలావలెనుఁ డ
పృథి యొకయర్ధచంద్రశరము న్నుడిరించెను దాన నోటనుక
బొడబొడ రక్తముం దొరఁగ భోరని యార్చుచువాఁడు ధారుణీక
బడియె నిలింపదుంగుభులు బల్వడి మ్రోసె విహాయసంబునన్. 23
- వ. అయ్యెడ. 24
- క. జనకజయు రామచంద్రుని, వినుతింపుచుఁ గౌఁగిలించె విబుధులు నభివా
దనములు గావించిరి వే, డ్కను బాడిరి కిన్నరులును గంధర్వవరుల్. 25
- వ. మఱియు నచ్చర లచ్చట రచ్చగ మెచ్చుగ విచ్చలవిడి గూడి యాడి పాడి
యోడి దాడితోడి వీడితి మనుచు చనినంత. 26
- నీ. అతిప! విరాధ కాయము వీడి యతిసుందరాకారుడను విమలాంబరాప్ప
తుండు విభ్రాజమానుండు ప్రతప్తకాంచనచారుఘాటసంయుతుండు
నగునొక్కరుఁడు మింట సంభోజహితుభంగి ముండఱ నిలిచి సన్ననిరహస్య

- సమరప్రచండఁ బ్రసన్నస్వార్థసింహుఁడు సర్వేశు మాతావిహీను
తే. సద్గుణాలయు శఘములసార్యభౌము, హరిఁ బరేశు రమేశు రామావనిశుఁ
గాంచినిర్మలచిహ్నఁడైకరయుగంబు, మోడ్చినతిసేయఁదొడఁగె నంబురుహనయనఁ.
- ఉ. రామ! శమాభిరామ! రిపురాక్షసగర్వవిరామ! రాజను
త్రామ! సమస్తపుణ్యగుణధామ! నమస్కృతసర్వసంయు
స్తోమ! పయోజమి త్రకులతో కుధిస్తోమ! విసిలవారిద
శ్యామ! పవిత్రినామ! కమలాంచితదామ! సమన్యు నీ కగున్.
- క. ఓ సీతావల్లభ! ను, ర్వాసుం డనిమి త్తిరోఘఁ డలిగి శపింపం
గాసింబడి నేఁడు నిరా, యాసంబునఁ దొంటిరూప మందితి నీచేన్.
- ప. రాజీవదళశోచనా! శ్రీరామా! మున్ను విపులప్రకాశం డనువిద్యాధియండ నీదు
దర్శనస్పర్శనంబు లత్యంతసుఖాభిమృగ్యంబులు గావున ధన్యుండ నయితి మఱి
యును.
- మ. ఇకపై నాకు భవోపశాంతి యగునట్టింద్రాళి కాంక్షించు తా
ఐకపాదాబ్జములందు సంస్తృతియు సర్వస్వామి వీ పోట మా
మకకర్ణంబుల నీకథాశ్రవణముకొ మజ్జిహ్వా నీనాచు మ
స్తకమం దఁమ్రమనన్ను నర్చనలు హస్తంబందు నొ నద నున్.
- నీ. పందనం బగు నీకు పరపద్మజై శ్వర్ణకలితివినిర్గతాజ్ఞానరూప!
రామ! భూమిగుతాభిరామ! యత్తా రామ! యోగ బ్రహ్మ నీ తొదిగి శేలు
మోడ్చిన నను గావు పోయెద దేవలోకమునకు నీయసుగ్రహముచేత
నతివేడ్క నోసచ్చిదానందవిగ్రహ! యజ్ఞ యిండనుటయు నవ్వీరాధు
తే. చేత నాగతి నుతిగాంచి శ్రీనివాసుఁ, డతిదయామతి పర మిచ్చి యరుగువేళ
మరలఁ గనుఁగొని యమృతామతి శుభప్ర, దముగ నిట్లనె తుహినభూధరతనూజఁ.
- చ. చను విద్యాధర! సర్వమాయలును దోషంబులొ విడెక్ నీకు నన్
గనుటకే నేఁడు విముక్తకల్పఁడవు విజ్ఞానైకముఖ్యుండ విం
కను మద్భక్తియ లభ్య మెవ్వరికిఁ గల్గున్ వారల న్నోక్షభా
జనులం జేయు నసంశయం బనిని స్వేచ్ఛకొ రాముఁ గీర్తింపుచున్.
- ప. తనదులోకంబునకుం జనియెఁ గావున.
- ఉ. రామునిచే సుఖోర మగు రాక్షసదేహము వాయుటలో యమి
స్వామి యొసంగు శాపగతి మానుట తొల్లిటి దేవకాయముకొ

ధామము గల్గియుంబు పరదాసము లన్ని విరాధుఁడందె నో

భామిని! కోర్కె లన్ని రఘుపాలుని గొల్పు నరంబు గాంచఁడే! 35

ఆ. అనుదుఁ బల్కి యాత్మ పనితతోడ శివుండు, మరల రామచంద్రునితమెల్లఁ

దెలుపు వేడ్కతోడఁ బలికె నిట్లని దివ్య, మంగళస్వరూప! రంగభూష! 36

ఆ. పందనం బొనర్తు పరమహోద్దండదో, ర్దండలకు రణప్రచండలకును

నాత్మకాంతికబలితార్క మండలనైజ, లక్షణలకు రామలక్షణలకు. 37

శ్రీ గాముఁడు శరభంగాశ్రమంబునకుం జనుట. శ్లో

ప. ఇట్లు విరాధుండు స్వర్గంబు నొందిన రామచంద్రుండును సీతాత్మణసమన్వితం

డై సత్వనుఖావహం బగు శరభంగాశ్రమంబునకుం జనిన బుద్ధిశాలియగు నా శర

భంగయోగియు సంభ్రమంబున లేచి యెదురు వచ్చి సీతాత్మజులతోడ నద్వేవుం

బూజించి విప్రచంబున నుపవిష్టుం జేసి కందమూలఫలదులచేతి నాతిభ్యం బొన

రించి సంప్రీతితో భిక్షపరాయణుం డగు నన్నారాచణున కిట్టనియె 38

మ బహుకాలంబుననుండి రాఘవ! భవత్పదాబ్జసందర్శనో

త్సహతక్ నిల్పితి నిందు బలేతపమునక్ దత్తుల్య మెల్లక్ భవ

త్సహనీయాంఘ్రుల డించి ముక్తిభిషాస్త్రా జ్యంబు నేఁ గాంతు దై

త్యహనప్రాభవ నిష్విమింత యని దాభ్యంబైన వైరాగ్యతక్. 39

ఉ. ఆశరభంగయోగియు మహత్తమైన తపఃఫలంబు సీ

తేకున కిచ్చి ముంగు చితి యేర్పడఁజేసి విశత్తుడై 'నమ

స్తే శతపత్రనేత్ర! తులసీదళదామ! హరే! రమాపతే

దాశరథే!' యటంచు బ్రమదంబున హస్తము లెత్తి మ్రొక్కుచున్. 40

ప. మఱియు సీతాత్మజులకుం బ్రణమిల్లి నెప్పుసంబున.

41

ఉ. స్నిగ్ధజటాకలాపు సతసీనుమనుందరరూపు జానకీ

మాగ్ధ్యసరోజభాను నతమానివితాను నశేషహృత్ స్థితుక్

ముగ్ధతరస్థితుక్ జనమనోహరు సానుజా వల్క్రలాంబరుక్

దుగ్ధసముద్రధామ భవదోషవిరాము సురాము రామునిన్. 42

క. ధ్యానమునేయుచు నీరఘు, భూనాథునికన్న వేతె భువిలోనఁ గృపా

మానను లెవ్వరు చున్నట్టి, దా నెఱిగి బిరాన వచ్చెఁ దనయంతఁ గృపన్. 43

ప. మఱియు ననన్యచిహ్నండును నాచేత సంస్కృతుం డగుచు నేఁడు సమీపించెం గావున

నితండు స్మృతకామధేనువ యనం దగు నిష్పాదఫలప్రభుం డగు నీదాశరథియు

నాత్మ దేహంబు వైశ్వానరస కిచ్చి యకల్మషం బగు బ్రహ్మలోకంబున కనుగమించు
నన్నుం గనుంగొనుఁ గావుత మని వెండియు. 44

తే. మేఘమందుఁ దట్టిల్ల త మెఱయు మాడ్కి, నెవని వామాంక సీమయం దనినితనయ
వెలయు నయ్యయోధ్యాపురివిభుఁడు రాముఁ, డెల్ల పుడు నాగు మది నుల్లసిల్లుఁ గాత. 45

తే. అనుచురాముని మిక్కిలి నాత్మఁ దలఁచి, ముందు గనుఁగొందువహ్ని సముజ్జ్వలంబు
చేసి పంచాత్మకం బగునాశరీర, మందు విడి లోక పతిపదం బందె నపును. 46

ప. ఇట్లు దివ్యదేహధరుం డై శరభంగయోగి దివంబున కరిగినఁ దదనంతరంబ. 47

తే. దండకారణ్యమునఁ గల్లుతాపసోత్త, ములు రఘూత్తము ప్రాధవం బవనిఁ గాంచు
వేడ్క శరభంగయోగిని వేశనమున, కరుగు దెంచిరి పెక్కండు గిరిమూరి! 48

ప. ఇట్లు చనుదెంచిన సంయమి శ్రేష్ఠులం గనుంగొని మాయామానవహంబులు గైకొ
నిన వార లగుట రామఃక్షణులను జనకనందనయును పాఁగిలంబడి ననుస్మరించిన
వారును నాశీర్వదించి వినుతించి ప్రాంజలులె హ్యహృద మున్గితుండును ధనుర్బాణ
ధరుండును హరియు నగు నక్కాసలే యున కిట్లనిరి 49

సీ తెలియుగుమయ్య! భూతలభరం బడఁపంగ నలినజాచేఁ బ్రార్థనంబు వడసి
నీ పుద్గవిందితి వీమనంధరయందు హరివి నీ వని జనకాత్మ జయును
లచ్చి యటంచు నీలక్షణం డాశేషునంక మంచు దరారు లరయు భరత
శత్రుఘ్ను లని యేము చాల నెఱుంగుదు మిఁకమీఁద మారుఖి మెల్ల నీవు
తే మాన్మలయును జనుదెచ్చు మానినేవి, తాశ్రములులకు సతితోడ ననుజాతోడ
వచ్చి చూచిన మాపడుకాట్లు దెలిసి, ప్రోవలె నని దయచాలఁ బొడము నీకు. 50

ప. అనుచుఁ గృతాంజలిపూర్వకంబుగ. 51

క. యతివరులచేత విజ్ఞా, పితుఁడయి రామప్రభుండు ప్రియసోదరభూ
మితనూజాయుతుఁడయి వెడ, లె తదీయాశ్రమము లెల్ల లీలం జూడన్. 52

ప. ఇట్లు వెడలివారలతోడం గొంతదూరం బరిగి యచట నస్థిమాత్రంబులయి వనభూమి
యంతటం బడియున్న శిరంబు లనేకంబులు గాంచి రామచంద్రుండు మునులతోడ
నీశల్యంబు లెవ్వరి? వేల పడియుండె? ననిన నాజటిలు లిట్లనిరి. 53

తే. రామ! మునిమత్తకము లివి రాక్షసాళి, పాఱవై చెను భీషించి పరమనిష్ఠఁ
దా రెఱుంగక యుండినతటిని గవిసి, యేమనందుము వైఁప రొక్కింతయైన. 54

ప. ఇట్లు బహుకాలంబు జరిగె ననిన భయచైన్యసమన్వితం బగు సంయమిసముదయ
వాక్యం బాకర్పించి. 55

క. ప్రతిన యొనర్చెను రాక్షసు, తతి నిది మొక తెచటనున్న దండింతు భవ
ద్ధితముగ నని యందఱు విన, నతిమోదమునొంది రచ్చుచోమును లెల్లన్. 56

రాముడు సుతీష్ణాశ్రమమునకుఁ బోవుట. 57

ప. అంత గమానవాను లగునమ్మునులవలన ననవరతపూజ్యమానుండై సీతాలక్ష్మణులతోడ
నవ్వనంబుల. రఘునందనుండు కొన్ని వర్షంబులు గడపే నిట్లు క్రమక్రమంబున
ఋష్యాశ్రమంబు లెల్లం జూచుచుఁ బ్రఖ్యాతంబును మహామనిసంకులంబును
సర్వజానసంపన్నంబును సర్వకాలశుభావహంబును నగు సుతీష్ణాశ్రమంబునకుఁ
జనిన సగస్త్యశిష్యుండును రామమంత్రోపాసనాతత్పరుండును నగు నా సుతీష్ణుం
డును రాఘవానుగమనంబు విని తనయంతన సత్వరుండై చనుచెంచి విధిప్రకారం
బునం బూజించి భక్త్యుత్కృంతితలోచనుండై యిట్లనియె. 57

ఉ. భూరిగుణా ప్రమేయ! శశిభూషణపద్మభవాశ్రితాంఘ్రిపం
కేరుహ! మైథిలీరమణ! కిల్బిషసంహర! పూర్ణ కామ! సం
సారమహార్ణవోద్ధరణసాధననామ! రమాభిరామ! నీ
తాళకనామమంత్రజపతత్పరుండిక తనదా సదా గుండన్. 58

ఉ. నీవు జగంబువారలకు నెక్కిము గన్నడియండి సంస్మృతికొ
దేవర! మాయచే దవిలి త్రిమృతమందిరపు త్రిమిత్రదా
రావివరూంధహాపవివగ్ధు మలామిషపిండమోహపా
శాస్పతు నన్నుఁ గాంచి దనయంతన వచ్చితి వాదరింపఁగన్. 59

ప. మఱియు. 60

చ. అనఁ! సమస్తభూతహృదయస్థుండనయ్య స్వయంత్రజాప్యదూ
రునియెడ మాయఁ గప్పదువు రూఢిగఁ దన్న హనీయమంత్రసా
ధనుడెడఁ జేరనిక మదిఁ దారు దలంచి భజించుపోల్కి నొ
య్యన ఫలగుండ వాడువు జనాళికి నీదయ వింత రాఘవా! 61

ప. మఱియును. 62

ఉ. విశ్వము గల్లఁజేయ నభిన్నద్ధి యొనర్ప నడంప హేతువా
నీశ్వరమూర్తి వొక్కరుండ వీవ గుణత్రితయాత్మమాయ వా
ణీశ్వర పార్వతీశ్వర రమేశ్వర రూపుముహూమానమా
విశ్వము కెల్లఁ దోతువు రవిప్రతిబింబమృత్యువైఖరిన్. 63

ప. ఏమను. 64

ఈ ఇచ్చట నేడగు గంటి వృజి నేతరమానసపద్ద మైనయు

న్నచ్చరణారవింద ముఖమున్ దృగ్విషయముండవయ్య నీ

యిచ్చమరాని కష్టల తొకింతయుఁ గన్నడ వాత్సనామమం

త్రోచ్యరణామలాత్మల కను త్తమ! ముందట నిల్చి వెల్లడన్.

65

వ. వెండియు.

66

నీ నీ వరూపిణుండవా దేవుండవైన నీరూపంబు గనుఁగొంటిఁ బాపహరము

మద్భాగధేయంబు మహితనీలోత్పాశ్యామంబు నప్రగృహ్యంబు నియత

చిత్తలక్షణవరసేవ్యంబు సుమనుష్యవేషంబు శరచాభీషణంబు

కందర్పకోటిసంకాశంబు వెల్గులొంటరము దయార్ద్రస్వభావ మమిత

తే. గుణగర్వింబు కాంతంబు గురుతరస్త్రి, తాస్యమును జానకీయతం బనుగతస్ర

కృతిగుణంబును గంటి మ్రొక్కితిని ధన్యుఁ, డైతి సఫలంబు జన్మమిం కన్యమేమి.

వ. మఱియు నశేషదేశభలాద్యుపాధిసహితంబును ఘనవిత్పృకాశంబును నగు నీరూపం

బెఱుంగును నిదియు ముందు స్రవ్యత్వంబై గనిపించుచున్నయది ఇదియు నాదు

హృదయంబున నెల్ల కాలంబుఁ బ్రకాశించుఁగావుతె మింక నితరంబు గాంత్రీంస

ననిన రఘుపందరుండును సుతీర్థుండు నేయు స్తోత్రంబునను మందహాససుందరవద

నార విందం డై యిట్లనియె.

68

క. ఏనెఱుంగుదు నీచిత్తము, మానివర! వినిర్మలంబు మదుపాసనచే

ననడత మెచ్చు నక బడెఁ, గానఁగలే రన్యమార్గగాములుధాత్రిన్.

69

వ. కాంచఁగలవా చెప్ప రంటేని.

70

ఆ. నన్నెకాని యన్య మెన్నఁడు నెఱుంగక, నాదుమంత్రజపము నాదుసేన

నన్ను శరణు గనుట యిచ్చియుఁ గలవారు, కాంతు లేను వారిచెంత నిలుగు.

71

క. మఱియును నామది సంతస, పఱిచిన యీస్తోత్ర మెవరు పఠించిన నే

మఱు చినిన వ్రాసినను మ, ద్వరభ క్తిజ్ఞానములు ధ్రువంబుగఁ గలుగున్.

72

తే. అన్నిటను నీవు ముక్తుండ వైతి విష్ణు, డనఘ! మన్తంత్రి జపముచేఁ దరువువిడిచ

పిదప మామకసాయజ్యపదవిఁ జెందఁ,గలవు నిస్సంశయంబు నాపలుకుమఱియు.

వ. భవదేశికోత్తమం డగు నగస్త్యును నిపుంగవుం గాంచి కొంతకాలం బచ్చట ను

సింప మనంబు త్వరసేసెను వెడలవలయు ననిన సుతీర్థుండును వల్లె యని రాఘవా!

యాసంయమిం గనుంగొని తడవుకాలం బయ్యె సేనునం జనుచెంచెద నెల్లి వెడ

లుద ముచు నారాత్రి నిజాశ్రమంబున నిలిపె నంత.

74

చ. రవి యుదయాస్రి దోచినను రాముడు లక్ష్మణజానకీముని
ప్రవరులతోడుతకొ వెడలి పల్లరు లోలతచేతఁ గుంభసం
భవుని మహాప్రతాపములు పల్కుచు మెల్లన. జేరఁ దప్పుటో
దృఢవనహజాశ్రమంబునకు భానుడు రెండవజాము నుండఁగన్. 75

ఎ. ఇట్లు సుతీక్ష్ణసీతాలక్ష్మణసమేతంబుగా మధ్యాహ్నంబున నగస్త్రానుజమందితంబు
చేరి యామునిపుంగవుచేతం బూజితం డై వన్యాహారంబు లారగించి యవ్యాసరం
బయ్యాశ్రమంబునఁ బుచ్చి ప్రభాతం బగుటఁ గాలోచితంబుల నల్పి యచ్చట
వెడలి రామచంద్రుండు. 76

నీ. ఋతుపట్కధర్తసంయత మే మహాసత్త్వసముదాయజాతివైరములు లేక
లలితపల్ల వపుష్పఫలసమూహనమ్రశాఖాంచితావసీజముల మించి
బహువిధవివాగసంపత్కాజితంబుచే వసుమతి నందనవన మనంగ
బ్రహ్మదేవ్వి మండలసంకులం బై సమలంకృతం బై యనుత
తే. మంబు రెండవబ్రహ్మలోకం బనంగ, వేదఘోషల శాస్త్రానువాదములను
జరితస్వాహాస్వధామునిశబ్దములను, దనరు కుంభోద్భవుని తిపోవసమఁ గనియె. 77

ఎ. ఇట్లు కుంభసంభవాశ్రమంబు గని లోనికిం జనక నీలిచి సుతీక్ష్ణం గని నీవు చని
సీతాలక్ష్మణులతోడ నేను యచ్చట నగస్త్యసంయమి కెఱింగింపు మనిన మహాప్ర
సాదం బని శీఘ్రంబ యయ్యాశ్రమంబులోనికిం జని యచ్చట. 78

తే. యమిసమూహంబునడుమఁ బద్మాననకుం, డగుచు శ్రీరామభక్తుల కతిముదమున
రామమంత్రార్థమెల్లను వ్రేమ. డెట్లు, ననఘుఁగుంభోద్భవాఖ్యసంయమినిగనియె.

క. కని చేర నరిగి వినయా, వనతుం డై మ్రొక్కి సుగుణవంతుఁ డగుట ని
ట్లనియెకొ బ్రహ్మమనీశ్వర! మనవాకిలితలను మర్త్యమాన్యం డీపుడున్. 80

క. ధరణిజయు లక్ష్మణుండుఁ దో, నరుడేరఁ ద్వదీయదర్శనార్థి యగుచుఁ బ
క్షిరథాత్మజుఁ డగు రాముడు, కరుణాత్ముండు నిలిచె నిటల ఘటితాంజలి యై.

నీ. అనిన సుతీక్ష్ణుచే నాదరంబున రామవృత్తాంత మెల్లను విని యగస్త్య
మునిపుంగవుండు మోదమున సాశ్రుసయనుఁ డై పలిక సుతీక్ష్ణ! మంగళము నీకుఁ
దనరు వేగమె తోఁకొనిరమ్ము మానుక చిత్తాన్వసదను లక్ష్మీసమేతు
రాము భూమిసుతాభిరాముఁ దదీయపాదాంభోరుసాధ్యాన మాచరించు

తే. వాడఁ గావున నిందున్నవాడ సగురు, నేడు గమగొందు వేడుకతోడ ననుచు
వెడలె జడదారిగమిఁగూడి నది. వనప్పుడు గ్రకరవంతుఁ జూడఁ గుంభోద్భవుండు.

అథ శ్రీ రాము నగస్త్యుఁ డాశ్రమంబునకుఁ బిలుచుకొని పోవుట. శ్లో॥

ప. ఇ ట్లతిత్వరితంబున వేడలి రామచంద్రుసమీపంబునకు వచ్చి యిట్లనియె. 83

ఉ. రమ్ము తుభమ్ము నీకు రఘురామ! మహాగుణధామ దైవయో

గమ్మున నీసమాగమము గల్గె మహాతిథి నౌచు నాకు ల

భ్యష్టయి తియ్యెడక సఖ మయ్యె దినంబు మనంబుగం దజ

స్రమ్మును నిన్ను నమ్మిన నిజమ్మగురు పముఁ జూపకుండువే.

84

అ. అనిన రామచంద్రుఁడును వచ్చు మునివర్యుఁ, గాంచి వార్షమునను గాంతతోడ

ననుజాతోడ సాగి యవనిపై దండస్ర, కామ మాచరింప నామునియను. 85

ప. త్పాంబుగఁ గరంబులనెత్తి భక్తితోడం గౌగిలించి యుష్మహామహాసందర్శనాహ్లా

దంబునజాలవులగు బాష్పజలంబులం దడియుచుఁ బ్రహృష్ట మానసుం డయి

రఘునందనుం డగు నారామచంద్రుఁడరంబు కరంబునఁ బట్టి తనయాశ్రమంబులో

నికిం గొనిచని యానందబిడి బహువిస్తరింబులగు పూజ్యవలనం బూజితుం జేసి పరి

పరివిధంబులగు పన్యాసారంబుల యథాన్యాయంబుగ భోజనంబు నేయించి సుఖో

పవిష్టుండగు శశినిభానను గౌసలేయుం జేరి యేకాంతంబున భగవంతుండగు నగస్త్య

బుషిక్యతాంజలి యై యిట్లనియె.

86

సీ. నీసమాగమనందె నే నిరీక్షింపుచు నన్నవాఁడ మహాత్మ! యెన్నఁ దీవు

బ్రహ్మచే దుద్ధాంబురాశిమధ్యంబున పనుమతిభారనివారణమును

రావణహానంబుఁ గావించ సంప్రార్థితుండ వైతివొ నాఁటనుండి యేను

దప మాచరింపుదుఁ ద్వద్ధితిదర్శనాకంక్షినై మానిసంఘంబుతోడ

తే నిన్నె మదిఁ జింతిసేయుచు నిన్నిదిసము, లుంటి మద్భాగధేయంబు గంటి వేడు

కొంటి నిఁకమీఁద నడ్డ మేమంటి నాల్గు, రంటి గెంటితఁ జాల నిన్నంటి యుంటి.

ప. దేవా! సర్గంబునకుఁ బ్రాక్తనకాలంబున నుపాధిరహితుండవును సీర్వీకల్పజ్ఞానస్వరూ

పుండవును సన్నాతుండవు నగుచు నీ వొక్కరుండవై యుంటివి భవదాశ్రయంబును

భవద్విషయికంబును నగుమాయ భవద్భక్తి యనం బరఁగు నేసమయంబున నిర్గు

ణుండవగు నిన్ను నాశక్తి యావరించు నప్పుడు వేదాంతపరినిష్ఠితులగు బుధులు

ని న్నవ్యాకృతుం డని పలుకుదురు మఱియు నాశక్తిని గొందఱు మూలప్రకృతి

యనియుఁ గొందఱు మాయ యనియు నవిద్య యనియు సంస్కరణం బను బంధం

బనియౌ నివి మొదలగు బహువిధ నామంబుల వ్యవహరింతు రదియును సవ్యాకృత

రూపుండ వగు నిచేత సంబోధ్యమాన యై మహాత్మిత్వంబును గనియె నట్టిశక్తి

చేతఁ తోదితయైనమహాత్మత్వంబునలన ననాంకారంబయ్యె నమహాత్మత్వహంకారం

బులు రెండునుం గలసి సాత్విక రాజస తామసంబు లన మూఁగువిధంబు లయ్యె
నందుఁ దామసంబునఁ దస్తాత్మలగు సూక్ష్మభూతంబు లయ్యె వాటివలనఁ బంచీకృ
తంబులు క్రిమిక్రిమంబున నుత్తిరోత్తిరగుణాధిక్యంబులై జనియించె నింక రాజ
సంబులవలనఁ ద్వక్ష్మక్షుశ్లోతజిహ్వోఘ్రాణంబులును వాక్పాణిపాదహస్తాయూషస్థలను
నగు దశేంద్రియంబులును బుట్టె శబ్దస్పృహ-పరస్పరసాధారణును ఐదవ దాన
గమన విసర్గాలంకారంబును దత్కార్యంబు లై వెల్లిగెఁ గడసుసాత్వికంబువలన
మనంబును సర్వేంద్రియాధిష్ఠితుఁగు నేటింబులంబుట్టిం పూర్వోక్తంబు గు సూక్ష్మ
భూతంబులవలన సూత్రియాపంబును స్వగతంబును మహాత్మరంబున నగు లింగంబు
పుట్టెఁ బిమ్మల స్థూలంబులగు భూతికదంబంబులవలన విరాట్టు ననుత్పన్నంబయ్యె
నవివిరాట్పురుషులవలనఁ జరాచరాత్మకంబగు జగంబును దేవతీవృద్ధును స్వాదిభూ
తంబులును గాలకర్తృత్వంబున నుద్భవంబు లయ్యె మఱియును.

88

సీ. సురవింద్య! నీవు రక్షోగుణంబున జగత్సర్గకారణపద్మజస్థం వనఁగ
సాత్వికంబునఁ జరాచరహోషణుండ వై విధులెన్ను శ్రీమహావిష్ణు వనఁగఁ
దామసంబున జగత్ప్రళయకారణుండవై ధునికీర్తితోడ రుద్రుండ వనఁగ
నీదుమాయాగుణభేదంబులను దోచు లలిల జాగత్సృష్టములు సుఖుష్టి
తే. యానగాఁ గల్పాత్మియంబు బుద్ధి, జంబు గావునఁ దద్విలక్షణుండ వీవ
చిన్తయుండ స్వగతియండవు సాక్షీవియు నీవ, నీవ భువనంబులకు నెల్ల జీవనంబు.

వ. మఱియును

90

క. పరమేశ సృష్టిలీలా, కరమండలగువేశ సగుణచందంబున స్వీ
కరణ మొనర్తువు మాయను, నిరతిశయండ వగుణుండవు ననింద్యుండ వయ్యుకొ.

వ. రామచంద్రా! విద్యయు సవిద్యయు నన రెండువిధంబుల నీదుమాయ ప్రకాశించు
నందుఁ బ్రవృత్తిమార్గంబునం దగులువార లవిద్యాగుతులై దిరుగువారును నిష్ప్రతి
మార్గనిరతులై యుపనిషద్ధర్మవిచారంబు నేయుచు నీదుభక్తియం దమక క్షిగలిగి యుం
డువారల విద్యామయు లని పల్కంబడుదు రింక నవిద్యకు లోనై తిరుగువారలు
నిత్యంబును సంసారదుఃఖంబునం బొరయుదురు విద్యాబ్యోసరతు లగువార లెవ్వ
రమ్మహాత్ములు నిత్యముత్తులు లోకంబునం చెవ్వరు నీకు భిక్షులై నీదుమంత్రోపాస
సంబు నేయుదు రిట్టివారిలకు విద్య సంభవించుంగాని యితరులకు నెంతెకాలంబున
కియిననుం గల్గ నేరదు నీదుభక్తియను సుధాస్వాదనంబునేయనివారలకుఁ గలలో
నయిన మోక్షంబు చేహరదు కావున నీదుభక్తు లెవ్వరో వారలే ముత్తు లనఁ బరఁ
గుదురు సరిదింబు లేదు రాఘవా యూరక బహువిధంబుల పరిప నేల యొ

క్రింత సారంబు నీకుఁ బల్కెద మోక్షహేతువున కయ్యెడను సాధుసాంగత్యంబు
ప్రసిద్ధం బని పురాతనయోగికధితంబుగావున నది యవశ్యక ర్తవ్యం బట్టి నామం
బెవ్వరి కగునంటేని. 92

ఉ. కర్మములెల్లనుకొ విడిచి కామములకొ విడిచి నీదుభక్తిచే
నిర్మలులై సుఖానుభవినిర్మలుభావము లేక తులులై
ధర్మముఁ బూని నిస్సహాయు దాంతియుఁ కాంతియుఁ గల్గువార లో
ధర్మకీర్తిమండల! కృపాకర! చాల్చురు సాధునామముల్. 93

తే. మఱియు సమదత్తులును సంగవిహితులును, సర్వదా బ్రహ్మతత్పరుల్ సత్వమాది
గుణగరిష్ఠులు నిర్జియేణులు దేన, నైన ముదమంచువారు నట్లనఁ దగుదురు 94

సీ. అట్టివారలతోడ నధికసాంగత్యంబు వీనిభాగ్యముచేత వెలసెనేని
జనియించు నీకథాశ్రవణకాతుక మంతముఖ్యససాతనమూర్తివైన
నీయందు భక్తియుఁ బాయమండెడు చట్టి భక్తిచే లభియించుఁ బ్రబలమైన
విజ్ఞాన మిది రక్తివిధము పురాతనయోగిసమృత్తు సర్వోత్తమంబుఁ

తే. గాన శ్రీరామ! ప్రేమలక్షణ యనంగఁ, బుఁగు నీపాదభక్తియు హరిసమాగ
మంబై యనఁదగు సత్సంగమంబు రెండు, నుప్రయత్నంబుచే నాని సోఁకుఁగాత.

మ. సఫలం బయ్యె భవత్సమాగమముచే జన్మంబు మద్యజ్ఞముల్
సఫలంబు ల్చిరకాల మేను విజితస్వాంతింబునం జేయువు
ణ్యఫలం బియ్యెడ నీపదార్చనము నిత్యానంద! గోవింద! స
ర్వఫలప్రాప్తక! దేవదేవ! కరుణావారాళ! సీతాపతీ! 96

ఉ. దేవ! వినింపు మింక భవదీయసతీమణితోడ నాదుచి
త్తావరణంబునందు భవదంఘ్రియుగస్పృతి యెల్లకాలముకొ
శ్రీవర! నాకుఁ బాలుపడఁజేయుము కాయము మామకాపరా
ధావళి యంచు నవ్యభు రమావిభుఁ జాల నుతించి మానియుకొ. 97

మ. తొల్లి మహేంద్రునిచేత రామార్థంబు సంస్థాపితంబగు నొక్కమహాధనువును నక్ష
యతూణీరద్యయంబును రత్నీభూషితంబగు ఖడ్గంబును సమర్పించి యిట్లనియె
రామచంద్ర! భూభారభూతంబగు రాక్షసమండలం బెల్లం దెగటాయ్యును మాయా
మానుషరూపంబున నవతరించినకాశ్యపంబుఁ దీర్పు మిచ్చటికిఁ రెం.. యోజనంబుల
దూరంబున గోదావరీతీరంబునఁ బంచవటి యనుపేర దివ్యకాసనమండితం బగు నొ
క్కచుక్కాశ్రమంబు గల దచ్చట శేషంబగు వనవాసకాలంబు వెడలింపం దగు

నచ్చట దేవమానవసఖావహంబు లగు కార్కంబు లనేకంబులు మీచేతఁ జేయఁ
బడుఁగానఁ గర్తవ్యం బనిన. 98

మ. ఘనతత్త్వాన్తస్థ సమన్వితంబుగ వెలుంగన్ గుంభజన్తం దొన
ర్చిన నుస్తోత్రము నాలకించి విభుఁడౌ శ్రీమంతుఁ డాలోకలో
చనఁ దత్త్వంతముదంబునన్ మునివరున్ సంభావితం జేసి వీ
డ్కొని తద్దర్శితమార్గమంగు నెడతెన్ ఘోరాటవీ మేదినిన్ 99

శ్రీరాముఁడు పంచవటీతీరంబున కరుగుట శ్లో-

క. అనుచుఁ బురత్రయదమనుఁడు, తనవామాంకస్థ యగుచుఁ దను నమగునమా
వనిత కటిఁగింపుమను బ, లెక్కిను మరలఁగ రామచంద్రకృతకావ్యంబుల్. 100

ప. ఇట్లు సీతాలక్షణసమన్వితంబుగ నతిగుర్గమంబగు నమృహావిహింబునం జరుచు నొ
క్కయెడఁ బద్మతశ్పంగంబుభంగిఁ దనరారెడు నతిస్పృహ జటాయువుం గనుంగొని
యిది యేమియని విస్తయంబున రామచంద్రుండు తప్పున కిట్లనియె. 101

సీ. కార్తకఁ బిమ్మ లక్షణ! మనముంగల నొకరక్క నుఁడు పడియున్న నాఁడు
పరిమార్తు ననిన సప్నలుగలు విని పక్షిరాజు మహాభయభ్రాంతుఁ డగుచు
నోరామ! యే పథార్థుఁడఁ గాను మిగుల మీతంద్రికి సఖుఁడ భద్రంబు మీకుఁ
దవరు నేను జటాయు వను గృహిజాతుండ మీకును బ్రియముగా మెలఁగువేడ్క
తే. నందు వనియించియుంటి మీ రెన్నఁడైన, వేటలాడంగఁ జనినయివ్వేళయంగు
సీత లోకై కమాత నాచేత సుప్ర, యత్నమునఁ జాల రక్షిత యగు నిజంబు.

ప. అనిన సవ్యసాంగపుంగవునచనంబులకు మందహాసంబుతోడ రఘునందనుం డి
ట్లనియె. 102

సీ. పక్షిసత్తమ! శీవు పరమసాధుఁడు నై నేయును మత్స్యీయం భీయరణ్య
మంగు మాకు సమీపమంగు నిమ్మము దూరమున కేఁగకు మటంగు మనుజువిభుఁడు
వనితయు సనుజన్మఁడును గూడ ననువంగ గౌతమీతటమునఁ గలుగుపంచ
వటీఁ జేరి కడుగుగూంతుఁ డౌ లక్షణుచేత కాలలు రెండు నేయఁ బంచి
తే. మనుజుసంబాధరహితమై మహిత మగుచు, బాహ్మవికి సుత్తరమున వికాల మయిన
యవ్వంబున జనకకన్యావిభుండు, నిలిచె బలభేది దివచుంగు నిలచునట్లు 104

ప. ఇట్లు రగభాసనసమాతాదిఫలవృక్షసమామంబును గోగవికహితంబును వివిక్తం
బును సగు నయాశ్రమంబున విద్వాంసుండగు లక్షణుతోడ జనకనందనకు వినో
దంబు గల్పించుచు సుఖంబుగ రామచంద్రుండు వనియించె నవ్వేళ సౌమిత్రి
యును ననుదినంబును గందమూలానులు సంపాదించి కొనితెచ్చి సీతారాములకు

సమర్పించుచు ధనుర్బాణములు పూని జాగ్రత్తోడ రాత్రులయం దంతటఁ గాచి
యుండును రామసేనాతత్పరచూసనకుం డై యుండె సప్తమః, 105

తే. వారు మావ్యర గౌతమీ వారియందు, సమదినంబును స్నానంబు లాచరింతు
రవనిసంసర యును గమనాగమమును, సేయతతి రాఘవుల నెడఁబొయ్యకుండు.

స. మఱియు నారామానుజుండును వీరికలితుం డై యుండినంబును గోదావరీజలంబులు
చెచ్చి యున్నకు వదిలెను విలయనెడల రేయిబగళ్ళనొసంగుచు నుడుగు నిట్లు ను
వ్యర సన్యసంబున నివృత్తియునుఖంబులం గొంతకాలంబు గడపి రంత లక్ష్యుండు.

సీ. ఒక నాఁడు గూర్పున్నయోగముద్రాత్ము శాంతాదిలక్షణు దాంతు ధీరు
నానందసాగరు నయ్యతు నిరకేతు మాయావిదూరు నిర్తలు సుశీలు
సద్యైతు ననుకూలు నజ సర్వభూతస్థు భవుని రాఘవసార్యభౌముఁ జేరి
వినయంబునను మాస్తనజంబులు మొగుడ్చి కరుణాకరాద్య! శంకర! మహేశ!

తే. దేవ! రఘునాథ! మీచేతఁ చెలియ నిచ్చ, గలదు సమృతసుయిన మోక్షంపుచెరువు
నాయెడను జాల దయయించి మాయలెల్లఁ, బాపుటకు దీనిబల్కు సంక్షేపముగను.

స. రఘునిల్లఁ! నీకంటె నొండొరులు పల్కువారలు గనఁబడరు గావున భక్తివై రాగ్య
శేపంబును విశేషజ్ఞానసహితంబును ధనుర్బాణంబు నానతిగ యు సన్నిలక్షీనిల్ల భుం
దగు నారఘుకులోత్తమండు సుమిత్రాంధను వినయభాషణంబులకు సంతసించి
సదయఁడై యిట్లనియె. 109

అంశం శ్రీ రాముండు లక్ష్యణునకు బ్రహ్మోపదేశం బెఱింగిం చుట, అంశం

ఉ. తమ్ముండ! నీకుఁ బల్కెద ముదమ్మన నిప్పు డను త్తరుమ్మ గో
ప్యమ్మలకంటె గోప్య మెవఁ డైనను దీనినెఱింగి పాఁగఁ
జిమ్మ వికల్పవిభ్రమముఁ జెప్పెద నీ కది నేఁ డటందు మో
దమ్మనఁ బల్కె రాముఁ డరిదానవగర్వవిరాముఁ డప్రభుకౌ. 110

స. సామిత్రి! యాకర్ణింపు మేది కారణంబుగా నజ్ఞే యుండగు పరమాత్మ నెఱింగి టః
ఖంబులన నరుండు విశువంబకు నట్టికారణంబునఁ బ్రథమం బ్రహ్మయాస్వరూపం
బును దదనంతరం బజ్ఞానపాధనంబును నంత నాత్మస్వరూపవిజ్ఞానవిషయికంబగు
జ్ఞానంబును బల్కెద నిక ననాత్మయగు శరీరంబున 'స్థూలోఽహం కృత్స్నో
ఽహం' మనుటయాదిగాఁ గల యాత్మబుద్ధులెవ్వ గలుగు నవియే మాయ యనం
బరఁగు వహ్మణులననే సంసారంబు నడచు రవికులందనా! విత్తేపావరణంబులన
మానుకు రెండురూపంబులు పూర్వంబ నిశ్చితంబు లయ్యె సంగు మొదటిదియగు
విత్తేపక క్షిప్తన స్థూలమూర్త్యాదిభేదంబుల లింగాదిబ్రహ్మపర్యంతంబును జగంబు

గల్పింపబడియె. రెండవది యగు నావరణక క్తి యఖిలవిషయైకవాస్తవజ్ఞానంబును నావరింపఁకొనియుండు నింక రజ్జువునందు భుజఃగభ్రాంతి దోచునని విశ్వం బెల్లను మాయవలనఁ గేవలమూర్తి యగు ల్పితంబయ్యెంగాని విచారము నొ క్తింతయుఁ గనుపడదు నరులచే నెఱుఁగి వివరింపఁబడిన జలగమయి నదియంతయు స్వప్నమనోరథంబునంగి మిథ్యామూర్తియులకాని సత్యంబు గాగు మఱియును దేహంబ యీశంసారచ్ఛాదంబునను మూలంబు దృఢంబుగాఁ బ్రకటంబు డియె. పుత్త్రదారాదు లెల్లఁ దన్నుంబు లగునను కావున నిర్వికారస్వరూపుండ వగు సేపు పూర్వోక్తంబగు దేహవిషయకమార్గంబునం గానక తక్కిన మార్గంబు లున్నఁ దద్బంధంబు లెక్కడి వట్టిదేహం బెట్టి దనినఁ బృథివ్యాధిగూఢభూతంబు లయినను దస్తాత్రలగు శబ్దాదు లైదును నహంకారబుద్ధులు రెండును జ్ఞానేంద్రి యకర్తేంద్రియంబులు పదియును జీవాభాసండును మనంబును మూలప్రకృతి యనుం గూడఁ బంచవింశతితత్వాత్మకం బై తేత్రం బనియు దేహం బనియుఁ జెప్పఁబడు వెండియు.

111

తే. అట్టిదేహంబునకు భిన్నుఁ డగుచు నామ, యములఁబోరయక పరమాత్మ యనఁగజీవుఁ డలరుఁ దజ్జీవవిజ్ఞానమందు ముఖ్య, సాధనంబులు వినుము లక్షణగుహర!.

112

వ జీవుం డనినను అరమాత్మ యనినను 'కోకిలః పిక' యనుశబ్దంబులభింగి పర్యాయ పదంబులుగాని జీవపరమాత్మ లకు నొక్కింతయు భేదంబు లేగు నిజంబు.

113

సీ. పరఁగ హృద్వాక్కాయభక్తులయందు సద్గురునేపి హింసాదివిరహితంబు స్థితి సత్క్రియలందు నిరహంకృతియు మానదంభవర్జనమును దపము పుత్త్ర దారాదులందును ధనమందు నాసక్తి పారయమి జనసంఘవిరహిత మగు శుద్ధదేశమున నిల్చుట పరాత్మేసాదినహన మిష్టానిష్టసమత కాంత

తే. మితరమతిలేక సకలహృత్ స్థితునినన్నుఁ, చెలియులయుఁ బ్రాకృతులతోడఁగలయనునికి గలుగఁ గలుగును జ్ఞానంబు గలుగకున్నఁ, గలుగదదిసక్తిమిబ్బంగిఁ చెలియువత్సా!

క. మఱియును బాహ్యభ్యంతర, పరిశుద్ధియు నేదసారభావజ్ఞతయొకఁ సరిహ! విషయాదుల భవ, మగణాద్యాలోచనంబు మానఁగ వలయుకొ.

115

వ. సర్వకాలంబున సునక్రతయు వాక్తానసంబుల దండించుటయు నాత్మజ్ఞానంబున నెల్ల యెడల నుద్యోగంబును గర్తవ్యంబును

116

తే. ఏ మనఃప్రాణబుద్ధ్యహంకృతిశరీర, ముల విశత్తుణుండను నిత్యబుద్ధశుద్ధుఁ డను జీవాత్మ నటంచు దార్ధ్యముగ నెట్టిజ్ఞానమునఁదోచునదియొప్పుజ్ఞానమనఁగ.

వ. అవిద్యంబు సాక్షాదనుభవంబునగాని విజ్ఞానంబున లభింపదు.

118

- సీ. అనపావృతుండునై యాబ్రహ్మ తన కన్యములగు దేహుల వెలుంగఁజేయు
 స్వప్రకాశంబున సత్యసంపూర్ణుండు బుద్ధ్యాగ్ర్యపాధుల బోధయఁ జొక్కఁ
 డద్వితీయుండు సత్యజ్ఞానముఖులక్షణాంచితుండును ద్రవ్య యవ్యయుండు
 పరిణామముఖ్యపదార్థవర్జితుఁడు విజ్ఞానంబునకు నైనఁ గానఁబడఁడు
- తే. స్వప్రభువు సంగరహితుఁ డాచార్యకాస్త్ర, కథితముల నెప్పు డిట్టి విజ్ఞానమగురు
 నయ్యెడను జీవపరమాత్మలందుఁ గలుగు, మూలమయిన యవిద్య నిర్మూల మవును.
- వ. అదియొక గార్యకారణంబులతోడఁ జిదానందాత్మకుం డగు నప్పరమాత్మయందు
 లీయంబగు జీవుండు విరతుండగు నశ్వేళఁ బరమాత్మ యొలుంగంబడుఁ గావున
 నయ్యెఱుకయే ముక్తి యనం బరఁగు నదియు బంధరహితుండగు పరమాత్మయందు
 నాపచారికం బనంబడుఁ గాని యథార్థంబు గాదు వినుము. 120
- చ. స్థిరమతి నెవ్వరైన మది జీవపరేశవినిర్ణయంబుఁ దా
 రెఱిఁగిరయ్యెనిఁ జెందుదు రహీనగుభావహానిత్యము క్తవి
 నున్నదురునేవితం బగుచు సొంపు దలిర్చుపదంబుఁ గాన భా
 స్మరకులపుత్ర! నీ కెఱుంగఁగా గణుతించితి నిల్చు నెప్పుడిక. 121
- వ. పరమాత్మస్వరూపుండనగు నానైన మోక్షస్వరూపంబును 122
- తే. జ్ఞానవిజ్ఞాననైరాగ్యసమృతంబు, తిమిరమునఁ గానుపించనితెఱుగు నాదు
 భక్తిహీనున కెఱుంగంగఁ బడుదు తెలియఁ, బదును భక్తున కిలఁ బట్టపగటికరణి.
- వ. ఇదియునుం గాక యొక్కీంత నాదుభక్తియునుం గలుగవలయు యాథార్థ్యంబు
 వల్లెద వినుము. 124
- సీ. సతతంబు మద్భక్తసాంగత్యము మదియసేప మామకభక్తసేవనంబు
 మొనసి యేకాదశి మొదలగు మత్స్వర్యముల నుపవాసానుమోదనంబు
 మత్కథాశ్రవణసమృతియు, వద్వాగ్ర్యఖ్యానతత్పరముల నిత్యతత్పరతయు
 మత్పూజయందు సమ్యక్స్మృత్యు మదియనామానుకీర్తనప్రేమ యిట్లు
- లే. సంతతంబును గల్గిన సజ్జనులకు, భక్తి యవ్యభిచారమై పరఁగుఁగాన
 నేమి తక్కువ విజ్ఞాన మెనయు రాగ, మడఁగు నుజ్జాని యగు ముక్తుడగునిజంబు.
- వ. భక్తిచేత సఖిలంబును వేగంబై చేహారుం గావున నీవు సేయు ప్రశ్నవలన నింతయు
 నాచేతఁ బల్కంబడియె నీమార్గంబున నెవ్వఁ డేనియు మనంబుఁ జేరిచి వర్తించు
 నతిండు విగతికల్మషుండును భక్తిభాజనుండును నగు మఱియును. 126
- ఆ. నాదుభక్తి లేని నరులకుఁ దెలియంగఁ, బలుకఁబోల దింకఁ బలుకవలయుఁ
 బిలిచియైన నాదు ప్రియభక్తులకు నుమి, త్రాతనూజ! విమలతపస తేజ! 127

- క. ఎవరైన నిది నితాంతము, ప్రవిమలమతి విననవారు పతియించిన ని
బృహపటలధ్వజము విడి, శివకర మగు మోక్షలక్ష్మి జెందురు రసభూ!.
- బ. ఇంత పల్కనేల వినుము.
- మ. అతిశాంతాత్మలు మత్స్యదాబ్జయుగ సేవాసక్తులుక భక్తు లా
తత్వవిజ్ఞానులు యోగు లైన జనులక దర్శింపుచుక సంతతో
ద్యతచిత్తంబున నాదుసేవ యనుచుం దదృక్తి సేయక బర
స్థితమా మోక్షము వాని కయ్యెడల సే దీసింతు హృద్యేషికా.
- తే. సంక యము లేదనుచు భానువంశతిలకుఁ, డనుజాతోడుత నానతిచ్చినతెఱుంగు
శైలనుతతోడఁ బల్కెఁ గపాలపాణి, భూరికరుణాంతరంగ! కస్తూరిరంగ!.

అథ శ్రీరామునికడకు శరార్పణంబు వచ్చుట. అథ

- శీ. హరుఁ డద్రితినయతో మరల నిట్లనియె నక్కాలంచునను మహాగహనమందుఁ
జరియించు నొకమహాసత్వయా రాక్షసలలన జనస్థాననిలయ కామ
రూపిణి యదియు సేర్పగను దానొక నాఁటివేళ గోదావరీవీమలపులిన
తలమునఁ దిరుగుచు జలజవద్రాంకుశాద్యనుపమశుభరేఖ లమరియున్న
- తే. నవ్వలోకసమస్కృతుచరణయంగముఁ, గాంచి తత్పాదసాందర్యభునత కెంతో
శ్రమసి యాజాడఁ జనుచెంచె బంచపటిక, మెల్లమెల్ల న రామసమీపముగను.
- బ. ఇట్లు చనుచెంచి యచ్చట.
- చ. కనియె రమాసతీకు జనకక్షితిపాలనుతాసమేతుఁ బా
వనభసితాంగరాగు నభివప్రభు నిత్యనువర్ణవర్ణి సం
జనకజటాకిరీటభిరుఁ జండపరాక్రముఁ దాటకేయ మ
ర్దను రతినాథసుందరు నిరామయుఁ బుణ్యవిశాలవక్షసిక.
- బ. మఱియును.
- తే. అట్టిగంభీరు నవ్యయుగ వచిలు ననుప, మాను నీలాంబురుహాపత్రమహిత నేత్రు
సజ్జకంతు సమానుఘ సకుభచయవి, రాము శ్రీవత్సవిష్ణోత్తు రాముఁ గనియె.
- బ. కనుంగొని కామవిహృహిత యై యాచిక్కని రాఘవుం జేరి సరిగి యిట్లనియె.
- శీ. ఎవ్వరివాడ వీ వెఱుడ వీయాశ్రమంబున జటావల్కలంబులు ధరించి
యేల చరించెద పద్మ సాధించెద వెఱింగింపు నాను నే సేవయు రాక్ష
సిని గామరూపిణిఁ జెప్పెడఁ జేరు శూర్పణఖ మహాత్ముఁ రాక్షసేంద్రుఁ
డయిన రావణునకు సరుజన్త నిమిషోపన మానిశాచివల్లభుండు
- తే. నా కొసంగెను మునిభక్షణంబై జీవి, నముగ నుండెద నిదండుకమునఁ దమ్ముఁ

దైన ఖరుతోడ నీతెలుఁ గానతిమ్ము, దెలియఁగను వేఁడెడ వదాన్యతిలక! యనిన.

ఉ. దానికి రాముఁ డిట్లనియె దానవి! రామసమాఖ్యుడ న్నయో

ధ్యాన్యపనందనుండ జనకాత్మజ మత్పియభార్య సీత యి

మ్మనిని లోకనుందరి సమంచితలక్షణుఁ డైన లక్ష్మణుం

డౌను గనీయుఁడౌ ననుజుఁ డారయ నాకుఁ ద్రిలోకనుందరి!

139

వ. మజ్జనకు నానతిఁ దలయిడి వనంబునకు వచ్చితి నిప్పుడెయ్యది నాచేత నీకుఁ జేయ
వలయుపని దాని నెఱింగింపు మనిన నదియు రామచంద్రవాక్యంబులు విని కా
మార్తయై యిట్లనియె.

140

తే. రమ్మ నాతోడ రామ! ననమ్మలందు, శైలములయందు మరుకేళి సలుపు మిపుడు

నిన్ను విడఁజాలఁగామంబు నిలుపఁజాలఁ, దడవు సేయకు మనిన నద్దాశరథియు.

వ. క్రీఁగంట జనకనందన నవలోకించుచు మందస్థితాననం డై యిట్లనియె

142

సీ. కల్యాణి! యిదె నాకుఁగాంత యెన్నఁడు విడి యుండనియది యెట్లు లుందువీపు

నవతిరుణ్ణముచేతఁ జనుము లక్ష్మణుఁడు నాతిమ్మఁడు మిగులనుందరుఁడు నీకుఁ

దగియుండు నాతిని మగినిఁగా విహరింపు మనిని నద్దానవి యట్ల గామ

సోదరుకడ కేగి నుందర! మీయస్సు యానతిచేఁ బతి పగుము నాకు

తే. వెడలుదము లెమ్మ వల దింకఁ దడవు రమ్మ, యనినగతిమోహుడగు రాఘవానుజుండు

దానిపలుకులు విని పల్కె మానవతివి, నీవు నీకును మేలైన నెలవు వినుము.

143

క. ఏ సీతావల్లభునకు, దానుండె ననుఁ జెందెదేని దాని ఎగురు వి

ట్లానపడె కమ్మహామహుఁ, జేసికొనుము నీరుసేవఁ జేసెద సేనుక.

144

వ. నాకు భార్యనిగంకంటె దుఃఖతిరంబు లేదు వేగంబ యమ్మహాత్ముడగు నడువు మతిం

డభిలేశ్వరుం డగు రాజతిలకుండు గావున నీకును మంగలంబు చేకూరు ననిన నది

యును దుష్టమానస యై మరల రాఘవునమీపంబునకుం బఱచి క్రోధంబున ని

ట్లనియె.

145

ఉ. ఏటికి నన్ను ద్రిప్వేద విట్టిగతితో ననవస్థితుండ నై

మాటికిఁ జూడు మిప్పు డొకిమాత్ర న నోటికి ముద్దఁ జేతు నీ

వోటి నటంచు భోరునను భూసుతిపై గమకింపఁ గోసె దో

మఱిని బట్టి ముక్కునెచ్చె లయ్యెడ లక్షణుఁ డాత్రిభిద్దుఁ డై.

146

శూర్పణఖ లక్ష్యణనిచేత భంగపడి ఖరదూషణాదులం జేరి మొఱవెట్టుట.

వ. ఇవిధంబున.

147

క. ఆలఘుపరాక్రమఁ డగు రఘు, కులతిలకుఁడు లక్ష్యణుండు కొంకక సీతా

- లలనావిభు నానతిఁ దన, చెలు వడఁచిన ఘోరతపము నేయుచు నదియున్. 148
- వ. భయంకరంబుగ నెత్తుటం జొత్తిల్లు మేనితోడఁ బరుషాత్మరంబులు పల్కుచు
నేడ్చుచుం బారి ఖరునికొల్వనం బడిన నిది యేమి యని ఖరతరాత్మరుండగు నా
రాత్తునుండును. 149
- చ. ఎవఁడు యమాలయంబునకు నేఁగుతలంపునఁ గ్రొవ్వి నీకు నేఁ
డవమతిఁ జేసెఁ బల్కు మిపు డార్చెద సంతకతుల్యుఁ డైన ని
క్కువ మన నాత్మపాచరియుఁ గొంకక యిట్ల నె తోడ లక్షణం
డవనితనూజయు న్నుడువ నాయతబాహుఁ డొకండు లీలతోన్. 150
- వ. దండకం బెల్ల నిర్భయంబు నేయుచు గోదావరీతటంబున నిలిచియున్నవాఁడు
వెండియు. 151
- ఆ. వాఁడు రాఘవుండు వానిపంపున వాని, యనుజుఁ డిట్లు చేసి యనిపె నన్ను
నీవు మలజుఁ డౌట నిక్కంపుఁ బోవరి, వైన వానిబింక మార్చి రమ్ము 152
- వ. లెమ్ము వారలం దెమ్ము తద్రక్తపానంబు చేసి యాసుగుర్మనులం దినియెడఁ గాదేని.
క. మృతి నొందెద నన ఖరుఁ డు, గ్రత సప్సగునాల్గవేల రక్కసుల సతి
ప్రతిభుల సన్నద్ధులరై, యతిశీఘ్రమె వెడలుఁ డనుచు నానతి యిచ్చెన్. 153
- వ. ఇట్లు భీమకర్తులగు రక్కసులం గొనుచు నాహవకాంక్ష చేత ఖరుండును ద్రిశిరుం
డును దూషణండును దండినాయకు లై నానాప్రహరణాయధంబులు కరంబులం
బట్టి యొక్కపెట్ల నార్చుచు రామనివాసంబు చేరం జనుదెంచు సమయంబునఁ
దత్తోల్లాహలశబ్దం బాకర్ణించి భగవంతుండగు రామచంద్రుండు సౌమిత్రింగనుం
గొని యిట్లనియె. 155
- చ. కనుఁగొను లక్షణా! దివిజకంటకు లల్ల దె యేఁగుదెంచుటో
మనపయిఁ బోరు గల్గు సక మార్కొని యొక్కడఁగింపఁ గోరెదన్
జనకజుఁ దోడుకొంచు నొకతైలగుహన్ భయమందకుండ నీ
వునిచి ధనుర్ధరుండ వయి యుండుము చూడుము మత్స్యితాపమన్. 156
- ని. ఇయ్యెడ నొండు పల్కంబోలదు నామోడ యని గల దనిన సౌమిత్రియు వల్లె
యని జనకతనయం దోడుకొని గవ్వారంబుకడకుం జనియె సంతె. 157
- నీ. శ్రీమంతుండగునట్టి రామచంద్రుండును బరికరిం బెల్ల నేర్పడఁగఁ గట్టి
యతినిష్ఠరంబగు నాత్మతోదండంబుఁ గొని యక్షయశరంబు లెనయునట్టి
కవదానలో మూఁపున ఘటియించి సన్నద్ధుడై నిల్వ సప్పితితానులను
బలువడి నొకపెట్టఁ బఱతెంచి చిత్రవిచిత్రాయుధములును శిలలు పాద

తే. పనులు బద్ధుడి రాముడై బటప వాటి, నెల్ల తీలయిపోత నీతేకుం డర్థ
చంద్రసాముకముల నిముసలయిలోన, నజకె దిలబట్టు తునుకలై ధరిణిబడంగ.
ఐ ఇచ్చింబున. 159

చ. నడుముల క్రుంచి వింట బలునారి నగిచ్చి మహాగ్రకోపుడై
పిడుగుల బోలు బాణములు పేర్కొని వైచిన భీకరంబు లై
కడుపులు చించి పక్షములు గాడి కిరంబులు . త్పి ప్రాణముల్
నెడలిచి తొమ్మిదైదు నగు వేలకాలుల దచ్చరాజులొ.

160

ఐ ఇట్లు ప్రహరార్థంబులోన ఖండూకాత్రికయితోడ నానైన్యంబు హతంబు
గావించె నంత లక్షణంబున.

161

చ. జనకజడ దోడితెచ్చి రఘుసత్తమియందఱ నిల్పి మొక్కి య
ద్దనుజుల నుక్కడంచుటకుఁ దద్దయ విస్తయమందె భూమినం
దనయుఁ దదియగాత్రి క్రతాపిషిడు హస్తపంకజం
బున శమియింపఁ జేసె నగుమామన రాముని గోగిలింపుచుకొ.

162

ఐ. అంత కూర్పణఘము. 163

ఈతి కూర్పణఘము రామబునికిడిక్కుఁ జని దుఃఖించుట. ఈతి

చ. పలుదురు రాక్షసోత్తము లపారబలల్ రఘునాథసాయకా
నలయన మ్రగ్గుటల్ గని ఘనంబుగ నేడ్చుచుఁ బాటి లంకలో
పలఁ గొలువొ దశాసునభకే బడి యేడ్వంగ వాడు కోకివి
వ్యాలయగు చెల్లెలిం గని కయంబున పిగ్గటి యెట్టుచుకొ.

164

అ. లెమ్ము లెమ్ము మివ్వఁ డమ్మ! నీ కలు విరూ, ప మైనచ్చ వాని బల్కుయముడొ
వరుణుడొ పువేరవాసపులో భస్మ, మాత్రుఁ జేతు నిమిషమాత్ర మునను.

165

క. ఆన నదియుఁ బల్కె రాజుల, ఎనితొనత్తడవు మద్యపాయివి భువి నె
ట్లకడకు నెమ్మం గొరయని. నిని ఖండూకాణముఖాల్లి విరులు గడియకొ.

166

క. పురుషాల్లావేలు మడిసెల, పురుషుల రఘునాథుడొ విరులమున నిల
కెదిరి జయించెడివారెడు, ఎది దలఁపంగ లేడు భూమిమందలయందుకొ.

167

చ. నెత్తు విచారణత్తుర్వీసానుడడవు శంకంబున ప్రభుత్వంబు వల్లఁజేరినెడ విదియకొను.
తే. నెత్త జనసాన మంతయు నిచ్చయగొని, పురుషులున్నారెని నాబాళశఘరుండు

నేను బల్కుదాక నీ నెఱుంగివైత, పన దళాసుల్లండు క్రోధతామ్రాత్తుడగుచు.
క. రాముఁ డెక నెవ్వఁ డగుచు, నేమిటికి వధించె బల్కు మంతయు విని యా

రాముని గెముని నంతక, ధామమునకు బుత్తు మొదలు ద్రవ్యదు నిపుడుకొ. 170

- వ. అనిన శూర్పణఖ సవిష్కంబుగ నట్లయె.
171
- నీ. దానవాధిప! జనసానమంగున నేను జరియించునొకనా, టిసమయమ నను
గోదావరీతీరమై దనర్చెడు పంచవరీయను న శ్రమప్రాంతమునను
గనుగొంటి శరచాపకలితు జటావల్కులాభిశోభితు వికచాబ్జ నేత్రు
శ్రీమంతు రఘువర్యు నామహాత్మునితమ్ముడగు సురత్రాపుత్రు డిట్టివాడని
అ. అతఁభార్యయును మహాలక్ష్మీ యనె బోలు కిమలవదన శేఖరభుజుగ
కాంశలంగు దైత్యగంగ్యవతులంగఁ గనము నీత చక్కఁదనము నిశము. 172
- వి. మంగళ ప్రదయగు నాసాధ్వీ గుం శేహకాంకులచేత విని బెల్ల వెలిగింపుయన్న
యది మఱియును.
173
- తే. కచకుచాననగళ నేత్ర కరయుగంబు కలి మధ్య చ్యుత, దిశ వారిజ లత లోక
పాతెధరఁజొచ్చె గృశియించెనీటముగెగె, పంకియనఁజిక్కి నిడుదలై బయలుపడితె.
క. అని యెన్నఁదగు మహీసుత, ఘనముగ నీ కదియూ భార్యగాఁ జేయుటం
పున నేను జనిన లక్ష్మణుఁ, డనువాఁ డిటుచేసె రాముఁ డనుచుగ నమ్ముక. 175
- వి. అంత నేనును నుచుగదగలగు దుఃఖములు నేర్పుచు ఖరునిపాలికిం జనిన నతం
డును రాక్షసయూధపసహితుం దై యుద్ధార్థియై రామభిద్రు నెదిర్చి యబ్బలకాలి
చేత తుణమాత్రంబు నిహతుం డయ్యె భీమవిక్రములగు రాక్షసులు చతుర్దశ
సహస్ర సంఖ్య లతనిచేతన వినాశితు లయిరి లంకేశ్వరా! యిదియే రా డమ్మహా
త్తుండు మనంబు వెట్టె నేని నిమిషాంబున లోక త్రయంబును భస్మంబు నేయం
గలవాఁడు సందియంబులేదు నాకు నిట్లు తోచుచున్నయది వెండియ. 176
- క. రాజీవిత్త లోచన, యాచావతి నిమ భాగ్య యయిన సథల మా
నీజన్మ మట్లు పాల్పడఁ గాఁ జేయుటకు నుత్పి మెదలఁగఁ జాల నినిక. 177
- అ. మానుచేత ముహ్యమానునిఁ గావించి, పడయుమయ్య! రామభద్రునిన
నమ్మహాత్ముడేవి యగు నీతి ననిన ది, శానయింతును దానమానములను. 178
- వి. తనచెల్లిలి నూరార్చి కంఠసంఘముడిగంబునకుఁ జని నిద్ర లేక చింతాపరుం దై
మనంబున.
179
- చ. నగుఁ డొకఁ డేమివంతి పగు నాలుగువేల నిశాచరాళి గి
ష్టపతి నితండు నెక్ గునునుఁ బంజరార్బుండు వేద వేద భా
స్కర సలమందు మానవునివై ఖడిఁ బుట్టె రమేకుఁ డాధ్యుఁ డి
తైఱుఁగు నిజంబుగాఁ పటతెంతుర రాక్షసకోటిపై నరుల్.
180
- వి. అయినను.
181

ఉ. ఆతనిచేత నీల్లిన ననంతసుఖావహమా వికుంతరా

బాధితశఁకుంబుఁ గాంతు నిపు డాతనిఁ గ్రుంపిన దైత్యరాజవి

ఖ్యాతిఁ దనర్తు నిక్తిమెయి నాభిగవంతుఁడు వేగఁ గావఁడే

నీతెరు వొప్పుఁ జెంచెద మురేతరస్మిన్ము రామవిగ్రహున్.

182

తే. అనుచుఁ బరమాత్ము సహృదు నప్పరేకు, జానకీనాథు నెఱిగి రాత్తునవిభుండు

దలఁచె విశ్వేనిబుద్ధిచేఁ దత్పదంబుఁ, జెంచెద నటంచును గుఱాశిఖరితనము!.

183

ప. అనుచు మరల గోరాజకేతనుం డిట్లనియె నివ్వినంబున నిశాసనుఁడు బెల్ల విచా

రించి ప్రభాతం బగుమ రథారూఢుండై యొక్కకార్యంబు మనంబున నిశ్చ

యించి బుద్ధిహంతుండగు రావణుండు మహోదధికవృత్తిదరిసి వెలయు మారీచుండి

రంబునకుం జనియె నచ్చట వాఁడను మునితెఱంగున జటావల్కలధారుండయి

నిర్గుణుండును గుణభాసకుండును నగు పరమాత్మను హృదయంబున ధ్యానింపుచు

సమాధివికమంబునఁ దనయింటికి వచ్చినరావణుం గనుంగొని సత్వరంబున తేచి

యాలింగనంబు గావించి విద్యుక్తంబుగఁ బూజించి తనచేత నాతిధ్యంబు నొంది

సుఖంబునం గూర్చుండిన యప్పజ్జికంఢరుతోడ నిట్లనియె.

184

క. ఒంటరివై రథమున మా, యింటికి వచ్చుటలు నిశ్చయింపఁగ మదిలో

గెంటఁదగనిదుఃఖం బొక, బంటినచందంబు దోచు నమరవిరోధి!.

185

తే. ఆయిన నెఱిగింపు మతిగోప్యమయినఁజేతు, నీకుఁ బ్రియముగఁ దాననన్నింతయైనఁ

గలుష మొందక యుండింగ వెలయు ధర్మ, పథము దప్పకయుండఁగవలయు ననిన,

ప. రావణుం డిట్లనియె.

187

సీ విసవయ్య! యొకరాజు వెలయు సాకేతాధిపతి యభిధానంబు పజ్జ్విరథుండు

సత్యపరాక్రమశాలి యాతని కగ్రతనయుండు రామాభిధానుఁ డట్టి

విసవరశ్మియుఁ బోవఁబనిచెఁ గాననమున కమ్రేటియును దండ్రీయాజ్ఞఁ బూని

యతివితోడను దప్పుడౌ లత్తుణునితోడ నరుదెంచి పంచవట్యాశ్రమమున

తే. ఘోరవిపిన్ద్రునిను నిల్పె నాఘమాత్ర, మునిసతీమణి లోకమోహిని విశాల

నయనయుగవీత శుభగ నాహ్వా నముతోడఁ, బరగుజనకునిముద్దుఁ గూఁతురనివంటి.

ఆ. ఆతఁడు నిరపరాధు లగునట్టి మారాత్తు, నులను భీమవిక్రముల నడంచె

ఖరు నడంచె దోపిడివిహితయునిన హూ,ర్వణఖముక్తు నెవులు బలిమిఁ గోసె.

ప వెండియు.

190

ఆ. ఇన్ని చేసి భయ మొకింతయు లేక యా, గుప్తచిత్తుఁ డిపు డభీష్టలీల

వనమునందు నున్నవాడఁట నీగహా, యమున వానికాంత సపహరింతు.

191

వ. రాఘవుడు లేకయుండవలయుఁ గావున నీవును మాయావ్యుగాకాశంబున రామల
త్వముల నయ్యాశ్రమంబు వెడలింపు మంతట వైదేహిం గొంచనియెడఁ దావత్వ
ద్యంతంబు నాకు సహాయం బొసరించి పూర్వప్రకారంబున ముఖంబుండుమనిన
నిట్లు భాషించుదశాసనం గనుంగొని విస్మితుడై నూరించు డిట్లునియె. 192

ఉ. శ్రీరామునిమహిమ మూగీ ముఁడు రావణుని కెఱింగించుట ఉఱి

క. విను మెనఁ డిటు నీవాశముఁ, ననుఁగొని యీమూఁఘాశకంబును నాకన్యం
బనుకూలపఱచె నధ్యుం, డును దం యెడ వాఁ డమిత్రుఁడును నగు కిమి 193

ఉ. ఆపనుభేషపేరు వినినగతనె తల్లడ మంగు గుండె నా
కివఱి కన్న దేమి యన నీతిఁడు బాఘునంగుఁ గౌశిం
బ్రోవఁగ నేఁగుదెంచి యొక భూరికరంబున కన్నుఁ జిమ్మినం
జేప దొలంగి కూలితిని సింధువునకొ శతయోజనంబున. 194

చ. అదిమొద లేను జాలభయ మందుచు రామకృతంబు మాటికి
మదిఁ దలపోయుచుకొ భువనరూపు రఘూత్తము వన్ని వేళలకొ
హృదయమునం గనుంగొని య దేవునవచ్చును రాక్షసేంద్ర! య
వ్యధితుని పిన్ననాటి భుజవిక్రమ మియ్యెడ నొప్పియుండజే. 195

వ. వెండియు. 196

నీ. దండకంబున నవ్యభుం యిండువేళలఁ బూర్వవైరము మనంబునఁ దలంచి
చని తీక్షణ్యంగుడొక మునివేషి నాచు మత్స్యసృకు లనేకులు తగిలిరాఁగ
జనకజానహితు లత్తణసేవ్యమాను నారఘునందనుని సత్వరంబుతోడ
నేను దాఁకిన నమ్మహిళం దలిగి యొక్కశరము నాపై వైవ శరనిపాత

అ. భరముచేత నురము పరియ్యలై చిరచిరఁ, దిరిగి వారిరాశిదరిని గూలి
నాటనుండి యివ్వనంబున నున్నాడ, నిల్లు వదలి మిగులఁ దల్లడమున. 197

క. ఏవేళ మదిని రామ, త్రోవరు మఱపు గనఁ గూర్చసర్పము గళమం
దావృతమా నరునకుఁ బలి, రావణ! కంటికిని నిదుర రా దింతైనకొ. 198

వ. మఱియును. 199

అ. రాజరత్నరమణిరథముఖ్యరేఖాదు, లగు పదాళి వినినయపుడు రామఁ
డచె యెదిర్చె ననుచు బెదరు దోచును గాన, విడితి బాహ్యకార్యవిత్తి నెల్ల.

వ. మఱియు నితరంబు మాని యారామచంద్రు ననుచుంబును మనంబునఁ జింతనంబు
నేయుటచేత నిద్రాతుండనయినను స్వప్న దేశంబున నారాఘవుండు సమాగతుం
డగునట్లుగు టావేళ నవ్యభుం గాంచి బెగ్గిలి మేల్కొని విగతనిద్రుండ నొరు దళ

కంధరా! నీవును రామచంద్రుడైన నాగ్రహంబు మాని గృహంబునకుం జనుము.
ప్రయత్నంబునం బెక్కుదినంబులు రాక్షసశులంబు యక్షింపు మవ్యభుండు మనం
బునం దలంచెనేని మన మెల్ల సకలించుట నిక్కంబు గావున. 201

అ. నీకు హితములుగను నేను బల్కినపల్కు, లాదరించి హరి పరాత్తునందు
వైతబుద్ధి మాను మారఘుపుత్రుండు, పశుమకారుణికుండు భక్తివిలస. 202

ఏ. అదియునుం గాక మనివాక్యంబులవలన నిక్కార్థ్య బక్షింబు నెఱింగినవాడ
నెట్లనినఁ దొల్లిటియంగంబునఁ బరమేశ్వరుండగుహరి బ్రహ్మదేవుచేత నర్పితుండై నీ
కెద్ది యాస్పితంబు దాని నొసరించెద ననిన నాచతురాననువలన నరవిందలోచన!
మహాప్రభూ! నీవు భూతలంబున మానుషదేహంబున దశరథాత్మజభావంబు నొంది
తడవునేయక లోకకంటకుండగు దశకంఠం బరిమార్చు మనుచుఁ బల్కెంబడి
యప్పుడు. 203

క. మాయామానుషమూర్తిచేత మనలకు మర్దింప నారాయణుం
డీయారణ్యమహితలంబునకు నేఁ డేతెంచె నిక్కంబు తం
డ్రీ! యామాటల నమ్మి మల్లుమని మారీచుండు పల్కంగ డై
తేయాధీశుండు మించుకోపమున సందిస్తావుఁ డై యిట్లనున్. 204

క. ననుఁ ద్రుంపఁగఁ బరమాత్మయ, వనజజాచేఁ బ్రార్థనంబు వడసి మనుజుఁడై
పనుపడిన నేల విడుచును. ఘనతరబాణముల మేను ఖండింప కిలన్. 205

ఏ. కావున నతిప్రయత్నంబున. 206

అ. అపనితనయఁ దెత్తు నవ్యభుచే నీలి, పరమపదముఁ గాంతు వెరవ కీవు
మృగము వగుచు నతిని మృగకాబకాక్షి నా, కందఁడేని నుఖము నందియుండు.

ఏ. అటుగాక యాహుంబున నారామచంద్రు నేన జయించితి నేని నిర్భయండువై
జానకిం గైకొందు మఱియు నియ్యెడ. 208

అ. అడ మడవలవ దగు సత్యసంకల్పం, డీశ్వరుండు విఘ్న మేల కలుగు
సమస్తానుభావుఁ డాత్మః దలంచిన, కార్యమునకు వేగఁ గడలు మిపుడు. 209

ఏ. వెడలి నీవును జిత్రమృగరూపధరుండవై యాశ్రమంబున కతిదూరంబుగ సులక్ష
ణుండగు రాఘవుం గొనిపోయి విడిచి పూర్వప్రకారంబున నుఖంబుండు మియ్యెడ
నెయ్యదియైన నించుక నాకు భయంబు గలుగునట్లు పలికితివయేని యీశమయం
బున ని న్నీకరవాలంబుచేత నఱికినై నెద నిస్సంశయం బనిన మారీచుండును దవ్యా
క్యంబు లాకర్షించి తనమనంబున నిట్లని చింతించె. 210

తే. మించి నను రాఘవుండు సంహరించె నేని, యపుడ ముత్తుండ నాదు భవార్ణవమున

- నటులఁ గాకున్నఁ బలకఁజ్ఞుఁడైన నీని, చేతఁ జచ్చిన నిరయంబు సిద్ధమనుచు. 211
- ప. రామచంద్రునివలన మరణంబు నిశ్చయించుకొని వేగంబు లేచి రావణుం గనుంగొని
లంకేశ్వరా! నీయాజ్ఞ యొనరించువాడ ననుచుఁ బలికి యంత యరదం బెక్కి
రామాశ్రమాభిముఖుండై చని దూరంబున. 212

— ఇతి మారీచుఁడు మృగరూపంబున నీత కగపడుట. —

- సీ. జాంబూనదంబుతో సరియైన దేహంబునంగుఁ జెల్లనిరౌవ్యభిండుకలును
మణిఖండంబులు నీలమాణిక్యనయనముల్ సద్రత్నతుల్యవిషాణములును
ముద్దుగుల్కెడు పిన్న మొగమును మెఱుపులగమి మించు తనుకాంతి నమరి నీత
కగుపంపట్లు మాయామృగాకారు డై యవ్వపిసంబున నాఖిలండు
- ఆ. నీటుచు నురుకునటులు నీటులుగంతులువైచుఁ, బూరిగఁచు బెడరుఁబొంచు దుముకు
మఱియుఁ దత్స్వభావమార్గముల్ చూపుచు, భ్రాంతిపఱచె రాముకాంత సపుడు.
- క. అనుచు మహాదేవుఁడు మా, వనిత కెఱింగించె లోకపావనముగు రా
మునిచరిత మభిలమునిజీ, నన గంగాజనకచరణ వైభవంగా. 214
- ప. మరల నిశాకరకళావతంసుం డగేంద్రనందనతోడ నిట్లనియె రావణచేష్టితం బిట్టిద
గువేళ రామచంద్రుండును. 215
- ఉ. ఆవిధ మంతయుం దెలిసి యయ్యవసీనుతతోడ నిట్లనెన్
ఓవనజాతీ పక్షిముఖుఁ డొయ్యన భిక్షునిభంగి రాఁగలం
డీవును నీస్వరూపముగ నిచ్చట ఛాయను డించి భక్తిచే
బావకునందు నిల్వ మొకవత్సరకాలము నంతమీఁదటన్. 216
- ప. కల్యాణీ! రావణవధానంతరంబునఁ బూర్వోక్తప్రకారంబుగ నన్నుం జెందెద వని
పలికిన. 217
- క. విని రామోక్తక్రమమున, నొనరించి హుతాశునందు నొగి లీయం బ
య్యెను నట మాయానీతయుఁ, గనుంగొనియె గురంగశాబకం బతివేడ్కన్. 218
- ప. ఇటుల మాయాకల్పితంబగు నామృగంబు నిరీక్షించి నవ్వుకొనుచు రామచంద్రుం
గదిసి వివర్యాన్వితయయి యిట్లనియె. 219
- చ. కనుఁగొను రామచంద్ర! యదె కాంచనరత్నకురంగశాబకం
బనువుగ సంచరించెను దయామతి నన్ గరుణింతువేనిఁ జ
య్యన నది తోడితె మునిన సములు విల్లును బూని యేఁగువో
ననుజానితోడ నిట్లనియె నాదశకంధంబైరి పాఠ్యతీ!. 220
- ప. లక్ష్మణా! నీ విక్కడ నేమటక సాధ్యయు ననిందితయును మత్స్యగ్రాణిభయు

నగు సీత సతిప్రయత్నంబునం గాచియుండుము మాయావంతులును ఘోరరూపు
లును నగుచు నివ్విననంబున. 221

తే. కలగు రాక్షసు లతిఘోరకర్మకాత్తు, అనిన నోయన్న ! నీ వేమి యజ్ఞసల్లు
చనఁదలంతువు పిఁడు రాక్షసుఁడు మృగశ, రీర మూనె నిజంబు మారీచుఁ డీచట,
వ. కాదేని యిట్టివిచిత్రమ-పంబు సాధారణమృగంబుల కెవ్విధంబునసంభవించు ననిన
క. మారీచుఁ డైనఁ గ్రుంచెదఁ, గూరిమిసాళంగమైనఁ గొనివచ్చెద నం
భోరుహలోచన కిచ్చెద, ధీత నిలు మునుచు రామదేవుం డంతన్. 224

వ. లోకమోహినియు జగత్స్వరూపిణి యగు మాయ యేవిధు ననుసరించి యుండు
నట్టి నేర్పికారుండును జిదాత్మయుఁ బూర్ణుండును నయ్యు మాయామృగంబునకు
వెనుదగిలె నల్లుగులు కెఱుగిది హేతు వలన భక్తులయం దనుకంపాసహితుండు భగ
వంతుం డను వచనంబు సత్యంబు నేను నది మాయ యని యెఱింగియు సీతాప్రి
యాఢ్యం బాశ్రీహరి మృగయాయాసంబు వహించె నట్లుంగాక మఱియొండువిధం
బయినఁ బూజకామియు విదితాత్మయుఁ బరమాత్మయు నగు రామచంద్రునకు
మృగంబుతోడుతను స్వప్రియ యగు సీతతోడుతనుం బనియేమి యివ్విధంబున.

సీ. తొడరి యొంద్రశరాసతుల్యమా బాణాసనముఁ బూని యాకళుసందనుండు
వెనుదగులఁగ మృగంబును నటునిటుఁబోవు నిలుచు నితైఱఁగున నిలువనీక
నడవు లనేకముల్ గడిచిపోవఁగ నిజంబుగ చక్క-సుండుని బుద్ధిఁ దెలిసి
సాగ్రహంబున నొక్కయంబకం బడరింప వాఁడును దల రెండు వ్రయ్యి లగుచు
తే. నోయి!లక్ష్మణ!పలుబాహుయుగళగుళి, పోయితినిగావుమోయి!రావోయి!యనుచు
రాముగతిఁ గూని యప్పుహాకణ్యమందుఁ, బడియెఁ దొంటినికాటరూపంబుతోడ.

వ. అప్పుడు.

227

మ. అవనికొ బంచమహాఘవంతుఁడును దేహత్యాగకాలంబునం

దెవనికొ నోట వచించి తత్సద్భుతుఁడై యేపారు నాజానకీ

పు నీక్షింపుచుఁ దచ్చుగాలివాతుఁడౌ నైతుండు తద్రూపవై

భవముం జెందుల చిత్రమే మడిఁదలంపకొ బర్వచంద్రాననా!.

228

తే. అట్లుగావున వానదేహంబునంపు, నుండి జగమెల్ల నీక్షింపుచుండ రాము

నందుఁ జొచ్చి మహత్తపమైన తేజ, మొకటి యమయలు విస్తయ మొంది శపును.

వ. మఱియు నవ్విబుధులు తమమనంబుల.

230

సీ ఏమి యొనర్చె పిఁడేమిఫలం ౭౦దె బహుపాతకియు మునిభిక్షుణుండు

నైన దీనికి విస్తయం బందఁగాదు రామప్రభావం శ్రీకృతుంబు నిక్క

మెట్లన్న వీడు ము న్నిరాఘవునిచేత శతతాడితాంగుడై సంస్కరించు
కొనుచు మహాభయంబున గృహవిత్రాదికం బెల్ల విడి హృదయంబునందు
తే. సంవితధ్యానమున రాము నుంచి విగత, సకలకల్తఘండై యంత్యసమయమందు
రాముజూచుచు రాముచే నావిరాము, నందుఁ జొచ్చెను గంతతానందుడగుచు.
వ. కావున. 232

అ. బ్రహ్మకులజుడైన రాక్షసుం డైనను, బాపి యైన ధర్మవాపి యైనఁ
గౌసలేయుఁ దలఁచి కాముంబు విడిచెనా, తత్పదంబుఁ జెందుఁ దథ్య మిదియు.
ఇ. అనుచుఁ దమలోన సంభాషించుకొనుచు దేవతలు దివంబునకుం జని శంత రామచం
ద్రుండును నిజస్వాంతంబున వితర్కించె నియ్యగురాధముండు మ్రియమానుండగు
వేళ నూరకుండక హాల్మజా! యనుచు దుర్వాక్యంబు మొటిగి యొరగె నదియు
మద్వాక్యనదృశంబు గావునఁ జెవులం బడిన జనకనందన యేమగునో యనుచుఁ
జింతాపరీతాత్తుం డై దూరింబుననుండి మరలె నప్పడు దురాత్ముండగు మారీచుండు
పల్కినవాక్యంబును బర్ణశాలాప్రదేశంబున. 234

చ విని మిథిలేశుపుత్రి యతినిహ్వలయై వెత నొంది లక్షణం
గని ఐడి నేఁగు లక్షణ! ఐనంబున దై త్యునిచేతఁ బీడనాం
బెను భవదగ్రజాండు చమదేరదె లక్షణ! యందు నిన్నుఁ బి
ల్చెను విసలేదా శీఘ్రముగ లెమ్ము సహాయవిగమ్మ యన్నకున్. 235

వ. అనిన లక్షణం డిట్లనియె. 236

తే. దేవి! యది రాఘవునెలుంగుతీరు గారు, నిక్క మెవ్వఁడో యొకయామిశీచరుండు
మరణకాలంబునం దట్లు మొటిగి సమసె, రాముడేమి మొలుంగుట లేమి వింత.

అ అమహానుభావుఁ డాగ్రహించిన నమి, పంబులోన ముజ్జగంబులెల్ల
సమయఃజేయఁ జాలు సాధ్యి యవ్యభుఁ డెట్లు, దీనవచన మాడఁబూను నోటు.

+ ❦ + లక్షణుని నీత కఠినోక్తులు పలుకుట. ❦

వ. అనిన జానకియుం గన్నుల బాష్పకణంబులు దోరఁగఁ గోపంబున లక్షణం గనుం
గొని యోరి! దుర్బుధి! లక్షణా! రామనాశాభికాంక్షణుండగు భరతునిచేతం బ్రేరి
తుండవై నీవును నన్నుచావుఁగోరుచు రామచంద్రుండు నశియించినవెనుక నన్నుం
గొనిపోవుటకు నై వెలుతిగిలి నేవకుచందంబున నున్నవాడె ఐయ్యయో స్వభార్యా
హరణోద్యుక్తుండగు ని న్నెన్నుండు నారాఘవుం డెటుంగఁడయ్యె నైనను. 239

క. కానిమ్ము రాఘవాన్యుని, నే నంటెదనే దురాత్త! నిన్నె నను నిక
బైనముచేసిన భరతుని, నైనను నీతొగుం గాక యట్లున నేనిక. 240

వ. ఆనుచుఁ గరంబు లెత్తి యాననంబు మోచుకొనుచు రోదనంబునీయుం దొడంగిన
సమ్మూలు విని లక్షణుండును గర్జంబులు మూసికొని జాలముఃఖితుండైనన్ను నితై
ఱంగునం బరికితివి గావునఁ జండి! నిన్నుం గాల్పక నాశంబు నొందంగల వనుచుఁ
బలికె యమ్మహావనంబున నుదక్కులం బరికించి 241

క. వనదేవతలారా! కరుణ, గొనరమ్మ దోస మెఱుంగఁ గూర్చుచనమల్
గని పల్కు నైన మీ రి, వ్యసితను గాపాడుఁ డెచుచు వగపున నపుడున్. 242

వ. రామచంద్రున కెదురుగ మెల్ల మెల్లన చనుచుండెనది సందుచేసుకొని దండకమం
డలంధరుండె. 243

క. ఆనమయంబున భిక్షుని, వేసమున దశానరుండు వెసఁ జనుదేరికె
భూసుత పూజ యొనర్చి ను, ఖాసన మిడి మధురఫలము లర్పించి తగన్. 244

ఆ. విశ్రమించుఁ డెవల వేగంబ మత్స్యభుఁ, డేగుదెంచుఁ దావకేష్ఠితుంబు
లొనఁగు నన దశాన్యుడొకకొన్ని యుద్దేవి, పునకు లాలకించు తలఁపుతోడ. 245

మ. వనితా! యెవ్వరిదాన వీవు విభుఁ డెవ్వం డెవ్వనాంతంబునకె
దనుజావాసమునం జరించెదవు నీతత్త్వం బెఱింగింపు మొ
య్యన సాకల్యముగాఁగ నంత విని నాడో వాస్తవం బెల్ల నీ
కును విస్తారముసేతు నన్న మది సక్రూరాత్మఁగా నెన్నుచున్. 246

వ. ఇమ్మానితోడం బల్కినఁ బ్రత్యవాయం బేమి యనుచు సీతాసతి యిట్లనియె. 247
సీ. యునివర్య! వినుము మహాత్ముండు శ్రీమంతుఁ డలరు నయోధ్యాపురాధిపుండు
దశరథుం డెనుమేటి ధంజీకుఁ డిమ్మహీనాథుర కగ్రనందనుఁడు రామ
చంద్రాభిధానుండు సర్వలక్షణలక్ష్మీతుం డేను నమ్మహాత్మునకు ధర్మ
పత్నిని జనకభూపాలనందనను నుదాభ్యుసీత యనంగ నలరు సతని

తే. కనుఁగుఁడమ్మండు లక్షణుండనఁగ భ్రాతృవత్సలుం డొప్ప నమ్మహీవరుఁడుతండ్రి
యాజ్ఞఁ దల నిడి యాదండకాటవికిని, వచ్చినారు నితాంత ప్రసాను లగుచు

వ. పదునాలుగేడులు నిలుచువార లింక భవద్యుత్తాంతం బెఱుంగ నానతిం జనిన
సమృద్ధిం దిప్పతి ప్రతాతిలకంబుతోడ నిట్లనియె 249

ఉ. ఏ దశకంధరుండ దనుజేసుఁడ వైశ్రవణుండ నిప్పుడుకె
మోదముతోడ నీపయిని మోహము నాఁసఁగలేక వచ్చితికె
నాదగు భార్యవై వనములకె గల దుఃఖముఁ బాయు మానిమ
ర్యాదల నిల్చు రాముఁ గవయికె నుఖ మేమి కుభాంగి! నీ కిలన్. 250

వ. నన్నుం గూడి యఖిలభోగంబు లనుభవింపు మనిన వైదేహియు సమ్మటలు విని
భయంబు నొంది యొక్కించుక యిట్లనియె. 251

చ. దనుజ! కృతఘ్ను! గ్రుంకుటకుఁ దల్చెదొ రాఘవసా మకాశలం

బున శలభంబుమాడ్కి సురపుంగవుమానిబోలె నొండొరుల్

ననుఁ దనువంటనేర్తురే త్తుఱం బిట నిల్వఁగు భానువంశవ

ర్షనుఁడు సుత్తుణుం డగుచుఁ దాఁకి నీనక బడవైచు భూశలిక.

252

చ. ఇవ్విధంబున నన్నుం బల్కెద వేని నీవును శీఘ్రంబ రామసాయకంబుఁబలన విభి

న్నుండవై మేదినిం గూలం గల వనిన రావణుండు సీతావచనంబులు విని క్రోధ

మూర్ఛితుండై పదితలలును నిరువదికరంబులునుం గలుగు మహావర్తత సన్నిభంబగు

నిజస్వరూపంబు గనుపఱచి.

253

తే. కాలమేఘంబొక్కో యనఁ గనుల కెగులు, నిలువ నిలువంగలేక భూసలిని వ్రాలె

జనకనందన యంత రాక్షసుఁడు ధరణి, నాత్మ నఖిమలఁ బెకలించి యతిరయమున.

చ. కదల్చి బాహువుల నెత్తుకొని తనయరదంబునకుం బఱచి యందు.

255

క. జలజాతీ సత్సభీమణిఁ, గలకంఠి సుమధ్యఁ బక్షి కందరుఁ డపుడుక

నిలిపి పయోధరపథమున కలవడి నిజరథముఁ దోలి యవలీలఁ జనెన్.

256

చ ఇట్లు మహావేగంబున లంకాభిముఖుండై యరుగువేళఁ బరమసాధ్వయుగు నవై వ్రదే

హియుఁ గడఁభయంబు నొంది యయ్యరణ్యం బంతయు నవలోకించుచు దీనవదన

యై మహాకారంబులు సేయుచు సకలలోక నాయకుండగు నిజనాయకు నుద్దేశించి.

+ఁజ్జి రావణుని జటాయు వడ్డగించుట. శ్లో+

సీ. హా రామ! రామ! దైత్యాధమం డిటు నన్నుఁ గొనిపోవఁగను గనుంగొన వదేమి

యని విలపింప నయ్యాక్రందనంబును విని జటాయువు రోషవివకుఁ డగుచు

నోరి నిశాట! నీపాటుట యెచటికి నామందఱను లోక నాథుఁడైన

యారామచంద్రభార్యను వారు లేకున్న యపుడు బల్దొంగవై యపహరించి

అ. యధికమంత్ర పూతమైన పురోడాశ, మధ్యరమున కునక మపహరించు

కరణిఁ బోకు పోకు పరిమార్చునని యగ, శృంగసంగతుఁడు విహంగముండు.

258

ఉ. తాఁకి నిశాతతుండమునఁ దద్రథ మెల్ల ను గునుగుగా

వీక నొసర్చి యద్దనుజువంశతిబాహువులక బదంబులక

వే కదలంగఁ దన్న నవివేకత వాఁడును బోక కాలద

ర్వికరరోష మొప్పు నెదిరించె తథం బటుత్రిప్పి యుద్ధతిన్.

259

ఉ. భానుత డించి ఖడ్గ మొగిఁ బూని తడుజ్జ్వలఁబక్షయఁగ్గముక

భానురలీలఁ ద్రుంప గతపక్షధరాధరమట్లకూలె నా

భానురబుద్ధిమంతుఁడగు పక్షిలేంద్రుఁడు ప్రాణమాత్రుండై

- యానుగవై రియుక్ మరల వన్ధ్యరథంబున నెక్కి నిక్రమిం. 260
- ప. రక్షించువారు లేక రామ రామా! యనుచు దుఃఖింపుచున్న జనకతనయుం గొని
సత్వరంబునం జనియె నానమయంబున వప్పుతీరదర్శనియును. 261
- తే. హాజగన్నాథ! హారాచ! హాసమస్త, లోకపాలన! ననుఁ గొని వీరక దనుజుఁ
డిరుగుచున్నాడు నేను నీయట్టివిభునిఁ, గలిగియు ననాథగతి నిట్లు నిలవవలసె.
- తే. చూడకున్నాడె వీరాత్మకునకుఁ జిక్కి, చాల దుఃఖించు నన్ను భూపాలతిలక
రాక్షసునిచేత నపహృతురాలైన, ధర్మపత్నిని విడిపింప నర్హమయ్య! 263
- ప. అనుచు సౌమిత్రిం దలంచి. 264
- తే ఓమహాభాగ! శ్చణ! యోగుజాభ్య! నీవు నాచేతనాకృపిహతి నొంది
తైన వియ్యెడ రక్షించు టర్హ మని తలంపు నాతిప్పు లెల్ల చున్నింపు మఱిది.
- సీ. అనుచు దుఃఖింపంగ నద్దశామ్యుండును రామాగమనశంకచే మనస్సు
మానవేగంబున మైథిలిఁ గొని విహాయసమునఁ బటవ రామాంగనయును
గ్రిందఁజూచి గిరింద్రునం దెగుగురు వానితోత్తిము బండ నిజోత్తరీయ
మర్ధఖండము చేసి యాభరణాదికం బంగఁ జాట్టి మదికుండైన రాఘ
తే. వునకు నెఱిగిందువారుగావుత మబందు, వారిసడుమను వైచె రావణుండు సంతఁ
దనప్రయత్నంబు నిర్విఘ్నతను పహించె, ననుచు సుహృంగి యవ్వహాయసమువలన.
- తే. ఉదధి లంఘించి లంక కింపొదవ నేఁగి, యట సశోకవనంబున సతిరహస్య
దేశమున నుంచి రాక్షసస్త్రీల మాత్య, భావ మొరువంగఁ బాలింపఁబనిచె నపుడు.
- తే. భూమినందనయును గృశిభూత యగుచు, మాటిమాటికి రామ! రామా! యటంచుఁ
జాల దుఃఖింబునను మోముఁజందరుండు, గంగు గన నిల్చె రాక్షసీబృందమందు.
- ప. మఱియును. 269
- క. ఆతిదీనయుఁ బరికర్తర, హితయును నతివిహ్వలాతిహితయై మిథిలా
పతికూతు నిలిచె నని తన, సతితోడుతఁ జంద్రమాళి సంభాషించెకా. 270
- ప. అనుచు మరల భగవంతుండగు మహాదేవుండు శైలకన్య నవలోకించి యిట్లునియె
సంత నిచ్చట రామచంద్రుండు మాయావియుఁ గామరూపధరుండును నగు
రాక్షసుని సంహరించి నిజాశ్రమంబు చేరుటకు మఱలి ముందు దూరంబుననుండి
యతిదీనపదనుండియి మొగంబు గంద నరుచెంచు శ్చణం గనుంగొని మహామతి
యును నాకళునందనుండు తనచి త్తంబున నిట్లని తలంచె. 271

చ. ఇతఁ డిటు మాయనీత నొకయింత యెఱుంగఁడు మత్కృతఁబు ప్రా
కృతుఁడును బోలె నీతని నొకించుక వంచనసేను గణభసం
యతగతిఁ గాంతు నిత్రైఁగు నొందక యింట విక్రీ నుండినక
హతమగు టెట్లు ఘోరమనుజాకనకొటు లిలాతలంబునన్. 272

ప. కావునఁ గాముమం డెట్లు విలపించు నట్లు లేకును దుఃఖసంతప్తుండ నయి విలపిం
చితిసేని యందఱుఁ గ్రమంబున దుఃఖించెద రంత ననుగ్రాయంబునకు నీతం
బనిచి 273

క. సమలంబుగ రావణు నం, తక్కువగునిఁగఁ జేసి ధరణీసుత మా
మకకల్పితాగ్నిమందిర, నమటిలగతిఁ గొని యయోధ్య కనుగమనింతున్. 274

ప. ఏనును. 275

క. పనజఁడు వేడ నుదయిం, చినవాడ మనుష్యతనువుచే నిలపె- గా
వునఁ గొంతకాల మి త్రైఁగున నుండెద నెన్నిచైనఁ గోరినభక్తిక. 276

ప. ఇట్టిమాయామనుష్యుండనయిన నాదుచరితంబులు వినిలేని వినిపించిలేని దాదృశభ
క్తిమాగ్నానువర్తల కప్రయత్నంబున ముక్తి సిద్ధించు ననుచు నిశ్చయించి చనుడంచు
లక్షణం గనుంగొని యిట్లనియె. 277

తే. ఘోరకాననమున నాదుకూర్చిగరిత, నేల విడిపిచ్చితిని రాక్షసాలిచేత
నాజనకపుత్రి యింతకు భోజనమున, కపహృతప్రాణ గాకున్నె యనిన నపుడు.

ప. పరమాత్మ యగు నారామచంద్రుని భాషణంబులు విని లక్షణండును బాష్పాకులి
తేక్షణుండై భక్తివలన శిరంబు వంచి సమస్కరించి కరంబులు మొగిడ్చి యిట్ల
నియె. 279

చ. దనుజఁడు మీయెలంగుక్రియఁ దా మొఱుంగక విని మిమ్ముఁ గూడఁ బొ
మ్మనును నన్నుఁ బల్కి విను మన్నయెలం గది గాదటంచు నే
నును బహుభంగులం దెలుప నొచ్చుచు నానన మెల్ల మోఁచుకొం
చనినతెఱంగు మీసముఖమందు నవాచ్యము రాఘవేశ్వరా! 280

ప. ఏనును గర్జంబులు మూసికొని యచ్చట వెడలి నిన్నుం గనుంగొన వచ్చితి ననిన
మిక్కిలి యనుచితంబు నేనుంబడె ననుచు రామచంద్రుం డిట్లనియె. 281

లక్షణుఁడు పర్వ శాలలో నీతనువిడిచి వచ్చుటకు రాముఁడు దుఃఖించుట.

ప. చనునే యొంటిగ డించి వచ్చుట మహిజ స్మీకు ఘోరాటవిక
పనితాబుద్ధి యెఱుంగవే యకట! యవ్యామాక్షి యేమయ్యెనో
యనుచుక దుఃఖముతోడుతక మరలి దైత్యా! యిట్లు నందెచ్చితే
యనుచుక స్వాశ్రమభూమిఁ జేరి యటకన్యక లోకమాన్యం దగన్. 282

- వ. కనుంగొనం జాలక చాల విలపించుచు సీతాసతిం దలంచి. 283
- తే. ఎచటి కేగినదానో యిందువదన!, తొంటిగతిఁ బర్ణకాలయం గుంట మాని
గాక నను మోహకలితునిగా నొనర్చు, లీల డాగితివో వనశైలములను. 284
- వ. అనుచుజింతింపుచు బహుధంధులం బలుకుచు నెచ్చటనుం గనుంగొన నోపక 285
- సీ. గహనదేవతలాఙ్! కానకే మీరైన నెందుండు నేడు రాకేందువదన
మృగపక్షివృక్షపన్నగసమాహములార! మత్ప్రియాంగనపోక పలుకఁగదరె
యనుచు నెమ్మదిలోన నమ్మానిని దలంచి యోసీత యోబాల! యోసుమధ్య!
యోప్రాణవల్లభ! యోకుండకదన! యోచంద్రాభవదన! యోజాతరూప
తే. వర్ణబింబాఢ! సుమధ్య! వనజనయన!, రత్నమయకుండల! యటంచు రావడేమి
యనుచు సర్వజ్ఞాఙ్దయ్య రామావనీకుఁ, దైటుఁగనట్టుల వెదకె నయ్యిందుముఖిని. 286
- వ. వెండియు సర్వవృకుండును సర్వవ్యాపకుండును మహానందమయుండును దుఃఖావి
షయండును నిర్మలంబును నిరహంకారుండును నిత్యానందుండును నయ్య. 287
- క. “హా సీతే! హాబాలే! నాసి క్వగతాసి” యనుచు “ననుజ” యనుచుఁ దా
నాసక్తి లేక యుండియు నాసత్తునిధంగిఁ దిరిగె నతిదుఃఖితుండై 288
- వ. ఇట్లు మాయామయుండై జనించినకతన నద్దేశకథియును. 289
- తే. ఆఘఃజాలనిచింత నయ్యడవియంగు, సత్తఁడునుబోలె దిరిగె విరక్తఁడయ్య
మాధులకుఁదోచునిబృంగి మొనసిత త్వ, విచులకెఱుంగంగఁబడగుతద్విధమతరుణి. 290
- వ. ఇవ్విధంబున లక్షణతోడుత రామచంద్రుం డవ్విననంబున నాత్మసతి నశ్వేషిం
పుదుం జని చని. 291
- క. ఒకచోట విడిగి కూలిన, ప్రకటశరాసరథమాబరంబులు గని పా
దకమలధాతమహాపా, తకుఁ డగు సీతావిభుండు తమ్మునితోడన్. 292
- చ. కనుఁగొని వీఁడు భూతనయఁ గైకొనిపోవఁగ వీనిఁ గూల్చి తాఁ
గొని చనె నొండాకం డనుచుఁ గొంతసమీపముఁ జేరి శోణితం
బునఁ దనుజెల్లఁ గ్రుంగి ధర మార్చితుఁ డౌ విహగేంద్రుఁ గాంచి ల
క్షణ ధరణీజ మ్రింగి చనఁ జాలక నిల్చెను పిండె కంటివే. 293
- వ. చొనలోన నమ్ములు దీసి 294
- ఉ. తెమ్ము శరాసమ్ముఁ గడతేర్చు ననక ఒకయిందుకంతవా
కృష్ణుఁ దెమల్చి యోదశరథాధిపనందన సిస్వకార్యమం
దిష్టెయి నైతి బాణమున నేయకు నన్ను జటాయు వండుచి జీ
వమ్మున నుంటి నిచ్చట భవత్సతి వాస్తవ మెల్లఁ బల్కుఁగన్. 295

- క. కొనిచనియె రావణుం డను, దనుజుఁడు పోవంగనీక తలపడి యేనుకొ
వినువీధిఁ బోర బాణా, సనరభభుజకాఖ తల్లఁ జక్కాడి తుదిన్. 296
- ఆ. తత్కరాసిచేత దళితపత్నుండైనై, పశితి నిపుడు నీదుపాదదర్శ
సంబు దొకక సతివిధంబును బల్కితి, నింక నిలువఁజాల నేను రామ! 297
- ప. జగన్నాయకా! కనుంగొనుము ప్రాణంబులు పరిత్యజించెద ననినఁ గంతగతప్రాణుం
డును దీనుడును నగుచు నవ్వహంగపుంగవుం గాంచి రామచంద్రుండును మిగుల
దుఃఖంబున వెడలు కన్నీటి కాలువలు నిజదేహనీలశైలంబునం బ్రవహింప దానని
వహమంగళాకరంబులగు తనకరంబుల సంస్పృశించి యిట్లనియెఁ బక్షీసత్తమా!
శుభానన యగు నానుభూత్య నెవ్వండు గొనిచనియె సవిస్తరంబుగఁ దద్యతై
తంబు మాకెఱింగింపు మక్కార్యంబుకొఱకు నీవు సినాతుండవైతివి గావున నాకుఁ
బ్రియబాంధవుండ వగుదు వనిన జటాయువు వదనంబున రుధిరంబుఁ గ్రమ్ముచు
గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. 298
- ఆ. భీమవిక్రముండు రామ! రావణుండు, రక్తకుండు జనకరాజతనయఁ
దనరథమున నునిచి డిక్షిణాంబుధిత్రోవఁ బఱచె నింకమీఁదఁ బలుకఁజాల. 299
- ప. నీముందఱి ప్రాణంబులు విడిచెదం గైకొనుము నేఁ డంత్యకాలంబు సమీపించిన
నాకు దైవయోగంబునఁ బాపరహితుండవైన నీవు దర్శనం బొసంగితి వింకఁ బర
మాత్మవు విష్ణుండవు మాయామానుషశరీరుండవు గావున నేతాదృశమహాజనభాగధే
యుండవగు నిన్నుం బ్రాప్తయోగకాలంబున నీక్షించుటవలన భవభయము క్తుండ
వైతి నసంశయంబు రఘుసత్తమా! రామా! సంతతికల్యాణకరంబులగు భవత్కరం
బుల మరల నన్ను సంస్పృశింపుము పరమపదంబునకుం జరియెన ననినఁ బరమద
యాస్వాతుండగు సీతాకాంతుండును బెద్దతిడవు విస్తయంబు నొంది యవ్వధంబు
నేతు ననుచుఁ దనకరంబున నతనికరంబు సంస్పృశించె జటాయువునం బ్రాణం
బులం బాసి భూతలంబునం బడియె నంత. 300
- సీ. దాశరథియఁ దద్విధంబున కెంతో బాంధవుభంగి మిగుల సంతాప మొంది
కనుల బాష్పజలంబు గ్రమ్ముదేరఁగ లక్ష్మణునిచేత వలయునింధనవయంబుఁ
దెప్పించి యప్పక్షి దేహంబును దహించి జలమునఁ గ్రుంకి చింతించు నమ్మ
హావనంబునఁ దనయనుజాతో నొకమృగంబును వైచి దాని ఖండనముచేసి
తే. గఱికచే మిసిమిగలిగిన మెరకభూమి, యందు వేర్వేఱఁ బరిపరిచందములుగ
మాంసఖండంబు లునిచి సమస్తపక్షి, గణము కిడఁదృప్తుఁ డగుఁ గాక ఖగవిభుండు,
ప. మఱియును సకలలోకంబులు గనుంగొనుచుండ మత్సరూప్యపదం బీజటాయువు
నకుఁ బ్రాపించుంగాక యని యానతిచ్చిన నప్పు డవ్వహంగపుంగవుండు. 302

మ. వరమార్తాండకతాభమై వెలయుదివ్యస్వందనం బెక్కి శం

ఖరథాం గాఙ్గళరాసహస్త్తః డగుమం గందర్పరూపాధ్యక్షః
హరిస్సృష్ట్యల్ ఇరువంకలంగు ననుమాన్యప్రక్రియైక్ గోల్వ నా
ఖరవిప్ర్యంసరుముంగటక్ నిలిచె లోకిం బెల్ల వీకం గనన్.

303

వ. ఇట్లు కిరీటవళభూషణంబును బీతాంబరకలితంబును నమలంబును నగు దివ్యరూపంబు
ధరియించి మునిగణన్తూ మమాసుం డై రాఘవుం జేరవచ్చి సంతసింపుమఁ గృతాం
జలిపుటుం డై యిట్లవి విరుతింపం దొడంగె.

304

అథ శ్రీ రాముని జటాయువు స్తుతియించుట. ఇతి-

ఉ. ఓరఘువంశ నాథ! జగదుద్భవసంఘమహేతుభూత! ల

క్షీరసూక్తికటాక్షహృత్! మేఖలయజ్జజముఖ్య! దుఃఖసం
సారపయోధితారణలసత్స్వపదాంబుజపోత! భోగిరా

డ్యాదువిభూషణాద్రివరజహృదయాలయ సీత మ్రొక్కెదన్.

305

సీ. అవిరతదీపభవనాతిదూర! భవాతిదూరమానసమునిన్తూయమాన!
నితజలహవానేత్ర! స్థితరుచిరవికాసితానన్దాజ్వలకాయకాంబకాళ!
సురుచిరకతకోటిసుందర! యతినాథ నిల్పలాంతఃపర్వనిత్యసదన!
కతపథగోచర! సద్భావనాదూర! తఘపతిమూర్తిధర! సురవరద!

ఆ. యగణితగుణ! మందరాచలధర! వేద, సులభ! యప్రభృవ్యముఖ! సురేంద్ర
వినుతిహృత్! భువనవిశ్రుతి! నీ కెడ, వందనంబు మోదమంచు రామ!

306

క. త్రిభువనకమనీయాకృతి, నభయదుఃఖపు గురువులకును నాదిగురుఁడవై
యిభరాజువరద! నీ విలఁ, బ్రభవించితి విరునాథు ప్రార్థనకతనన్.

307

ఉ. దానవదేవమానవనరస్వపదాంబుజ! యప్రమేయ! సం
తానమహీరుహశ్రయ! కృతఘ్నువిదూర! పరాత్తభూతమా
నీ నమతేంద్ర! నీలమణినిల! దినేశకులీనముఖ్య! చం
ద్రానన! రామభద్ర! కమలాప్తతమాభవ వాంఛితప్రదా!

308

చ. పరఁగ మయూఖమాలి జలపాత్రలయంగును దోమమాడ్కి శం
కకవిధివిష్ణుభేదయలఁ గన్పడె దివు గుణప్రియుండవై
గురుతరమైన నీమహిమకుం గమలాసనముఖ్యులొడి యెం
డెఱుంగక వేదపాతముల నెల్ల పుడుం భజియింతులొ హరి!

309

చ. ఆనుదినమున్ భజింతు వికచాంబురుహోయతనేత్రుఁ జారుచం
దనమిళితాంగుఁ జక్రధరనందకపద్మకరు నివూత్మకాం

చననపరత్నభూషణుఁ బ్రసన్నముఖాంబుజ భర్తృవస్తు స

జనవని కావసంతు శుభసాధను నీలఘనాభదేహునికా.

310

ప. అనుచు నివ్వధంబున నుతియింప నజ్జటాయువునంగు రఘూత్తముండు ప్రసన్నుండై పక్షివల్లభా! నీకు భద్రం బగు విష్ణుండవగు నాగు పరమపదంబునకుం జనుము. భూతి లంబున.

311

తే. ఇంపుతోడుత నీస్తోత్ర మెవ్వఁడయిన, వినిన వ్రాసినఁ జదివిన విహగవత్స ప్రాప్తు లగుదురు నాదుసాయాప్యపదవి, నిజము మధ్యక్షిక జెలువందు నీవపోలే.

క. ఆనిన జటాయువు రాఘవు. ఘనతరవాక్యముల కలరి కమలజనుఖ్యుల్

వినుతించు పదవి నొందెను, వనితా! రఘునాథుకరుణ వశమే పలుకన్.

313

ప. అనుచుఁ దుమారాచలకన్యకతోడ శుభ్రాంశుమాలి యవ్వలిప్పితాంతం బిట్లనియె నంత రాఘవుండు సీతా న్యేషణతిత్పరుండై మరల దుఃఖంబు నాశ్రయింప దుర్ల మంబగు నవ్వపినాంతరంబున గుంచరింపుచు నొక్కయొడ నదృశ్యతాకారుండును జత్తురాదివివర్జితుండును సర్వసత్త్వవిహింసకుండును నై యోజనంబు పొడవునఁ గరంబులు సాచి మధ్యభూచరిష్టులగు తమ్ముఁ గబలింప గమకించు కబంధనామ నిశాటుం గాంచి తోడ వచ్చు తిమ్మన కిట్లనియె.

314

సీ. దాపుం డెడె నుమిత్రాపుత్రు! కంటివే యురముందు విదనంబు కరము లివియు యురుదీర్ఘములు మధ్యఁ జరియించువారలఁ దినుచుండు మనము నేఁ డనువు దప్పి చనుదెంచితిమి వేతె చనుభంగిఁ గనుపింప దేమిసేయుదము వీఁ డిపుడు మ్రింగు నన లక్షణుం డిట్లు లనియెఁ జింతింపేల తునుము వీనికరంబు ననిన ఖడ్గ

తే మునను దక్షిణహస్తంబు దునిమివైచె, నల్ల రెండవకరముఁ జక్కడచె లక్ష ణండు వాఁడంతవిస్తీతాత్ముండుమోద, భరితుఁడును నొచు నిట్లని పలికెఁ జెలియ.

ప. అనాహ! మద్బాహునాననంబు చేసె నెవ్వఁడో దివంబున నిలింపులలోవాఁడగు ననిన రాజీవనయనుండగు రామచంద్రుం డిట్లనియె.

316

తే. విను మయోధ్యాఖ్యపట్టణమునకు మేటి, పుణ్యచరితుండు దశరథభూవరుండు

అవ్యభున కగ్రగుతుడఁ జే నగుదు రామ, నామధేయండ లక్షణనాముఁడితఁడు.

ప. బుద్ధిమంతుండు నాకుఁ దమ్ముండు సీత మత్సరి జనకనందన త్రైలోక్యమోహిని యేను సానుజుండనై మృగయావినోదార్థంబు వెడల నెవ్వఁడొక్క యంతరం బచే ట్తించి మత్కాంతారత్నంబు గొని పలాయనుండయ్యె నంత నేమును దలోదరిం గానక నిఖిలకాననంబులు వెదకుచు నీకరంబులం జిక్కి ప్రాణతీకుం దఱిగివైచి తిమి. వికృతరూపంబుం దాల్చి యున్నవాడ వీవెవ్వండ వనినఁ గబంధుఁ డిట్ల నియె.

318

అంశ కబంధుడు తనశాపనిమిత్తము శ్రీరామునితోఁ జెప్పుట అంశ-

సీ. ధన్యుండ నైతి సీతారామ! భవదీ మచరణారవిందసందర్శనమున

మును రూపవిభ్రమముల నన్యనారీమనోహరుండను నొచు నొరులచేత

వధ్యుండఁ గానుండ విము ఘోరతపంబునను మించి నీరజాసరుని వలనఁ

బడసి గంధర్వాధిపతిని చరింపుచు మహితు నష్టానిక్రమానిఁ గాంచి

ఆ. నవ్వఁ గోపమునను నక్తంచరునిగాఁగ, శాప మిచ్చి యేను సమ్మతింపఁ

గరుణఁజేసి ముందు కమలాప్తమలమును, దశరథునకు నగ్రతనయుఁ డగుచు. 319

వ. తనకుఁ దానై రామనామంబున

320

క. త్రేతాయుగమున హరిసం, జాతం బగునతఁడు నీభుజులు ద్రుంపక

ఈతనువు వీడి గంధ, ర్వాతిశయం బొదవు పౌఖ్యమగు నీ కనియెక.

321

వ. తపంబున విభాసితప్రభుండగు నమ్మవిభుండు ప్రభుండై యిట్టిగుర్భంబగు

శాపం బొసంగి యంతర్ధానంబు చేసె నేనును రాక్షసుండనై యుంటి నంత నొక్క

నాఁడు.

322

చ. హరిహయుఁ డేగుదేవఁ గవయుక నను వజ్రముఁ బూని వైవ వా

గ్యునివతంబుచేత మృతిగానక కూయిడ దీర్ఘహస్తముల

శిర ముదరంబునం గలుగఁజేసిన నేనును నాఁటనుండి మ

త్కరయుగమధ్యభూస్థలిని గల్లు మృగాళి జనాళి ద్రుంచుచున్.

323

చ. తినుచును నుందు నీవు జగతివర! నక గృహఁజేసి నేఁడు మ

త్తనువు ఘనంబున స్థిలిపి దగ్ధ మొనర్చుచు యేరు నత నీ

వనితతెఱంగుఁ బ్రైద ధ్రువం బన శ్వభ్రముఁ ద్రవ్వె యందు నిం

ధనములు నింపి తత్తనువుఁ దమ్మునిచే దహియింప వాఁడునుక.

324

వ. ఆదేహంబు వెడలి కందర్పసదృశాకారుండై.

325

తే. వివిధభూషణములు దాల్చి భవిరాము, రాము శఘుశుకలశాభిసోముఁ గాంచి

ప్రేమ సాష్టాంగదండప్రణామఁడును, విసుతియొనరింపఁదొడఁగెనిట్లునిమ్మ గాక్షి.

సీ. వాక్తాననములకు వచియింప నూహింప నలవిగాక యనాదివైన నిమ్ను

మన్నానసంబు సం భ్రమముగ స్తోత్రంబు నేయింకఁ దలఁచు రాజీవనయన

వరఁగ హిరణ్యగర్భున విరాట్టన వెలయుదేహద్వయములకు వేఱ

యైన యవ్యక్తదేహం బది దృగ్రూపమును సూక్ష్మమును నీవ ముచజనాథ!

ఆ. గానుపించు నిజగంబు జడంబు న, నాత్మకంబు గాన నంటకుండ

నేతె యన్న నీరువిధ మెఱుంగఁగ మనం, బెట్టులోపు మాయ నెట్లు పాపు. 327

ప బుద్ధియు నాత్మభాసయు రెండును గలుగుటవలన జీవత్వంబు గలుగునాబుద్ధ్యాదులకు బ్రహ్మయు సాక్షియునట్టి నిర్విషయండును నిర్వికారండును నఖిలాత్మయు నగు బ్రహ్మయందుఁ బ్రభుండును నజ్ఞానవశంబున జీవుఁ డాకోపించు నీదునూత్నదేహంబు ప్రాకార్యగర్భంబును స్థూలదేహంబు విరాట్టును ననం బరఁగు భూతభవ్య భవిష్యద్రూపంబుగఁ గానపించు జగదాకారంబును స్థూలంబగు బ్రహ్మాండకోశ రూపంబును మహాదాదితత్త్వావృతంబును సప్తాత్మమగునాయంతంబును సీను స్థూలంబును నగు విరాడ్దేహంబు ధారణాశ్రయంబై యుండులోకంబులు నీయవయవంబులనం బరఁగు నెట్లననఁ బాతాళంబు పాదమూలంబును వాస్థి ప్రదేశంబు మహాతలంబును రసాతలంబు నంగుళంబులును తలాతలంబు జానువులును ముతలం బూరువులును వితలంబు కటిప్రదేశంబును నతలంబు జఘనంబును భూమి నాభియును సురస్థంబు జ్యోతిర్నండలంబును గ్రీవంబు మహత్తును సత్సహాకంబు శీర్షంబును నిందోదిలోకపాదులు భుజంబులును దిశలు కర్ణంబులును నశ్వినులు నాసికంబును పక్ష్తంబు నీతిహాత్రుండును గన్నులు సవిత్రుండును మనంబు చంద్రుండును భ్రూభంగంబు కాలంబును బుద్ధి వాక్స్పతీయు రుద్రుండహంకారరూపంబునువాక్కులు ఛందంబులును యమండు దంష్ట్రాప్రదేశంబులును నక్షత్రంబులు రదనంబులును నిఖిలమోహకారిలుగు మాయ హాసంబులును సృష్టి యపాంగమోక్షణంబులును ధర్మంబు ముందును నధర్మంబు వెనుకయు నిమేషోన్మేషంబులు దివారాత్రంబులును సముద్రసప్తకంబు జతరంబును నాడులు నరులును జ్ఞానశక్తి మహిమయు నిట్టిది నీదు స్థూలదేహం బగు మఱియును. 328

ఆ. మధగమైన నీగు స్థూలదేహం బెవ్వ, రాత్త నిలిపి కొలుతు రట్టివారి కగును ముక్తి ధత ననాయాసమున నింకఁ, గొడువలేమి కలుగుఁ గువలయేక. 329

ప. ఎవ్వండైనఁ బ్రేమరసంబున నీస్థూలవిగ్రహబాధకుం డయ్యెనేని పులకాంకితదేహండును ముక్తుండును నగునట్టి నీదుస్థూలవిగ్రహంబున నశ్రాంతంబుఁ దలంతు నైన నిష్పాడు. 330

తే. శరశరాసమలు దాల్చి శ్యామలాంగ, మును జటాకిల్పితకిరీటమును వెలంగ ననుజాతోఁ గూడి నిజభార్యనరయు నీగు, విగ్రహంచేనుదలంతు హృద్విధి రామ!. 332

ప. మఱియును.

క. వారాణసీపురంబున, సారంగధరుండు నతనిసతియును నిన్నుక

శ్రీరమ్యతనువు దలఁచుచుఁ, దా రతిమోదమున నిలిచెదరు సంతతముకా.

333

తే. మఱియును మునుత్తు లగునట్టి మానవులకుఁ, దావక బ్రహ్మవాచ్యమై తనరు మీరు
మహిత నామంబు రాను! రామా! యటంచుఁగరవు గంగాతంతుండుకంటె రాను!
వ సుతున్బి మానసుండై యెల్లెడల శివుండు నిల్చుఁ గావున నిశ్చయంబుగ నీవు పరమా
త్మవు మాయచేత నారాధులై యందఱును నీదుయాధార్థ్యం బెఱుంగఁ జాలరు
మఱియును 335

క. నీకొఱను వందనం బగుఁ, గాక గుణాతీత! లోక కారణదేహీ
నీకసమర్పిత! సానుజ! సాకేతపురీశ! చక్రజనభయ నాశా! 336

తే. త్రాహి మాం శఘునందన! దయజహనన! చక్రనందన! శత్రుతాపత్రయోగ
పావకేంధన! హృతిభవబంధన! గిరి, నందనాకృతనిత్యవందన! యటంచు. 337

వ. వెండియు. 338

తే. జానకీవల్లభాయ రాక్షసమదాట, వీరుతారాయ వేధనే విషవేష
రాత్తనే తే నమోఽస్తు మాం నావృణోతు, నవ్యమాయా త్వదీయానునంగనపుడు.
వ. కరుణించి శఘుభూనాథుం డిట్లనియె. 340

నీ ఘుఁడ వన్నిట దివ్యగంధరవ! సుతుష్టఁడను నైతి నీదైన వినుతి కిపుడు
యోగిగమ్యంబౌ మగుజ్జ్వలస్థానంబునకు నేఁగు మెవ్వరైనను దినంబు
భక్తితోడత నీవు పల్కినయియ్యాగమోక్తమా స్తోత్రంబు నుచ్చరింప
జపియింప నాదునుజ్ఞానసంపన్నులై భయము లెల్లను నీటఁ బాఱఁదోలి
తే. యవ్యయానందమత్పదప్రాప్తు లగుదు, రనుచు శఘునందనుం డన్నయట్లు తనదు
పాలఁతితోడుతఁ బన్నగభూషణుండు, పలికి పలుకంగఁ దొడఁగెనవ్వలితెఱంగు.

వ. ఇట్లు గంధర్వుండు సంప్రాప్తపదుండై చనుచు శఘునందనుం గనుంగొని. 342

క. దేవ! పురోభాగంబునఁ, దావకపదకములభక్తితత్పర శబరీ

శ్రీ వెలయు వేగఁ గనుఁగొను, మావనిత సవిద్రుతముగ సంతయుఁ బలుకుకొ. 343

ఆ. అనుచుఁ బల్కి తాను నర్కసన్నిభమగు, వ్యోమయాన మెక్కి రామనామ
జపమహత్త్వమునకు పాశ్చర్యుడై విష్ణు, పదము నొందె నజ్ఞపత్రనయన! 344

వ. అంత రాక్షసులును సింహవాన్మధురూపితంబగు నవ్వీసినంబుఁ గనుంగొనుచు శబ
రీతపోషనంబుఁ జేతవచ్చి రవ్వడు రామచంద్రుం గాంచి యవ్వనితయు. 345

శబరీ శ్రీరాములఁ జూచి స్తోత్రము చేయుట. శబరీ

మ. అతివేగంబున నేఁగుడెంచి కనులం దశుశ్రో వడిం జూర స
మృతిఁ దత్పదయుగంబుపై నొరఁగి నేనుంటె యటంచుకొ నుఖ

స్థితులం జేసి పదాబ్జముల్ గడిగి తత్సంఘావృద్ధాంఘ్రిసం

పుత్రోయంబులు దాల్చి మస్తకమునక బుణ్యంబు లంచుకొ గడుకొ. 346

తే. వివిధకుసుమంబులను యథావిధిని బూజులప్పుడొనరించినయ్య మతతుల్యంబు లగుచు
రాఘవాధింబ యొనగూర్చి రహించెలంగ, ఫలములను దృష్టియొనరించినపలికెన్వట్టు.

ప. రఘు శ్రేష్ఠా! తొల్లి యియ్యాశ్రమంబున మగ్గురువులగు మహర్షులకు శుశ్రూష
యొనరింపు చుండుదువారును సనేకవర్షసహస్రంబులు చనినపిమ్మట బ్రహ్మలోకంబు
నకుం జనుచు నన్నుం గనుంగొని సనాతనంబును బరమాత్మయు సగు నారాయ
ణుండు రామనామంబున దాశరథియై యిప్పుడు చిత్రకూటసగంబున నిల్చియున్న
వాఁడు. రాక్షసవధయును ఋషిపరిపాలనంబునం గావింప నిచ్చటికిఁ జనుడెంచు
వాఁడు. తావత్పర్యంతంబు నేకాగ్రచిత్తంబున స్థిరవై కళేబరంబు రక్షించుకొని
యుండు మద్భిఘం గాంచి సమస్తురించి తత్పదంబు నొందెద వనుచు బ్రహ్మలో
కంబునకుం జనిరి. యేనును నాఁటనుండి భవదీయసందర్శనాకాంక్షిణీనై ప్రతీ
క్షింపుదు నుంటి. నేటికి మగ్గురుభాషితంబు సఫలంబయ్యె. వారలకుం జూడఁగల్గిన
సీదుపుణ్యమూర్తిఁ గంటిఁ గృతార్థ నైతి మఱియును. 348

చ. వినితను మాధచిత్తను భవత్పరిచాకభృత్యభృత్యులం
దసఘ! శతాయుతాంశలను నైనను బోల్పఁగరానిదాన నే
మని నుతీయింతువాక్కునను స్వాంతమునం దెలియంగఁ బోలెన్
వనుపనుతేజ! సకాగరుణ నాదిఁ బ్రసన్నుండ గ్రమ్ము రాఘవా! 349

ప. అనినఁ గరుణించి భక్తివైరాగ్యము క్తంబుగ రఘునందనుం డిట్లనియె. 350

సీ. వినుము మత్సంతృప్తి యొనరింప నాశ్రమములు గావు కారణములు దలంప
మద్భక్తి యదిగాక మనుజుఁ డెన్ని యొనర్పఁ గనుపింపమద్భక్తి గలుగకునికి
నది యొకింత యెఱుంగునట్లు నేతు సజ్జనసాంగత్య మొకటి నిశ్చయము రెండ
విది మత్కృథాలాప మొదవుట మూడవియది మగ్గురేణ మరయ నాల్గ

తే. విది గుణవ్యాఖ్యపరఁ డౌట లరయ నైద,విది సదాచార్యనేప చెల్వగుట యాజ
వదియ యమనియమాదుల నొదవి యంత, మాయయనిబుద్ధిఁదలంచుట మానవులకు.

ప. మఱియుఁ బుణ్యశీలత్వంబును నిష్ఠయు నాజివసాధనం బనం బరఁగు సప్తమం
బగు మంత్రోపాసనంబును మద్భక్తజనుల మన్నించుటయు సర్వభూతంబుల
మన్నతియు నగు భక్తి జనియించిన మత్తత్వానుభవుండగు రామతత్వానుభవనీధి
యగువానికిఁ దజ్జన్మంబుననే ముక్తి సంభవించుఁ గావున మద్భజనంబు మోక్ష
ప్రదంబు నిశ్చయంబు ప్రథమసాధనంబగు పాధుసాంగత్యంబు గలిగినఁ గ్రమం
బున నన్నియుం గల్లు నీకు మద్భక్తియు దర్శనంబునుం గలుగుటవలన ముక్తియుం
గల్గినయది మఱియును. 352

- ఆ మది వెలింగదేసి మద్భాష్యతెఱంగు నీ, వెఱుంగఁబలు, మేవ్వఁడింత వైర
మేల దలంచె నెచటి కెత్తుక చనియె నే, దనిన శబరి యిట్లు లనియె నపుడు 353
- సీ. దేవి! జగన్నాథ! భావనాతీత! నీ వెఱుంగనున్నపదార్థ మేమి గలుగు
వైన లోకంబుల ననుసరించితి గానఁ బలికెద నిపుడు నీభార్యతెఱంగుఁ
బాటన్యుఁ డనువాఁడు పటుపరాక్రమమునఁ గొని లంక కరిగె భూతనయ నిదియ
పంపానలోపర ప్రాంతంబునను ఋశ్యమూకం బనఁగ శైల మొందు గలను
- తే. గలఁడు ముగ్ధు డను ప్లంగ ప్రభుడు, అన్న యగు వాలికోడియయ్యచల మతఁడు
మానితాపంబుచేతను రానితెఱంగు, చెలిసి నలుపురు మంత్రులు గొలువ నచట. 354
- క. కావున నీ పచటికిఁ జను, భూవల్లభ! కాశ్య మెల్లఁ బొందగు నేనుక
బావకుఁ బొచ్చి రఘూత్తమ! నీవిమలపథంబుఁ గాంతు నలు మిం దనుచుక 355
- చ. కశేబరత్యాగపర్యంతంబును ముహూర్తం బను గ్రహింపు మనుచు మాతాశనుం
శ్రద్ధినిముసంబున నవిద్యాకృతబంధనంబెల్ల దహించి రామచంద్ర ప్రసాదంబున
సతిగుర భంబగు మోక్షంబుఁ బ్రాపించె మఱియును 356
- ఆ. ఎద్ది దుష్కరమగు నీకుఁడొ పథునాథు, పదము నమ్మి కరుణఁ బడసినట్టి
యధమజాతికైన నరయ నాశబరియె, సాక్షి జనులు చెలియ శైలతనయ! 357
- చ. అదియునుం గాక. 358
- ఆ. విప్రఁడై మనంబు వేదవేద్యుండగు, వనరుహాక్షునందు నునిచెనేనె
ముక్తిఁ జెందు భక్తియు కిప్రదాయిప, ద్వాత్కల్పతరువునందు నిజము. 359
- చ. పుణ్యులును శ్రీరామచింతకులును నగువారలు ముత్తులు గావున. 360
- చ. నరనకు ధారుణీస్థలి నసంతనుఖాపహ మాను రాజశే
ఖరుఁడగు రామచంద్రు పదకల్పమహీరుహాభిక్తిపుణ్య లి
ట్లరసి మమంత్రతంత్ర వివిధాజ్ఞాత లెల్లను బాఱఁదోలి భా
స్కరకులవద్య నీలఘన కాయు రఘూత్తముఁ గొల్వ గాఁ దగుక. 361
- క. అని శివుఁ డంబిక కఱిఁగిం, చినగతి విధి నారదునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం
డును నాకుఁ బల్కె వినుఁడం, చు యెను మాతుండు కౌనకాదిమునులకు. 362
- స. గ్వణీవుత్తము రమామానిసీనాథ! రమ్యప్రభావా!
సమద్యద్ధయా! దీనసారంగరక్షా!
హిమక్షోణిస్సన్నందనేశాప్తతేజో
రమాధామ! శ్రీరాంగరాజాభిధానా. 363
- గద్య. ఇది శ్రీమాయతోటముక్తిశ్వరప్రసాదార్థ కవితాపవిత్ర కోటమరాజ భాస్క.
రమంత్రిపుత్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణం
బను మహాకావ్యంబునం దాఱణ్యకాండంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

కిష్కింధాకాండప్రారంభము.

రంగనాయక! యశ

శ్రీరంగ! కృపాంతరంగ! సింధుసుతాహృ

త్సారసభృంగ! భవాద్భవ

తారకనిజనామ! రంగధామ! మురారీ.

1

౧. దేవా! యువపరింపుము శైలరాజతనూభవం గనుంగొని భోగిభూషణుండు మరలఁ బల్కిన తెఱంగు నూతుండు శౌవకాదుల కిట్లనియె నట్లు దాశరథులు క్రోశమాత్ర విస్తీర్ణంబును నగాధామలోదకంబునువరంబును నుత్పల్లంబుజకప్లవకుమదోర్నల మండితంబును హంసకాకిండ్వాక్షీర్ణంబును జక్రనాకోపశోభితంబును జలకుక్కుట కోయష్టికక్రాంచనాదోపనాదీతంబును నానాపుష్పలతాఫలనగావృతంబును బద్ధకిం జల్లవాసితంబును నగుచు సజ్జనచిత్తసమానంబగు నమలోదకంబునఁ జేలువొందు పంపానామసరోవరంబునుం గాంచి తిజ్జలంబులు స్పృశించి కొన్నిజలంబులు గ్రోలి విగతశ్రమలై చల్లనిగాలి వీచి శీతలపథంబున ఋశ్యమూకంబుతెరువుఁబట్టి చను చున్నయెడ సలుపురు మంతునితోడఁ దద్గిరిమార్గంబున నుండి.

2

౨. పరకోదండశిలీముఖాంకుల జగద్వంద్యప్రతాపాఢ్యులం జిరదాంతాత్మల వల్కులాభరితుల౯ శ్రీమంతులం గాంచి భా స్కరనూనం డతిభీతచిత్తుఁ డగుచుకొ శైలాగ్రముం జేరి సంగకూరుండగు మారుతాత్మజుని నీకం జీరి పల్కెం దగ్గఁ.

3

౩. పవనతనూజ! నీవు నొక బ్రాహ్మణాడింభవభంగి నేఁగి యా హవజయశీలు లాహరిపరాక్రము లెవ్వరో వాలి పంప న న్నవమతి నేయ వచ్చిరోకొ యంత యెఱింగి విరోధులైనఁ గ న్దవలను సైగ సేయు నుముఖత్వము గల్గిన నవ్వు మేనునుకొ.

4

౪. ఇట్లయిన నిశ్చయం బెఱింగెడ.

5

అంశ శ్రీ రాములకడకు హనుమంతుఁడు వచ్చుట. అంశ-

- క. అని పలుక ఎటునితెలుగునఁ, జని వినయముతోడ వారిచరణములకు పం
దన మాచరించి మారత, తనయుం డిట్లనియె ముపశితకరాంబుజఁడై. 6
- మ. ధరణీభారముఁ బాపి భక్తులకు మోదం బివ్వ సాక్షాత్పర
త్పరు లిబ్బంగిఁ జరింతు రాధ్యులు జగత్సృజాన్యులుకా మాయచే
నరులై యుండిరి సర్వభూతముల హృన్నాశీకమందుండు న
న్నకనారాయణు లట్లుగానితెలుఁడైనఁ గాంతి యిట్లాప్వసే 7
- ప. మఱియును. 8
- మ. పురుషవ్యాఘ్రులు పీఠసప్తుతులు సత్సంజ్య ల్లగత్కర్త లి
ద్ధిణీకాక్ష త్రియవేషధారు లగుచుకా ధర్మతరధ్వంసన
కుఘరణ స్వచ్ఛితి రందుఁ దోచెడుఁ దనున్మూర్తుల్ మహాంభోదముల్
గురధాత్రిధరమన్నదత్వేడుకళాసోమల్ యశస్సోములున్. 9
- ప. ప్రధానపురుషులును జగత్కారణులును జగన్మయులును లీలభంగి సర్వస్థితిలయం
బులు నేయువారలును నగు భంగి నాకుం దోచెడు నలిన విని రామచంద్రుండు
లక్షణున కిట్లనియె. 10
- క. విను మితఁడు శబ్దకావ్రము, గనె నపశబ్దం బొకింత గనుపింపదు ప
ల్కినపల్కుల సరి రాఘవుఁ, డనియెను బవనసుతుతోడ నంబుదవేణీ. 11
- ఆ. ఏ శఘువీరుడక దశరథేశ్వరుపుత్త్రిఁడ దండ్రీపల్కునకా
గౌరవ మొప్పఁ దమ్ములను గాంతయు గూడఁగ దండకాటవికా
జేరి నికాచరాధమునిచే సతిఁ గోల్పడి కాననంబులకా
జోరుని భూసుతకా నెదనుచుం జనుచెంచితి మెవ్వ రీవనకా. 12
- ప. విజ్ఞానగర్భం దగుశఘుశ్రేష్ఠులకులకు మారుతాత్మజుం డిట్లనియె. 13
- సీ. వినవియ్య శఘునాథ! వనచరశ్రేష్ఠుండు నుగ్రీవుఁ డనగల్గు నుభయఁ డతని
సతిని నిష్కారణం బతనియన్న హరించుమిను నూరునెడల ద్రోబ్బిన నెదుర్ప
లేక యిచ్చుట ఋశ్యమూకాద్రియం దున్నవాఁడు నల్వరు మంత్రివరులుగూడ
వతనికి సఖుడ నే నంజనీగర్భసంజనితుండు పవనవందనుడ నాదు
తే. శేరు హనుమంతుఁ డుండు యంభోరుహాక్ష, తగును సఖ్యంబు నీకు నాతనికిఁజూడ
నీదు భార్యాపహారిని నేఁడు ద్రుంపఁ, దోడగును శమ్యరామ! నాతోడ నివుడు. 14
- క. అనిపలికిన రాఘవుఁ డెటు, లనె కపివర! యేఁగుదెంతు నధికశ్రీతి
స్నానరింతు నీప్పికం బిన, తనయున కని పలుకఁ బవనతనయుండు భక్తికా. 15

తే.స్వస్వరూపంబు ధరియించి సకలలోక, వాఘుడగురామునకు మ్రొక్కి నాదుమస్త
కంబుపై నెక్కు డిదె వాలికతన కవిజాఁ, డున్నశైలంబు జేర్తు సంచన్న నపుడు.

ని. అనుమతించి తిమ్మనితోడ రామచంద్రుడగుంధారోవాణముజేసె సంత వాయు
సందనుండును విహాయసంబున కెగసిక్షణంబున గిరిమార్దంబుజేరి యచ్చట నొక్క
మహీరహచ్చాయ రామలక్ష్మణుల నునిచి తానును సుగ్రీవు సమాపంబునకుం జని
కృతాంజలి యై యిట్లనయె. 17

ఉ. లెమ్ము భయ మ్మికేల ముఖలీలను వారలు రామలక్ష్మణుల
సమృతి నీవ వారలకు సఖ్యముఁ బాల్పడఁజేసి తిట్లు ని
క్కమ్మది యగ్నిసాక్షిగను గాఁదగు నంచన వేగ భానుజాం
డప్తునుజేంద్రు లున్నయెడ కప్పడు ఎచ్చె హిమాద్రివందనా. 18

వి. అప్పుడు హనుమంతుం డొక్క భూరువాకాఖవిలించి రామలక్ష్మణులకు. బదవీతంబు
గావించె నివృద్ధింబ యాలక్ష్మణుండు నొనరించె నిట్లందఱు సుఖానీతులై యుండిరి.
లక్ష్మణుం డయ్యవినరంబున వనవాసాభిగమనంబును సీతాహరణంబును నాదిగాఁ
గలవృత్తాంతంబు పల్కిన సుగ్రీవుం డిట్లనియె. 19

ఉ. ఏ నొనరింతు భూతనయ నెన్నివిధంబులఁ గాంచుభంగిఁ ద
ర్జానవుఁ డ్రుంచి యింకొకవిధం బొకవాఁ డిట మంత్రివర్యులకొ
నేనును సిల్పియున్నతటి నెవ్వఁడొకో కొనిపోవ రామరా
మా ననుఁ గావు మంచు భయ మందుచు నేడ్చుచు నంబరంబునన్. 20

అ. చనుచు మమ్ముగాంచి ఎనితే నిజోత్తరీ, యంబుఁ జించి భూషణంబు లునిచి
చుట్టి వైచే నివియ చూడుఁడు మీయవి, యవునొకావో యనుచు నపుడు చూప.

వి. గుహాంతరక్షిప్తంబు లగుసీతాధరిణంబులెచ్చి చూపిన రామవిధుండును హృద
యంబున నిడుకొని ప్రాకృతునిచందంబున. 22

క. హా సీత హా మహీసుత, హా కరణిజనేత్రి యనుచు నరిదుఃఖమునకొ
గానిలినొందఁగ లక్ష్మణుఁ, డాసమయంబునను శోక మడఁచుచుఁ బలికెన్. 23

ఉ. ఏటికి చింత రామధరణీశ్వర! వేగ మరారిఁ డ్రుంచి నీ
బోటిని గాంతు పిష్టవిగవుంగవుతోడున నంచుఁ బల్క న
ప్రటకు భాసునందనుఁడు పల్కె రఘూత్తమ! యగ్నిసాక్షి ము
ప్రాటికి నేతు దానవుని మార్కొని డ్రుంపుదుఁ డెత్తు భూసుతన్. 24

క. అనిపల్క వేగ పవనజా, డొనరించె హంతాశు నప్పు డురువిక్రము ల
య్యవినకులుఁడు నివతనూధవుఁ, డనువుగఁ గూర్చుండెరిగ్ని కభిమాఖు లగుయన్. 25

ప. ఇట్లు కూర్చుండి యల్పము లగురామసుగ్రీవులు బాహుదండంబులు సాచి పరస్పరాలింగనంబులు గావించి కంత నుగ్రీవుండు ఎందనం బొనరించి పరమసఖుండ ఎగు రామచంద్ర! వాలిచేసి యపకృతి యెఱంగించెద. తొల్లి మయపుత్తుంగిండును పరమశుక్లదుండు నగు మాయావి యనుచక్కసుండు కిష్కింధానగరంబు నకు జనుచెంచి రోదోంతికంబు నిండ సింహనాదంబుచేసి వాలి నావాపంబునకుఁ బిల్వ పతండును గ్రోధణామ్రతుం డై పఱతెంచి దృఢముష్టి వానిపక్షంబుఁ బొడువ పాఁడును నిలువలేక పఱచిన వాలియు నేనును వెనుదగుల భీతుఁ డై యొక్కతైలగుహ సాచ్చి నంతి రోపంబు విడువక వాలి నన్నుం గనుంగొని. 26

ఉ. వాని నడంచుకొచ్చెద నవ్యాపరాక్రమ నిల్వ మంచు నద్వావపుతోడ నేఁగె నట దాకొన మాంసమునింప రక్తముకొఁగెనను మెండుగా వెడల బెగ్గిలి వాలి యడంగె నంచు లో నూనిన చింతతోడ కిలయొక్కటి యగ్గుహవాతమూతగాన్ 27

క. ఉనిచి పురంబున కప్పడు, చనుచెందె యెఱుంగఁ బల్క సతులును బురుషుల్ భువనోకకలితు లై చలు, వనచరపతి లేకయున్న వనచరమంత్రుల్. 28

క. నమ సధిపుఁజేసి చేచును, జన కొన్నిదినంబు లట్లుసలిపితి నంతకాదనుజానిఁ బొరిగిని విలయా, య్కుంగతిఁ జనుచెంచి వాలి మ్రాడత నన్నున్. 29

ప. అరిందమా! పటురోపంబున పరుష వాక్యంబులాడి. 30

నీ. భర్తించి తనదు దుర్భరముష్టిహతులచేఁ బొడిచి యన్నగరంబు వెడలవ్రొట్టి నతిభయంబున భువియంతియుఁ జరియించి మునిశాపమునఁ జేరుకునిఁ దలసి యిమ్మహాధరముపై నిలు వనియించిన నదిమొదల్వాలి మత్సుదతిఁ గూడి సకలభోగములచే సంతృప్తుఁ డై యుండు నేనిరాశ్రయఁడనై యింతిఁ గోలు

తే. పోయి చఘనాథ! దుఃఖసంపూరితాంత, లింగుడను నౌచు నీపాదమంగళాభిదక్ష్మనంబున దుఃఖము ల్దీక్షిగి సంత, సంబు నొందితి నన రామచంద్రుఁ డపుడు.

చ. వెఱవ మర్కపుత్రి! యింక వేఱె యనక బనిలేదు వాలినికొబొరిగిని రాజ్యముకొ సతిని బొందఁగ. జేతు నటన్న రాఘవా! తరమె విధింతు సంటివి కృతాంతునికైనను వాలిదార్ధ్యమం తటిముటియే బలాధ్యులు నఖాగులు గారె తలంప వాలికికొ. 32

అతి నుగ్రీవుండు శ్రీ రాములతో వాలిసామర్థ్యము సెప్పట. అతి-

ప. బలవత్ప్రధానుండవగు చఘనందనా! వాలి చేనతలకును దురాసుదుం డతని బలం భ్రేఱింగించెద నొకనాఁటినిశానమయంబున మహాకాయుండగు దుందుభియను

- కుష్టునురుండు మహిమార్కుండై కీమ్మింధానగరంబునకుం జనుడెంచి సమశంబు
సేయ భీకరంబుగ వాలి నాహ్వనంబు చేసిన విని పరమశోపనం డగుచు 33
- క. చనుడెంచి తద్విషాదం, బనువుగ నొకచేతఁ బట్టి యవనిఁ జరచి త
న్నిన జిగజిగఁ దిరుగుచు ని, మునిమా శ్రమమందుం బడియె మునిసతచరితా!. 34
- ప. దూరపాతంబున దేహంబు వగిలి వనందెల్ల రుధిరప్లుతం బైన మతంగమునీంద్రుం
డును గ్రోధఘూర్ణితుండై. 35
- క. ఇదిమొదలు వాలి యిచటికిఁ, బడపడి చనుడెంచెనేని భగ్నశిరుండై
తుదిముట్టు ననియె నిటు రాఁ, డదితెలిసి యెటుంగువాడ నదియె నొకఁడన్ 36
- ప. కాన భయవర్జితుండనై యుంటి నీ విష్ణుఁ.
- ఆ పర్యతోపమం బఖ్యపరాక్రమ!, కాంచు మాహిపంబుఁ గడలుపంగ
నోపెదేని వాలి మక్కడంచెద పంచు, నమైననిన నగుమొగముతోడ. 38
- ప. పాదాంగుప్థంబున. 39
- తే. భూధరముఁబోలు నాడైత్యుభూరితమవుఁ, జిమ్మ నదియును శతయోజనమ్ము లరుగ
సాధు ఎదురును నిజమంత్రిజనులు దాను, సంతసమ్మున మించె భాస్కరనుతుండ. 40
- న. మరల భక్తపరాయణుండగు రామచంద్రునకు నిట్లనియె. 41
- చ. కనుఁగొను సాలసప్తక మఖండపరాక్రమశాలి వాలి తా
ననువుగఁ బట్టి పర్ణముల నన్నిటిఁ గోయును నొక్కచేత నీ
పును నొకసాయకంబున మహోజ్వలతం ధరఁ గూల్చెదేని ని
న్ననువుగ నమ్ముదున్ దునుమ నొగువు వాలి నటంచు నెప్పుదిన్. 42
- మ ఇటుపల్కుం బటుకార్డుకంబున శకం శేపార సంధించి ది
క్తభీమంబుగ నేయఁ దచ్చరము తత్సాలంబులం ద్రెంచి మి
క్కిటమా రాముబలం బహీంద్రునకుఁ బల్కం బోవుమాడ్కిన్ మహా
రృటిమై శైలము భూమి గాఁడిచని కుంభద్విక్రమప్రక్రియన్. 43
- తే. మరల రాఘవతూణీరమధ్యతలము
సందు నిల్చిన రవిజాఁ దానంగుడుచు స
విస్తయుండు నౌచుఁ గేల్తోడ్చి వివిధగతులఁ
బాగడఁ దొడిగెను రఘునాథు నిగమవినతు. 44
- నీ. నకవిరోత్తిమ! జగన్నాయకుండవు నీవు మత్పూర్వకృతపుణ్యమహిమచేతిఁ
గలిగె నీన్నేహంబు ఘనులు నిన్ భజయింతు రీశ! సంసారినివృత్తికొఱుకు
మోక్షప్రదాయివౌ ముక్తికు నినుఁ గాంచి చనునె భవాబ్ధిలో మునుగె బుద్ధి

పుత్రదారధనాదిభోగంబు లెల్ల నీమాయావృతంబులు మనుజునాథ!

తే. కాన నవ్యంబు వేడ నక గరుణ జూడు, మనవి మంటికై ద్రవ్యదృశ్యమగునట్టి
పెన్నిధానంబుగతిఁ గానుపించి తీవు, రామ! గిరికన్యకాస్పృత నామ! కరుణ. 45

చ. నాగుభాగ్యగౌరవం బెంతని విజ్ఞింతు నానందానుభవుండ నైతి మఱియు ననాద్య
విద్యాసంసిద్ధంబగు బంధం బిపుడు వీడఁగంటి యజ్ఞ దానతపఃకర్మాదులును నిష్టాపూ
ర్తంబులను దాక్షిణ్యంబగుఁ గాని సంసారంబు జీర్ణంబు గాదు భవత్పాదసందర్శనంబు
సద్బోధాకం బసంశయంబు త్తజార్థంబయిన నెవ్వనిచిత్తంబు నీయం దవలంబుగ
నిల్చి వానియనర్థ హేతువగు నజ్ఞానంబు తెత్తఁగల సమూలంబుగ నశయించు నది
యటులండనిమ్ము నీ మందయిననుఁ గాక వానిపూర్వవాసనచేత నొందు దెసనై
నను మనంబు నిల్పిన మోసంబులే దిం దొక్క విధంబు పల్కెద. 46

ఆ. రామ రామ రామ రామ రామ! యటంచు, మధురముగ నెవండు మంజువాళిఁ
బాడు నిమనమైన బ్రహ్మక్షుండును సురా, పాయియైన ముక్తపాపుండగును 47

సీ. కాంక్షింప విజయంబు కనకపుత్రకళత్రమిత్రాదినుఖము సామిత్రివినుత!
దీపబంధములఁ బాపు భవదంఘ్రియుగభక్తిఁ గాంక్షింతు నఖిలలోకప్రళంస!
నీరుమాయావృతంబై దవర్చు నెఱుంగ సంసారమేను నీయంశ మసఖు!
భవగంకటముల న న్నాపి నీపదభక్తి యుపదేశ మిచ్చు లోకోపకార!

తే. యఖిలమును దొల్లి నీగుమాయావృతుండ, సగురు మిత్రులు శత్రువు లని తెలంతు
నిపుడు భవదీయచరణాబ్జవిపులదర్శి, నమననకలంబు బ్రహ్మచందమునఁ దోచు.

తే. ఎవఁడుమిత్రఁడుకాత్రవుండెనెదనునీడు, మాయచేబద్ధుండగుమండు మనుజుఁడెంత
తడవు నానాత్వబుద్ధియఁ దనరు సంత, తడవు గుణయుక్తుండగును మందరశరీర!

క. నానాత్వ మింతతడ వజ్ఞానంబునఁ గలుగునంతసమయము ధాత్రిక
మానవుల కభయ మొందగు, కాన నవిద్యావిరోధి గావలయు భువిక. 50

చ. ఆవిద్యోపాసన సేయువాఁడు మహాంధకూపంబున మునుంగు మాయామూలంబున
సకలంబునకు మోహసాగరంబు లభియించుమండుఁ గావున రఘూత్తమా! నీకు దా
మండనగు నాయందుల నమృతమాయ దూరంబు సేయుము మఱియును. 51

కా. నీపాదాశ్రితచిత్తవృత్తి నెప్పుడుక నీనామసంకీర్తన
వ్యాపారంబుగ వాణియుక గరమ లత్యాస క్తి నీభక్తిసే
వాప్రాప్తియు తావత్సతకుసంవాసంబు గా దేహముక
భూపాలోత్తమ! మాళిసంగఁ గడవే పుణ్యప్రదస్యాంతతన్. 52

క. నీమూర్తియందు భక్తియుఁ, బ్రేమక నినుఁ జూచుకనులు పృథివీస్థలిపై

నీమహిమకథలు విను చెవు, లేమొక త్వదాలయముల కేఁగెడుపదముల్. 53

క. కరుణింపు భువనరత్నా, నిరతవ్రత! కమలనయన! నిరుపమ! నక్తం
చరజలధిమధనమందర! శరణాగతభరణ! రామచంద్ర! నరేంద్ర! 54

ఎ. అని సుగ్రీవుండు పలికె నని కుధరకన్యకతోడ నభ్రకేళం డవ్వలితెరింగు మరల
నిట్లనియె నంత సాస్త్ర పరిష్కరింబున నిర్హతాశేషకల్పమండగు సుగ్రీవుం గనుం
గొని చిలునగవుతలిర్ప రామచంద్రుం. డిట్లనియె. కపివరా! మోహకారిణియు
ధారణార్హయుం గాదని చెలిసినను మాయను గార్యసిద్ధికొఱప వాలితుండు వృద్ధిం
బొందింపవలయు నెందు కనిన. 55

ఆ. సేపు పల్కినంత నిజముకాని జనంబు, లెల్ల రామచంద్రుఁ డేమి చేసెఁ
ప్రతినచేసి భాసునుతున కందుఁ బరాప, వాద విచ్చుఁ గాన వాలికడకు. 56

అంభు సుగ్రీవుండు వాలితోడ యుద్ధమునేయఁ జనుట. అంభు

క. చని కదనమునకుఁ బిలుపుము, ఘనమగు నొకసాయకమున ఖండించి కృపక
పనచరపతి నినుఁ జేసెద, నన సతివేగమునఁ జని మహాధ్వనినేయన్. 57

మ. రామశాసనంబున నిట్లు కిష్కింధోపవనంబునకుం జని యాహ్వానంబుచేసిన. 58

ఉ. అనినదంబుఁ దా విని మహాగ్రహఁడై చనుచేర వాలినిక
భాసుజుఁ డేపునక బాడిచె బల్విడి వాలియు గ్రుద్దె తొప్పునక
భాసుజుఁ డిట్లు లాండోరు లపారబలంబునఁ బోర రాఘవుం
దానలినా ప్రపుత్రుడివివాధిపుత్రులరూప మొక్కటై. 59

తే. కానుపించిన విస్తయకలితుఁ డగుచు, సేతఁ డిసనందనుం డీతఁ డింద్రతనయుఁ
డనుచుఁడెలియఁగలేకయే యకయాయుండె, నార్తుడగుభాసుజానకెట్టులగునోయనుచు.

ఎ. సుగ్రీవపథశంకచేత నుండె నంత సుగ్రీవునిఁ బాడిచియు గ్రుద్దియుం బడఁదన్ని
యు దత్త ప్రసారంబులఁగంతగతప్రాణుండేసి నిర్భయుండై దేవేంద్రపుత్రుండు నిజభవ
నంబునకుం జనియె నంత సుగ్రీవుండును వదనంబున రుధిరంబు గ్రమ్ముచు భయా
కులుం డై రామచంద్రునన్నిధానంబునకుం జనుచెంచి. 61

చ. పగతునిచేత నన్నిటులఁ బ్రాభవదూషితుఁ జేయ రామ! నీ
కగునె విధింతు నందు మనసై నను నీవె విధింపరాచె నేఁ
డగజితపుణ్యమూర్తివి దయానిధి నీవని విశ్వసించి మోక
మిగిలి చనంగ వన్యగతి మిన్నక యుంటివి పక్క నేటికి. 62

ఎ. శరణాగతపత్నిలా! ప్రతినచేసి యుపేక్షనేయఁదగునె ననిన రామచంద్రుండును.

ఆ. అప్పుడు సాశ్రునయనుఁ డగుచు సయ్యినపుత్రుఁ, గొంగిరించి మిగుల గాఢవింది

భయము నొంద కిప్పుడు పరికింప నాకు మీ, రిరువు రొక్కపగిది నెఱుంగఁబడక.
 ప. నాచుసాయకం బమోఘంబు గావున మిత్ర ద్రోహభయంబున నేయకుంటిఁ గాని
 మ్మిప్పు డొక్కయనవారు శ్రమకాంతికి నేయించెద మరల నాహ్వనంబు నేయుము
 నిమగ్నంబున హతుఁడగు వారిం గాంచెదవు రాఘవుండ నసత్యంబు పల్క నీయాన
 యనుచు నూఱడించి లక్షణుం జీరి. 65

క. ఒకపుష్పమాల రచింతు, నకు గళమున నునువు మని యన న్నిల్పి సము
 త్సుకమతిఁ బనుపఁగ సంతో, సకలితవృద్ధనజఁ డగుచుఁ జండాంశుక్రియన్.

చ. మునుపటిభంగి నన్నగరిముంగల నిల్చి భయంకరంబుగా
 నినద మొనర్ప వారి మది నిండఁగ రోషముతోడ వీఁడు నె
 మ్మనమున సిగ్గులేక బలుమానిసివోలె రణం బొనర్ప న
 న్నైనయఁగ వచ్చె నిట్టిమొగ మేమిగఁ జెల్లెనో వింత చూడఁగన్. 67

ఆ. అనుచుఁ బరికరంబు ఘనతరం బొనరించి, చనఁగ నిశ్చయించుసమయమునను
 దార వల్లె నోయదాకణగుణాకర!, వినుము నాచువాక్య మనువుతోడ. 68

ప. ఎట్లు లనిన. 69

సీ. ఇప్పుడు నీచే బలం బెల్లఁ గోల్పడిపోయి మరలి వచ్చునె యొక్కమహితదాన్యు
 నండలేక యటన్న నపు డిట్లు లనియె సహాయ ముండిననీమి నేయఁగలఁడు
 పాపచిత్తుండగు భానుజుం డోసతి విడువు హస్తము చింత విడువు నిలువు
 మిడిగాక కాత్రవుం డిటు బిల్వ శూరుఁ డేక్రియ నిల్చు భీతునిక్రియ నుచుఁడ్య
 తే. యనిన నిలుపల్కఁ దార వేటాడఁజనిన, యంగదునిచేత వింటి రామాభిధానుఁ
 డలరు సాకేతపురికి నాయకుఁడతండు, జనకుపనువున ననుజుండు సతియుఁ గొల్పు.
 తే వనమునకు వచ్చి దండకమున దళాసుగ్ని, చేత సతిఁ గోలుపడి ధారుణీతలంబు
 నెల్ల వెదకుచుఁ జనుచెంచి యినజఁగాంచి, సఖ్య మొనరించె ననలంబు సాక్షి గాను.

ప. అప్పుడు. 72

చ. ప్రతిన యొనర్చె నిన్ దునిమి భానుతనూజున కాధిపత్యమున్
 జతపఱుపంగ నీ విఁకను కాంతి వహించి పతంగనందనున్
 బలినిగ యావరాజ్యమునఁ బట్టము గట్టి సమస్తలోకవి
 శ్రుతు శుభక్తిరి రామవిభుఁ జేరుము ప్రోవఁగలండు సత్కృపన్. 73

ప. ఇట్లు మహీ నాథు శరణంబు నొంది. 74

తే. అంగదుని! నన్నుఁ గులము ప్రోవంగఁ గదనె
 యనుచుఁ బదములఁ బడుదు రోదనమునేయ

గాకవించి దయామతిఁ గాఁగిలించి

పాకకాసనతనయుండు పల్కె నిలుల.

75

తే. కాంత వీపగుటను భయభ్రాంతివగుదు, వింతకాక కొఱంత యొక్కింత గల్గి
దింతి! రాముఁడై యైన మా కిరువురకును, మైత్రి వాటిల్లుఁ బనిలేదు కాత్రవంబు.

ఉ. ఈయెడ నడ్డగింప కొకయింతయు నారఘుపుంగవుండు నా
రాయణుఁ డినుహిభరమునంతయుఁ బాప జనించె నేను ద
ధ్యేయుఁ బరేళు విష్ణు జగదీశు సనంతుఁ గృపాపయోనిధిఁ
బాయక తోడితెత్తు సతిభక్తి యొనర్తు భజింతు వేడుకఁ.

77

ప. అమృతాత్మనకు స్వపక్షపరపక్షంబులు లేవు పరమేశ్వరుండు భక్తిగమ్యుండు భజి
యించువారి మిగుల మన్నించుఁగాక సుగ్రీవుం డొక్కరుండ చనువెంచినఁ దత్
క్షణంబున వధియించి జయంబు గొనివచ్చెద సకలలోకంబుల శూరుం డనం బరగి
యుద్ధార్థియై యాహ్వానంబు నేయు సుగ్రీవు నెవ్విధంబున భీతునిగతి వేడం
జనుదు నదిగావున దుఃఖంబు పరిత్యజించి మందిరంబున నిలువు మని యశ్రులో
చనయై విలపించుతార నూరార్చి సుగ్రీవవధోత్సుకుండయి యప్పుడు.

78

మ. పక్షతేరక సుమమాల కంధరమునం బంధించి సుగ్రీవుఁ డం
బరపీఠం జెలువొందు భాస్కరుగతిక బత్వీకమై గ్రుద్దె నా
సురనాథాత్మజా నంత భూమజుని ఎత్తోరంగమధ్యంబునక
గిరిభిన్నందనుఁ డేవునం బొడిచె రాకేందుప్రపూర్ణాననా.

79

ప. ఇట్లు వారిసుగ్రీవులు కులాచలంబులచందంబునం దలపడి పో రొనర్చునెడఁ
బ్రయత్నంబునఁ ద న్నువలోకిందుసుగ్రీవుపయిం గరుజించి ప్రతాపవంతుండును
దయాళుండును గావున.

80

అళి శ్రీరాముండు వాలిని సంహరించుట. అళి

మ. తరషండంబులఁ బొంచి రాఘవుండు ప్రత్యాశీఘఁడై స్వేషుధిక
గిరిభిత్సాయక మేపునక బెఱికి దృగ్ధీలత్యము లావలిపా
త్సరసీజంబున నిల్పి కార్డుకము ప్రోత్రంతంబుగాఁ దీసి యే
సె రుమేశప్రతికూలి వారిఁ గిరిభిత్సేవానుకూలం బడక.

81

ప. ఇట్లేసిన నదియును మహావేగంబున నశనిసన్నిభంబై యురంబు గాఁడిన వాలియు
మింటి కెగసి బిట్టార్చి నేలం బడి నిశ్చేష్టుండై ముహూర్తంబున కొక్కింత చైత
న్యంబు నొంది కను విచ్చి ముందట.

82

- సీ. అవ్యయ దుర్వారకాభు మహాబాహు వనమాలికానుజ్ఞ్వలితు సువిక
చాంభోజసయనుఁ బీతాంబరు వరజటామకుటతోభిక్షు లసన్నందహానుఁ
గుండేందురదరు సంకుచితమధ్యు ధనుశ్శీలీముఖాంసుఁ బ్రహృష్టకాము రాము
సుగ్రీవలక్ష్మణకోభితోభయపార్శ్వ నంబుజానను సుభ్రు నాయతోరుఁ
తే. గాంచి నిందింపుచురు రామ! పొందియొయఁ, దగు నె యిది రాజధర్మ మే తప్పాకింత
యైనఁ జేసితి నే రిటు ననికె విల్చి, కొనఁగవలవదె జయలక్ష్మీ జనులు నగరె. 83
- తే. బాంధవుడెపు పరాక్రమప్రబలులైన, త్కత్తియుల కింక మనువంశసంభవుండ
ఎడవిలోని కిరాతునియట్లు డాఁగ, నేర్పితివి ధర్మక్షీర్తులు నిలుపఁగలవె. 84
- తే. ఇనజాఁ డేమి యొనర్చె నే నేమి నీకుఁ, జేయనైతిని దశకంఠుచేత సతిని
గోలుపడియర్చఁజని వేడుకొనుట దెలిసె, నహహ! యిదివంతమద్బలంబనఁగవినుము.
- చ. పనిచితివేని రావణు సబాంధవుఁగాఁగను జాట్టి లంక న
జ్జనకజతోడఁ దెత్తు నిముసంబునఁ గాకటు ధార్మికుండె వం
చనఁడగి పొంచి యేయఁదగునా కనఁజాలవు భక్త్యుదాప్యమా
వనచరమాంస మేపనికి ఎచ్చు వృథా ననుఁ ద్రుంచి తక్కటా!. 86
- చ. అని బహువిధంబుల భాషించు వాలిం గనుంగొని రామచంద్రుం డిట్లనియె. 87
- సీ. శరచాపయుతుండనై సకలధర్మచయంబుఁ బాలింపుచుందుఁ బాపాత్మకులను
ద్రుంతుసదర్శుల నెంతయుఁ బోషింతు మతీయుఁ గూతురి భ్రాతృమహిషి భగిని
నెవఁడు కామార్తుఁడై తవిలి భోగించు వాడతిపాతకుఁడు ద్రుంప నగు విభునకు
రాజకాంతయు గురుకమణియు భ్రాతృసుందరియు స్వస్త్రీమాత తనదుమాత
తే. తల్లులన నొప్పుదురు గృహదాహకుండు, గందుఁడును త్కేత్ర దారాపహరుఁడు శస్త్ర
ధరుఁడుధరఁజోరుఁడును నాతతాయు లనఁగఁ, బరఁగుదురువీరలార్దురు గిరిచరేంద్ర!.
- తే. ఆతతాయులు చనుదేర నవనివిభుఁడు, పట్టి యసిధార శిరముఁ ద్రుంపంగలయు
ధర్మశాస్త్రప్రచోదితధర్మ మిదియు, గాన నిటు చేసితిని ధర్మకలితబుద్ధి. 89
- చ. ఎందు కనిన. 90
- తే. నీవు సుగ్రీవునతి రుమాదేవిఁ బట్టి, బలిమి కమియించెదవు గానఁ గలిగె నిట్లు
ధరణిపాలన మొనరింప నరుగుదెంచు, పుణ్యుల నెఱుంగ విటు కపిబుద్ధితోడ. 91
- చ. ఇంక భాషించుట యుచితంబు గా దనిన వాలియు భయసంక్రమం దై రామచం
ద్రుండు కమావల్లిభుం డని యెఱింగి యిట్లనియె. 92
- సీ. క్రిరామ! రఘురామ! శృంగారగుణధామ! మది నెఱింగితిఁ బరాత్పరుండె వనుచు
క్షమియింపు మెఱుంగఁజాలమి నెగ్గు పలికితి నిపుడు, సీశరముచే నపరిమితము

- లగుపాపముల నెల్ల నడచి మేనుఁ దొలంగి యవ్యయానందసౌఖ్యాభియుతుఁడ
నగుదు నీదర్శనం బతిరుక్ల భము మృతివేళ నేధన్యుని విమలనామ
తే. కీర్తనాసక్తుడైనఁ దన్వూరిఁ జెంది, ములి రాకుండునట్టి భానురచరిత్రుఁ
డిపుడుమోక్షార్థి నగువాకుఁగృహను గానఁబడెను మద్భాగధేయంబు పలుకఁదరమె.
చ. ఎఱుఁగుదుఁ దీర్థపాదుఁడె షధీకుఁడ వాధ్యుఁడ వాదియూర్తిపీ
ఠరిభటగర్వనిర్దళన! యంబుజసంభవసీత! రావిణుఁ
గరిమ నడంపముఁ కమలగర్భుడు వేడ జనించి తీపు భా
స్కరకులమందు నీపదవిఁ గాంచెద నకౌ గరుణింపు రాఘవా!.
- మ. ననుఁ బోలు న్భజవిక్రమంబున జగన్నాథా! మదీయాత్మజుం
డనిలొఁ దోడగు నీకు నంగుఁడు దిక్కై వీనిఁ బాలింపు మ
ద్భవత్తుంబున, బాణముఁ బెఱుకు మింక న్నిల్వఁగా నోప నం
చన హస్తంబున నంటి తీసె శర మయ్యాదిత్యవంతుం డొగిన్.
- ప. అపహ్ను మర్కటదేహంబు విడిచి యమరేంద్రుఁడయ్యె నిట్లు.
- క. మునిజనసౌఖ్యప్రదుఁడగు, వనజాక్షునిచేత నీల్లి వాలి కపిత్వం
బును బాసి పరమహంసుల, మను గల్గని పదవి నొందఁ గుధరేంద్రనుతా!.
- ప. ఇట్లు సరమాత్మ యగు రాఘవుచేత వాలి నిహతుండయిన సకలవానరులును భయవి
హ్వలలై పాటి కిష్కింధానగళంబుఁ జొచ్చి తాళం గనుంగొని.

94

95

96

97

98

అంశ వాలి మృతినొందుట విని తార దుఃఖించుట. అంశ

- కా. దేవీ! రాఘవుచేత నీల్లె నిచటకౌ దేవేంద్రపుత్రుండు నీ
వీనేళం బురి నాల్గువాకిరులు మూయింప న్భృభు న్నంగదుం
గావింప న్నిజమంత్రులం బనుపు మన్నకౌ ముల్కులై కర్ణమం
దావాక్యంబులు దాఁకఁ దాడ పడె దుఃఖాక్రాంతయై భూస్థిన్.
- ప. పడి తనకళంబులచేత నురంబును శరంబును.
- ఆ. మోదికొనుచు రాజ్యమును నంగదుఁడు ధనం, బేల నాథుఁగూడ నిపుడు చనుచు
ననుచు ముక్తకేశ యగుచు నేడ్చుచు వచ్చి, కనియె దివిరాజితనయు నచట.
- ప. ఇట్లు రుధిరపంకపులదేహుం డయి యున్న నిజవల్లభుం గాంచి తచ్చరణంబుల
పయిం బడి
- క. హానాథ! నన్ను విడువం, గా నగునె యటంచు రాముఁగని పల్కె నహో
భూనాథ! వాలి నేసిన, బాణంబున నన్నుఁ ద్రుంచి పడయవె ఘనతకౌ.
- క. ననుఁ బాసి యొక్కనిముసము, వనచరపతి నాకమైన పదను నీవున్

99

100

101

102

103

- వనితాదుఃఖ మెఱుంగుదు, వన నేటికి నన్నుఁ ద్రుంతు వైనను నీకుకొ. 104
- కా. పత్నీదానధలంబు గల్గునని శోపం బొప్ప ముగ్ధిని! నీ
యత్నంబుల్ ఫలియించె నన్న మడిసెకొ ద్యక్తారిబాధుండవై
పత్నీయు క్తముగా నుఖింపు మింక సాపత్నుల్ సతిం జేర న
ద్యత్నానందుడ వైతి ఐంచుఁ బతిదేహం బెల్ల నిక్షింపుచుకొ. 105
- క. కీలూడిన ప్రతిమగతి, స్నేలం బడు తాకతోడ నిరుపమకరుణా
కిలుండు వినుతాఖిలభూ, పాలుండు తఘపాలుఁ డిట్లు పలికొ దరుణీ. 106
- సీ. శోకావిషయఁడైన నీకాంతునకు దుఃఖ మేల నీకాంతుఁ డీయేరుగాక
పలుకు జీవుం డొక్కొ తెలియఁ ద్యక్తాంసాస్థికలితంబు పంచాత్మకంబు తనువు
కాలకర్షగుణానుకలితమై నీమందు నిలిచె జీవుం డని దలఁప నాతఁ
డానుయఁజ్జితం డరుగఁ డెచ్చట నిల్వఁ డవనిఁ బుట్టుండు చావఁ డాఁడుదియును
తే. బురుఱుఁడను పండుండును గాఁడు పూర్ణుఁ డనులుఁ
డద్వితీయుండు దాను విహాయసంబు
పగిది సైరేపకుండు జ్ఞానచుయుండు నట్టి
వాఁడు దుఃఖింప నగువాఁడె ఐతి! చెలియ. 107
- క. అని పలికిరఁ దారయు ని, ట్లనియొక రఘునాథ! కాష్ఠ మంటివి తను విం
కను జీవుఁ డనులుఁ డంటివి, యెనయఁగ నుఖగుఃఖబంధ మెవరికిఁ జెపుమా?
- సీ. అనిన రాఘవుఁ డిట్లు లనియె దేహేంద్రియములలో నహంకారమాలబంధ
మాత్మకుఁ దాతాత్మ్య మనెడు మిథ్యాజ్ఞాన మెంతవట్టును గల్గు నంతవట్టు
సంస్కృతి నుఖదుఃఖఁహితంబు మిథ్యయైనను వీడ దమలవిజ్ఞానమునను
గాని సంసారంబు కలలోన లేని దైనను స్వకెరజ్ఞేదనాద్యనర్థ
తే. నూచనము సత్విమరుచుఁ దోచుగతి విషయ, సంతతధ్యాయమానున కింత నిక్క
మనుచుఁ దోచునుసంసార మాత్మ నెఱిగి, ఘనులు కామాదులనుబాఱఁగదుమవలయు.
- వి. అనాద్యవిద్యాసంబంధంబువలనను దత్కార్యంబగు నహంకృతివలనను గాగద్వేష
దిసంకులంబగు నౌపాధికసంసారంబు దోచు మనంబ సంసారంబును బంధంబును
నగుచివారింప తంజనంబు లేకయుండియు లత్తుకనమీపంబున శుద్ధస్ఫటికంబుతద్య
ర్థంబుగ దోచుభంగి మనంబుతోడన సంభావితతాదాత్మ్యంబు నొంది యాత్మయుఁ
దత్కృతపంధానుభవుం డగు సెట్లు బుద్ధింద్రియాదిసంబంధంబువలన నాత్మకు
సంసారంబు బలవంతుండుగఁ గల్గు నాత్మీయు స్వనూచకంబగు మనంబును బరిగ్ర
హించి తదుద్భవంబులగు కామంబుల ననుభవించుచుఁ దద్గుణబంధుండును నవశం

దును నై సంసారంబున ఎర్తించు మొదల మనోగుణంబులను ననేకవిధంబు లగు
కార్యంబులును శుక్ల శోహితకృష్ణదులును దత్తమానజంబులగు సా త్త్వికాదిగతు
లును బుట్టించి భూతసంస్థవపర్యంతంబును గర్త వశంబునందెరుగుచుండు నిట్లు పరు
నియందును విషయరహితుండై యు నాద్యవిద్యాసంబంధంబును స్వకర్త వాసనను
నఘనివేశనుండై యుండి పునస్సృష్టికాలంబునఁ బూర్వవాసనావశంబున నవి
శుండై ఘటయంత్రంబుభంగిఁ బుట్టుచుండు మఱియును 110

మ. తనపుణ్యంబున నెవ్వఁడైన భగవత్సంబంధసాంగత్య మొం

దునొ వాఁ డంతట మత్కథా శ్రవామోగుండౌ స్వరూపాజ్ఞాతల్

చను నాక్యార్థ మెఱుంగువాఁ డగు సదాచార్యోపదేశంబుచే

తను దేహాదివిలక్షణం దలియు నాత్మకౌ ముక్తఁడౌ భామినీ! 11

ప. దేహేంద్రియమనఃప్రాణాహంకృతులను వేఱ యున్నవాఁడును సత్కుండను
జిహ్వాపుండును విజ్ఞానానంగుండును నగు నాత్మ నెఱింగి సద్బోముక్తుం డగు
మద్వాక్యంబు సత్యంబు మఱియును. 112

తే. అనిత మెవఁడైన నేను బల్కినతెఱంగు, నెఱిఁగి యాలోచనము నేయనిశ్చయించు
వానిఁ జెందవు కలలోన నైన ఘోర, భవభయంబులు నమ్ము మిప్పగిది వనిత. 113

క. నీవును మది నాలోచన, గావించును యేను బల్కు క్రమ మొకగడియక
జీవన్ముక్తవు నయు దుః, ఖావళి విడనాడి మోద మందెద ఎతివా!. 114

తే. పూర్వజన్మంబునం దీవు పురుషవర్య, నను భజించితి ఎఱుగాన నాదుమేన
నెనసి మోక్షం బొసంగ నీకిపుడు గాను, పించితినిసంతతియుబుద్ధి నుంచు మిదియు.

ప. అదియునుం గాక.

116

మత్తకోకిల. ఏను బల్కినవాక్యముల్ మది నెంచి భక్తిఁ దలంప ని

న్నాన వింకఁ బ్రవాహపాతము లట్లు చేసినకార్యముల్

మానినీ! యన మోదమంది తలంచె రాఘవరామనం

తానభూజము నాశ్రయింప గతాభిహనజదుఃఖయై 117

ప. ఆత్మానుభవసంతుప్త యై జీవన్ముక్త యయ్యె నిట్లు.

118

క. కఘరాముని చరణంబు లొ, కఘడియ గనుఁగొనుట నఖిఃకల్పవబంధా
ద్యఘములు విడనాడి మహా, నుఖలీలక వెలిఁగె వాలినుందరి తరుణీ!. 119

ప. త్కణసంగమమాత్రంబునఁ బరమాత్మియగు రామునిచేత నాదిబంధంబు విడనాడి
విముక్తయు విగతకల్పవయు నయ్యె నప్పుడు. 120

క. ఆహ్లాటలు విని కవిజాఁడు, నెప్పుది నజ్ఞాన మెల్ల నికసించి నుచి

త్తమున నుండెను రాఘవుఁ, డమ్మహిరాత్మజానిఁ గాంచి యపు డిట్లనియెక. 121

క. నయమొప్పుగఁ బరలోక, క్రియ లంగరుచేత వారికి నొనర్చెడు భం

గి యొనర్చు మదాజ్ఞ సవంగ, ను యథాశాస్త్రముగఁ జేయ నుగ్ర్యుత్తం డై. 122

ప. బలవంతులగు వానరులచేత నిఖిలరాజోపచారములం జేయింపుచు వారికశేబరంబు
బుప్పుకంబునం బెట్టించి భేరిదుండుభినిర్హోషంబులతోడ బ్రాహ్మణమంత్రిజనసహి
తుండై ప్లవంగయూథాధిపతులును దారాంగదులును విలపింపుచుఁ జనుజేరఁ గొని
చని విధ్యుక్తంబుగ స్వంబు నొనర్చి కృతస్నానండ్లై మంత్రులతోడ రామ
చంద్రుసమీపంబునకుం జనుచెంచి తచ్చరణంబుల కెఱిగి హృప్తిచిత్తుం డై యి
ట్లనియె 123

క. శాసింపు ప్లవగరాజ్యం, బోసజలాంబుదశరీర! యుండెద నే నీ

దానుండ నగుచును నుమి త్రానుతుగతి ననెన విస్తితస్వాంతమనన్. 124

ప. రామచంద్రుం డెట్లనియె.

125

అథ సుగ్రీవుని ప్లవగరాజ్య పట్టాభిషేకము. అథ-

చ. విను మిపు డేను నీ వనెడువేటొక టుండునె కాని తండ్రియూ

జ్ఞను బురిఁ జేరనొల్లఁ బరువాల్లు సమంబులు లక్ష్యణుండు నా
యనుజుండు వచ్చుఁ బోయి దయ నంగగునిన్ యువిరాజుఁ జేసి నీ
వనువుగఁ జెందు మివ్వనచరాధ్యత వేగ మదాజ్ఞతోడుతన్. 126

క. ఏ నిచట పర్యతాగ్రము, పై నిలచెద ననుజతోడఁ బ్రాప్తృట్నమయం

బానంత వెదకఁబంపుము, జానకి నుఖలీలఁ జనుము జలజాప్తనుతా!. 127

మ. అని పల్కున్ రఘునాయకాంఘ్రులకు నత్యామోగుండై మ్రొక్కి మీ
పను లెట్లైన నొనర్తు నంచుఁ బురికిన్ బల్వీక సామిత్రితోఁ

జని రామోక్తముభాతిఁ జేసి నిజరాజ్యక్రియతుండయ్యె నో
వనితా! రాఘవు పాత్రయింప నుఖసంవాసంబు గాకుండునే 128

ప. అంత లక్ష్యణుండును సుగ్రీవుచేత యథాన్యాయ్యంబుగాఁ బూజితుండై మరలి
యన్నపాలి కరుగుచెంచి పాదంబులకు నమస్కరించి నిలిచె నప్పుడు రాఘవుం
డచ్చట వెడలి. 129

తే. తత్సమీపంబునకు బర్యతంబు భూరి, శిఖరము ప్రవర్ణకాఖ్యంబుఁ జేరి యందుఁ
గందరం బొందు నుస్సాటికంబు ఎక్కి, శీతవాతాదిభయవివర్జితముఁ గాంచి. 130

ప. దివ్యంబును దీప్తిమంతంబును శుభ్రంబును ఫలమూలసమీపంబును నగు
నాగుహాస్థంబు నివాసంబునకు విచారించి, 131

౪. నిలిచిరి రామలక్ష్మణులు నిర్మలవాఃకణపంకజాతప

ల్యలము విచిత్రవర్ణవృగపక్షిగణాదియంతంబు పుష్పస

త్ఫలకలితావనీరుహాయంతంబును నై తగు నాప్రవర్ణజా

చలమున మాయచేత మనుజత్వము నొందిరి గానఁ బావ్యతీ!

132

౪. ఇటు వార్షికదివసము ల, చ్చట మణికందరములందు సామజాడై యా

డెటినటునికరణీ రాఘవుఁ, డటనముఁ గావించె ఫలము లాహారముగాక. 133

౪. తత్కాలంబునఁ బవనప్రేరితంబులును నంతర్జ్ఞితంబులును నగుచుఁ జెలరేగి విహా

యసం బెల్ల నాక్రమించుకాదంబినీచయంబులును నభూతోపమానంబులుగ

సానువుల విహారించు తత్పుమానమత్తకుండాలంబులును బరమాత్మయగు నారా

యణుం డివ్వధంబు మానవుల డై రామసూపయిన గిరికాననప్రదేశంబులం జరి

యించెడు నని యెఱింగి సిద్ధగణంబు లెల్ల నిట్టిహాసంబులఁ దద్విగ్రహవలోక

నంబు నేయునుతో యన నవచుర్యాంకురగ్రాసంబులఁ దృప్తింజెంది షరఁగి దాశర

థులం గని విస్ఫారితేక్షణంబుల నిశ్చలంబులై పరమయోగధ్యాననిష్ఠాఋష్యులు

యోగీంద్రులమాడ్కి నిలుచు మృగపక్షిగణంబులును నీతావిరహానతత్పండగు

దాశరథికి విశ్వకర్మ నిర్మించిన చూపపంది శ్లన వారిధారాకణసంస్కృతంబు లగుచుఁ

దనరు పొదరిండ్లును నిమృద్ధాభిషిక్తునకు విరోధియగు పాలస్తువ్రసయిం గమకించు

తద్దీర్ఘభలసందోహంబులనఁ గయ్యంబులనుఁ గాలుద్రవ్యము రామనివాసస్సాటిక

కందరం బాశ్రయించి తిరుగు సింహవాక్యఘ్రబ్లూకవాహవరాహాదిప్రబలత్త్వ

సమదయంబులును రాఘవక రాగ్రస్థంబగు కాండాననస్సాథవంబున కోడి తలచూపి

పఱచునో యనఁ బ్రభవత్తజార్ధాదృశ్యంబులగుబలభిచ్ఛరాననంబులును మనుజులొ

కవిడంబనార్థంబు ప్రభావంబు సాఁగనిక భక్తావసంబునకుఁ గాలానుసరణబండగు

లక్ష్మణాగ్రజాచందంబున సాంద్రతకమేఘమండలావృతంబున నిజమయూఖంబులు

చొరరాఁగ శీఘ్రగమనోద్యోగంబున విష్ణుపదంబునం బఱచు నభోమణియును

భవిష్యద్రామసాయకదార్థ్యం బెల్లలోకంబులవారికి నూచించెడు నన లోనికిం

జనుసింధువల్ల భవయోవిభిషంబును నీతావిరహానురాగాగమనంబున నగు రాయనిమా

నసంబుభంగిఁ గలంకంబులగు సరిత్సముదయంబులును రామవిజయాభి కాంక్షులై శీత

వారాతంబుల కోర్చి ముక్తజటాబంధంబులఁ దపంబులు సులపు పరమభక్తాగ్ర

గణ్యులన నిచుల పంగలుంగ మాతులంగ కోవిదారాదిహాసీరుహానిచయంబు

లును దళాననున కవిజయంబు పల్కెడుభంగి నారెడు విపకహ్నులును నగుచు

దనరు నద్ధరాధరవతంసంబున రామచంద్రుఁడు నాన్వీకనమయఁ బంతయు లీలయ

పోలె వెడలింపుచుండె నంత నొక్కనాఁ డేకాంతంబున.

134

క. విను ప్రాలేయాచలవర, తనయా! తిషునాథు సంతతధ్యానపరుణ్

గన తత్సమాధివిరమం, బున అత్క్షణఃడిట్లు పలికె బొల్లుగుభక్తే.

135

సీ. జగదీశ! శ్రీరామచంద్ర! మిక్కిలపచేత మును వింటి నైన నెవ్వనమునందుఁ

దలఁగ దనాద్యవిద్యాసంశయము గాన వినఁ గ్రియామార్గంబు వేడ్క గలదు

వ్యాసనాశదపంకజాసనాదులు ద్విజత్వత్రియాదులకు నాశ్రమములకును

స్త్రీకూద్రులకును సుశ్రేయస్కరింబును ముక్తిసాధనము నిష్కరము నిదియ

తే. యమము బల్కుదు రిపుఁసేవనుజుఁడనుచుఁ, గరుణదళుకొత్తెలోకోపకారమయిన

తాపకారాధనక్రమం జేవిధమున, యోగు లొనరింతు రొగిఁ బల్కు బాగుమీఱ.

శ్రీ రాముఁడు లక్ష్మణునికి నర్చనవిధానంబు దెల్పుట. శ్లో-

క. అని పల్కు రామవిభుఁ డీ, ట్లనియె సుమిత్రాతనూజ! యమితము నాదౌ

ఘనపూజాపరిస్థిత, విను సంక్షేపమున నీకు వినిపింతుఁ దగ్గణ్.

137

ప. ఎట్టులనిన.

138

సీ. ఒనరంగఁ దనదు గృహోత్కృప్తకారంబు వను ద్విజత్వము తాను గనఁగవలయు

మద్భక్తిసహితుఁడై మహితబ్రహ్మిష్ఠునిఁ జేరి మంత్రం బభ్యసింపవలయు

నది చిక్కిముగ నమ్మి హృదయమందున విభాషనునందుఁ బ్రతిమాదివిసరమందు

వెలయ సాలగ్రామశిలయందులనైనఁ బాయక నను బూజ నేయవలయు

తే. నెట్టులన దేహశుద్ధికై యెలమి దేవఁ తంత్రముల నుక్తములగు మంత్రముల స్నాన

మొనర హృల్లేపనవిధానముగ నొనర్చి, వలయు సంధ్యాదికంబులు నలిపి యంత.

ప. మొదల స్వకర్తృశుద్ధికొఱకు సంకల్పంబు గావించి.

140

ఉ. ఏ ననుబుద్ధిలో గురువు నెంతయుఁ బూజయొనర్చి యాపలం

బైనను స్నానమున్ బ్రతిమలైనను మార్జనము నొనర్చి స

న్నాననీయై బుధోత్తముఁ డమాయికవృత్తిఁ బ్రసీద్ధగంధము

ల్యానువిధానముక్తముగ నర్చన నేయఁదగున్ గుణాకరా.

141

ప. అందుఁ బ్రతిమాదులయందు నలంకారంబును వీతిహోత్రునందు హవిస్సున

హోమంబును దివాకరనందు స్థండిలప్రదేశంబునం బూజయొనరింపవలయు. 142

ఆ. సలిలమైన నాకు సద్భక్తి నొసఁగంగ, మెచ్చు వచ్చు నింక నిచ్చులోడ

సకలభక్త్యభోజ్యవయధూపదీపపు, స్పృదు లొసఁగఁ జ్రేమ పలుకఁదరమె. 143

క. మఱియు నసంతసి కెదుటను, గుఱి దర్భాద్యాసనములఁ గూర్చుండి లన

ద్వరమాసనమున బహిరం, తరమాతృక లాత్తఁ దలఁచి తన్నావ్యసంబున్. 144

ప. ఒనరించినంత.

145

సీ. మదిఁ గేశవాదినామముల మద్రుపపంజరమంత్రముల న్యాసవయ మొనర్చి
ప్రతిమాదులను నట్ల ప్రతిదినంబు నమర్చి కలశంబు వామభాగమునఁ బుష్ప
సమితి దక్షిణమున నమర నాచమనార్ఘ్యపాద్యాదులకు నాల్గు పాత్ర లచట
నునిచి హృత్కమలంబునను భానునిభిమాచు జీవాభ్యుతోడ రంజిలు వదీయ
తే. చిత్స్వరూపంబుఁదలఁచితిచ్చిత్స్వరూప, మయముదేహంబుండుఁడన హితకళయఁ
బ్రతిమయందున నిలుకడపఱచి బుద్ధుఁడు, పూజయొనరింపఁడగు జగత్సృజ్యనన్ను.

ప. అది యెట్లు లనినఁ బాద్యాఘ్రాచమనీయాదులును స్నానవిస్త్రవిభూషణాదులును
లేకున్నఁ దనకుఁ గలుగుకొలది మాయలేక న న్నర్చింపవలయు. విభవాపేక్షం
డైనఁ గత్పావకంకుమగరుచందనంబులను గంధపతంబులగు కుసుమంబులను
మంత్రోదితంబుగ నర్చింపుచు నగస్త్యోక్తప్రకారంబున దళావరణపూజలును నీరా
జనధూపదీపంబులును బహువిస్త్రంబులగు నైవేద్యంబులును నొసంగి సంతృప్తి
సేయవలయు నిట్లు. 147

తే. మించునాసక్తితోడఁ బూజించెనేని, యఖిలలోకంబులకు దొర నైన యేను
భక్తవరతం త్రుఁడను గానఁ బరఁగ నరిగి, యంతకన్నను శ్రద్ధచే నారగింతు 148

ప. అంత మంత్రకోవిదుం డగువాఁడు. 149

క. ఆమలుఁ డగస్త్యుఁడు పత్నిన, క్రమమున హోమంబు భక్తిఁ గావింపఁడగుకొ
నిమలాత్ముఁ డగుచు గుండము, న మదీయాంఘ్రిద్వయములు నమినభక్తికా. 150

ప. అప్పుడు. 151

తే. దవిలిపుంనూ క్తమూలమంత్రముల నైన, నమరు నౌపాసనాగ్నియం దయినఁజరుహ
విస్సలను నైన హోమంబు వేదవేద్య, నను భజంపుచు నొసరింపఁజను బుధునకు.

ప. అంత స్వస్థచిత్తుండయి త ప్రజాంబూనదప్రభంబును గిరీటకుండలగ్రైవేయకాస్తుభా
దిదివ్యాభరణభూషితంబును ననలమధ్యస్థంబును నిగు మద్రుపం బెల్లెఱిప హోమకా
లంబున బుద్ధుం డగువాఁడు ధ్యానింపవలయు సంత మత్సార్వదేవద్దంబులకు బలలా
సంగి కేవలంబగు హోమంబును గావించి పావకునందు నన్ను స్మరియింపుచు జపం
బొనరించి ముఖవాసనంబునుం జేసి. 153

సీ. తనరుక దూపరముక్తామర్ల కలితమా తాంబూల మటు నివేదన మొనర్చి
మత్సమీపమున సన్నంగళస్తుతిపాఠవివిధవాద్యంబులు వెలయ నలిపి
నిజహృదంతరలనన్నిర్మలాజ్ఞమున నక్ష దలఁచి భూస్థలిని వందన మొనర్చి
యే నొసంగెడుభంగి మానసంబున నిల్పి తత్ప్రసాదము భక్తిఁ దల ధరించి
తే విసయనయంతుఁ డగుచు మద్విమలచరణ, పంకజంబులు కిరమువైఁ బరఁగ నిల్పి

ఘోరసంసారజలనిధిః గూలు నన్నుఁ, గని కటాక్షింపు మని వేఁడుకొనఁగవలయు.

వ. ఇట్లు పలుకుచు బుద్ధిమంతుఁడై పూర్వప్రకారంబునఁ బ్రత్యక్షోత్థిస్సునందు మత్స్యశాంకఁబు నిలువవలయు. 155

క. ఈతీరున నేపథ్యుఁడు, చేతోమోదమునఁ బూజనేయు నతఁడు ప్రభ్రాతియు స్వయం త్రసిద్ధియు, భాతిగఁ గను నిజము మత్స్యపాతిశయమునకొ.

ప. ఇట్లు. 157

ఆ. నాదుభక్తి గలిగి ననుఁ బూజనేయుచుఁ, బ్రౌద్దు గమంపునట్టి పుణ్యతముఁడు సంకయంబు లేదు సారూప్యపద మొందు, నమ్మ రఘుకులేశ! నెమ్మనమున. 158

అ. పరిమపావనంబు దురితసారంబు ర, హస్య మేను బల్కునదియు దీని మానసించి విచిన మఱి పఠించిన నిత్య, పూజనేయుఘలముఁ బొందు నతఁడు. 159

ఇ. అని యివ్వినంబునఁ బరమాత్మ యగు రామచంద్రుండు స్వభక్తుండగు లక్ష్మణునిచేత యాచితుం డై యనుత్తమంబగు క్రియాయోగం బుపదేశం బొసంగి మరలి మాయ నవలంబించి ప్రాకృతునిచందంబున జనకరాజనందనం దలంచుచు నాహారనిద్రల నొల్లక దుఃఖితుండై యుండె నంతఁ గిష్కింధానగరంబున. 160

ను. హనుమంతుం డతిశబ్దకాస్త్రపతనన్యూహరదత్తుండు దుర్జనపాథోధిగంధసింధురము కంజాతాప్తసూనుకొ నుహృజ్జనకల్యాణునిఁ జేరి నేఁ డిటు నిజేచ్ఛకొ నీవు ముక్తుండవై మనమం దింతయు రాముఁ దల్ప విది ధర్మంబే యశం బబ్బునే. 161

వ. నీకు హితంబు పత్కదఁ గృతఘ్నుండవగు నీచేత రామోపకారంబు విస్తృతం బయ్యె నెట్లనిన 162

ఉ. వాలి జగత్ప్రసిద్ధుఁ డటువంటి బలాధిను నొక్కయమ్మునం గూలిచి నీకు రాజ్య మొనగూర్చెను నీవు నుఖంబు గొంటి ఏ మ్మే లొకయింత దల్ప విది మేలగు నే సమయంబు దప్పి నీ పాలికి వచ్చినం జాలకపాటానరించెదనే కఘూతముకొ. 163

ప. ఇదియ కాదు. 164

తే. అమృహత్తుని దయచేత నందరాని, తార లభియించె నీకు సీతావిభండు నీ వెపుడు వచ్చెదవో యని త్రోవఁజూచువాఁడె యివ్వానలందుఁ బరవ్రతమునందు.

క. మును సీత వెనుకఁబంపెద, నని యివ్వెను వెనుకఁ బల్కి యగచరభావం బున సతులఁగూడియుండిన, నినుఁద్రుంపఁడె వాలి నేయునికితాస్త్రమునకొ. 166

ప. అమృహత్తుండు కార్యగౌరవంబున నున్నవాఁడు. 167

- ఉ. కావున నీకు మే లొదవఁగా నెఱిగించెద నన్న భీతి ను
గ్రీవుఁడు పల్కె నీ వనినరీతి ప్రసిద్ధము భాస్కఁడోదయా
స్తానిభృత్సునేతుతుహినాచలమధ్యధరా శ్రయస్థవిం
గాఁలఁ దోడితే నతిబలాధ్యులఁ బంపుము వేగ మారుతీ!.
- 168
- వ. పదివేల ప్లవంగపుంగవులఁ బయనంబు నేయుము వారును.
- 269
- క. చని సప్తద్వీపగతుల, వనచరులను దోడితేరవలయును బత్తుం
బునఁ దారును రాఁదగు మిం, చిన ఘనదండన లొనర్చి చెందుదుఁ దనువుల్.
- 170
- క. అని యివ్వీధమున కాసన, మొసరించి నిజాలయమున కొగిఁ జనె నయ్యా
జ్ఞను మంత్రివరుఁడు మారుతి, వినతానుతపవనతుల్యవేగులఁ గవులన్.
- 171
- చ. అగణితసత్త్వలక్ష్మి వరకులాచలతుల్యమహోగ్ర కాయలక్ష్మి
నుగుణగరిష్ఠులం దనుజశోభనతాపసక్తిత్పితృపులక్ష్మి
మిగులఁగ దానమానముల మిత్రత సొంపు దలిర్పిఁ బంపె న
మృగుపవనాచలాళిఁ గలయట్టి హరీంద్రులఁ దోడితేరంగన్.
- 172
- ప. అనుచు నిజభామినిం గనుంగొని మహాదేవుం డవ్వలివృత్తాంతం బిట్లనియె నచ్చట
రామచంద్రుండును స్ఫటికశిలాతిలంబులంబునంగూర్చుండి నిశాముఖసమయంబున
సీతావిరహజంబగు దుఃఖంబు సహింపఁజాలక సొమత్రిం గనుంగొని.
- 173

అఖిల శ్రీరాముఁడు నీతం దలంచి దుఃఖించుట. అఖిల-

- చ. కనుఁగొను లక్షణా! జనకకన్యకజాడ యొకింతయైననుం
గనఁబడ దేమిసేతు జనకంటకుఁ డెత్తుక పోవ నీలెనో
వనటను గుందుచుండెనొకొ వారియహానసౌఖ్య మెవ్వఁడై
నను బలుకం గుతూహలమున మృఖియిం చెదఁగాడె యియ్యడన్.
- 174
- ప. అంతలోనఁ గ్రోధంబున.
- 175
- క. వినుము ప్రతిజ్ఞ యొనర్చెదఁ, దనయాప్తకళత్ర సంయుతంబుగఁ గూల్చున్
వనజాక్షిఁ గొనుచు నేఁగిన, దనుజుని నిక్కిం బటంచుఁ దనమదిలోనన్.
- 176
- తే. ఓజనకుముద్దుకూతుర! రాజవిదన! నిన్ను విడి దుఃఖమునఁ గుందుచున్న నన్నుఁ
గనుఁగొనక రాక్షసాలయమున వసించి, తెట్టు ప్రాణంబులను చిక్కిబట్టి తీవు.
- సీ. చంద్రుండు నాపాలఁ జండారుఁడై తోఁచుఁ బూర్ణచంద్రాస్య! నీపొందు లేమి
రోహిణీనాథ! పై దేహి వంటినశితకిరణాలి న న్నంటి గరిమ గనవె
రవిపుత్రుఁ డెంతనిర్దయుఁడు గ్రీఁగంటవై ననుజాడఁడిఁక నేమి యని తలంచెఁ
గాఁబోలు నివ్వంటకముగ రాజ్యమునొంది స్వేచ్ఛ బోటులతోడఁ దుచ్చభోగ

తే. కలితుడయ్యెను మాధుండు కాముకుండు, పానలోలుండు తనపల్కు పగిడిగనఁడు
వాల్మీకిని గాఁగలవాఁడు నేఁడు, మాడు మన లక్ష్యము డన్నతోడ ననియె.

చ. రఘువర! కోప మేటికి దివంబుగ నుంచెద నేఁడు నీరుస

ముఖమున నంచు నాయుధసమూహముఁ బూని చనం గృపామనః

ప్రకటితమూర్తి గాన రఘుపాలుఁడు తమ్ముని బుజ్జగించి మ

త్సిఖుఁ డతిమాన్యుఁ డీ విఁకను దాల్చి పహింపు మెఱుంగఁ బల్కెదన్. 179

ప. నను మఱచియుండెడువాఁడు గాఁ డయినను,

180

ఉ. నీ విప్రు డేగి యే ననెన నిష్ఠురవాక్యము లెల్లఁ బల్కి త

ద్భావ మెఱింగిరమ్మ యటుపై సమయోచితకార్యపద్ధతిం

బోవఁగవచ్చు నన్న హరిపుంగవుపై హరిపుంగవాక్యతిత్

ధీవనరాశి లక్ష్యముఁ పదిజ్యోతరాసఖిద్దపాణి యె.

181

క. చ నెఁ గిష్కింధానగరిం, బున కభిలషనాకములను బూరిపుచ్చెడినో

యనుక్రియ నంత రఘూద్వహుఁ, డనవరత శ్రీసహాయుఁ డయ్యెను నిచటన్.

క. ధ్యేయఁడు జితరా గాధ్యుఁడు, మాయాకార్యాత్మివ ర్తి మానసబుద్ధ్యా

ద్యాయితగుణసాక్షి జితా, పాయఁడు దా నయ్యె దుఃఖపడుచుండె సఖీ! 183

ప. సర్వజ్ఞుండును విజ్ఞానాత్మయు నగు నతం డెల్లగుటకు గారణం బేమనియెదవేని

కమలసంభవుండు ప్రార్థించుటయు దశరథుండు మించుతపంబు నేయుటయు వీరిల

మనోభీష్టింబు లొసంగ భక్తపోషణపరాయణుండు గావున నారాయణుండు

పాయామానుషరూపధరుం డయ్యె నిదియ కాదు జ్ఞానాజ్ఞానసంయుతులై జను

లందఱు మాయవలనం జిమ్మవడుట గనుంగొని వీరలకు మోక్షం బెట్లు సిద్ధించు

నిందుల కేను మానుషధర్మంబుఁ బూని రామచంద్రుండ నై వ్యవహారాభిసేదికొఱకుఁ

దత్తతాత్పరంబులఁ గామక్రోధిమోహంబులు గైకొనుచుఁ బ్రజల మోహితులం

గాంచి సర్వలోకమలాపహంబును రామాయణాభిధానంబును నగు నొక్కకథ

రచియించి తచ్చవివరింపఁజూపాలు లగువారల భవబంధముక్తులం జేసెద ననుచు

నుద్భవించిన సాక్షాద్విష్ణుండు గావున విజ్ఞానమూర్తియు సాక్షియు నుఖాత్మకుం

డును నగు రామచంద్రుండు గామాదులం గలసియుండియు నాకాశంబుభంగి

నలేపకుండై యుండు నదేవుని.

184

క. కొందఱెఱుంగఁగఁ దలఁతురు, కొందఱు సనకాదిమునులు గొనియాడుదు రెం

డెంగును నిర్మలమతు లై, కందురు తద్భక్తవరులు కరినిభగవమా!.

185

ప. అత్తుహత్తుండు.

186

తే. తనకు బుట్టువు లేక యుండినను మించి, భక్తచింతానుసారియై పరఃగుకతన
జననమంచెను దశరథునదనమందు, రామచంద్రుం డనంగ నారాయణుండు 187

అంత లక్ష్మణుండు కీష్కింధ కేఁగుట అంత

ప. అంత లక్ష్మణుండు కీష్కింధానగరంబుఁ జేరి తద్వహిర్వాసరంబున. 188

సీ. మధ్యందినార్క-సమృద్ధిభాకలితమై నిజయూర్తి చెలవొంద నిలిచి యచట
బాణాసంబు చే బూని నాద మొనర్ప వనవరుల్ మనుజమాత్రునిగఁ దలఁచి
తరుశిలాపాణులై పఱతేర వాళల సమయఁజేయఁదలంచు సమయమునను
నంగదుఁ డెఱిగి యమృగచరాళి నదల్చి సౌమి త్రిపాదాంబుజముల కపుడు
తే. వందన మొనర్పఁ బ్రీతి చెల్వందఁ జూచి, వత్స! సుగ్రీవుతోడ మధ్వచనముగను
బలుకు 'రఘువీరు నాజ్ఞచే బయల నొంటి, నిలిచెలక్ష్మణుఁ' డని వేగఁ దెలియునట్లు
మ. అనినక శీఘ్రమై వాలినందనుండు డాయం బోయి సుగ్రీవునికొ
గని రుద్రోపముఁ డైన రామవిభు నాజ్ఞ న్వచ్చి ద్వారంబులై
టను దత్సోదరుఁ డున్నవాఁడు బలమంట లగ్నములకొ గ్రుక్కచుకొ
నను నీతో నిటు పల్కుమం చనియె నన్నక భూరిసంత్రస్తుడై. 190

ప. వానరేశ్వరుండగు సుగ్రీవుండు. 191

తే. మంత్రులకు మేటియగు హనుమంతుఁ జేరి, నీవు నంగదుఁడును జని యేవిధమున
సయిన నవ్వీరవరు సమాధానపఱచి, తోడితెం డిట్ల కని తారతోడ ననియె 192

క. లలనా! నీవు మృదూక్తులు, పలికి తదాగ్రహము చల్లపఱచి గృహములో
పల నిలిపి యంత ననుఁ గ, న్నులఁ జూపుము వచ్చు సామనుప్రతిభునకుకొ. 193

ప. అనినఁ దారయు లక్ష్మణునకుం గనిపింప మధ్యకక్ష్యంబున నిలిచెనంత హనుమంతుం
డును సంగదుం గొని లక్ష్మణాంతికంబున కరిగి స్వాగతంబు వలకుచు సాఁగి వంద
నంబు లాచరించి. 194

సీ. శంకింప నిక నేల చనుచెచ్చు మీగృహంబునకు మహావీర! పుణ్యవంత
చనుచెంచి మముఁ బ్రీతిఁ గనుఁగొని పనిచిన నీయాజ్ఞఁ దలనూఁది నేయువార
మని భక్తి నద్రేవు హస్తంబు ఐట్టి గృహోత్తరంబునకు వాతాత్మజుండు
కొనిపోవ సౌమిత్రియును దత్పురంబున నలక ప్లవంగయూధాధిపతుల

తే. సౌధములు గాంచుచును జనిచని మహేంద్ర, మందిరసంబుసుగ్రీవు మందిరంబుఁ
గాంచి లోనికిఁ జన మధ్యకక్ష్యమునను, దారికాధిపముఖి తార చే వచ్చి. 195

ప. సర్వాభిరామంపన్నయు మదరక్తాంతలోచనయు సగుతార రామానుజునకు నమస్క
రించి చిఱునగవుదలిర్ప విట్లనియె. 196

- తే. భక్తవత్సలుడవు సాధుభావయుతుడ, పివు లత్సణ! రమ్మ నుగ్రివునందె
కరుణతోడ నెఱుంగమిఁ గాచి నీకు, జనుము సమకూర్చ నితని నిగ్ధయు నొనర్చు.
- చ. ఇతుములచేత నీతని కనేకదినంబులు చెల్లె మీరు గ
వృదుటను నేటి కీనుఖము పాల్పడెఁ గావున లేకలేక చే
డ్వడుటను వీడఁజాలక కృపాకరు స్వోపకృతుల ద్వద గ్రజుల
గడు భయభక్తిఁ గొల్పక యగ ద్దఃబడెకొ ట్లమనే యఁ గాఁ దగుక. 198
- ప. అయినను మీ కార్యంబున జాగరూకుండై యున్నవాఁడు సఖిలది గాఢగంబులం
గల కాఘాత్సృతములం దోడితేక దశహస్తసంఖ్యల నిజవృత్తులం బనిచిన
వాఁడు కీ ఘ్రంబ మహాపద్మతనన్నిభులును సప్తదీపగతులు నగు వానరులు చను
దేరం గలవారలు నుగ్రివుండును వచచయూథాధిపహితుం డయి చనుదెంచి రామ
విరోధియగు దళానను మూఢాఘాతంబు నేయంకండు గావున సౌమిత్రి! కోపంబు
నేయక బోవికిం జని పుత్రుడనను హృత్పరివేష్టితుం డగు నుగ్రివుం గాంచి య
భయం బొసంగి రామదర్శనంబునకుం గొనిపొ మ్మవిన లత్సణుండు తాళ విషయవా
క్యంబులవలనః గృతక్రోధుండయి నుగ్రివుం డున్నయంతఃపురంబునకుం జని
యచ్చట. 199
- సీ. తగ హంసతూలికాతల్పంబునను రమ నాలింగన మొనర్చి యర్క నుతుండు
చనుదెంచు రామానుజుని గాంచి భయ మొంది ధరణిపైఁ బడ నుమిత్రాతనూజఁ
డతికోపమున నోమదాంధ! రామమహిమ మఱచితే వాలి దోర్తద మంగి
చనిన చుక్కముఁ జెంద మన సయ్యెనే వాలి నేయు క్రూరన్యాళసాయకంబు
తే మొక్కవోపదు నినునేఁడునుక్కడంప, దుముకుననగంధవహుమద్గుఱొమరుడెపుడు
లత్సణునిఁ గాంచి తగునయ్య! లఘుతరంబు, నేయఁ దన్నానసము చింతినేయ కిపుడు
ప. మదవిహ్వలితేక్షణుండ వాట యేల రామార్థం బప్రమత్తుండై యున్నవాఁడు
వినుము. 201
- క. నీకన్న మిగులభక్తుండు, కాకుత్స్థకులాధిపునకుఁ గనఁగొను మిదె భ
ల్లాకివనాటులు వీరలు, నీకై చనుదెంచువారు నిర్మలచరితా! 202
- క. వెదికింపఁగలఁడు భూసుత, సద యంకగు రామకార్యసంసిద్ధి ముదం
బాదన నొనర్పం గలఁ డన మది ల్జ్ఞితుఁ డయ్యె కఘుకుమారుం డంతక. 203
- తే. ఆర్ఘ్యపాద్యావిధులు నెఱుఁగమునఁ బూజ, చేసి వెనఁ గాఁగిలింపి దినేశనుతుండు
లత్సణాగ్రా! రఘూ త్తమునీక్షణమున, బ్రతికితిని రామదాసుండ సతత మేను.
- చ. మఱియును మత్సరచాయ మనుమాట యొకింతయె కౌని స్వప్రభా
గరిమ జయింపఁ జాలుఁ ద్రిజగంబులుతోన సృజించు రామభూ

- వరుఁడు త్తణంబులో ననిన వానరసత్తమ! నీదుమానసం
బెఱుంగక పల్కి తింక త్తమియింపుము నాయెడఁ గూర్చితోడుతఁ. 205
- వ. అని లత్తణుండు వెండియు. 206
- చ. తడ విఁకఁ జేయఁబోలదు పతంగతనూభవ! రామచంగ్రుఁ డ
య్యెడ నొకరుండు భూతనయ నెంతయుఁ దల్చుచు దుఃఖ మంగు చుం
డెడు నిట నాకుఁ బాదములు నిల్వవటన్న దినేశపుత్తుఁ డె
క్కుండు రథ మంచు సన్నణులు గూర్చియొక్కరఘోత్తమంబునఁ. 207
- ఉ. శ్రీరాముకడకు సుగ్రీవుఁడు లత్తణసహితుండై వచ్చుట. ఉ. ఉ.
వ. లత్తణు నెక్కించి తానును నందుఁ గూర్చుండి ముందు భేరివృదంగశంఖకానా
శంబులు మ్రోయ ననేకులగు ఋక్షవానరులు శ్వేతాతపత్రవృజనంబులు పీవ
వాయునందననీలాంగద ప్రముఖులగు మంత్రీసత్తములు బలసి కొలువ రామదశ్యన
వతూహలుం డయి మార్తాండనందనుండు వెడలె ననుచు భవానీసతిం గనుంగొని
పురారాతి యవ్వలివృత్తాంతం బిట్లనియె నట్లు లత్తణనుగ్రీవులు వెడలి ప్రవక్షణా
చలనమొపంబు నొంది యందొకశిలాతలంబున. 208
- చ. కనిరి విశాలలోచను నగప్రతిపక్షమణిప్రభాంగుఁ గాం
చననిభిసజ్జటామకుటు సస్తితచారుముఖాబ్జ జానకీ
ఘనవిరహాభితప్త దశకంధరహానిచారతత్పరుఁ
వనవిహగావలోకను నినప్రభు లత్తణసౌరు లయ్యెడఁ. 209
- క. ఇవిధమున దవ్వలఁ గని, యవ్వనచరలత్తణులు రయంబున రథముఁ
జివ్వన దిగి భక్తి మదికా, నివ్వటిలఁగ రాముచరణనీరజములపై. 210
- క. పడి రంత భానుపుత్తుని, పడి జేతుల నెత్తి కుశలవార్త లడిగి యె
క్కుడు పూజనేయ సంతస, పడి భానుజుఁ డనియె రామభద్రులతోడఁ. 211
- చ. వరసుతశీల చూడుము ప్లవంగచమూవిభవంబు మేరుమం
దరకులపర్యతోద్భవు బుదగ్రపరాక్రమవిక్రమక్రియా
కరులు చతుస్సముద్రగిరికందరకాననవాసులుగ్రవా
నరులు జగత్పిన్నీర్ధులు ఘనాఘనలత్తులఁ గేరువారలకా. 212
- వ. మఱియును. 213
- చ. విదితసురాంశజుల్ మధరవి శ్రుతికాయలు యుద్ధపద్వికా
రదులు గజోపమానబలరాజితమూర్తులు కొంద ఁందు దం
తిదశబలాధ్యులం దయుత దేవగజోపము లందుఁ గొంద ఁ
భ్యుదయసుశీల! పల్కుఁగను బోల కనంతబలాధ్యు లాదటఁ. 214

- సీ. కొండ అంజనమహాపథకసన్నిభదేహు లంగుఁ గొండఱు కాంచనాభతనులు
మఱికొండ తాగ్రహాన్తదభికరాక్షసు్యు బురుద్దీప్త వాలభీకరులు కొండ
అమలస్ఫటికదేహు లమరోపములు కొండ అదె గర్జనముల నియ్యవని పగులఁ
దానకాంఘ్రిద్యుతదత్తనాశేఠులై యనలమైనను జొత్తు మహిమలేంద్ర
తే. దంష్ట్ర లైనను డుల్లము దండధరుని, గూల్తు మిదెముఁ జూడు రఘూత్తమోత్త
మా! యటంచురు జనుచెంచుమహితకీక, సైన్యములుగంటెక్రిరామచంద్రయిపుడు.
- ప. ఫలమాలాశనులు మఱియును. 216
- సీ. శోటిభల్లాకముల్ గొలువ మన్నంత్రిన త్తముఁడు జాంబవదాఖ్యఁ దనరు నితఁడు
పటుబలాధ్యుఁడు జగత్ప్రణందనుఁ డాంజనేయాఖ్యఁ దనరు దుర్జయుఁడితఁడు
సలసీలగవయపసనగంధమాదనగజబలీయుఖగవాక్షుమమదారు
లలఘుఁ డితఁడు తండ్రియగు నాంజనేయుని కమరఁ గేసరియనునాహ్వాయుండు
తే. వీర లండఱు ముఖ్యులు వీర వర్య! శక్రతుల్యపరాక్రముల్ సాహసులును
గోటిశోటివనాకను ల్గొలువ నిన్నుఁ, గొలువ వత్తురు నీయాజ్ఞఁ దల ధరించి. 217
- మ. త్రక్షోకి. వీఁడె వాలితనూజఁ డచ్చుతవీర్యవంతుఁడు దైత్యులక
బోడి మెల్ల నదంచుఁ దండ్రిని బోలుబాహుబలంబునక
జూడు మంగదు నర్కతేజఁడు సొంపుమీఱఁగ బ్రాణముల్
వీడ నేఁ డిటు బున్నవారు తవేప్పితం బొగఁగక గఫుల్. 218
- ప. పర్యతాగ్రంబులకు కాఘానిచ యంబులనుం బోరుగలుప నేరుపరులును నీకు వశప
ర్తులును గావున క్షమునందనా! చిత్తంబుకొలంది నవధరింపుం దనిన రాఘవుండు
నుగ్రీవుం గొఱిలించుకొని హర్షాశ్రుపూర్ణలోచనం డై యిట్లనియె. 219
- చ. ఎఱుంగును నీగుభక్తి మది సెంతయు సంతస మంది తింక నీ
వశయఁగ బంపు భూతనయ సంచన సర్వదికాళికే మహీ
ధకసమకాయలక బనిచి దక్షిణదిక్తటికే బ్రియంబుతో
నరయ నుషేణసీలపవనాత్మజజాంబవదంగదారులక. 220
- ప. మఱియు శరభమైందద్వివిరు లాదిగాఁగలవారల సుహృద్బలవేగులం జూచి. 221
- అథా సుగ్రీవుఁడు సీతను వెదకుటకు వానరవీరులం బంపుట. అథా
చ కపివరులార! భూతనయఁ గన్గొని మాసములోన రండు నే
నుపశ్యతిఁ బల్కినట్లు గన నోపక మాస మతిక్రమించి యే
కపి చనుచెంచువానిఁ గడికిండ్లు చేసి ముహూర్తదండనక
కృష్ణకతదేహుఁ జేతు నన వారును మ్రొక్కి చనంగ రాముఁడుక.

చ. పవనతనూజాఁ జీరి కులపావన! నీ కిది యానవాలుగా
శివకరమైన ముద్రిక ప్రసిద్ధము నాదగు రామనామ మిం
దవిరళమై చెలంగెను రహస్యముగా ధరణీజ కిష్టు గం
ధపహసమానవేగ! ప్రమదంబునఁ బొమ్ము శుభంబు నీ కగుకా. 2223

ప. నీపరాక్రమం బెఱుంగుదు ననుచుఁ బనిచిని వారును దిగిభరాజకర్ణకోటరంబులు
వగుల సీంహనాదంబులు నేయుదు వెడలి. 2224

చ. వెదకఁగఁ జొచ్చి రంత బృథివీధరగహ్వరకాసనంబులకా
బొదలు ధరాధరంబులను బుట్టల వాగుల నిమ్మభూములకా
ముదివెదు తెల్లఁ గ్రీక్కిరిసి మోసుటు ద్రిష్పఁగరానివోటులకా
బదపడి ధారుణీనుత సపారలాఘ్యులు వానరోత్తిముల్. 2225

ప. ఇట్లు వెదకుచుఁ జనిచని వింధ్యభూధరంబున భీషణాకారుండును బర్వతోపయండు
నగుచు వనగోచరంబులగు మృగంబులను గజంబులనుం దిను నొక్కనిశాచరం
గాంచి రావణుం డని కిలకీలాశబ్దంబులు నెలంగ ముష్టిప్రహారంబుల వానిం బొడిచి
కాఁ డనుచు వదలి యమ్మహాభయంబునఁ బిపాసాపరవశు లై తిరుగుచు నెందును
జలంబులు గానక శుష్కకంఠంబులఁ బెదవులు దడుపుకొనుచుఁ జనిచని యార్ద్ర
పక్షంబులై హంసక్రాంచంబులు చనుచెంచుతృణులైనవృతంబు నగు నొక్క కంద
రంబుఁ గాంచి యిందు జలంబులు గల్గు నిశ్చయం బని ముంగు మారుతాత్తజాం
డతీసాహసంబునం జొచ్చె నప్పిఱుండ నభిల వానరులు నొండొరుల బాహుదం
డంబు లూఁతగాఁ గొని గాఢాంధకారంబగు నమ్మహాహ్వరంబున నతిదూరం
బరిగి 2226

క. కనుఁగొనిరి విమలజలఘన, వనరుహకలితంబుఁ బక్ష్యఫలభూతయంతం
బనుపమపక్వాన్నయంతం, బనిమిషవనసిభము వనము నగచరహిరుల్. 2227

ప. కాంచి మనుష్యవర్జితం బగుట వెఱుంగంది కొంతదూరంబు చనిన నచ్చట. 2228

నీ. తనప్రభారాశించే వన మెల్ల వెలుంగంగఁ గనకపీతమున నిల్చినమహాత్మ
సతతదివ్యజ్ఞానసహితఁ జీవాంబరఁ గని భయభక్తి విందన మొనర్ప
నమ్మహాభాగ యయ్యగచరేంద్రులఁ జూచి యెవరు మీ రిందుల కేల వచ్చి
చరియించెదరు పల్కుఁ డెఱుంగంగ నన జగత్ప్రాణనందను డిట్లు పల్కె నపుడు
తే. దేవి! సాకేతపుర మేలు ధీయుతుండు, దశరథేశ్వరుఁ డమ్మహాధవున కగ్ర
తనయుండగు రామచంద్రుండు తండ్రిపనుప, పనమునకువచ్చివైత్యుచే వెలితనచట.

క. తోలుపడి భానుజాని కను, కూలంబుగ వారిఁ జంపి కువలయమున ము

మృ లలన వెదకఁ బనుపఁగఁ, బోలఁగఁ జనుచెంచి యగ్గఁ బొరలి పిపాసక. 230
 క. నీమందిరమున కెప్పుడు, నే మరుచెంచితిమి యెవ్వ రీ విటు తెలియం

గా మామఁ బట్టు మన నపు, డామహితచరిత్ర యిట్లు లనియొక దరుణి!. 231
 ఉ. వానరులార! మీమనసు వచ్చినయట్టి ఫలాధికంబులక

ఊని యథేచ్ఛ రం డెఱుంగ నొప్పుగఁ జెప్పెద నన్న వారలుం
 బూని ఫలంబులు న్నధువుఁ బొట్టులు నిండఁగఁ గ్రోలి తృప్తు లై
 మానినిఁ జేరి నిల్చినను మారతి కెట్ల నె న క్తపస్వియుక. 232

చ. ఇట్లు బద్ధాంజలిపుటులగు వానరులయందు హనుమంతుం గాంచి యద్వివృద్ధకృన్
 యిట్లనియె. 233

క. విను విశ్వకర్తనందన, యన హేమ వెలుంగు నదియు సభవుని నృత్యం
 బున సంతసం బొనర్పఁగ, ఘనమగు నీ పట్టణంబు గరుణించె గృపక. 234

ప. అదియును. 235

క. ఆయతాయతవక్షంబులు, నయ మొప్పుగ నిల్చి యేను నమినసఖ్యం
 బు నొనర్ప బ్రహ్మపురమున, కు యథేచ్ఛం జనుచు నాడుకోరిక లొసఁగక.

వ. తలంచి విష్ణుతత్పర నై మోక్షంబుఁ గాంక్షించు నన్నుం గనుంగొని నీవును దపంబు
 సేయుచు సర్వప్రాణినిర్జితంబగు నిష్కహాభివంబున వసియింపుము త్రేతాయుగంబున
 దశరథరాజునందఱుం డై నారాయణుండు శ్రీరామాభిధానంబున జనియించి
 భూభాంపాంశాంబు వనంబున సంచరింపుచుఁ దత్పతీమణిని రావణుండు గొని
 పోయినఁ దదన్వేషణాంబు వీరవానరసందోహంబులం బనుపవారును నీగుహాప్రాం
 తంబునకు రాఁగిలరు. వారిం బూజించి చనినపిమ్మట రామచంద్రుని భజియింపుచు
 సనాతనంబును యోగిగమ్యంబును నగు విష్ణుపదంబు నొందెద వని బ్రహ్మలోకంబు
 నకుం జనియె పవననందనా! మద్వృత్తాంతం బిదియ యింక రామచంద్రుం గనుం
 గొన నేఁగెద మీరును. 237

అ. కనులు మూసికొనుడు కడువేగ నన నట్లు, నేయఁ దొంటిభంగి వాయుబాది
 వృక్షచరుల నెల్ల వే వనంబున డించి, చనియె రామచంద్రు సముఖమునకు. 238

అతి స్వయంప్రభ శ్రీరాముని సన్నిధానమున కేఁగుట. అతి

వ. చని యచ్చట. 239

సీ. నీలజేమూతసన్నిభవర్ణ సంపూర్ణ చంద్రాన్యఁ గలితవికాలవత్స
 నాజానుబాహు కర్ణాంతిలోచను జటాకోటిరశోభాధ్యుఁ గువలయేళు
 సర్వలక్షణయుక్తు సర్వభూతస్థిత సజా కాంతు సర్వజ్ఞా నప్రమేయు
 యకరానుజీర్ణ కృష్ణాజినాంబరు నిత్యు వేదాంతగోచరు విబుధవంద్యు.

తే. సానుజా సకీశవర్య నీశ్వరు విశుద్ధకలితమాయాస్వరూపు రంగత్పితాపు

నాదిసారాయణుఁ బరేశు ఖేదమోద, రహితు సీతాభిరాము శ్రీరాముఁ గనియె.

ప. ఇట్లు దూరంబునం గాంచి యతిరథసంబునం జనుచెంచి ప్రదక్షిణంబు చేసి నను
స్మరించి యిట్లనియె. 241

ఉ. నమినభక్తి మ్రొక్కెద ననాభుఁ బ్రోచెడు దేవరాయ! ॥

క్కమ్ము మహోగ్రహ తపము కల్పసహస్రము నొక్కశైలమం

దిష్టుగ దేహ మెల్లఁ గృశియింప నొనర్చి మఖింపగాను హృ

ద్యమ్ముగు తాపకాంఘ్రివికచాబ్జము నేఁ డిట్లఁ గంటి రాఘవా. 242

ఉ. నాదుతపంబు పండె శరణంబు చొరక బహిరంతరంబులక

హోది నను స్రవతములనుండియుఁ జూడఁగఁ బోలు దీవు దా

మోదరమాయ కావలన నుందుప యిట్టిహానుభావు ని

ఖేదుఁ బరేశు నేక్రియను గీర్తన నేయఁగ నేర్తు రాఘవా! 243

ప. దేవా! నీవు వేషధారిచందంబున యోగమాయాయవనికాచ్చున్నండవై యజ్ఞానద

మ్బులకు నెఱుంగఁ బడవు మఱియు భక్తియోగంబు పఠమభాగవతోత్తములకు నెఱిం

గింప నుదయించిన నిన్నుఁ దామసి నయిన యే నెవ్విధంబున నెఱుంగ నోవుదు.

లోకంబుల నొక్కొక్కరు నీదుతత్త్వం బిందుకుంతి యెఱుంగుదురు నీదురూపం

బునాదుహృదయకమలంబున నెల్ల కాలంబు నిశ్చలంబుగ వెలుంగుంగావుత! మోక్ష

సాధనంబు నీదుచరణకమలదర్శనంబు లేకునికి సకలపాపంబులకు మూలంబును

నగుఁ గావున మానవుండు ధనపుత్రిక శ్రాదివిభూతిపరిదర్శితుఁ డై యకించనధ

నుండవగు నిన్ను నెఱుంగ నోపఁడు రఘునందనా! నిష్పత్తిగుణరూపా! నిష్క్రించ

నధనస్వాత్మాభిరామా! నిర్గుణాత్మకా! నీకు వందనం బగుఁగావుత! నిన్నుఁ గాల

రూపుండవని యీశానుండ వని యాదిమధ్యాంతవర్జితుండ వని సర్వసమవర్తనుండ

వని పురుషోత్తముండ వని పరుండ వని నాదుచిత్తంబున నెఱింగెద నెవ్వరిచేత

నైనను నరలోకవిడంబనంబగు నీదుచేష్టితం బెఱుంగంబడెడు వాకలు నీదుమాయా

వీడితాత్తులై తాదృశాద్భుతకర్తృబుండ వగు ని న్నెఱుంగంజాలరు. మఱియుఁ

గొండ జూండ వని సర్తకుండ వని యీశుండ వని లోకవిడంబనార్థింబు దేవతిర్య

జ్ఞును ష్యాదిజన్మకర్తృంబులఁ దత్ర్యతగుణకథాశ్రవణంబుల జనులు భవనాగరంబు

తిరియింప నభోక్షుండ వివ్వధంబున జనియించితి ఎనుచుఁ బల్కెదురు

మఱియును. 244

నీ. కొండలు దశరథకువలయేకుతపంబుపంటవై కలిగినప్రభుఁడ వంచు

మఱికొండ అంతాప్రేమను నిన్నుఁ గౌసుల్య కొనియాడఁ బుట్టిన ఖనుడ వనుభు

- నింకఁ గొందఱు యామినీచరాళి నడంప విధి వేడ నరుడవై వెలసి తనుదుఁ
బలుకుమందురు నీదుభవ్యచారి త్రముల్ వినినఁ బఠించిన జనులు భవమ
తే. హృద్ధి వాఁటుదు రీశ! గుణాశ్రయుండ, వనఘండవు సతిరిక్తుండ వైన నిన్ను
నీదుమాయగుణావృతస్తే దసర్పు, నేను దెలియంగఁ గలనె నన్నా వినుత! 245
- ప. నీవు స్తోత్రంబునేయ నవిషయండవు మఱియును. 246
- చ. జనవర! ని న్బజింతు శరణాలకరాసనహస్తు సానుజాన్
మునిసుతుఁ దీక్షపాదు సన మోదము నొంది ఐరంబు వేడు మీ
ఐనిన రఘూత్తమా! యెచటికైనను నే.గిన నిల్చియుండినన్
ఘనమగు నీదుభక్తి మదిఁ గల్గఁగఁ జేయుము నిశ్చలంబుగన్. 247
- ఆ. మఱియు నీదు నామమంత్రాత్మరంబులు, పలుకునట్లు జిహ్వా పరమభాగ
వతులతోడ మైత్రి సతతంబు గలుగంగఁ, గరుణ నొసగు విమలకమలనయన. 248
- ప. వెండియు. 249
- చ. ఆనురీపభక్తిఁ గొల్పెద ఘనాభిము లత్కణఘానుతాసమే
తము శరకార్తుకాంకినుఁ బఠంగనిభోజ్జ్వలరత్నకుండల
ప్రముఖవిభూషణాఢ్యముఁ గృపాకరమున్ రఘు నాధరూపమున్
శమససమప్రతాపమును సన్న నివంద్యకథా లాపమున్. 250
- ప. ఇం కితరంబు భజియింప నొల్ల వనినఁ గరుజించి మహాయోగినియు స్వభక్తయు
నగు స్వయంప్రభం గనుంగొని రామచంద్రుం డిట్లనియె. 251
- క. పనితా! విను బదరీపన, మునకేగి మదియ నామమాను నతిభక్తిం
దనర జపేంపుము పరమా, త్తను ననుఁ జెంచెదవు శుభతమం బిది సీతున్. 252
- ప. ఈభవవర్గకంబు కీడెదవు నిశ్చయంబు. 253
- చ. అని యిటు లానతిచ్చిన స్వయంప్రభ సంతస మంది రాఘవుం
గనుంగొని మ్రొక్కి యాబదరీకావనభూమికి నేగి రామచం
ద్రునిపదపద్మము ల్భవమదూలఁ దలంపుచుఁ ద్యక్తదేహ యై
కనియెఁ బరంపదంబు సనకాదినతంబు హిమాద్రినందనా! 254
- ప. ఇల్లమృతసారతుల్యంబులగు రామవాక్యంబులఁ దరుసండజ్ఞాప్తంబగు ఒదరీపనంబున
స్వయంప్రభ ముక్తి నొందె ననుచు గౌరీకాంతం గనుంగొని యవ్వలితెఱంగు
భుజంగవ దం డిట్లనియె నంత నిశ్చట నిఖిలవానరలను జనకసందనం గనుం
గొని మిక్కిలి విరళింపుచున్న గవయంబునందఁగదం డిట్లనియె. 255

- చ. మన మిటు న్యౌరమానటు ప్రమంబుగ నిగ్ధహయందుఁ గాలముకొ
జొనిపితి మింక భూతనయ చొప్పొకయింతయుఁ గానమైతి మి
ట్టినజానిఁ గాన నేఁగిన గొకింతయు పైఁపడు చంపు నందు న
స్తునఁ బరిమార్చు శాస్త్రవతనూజాఁడటంచు విరోధబుద్ధియై. 256
- ఉ. ఎక్కడిప్రేమ భానుజాన కింతయు రామకటాక్షపీఠణ
న్నిక్కము నిల్పియుంటి నతిసీచుఁడు మాత్యసమానఁ దారఁ బెం
పెక్కి రమించువాఁడు పధియింపక యుండునె నన్నుఁ గాన నే
నిక్కడ ప్రాణముల్ విడిచి యేగతి మృత్యువునైనఁ జెందెదన్. 257
- క. అని రోదన మొనరింపఁగఁ, గని వనచరు లిట్లు మేము గలుగఁగ దుఃఖం
బున నొందఁ దగునె తండ్రీ! విను మింక సాధనముకుభము వెలయును నీకున్. 258
- ప. అది యెట్లు లనిన. 259
- క. మనమందఱ మియ్యవలం, బునఁ జొత్తము రాముఁ డెఱుంగఁబోలఁ డెఱిఁగినకొ
దునుమంగనోపఁ డని యవ్వనచరు లిటు పల్కు జాంబవంతుం డపుడున్. 260
- ~*~ జాంబవంతుం డంగదాదివానరుల శోకము నివారించుట. ~*~
- చ. కనుఁగొని దుర్విచారములఁ గాఁగలదే మిటు వాలిపుత్త్రునికొ
ఘనముగఁ జూచు లక్షణునికంపెను రాముఁడు నమ్ము తాకవం
దనయుఁడ వౌట సౌరుఁడును దండ్రీగతిం గడఁచించు నేఁడు ని
ట్లునుటయే గాని నిల్వఁగలకయ్యె ప్లనంగుల సచ్చటందఱున్. 261
- ప. అదియునుం గాక. 262
- చ. కనుఁగొనఁ జాల రందఁ డెఱుంగక తఘనాయుషఘోరసాయకం
బున కెదురే తలంపఁగను భూధరము ల్పుణతుల్యవానరుల్
వినుము మహర్! మర్కటుల వెఱులభంగిని బోక యేను బ
ల్కినగతి నమ్ము గోప్యమును గేశవజన్మ కథాకలాపమున్. 263
- క. నారాయణుఁ డన్వయఁ డమ, రాగుల నిద్రింప రాఘవాఖ్యను మనుజా
కారమునఁ బుట్టె భువనా, ధారుండగు ఛణివిభుండు తదనుజాఁ డయ్యెన్. 264
- ప. బ్రహ్మప్రార్థితజన్మండు వెండియు. 265
- తే. మోనాకారిణి మాయ వైదేహి యయ్యె, నతనిపార్ష దవర్గంబు లకయ మనము
విష్ణు వెనువలనియుండు వెలయ మాన, వాక్యతిని నిట్లు స్వేచ్ఛావిహరలీల. 266
- క. చరియించె నతనిమాయు, ధర జరియించితిమి తొల్లి తప మొనరింపం
గరుఁడించె బాన్స దత్వము, కరమర్థి బరాత్పరుండు కపికులతిలకా. 267

- క. మన మిప్పటికైన మునుండుని భృత్యుల మగుదు భక్తితోడఁ జరింపక
ఘనముగ నలవై మంతముఁ గని నుభయించెదము తొంటికరణిని ఐత్వా 269
- చ. అని యివ్విధంబున జాంబవంతుం డంగడునకు బుద్ధి గజపునుఁ జని వింగ్రహాధ-
రంబుఁ గాంచి యచ్చట భూమినందన నెఱుంగం జాలక పవిత్రంబగు దక్షిణ
సముద్ర తీరంబున మహేంద్రశైలంబు నెక్కి. 269
- చ. కనుఁగొని దుర్విలోకము నగాధజలంబును భీతివృద్ధ నం
బనుపముమైన దక్షిణమహాంబుధిఁ గాంచి సమస్త వానరుల్
మనముల భీతి నొంది యట మంతనము ల్పానరింపఁ జొచ్చిరి
ట్లని నిజబుద్ధి మీఱి వికచాంబుజపత్రవికాలలోచనా! 270
- చ. జనకజఁ గానమైతి మని చయ్యన నేఁగిన నుగ్రదండన
ల్పనల నొనర్చు నక్కజాఁడు మానఁ డొకింతయుఁ గాన వానిచే
తను మృతికొందుకంటె నుభదం బిట చచ్చుటయందు దర్భ లా
య్యన వికదంబుగాఁ బఱచి యందఱు మేనులు చేర్చి యచ్చటకా. 271
- ప. దృఢనిశ్చయమై శయించి రయ్యవసరంబున మహేంద్రాచలకుహాప్రాంతంబున
నుండి యొక్కవర్షతాకారంబగు గృధ్రంబు మెల్ల మెల్లన చనుదెంచి యచ్చట
శయనించియున్న వానరులం గనుంగొని సంతసంబున నిట్లనియె. 272
- సీ. కలిగె నాహారంబు కరుణించె దైవంబు దినము నొక్కొకనిగఁ దినుదునుండు
నన వానరులు భీతు లగుదు నక్కట రాముకార్యం బొకింతయు నిర్వహింపఁ
జాలమైతిమి నేఁడు జలధితీరంబునఁ గ్రూరగృధ్రమునోటఁ గ్రుంగవలసె
సెంతగర్హతుండు సంతతంబు జటాయు ఐహవా రాఘవు కార్యమం దడంగి
- తే. కనియె యోగులకైనఁ జేర్చొనఁగరాని, విష్ణుపద మన సంపాతి విని కపీంద్రు
లార! కర్ణామృతంబు లై చేరె మీదు, వాక్యములు మీర లెవ్వరివ్వార్థిదరిని. 273
- ప. శయనించి జటాయు పని భాషించెదరు మీకు భయంబు లేగు పలుకుం దనిన
నంగదుం డిట్లనియె. 274
- చ. వినుము రఘూత్తమండు జనవిశ్రుతుఁ డాశఁడు తండ్రిపంపునకొ
వనమున కేగుదెంచి నిజవల్లభఁ గోల్పడి వచ్చుమండఁగా
మును దనుజండు నీతఁ గొనిపోవఁగ ఘోరరణం బొనర్చి య
ద్వజునిచే జటాయు పవిత్రంబగు దార్ధ్యము మాలి యచ్చటకా. 275
- ప. రామార్థంబు విదళితపక్షుండయి కూలి తద్వృత్తాంతం బంతయు రాఘవున కెఱిం
గించి యతనిచే దగ్ధదేహుం డయి యాత్మణంబ రామసాయుజ్యంబు నొందె నంత

రాఘవుండును నుగ్రీవుతోడ సగ్నిసాక్షికంబుగ సఖ్యం బొనరించి దురాసదుం
డగు వారి నుక్కడంచి తద్రాజ్యంబు నుగ్రీవున కొసంగె నేమను నుగ్రీవునిపం
వున సీతాశ్వేషణంబు నేయం జనుడెంచితి మింతకాలంబు వ్యర్థంబుగ నిగ్గుహా
భ్యంతరంబునం గడచె నిటుజనకనంద నెఱుంగక చనిన నుగ్రీవుండు మమ్ము నుగ్ర
దండనల పాలొనరించుం గావున.

276

క. నీ వెజిగిన నెజిగింపుము, రావణుఁడెఱుగ గనిన ఐవచరాధిపులారా!

మీవాక్య మేను బల్కెద, నీవననిధిఁ జేర్చుఁ డిప్పు డెలమిని నమ్ముకా.

277

ప. జటాయువునకు జలంబు లొసంగవలయు నాకు ననుజాం డగు ననిన నట్ల నేయ
జలంబు లొసంగి మకలి వానరులు నిజస్థానంబునం జేర్ప నుఖాసీనుండై యిట్లనియె.

క. వినుఁ డిచట నొక త్రికూటం, బను పర్వతమందు లంక యనఁ దగుపురమం
దనువొప్పు నశోకవనం, బున రాక్షససతులు గొలువ భూసుత దనరుకా.

279

తే. ఆమర నిచటికి శతయోజనములపాడవు, నను మహాంబుధిమధ్యమందున జెలంగు
లంక గృధ్రత్వమున నాకు లక్ష్యమొప్పుఁ, గానుపించును గనుపించు జానకియును.

క. ఇమృకరాలయ మెవ్వఁడు, సప్తతితో దాఁటు నట్టి సామర్థ్యఁడు వాఁ
డమహిసుత గనుఁగొని వే, గమ్మునఁ జనుడెంచు శుభము గడలుకొనంగకా.

281

ఉ. ఏను దళాన్యు భ్రాతృహరు నెంతయుఁ ద్రుంచెదఁ గాని పక్షము
ల్లేనితెఱంగునం బలకలే కిటు లంటిని మీరు యత్నము

లూనుఁడు యిజ్ఞ పాలయుముఁ బొల్పుగ దాఁలుఁడు రామచంద్రుఁడ
ద్దానవుఁ ద్రుంచు నెంతపని దార్కొనినకా నియసంబులోపలకా.

282

క. శతయోజనాయతంబై, యతులితమగు జలధి దాఁటి యపనిజమను స

మృతిఁ బల్కి వేగ రాఁగల, యతులితబలశాలి యెవ్వఁ డరయుఁడు మీరల్.

283

శ్లో. సంపాతి తనపూర్వవృత్తాంతం బంగదాదుల కెఱింగించుట.

ప. అని పలికినతెఱంగుకథనంబుచేసి తదనంతరక్రమం బుమాచేమితోడ నీశ్వరుఁ డిట్లను
నాసంపాతి మరలఁ దనపూర్వవృత్తాంతం బిట్లని పల్కఁదొడంగ

284

మత్తకోకిల. అగచరోత్తములార! యేను జటాయు వన్నయుఁ దమ్ముఁడుకా

మిగులదార్ఢ్యపరిక్ష నేయ నమేయబాహుబలంబునకా

గగనమార్గమునందు భానుని గావ నేగి తదీయచం

డగరిమోజ్జ్వలదగ్ధపక్షుఁడనైతిఁ గూలితి నిద్ధకకా.

285

ప. అప్పుడు.

286

తే. నాదుపక్షంబు లండఁ గా నూఁది బ్రతికె, నజటాయువు యేను మధ్యందివార్క
తప్తపక్షుండ నగుడు భూధని బడితి, వింధ్యహృతమునఁ గపిపీరులార!.

287

వ. ఇట్లతిమాతపతనంబున మూర్ఛనొంది దినత్రయంబునకు మరలఁ బ్రాణంబు లొంది దగ్ధపత్నండనై . 288

తే. దేశములూ పర్వతములూ చెలియలేక, భ్రాంతచిత్తుండ నగుచు రెప్పలును చెఱచి యచట పుణ్యాశ్రమముఁ గాంచి యల్లనల్ల, నేఁగిననుజంద్ర మస్సను యోగివిరుఁడు.

క. కనుఁగొని సంపాతీ! మును, ఘనబలుఁడవు రెక్క లిట్లు కాలినవిధ మే మన నివ్విధంబుఁ బల్కుచు, మునుకొని శోకింప మాని ముదమున నన్నున్ 290

ప. కనుఁగొని దయాశ్రీచిత్తుండై యిట్లనియె. 291

సీ. వినుము పక్షికులేంద్ర! తనువు మూలము దుఃఖములకు దేహము కర్తమునను బుట్ట హంకారమునఁ గల్గు నమ్రేనునందునఁ గర్తంబు తెల్లను గల్గఁచుండు

నదియుఁ జూడఁగ నవిద్యాసంభవ మనాదిజడము విచ్చాయచే సంతతంబుఁ

దనరుత ప్తంబునై యెనయు నయఃపిండమట్లు నందునను దాదాత్మ్యభావ

తే. మునను జెందుచు దేహంబు మొనసి చేత, సత్వ మొందుచు దనువు నే ననుటనాత్మ కును నహంకృతివలనను దనరు నదియె, మూల మగుచుండు సంసారమునకుఁ చెలియు.

ప. మఱియును. 292

ఆ. అమరు నిర్వికారుఁ డగునాత్మ కగునె తా, దాత్మ్యభావ మింకఁ దనువు కర్త కర్త నే నటంచుఁ గడఁగి జీవుఁడు కర్త, ములు నొనర్చి ఫలముఁ బొందుచుండు.

ప. మఱియు జీవుండు. 293

చ. ఆరయ స్వపుణ్యసావఫల మాని యధోర్ధ్వములైన లోకముల్ పోరిఁ పోరిఁ జెందుచున్ సతతపుణ్యుండు స్వర్గము నొంది సౌఖ్యసం భరితుఁడ నొడు నంచుఁ జని పల్లఱుఁ దత్ఫల మెల్ల నొందుచున్ దఱిఁగినఁ గూలు భూసలిని దాను నధోముఖుండై విహంగమా! . 294

ప. ఇట్లు దేహం బే నను మిథ్యాతాదాత్మ్యాధ్యాసచేత జీవుండు కర్తవోదితుం యిచ్చలేక యుండియు కళాంకమండలంబునం బడి యందు నీహారసంయుతుండై ధాన్యంబులయందుఁ జెంది తడవుకాలంబు నిలిచి యంతఁ జతుర్విధభక్త్యవస్తుస్వ రూపుండై పురుషునిచేత భుజింపబడి రేతోరూపంబున ఋతుసమయంబుఁ శ్రీయోనిసంచితుండై యోనిర క్తంబునం గూడి యొక్కొక్కదినంబునకుఁ గల లంబయి రూపత్వంబునొందు నంత నయిగురాత్తంబుల బుద్బుదాకాశంబగు పేళిత్యంబు నొందు నంత నొక్కపక్షంబున రుధిరపరిపుత్రంబగుఁ బంచవింశతి రాత్రంబుల నంశుకంబునొందుఁ గంతంబును శిశుంబును బృష్ఠంబును మగ్ధుఁ బును సుదరంబును మొదలు గాఁగల పంచాంగంబులును గ్రమక్రమంబున మాను

బునం గలుగు రెండవమాసంబున హస్తంబులును బాదంబులును బాహ్యంబులును జానువులును జేలువొందు మూడవమాసంబున నిఖిలాంగసంధులును బాసరింపంబడు నాలవమాసంబున సర్వాంగుళంబును నైవమమాసంబున నాసాకర్ణనేత్రంబులును ఆత్మాసంబుననే యించుకంత దంతపక్తియు నఫంబులును గుహ్యంబును నొప్పు నాఱవమాసంబున న్నుటంబులుగఁ గర్ణానులును బాహ్య మేధోగ్రహ సోదరంబులును నరులకు సంపాదించుపండు నటుపిమ్మట నేడవమాసంబున రోమంబులును శిశుకేశంబులును నుద్భవంబులును నవయవవిభక్తులును సర్వంబును నప్తమమాసంబునఁ జేహూరు నివ్వధంబున స్త్రీగర్భంబు చెలువొందు విహంగమా! యష్టమమాసంబునఁ జైతన్యంబు నొంది నాభిమాత్రంబును నల్పరంధ్రంబున మాతృభుక్తాన్నసారంబుఁ గొనుచు స్వకర్తంబుల నశయింపక గర్భస్థుండగు పిండంబు నృద్ధిబొందుచుండు నప్పుడు మాతృజతరానలతప్పుం డై పూర్వజన్మంబునం దొనరించిన కర్తంబులు స్మరియింపుచు దైన్యభావంబున.

297

సీ. ఆయ్యయో! యోనిసహస్రంబులను బుట్టి తనయాదిభూతబంధములఁ దగిలి న్యాయ మన్యాయ మెయ్యనఁ జూడక కుటుంబభక్తార్థ మల్పలఁ దఱుచు వేడి ధనము నార్జించియుంటిని విష్ణుకీర్తన ల్కలనైనఁ జేయంగఁ గాంచ నైతి నహమా తత్ఫల మిప్పు డనుభవింపఁగ గర్భనరకంబు గలిగె దుర్భక్తము నగుచు తే. శాశ్వతము గానితనువు శాశ్వత మటంచు, నానచేతను నిర్భంగి నాత్మ కింత హితము నేయఁగనైతి నే నిటు స్వకర్త, కలితదుఃఖంబువాలు గావలసె నేఁడు.

ఉ. ఏగతి దాఁటువాడ నిక నీజతరానలభూతకీలలక హా గజరాజపోషణ! మదార్తి హరింపఁ గదయ్య యింక నీ వే గతిగాని వేటొకరు లే రిటు సంతతముక భజింతు రా వే గనవే ముకుంద! తగు నీ తలపోయుట మత్కృతౌఘముల్.

299

క. అని యివ్వధమున జతరా, గ్నిని గుండుచు వేడి యపుడు కేశవుకరుణక జనియించి నిరయ మటు గై, కొనఁబడుపాతపనుకరణిఁ గూలు ధరిత్రిక.

300

వ. ఇట్లు కూలి బాల్యాదిదుఃఖంబు లనుభవింపుచుండు నీవు ననుభవించినవాడవ యవి వర్జింపంబనిలే దివ్వధంబున దేహంబు నేనను నధ్యాసంబువలన నిరయాదికంబులును గర్భవాసాదిదుఃఖంబులునుం గలుగుచుండు నిట్లుగావున దేహదుల మను తను విడిచి దేహత్వ యవలక్షణంబును బ్రకృతికిం బరుండును జాగ్రదాది నిర్దుష్టంబును సత్యజ్ఞానలక్షణంబును కుంధంబును బుద్ధంబును సత్వశాంతంబును నగు పరమాత్మ నెఱుంగవలయుఁ బరుండగు చిదాత్మ నెఱింగి యజ్ఞానజంబగు మోహంబు

విడిచినఁ బ్రాబ్ధవశంబున దేహంబు చనినను నిల్చినను యోగి యైనవాఁ డవిద్యా
కృతంబులగు నుఖదుఃఖంబుల నొందఁడు గావున. 301

క. నీవును బ్రాబ్ధక్షయ, మై వెలసెడునంతపట్టు నహి కంచుకముం
దేవేరవున నెల్పునొ యటు, లీనిహగత్వమున నిల్వ మిఁక నొకటి మదిక. 302

సీ తెలియంగఁబల్కెదఁ ద్రేతాయుగమునందు దశరథాధీశ్వరతనయుఁ డగుచు
నారాయణుఁడు రామనామంబునను బుట్టి జనకునాజ్ఞను ఘోరవనమునకును
జని దైత్యుచే నిజవసితఁ గోల్పడి భానుజాని గూడి జనకనందనను వెదక
వీరవానరులను వెనుక బంప వారును నినుఁ గాంచఁగలరు వారిధిసమీప

తే మునను నీవును జనకనందనతెజంగు, పలుకు యాధార్థ్యమున సంత పక్షయుగము
గలుగు ననిసోముఁడెనుఁ పలిక నిల్లు, చూడుఁ డిదే పక్షములుగల్గెనాంపుమీఱ.

తే. స్వస్తి గలుగును మీకుఁ బ్లవంగులార, చనియెదను మీరు ఘోరమౌ జలధి దాఁటి
జనకనందనఁ బూజఁగ నె సరభసమున, మరలి చను దెంచుయత్నంబు లతయుఁడిపుడు.

ప. అదియునుంగాక. 305

ఉ. ఏవళమేళునామ మొకయింత తలంప భవాత్సవంబునం

దాపద తెల్లఁబాసి చను నమృతానీయముతుందమందిరాం

శోపరిసౌధమందునఁ గనుతేస్థితుఁడై చనునట్టి రామధా

త్రిపతిదూత తానఁట నదిపతి దాఁటంగ నెంత మీకిటక. 306

ప. అట్టి త్రిలోకస్థితకౌకకుండగు రామునివారలగు మీకుఁ గొఱతె గలుగ నేరదనియె
నని తదూర్ధ్వకథనంబు పార్యతితోడ మహాదేవుం డిట్లనియె. 307

అంకి అంగదాదులు సముద్రము దాటుట కాలోచించుట. అంకి

తే. అనుచు నిటు పల్కి సంపాతి యరిగె నపుడు, హర్షసంయుక్తు లగుచుఁ గీశాధిపతులు
జనకనందనఁ గనఁగొనుమనము లలరఁ, బలికి రొండొరు లవ్వార్ధిఁ గలయఁజూచి.

క. కని నక్రగ్రాహతరం, గనికాయధ్వనుల దిగిభక్తాచ్చదమై

తనరు పయోనిధి నెవ్వఁడు, మునుకొని దాఁటంగఁ గలుగు నుఖ్యుం డిందుక. 310

ప. అనిన నంగదుం డిట్లనియె.

చ. వినుడు కశీంధ్రులార బలవిశ్రుతమూర్తులు నంద జీందులొ

వననిధి లీల దాఁటి కఘుపల్లభుదేవిని గాంచి మమ్ములం

గనికర మొప్పు బ్రోచు ఘనకార్యధురంధరుఁ డెవ్వఁ డొక్కొ వాఁ

డనయము రామలక్ష్మణుల సర్కతమాజాని బ్రోచువాఁ డగుక. 311

ప. కావున.

312

అ. మమ్మఁ బ్రోవఁ గల్గు మహితచారిత్రుండు, దలఁచ నెఱఁదో వాఁడు దడయవలన
దిప్పు డనిన బ్రహ్మ లెల్ల నూరకయుండి, యొకరి నొకరు చూచికొనిరి యపుడు.

ఎ. అది గనుంగొని మరల సంగదుం డిట్లనియె. 314

క. మీరలబఁములు పలుకుఁడు, కూరిమితో నరసి పలుకఁ గొనకొను ననినకొ
వారలు దశయోజనములు, వారిక గొని తచ్చతాంకపథ్యంతంబుకొ. 315

తే. పలుకఁ దొడఁగిరి తమతమబలము లపుడు, జాంబవంతుండు తనదైవజవముఁ దలఁచి
జలధి తొంబదియోజనంబులు చనంగ, నోపుదును వృద్ధు నటమీఁద నోప ననియె.

వ. ఎందు కనిన. 317

క. మునుపు త్రివిక్రమదేవుఁడు, ఘనమగు చరణమున జగముఁ గప్పినయపు డా
ఘననకుఁ బ్రదక్షిణత్రయ, మొనరించితిఁ దద్విధానమున నతిభక్తికొ. 318

ఎ. వార్ధకంబును వచ్చి శక్తుండఁగా ననిన సంగదుం డిట్లనియె 319

ఉ. ఈలవణాబ్ధి దాఁటిచన నెంతయు నోపుదుఁగాని మల్మీరాఁ
జాలుదునొక్కొ చాలనొక్కొ సంశయ మన్నను జాంబవంతుఁ డో
వాలితనూజ! దార్ధ్యమున వాలిన బోలుదు వింతనేయఁగాఁ
జాలుదు వైన నిస్సరుపఁజాలము మాకుఁ బ్రభుండ పాలచేకొ. 320

అ. అనిన వాలిపుత్రుఁ డనియెఁ బ్రాయోపవే, శంబు చేత మీఁక ముదంబుతోడ
మనలఁ బ్రోచునట్టి ఘనుఁడు లేఁ డన జాంబ, వంతుఁ డిట్లు లసియె వాలిజనకు.

క. విను మంగడ మనప్రాణము, లనయముఁ గరుణించునట్టి యితఁ డేమి యెఱుం
గనిరీతి నుండె గనుఁగొను, మనిలాత్మ జాఁ డనిలవేగుఁ డని ముద మొప్పకొ. 322

ఎ. హనుమంతుం డేరి యిట్లనియె. 323

సీ. ఏమయ్య! హనుమంత! రామకార్యధుంధరా! యిట్లు నూనంబుఁ బాయకునికి
తగునె సాక్షాజ్ఞకల్పానినందనుడ పీ వెనయంగఁ దండ్రీఁ బోలినఘనుండ
వదని శ్రీరామకార్యము నిర్వహింపంగ జనియించి చెలువొంద ఘనయశుండ
ఎరుణబింబము ఫలం బని లక్షయోజనంబులు లీల నెగసిన యనఘమూర్తి

తే. వనినఁ ద్రిజగద్భయంకరంబగు మహోగ్ర, సింహనాదంబుఁ గావించిచెలఁగి మేను
మును త్రివిక్రమదేవుండు పెరుచుకరణిఁ, బెనిచె నొకపర్వతాభమై తనరునట్లు.

ని. లెమ్ము రామకార్యంబు నిర్వహించి మాకుఁ బ్రాదానంబు నేయు మనిన హనుమం
తుండును. 325

వ. జలనిధి దాఁటెదకొ దివిజశత్రునిపట్టణ మెల్లఁ గాల్పెదకొ
జలజగదాసురుల్ పొగడ జానకిఁ దెచ్చెదఁ బజ్జికంఠరుం

దలలఁ దళంగ మొత్తి యటు దాఁకొనకున్నను ద్రాటఁగట్టి యు

జ్వలమును తత్తిహుటిగిరిసంయుతుఁ డౌనటు లూని వేగమున్.

326

ఆ. పట్టితెచ్చి రామపాదాబ్జములముందు, నుంతుఁగాక యున్న నొనర నీతఁ

గాంచి సేను ముని కడువేగఁ జనుదెంతు, ననిన జాంబవంతుఁ డనియె నపుడు

ఆ. మమ్ము బ్రోచుతండ్రి! విమలప్రతాప! నీ, వేఁతటికిఁ దగుదు వింతె కాదు

చని మహిజఁగాంచి చనుదెంచు మటపెని, రాఘవుండె కలఁచు రావణునకు. 328

ఏ. రాఘవుతోడ మంగు ప్రతాపంబుఁ గాన్పంపవచ్చుఁ గనుంగొని రమ్ము.

329

ఆ. మంగళప్రదంబు మారుతాత్మజ! నీకుఁ, గలుగుఁగాత జయము గలుగుఁగాతి

రాముకాశ్య మెల్ల రహిఁజెలంగెడుఁగాత. విజయశీల! చనుము వేగ మిపుడు. 330

ఏ. మత్రయు జగదీశ్వరుండగు రామచంద్రుకార్యంబుఁ బూని చనియెదవు గావున

నీకుఁ బ్రభంజనండును దోడగుం గాక యని దీవన లాసంగి పునర్దర్శనంబు

శీఘ్రంబుననె కల్గు నని వీడుకొల్పిన మారుతాత్మజ! డును మహేంద్రాద్రిశిఖరం

బునకుం జని యద్భుతదర్శనండై.

331

కా. హ్రుద్యాళినిభోగ్రమై వెలయు లాంగూలంబు భూభృత్యమా

కారంబై చెలువొందు మేనుఁ ద్రిజగత్కల్పాణిసంధామకా

ధారస్యాంతరఘూర్తిమరిహరచింతాసక్తభూతాస్యను

శ్రీ కంజల్లంగ నొప్పె మారుతి జగత్ప్రేక్షిణుల్ దనుం జూడఁగన్.

332

క. అని శివుఁ డంబిక కెఱిగిం, చిసగతి విధి నారదునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం

డును నాకుఁ బల్కె వినుఁ డిం, చనియెను నూతుండు శౌనకాదిమునలకున్. 333

ను. బలభిన్నీలసమానవిగ్రహ! లసత్పాకారసప్తాధ్య! ని

ర్జలవాఙ్మూఢ! క వేదజాతటమహీనుందారగ్రైవేయకుం

డలకేయూరకిరీటభూషణ! మహానాగేంద్రభోగార్ద్రని

శ్చలనిద్రాయత! భక్తపాతకచమూసంత్రాస! రంగేశ్వరా!.

334

ఉత్సాహబృత్తిము.

ధీ! ఘన్నకేంద్రతల్ప! దేవదేవ! సజ్జనాధార! పాంచజన్యవరనుదర్శనోరుహస్త! ని

భారమాధరానతీసుపాలితాంప్రియగ్గ! కా, వేరికాసుతీ! వేదవేద్య! రంగనాయకా.

మాలిని. ఎరసరసిజనాభా! వారిసంభృద్ధనాభా!

నిరుపమగుణసాంద్ర! నిర్మలాహ్లాదచంద్ర!

తరుచరినుతపాదా! ధర్మమార్గానుమోదా!

కరకలితంధాంగా! కాన్తుభోవేత! రంగా!

336

గద్య. ఇది శ్రీమారుతోటముక్తీశ్వరప్రసాదలబ్ధ కవితాపవిత్ర శోటమరాజు భాస్కర

రమంత్రపుత్ర నాగయామాత్యప్రణీతం బయిన శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణం

బను మహాకావ్యంబునఁ దుఁ గిష్కింధాకాండంబు నవ్వంబు సేకాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

సుందరకాండప్రారంభము.

మత్సరచింత్రశయన! మ
హీమండలదక్ష! సంతతేడితదివిజ
స్తాప! విరాజితగౌతమ
భామాళాపార్వితాంఘ్రిపంకజరంగా!.

1

ఎ. దేవా! యవధరింపుము సర్వమంగళం గనుంగొని శతాంకతేజురు డిట్టనియె నట్లు
పవమానసందనుం దానందకందళితహృదయారవింగుం డయి మహానందంబున శత
యోజనవిస్తీర్ణంబగు నమృకరాలయంబు దాటి చన నిశ్చయించి సరమాత్మయగు
రామచంద్రుం దలంచి నిఖిలవానరులం గనుంగొని

2

సీ. ఐనచరోత్తములార! కనుంగొనుం డిదె విహాయసహస్రమున లీల నరుగు నన్ను
రఘునాథు వరశిలీముఖముభంగిని నేగి ధరణిజఁ గనుంగొని మరలి వత్తుఁ
గదూఁ గృతార్థుండనై కడువేగ రఘువీరుఁ గనియొడఁ బ్రాణాంతమునను నెవని
విమలనామము భక్తి నమరఁ దల్చిన ఘోరిసంసారమును పెద్దజలధి దాటి
తే. యవ్యయానందహరిపదస్రావ్రుఁ డగుచో, నరుఁడు నే నట్టి శ్రీరామనామధేయుఁ
డగు పరాత్పరుదూతనై నుతని నామ.మమరఁ జెలుసొంగు నంగుళీయకముఁదాల్చి.

ఉ. ఈలవణాబ్ధి దాటి చను బెంత యటంచు మహాహితుల్యమా
వాలముఁ బెంచి పాదముల నక్రతగాఁగను గీలుకొల్పి దృ
జ్జాలము నవ్విహాయసముఖంబునఁ జేర్చి భుజాళి సాంచి ది
క్పాలురు గాంచ నయ్యుదధిఁ బైకొనె మారుతనూనుఁ డయ్యొడక.

4

క. ఇటు దక్షిణాభిముఖుండయి పలుతరవేగమున నేఁగు పావనిఁ గనియ
చ్చటఁ గల్గు దివిజసంఘము, లిటునటు పలుకంగఁ దొడఁగి రిభసభగమనా!.

5

శ్లో { దేవతలు సురసాభిధానయగు నాగ } శ్లో
మాత నాంజనేయునియొద్దకు బంపుట.

ఉ. ఈకపివీరుఁ డెంతో ఐదే నేఁగెడు లంక జొరంగ నోపునో

గాక తిలంగునో తెలియఁగాఁదగునంచు భుజంగమాత నా

భీకరవక్త్ర నానుకసఁ జేర్చొని నీవు తదీయదోర్భణా

ద్రేక మెరింగి ర మ్మనిర భీత నాసురసాభిధానయ్యున్.

6

క. తగఁ జనుచెంచి భయంకర, ముగ మార్గముఁ గప్పి పలికె ముద మందెద నో

యగచర! నా కాహారము, వగు మిప్పుడు నిన్ను విడువ నందుక తింగున్.

7

ఐ. అప్పుడు

8

మ విను వాతాత్మజుఁ డిట్లు పల్కి నిదే దేవీ! నీకు నే మ్రొక్కెదన్

భునుఁడౌ రాసుమహీకుకార్య మిది వేగం బొప్పుఁ దత్సందరిం

గని యవ్యాకృతము నమహీకున కెఱుంగం బల్కి నీవక్త్రమం

దునఁజొత్తం గరుజింపు మిప్పు డన నత్యుగ్రాస్త్య యై యిట్లనున్.

9

క. నా కాహారమువగు మిపు, డీకొఱగాముల నడంచు మెటు నమ్మును ని

న్నొకపిరవర భక్షించెదఁ, గాకేమి యటన్న రోషకలితాత్మం డై.

10

తే. తెరువు మయ్యానన మటంచుఁ దరిమితోడ, నిలిసె నొకయోజనముమేను నివ్వటిల్ల

నంత సుకసయు వక్త్రంబు నయిరుయోజ, నముల పొడవున వెడఁద యొనర్చె నపుడు.

ఉ. అంత సమీరపుత్రుఁడు నిజాకృతిఁ దద్విగ్రహం బొనర్ప న

య్యింతి నిజానంబు బల మెక్కుఁగఁ దద్విగ్రహం బొనర్చె న

ట్లంతయుఁ జూచి మారుతి తయంబున ముప్పవయోజనంబు లౌ

నంతట యోజనాయతము నాస్య మొనర్చె భుజంగమాతయున్.

12

న. అంత.

13

తే. మారుతాత్మజుఁడంగుప్థమాత్మఁడగుచు, న క్త్రిమనఁ జొచ్చివెడలియోవనితి!యాడు

జొచ్చితి వెడలి వచ్చితి హెచ్చుమీఱ, ననిన సురసయు మెచ్చి యిట్లనియె నపుడు.

చ. ఐనచరవింశవాస! భవద్గరిమం బెఱుఁగంగ దేవతలౌ

పనుపఁగ వచ్చి కాంచితినీ భద్రము నీ కగు వేగ జానకీన్

గనుఁగొను మంచు నేఁగె సురకాంతయు మారుతసుఁగఁ డంత స

వ్యసధి విలంభునప్రబలవాంఛితుఁడై విహగేంద్రుఁడౌచున్.

15

ఐ. చనుచుండె నంత నదీవల్లభుండు మైనాకం బను మణికాంచనపర్వతంబు గాంచి

నీవు వేగంబు మహాసత్వపంచమంబును జగత్ప్రేతనందనండును నగు నాంజనే

యుండు శ్రీరామకార్యార్థి యై చనుమన్నవాఁడు వేగంబ యయ్యగవరోత్తము
సకు సచివుండవు క మ్మేనును సగభ్రువులచేత వర్ధితుండనై సాగరుఁ డనం బరఁగితి
నామహీపతియన్వయంబున దశరథరాజసందనుం డయి రామచంద్రుండు జని
యించె ననిన మైనాకుండును జలంబులు వెడలి మహాన్నతంబును వివిధమణిమ
యశృంగంబునునై శైలంబు దనరార నందు నరాకారుండయి నిలచి వాయునం
దనుం జేరి.

16

ఉ. ఓకపివర్య! యే నిదె మహాదధి పంచఁగ వచ్చి నాఁడ మై
నాకుఁడ నిల్య మింత కరుణా ఫలముల్ గొనుమన్నఁ బల్కె నో
హో కుధరేంద్ర! యీఘము లొప్పుగఁ గైకొని నిల్యఁ బోలు నే
నా కిటు రామకార్యము నొనర్పక యిం చట దానిశృంగమున్.

17

ప. కరాగ్రంబున నంటి మిత్రత్వంబు నెఱపి మహావేగియై చనుచుండె నాసమయం
బున.

18

క. మాయాగ్రహమగు సింహిక, వాయుజుఁ డయ్యుదధి దాఁటి వడి నేఁగఁగఁ ద
చ్చాయ గ్రసించెను నంతట, వాయుజుఁ డరుగంగలేక వడి నుగ్రుం డె.

19

ఉ. ఈవనరాశిమధ్యమున నింతయుఁ గన్నడదేమి చూడ నా
లావు కృశించె నంచు సలిలంబులు గన్గొని యందు సింహికన్
బావని గాంచి వారిధి గుభల్లని మ్రోయఁగఁ గ్రుంగి తచ్చిరో
జావళిఁ బట్టి గ్రుద్ది చరణాహతిఁ జంపి సమీరవేగియై.

20

ప. చనిచని.

21

మ. కనియొక్క గంధవహాత్తజం డచట కంగత్పక్షికోలాహలం
బును నానాఫలసంయుతద్రుమలతామోదంబు శైలంబునం
దున లంకానగరం బనేకవరసాధోపేతమున్ దేవతా
జనహృద్భేద్యము దైత్యరాడ్ఫటభుజాసంరంభసంచారమున్.

22

ఉ. ఏగతిఁ బొత్తు నిప్పురము నేగతి భూసుతఁ గాంతు నైన నే
నిగిరియందునన్ నిలిచి యేపుగ భాస్కరుండ స్తశైలం
దేగిన నూత్నరూపమున నేఁగెద నంచుఁ దలంచె నంతిలో
నాగతిఁ దా నెఱింగి స్వకులాధిపుకార్యమబంచ వేగియై.

23

తే. చనెనొకోయనఁగ్రుంకె నవ్వనజబంధుఁ, డంతఁ దిమిరంబు నగ్గలం బయ్యెఁపుడు
పవనతనయుండు నూత్నరూపము ధరించి, చొచ్చె లంకాపురి ద్వాక మిచ్చుతోడ.

వ. ఇట్లు నూత్నైకాయండై చనుచుండఁ దత్పట్టణంబు రాక్షసీవేషధారియై నిల్చి ధర్మం
చి యిట్లనియె. 25

ఉ. ఓరి వెడంగువానర! మహోజ్వలమా దివిజారిపట్టణం
భీరయి నూత్నరూపమున నేటికిఁ జొచ్చెద వేమిసేతు వం
చారజనీచరాధమ మహాగ్రహి యై పొడువంగ ముష్టిచే
మారుతి దానిపెన్నుకము మ్రగ్గఁగ మొత్తై హిమాద్రినందనా!. 26

ఆ. అంత నదియు రుధిర మెంతయుఁ గ్రమ్ముచు, నేలఁగూలి లేచి నిలిచి పవన
తనయ! నీదుచేతఁ దఱఁగె లంకావైభవ, వంబు నేఁడు కొను జనుంబు నీవు. 27

ఐ. ఇంచుకుఁ దొలిటివృత్తాంతం బెఱింగించెద భూభారహరణార్థంబు తనచేతఁ బ్రార్థితుం
డై యుష్టావింశతిపర్యాయంబునఁ ద్రేతాయుగంబున నారాయణుండు శ్రీరామాభి
ధానంబున దశరథరాజనందనండై జనియించు యోగమాయయు జనకుమందిరంబున
సేతయై పుట్టు రామచంద్రుండును భార్యాసమేతుం డై మహావనంబున కరుగు
దెంచి యచ్చట రావణునిచేత మాయాసీతం గోల్పడి నుగ్రీవుతో సఖ్యంబుసేయు
నుగ్రీవుండును సీతాశ్వేషణంబు నేయఁ బ్లవంగవీరులం బనుచు నందొక్క కాళా
మృగసత్తమండు రాత్రియందుఁ జనుచెంచు నతండును నీచేతఁ జన్పితుండై ముష్టి
ప్రహారంబునం బొడుచు నంత నీవును దుఃఖింప నాసమయంబునఁ బంక్షి కం
పండు దుర్దశాస్రాప్తం దగు నిక్కం బని చతురాననుచేత వింటి నివ్వధంబున.

క. నీచేఁ ద్రుంపఁగఁ బడె రజ, నీచరసా మ్రజ్యలక్ష్మీ నిక్కము మనుజుల్
నీచరితంబులు దలఁపఁగ, నీచారిభయాళిఁ గనరు నిర్మలచరితా!. 29

ఐ. ఇంక సీతవిధం బెఱింగించెద. 30

క. రావణు నంతఃపురసా, ధావళి కటమీఁద శింశుపావనిరుమాహ
నావసుధారుమామున కఘు, భూవల్లభుడేవి దనుజాపాలఁతులు గొలువక. 31

క చెలవొందు నేగఁ గనుఁగొని, తెలియంగను బల్కు రామదేవున కింక నిక
గలియంగ నెంతపుణ్యము, తొలిజన్మమునం దొనర్చితో నేను హరి!. 32

ఆ. పరంగ ధన్య నైతి భవపాశమోచన, యైన రామభక్తి యమరె రామ
భక్తు నిన్నుఁ గంటిఁ బాయక నామది, నిలువవలయు రాముఁ డెలమి నింక. 33

వ. అంత. 34

చ. అనిలతనూభవుండు లవణాంబుధి దాఁటినతత్త్వణంబునక
జనకనుతానురేంద్రులకు సంచలితంబులు నయ్యె నామహా

స్తనయనముతో రఘూత్తముని దక్షిణనేత్రభుజంబు లక్కడకొ
జనులు నుతింపఁగా నదరెఁ జారునరోరుహపత్రలొవనా!.

35

వ. అనుచు ఘాలాంబమందు నిజటుంటినియగు పర్యతరాజనందనతోడఁ దదనంతరన్బు
త్తాంతం బిట్లనియె.

36

అళి హనుమంతుండు లంకలోఁ జొచ్చి నీతను వెదకుట. అళి-

క. అంత నిశాముఖున హను, మంతుం డణుమాత్రుఁ డగుచు మనుజాశనసా
ధాంతరగోపురనీమల, నంతట వెడకంగఁ దొడఁగె నవసీతనయకొ.

37

వ. ఇట్లు పరమశోధనం బగు లంకానగరం బంతయుఁ బరీక్షించుచు నొక్కయొడ
నుకపాదపసంబాధంబును రత్నసోపానవాపికాకలితంబును నానాపక్షిమృగాకీర్ణం
బును స్వర్ణప్రాకారంబును ఫలభారానమృశాఖాగ్రపాదపపరివారితంబును నగు
నశోకవనంబుఁ గని ప్రతిపక్షం బరసి గనుంగొనఁజాలక చనిచని నుణి స్తంభకతా
న్వితం బగుచు మేఘమండలంబు నొరయు చైత్యప్రాసాదంబుఁ గాంచి తత్పురో
భాగంబున.

38

నీ. కనియె కాఖాపర్ణకలితమా శింశుపాతరుమాలమున దైత్యతరుణు లెల్లఁ
గొలువ రామా! యని పలుకుచుఁ దలయెల్ల జడకట్టి రక్షించుజనులు లేక
మలినాంబరముచేత మదిఁ గుందు మిథిలేళుకన్యకామణి నిట్లు గాంచి యొక్క
పర్ణాంతరమున నేర్పడఁదాఁగి కడుఁగృతార్థుడఁ గృతార్థుడఁ గృతార్థుడనునేఁడు
తే. కంటి జనకాత్మజను రామకార్య మెల్లఁ, జక్కఁబడియెను నాచేత నిక్క మనుచు
నిలిచె నంతటఁ గలకలకలయటంచు, రవము వీలెంచె దనుజపురాంగణమున.

39

ఉ. ఆనినదంబుఁ దా విని తదంతరపర్ణములందు డాఁగి య
ద్దానవివాధు దైత్యవినితాయుతు వచ్చెడునట్టివాని ఘో
రాసనుఁ గాంచి విస్తయము నంది దృఢంబుగ నుండునంత న
ద్దానవుఁ డేగుదెంచుచును దద్దయు బుద్ధిఁ దలంచె నిట్లుగకొ.

40

వ. అంతకుమున్ను రాణిండు రాఘవుచేత నెవ్విధంబున మరణంబు గలుగు భార్యా
ర్థంబైనఁ జనుదేకండయ్యె ననుచు నిట్లు రామధ్యానతత్పరుండై యుండి యర్థరా
త్రంబున రామప్రేరితుడగు పాపని కామరూపధరుం డై యొంటిగ కాఖాగ్రం
బున నిలిచెనని యాయర్థరాత్రంబున నట్లు స్వప్నంబు గాంచి సత్యంబగు వసుచు
జానకిం బట్టి బంధించిన నవ్వానరుండు రాఘవున కెఱింగించెడు నని యాధచిత్తం
డయి యంజనశైలంబువోలె నిజశరీరంబు వెలుంగ దనుజాంగనాపరివృతుం డై చను
దెంచుచుండె నానమయంబున.

41

క. పనితల కంకణవములు, తనచెవులకు సోక జనకతనయయు దుఃఖం

బునఁ దల పంచుచుఁ దనలోఁ, దను గుందుచు రాఘవాద్వితస్వాంతయు నై. 42

ప. నిలిచియుండె నాసమయంబున రావణుండు సమీపంబునకుం జనుచెంచి. 43

చ. వినుము నుమధ్య! సోక్కి పలవింపఁగ నేటికి నీదుభర్త య

వ్యవచరులందు నిల్చెఁ గనవచ్చు నొకప్పుడు గానరాఁడు నే

సేనయఁగఁ బంపఁ గన్నడఁ డొకింతయు నాశ్రయ నిస్పృహత్తుడై

నినుఁ దలపోయకున్నఁ జనునే తలపోయఁగ నీవు నాతనికొ, 44

ప. మఱియును. 45

చ. ఘనముగ నిన్నుఁ గూడ సముఖంబున నీ వెపు డున్ననైన నా

తని కొకయింత ప్రేమ మదిఁ దాఁకదు నీదగు సర్వభోగమలో

గుణములు గాంచి నిక గనఁడు క్రూరుఁడు నిర్దయుఁడుకొ గృతఘ్నుఁడుకొ

గన నటు గాకయున్న నినుఁ గైకొనిపోవకయున్నె భామిని! 46

ఆ. అట్టిక క్తిహీను ననుసరింపఁగ నేల, దైత్యలోకనాథుఁ దగులు నన్ను

దేవకాంత లెల్ల నీవు పల్కినయట్ల, నేయవారు చింత సేయ కిఁకను, 47

ప. ఏను నీయందు మిక్కిలి పనులు చేర్చినవాడ ననురవల్ల భుండ రాఘవుండు నిర్

లుండును నిరహంకారుండును విమూఢుండును మునిమార్దవంతుండును బ్రహ్మచర్య

ప్రతాచార్యుండును విమానియు లోకచారుండును నరాధముండును నీయందుల

విముఖుండును నగు నతని నేమి నేయంగలవు నన్నుం గవయు మనిన దశానను

వాక్యంబులకు రోషభోకంబులు నివ్వటిల్లఁ బరమపతి ప్రతాపిలకంబు గావున

భాషింప నోడి యభోముఖియై యొక్కతృణంబు పట్టి యిట్లనియె. 48

క. దనుజా! మఖమున హవ్యముఁ, గొని చను శునకంబుభంగిఁ గొనిపచ్చితి ప

మునుజేకుఁ డెఱుంగకుండఁగ, నినుఁ ద్రుంపకయున్నె కనిన నిశితాస్త్రములకొ. 49

ప. అయినను. 50

క. వేగమే తత్ఫల మందెదు, రాఁగలఁడు విభుండు నిన్ను రణరంగమునకొ

నేగి యొనరించి చెండఁగ, బాగుగ నెఱిఁగదవు రాముఁ బరమాత్మునిగాక. 51

చ. మఱియును నిజ మాలయము మార్కొని శోషిలఁ జేసియైన భీ

కశకరపంక్తి నడ్డముగఁ గట్టియు నైనను నిన్నుఁ దాఁకి సో

దరపరివారయక్తముగ ధారుణిఁ గూల్చి యయోధ్య కింపుతో

నురలు నుతింప నకొ గొనుచు మూర్ఖులలో తముఁ డేగు రావణా!. 52

క. అని యిటు భూసుత పలుకఁగ, దనుజుండు తామ్రాక్షుండగుచుఁ దగ ఖడ్గము గై

- కొని త్రుంతు ననుచు నెగయఁగఁ, గని మంజోదరి మధర్మకలితోక్షులచేక. 53
- ప. పతిహితంబు దలంచుం గావున. 54
- క. పలికె నిశాచరవల్లభ! కృత మలర భుజంగముఖ్యకాంతలు నిన్నుకొ
వలచినవారలు వాతలఁ, దలఁపక మానుషిని గృశను దలఁపఁగఁ దగునే. 55
- ప. ఇట్లు పలుకు మంజోదరివాక్యంబుల కుపశమితక్రోధుండై రావణుండు నిశాచర
వనితలం గనుంగొని యిట్లనియె. 56
- క. ఏవిధమున వశమా నటు, గావింపఁగివలయు నట్లు కావింపుచు నా
కీవనితను సమకూర్చిన, యావనితకు రాజ్య మిత్తు నగు నిజ మనుచుకొ. 57
- ప. ఇందుకు రెండుమాసంబులు గడుపుచేసిన యటవైన నాదుశయ్యాగమనంబున
కొడంబడక యున్నఁ బ్రాతఃకాలాశనంబునకు విశసించి తెండని పలికి నిజాంతః
పురంబున కరిగె నంత నిశాచరకాంతలెల్ల జనకనందనం గనుంగొని తర్జనల భర్జింపం
దొడంగి రం దొక్కతె యిట్లనియె. 58
- మ. వినితా! యూరక నీదుజవ్వనము పోవకొ రిత్తమై నుండఁగాఁ
జనునే దానవనాథుఁ జెందుము యభేచ్ఛ నోభగము ల్వాంచె దీ
వన నందొక్కతె మాటలేటి కిదె కాయం బెల్ల ఖండింత మం
చన వేటొక్కతె ఖడ్గ మెత్తి తెగవ్రేయం జూచె ని ట్లందఱుకొ. 59
- క. భర్జింపఁదొడంగి రచ్చట, నిర్దీవియపోలె నీత నలిచెను నందుకొ
గర్జ మెఱిగి త్రిజట యనెడు, నిర్జరపుకాంత లేచి నిజసఖుల నటకొ. 60
- క. వారించి పలికె దుర్వాప్య, పాఠంబులు మానుఁ డింకఁ బదములకు నను
స్కారంబు నేయుఁ డివ్వని, తారత్నము దుగ్ధవార్ధితనయ దలంపకొ. 61
- ప. ఇందుకు నొకస్వప్నంబుఁ గాంచితి నెటు లనిన. 62
- సీ. కమలాక్షుఁడును జగత్ప్రల్యాబుఁడని యెన్నఁదగు రాముఁ డైరావతంబు నెక్కి
మనలంకఁ గాల్చి రావణుకంతములు ద్రుంచి జనకనందన నంకమున నమర్చి
వైలాగమున నిలవఁ బొలఱున్మఱి డొకగోమయప్రాదంబున మౌతాద్యభిలజనులఁ
గూడి స్రుంగఁగ భిక్షితోడ రాఘవునకు మనవిభీషణుఁ డెంతో ఘనమా చూప
తే. మేలుకలగంటి దశకంఠశ్రీలునెల్ల
దలఁగ నింతయొనర్పంగఁ గలఁడు రాముఁ
డనుచుఁ ద్రిజటయుఁ బల్క భూతనయ యంత
నమ్మకయ దుఃఖమునుబొందె నెమ్మనమున. 63
- ప. ఇట్లు రక్షించుజనులు లేక చింతాభరంబునం గుందుచుఁ బ్రభాతంబయిన నన్నుం
దినయెద రింక నెవ్విధంబున నయిన వృతినొందుట కాశ్యం బని తలంచి. 64

ఆ. ముక్తకంఠ యగుచు బోగిలి దుఃఖాభిలో, మునిగి మునిగి హస్తమునను నొక్క
కాఖ వంచి మృతి నిజంబని తరువాయు, మెఱుంగుండె రాముగరిత తరుణి!. 65
వ. అనుచుఁ బల్కి చలిమలపట్టితోడఁ గరకంఠం డెవ్వలివృత్తాంతం బిట్లనియె నావిడే.
హాకన్యాకర్తుంబు మిగులఁ జింతాధిపంబున. 66

మ. అకటా! రాఘవుఁ బాసి యిచ్చటను గ్రవ్యాదాంగనామధ్యమం
చు కడుక్ దీనత నుండఁగావలసె మద్భుద్ధిక్ విచారంప సౌ
ఖ్యకరం బొక్కటి నేజిచే బిగియఁగాఁ గంతంబు బంధించి నే
ను కడుక్ మేను దొకంగె దంచు సునమందూహించి యున్నంతటక్, 67
అళిళా హనుమంతుండు సీతనుఁ జూచి సంభాషించుట. అళిళా

క. మెల్లనఁ గనుఁగొని పవనజాల, డుల్లంబునఁ దనదుకార్య ముర్వీసుతకుక్
దెల్లంబు నేయ నిటులని, యల్లనఁ బలకంగఁ దోడఁగె నగరాజసుతా!. 68

సీ. సాక్షేతపట్టణస్వామియౌ దశరథుం డతనికి లోకవిశ్రుతులు నలంపు
రాత్న సంభవు లందు నగ్రజం డగు రాముఁ డతఁడు భూసుతయు నిజానుజాడును
దోడ రా జనకాజ్ఞతోడ గౌతమియును పుణ్యాశ్రమమున నింపుగ వసింప
నతఁడు లేకుండంగ నతనికాంతఁ బతివ్రతాత్త జానకి సజ్జనాభివంద్య

తే. రావలఁడు దోడఁగొనిపోవ నావినాలి, వెదకుచును నేలఁబడియున్న విహగవర్య
ఘను జలాయువుఁగని మోక్ష మొసర నొసఁగి, యంత గుగ్రివుతోడిసఖ్యం బొనర్చి.

ఆ. అతని కహితుఁడైన యవ్వాలి నిలఁ గూల్చి, భానుజానికి రాజ్యభార మొసఁగి
మన్తు సీత వెదక మహిమిఁదఁ బరుపంగ, వెదకి యేము భూమివివరమునను. 70

ప. కనుంగొనక యందు నే నొక్కండ నుగ్రివునచివుండ సంపాతివాక్యగౌరవంబున
శతయోజన విస్తీర్ణంబగునిమ్మకరాలయంబునిముసంబునం దాఁటిదుర్గమంబగు లంకా
నగరం బెల్ల వెదకి యియ్యిశోకవనంబునం గృశీభూతయగు రామభార్యను మత్పు
రాకృతపుణ్యాతిశయంబునం గంటిఁ గృతకృత్యుండ నైతి నని పలికి బుద్ధిమం
తుడగు హనుమంతుం డూరమండిన జనకనందనయుం గ్రమక్రమంబున నవ్వా
క్యంబులు విని విస్మయంబు నొంది. 71

మ. కనిపింపం దొకఁ డైనఁ జాడఁగను మత్కర్ణామృతాభంబులై
యెనయక్ వాక్యము లొప్పు స్వప్నమున నే నింతైన నిద్రారతిం
గన నేధన్యుడౌ నాకు నిచ్చట నెఱుంగంబోలు నంచన్న న
వ్యనితారత్నము వాక్యము ల్విని జగత్ప్రజాత్మజం డెంతయుక్. 72

తే. సంతసము నొంది కనిపించుసమయ మిప్పు, డమరె శ్రీరాఘవానుగ్రహమున ననుచు

దివ్యరూపంబుఁ దాల్చి యాభవ్యచరితుఁ, డెలమి పందన మొనరించి నిలిచె నపుడు.
 ప. ఇట్లు రక్తాన్యంధును బీతవాలుండును నై నిలిచిన పవమాననందనుం గాంచి
 భయంబు నొంది రావణుం డివ్విధంబున మాయావనచరుండయి నన్ను మోహంబు
 నొందింపఁ జనుచెంచెనో యనుచునాననంబుపించి పలుకకుండెనంతఁ గృతాంజలియై
 రామభక్తిస్వాంతుండగు హనుమంతుం డిట్లనియె. 74

కా. తల్లీ! నాయెడ భీతిఁ బోవిడుపు నీదానుండ దానుండ న
 తుట్టబేక్షణుడైన రాఘవున కేఁ బుత్తుండఁ బ్రాణాత్మఁడై
 యిల్లొకంబుల నొప్పు వాయువున కే నేప్రాగ్ధు సస్త్వేత్తి రం
 జల్లొ భానుజుఁ గూడియుండెదను నీచిత్రేకు నాజ్ఞం దగఁ. 75

ప. కోసలేంద్రుండును బరమాత్మయు నగు రామచంద్రునకు దానుండఁ దచ్చాపనం
 బున 76

క. పచ్చితి నిష్కల్తముఁడను, సచ్చరితుఁడ బ్రహ్మచర్యవద్యుఁడుఁడ ననఁ
 అచ్చెరువు నొంది పలికె వి, యచ్చరసత సీత మారుతాత్మ జాతొడఁ. 77

క. నరులకు వానరులకుఁ జే, కురునే సఖ్యంబు నేవకుండ నంటివి నీ
 వెఱిగిన నాతనితనువును, గరిమము గుణములును నెఱుంగఁగాఁ బల్కు మొగి. 78

ప. అనిన వాయునందనుం డిట్లనియె. 79

సీ సజలాభ్రనిభతనుచ్చాయాసమేతుండు శ్రోత్రాంతనయనుండు సుందరుండు
 వతజటాకోటిరవల్కలాజినధరుం డసమానపూర్ణ చంద్రాననుండు
 తూణాబాణాసనపాణినరోరుహచతురుండు మృగరాజసదృశమధ్యుఁ
 డురుభుజాగుండుసింధురయానుండంభోధిగంభీరుండయుతాకృ కాంతియుతుండు
 తే. నీమనోనాయకుండు దుష్టనిగ్రహండు, దేవమునిగణవిసత్ ప్రభావజలధి
 నిఖిలభూతదయాళుండు నీవు లేక, యునికిఁ గుండుచు మన్ననాఁ డుక్కు దక్కి.
 తే నీవిభుండు కాంతిచేఁ బెద్ది నీవిభుండు, నీవరుండు శక్తిచే భవానీవరుండు
 నీధవుండు బల్లి సంయమనీధవుండు, నీపతి గభీరమునఁ దటిసీపతి సతి! 81

తే. అన్న కన్నిగుణంబుల కనుగుణుండు, తమ్ముఁ డనఁదగు నానుమిత్రానుతుండు
 దగవు కిసలయములఁబోలు తత్పదములు, వనములఁ జరింప బం గారువంటివాఁడు. 82

ప. దేవీ! నిన్నుఁ గోలుపడి నిఖిలకాననంబులు వెదకుచు శబరిచేతఁ బూజితుం డయి
 ఋశ్యమూకంబునకుం జనుచో నుగ్రీవుండును భయంబున వారల హృదయంబు
 లెఱుంగ నన్నుం బనిచిన నేనును పలురూపంబునం జని వారల సద్భావంబు
 లెఱింగి స్కంధంబుపై నెక్కించుకొని నుగ్రీవునముఖంబునకుం జరుచెంచితి వంత
 నగ్నిసాక్షికంబుగ నుగ్రీవుతోడ సఖ్యం బొనరించి యతని భార్యాపహారియగు

వారి నొక్కసాయకంబునం ద్రుంచి విసచరాజ్యంబునకు నుగ్రీవు సభిషిక్తుం
జేసెనంత నుగ్రీవుం శఖిలదిగ్భాగంబులకు మహావీరులగు వానరులమ్ము వెదకం బని
జె నాతనిపనుపున వెడలువారలలో సాదరంబుగా నన్ను. 82

అతి హనుమంతుం డంగుళీయకము నీత కొసంగుట. అతి

పీ. కని భవన్నాభుడౌ కమలాస్తకులవర్ణుఁ డతిముదంబున నిట్టు లనియె నపుడు
పవనజ! నీచేత బాగుగు మత్కార్థ మటుగాన భూపుత్రి నెవటఁ గనిన
నపుడు మత్కుశలంబు సంతయు నెఱిగింపు మంగుళీయక మిదె యానవాలు
గాఁగఁ గైకొనుమంచుఁ గడువేగ నొసఁగె నే నదియు సద్భక్తిచే నమర నిచటి
తే. కిదియె తెచ్చితిఁ జూడు సంపదలవెలఁది! భద్రముద్రికఁ గైకొను పరమసాధ్య!
యనుచు ముద్రిక నొసఁగి పావని సభక్తి, తోడ నిలిచెను దలం జేతులు ధరించి.
ప. ఇట్లు సాధువ ర్తనుండగు హనుమంతుండు దూతంబున నిల్విన జనకనందనయు రామ
వామాంకితంబగు నమ్ముద్రికాకర్తృంబుఁ గాంచి కిరంబున ధరియించి యానంద
బాష్పకలితలోచన యై యిట్లనియె. 85

చ. పవనతనూజ! నా కిపుడు ప్రాణ మొసంగితి వింత భక్తు లిం
కెవ రిట లక్ష్మణాగ్రజాన కింతటివాఁడెవటం చెటింగి ని
న్ననినిపుఁ డిందుఁ బంచెఁ గని యచ్చట నాదగుబాము లెన్ని రా
భువున కెఱుంగఁ బల్కి దయఁ గ్రమ్ముటసాధన మీపు నేయవే. 86

ప. ఇచ్చటి తెఱంగు వినుము. 87

మ నను మాసద్వయ మింక నైతు రటపై నానాయుధోపేతు లై
తను వింతింతలు సేతు రయ్యసురకాంత ల్లాన నీలోన ని
ద్వయజం బేడఁగింపఁ దీక్షణరు మత్పూజేళు మార్తాంధసం
దనసామిత్రులతోడఁ బెమ్మ కను వాగ్ధర్మంబు సర్వంసహ! 88

ప. ఆనినఁ బావని సవినయంబుగా నిట్లనియె. 89

మ. జననీ! నమ్ము నాదువాక్యములు కంజాతాప్తపంశాభిపూ
ర్ణవికానాయకుఁ డైన నీవిభుఁడు బాణాపారఘోరంబుగా
సనిలో రావణు ముక్కడఁచి నిజవామాంకంబున న్నిన్నుఁ జ
య్యనఁ గైకొనియ నయోధ్య కేగు దివిజాధ్యక్షుడు లగ్నింపఁగన్. 90

ప. ఆనిన నమేయాత్ముండగు రామచంద్రుం డపారంబగు నిష్టుపానీయాకూపారంబు
వానరాసీకంబులతోడ నెట్లు దాఁటువాఁ డనిన మారుతి యిట్లనియె. 91

క. విను శాఖామృగ పైన్యము, లను భానుజగముచంద్రలక్ష్మణులను గ్ర

- న్నన నాదుస్కంధమున నిడు, కొని వచ్చెదఁ దల్లి! దైత్యుల మడఁగింపఁ. 92
- వ. నీనిమిత్తంబున సకలరాక్షససాశంబు గాఁగల వైనను. 93
- క. చనవలయు రామచంద్రుని, గనవలయు తఘూత్తముండు గని నమైహమా
డ్రిని నానవా లొసంగుము, జననీ! యని విన్నవింప జనకాత్మ జయుఁ. 94
- వ. ఇందుకంత విచారించి శశపాశాంతస్థంబగు మాదామణి యొసంగి కమలలోచనం
బుల సాదరంబుగాఁ జూచుచు. 95
- క. ఇమ్మఱిఁ గొనిచను నువ్రత!, నమ్మ తఘూత్తముండు మఱియు నమైదుప్పత్తాం
త మొక్కటి పల్కెద మును, నమ్మతితోఁ జిత్రకూటశైలమునందుఁ. 96
- వ. పసియించియుండ నొక్క నాఁడు నాగులొడవై శింబుఁ జేర్చి. 97
- శా. ఏకాంతంబున రామచంద్రుండు నుఖం బింపొంద నిద్రింపఁగాఁ
గాకం బొక్కటి మత్పదాగ్ర మెఱుపై కన్నట్ట మాంసేచ్ఛచే
వీరకొ గోరులఁ జీరి పోక మఱి వేవేగంబ పైరాఁగ నా
భూకాంతుం డది లేచి చూచి తృణముం బోసక పై వెచినఁ. 98
- క. అదియును బ్రహ్మాస్త్రం బయి, పదలక వెనుదగులఁ బ్రోచువా రొకరైనఁ
వెదకంగ లేక తఘువరు, పదములపైఁ బడియె మరలి పరుగున భీతికొ. 99
- వ. బ్రహ్మాండదులకును నపరిహార్యుడైన నిజాస్త్రప్రభావంబున కొడి దయానిధి
యనుచు శరణుసొచ్చిన కాకంబు నీక్షించి శరణాగతవత్సలుండు గావున రామచం
ద్రుం డిట్లనియె. 100
- తే. విను మమోఘంబు నాదగు ఘనశరంబు, నీదు సవ్యాంబక మొసంగు నేఁ డనంగ
నట్లాసంగుమఁ జనియె నేఁడట్టిపారు, పంబు లెఱు బోయె నను రామచంద్రుతోడ. 101
- వ. అట్టివాఁ డియ్యొడ సుపేక్షితుం డగునే యని విన్నవింపు మనిన సీతాసుభాషితం
బులు విని హనుమంతుం డిట్లనియె. 102
- శా. ఏనెఱిఁగింపు టాలసమ యిమ్మకరాలయ మెంత దాఁటిలం
కానగరంబుఁ దుత్తుమురుగా నొనరింపఁగ జూలకార్చక
జ్యోనినదప్రముక్తశరజాలములకొ తఘుసత్తముండు నీ
పైన మనంబునెట్టి యొకపండును దెమ్మనఁ జూగింపఁగఁ. 103
- వ. అనిన జనకనందన యిట్లనియె, 104
- క. అతిమాత్సరేహుఁడవు నీ, గతి నందఱు దలఁప విలయకాలమహేశ
ప్రతిభలు దానవు లిక నే, గతిఁ బోరెద రమ్మ జనకకన్యక కవుకుఁ. 105
- వ. మేరుమందరసంకాశంబును రక్షిగోవిభీషణంబును నగు పూర్వరూపంబుఁ గనఁబ
ఱచినఁ బర్యతోపమానుండగు నాకపికుంజరం గనుంగొని మిక్కిలి హర్షంబుతోడ
నదేవి యిట్లనియె. 106

ఉ. చాలుదు వెంతకైన బలశాలిని నీ కింక మార్గమందునక

మేలగు రామకార్యమును మేలగు బాప్తున వాయుపుత్తుఁడుం

జాగిలి మ్రొక్కి పోవుచు మనంబునఁ దలెను రామకార్యముక

మేలు దలంకనుండ నటమీఁద నొనర్పఁగఁ బోలు నెంతయుక. 107

ప. అదియునుంగాక యూరక చనుట కర్జుంబు గా దొక్కింత పారువంబు చూపెదం
గాక యనుచు మనంబున నిశ్చయించి మహాసాహసుండును బలియు నగుచుఁ
బాపనియు నీతా శ్రయనగంబు దక్క యయ్యశోకవనం బంతయు నిముసమాత్రం
బున లిక్వ్యక్షంబు నొనరించె నాసమయంబున విషిసోత్పాటనుం డగు హనుమం
తుం గాంచి రాక్షసచింత లెల్ల జానకిం జేరి యివ్వానరరూపధరం డెవ్వం డనిన
పై దేహియు. 108

తే. తగని దుఃఖాల్లిం బొగిలెడుదాన నాకు, దనుజమాయలు చెలియునే యనిన వారు
భయముననుబాటిపాలన్తువుపదములకును, నెఱంగి తెలియంగఁ బలికిరతైఱఁగునపుడు.

ప. ఇట్లు వానరదేహధారియై యెవ్వఁడో మహాసత్త్వండు నీతతో సంభాషించి
యశోకవనం బెల్ల క్షణంబునఁ బెరికి చైత్ర్యప్రాసాదంబును భంగంబు నేసి
తర్దక్షుల నెల్ల నేలం గలిపి యతివిక్రమం డై యచ్చటనె యున్నవాఁ డనిన
స్వప్రియంబగు వనభంగంబునకుఁ గనలి. 110

ఉ. అంత నిశాటశోటల బలాధ్యులఁ బంపఁగ వారు తద్వన
ప్రాంతము కేఁగుచెంచి పటుభల్లపఠంపఁ బాలుసేయ ను
స్వాంతుఁడు మారుతాత్మజుఁడు వాల మొకింత చలింప భీతర
క్తాంతవిలోచనం డగుచు నార్పుచు ముగ్ధరహాళపాణి యై. 111

చ. తల బరముల్ కరంబులు పదంబులు జానువులక గటితటం
బులు వికలంబు లొనటులఁ బొల్గును ముగ్ధర మెత్తి నేయఁ గా
ల్బలములు ఘోటకంబులును భిద్రగజంబులుఁ దన్నుకొంచు న
య్యలఁ బడెఁ బక్షిక్రంధరున కెంతయుఁ గిడఁజిఁగించుపోలికక. 112

ప. ఇట్లు నిముసమాత్రంబున బలంబు నేలం గలిపిన విని మందోదరీవల్ల భుండు క్రొగ
మూర్ఛితుండై పరమదుర్జదుల నైదుగురు నేనాపతులం బనిచిన వారల లోహస్తం
భాయుధంబునం జంపిన విని శ్రుద్ధం డై మంత్రిపుత్రుల నేడ్వరం బనుపఁ బూర్వ
క్రమంబున వారలను నిముసంబున నిశ్చేషం బొనరించి తోరణ స్తంభంబు చేరి రక్క
సులరాక కెగురు మాచుచుండె నాసమయంబున రావణాశాసనంబున బలవంతుండు
బ్రతాపశాలియు నగు సక్షుమారుండు వెడలివ మారుతియు సింహనాదంబు నేయు

చు సముద్రరుం డై విహాయసంబున కెగసి వానిరథంబుపై దుమికి మూర్ధంబు పగుల
నడచి తత్తై న్నయం బెట్లు హతంబు గావించిన. 113

క. విని శ్రోధమూర్ఛితుం డయి, దనుజాధిపుఁ డింద్రజిత్తుఁ దనయశ్రేష్ఠుం
గని తనయ! యవ్వనాటూరి, గొనివచ్చెదఁ బుత్రహంతకుని నని ఐడిగక. 114

ఐ. ప్రాణంబులనైనం గొనియెద నని మృతుండయిన కుమారుసామర్థ్యంబుదలంచి.
తే. కనలి దుఃఖించు తండ్రియావనముఁ గాంచి, మేఘనాగుండు పలికెను మేఘునినద
భావణంబులఁ దండ్రి! యీపట్ల నీకు, నేను గలుగంగ దుఃఖంబు పూననేల. 116

క. బ్రహ్మపాశంబునను వానిఁ బట్టికట్టి, తెచ్చెద నటంచు రథమట్లు తేరఁబంది
పలునిశాటులు గొలువ నుపర్వనాథ, వైరి చనుదెంచె వెడలి సామిరికడకు 117

ఐ. ఇట్లు వీరవిక్రముండై చనుదెంచినఁ బవననందనుఁడు. 118

సీ. పటుసింహనాదదుర్భరవంబున దిశాదంతాళములు చిందఱి గొనంగ
వినుపిథి కెగసి యవ్వినాగవల్ల భుమాడ్కిఁ దిరుగ దానవనాథవరసుతుండు
ఘనశరంబున నైదు నెనిమిది ముఖమున నాటించి హృదయంబునను బదంబు
లను నాటు మఱియు వాలమున నొక్కొక్కటిఁ బఱచి వాయుతనూజఁ డురవడించి
తే. దుమికి రథసారథుల దురగములఁ బట్టి, మగ్గు గావింప వాఁడును నగ్గలంపు
రోపమున నొండు తే తెక్కి రుచిరదార్శవ్య, మైన బ్రహ్మస్త్రుడరించె ననిలనుకుని.

ఇంద్రజిత్తు హనుమంతుని బ్రహ్మస్త్రముచే బంధించుట. ఇం

ఐ. ఇట్లు బ్రహ్మపాశంబునఁ బావనిం బంధించి మహాబలుండగు మేఘనాదుండు దశ
కంధరు సభాభవనంబునకుం గొనిపోవుచుండె నప్పుడు. 120

సీ. ఏజగత్సంత్రాణు నేప్రాద్దు నారాయణాద్యనంతాఖ్యుల సననతము
గూరులు దలఁచుచు దారుణాజ్ఞానకర్తృకృతబంధనములం బాసి రోటి
భాస్కరతుల్యమా పదమఁ బ్రాపించెద రట్టిశ్రీరామపదాంబుజములు
మఱివక యేప్రాద్దు మానసాజ్ఞయుందు నిలిపి భజింపుచు నిఖిలంప
తే. నములవలన విముక్తుఁడౌ సగచరేకుఁ, డనిలనందనుఁ డతని కియ్యల్పదనుజ
కల్పితములయినబంధముల్ గణనయగు నె, తలఁచి చూచిన తుహినభూధరతనూజ!.

ఐ. అనుచు. 122

క. గిరితనయతోప దోష, కరమాలి యెఱుంగఁ బల్కి కాటృత్సవతే
శ్వరతదనంతరకథనము, మరలఁగ బల్కుఁగ నుపక్రమం బొనరించె. 123

ఐ. తత్సమయంబున. 124

తే. పగములచేత బద్ధుండై పట్టణంబు, జూచుచును శేలగతిఁ జూచుచుండు పవన

తనయుఁ జూడంగ వచ్చి మొత్తంగ దొడఁగి, కష్టరంబునఁ గలవార లచలతనయ.
 ప. ఇంద్రజిత్తును వివిధరత్న ప్రభాభాసురంబగు దనుజరాజసభాభవనంబునకుం గొని
 చని యప్పొలస్త్రు యుండఱుం బెట్టించి యిట్లనియె. 126

ఆ. తండ్రి వీఁడె పెక్కుదానవిశ్రేష్టులఁ, జంపి విజ్ఞప్తించు శైలచరుఁడు
 దెచ్చినాఁడ మదికి వచ్చినట్టులు శిక్ష, నేయు మనిన దైత్యశేఖరండు. 127

ప. కాటుకకొండతెఱంగున ముందునిల్చియున్న ప్రహస్తుం గనుంగొని యిట్లనియె.

ఉ. ఎవ్వఁడు వీఁడు నాదువన మేటికిఁ ద్రుంచెను ఘోరదైత్యులకొ
 గ్రొప్పడఁగించె నేక్రియను గొంకక నాపుర మెల్లఁ జొచ్చెఁ దా
 నివ్వధమంత నీవరయు మిప్పు డనకొ గరుణాదరంబులుకొ
 నివ్వటిలం బ్రహస్తుఁడు వినిర్జితశత్రు సమీరపుత్తునికొ. 129

ప. కనుంగొని యిట్లనియె. 130

చ. నిను విడుపింతు వేగ రజనీచరనాయకునస్త్రుఖంబునకొ
 వనచర! సీతెఱుం గెఱుంగఁ శల్కు మనకొ రఘునాయకాంఘ్రులుకొ
 మనమున మాటిమాటికిని మమ్మవమీఱఁ దలంచి యంజనీ
 తనయుఁడు పల్కఁగాఁ దొడఁగెఁ దత్కృత లంబుజపత్రలోచనా. 131

ప. ఇట్లు లోకత్రయకంటకుండును దేవగణాదుల కమిత్రుండును నగు నయ్యనురవల్ల
 భుతోడ న్నుటంబుగ విను మనుచు నిట్లనియె. 132

క. చావునకై యేదేవుని, దేవిని శునకము హవిస్సు తెచ్చినగతి నీ
 వావనమునఁ దెచ్చితో నే, నావనుధాధిపునిబంటు ననిలాత్తజాడకొ. 133

సీ. మలయాచలముపొంత వెలయు మతంగపర్వతమునందున భానునుతునితోడ
 నగ్నిసాక్షిగ సఖ్య మాచరింపుదు వాలిఁ దునిమి రాజ్యము భానుజుని కొసంగి
 నిఖిలవానరచమూనిచయంబులును గొల్వ నిలిచెఁ బ్రవృత్తజాచలమునందు
 మతియు భూసుతఁ గాంచ గరుడానిలసమానవేగులొ వానరవీరవరులఁ

తే. బనిచె భూభాగమున కందుఁ బవననుతుఁడ, నే నొకండను వేగ వార్షిధిని దాఁటి
 లంక నిటుచొచ్చి పద్మపలాశనేత్ర, నీతఁ బూడఁగంటి సర్వజోషేత నిచట. 134

ప. వనంబుఁ ద్రుంచితివంచేసి. 135

తే. వానరుఁడఁ గానఁ బెకలించివైచి తింక, నఖిలదేహులకును బ్రియం బగుటఁజేసి
 దేహసంరక్షణార్థంబు తివిరిసిదు, నై న్యములఁ దోలితిని మృత్యుసదనమునకు. 136

ప. అంత. 137

మ. ఆమరక మేఘునినాదనామకుఁడు బ్రహ్మస్త్రంబుచేఁ బట్టి బం
 ధము గావించిటు దెచ్చి చూడు మిదె తద్భ్రష్టస్త్ర మింతైన బంధ

ధము గావింపదు గాని నీ కిది యసద్ధర్మంబు పట్టించు బు

ద్ధిమతుల్ పల్కుగ వచ్చితిక భుజబలో ద్రేకాపహప్రక్రియక.

238

సీ. జీవవివేక మాత్రోప బుద్ధి నెఱుంగు మిఁక దైత్యబుద్ధి బోవకుము దైవ

గతియె సంసారమోక్షత్వ హేతువు నేహులకు నాశ్రయింపఁ బొల్పఁ సుఖంబు

దనర బ్రహ్మన్వయంబున జనియించితివి ధ నేకుబంధుండ వీవు చూడఁ

దనువు నే సురుటచే దానవుండవుగాని యయ్యాత్మబుద్ధి లేదయ్యెనేని

తే దైత్యుఁడవు గావు దుఃఖసంతతియు లేదు, దేహబుద్ధియైనను దివిరియున్న

నిర్వికారుండ వీమాట నిజము నీదు, బుద్ధిమానుము సతతంబు పొందు సుఖము. 139

ప. మఱియు నీవు నిద్రించుసమయంబున నజ్ఞానహేతుభూతంబగు సంతతి యెల్ల నను

త్యంబుగదా యిది నీవునుం గావు నీకు విచారంబులు లే వాకాశంబు సర్వగతం

బయ్యును సంటనితెఱంగున నీవు దేహగతుండ పయ్యు సౌత్త్వంబునఁ దజ్జన్యవి

కారంబుల నంటవు దేహేంద్రియప్రాణస్వాదాదిసాంగత్యంబు స్వాత్మ యని

భావించినవాఁ డఖిలబంధభాజనుం డగు నేను జిహ్వాత్రిస్వరూపుండ నజాంఢ

సత్తురుండ నానందభావుండ నని తలంచువుఁబ్రొందు సంసారబంధంబువలన విడు

పంబడు నిదియునుం గాక.

140

సీ. ఆత్మదేహంబున నది మృద్వికారంబు ప్రాణం బనంగను బవనయుతము

మనము నహంకారమమకాకలితంబు ప్రకృతివికారజ పరగ బుద్ధి

మఱియుఁ జిదానందమయుండు నిరంజనుం డవికారులుతుండు దేహాదిసంఘ

ముల వ్యతిరేకండు ముక్తాశ్రయండును నీశ్వరుం డని బుద్ధి నెపుడు నాత్మ

తే. నెఱిఁగియుండునొ ముక్తఁడౌ నరుండు మఱియుఁ, బ్రస్తుతము నీకు వలసినపరమధర్మ

మెఱుంగఁ బల్కుదఁ దత్పరాత్మరుండు నైన, విష్ణుచరణాబ్జభజన గావింపుమిదిని.

ప. అదియును విశోధనిగావున సతనిర్మలంబగు జ్ఞానం బొసంగు నంత శుద్ధతత్త్వానుభ

వుండ వయ్యెదవు దానఁ బరమపదంబునుం గలుగు సంశయంబు లేదు నీవును

వేగంబ మనంబున శత్రుభావంబగు మాధ్యంబు విడిచి ప్రకృతివిలక్షణండును

బురాణపురుషుండును హరియును శరణాగతస్త్రియండును నగు రామచంద్రునివీ

పంబునకు సపరివారుండవై జనకరాజనందనం గొనివని యొప్పించి యమృహత్తుచర

ణకమలంబులకు నమస్కరించి యశుభంబులు నాపుకొని గతకల్తమండవు గ మ్మిది

యునుం గాక.

142

చ. అనుదినముక సభక్తిని నిజాంతరవర్తియు సౌఖ్యరూపకుం

డనుపముండుక బరాత్మయు మహాధికుండై వెలుంగొందు రాఘవుం

- గనని నరుండు దుఃఖఘనకల్పితభూరితకంఠఘూర్ణితం
 బసఁ జెలువొందు భీషణభవాంబుధిపారముఁ గాంచ నేర్పునే. 143
- చ మత్రియును నీ వొనర్చిన మమర్షణకృత్యము లగ్నికీలలై
 పారిఁబారిఁ గల్పితాత్మపునిపోలిక నాత్మకు మేలునేయకే
 నరకమునందుఁ ద్రోతు రిది నాయము మోక్షము నీకు దూర మం
 దఱికిని దోచుఁ జేసెడువిధంబు గనుంగొను సన్న నీషితక. 144
- వ. అనుచుఁ బలుకు నమృతాస్వాదనసమానంబగు వాయునూనుభాషితంబు విని యను
 చవరుం డగు దశకంఠరుం డమృత్యమాణుండును రక్తాంతలోచనోజ్జ్వలించును
 నగుచు నిట్లనియె. 145
- ఉ. ఎవ్వఁడు రాఘవుం డనఁగ నెవ్వఁడురా కవిజం డనంగ వా
 సపుఁడో హరుండో నాదుభుజసార మెఱుంగవు వాని నిన్ను ని
 య్యవనిజఁ బట్టి చంపెద బలాధ్యునిపోలిక నాదుముందఱక
 గవఁగొని కూసె దింత యనఁ గాలభుజంగమహోగ్రకోవుండై. 146
- ఉ. పాషని పల్కె నిట్లులని పం క్తిరథాత్మజఁ బోలనేర్తురే
 నీవును గోటిరావణులు నిక్కపుబంటు యమోఘబాణుండో
 నాననుధానుతాధిపతి కంచన నాజ్యము పోయి మండు న
 ప్పావకుధంగి రాత్రిచరపాలుఁడు మండి సమీపదైత్యులక. 147
- వ. కనుంగొని. 148
- చ. పొడువుండి వానరాధమునిఁ బొంక మడంపు డటన్న దానవుల్
 గవఁవడి ఖడ్గము ల్గానుచుఁ గ్రమ్మఁగ నంత విభీషణుండు కా
 రుడుగుఁ డటంచు రావణుని నొప్పుగఁ గన్గొని యన్న! వానరుక
 వడిగలవానిఁ జంప బలవంతుల కొప్పునె రాచపాడియే. 149
- క. పరరాజుఁ బట్టి వీనిక, బారివుచ్చిన కయ్యమెట్లు పొనఁగును గానక
 బారివుచ్చుకంటె మిక్కుట, మరయఁగ నొకశత్రుచేసి యంపుట యొప్పుక. 150
- వ. నీవు రామచంద్రతోడ సమరంబుఁ గాంత్రించి యింతనేనీతివి గావునఁ గోర్కె
 పండున ట్లొనరించిన వీఁడును. 151
- ఆ. చిహ్నాతోడఁ బోయి నెప్పు రాఘవులకు, వారు నేనతోడ వత్తు రపుడు
 పొనఁగుఁగయ్య మనినఁ బొలుపొంద దశకంఠుఁ, డనియె నిజభటాలి నపుడుగాంచి.
- అంతః హనుమంతుఁడు లంకను దహించుట. అంతః—
- క. వానరులకు లాంగూలము, మానం బటుగాన మీరు మంచెటంబుల్
 నూనియతోడుతఁ జాట్టుం, డసలము పురికొల్పుఁ డనిన వా రబ్బంగిక. (?) 153

వ నల్కలంబులును మఱియును.

154

క. పురమునఁ గల చీరలు స, త్వరమునఁ గొనివచ్చి నూనె దడిసి తడుద్య

ధ్వరుతరపుచ్చంబున కం, దలుఁ జాట్టుచుఁ దుదను ఎఱ్ఱి దరికొల్పి కొగిగ్గ. 155

వ. ఇట్లు మహాబలంబు నిశాచరులు పవమాననందను వాలంబునం దనలంబు మండ నూఁది పగ్గంబుల బంధించి.

156

సీ. పురమెల్లఁ జోరుఁ డీతరుచరాఘమఁ డందుఁ బిడికిటిపోటులఁ బాడిచి పాడిచి

ప్రతిభిభులంగునఁ బణవశబ్దములచేతను ద్రిష్టఁజూచి యంతయు సహించి

చని పశ్చిమద్వారమున మేను తక్కు వచేసి బంధము లెల్లఁ బాసి యెగిరి

యొక్కఁగోపురమునఁ జక్కనౌ స్తంభంబుఁ గొని నిశాచరులఁ బెక్కుర నడంచి

తే. యమరసాక్షిఁ క్కగృహముపై రుమికిరుమికి, యటవిభస్మంబు నేయు దవానలంబు
కరణిఁబని నాత్మ జాఁడులంకఁ గాల్చి దొడఁగె; నంతఁదత్పురజనము లయ్యవసరమున.

సీ. భయదమై గృహము గప్పఁగ నెట్లు చనలేక సమయదోషాచరసంఘములును

సౌధముల్ చేరి యచ్చటకుండి ధర వ్రాలి కములు జైత్యాంగనాసముదయములు

తనిబింబములభంగి తహి మించు విన్నులింగములు దాఁకి యడంగుకరివరములు

కనుల ధూమముఁ గప్పఁ గనిపింప కింతైన, భయముచే మూర్ఛిల్లు హయచయంబు

తే. నగుచు భస్మంబు లయ్యె దైత్యాలయములు, ధత్త మార్గానున ర్తియై తనరు నవ్వి

భీషణునికుందిరమునందుఁ బెట్టఁడయ్యె, గాన నది దక్క పవమాననూనగరిమ.

వ. ఇట్లు నిముసమాత్రంబున నట్టాలక ప్రాసాదతోరణసహితంబుగా లంకానగరంబు

హుతాశ నాద్వితంబుగాఁ జేసి రత్నాకరంబుఁజేరి నిజలాంగూలం బమృహోదధిజలం

బులక ముంచి స్వస్థనిత్తుం డయ్యె ననలుండును వాయువునకు సఖుం డగుటవలన

జనకనందన ప్రార్థించినకతంబునను వాయునందనుపుచ్చంబు దహింపక యతిశీతలం

డయ్యెఁ గాదేని.

159

మ. ఇల నేదేవుని నామసంస్తరణచే నిందండుఁ దాపత్రయ

నలముక వీడి మహాఘముక్తు లగుచుక మర్త్య బుద్ధుల బొంది క

జ్వలజాతాత్మని ముఖ్యభక్తుఁ డచలొత్సాహుండు సామిరి జై

త్యులు గావించిన ఎఱ్ఱివీడఁబడు నే దూర్వాదళశ్యామలా!.

160

తే. అనుచు రజతాచలమున హిమాద్రితనను ముంగు రఘువంశవర్ధను సుందరాంగుఁ

బాడి యస్యవీతెఱఁగు నుపక్రమించె, బలుక నేత్రీకృతార్కేంద్రపావకుండు.

ఉ. అంత సమీరపుత్తుఁడు కరాత్త జఁ గన్గొని జేవి! రామధూ

కాంతునిఁ బాడఁ గావలయు గ్రమ్మన నంచుఁ బ్రదక్షిణత్రయం

- బెంతయఁ దా నొనర్చ భజియించి నమస్కృతిఁ జేసి యేగఁ శ్రీ
మంతు నతిప్రశాంతు హనుమంతుని గన్గొని నీత యిట్లునాఁ. 162
- ప. ననుజూడ నరుగుదెంచువాఁడై నీవార్త లెఱుంగ నెదురుచూచుచుండుఁ గావున
రామసన్నిధానంబునను నేఁగు మని మఱియును. 163
- క. కనుఁగొను వన దళవర! నను, దనుజస్త్రీమధ్యమునను దాపత్రయవ
హ్నిని గుందుచుండు నీ వికఁ, జను రాఘవువార్త వినక ట్టణ మెటు నిలుతున్.
చ అనిన సమీరజం డనియె నంబ! భవిష్యభుఁ డైన రాఘవుం
డినతనయాదిభూధరచరేంద్రు లనేకతాయితంబులన్
దనుఁ గొలువంగ రాఁగలఁడు తాలిమి మానిన నాదుస్కంధమం
దనువుగ నెక్కు భాస్కంకులాధిపుఁ జేరు ట్టణంబులోపలన్. 165
- ప. అనిన జనకనందన యి ట్లనియె. 166
- ఉ. సాగర మింకునట్లయిన సాయకపంక్తి నిగుచ్చి కట్టఁగా
బాగుగఁ జేసియైన సుతబాంధవసంయుతుఁగా దళాన్య ము
భ్యాగచరుల్ దనున్ గొలువ నర్కకులగ్రాణి యాహంబునన్
సేగి యొనర్చి నన్ గొనిన సిద్ధము తద్యశ ముండు భూస్థలిన్. 167
- ప అది గావున నింక నెవ్వెఞ్చుననైనఁ బ్రాణంబులు చిక్కవట్టి తెరువుఁ జూచుచుం
డెద ననుచు వీడుకొల్పిన మారుతాత్మజుండు జనకనందనపాదాశీనిందములకు నను
స్కరించి మహోదధిం గనుంగొని పునర్విలంఘనోత్సుకంబున నొక్కపర్యతంబు
పైకిం జని 168
- ఁ— హనుమంతుం డంగదాదులం గూడి సంభాషించుట. —ఁ—
- సీ. కుప్పించి యెగయఁ దత్కుఁగరావతంసంబు పౌలస్త్యజనులత్తీపగిదిఁ గ్రుంగఁ
బటువేగమునను ముష్పదియోజనము లేఁగి గగనాంతకంఠుఁడై జగతి నిండ
సింహవాద మొనర్పఁ జెలఁగి జాంబవదారు లదె కార్యసిద్ధుఁడై ముదముతోడఁ
జనుదెంచువాఁడు పావని యంచు నొండొరు ల్బలుకంగ నన్నహాచలమునందు
తే. దిగి వనౌకనులను నెల్ల మిగులఁ గాంచి, కంటి జనకావనీపాలకన్య ధన్య
మాన్య వారాణసునితోడ మాటలాడి, వానిలంకాపురముఁ గాల్చి వచ్చి తివుడు.
ప. ఇంక రామసుగ్రీవులఁ గనుంగొన నేఁగుద మనిన వారును సతిహర్షంబునఁ బవన
నందనుం గొఁగిలింపుకొని. 170
- క. అడుదురు కొంద అతనిం, బాడుగు రొకకొంద అతని బాంధవమొప్పన్
గుడుదురు వాఱములు ము, ద్దాడుదు కవ్వానరులు హిమాచలతనయా, 171

తే. అంతః బవనాత్ జానిగూడి యభిలప్సత్, చరులరఘునాథుఁ గాంచి సత్వరముతోడఁ
జనుచుఁ బ్రస్తవజాచలంబునను మధువ, నంబు నుగ్రీవునాజ్ఞాపితంబు గాంచి.

ప. అంగదునితోడ వనచరులెల్ల నిట్లనిరి. 170

క. మనమందఱి మాఁకటఁ బడి, జననేటికి మధుఘములు జలమును వేడ్కఁ
గొని తృప్తి నొంది చనియెద, మన సంగదుఁ డెట్లు పలుక నగచరు లంతకా, 171

చ. వన మటు సొచ్చి యడ్డమగువారల నుక్కుడఁగించి తద్వనం
బునఁ గలచూతముఖ్యఫలము ల్గొన భానుజమాతులండు త
ద్వనపరిరక్షకుండు దధివత్తఁడు శోపముతోడ భానునం
దనుసముఖంబుఁ జేరి వననాశముచేయు నిజావమానముకా. 172

క. పలికి ఎనొకసనాయక! తలఁపఁగ నీచనము దేవతలకైనను గ
న్ములఁ జూడఁ బోల దది నేఁ, డిలఁ గూల్చిరి పవనతనయుఁ డిటు నీనుతుఁడుకా.

ప. చిరకాలాభిరక్షితంబు శ్యర్థం బయ్యె. 174

చ. అనిన ముదంబు నొంది కననాదురు భూసుతఁ గాకయున్న మ
ద్వన మెటుచొత్తు రందులను వాయుతనూజుఁడై కాంచఁ బోలు నం
చన రఘువీరుఁ డేమి జనికాత్మజఁ జెర్పొని మాటలాడె దీ
వన రవిజం డనెకా దశరథాత్మజఁ గాంచిరి త్వత్సభీమణికా. 175

తే. పవనజాంగదు లటు గానిపగిదియైనఁ, ద్రొక్క నేర్తుర నాదుమధువన మట్లు
గాన నిక్కింబుఁగాంచి రక్కపులు జనక, కన్య నని మేనమామను గాంచి పలికె.

క. మామా! భయ మేటికిఁ జని, యామారుతి మొదలు గాఁగ నగచరవరులకా
నేమమునఁ దోడితెచ్చన, నామాటకు సంతసించి యాదధిముఖుఁడుకా. 177

ప. అతివేగుండె. 178

చ. చని ప్లవగేంద్రులార! రఘుసత్తముఁడుకా రవిజంబు మిమ్ములం
గనుఁగొనువేడ్క సకా బనిచెఁ గావున మీ రరుదెం జనంగఁ బా
వనియును వాదిగాఁ గలుగువానరు లంబరవీధి వైనతే
యునిగతి ఏచ్చి కాంచిరి పయోజహితాత్మజుఁ దత్కులీనునికా. 179

ప. ఇట్లు కనుంగొని ముందర రామచంద్రునకు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి
నిలువంబడి రండుఁ బవమాననందనుండు కౌసల్యానందనున కిట్లనియె. 180

అథ శ్రీరామున కాంబ నేయుండు నీతవృత్తాంతముఁ దెలుపుట. ఇళా

నీ. కనుఁగొంటి మిథిలేశుకన్యకారత్నంబు నచట నిరామయ యగుచుఁ దనరు
క్రీంశుపావృత్తుంబుచేత మీతుశలంబు సడిగె నెమ్మదిలోన నుడుగ దెవుడు

శ్రీరామ! రామ! రామా! రామ! యనుచుండు దాసవాంగన లెల్లఁ దన్నుఁ గొలువఁ
గుడను దన్నము మంచి కోక గట్టదు కంట నీరు నించును బుద్ధి నిన్నె దలఁచు
తే. చుండు నేనును నొకకాఖయండఁజేరి, మికథావళు లెల్ల ను లోకమాత
యైన నదేవి కఱిఁగించునాత్మతోడఁ, బలుకఁదొడఁగితి రామభూపాల! యపుడు,
వ. ఎట్టు లనిన. 182

చ. ఇనకులమందుఁ బుట్టి బల మెక్కుఁగఁ దాటకఁ ద్రుంచి గాధిపు
త్తునిఁ గరుణించి గౌతమునితోఁజ్యులిఁ గాచి మహేశుచాపమున్
వాసన మొనర్చి భూతనయ నంది పథంబున జామదగ్ని నొ
య్యన గతగర్వఁ జేసి జనకాజ్ఞ నిజానుజాఁడు న్నహీజయున్. 183

నీ. తనవెంటఁ జనుదేర వనభూమి కేతెంచి కులకాంత ననురుచేఁ గోలుపోయి
దిననాథకుతునితోడను మైత్రి యొనరించి యతని కింపుగ వాలి నడుగుపఱచి
సంత భానుతనూజఁ డతిబలాధ్యుల ఋతువానరాధిపుల భూపలయ మెల్ల
సవనిజఁ గనఁ బంచె నందు నే నొకఁడ మద్యాగ్ర్యంబునను లంకఁ బరఁగఁ జొచ్చి
తే. కాంచితిని రామభూపాలు కాంత నిచట, నాడుకప్పంబు ఫలియించి మోద మొదనె
ననినఁ గనువిచ్చి చూచి యవ్వనిత యిట్టులనియె శ్రీరామదానుఁడ ననుచు నెఱిఁగి,
క. కర్ణామృతతుల్యము లయి, పర్ణింపఁగఁబోలునట్టి వాక్యము లేనొ

పూర్ణయశస్కుఁడు పల్కెనొ, నిర్ణయములయేని యిచట నిలువఁగ వలయున్.
వ. ఆని యప్పతి ప్రతాపిలకంబు పలికిన నేనును కాభాగ్రంబు డిగి చరణకమలంబులకు
సమస్కరించి దూరంబున ముకుళితకకమబుండవై నిలిచిన నమృహీనందనయు
నాదువృత్తాంతం బంతయు నడుగ నేనును సవిస్తరంబుగా నెఱింగించిన నమృతుండె
సంత సరిందమా! భవన్నామాంకితం బగు ముద్రికారత్నం బొసంగిన సంతసించి
కిరంబునఁ బెట్టుకొని నన్ను విశ్వసించి యిట్లనియె. 186

చ. కనుఁగొనవలయు! యియ్యసురకాంతల మధ్యమునందు భీతిచే
ఘనమగు దుఃఖ మొంది యిటు గ్రాఁగుట లింతయు నీ వెఱుంగఁగా
మనవి యొనర్పు రామునకు మారుతి! యంచన నేను బల్కితిన్
జనని! రఘూత్తమండు నిను సంతతముం దలపోయుచుండెడిన్. 187

వ. ఆహోరాత్రింబులు నీడ వార్త నెఱుంగక. 188

మ మదిఁ జింతింపుదు నుండు నెల్లపుడు శ్రీమంతుండు రాముండు నే
నిదె వేగంబునఁ నేఁగి పల్కఁగ నె కేళేశుండు తమ్ముగడు బ
ల్లిగులొ వానరయూధపుల్ గొలువ దోర్లీక నుగారాతినిం
గదనతోటి నడచి స్వాంకమున నిక గైకొంచు సంతోషి యై. 189

తే. చనెడు సాకేతపుకిఁ గావునను దల్లి! యానవా లిప్పు డొసఁగు మయ్యవనివిభుఁడు
నమ్ము నటు లన్నఁ దనమది సమ్మతించి, రమణి కరుణించి తనకొకత్ను మపుడు.

ప. ఇట్లు చూడంతరస్థంబగు నిమ్మహారత్నంబుఁ గరుణించి తొల్లిటిచిత్తమాటనగం
బునంగలుగు నతిరహస్యం బగు కాకానురంభత్వంతం బెఱింగించి సాక్షులొచనయై
మిమ్ముం దలంచి. 191

సీ. అడిగితి ననుము దైన్యముఁ బాపు మనుమా నామనవిగా ముగ్ధులమఱఁదియైన
లత్తుణుతోడఁ దూలఁగనాఁ ఘల మిప్పు డెరుభవింపుచు నుంటి ననుమ యింక
క్షమియించి మీయన్న కరుణపుట్టెడునట్లు పలుకంగదే యని పలుకు మనుచు
దుఃఖించె నేను దద్రుఃఖోపశమనంబు లగువాక్యములు పల్కి యచటవెడలి
తే. వానివన మెల్లఁ బెకలించివైచి వాని, భటుల సమయించి తత్తుత్తుఁ బట్టి చంపి
పురము దహియించి నీపాదసరసిజములు, గాంచ నేతెంచితిని మించుకాంతతోడ.

ప. అనిన రఘునందనుండు సంతసించి పవననందనా! నీ వొనరించు మహాకార్యంబు
తొల్లి దేవతలచేతనైన నొనరింపబడ దింక నీకుఁ బ్రత్యుపకారం బే నొనరప్పం
జాల నాదు సర్వస్వమును గైకొమ్ము ఇదియునుగాక హరిపుంగవా! పరమాత్మనగు
నాదుదగ్గ భంబగు పరిరంభణంబుఁ గంటి వతిధన్యుండె వనుచుఁ బెద్దతడవు గాఢా
లింగనంబునేసి బాష్పజలపూరితలోచనండ్లై యత్యంతముదంబు నొందె ననుచు
మహాశేవుం డిట్లనియె. 193

చ. అనుదిన మేమహాత్ము చరణాంబుజము ల్లులనీదశంబులకై
మనుజుఁడు బూజనేనుఁగ సమస్తకుభావహ మైన ముగ్ధముకై
గనునొకొ యట్టి రాఘవునికార్య మొనర్చి మహాకటాక్షముం
గనిన మరుత్తనూజునకు గౌరి! యసాధ్యము లింక గల్గునే. 194

క. అని శివుఁ డంబిక కెఱిగిం, చినగతి విధి నారయనమఁ జెప్పిన వ్యాసుం
డును నాకుఁ బల్కె వినుఁడం, చనియెచు నూతుండు కౌనకాదిమునులకు. 195

క. మునిసముదయపాపతమో, దినకర! వనజదళనేత్ర! ధృతుధచరణా
ససకసనందనమతిపద, వనరువా! కిస్తూరిలింగ! వసుధాసం గా!. 196

పంచచామరము. దిగంతసంతత ప్రక్షీర్ణ దివ్యక్షీర్ణోభితా
ఖగేంద్రనాహ! సవ్యలోకకంటకానురాపహా!
జగత్త్రియైకబోషణానుసార్యమాణసద్గుణా!
దృగంతశిక్షభాగధేయ! ధీర! రంగనాయకా!. 197

గద్య. ఇది శ్రీమోరుతోటము క్షీశ్వరప్రసాదలబ్ధ కవితాపవిత్ర తోటమరాజు భాస్కర
రమంత్రపుత్ర సాగయామాత్యప్రజీతం బయిన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణం
బను మహాకావ్యంబునందు సుందరకాండము సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

యుద్ధకాండప్రారంభము.

రంగనాయకీముఖ

వారిరుహసహస్రకిరణ! పరకావేరీ

తీరసదన! నిఖిలధరా

భారవిదారణ! స్వభక్తపాలన! రంగా!

1

తే. అవధరింపుము తుహినశైలాధినాథ, కన్యకామణి కన్నీలకంఠుఁ డెంతో

ప్రేమ దళకొత్తఁ బలికె శ్రీరామపుణ్య, కథలు సదభక్తజనసుధానిధులు దెలియ.2

ఉ. అంత సమీరపుత్త్రుఁడు రయంబునఁ దాఁ గనినంత రామభూ

కాంతునితోడఁ బల్కఁగను గాంచి ముదంబునఁ బొంగి సాహస

స్వాంత! భవత్సమానులు నరామరవర్ణములందు నెల్లెడకో

జింత యొనర్పఁ గల్గుదురె చెండితి వింక మదీయఃఖముల్.

3

ప. అదియునుంగాక.

4

తే. ఈ యకూపార మవలీల నెవఁడు దాఁటు, లంక దగ్ధం బొనర్చి నిశ్చంకతోడ

మరలి చనుదెంచుఁ గానఁ గింకరకృతంబ, శేషమును జేయఁబడె నీదుచేత నిపుడు.

ప. అని మఱియును.

6

సీ. మిత్రత్వజానిబోలు మిత్రుండు చూడంగఁగలుగఁ డింకికమీఁదఁగలుగఁబోఁడు

ఏను లక్ష్మణుండు కీశేశుండు రఘువంశ మవనిజఁ గాంచుట ననిలనుతుని

చేత నిశ్చయము రక్షింపంగఁబడితి మయ్యతివ బాగుగ నేఁడు వెతకఁబడియె

గాని భీషణమత్స్యైకచ్ఛపాక్షిర్లమా జలధిఁ జేర్చొన బుద్ధి కలఁక నొందు

తే. గడవ శతమోజనంబులపాడవు చూడ, నెవ్విధంబున దాఁపెద నిందుముఖిని

గాంతు నెట్లాకొ యనినఁ దత్క్రిమ మెఱింగి, భానునందనుఁ డిట్లుని పలికెనపుడు.

ఉ. చింతిల నేల భానుకులశేఖర! వార్ధి యనంగ నెంత దు

ర్ధాంతపరాక్రము ల్పవనతౌర్వ్యజవాఘ్నలు చూడు వానరుల్

పంతములాడి నీ వసుపఁ బావకు నైనను జొత్తు మంచు బల్
గంతులు వైతు రభ్యుదయకౌశలు లందఱు నీకుఁ జూడఁగఁ.

8

చ మఱియును జీత కార్యగరిమంబు లడంచును నట్లుగాక సం
గరమున నిల్చి నీవు పటుకార్తుక మెక్కిడ నీదుమందరక
సరసిజసంభవాదులును జాబుగురే నిలువంగఁ జింతఁ బోఁ
దఱుముముఁ దన్నిమి త్తములు తాకొని తోఁచుచు నున్న విచ్చటఁ.

9

తే. కాన మన కిష్టు జయలక్ష్మి గలుగు మించ
నింక నవ్వార్ధి దాఁటి యాలంకఁ జొచ్చి
దైత్యుఁ దునుము నుపాయంబుఁ దలఁపవలయు
ననిన మది మెచ్చి వాయుసందరునిఁ గాంచి.

10

ప. పవనందనా! యింక నెన్నియుపాయంబుల నైన మహార్హవలంఘనంబు నిశ్చయం
బైనను దేవదానవులకును దుస్సాధ్యంబగు నాలంకాస్వరూపం బెఱింగింపు మంత
యు నెఱింగి వలయు నుపాయం బొసరింపంబోలు ననిన హనుమంతుండును గరం
బులు మొగిడ్చి యతివినయంబునఁ దాను గననంతవట్టు నెఱింగింనువాఁడై యిట్ల
నియె.

11

నీ వినవఃస్య! రఘునాథ! వనధిమధ్యంబునఁ జనుఁ ద్రికూటంబను కైల మొకటి
యందు లంక యనంగ నమరారిపురము కాంచనసౌధములచేతఁ దనరుచుండు
నొకని మెచ్చనిదార్థ్య లొకరు తత్పురమందుఁ గల రేను నాలంకఁ గాల్చి వాని
బలములో నాలవభాగం బడంచితి యంత్రముల్ విరిచితి నచటి కింక

తే. మీరు విచ్చేయ నది గడతేరుఁ గాన, వేగ యత్నంబు పూనుఁ డీవేళ ననిన
సంతసము నొంది యారామచంద్రుఁ డపుడు, భానుజునితోడ నిట్లనిపలికెఁ దరుణి!.

శ్రీరాముండు వానరవీరులసహితముగ లంకమీఁదికి దండెత్తి వెడలుట.

చ రవినుత! యిచ్చుహూర్త మతిఃకమ్యము నా కెనయంగ లంకపైఁ
గవయంగఁ గాన నాభువనకంటకుఁ బట్టి సపుత్రమిత్రబాం
ధవునిఁగ నిమ్మహూర్తమునఁ దాకొని చంపి యయోధ్యకు న్నహో
త్సవముగ జూనకిం గొనుముఁ జయ్యున నేఁగెద నింక నిప్పుడుఁ.

13

ప. నాకును మేలు గలిగెడుతెఱంగున దక్షిణాంగంబు లదరుచున్న యవి లంకాప్రస్థా
నంబు నిరుంధం బిట్లు గావున వేగంబు మనసేవలవారలకుం బయనంబు నెప్పు
మవ్యాహినులకు వెనుకముందట నుభయపార్శ్వంబుల నుద్దండతరుశిలాసాణులై
నిలిచి దండనాయకు లతిప్రయత్నంబున రక్షింపవలయు. నేనుచు నుమిత్రాపుత్రం

- డ. వాయుజాంగదుల స్కంధారోహణంబు చేసి చనుదెంచెదము భానునందనా!
నిన్నెచు నాతోడనే యుండుము గజ గవయ గవాక్ష గంధమాదన నల నీల మైంద
ద్వీపిద జాంబవదాదిభల్లూకప్లవంగసేనావల్లభులును సప్రమత్తులై బలసి చనుదెంచె
దమును నుగ్రీవలక్ష్మణసహాయుడై యతిహర్షంబున రామచంద్రుండు నత్తుత్ర
గంబురి చేష్టితుండును రోహిణీశ్చల్లభుసంపున సేనాసుధ్యంబున నిలచె నాజగత్ప్ర
భుండు సేయునుత్సాహంబునకు ననురూపంబుగాఁ గామరూపసంపన్నులును వేదం
దతుల్యులును నగు ఐనచరు లాసమయింబున.
- 14
- నీ. వాలము లుద్దాడువారు గంతులువై మెవారు మల్లలు సరచువారు మఱియుఁ
బాదకంబులు దీసి పక్వఫలంబులు దినువారు కథునాథ! దనుజు నిదియె
పొలిపుత్తు మనువారు ధరణి యీనినయట్లు ప్లవగు లీక్రియ దన్నుబుని కొలువఁ
దనుకాంతి యాతపం బస బాలభానునిగతి నొప్పె నాజగద్ధిత యశుండు
తే. మఱియుసంధులుతోఁకలు చఱచిచఱచి, శైలములుదాఁటియవలీలఁ జనుచుఁజనుచు
వాసిగను సింహవాదము త్రేసిచేసి, వాయువేగంబునను నేగువారు కపులు.
- 15
- ని. ఇవ్విధంబున రామచంద్రుండును వెన్నిధానంబు ప్రాప్త యునికిఁజేసి మహో
త్సవా లయి యహోరాత్రంబులు నిందుకంతైనను నిలువక చనివని.
- 16
- తే. సహ్యానులయాచలంబును సకలకాననములుఁ గనుఁగొందు వివిధసైన్యములతోడఁ
జని యపారంబు భీమనిస్వనము మత్స్య, కచ్చపాక్షిజ మగు వార్ధిఁ గాంచి రపుడు.
వి. ఇట్లు విక్షిణిపారావారంబుఁ గాంచి అత్క్షణండును వాలనందనుం దిగియొ నప్పుడు
రాఘవుండు.
- 18
- చ. అనంతనూజు డిగ్గి మిహిరాత్తిజుఁ గన్గొని యింతవట్టు చే
తను నగునట్లు సేసితిమి దాటఁగ నింక నశక్యమైన నీ
వును మనసైన్యముల్ గొని మహోదధితీరమునందు నిల్చి మీ
మనములఁ దోఁచుచందముల మంతనము ల్పుని సేయుఁడంచనక.
- 19
- వి. ఇవ్విధంబున నుగ్రీవుండును రత్నాకరతీరంబున సైన్యంబును డించి దండనాయ
కులం గాచియుండ నియోగించిన వారును మహోన్నతతరంగాధ్యంబును భీమసక్ర
భయంకరంబును నగాధసలింబును గగనాకాశంబును నగు మకరాలయంబుఁ
గనుంగొని కడుదుఃఖితులై.
- 20
- క. మనరఘునాయకుడేమిని, గొనిపోయినదనుజు నిపుడె కూర్చొద మైనక
ఐననిధి సంసారార్థుల, మును జోలె నపార మగుదు మొనసెను నీచటక.
- 21
- వి. ఎవ్విధంబునం దాఁటి లంకానగరంబుఁ గాల్చెదమో యంచు నందఱుఁ జింతాప
రుల్ల రామపార్శ్వంబున నిల్చి రంత నద్వితీయుండును జిదాత్మయు నొక్కరుం

దును బరిమాత్తయు సనాతనుండును నగు రామచంద్రుండు దేవకార్యంబుకొఱప
మానుష వేషంబు ధరియించెం గావున మహాత్మిరంబగు దుఃఖంబుచేత నాన్వితుండై
జనకరాజనందనం దలంచి బహువిధంబుల విప్రపంపందొడంగె మఱియును. 22

చ. తనదగు నుస్వరూపమును దత్త్య మెఱింగిన మానవోత్తము
ల్లర రఁట దుఃఖసంఘములఁ గన్గొనఁ దద్రఘునాథమూర్తికొ
ఘనమగు నీయెఱుంగమిని గల్గెడు శోకము లోభమోహము
త్సనచేఱుక్రోధహర్షాభయశీవలు చెందు నెత్తెలనందనా!.

23

ఏ ఈయజ్ఞానచిహ్నంబు లష్టరమాత్మ యందు నెట్టులుండు దేహభిమానులనుంగాని
లేనివారలకును నాత్మజ్ఞానసంపన్నులకును దుఃఖంబులు లేవు. బుద్ధినైర్భక్త్యంబున
రెండవదాఢ్యంబు లేదని యెఱింగినేని పరమసౌఖ్యంబు చేహరు నింక గాఢనుష్ఠా
ప్తియందు మనంబు లీయందైన దుఃఖంబు ప్రాప్తింప దట్లు గావున నభిమద్యుఃఖం
బులకు మూలకారణంబు బుద్ధియు యనంతయుం బగు నదియునుగాక. 24

తే. నిత్యుండు పురాణపురుషుండు నిత్యగుఱుండు
నధికుండు నిరీహుండును బరమాత్మ యయ్యు
వెలయు మామాగుణంబులఁ గలిసి నుభయు
గుఱియును రాఘవుఁ డనంగఁ దోయఁ జెలియ!.

25

తే. అనుచు విమలాత్మయైన యయ్యచలతనయ, తోడ దక్షాధ్వరధ్వంసి యీడకైన
రామచారిత్ర మిది యుమాకమణి! యనుచు, బలికి యవ్యలితెఱఁగు నుపక్రమించె.

ఏ. అంత లంకానగరంబున రానిఱుండు. 27

రావణుండు మానుమంతునిపరాక్రమంబుఁ నలంచి చింతించుట.

ఉ. మారుతి యట్లొనర్చిన యమానుషవిక్రమ మాత్మిలోపలం
జేరిచి మోము పంచి బలచింతకు మంత్రులఁ జీరి పల్కె. నో
హూదపరేఖ్యలార! యిటు చూచితికే యొకవానరుం డహ
పారము లీల దాఁటి మనపట్టణ సుతయుఁ జొచ్చి భూసుతకా.

28

తే. కని ననం దెల్లఁ దెఱికి శుభునిమదీయ, బాహుని ద్రుంచి పురము లాంగూఁపహి
భిష్ట మొసరించినయొ నిచ్చయముతోడ, నహహఁయిటునంటి ప్లవగులెందైనఁ గలరె.

ఏ. మఱియు బలపరాక్రమసంపన్నుల రగు మిమ్ము నందఱు లెకగొనక పూర్వోప్రకా
రంబున గోష్ఠదగ్గరిభంగి నహగంబగు హారావారంబు దాఁటి స్వస్థచిత్తుండై చనియొ
మీరును బుద్ధిగుఱుతురు గావున నింక మానకుఁ గన్త్యంబు బగు నహహంబు విచా
రింపుం డనిన వార లిట్లనిరి. 30

30

సీ. పాకకాసనుఁ బట్టి పగ్గంబులను జాటి నిలిపెఁ గారాధలి నీనుతుండు
చని ముతేరునితోడ సంగదం బొనరించి పొసఁగఁ గైకొంటివి పుష్పకంబు
మయుఁడు నీదు ప్రతాపమహిమంబునకు నోడి మెచ్చుపుట్టఁగఁగూఁతు నిచ్చిచనియె
గాలదండ మొకింత గడనసేయ వినేక దైత్య నాయకులు నీభృత్యవరులు

తే. గాన శంకింప నేల యవ్వానరుండు, వానరుం డని యపుడు గర్వంబుతోడ
నే ముపేక్ష యొసర్చిన నింత చేసెఁ, గాక నిలిచిన బ్రతికిపోఁ గలఁడె వాఁడు. 31
వ. అయినను. 32

క. ఒకరొకరిని బంపు చతు, ర్తకరాలయమగ్ధమంద మానవ మకపి
ప్రకరంబుగ నొనరించెద, మిఁక మే మనఁ గుంభకర్ణుఁ డిట్లని పలికె. 33

ఉ. నీవు తలంచుకార్య మది నిక్కము దానవంశ నాశనం
బావసుధానుతాధిపు దయాకరుఁ గన్గొన నేర వైతి నా
భూవిభుఁ డింకఁ జూడ నిను బొంక మడంపక పోవనిచ్చునే
రావణ! రామచంద్రుఁడు పరాత్పరుఁ డెవ్వఁడటంచెటింగితో. 34

క. నారాయణుఁ డివిధమున, శ్రీరాఘవుఁ డయ్యె లక్ష్మీ నీత యనంగఁ
ధారుణి నుదయించె దురా, చారుల నడఁగింపఁ గమలజన్మఁడు నేడక. 35

క. గాలము మీనము మ్రొంగెడు, పోలిక లోకైకమాత భూసుత స్వకులలో
స్తూలన మొనరింపఁగ నీ, వీలంకకుఁ దెచ్చితివి సురేంద్ర విరోధి. 36

వ. ఇదియ కాదు. 37

చ. అనుచితమైన కర్తవ్యము మంతయుఁ జేయక యొప్పె నీదుచే
తను నిక నే మొనర్చెదవు డాఁకొన నైనను దోడొనర్తు నీ
యనుజాడఁ గాన స్వస్థమౌదయంబున నిల్వచుటన్నఁ గుంభక
ర్ణుని పచనంబులు న్విని తనూభవుఁ డింద్రజివాహ్వయుం డనుక. 38

క. పంపుము దాశరథుల బల, సంపద లడఁగించి కీకసముదాయములక
జంపి భవత్సముఖంబున, నింపుగఁ జరుదెంతు నేన యిపు డని పలుకక. 39

—ఊఊ విభీషణుఁడు రావణునకు నీతిఁ జెప్పట. ఊఊ—

వ. అప్పుడు విశుద్ధబుద్ధియు సురభృందసన్నతుండును బుద్ధిమంతులలోన గరిష్ఠుండును
బరిమథాగవత శ్రేష్ఠుండును నగువిభీషణుండు శ్రీరామచంద్ర విమలచరణకమలయు
గళంబు లాత్మీయహృదయకమలంబునం దిడుకొని రావణునభ్రాభవనంబున కరుగు
దెంచి యామండోదరీకల్ల భునకుం బ్రణమిల్లి యుచితాననంబునం గూర్చుండి
కొలుపునల గల్గు మంభశ్రవణాదిమహాప్రమత్తయాతుధానవర్ధింబులం గాంచి యతి

విస్తయంబున వాక లందఱు వినుచుండ ధర్మానుమాలంబునగు వాక్యంబుల దళాన ను న కిట్లనియె. 40

శ. పరగఁగఁ గుంభకర్ణుఁడు సుపార్యుఁడు మేఘుని నాదుఁడున్ మహా
దరుఁడు నిసుంభసుంధులుచు దాశరథి ల్వరచాపపాణు లై
దురమున నిల్చి తీవ్రమగు తూపులు వైఁ బజపంగ నిల్వకే
కరములు కంధరంబులు చకాచకలై చనువారు కావునన్. 41

ప. ఇదియకాదు. 42

క. సీతయును దుర్భరగ్రహ, మీతెరువున నిను గ్రసించె విఁకనైనను ధా
త్రీతలనాధున కయ్యవ, నీతనయ నొసంగు విడుచు నినుఁ బ్రాణముచేక. 43

క. మఱియును రాఘవుదుర్భర, శరములు మనలంకఁ జొచ్చి సకలబలంబుల్
పరిమార్చకమున్నె శుభా, కర సీత నొసంగి మమ్ముఁ గావుము కరుణన్. 44

ప. ఇదియకాదు. 45

మ. వలతైలాభులు సింహవిక్రములు లాంగూలాధ్యులు నిందుదం
ష్ట్రులచేతన్ సఖపంక్తిచేత దురముల్ సల్ప న్నుపాయజ్ఞులం
దలఱు ల్వానరు లింక వారు మనవై దండెత్తకన్తున్నె భూ
తలనాథాగ్రజిఁ జేరు ప్రాచుఁ గరుణన్ దైతేయవంకాగ్రజి. 46

ప. ఇట్లు గాచేని. 47

క. నిను విడువఁడు పాతాళం, బునఁ జొచ్చిన జమునిఁ గనినఁ బురహరు వీక్షిం
చిన దేవనాథుఁ జెందిన, ధనదుని మఱుఁగునకుఁ జనినఁ దలఁగక త్రుంచున్. 48

ప. ఇవ్విధంబున శుభప్రదంబులును హితకరంబులును బవిత్రంబులును గాఁగ విభీ
షణుండు పలుకువాక్యంబుల కులికిపడి రెట్టించిన కోపంబున మృతిఁ బొందెడు
వానికి దివ్యోపధంబు లైనను నసహ్యంబులై తోఁచుభంగిఁ గాలవోదితుండై
రాణుం డిట్లనియె. 49

క. ఏ నొసంగిన భోగంబుల, మేనును బలిపించి క్రింగుమీఁ దెఱుంగక నా
తో నెదిరించెద విహితుఁడ, నె నా కెనయంగఁ దమ్ముఁ డందురె నిన్నున్. 50

క. శత్రుత్వము మది నుంచుక, మిత్రుని క్రియ నుంటి వీవు మిత్రద్రోహీ
గాత్రము ఖండింపనె మ, చ్ఛాత్రవునకుఁ దోడుపెలుకుజను నిం కొకనిన్. 51

ప. ఇట్లు కావున ననార్యులతోడను గృతఘ్నులతోడను మాకు సాంగత్యంబు ఘటి
యింపనేర దిదియకాదు జ్ఞాతియైనవాఁ జెల్ల కాలంబుఁగీడుదలంచుంగావున నీవును
నవ్విధంబు నునినఁ దద్వాక్యంబులు విని సహింపక విభీషణుండును గదాపాణి

యై నల్వరు మంత్రులం గూడుకొని యంబరంబున కెగసి రావణం గనుంగొని.
 క. జనకసమానునిగను నినుఁ, గనుఁగొని నీ బ్రతుకు తెరువు గఱపిన నీవుకా

ననుఁ దూలఁగ నాడితి విఁకఁ, గనుఁగొనియొద నాథలంబు కాలము చేరెకా. 53

వ. అది యెట్లంటేని.

54

సీ. కాలుండు రఘునాయకస్వరూపముతోడ దశదళాలయమునఁ దగ జనించె
 జనకభూవిభుగృహంబున నీత యనఁగ మృత్యువు నీరుకొఱకు సంభవము నొందె
 వాత లిద్దఱు మహీభూత మంతయు మాన్పఁ జనుచెంచి రిట వారిపనుపుచేత
 హితవాక్యము లొకింత మదినుంచ వారాముఁ డభిలకాశ్యములచే నరయఁ బ్రకృతి
 తే. కిని బరుండునునై కూడి తనరుచుండు, వెలుపటను లోపటను భూతములకు నామ
 రూపభేదంబులను దత్సర్వరూపుఁ డట్లు, నమలుఁ డయ్యును నొప్పుడై త్యాగినాథ.

వ. మఱియు నొక్కటయ్యును మహాసలంబు సమస్తపాదపంబులయందును నంత
 త్తతంబులై తోచుభంగి నతినిర్మలంబయ్యును స్ఫటికంబు నీలపీతాదిసంయోగం
 బునఁ దత్తన్తయంబై తోచుచందంబునను బంచకోకాదిభేదంబులఁ దత్తయ్య
 పుండై జ్ఞానదృష్టులచేత నెఱుంగంబడు నతండు నిత్యముక్తుం డయ్యును స్వమా
 యాగుణబింబితుండై చెఱవొంగు నిదియునుం గాక కాలం బనియుఁ బ్రధానం
 బనియు నాలుగువిధంబులు గల వందుఁ బ్రధానపురుషులచేత నజుండగు నీశ్వరండు
 జగం బంతయు సృజించు నంతఁ గాలస్వరూపుండై సర్వంబును నవ్యుత్పండు
 కలనంబు నొనరించు నిట్టికాలగ్వరూపుం డగు నారాయణుండు కమలసంభవుచేతఁ
 బ్రార్థితుండయి మాయామానుషరూపంబున నిన్నుం బరిహర్ష రామచంద్రుండయి
 యుపతరించె నింక సత్యసంకల్పుండగు నీశ్వరుండు రెండవ మార్గం బెవ్విధంబున
 ఐహింపు నట్లుగావున సపుత్రబలవాహనంబుగా నిన్ను నుక్కడంచి నిజభార్యా
 యుత్పండు ముఖంబున నయోధ్యకుం జను నింక నన్నవై నకతంబున నింతవట్టునుం
 బలుకవలసె నేనును రామచంద్రభుజాసారంబునం దెగు నిన్నుం గనుంగొనఁజాల
 నింక నాక్రితకక్షాపరతంత్రుఁ డగు నమృతామృతచరణకమలంబు లాశ్రయింప
 నేగెద నుఖంబున ఐసియింపు మనుచుఁ దానును. 55

చ. కలుషతరంబులైన దశకంధరువాక్యము లెల్ల నాత్మకుకా

గలఁక యొసర్ప రాఘవుని గన్గొని తత్పదవారిజంబులుకా

బలుమఱు పూజనీతుఁ గడుభక్తి నటించు సమస్తమోహములొ

దలఁగఁగఁ ద్రొచి యంబరపథంబున నేగె సమీరచక్రేయ్యె.

57

తే. అనుచు నారావణానుజ నధికమైన, మానసం బద్ధిరాజకుమారితోడఁ

బలికియతఁడొంక శ్రీరామధర్మరూపాంశఁ, గలఁడనుచు బల్కుఁడొడఁగెశంకరుఁడుమరల.

— ఖిది విభీషణుఁడు శ్రీరాముని శరణుఁ జొచ్చుట. —

తే. ఇటు విభీషణుఁ డారాఘవేంద్రుఁగొలుచు, కాతుకంబునఁ జనుచెంచి గగనతలము
నను సమీపంబునను నిల్చి మనుజునాఘ, పాదపంకజములు గాంచి పలికె నపుడు.

మ. శరణోహో రఘునాథ! విస్ఫురితకంజాతేక్షణా! నన్ను నీ
తగుణి న్బల్వడిఁ దోడితెచ్చిన సుశంధ్రరాతికిఁ దమ్ముడం
దురు నామంబు విభీషణుండు తగ దీదుర్బుద్ధి నీ కన్న న
త్వర మొప్పుకొ దెగవ్రేయఁజూచిన భయవ్యాప్తైకచిత్తుండనై. 60

క. శరణువారలఁ బ్రోవఁగ, బిరుదు వహించితి వటంచుఁ బ్రియుముగ విని నీ
చరణంబు లాశ్రయింపఁగ, ధరణీశ్వర! వచ్చినాడె దయఁ జూడు ననుకొ. 61
ప. ఇట్లు వివేయసమాధింబున నుండి పలుకు విభీషణువాక్యంబులకు రామధర్మరూప
గనుంగొని సుగ్రీవుం డిట్లనియె. 62

క. మనుజోత్తమ! వీర డరయఁగ, దనుజుఁడు మాయావి నీదుతరణిని గొనిపో
యిన పాపకర్తులమ్ముఁడు, మన వివరము లరసి తునుమ మది నరుదెంచెకొ. 63
ప. ఇట్లు గావున విశ్వాసంబున కనర్హుం డాజ్ఞ యొసంగెదరేని వానిదేహంబు నింతిం
తలు నేయింతు నాకు నిత్యైతంగునఁ దోఁచుచున్నయది చిత్తంబుకొలంది నవధ
రింపుం డనిన మందహాసగుండరవదనాబిందుండై రఘునందనుం డిట్లనియె. 64

చ. నిముసమునకొ సమస్తధరణీస్థలిః ద్రుంప సృజింప సత్త్వి మిం
పమరెడు నాకు నేఁ డభయ మాతని కిచ్చితిఁ దోడితెండు వీ
రముచెడి నీదువాడ నని ప్రాంజలి చేసినఁ బ్రోతు నంచు ని
త్యమఁ జేలువొందు మద్వృత్తిము తప్పదు సత్యము సత్యమం చనకొ. 65

ప. ఇట్లొక్కసారైన నీవాడ నని శరణంబు వేడిన సకలభూతంబులకును నభయం
బొసంగెద ననుచుఁ బలుకు తఘనందను సత్యభాషణంబులకు వార్షంబు నొంది
సుగ్రీవుండును యథాన్యాయంబుగ విభీషణుని ముందటికిం దోడితెచ్చె నంత. 66

మ. శరచాపాంచితబాహు నీలజలదశ్యాముకొ బ్రసన్నాననాం
బురుహుకొ శాంత సులక్షణుకొ గని మహామోదంబుతో సాగె మ్రొ
క్కి రమావల్లభ! యంచు లేచి నుదుటకొ గేల్చోడ్చి సద్భాషణ
స్ఫురణకొ సన్నుతివేయఁ వాఁ దొడఁగె నహ్వాన్యాసరేంద్రుం డొగి. 67

ఉ. నీ కిది వందనంబు ధరణీతనయావరి! రామ! భూవరా
నికమ్మగేంద్రభక్తజననీరద! పూర్వసమీరకూరద

రీప్యకతుల్యచాప! పటువిక్రమ! రావణగర్వయామిసి
కౌకసమూహపర్య! కపికుంజరమిత్ర! పవిత్ర! రాఘవా!.

63

అ. అమిత తేజసే మహాత్మ నే శాంతాయ, అఖిలజనసభరణహననమూల

కారణాయ మానగణావందితాత్మయ, వాస్తవాయ తే నమోస్తుతంచు.

69

ఐ. మఱియు నిట్లని స్తుతియించె.

70

సీ. తెలియంగ నీ వనాదిగృహ్నుడెపు లోకములవారలకు నెల్ల ముఖ్యుతముఁడ
వంతంబులేని రామాఖ్యుడెపును గాన మఱిమఱి నీకు నమస్కరింతు
జగములు గలిగింప నంశిత గావింప విలయంబు నొందింప విభుఁ డనంగఁ
దనవిత్త మరుగుభంగిని బోవఁ గలఁడన స్థావరజంగమాత్మకములైన

తే. భూతముల వ్యాపకవ్యాపభూరిమహిమ, బయలలోపలఁ దగు జగన్మయుఁ డనంగ
వేదములఁ జాటు దొర వీవ భేదమోద, రహిత! గతకామకోప! శ్రీ రామభూప!

ఐ. దేవా! భవదీయమాయామహిమంబున మనంబు భ్రమియించి వినప్తజ్ఞులై పుణ్య
పాపవశంబుల నెల్ల కాలంబు నూర్ధ్వాఘోలోకంబులను బోవుచుం గూలుచుండెద
రిదియద్భుతంబు గాదు మఱియును.

72

అ. జ్ఞానబుద్ధి నిన్ను జానకీనాథు న, ద్వయనిఁ దెలియ నెంతవట్టు చనుట
యంతవట్టు సత్య మగు జగం బిల కుత్తి, యందు రజతబుద్ధిచందమునను

73

ఐ. నీదుయాధార్థ్యం బెఱుంగమి నెల్ల కాలంబు నాసక్తులై యంతంబున దుఃఖప్రదా
యకంబులగు విషయాదులఁ బుత్రదారగృహదులయందు రమియింతురు వారలం
జెప్పవేల.

74

తే. వాసు హుతాశ యను బైత్య నిరుణ పవన, ధనద గిరికాది దిక్పాలతతియు నీవ
కొద్దికన్నను గొద్దియు గొప్పకన్న, గొప్పవై యొప్పియున్న మాయప్ప వీవ.

75

తే. నీవ తల్లివి దండ్రీవి నిఖిలమునకు, నాదిమధ్యాంతకహితుండ వచ్యుతుండ
వవ్యయండపు పరిపూర్ణ భవ్యయశుఁడ, వీవ గనుఁగొను మ్రొక్కెద దేవా నీకు.

77

ఐ. నీవును.

సీ. చెవులు లోచనములు చేతులు నడుగులు లేనివాఁడపు జన్మ లేనివాఁడ

పిశ్యుండుడపు తండ్రి విటులయ్య వినుచుఁ గన్గొనుచుఁ జేకొనుచును జనుచు నుండు
వతయ శోకాళికి వ్యతిరిక్తుడపు నిర్గుణుండపు నిరుపాశ్రయండు పొండ

జనియించెఁ బెరిఁగెను సంచరించెను చగఁ జడఁగె ననంగ నియ్యాణుభావ

తే. ములును లేని నిరీశ్వరిమూర్తి వాది, పురుషుడపు మాయచే మర్త్యుపోల్కిఁదోఁతు
వెఱుంగ నేర్చిన భక్తులు పఠమమైన, నీగుకై పల్లభాజను లాదు రసఘ!

78

తే. ఏవికల్పంబు నేగుణం బేవికార, మెట్టియాకారమును లేక యెసఁగి ప్రకృతి
కంటెఁ బరుడవు నై యొప్పు కమలమిత్ర, వంశవారాశిహిమధామ! పందనంబు.

చ. జనవర! నీదుపాదయుగసద్భజనం బను మందినిచ్చెనన్
గొని వడి జ్ఞానయోగ మను గొప్పగు సాధము నెక్కఁగోరెదన్
ఘనకరుణాలవాల! జనకశ్రీతిపాలగుతానుకూల! స
న్ననిమగసాల! నన్ భవసముద్రయుఁ ద్రోయక ప్రోవవే కృపన్. 80

చ. అని యిటు లవ్వీభీషణుఁ డాశ్రయింఁడై వినుతింప మెచ్చి గై
కొను మభయంబు మేఁగును గోరుము శోరిక లన్న రాఘవుం
గని కృతకృత్యుడన్ గలితకార్యుడ ధన్యుడ నీపదాబ్జముల్
గనుఁగొన ముక్తిఁ జెందితి విఖండితమోహమహాంధకారినై. 81

క. నాకన్న ధన్యు లెవ్వరు, లోకంబుల నీపదాబ్జలోకమున నా
లీకభవామరవందితి, కాకుత్స్థసుమలేశ! జనకకన్యాధీశ!. 82

ఎ. దేవా! కర్త బంధవి నాశంబుకొఱకు భక్తిలక్షణంబగు నీదుజ్ఞానంబును బరమార్థం
బగు నీదుధ్యానంబును గరుణింపుము మఱియును. 83

ఆ. విషయజంబులైన వివిధసౌఖ్యంబులు, మదిఁ దలంప నీదుమృదుపదంబు
లందు భక్తి యొసఁగు మఖిలేశ! యనిన స, త్కరుణతోడఁ బలిక మరల నపుడు.

ప. అది యెట్లు లనిన. 85

—అథ శ్రీరాముఁడు విభీషణున కభయం బొసంగుట. అథా

సీ. అతిరహస్యము నుఖాన్వితము మన్నశ్చయం బిదె విభీషణ! నీకు నెఱుంగఁజేతు
యోగివర్యులు సేతరాగులు మద్భక్తు లతిశాంతు లగువార లాత్మ యందు
సనుఁ దలంచెద రేను నచట నిల్చెదఁ గాన నీవును శాంతసద్భావి వగుమఁ
గల్గి సాపహుఁడవై కడుభక్తి ననుఁ గొల్వ మనఘ! సంసారఘోరాద్ధి దాటఁ
తే. గలవు మత్ప్రీతికరముగా వెలయు నీదు, స్తోత్ర మెవైన వ్రాసిన సొంపు మీఱ
వినినఁ జదివిన సారూప్య మొనరఁ గలుగు, నిది నిజం బని కరుణ చెన్నొందనపుడు.

ప. భక్తవత్సలుండగు రాఘవుండు లక్ష్యజునిం గనుంగొని సుమిత్రానందనా! నాదు
సందర్శనంబుల నగు ఘంటా గనుంగొనుము జేగంబ సముద్రోదకంబులు దెప్పింపు
మీక్షణంబు లంకరాజ్యంబునకు విభీషణు పభీషిత్తం గావించెద ననిన నతండును.

క. ఎంతితడవు కవీరజసి, కాంతులు మేదినియు నాదుకథలు నిలుచుఁ దా
నంతతడ వివ్వీభీషణుఁ, డెంతయు లంకాపురంబు నేలెడు మఖియై. 86

వ. అని నిర్దేశించి సముద్రజలంబులు చెప్పించి సచివులను లక్ష్యమని నియోగించి శాశ్వతంబుగా నభిషిక్తుం జేయించె నంత.

89

ఆ. సాధుసాధు ఐనుదు సకలవానరులును, బొగడి రెలమి రామభూతలేందు,
సర్కతనయ్యఁ డప్పు డవ్వభీషణుఁ గాంచి, కూర్చి నెరయఁ బలికెఁ గుఢరతనయ!

చ విను పరమాత్ముడైన రఘువీరుని దూతల మందు నీవు రా
ముని నుపరిగ్రహంబునను ముఖ్యుడఁడ వింక సహాయ కా దశా
ననుఁ బరిమార్చ రాముని కనక విని భానుజ! లోకనాయకుం
డనఁడగు రామమూర్తికి సహాయ మొనర్చెడునంతవాడనే.

91

ఆ. ఇంక దాశ్యవృత్తి యే నొనర్చెద మిమ్ముఁ, గూడి శక్తి కలుగుకొలఁది ననినఁ
బక్షికింకెందుచేతఁ బనుపంగఁ బడి శుకుం, డను నిశాచరుఁడు విహాయసమున.

92

ఏ. నిలిచి నుగ్రీవునిం గనుంగొని భానునందనా! మత్ప్రభుండును దశాననుండు డనదు
వాక్యంబులు గాంగ నీ కెఱింగింపు మన్నతెఱంగు వినుము.

93

చ. ఎనయుఁగ గొప్పయింట జనియించితి వెక్కుడు వానరాళికిం
డనయుఁడ వంశుమాలికిని దమ్మునఁ బోలుదు వింక నాకు నీ
పనితయు గాదు వేటొకనివల్లభఁ దెచ్చిన నీ క దేమి పా
మునుము ప్లవంగ సైన్యముల నందఱఁ దోల్కొని బుద్ధితోడుతక.

94

వ. ఇట్లు గాదేని.

95

తే. మరల కైనను గను విచ్చి చూడఁ దగని, లంక నిస్సారులగునట్టి ప్లవగమునుజ
కీటకంబుల కెటు లోటుపాటునొందు, ననియెనని పల్కుమనిపల్కెనగ చరేంద్ర!

వ. అనిన విని ప్లవంగవీరు లతిరయంబున.

97

క. వినువీధి కెగసి వానికొ, ఘనతరముష్టిప్రహతులఁ గంతగత ప్రా
ణుని జేయ రామచంద్రునిఁ, గనుంగొని యెలుఁగె త్తి పలికెఁ గుఠితం డై.

98

ను. చనునే దూతల నిట్టొనర్చుటలు రాజశ్రేష్ఠ! ధర్మంబై వే
దన సైఁపంగను జాలఁ బ్రోవఁ గదవే దాతృత్వ మూహింపవే
యనినకొ బుజ్యుఁడు గాన వారలను బాయకొబల్కెఁ బల్కంగ న
ద్దనుజుం డంబవప ర్తియై మిహిరపుత్ర! యంచు సోచ్ఛారితక.

99

వ. ఇట్లు నుగ్రీవుం గాంచి.

100

క. ఏమని పల్కుదు డనుజ, గ్రామణితో వనిని వాలిగతి యత్నమునకొ
రామునిచేతను ముతకాం, తామాత్యసమేత్యముగను నడఁతు నను మనెడ.

101

ఏ. మఱియు సకలలోక నాయకుండగు రఘునాయకునారీరత్నంబునం దోడితెచ్చి
కులంబు నేలం గలుపుట కర్జుంబు గాదనుచు నెఱుంగం బలుకు మనినఁ బ్లవంగవీరు

లును తఘనాఘనాజ్ఞ నన్నిశాచరుం బట్టి బద్ధుం గావించి తంతసుమున్న రావణప్రే
రితుండై శార్దూలుం డను దానవుం డొక్కఁడు చనుచెంచి కపిబలంబులం గనుం
గొని భయంబునఁ బఱచిన లోకవిరావణుండగు రావణున కెఱింగింప వాడును
జింతాభరితమానసుండై యుండె నంత రాఘవుండును నిజతరంగభంగనిస్పృశితబ
ధిరీభూతకమలజాండం బగు మకరాలయంబుం గనుంగొని తక్తాంతలోచనుండై
సుమిత్ర నందనున కిట్లనియె.

102

శా. రింఖత్తుంగతరంగుండై పటురవోద్రేకంబునక విదిష్వ

త్సంఘంబుల్ ముదమంద భృత్యునిగతిక దన్వానసామెదియై
పుంభేపించి మనుష్యమాత్రునిఁ గనక బుద్ధి నివచారించి మ
త్సుంఖాటోప మెఱుంగ కొప్పు లవణాంభోరాశి పీఠించితే.

103

ప మఱియును.

104

క. కోఁతుల నీతని లక్ష్యము, సేతునె యని నన్ను గడనసేయం దీచె ని

ర్హతజలాధ్యునిఁ జేసి మ, హీతలమునభంగిఁ గపుల నిదె నడిపింతుక.

105

ప. అని పలికి శ్రోధతామ్రాత్మం డయి కరాగ్రంబున నిజకీర్తిధ్వజంబుభంగిఁ జెలు
వొందు బాణాసనంబు డరియించి

106

—ఈ శ్రీరాముండు సముద్రునిపై బాణము సంధించుట. —

మ. తుదియేక జెలువొందు భాస్కరుగతిం దూఁచీరమం దుజ్జ్వల

ప్రదరం బొక్కటి దీసి కార్చుకమునం బల్వీక సంధించి దు
ర్బదపాథోధి హరింతుఁ జాడుఁ దీదె రామజ్యోవినిర్భక్తకాం
డదఘోరానలకీల లంచు భుజదండన్నూర్తి శోభిల్లఁగక.

107

ప నిలిచి ధనుష్పంకారంబు గావించి శతమోక్షణంబు సేయం గమకించుసమయంబున
సత్వైలవనకాననంబగు ధరాచక్రం బంతయు సంచలించుదోడంగె నఖిలదిగ్భాగం
బుల సంధికారంబు బంధురం బయ్యె మకరాలయంబు సంక్షోభించుచు వేలాఢలంబు
దప్పి యతిభయంబున యోజనమాత్రదూరంబు లోనికిఁ జనియె నందుఁ జెలు
వొందు నక్ర గ్రాహ పాతీన కమత కర్కట కాశోదర ప్రముఖజలచరానికింబులు
నిజజీవనశంకాంకితులయి పరువందోడంగె నంత సముద్రుండను దివ్యరూపధరుం
డయి దేహకాంతుల జగం బంతయు నెలింగింపుచుఁ దనయందుఁ జెలువొందు దివ్య
రత్నంబు లుచ్చాపమహానమ సుపాయనంబులు గాఁగఁ గరంబులల బట్టి చనుచెంచి.

తే. శ్రోధతామ్రాత్మం డగు నద్ధగాధినాథు. పదమ నేవించి మ్రొక్కి యుపాయనంబు
లాసగి తత్పాదకంజము ల్గనిమసింగి, భక్తితోడుతఁ బొగడ నుపక్రమించె. 109

- సీ. కరుణఁ జూడు మహాఘనశశీముఖ! చరాచరసుహృదా! ధరాధరగభీర!
జగములెల్ల సృజించుకగిది నీచే నన్ను సృజించితివి జడాకృతిని నిట్లు
జేసిరి తత్సప్తభావ మెవ్వరు మాన్పఁగలరు స్థూలంబులై వెలయు పంచ
భూతంబులును జడంబులు స్వభావమున నీచే నొప్పి నియాజ్ఞ సేయకున్నె
- తే. తామసజడత్వములను భూతములు పుట్టు; నతయుఁ గారణదేహమునరణమునను
వెనుక పక్కిన నిభూతివిసరములకుఁ, దామసత్వజడత్వముల్ రామచంద్ర! 110
- వ. దేవా నిర్గుణుండవు నిరాకారుండవు నెవ్వేళను మాయాగుణంబులవలన ననుకరించి
లీలావిభూతి యొసరించెద వత్సేళను విరాట్పురుషుండ వనం బరఁగుదువు నీదుస
త్త్వగుణంబువలన సత్త్వగుణప్రధానులగు కమలసంభవాదిప్రజాపతులు దమోగు
ణంబువలన దమఃప్రధానులగు భూతనాథాదిరుద్రులును నావిభవించిరి. మఱియు
మాయాసంభిన్నుండవు లీలామానుషవిగ్రహుండవు విచారింప నిర్గుణుండవు నగు
నిన్ను జనుండ నగు నే నెవ్వింబున నెఱుంగ నోపుగు నదియునుం గాక. 111
- ఆ. తగనిపశువులకును లగుడంబుగతి మూఢ, నరుల కెల్ల దండనము ప్రసీధ
మదియ యగును సత్పథావలోకనయుక్తుఁ, జేయ రామ! మేలు నేని తివుడు. 112
- తే. శకణు జగదీశ! ధక్షతత్త్వం! రమేశ! దీనపోషణ! యభయప్రదాన మిమ్ము
మార్గమొసఁగెద దశకంఠ మద మడంచి, జనకజాయుక్తముగ నేఁగు దనుజవాళణ!.
- ప. అని యివ్వీధమున వినుతించుసముద్రుం గనుంగొని కరుణాసముద్రుండగు రామధ
ర్మం డిట్లనియె. 114
- ఉ. నాదుశరం బహుఘ మిఁక నాశ మొనర్చు ధనుర్విముక్తమై
గా దడఁపంగ లోకములఁ గావునఁ జోటొక టింకఁ జూపు మం
చాదర మొప్పుఁ బల్కఁగ ధరాధ్య! మదుత్తరభాగమందుఁ గ
వ్యాదులు బాధసేయుదు రహర్నిశము ల్గడుఁ గ్రుచ్చచిత్తులై. 115
- స. ఇయ్యహుఘసాయకం బహుపాత్తులవై బఱపు మది మృగుశుల్య యనుచో టనిన
రామచంద్రుఁడను నటనేయ నయ్యంబకంబును నిమిషమాత్రంబున నాభీరమం
డలం బంతయు దగ్ధంబుచేసి శరిత్పతికి నుఖంబుఁ గరుణించి మరలి తూణీరంబున
నిలిచె నంత హాసీనీబల్ల భుంగును మాదంబు నొంది రామచంద్ర! ధీమంతుండును
నిక్కార్థ్యంబున సమర్థుండును లభ్యపగుండును విశ్వశర్తనయ్యుండును నగు నటుని
చేత మామకజలంబుల నేతుబంధనంబు నేయింపును సకలలోకమలాపహంబును
యోగిజనకేయంబును నగు నీగుక్తి యఖిలలోకంబులవార లెఱింగెదరు నిత్యంబై
పర్థిల్లెడు నని పునఃపునః ప్రజామంబు లాచరించి యంతర్హితం డయ్యె నంత. 116

- ఆ. నేతుబంధనంబు చెలంగి కాళామృగ, సైన్యములను గూడి స్వల్ప బనిచె
రామచంద్రవిభుఁడు రాజీవనేత్రుండు, విశ్వకర్పతనయు విపులవినయు. 117
- వ. ఇట్లు పనిచినఁ దచ్చాపనంబు శిరంబున ఓరియించి నలండును. 118
- ను. తరువుల్ శైలములున్ వనాకసము బుత్సాహంబునం నేగఁ దా
నిరుహస్తంబుల వాని నందుకొని నీతేకున్ మదిన్ దల్చుచున్
వరుసం గూర్చి నలుండు గట్టై ద్విజగద్వంద్యంబుగా రామభూ
వరుతేజంబు వెలుంగ నయ్యుదధి భాస్వత్పర్యచంద్రాననా. 119
- క. అనుచు కథాంగీకృతశశి, దినకరుఁ డగతనయతోడఁ దెలిపి వనాటుల్
వనరాశి గట్టుతెఱఁగె, ల్లను బల్కుఁగఁ దొడఁగె రంగవిహితాపాంగా. 120
- వ. ఎట్లు లనిన. 121
- నీ. అనురఁ దదారంభసమయంబున నుమేకుఁ దరుణాబ్జధరుఁ బురానురవిరోధి
నఘవిమోచనుఁ గాంచనాచలోగ్రశరాను ఫాలనేత్రు నమేయు హాలహస్తు
ధవళాంగు గరళకంఠరు భూతిరుద్రక్షమాలికాలంకృతమహితవత్సు
గంగాతరంగరంగన్నాశితపేళిసమధికరూపుభాస్వత్పృతాపు
తే. మేరుమందరకైలాసధారుణీధ, రేంద్రసువిహారు భూరిభోగీంద్రహారు
నారజనబోషు రామేశ్వరాఖ్యతోడ, నిలిపె రఘునాథుఁ డచ్చటఁ దలిరుఁబోడి 122
- వ. ఇట్లు జగదీశ్వరుండగు రామేశ్వరు నచ్చట సంస్థాపనంబు నేసి పూజించి సకల
లోకహితార్థంబుగ శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 123
- ఆ నేతుబంధనునకుఁ జేతు లెత్తి నమస్కు, రించి పార్వతీకుఁ గాంచినట్టి
విప్రుఁడైన భూమివిభుఁడైన విట్కూర్పు, లైన ముక్తిఁ గాంతు రమలు లగుచు. 124
- వ. ఇదియకాదు బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాతకంబు లయినను విమోచనబడి మదనుగ్రహం
బున మోక్షంబు ప్రాప్తించు మఱియును. 125
- కా. ఏమర్థ్యం డిట నేతుబంధనమునం దింపొందఁ దాఁగుంకి శ్రీ
రామేశుం జగదీశు ఫాలనయనున్ రంజిల్ల నేవించి హృ
త్కామంబు ల్ఫలియింప నిష్ఠఁ డగుచుం గత్యాసంధాయయా
శ్రీమందాశినిఁ జెల్వమీటు వరకాశీపట్టణం బెంతయున్ 126
- వ. కనుంగొను కాతుకంబున. 127
- మ చని గంగానది గాంచి తజ్జలములన్ సదృశిత్తోఁ గొందు వే
డ్కను రామేశ్వరపుణ్యమూర్తి కభిషేకం బింపుఁగాఁ జేసి య
వ్యవధిం భారము డించి బ్రహ్మను భాస్వత్పుణ్యసౌకిల్యుండై
యొనయున్ మానవసత్త్వముండు నిజమా నీయర్థము లూర్భసలిక. 128

ప. అని యివ్వధంబున భవతాళకవాక్యంబు పల్కునంత.

129

సీ. ప్రథమవాసరమునఁ బదునాల్గుయోజనంబులును రెండవదినంబున నిరునది
యోజనంబులు నిర్వదొక్కటి మూడవదినము రెండును నిర్వదియును నాలు
గవదినంబున మూడవఁ గడఁక నిర్వదియును నై దవదివసంబునందు నిట్లు
జలరాశి బంధించె నిలుఁచు యోజనశతంబుగ శైలభూమిజంబులను బూని
తే సంతసించిరి ఋషులెల్ల సకలదివిజా, లింతకార్యంబు నేయువా రెవ్వ రనుచు
విరులవానలు గురిసి కవ్వేళ వేడ్కు, పడుచుఁ గౌసల్యముద్దులపట్టిపైని

130

ప. ఇవ్వధంబున శతయోజనవిస్తీర్ణంబగు పానానానంబు నైదుదివసంబుల నలుండు
బంధించె నంత సతిభిసంబున రాఘవుండును లక్ష్మణుండును వాయునందన వాలినం
దనుల స్కంధాశోహణంబు చేసి సేనామధ్యంబున సీలచి యాత్మసైన్యంబులు
నిశాచరభేదకరసౌఖ్యాకరంబులై చెలువొందు రెండవసమద్రంబుభంగి నడి
పింపం దొడంగిరి వారును భుజాస్పృలనలాంగులచాలనసింహనాదంబులను నగు
తమతమజాతిచేష్టితంబుల దాశరథుల మనంబులు పల్లవింప నడువం దొడంగి రిట్లు.

తే. కలితపాతినవిసద్ధగ్రాహకమత, నక్రమగు దక్షిణాబ్ధి నతిక్రమించి

చని నువేలాచలంబునై సకలకీశ, సముదయంబు విడిచి రాసమయమునను. 132

ప. ఇట్లు ససైన్యంబుగ వేలాచలాశోహణంబుచేసి రాఘవుండు.

133

సీ. కనునీయనవరత్నఖచితంబులై మేరుభూభగంబులఁ బోలు సాధములను
నసిచర్తపాణులై గసిమసంగు నిశాటకోటు లింపగునట్టి గోపురముల
హరిసీలయలఁ జెన్నగు పతాకంబుల తోరణంబుల నొప్పు ద్వారములును
భద్రనిర్మితలసత్ప్రాకారముల నగాధంబులై తగు నగ డలను మఱియు

తే. నమరభయదంబులై నట్టి యంత్రములను, జటలు సెప్పెడు బ్రహ్మరాక్షసులవలన
వ్యోమమున నల్లికొనుహోమభూమములను, రహిఁ జెలంగెడులంకాపురంబుఁగనియె.

ప. మఱియు నాసమయంబున దశాననుండును దనదు దశకీరీటంబులు దీప్తిమంతం
బులై వెలుంగ మహావీరుఁగు ప్రహస్తప్రముఖుమంత్రి సత్తిము బుభయపార్శ్వంబులం
బలసి కొలువ నీలాద్రిశిఖరాకారండును గాలమేఘసమప్రభుండును నై రత్నదం
డనితభక్త్రంబులు భృత్యవర్గంబులు పట్ట దేవతావల్లభులెన్నుచున్న వై భవంబునఁ
బ్రవంగచమూవిభవంబుఁ గనుంగొనువేడ్కు నొక్కవికాలంబగు సాధాగ్రంబుపై
నిలిచి కనుంగొనుచుండె నప్పడు.

135

క. కడు భయమున రాఘవుచే, విడువఁగఁబడి వచ్చు కుమని పిఱించి కుకా!

తడవేమి ప్రహరణంబులఁ, బడితే యని నవ్వి కుమఁడు పల్కె మృగాక్షి! 136

మ. అనుచుండ్రా! లవణాబ్ధి కింపగు నుదక్వాంతంబునం దే విహా
యసూర్ధంబున నిల్చి నీవనిన వాక్యంబు ల్వచింప న్వనా
కను లంద్యద్గతి నన్నుఁ బట్టికొని మ్రగ్గక మొత్తి రామా! యటం
చును భీతిక మోఱవెట్టినం గృహను దత్సూర్యాన్వయాధీశుఁడుకా.

137

అయ్య రావణునకు శుకుండు వానరులబలంబు లెఱింగించుట అయ్య

క. కనుఁగొని వీనిక విడువుఁడు, చన దిటు సేయంగ ననిన జనపతివాక్యం
బున నన్ను విడిచి రేనును, గనుఁగొంటి నెకాచరేంద్ర! కపికులబలముకా. 138

ప. వానరులకు మనకుంజాడ మురాసురులభంగిబలంబులు దోచుచున్నయవి సఖ్యంబు
గా నేరను దాశరథులును నిజభుజాసారంబు చూపుటకు సమయంబు చేకూరె నచుచు
నాసంభ్రమంబున నన్నవార లింక మనపట్టణం బంతయు నాక్రమింపంగలరు. నీవును
బుద్ధిమంతుండవేని తత్కాలంబారత్నంబు నొసంగుట యొందె నిజసేనాయుక్తుం
డవై యాహుంబునకుఁ గడంగుట యొందె నొక్కకావ్యంబు వేగంబ సేయు
మింక రాఘవుండు తనదువాక్యంబులుగాఁగ నీకఱింగింపు మనినతెఱంగు వినుము.

క. ఎవనిబలంబున నలనాఁ, డవనిజఁ గొనిచ నెనొ తద్బలాధ్యత నింక నా
హవమునను జూపు మనుమా, యవమతి! నీకులముఁ జెఱచు నను మింక మఱియొకా.

క. రేపటిదినము ప్లవంగచ, మూపతులను విడిచి నీదుమూకల నుతులకా
గోపురముల స్త్రీపురుషుల, మాపించెద ననుచుఁ బలుకు మ్రీయకా. 141

క. మఱియును సప్తాహనమను, శరముఁ దోడిగి యేసి నీగుసకలబలంబు
స్ఫురిమార్చెద నను మింక మ, చ్చర మాంపఁగఁజాల శనుము శక్రాదు లిలకా. 142

ప. అని యివ్వధంబునం బలికి తానును శుగ్రీవవిభీషణులును లక్ష్మణుండును నొక్కర
హస్తప్రదేశంబునకుం జని యులోచింపం దొడింగి లింకఁ బంక్తికంధరా! మన
బలం బంతయు నుక్కుండంప నమహాత్ములయందు నొక్కండ చాలు సక్కుడివనొకస
వర్గంబులం గనుంగొనినఁ ద్రికూటశిఖరంబు లంకానగరంబుతోడఁ బెట్టికి యియ్య
కూపారమధ్యంబునం బడవై చెద మనుచు నుక్కుమిగిలి కయ్యంబునకుఁ గాలు
ద్రవ్యుచు నున్నవారిలు వారిలబలం బంతయు నన్నుం బట్టి ముప్పైప్రహరంబుల
బొడుచునప్పు డెఱింగితి నివాక్యంబుల నెల్ల నమృతండ్రిఁ జెసి గనుంగొను
ముల్ల దేవర్యతోపమానశరీరులైన ఘానభోంతిరాశంబులు చెప్పుచుండఁ జెలువొందు
ముత్త వానరచమూనిచయంబు లింక వారలం గణబతింపు సామర్థ్యంబు చాల దైనను
ముఖ్యయాధాధిపతుల నెఱింగించెద.

143

సీ. లక్షనేసలు గొల్వ లంకాభిముఖులైన యార్చువారెడదె నీలఁ డగ్ని నుతుఁడు
వాలంబుఁ జఱచి దోష్పాలనం బొనరించువాఁడె వాలినుతుం డవార్యబలుఁడు
పండ్లు గీటుచు వాఁడె పాపని నిపుత్తుఁ గునిమి భూనుతఁ గాంచి చనినఘనుఁడు
యినజాఁ గన్గొని మఱియేఁగువాఁ డెదె రంభుఁ డతిబలాఘ్నుఁడు రజతాద్రి సముఁడు
తే. కోటియూధపులునుగొల్పుమేటిమగఁడు, శరభుఁడతిసాహసుఁడు శైలచరుఁడుపననుఁ
డురువడించుచు నొకరికి నొకరుతోడు, పలుకు క్రియ నొప్పెదరుకీజలముఁగంటె.
వ. మఱియును. 145

క. వారలు మైందద్వివిదులు, వారలకుఁ బిఱుంద వ్రేలువడి గఱచుచు ని
ట్టారుపుపుచ్చెదవాఁ డతి, ఘోరాన్యుఁడు నలుఁడు చీరికిం గొనఁ డొరులక.

క. ఈతఁడు బంధించె జగ, త్యాగిగఁ బాధోధి వీరి గణుతి యెలర్పక
ధాతకు శక్యముగాదు బ, లాతిశయ వీరి నాఁప నగు నే మనకుక. 147

తే. వీర లందఱు పటుతరవిక్రములును, సతతయుద్ధాభికాంక్షులు సాహసులును
రాక్షసులతోడ లంకాపురంబు నేల, రాచెద మటంచు నన్నవారలు నురారి. 148

వ. ప్రత్యేకంబ వీరబలంబు తెఱింగించెద నిరువదియొక్క బృందశతంబులును నన్ని
య శంఖసహస్రంబులు నొక్కకోటియు నిరువదియొక్క సహస్రంబులును నగు వీ
రులు నుగ్రీవునికి పరమమిత్రులును ముఖ్యయూధాధిపులును నది యట్లుండనిమ్మ.
శుకసారణులు శ్రీరామునిమాహాత్మ్యము రావణునకుఁ జెప్పట.

సీ. ఆదినారాయణుం డభిలేశ్వరుఁడు రాముఁ డరియంగ మనుజుఁడే యనురవర్య!

సీత సాక్షాజ్జగద్ధాతృఁడౌ శఘునాథు చిచ్చక్తి జగదాత్మ చిత్స్వరూప
సావశజంగమాత్మకమైన జగ మెల్లఁ బ్రధివించు వారిలోపలన మఱియొ
డలిదండు లభిలభూతముల కిం కిటువంటివారితోడను నీకు పైర మేలఁ

తే. బరంగ నీదేహమును త్పణభంగురంబు, పంచభూతాత్మకంబును బంచవింశ
తియునుదర్శింబులనొప్పొడెలియమాంస, మాత్రదుర్లంధములకెల్ల మూలతలము.

వ. మఱియు నహంకృతికి నాలయంబును జడాత్మకంబును నగు దేహంబువలన విలక్ష
ణుండె వగు నీకు మమకారం జేటికి? ఈదేహంబుకొఱకు బ్రహ్మానాథ్యాదిమహాపా
తకంబు లెల్ల నొనరించి భోగంబు లనుభవంపం దలంచెద వాదేహం బవశ్యంబును
నశియించు. జీవునికిఁ బుణ్యపాపంబులవలన నుఖదుఃఖాదికారణంబులు గలుగు
చుండు నాత్మయు దేహయోగాదులవలన సర్వంబు నొనరించుచుండు నంతతడ
వనాంకృతివలన నవశుండై దేహంబును గర్తయును భోక్తయును నేన యని
తలంచు నంతతడవును జన్మనాశాదిసంభవంబగు నధ్యాసనిరంతరంబై యుండు నాతి

వినిర్మలుండును శుద్ధుండును విజ్ఞానార్తకుండును నచలుండును నవ్యయుండును
నగు నింకఁ దనదైనయజ్ఞానవశంబున బంధంబులం జెందుచు విడువంబడుచు నుండు
నదికారణంబున నీవును విశుద్ధమాననుంపవై దేహదులయం దభిమానంబు విడచి
పరమాత్మ నెఱుంగుచుఁ బుత్రిదాతగృహదులయుండు విరక్తుండవు గమ్ము భోగంబు
లన నిరయప్రాంతంబులగు జీవులకును శునకనూకరింబులపోలిక నవిముక్తంబులై
గలుగుచుండు నదియునుం గాక.

151

సీ. జనియించితివి పద్మసంభవాన్వయమందు బ్రహ్మజుండవు వేదపారగుండవు
మొనసి భారతవర్షమును నందు దుర్లభంబగు కర్మభూమియు నధికఫలద
మిన్నిగల్గియు భూమి నెవఁడు విద్వాంసుఁ డిట్లాత్తి సాక్షాత్కార మమరి మేను
భోగానువశముగాఁ బోవనిద్యును బామరుండనైన నీ వొక్కరుండవు దక్క
లే, యొకనైనను నిక్కాంక్ష లెల్ల మాని, భక్తితోఁజిత్తి శ్రీరామభద్రు నిత్య
ధీరుఁ బరమాత్ముఁగాంచి తద్దేవియైన, జనకజనాసంగి సౌఖ్యంబు గనుము దనుజ!.

ఆ. ఇటు లాసంగి యమ్మహేశుభ క్తులఁ గూడి, యుండు మిట్లు నీవు నుండెదేని
విష్ణులోకమునకు విమలస్వరూపివై, చనియెదవు మహాభువయముఁ బాసి. 153

బ. కాదేని యపునరావృత్తివర్జితంబులగు నభోలోకంబుల నొందెదవు కావున నేను
బలైడుహితవాక్యంబు లన్నియు నంగీకరించి. 154

చ. హరిపదభక్తిగల్గ నుగుణాత్మలతోడను మైత్రి గల్గు భా
స్కరకులభూషణుల గలితకార్దుకసాయకు సౌఖ్యదాయకుల
ఉరుతరివిక్రముల మరకతోపలకాంతినుకాంతుఁ ద్వత్సహో
దరనిజసోదరార్కజనదాశ్రితు రాఘవుఁ జెందు రావణా!.

155

ఘ. ఇట్లు. 156

క. ఫణికుండలంఁ డబ్జనభో, మణిహుతవహనయునుఁ డాహిమాలయకన్యా
మణి కణుంగఁ బల్కి శుకరా, వణసంభాషణము మఱియఁ బల్కుఁదొడంగెక.

చ. అని యిటు లాశుకుండు వివిధాజ్ఞత లెల్లను బాసి ప్రాజ్ఞతక
గ నెడు హితోక్తులం బలుకఁ గాలభుజంగముధంగి రోష మిం
పెనయఁగ నానిఁ జూచి కులహీన జగత్ప్రియశాసనుల రిపు
ఘ్నుని నను శిక్ష సేయఁగువె కోవిదుధంగి రిపుల సుతింపఁగెక.

157

క. నను నిప్పుడ గ్రుంచెద నై, నను నుపకారింబు మున్నొనర్పితి ఇటు గా
వున బ్రతుకు మంతె యింకెటఁ, జన గుండఁగఁ జనుము విసఁగఁజాల దురుక్తుల్.

క. అని పల్కిన భీతిల్లమఁ, జనియె శుకుం డపుడు తనగునదనంబున కో

పనితా! యని పల్కుగ విభుఁ, గనుఁగొని గిరికన్య యనియెఁ గాంచనవసనా|.

ప. దేవా! నిశాచరుం డయ్యును శుకుండు విజ్ఞానవంతుం డగుట కేమి హేతువు నాయుండు గృహ గలదేని వీని పూర్వపుత్రాంతం బెఱింగింపు మనిన సంతసంబు నొంది నిజశల్లభకు బ్రహ్మఫలభుం డిట్లనియె. 161

ఆ. వినుము శుకునిదై న పుత్రాంత మంతయు, వీఁడు ద్విజాఁడు తత్త్వివిగుఁడు ఘనుఁడు పనమునందు నిలిచె దనక వానప్రస్థ, నియతితో స్వకర్త నికతుఁ డగుచు. 162

ప. ఇట్లు పూర్వంబున బ్రహ్మనిష్ఠును బ్రహ్మవిత్తముండై పనంబున నియోగింపుచు దేవ హితార్థంబును దనుజవినాశార్థంబును నవిచ్ఛిన్నంబు గాఁగ నొక్కసపనంబు సలుపం దొడింగె నంత నివ్విన బంతయు నెఱింగి వజ్రదంష్ట్రుండను నొక్కని శాచరుండు నిజనాకకరంబు గావున దానికి విఘ్నంబు నేయందలంచి యపహితుం డయ్యె నొక్కనాఁడు. 163

చ. వినుతతపోధనుండు జనవిశ్రుతనూర్తి యగస్త్యమాని యం వ్యసమున కేఁగుదెంచి యభివందితుఁడై శుకుచేత భోజనం బునకు నిమంత్రితుం డగుచుఁ బోయి జలంబులఁ గ్రుంకుదుండె న ద్దనుజుఁడు నా కుపాయమిదె దాకొ నె నంచు నగస్త్యవేషియై. 164

ప. చనుదెంచి శుకుం గనుంగొని. 165

ఆ. ఆశన మొసఁగెదేని యామిషంబును నాకుఁ, దెచ్చిపెట్టి తడవుదినము లయ్యె సుతయు క్తమైన ఛాగాంగసంభవం, బనుభవించి యనుచు నరిగె మఱియు. 166

ప. శుకుండును నవ్విధంబ యొనరించె నంతఁ గుంభసంభవుండు కృతస్నానంబుండై జలం బులు వెడలి చనుదెంచి భోజనంబునకుఁ గూర్చున్న సమయంబున. 167

ఆ. శుకునిభావ్యభింగి నుందరీయాపుండై, దానివుండు మేనుఁ బూని మాని నూనమాయఁ బన్ని మానుమిమి మప్పు, డొసఁగి చనియె పనరుహోజ్జ్వలాక్షి|.

ప. ఇట్లు కుపకవ్యంబును బహువిస్తరంబును నగు సరామిషంబు గనుంగొని నిఖిలజాగ రూకశ్రేష్ఠుండగు నగస్త్యునిం ద్రుండు కోపసంభరితమానసుం డై యరణ్యంబు లగు నేత్రంబులఁ గనుంగొనుచు నోరీ! విప్రాధమా! యిట్లు సేయుపాపాత్ములు గలరే యదిగావున నిబ్బంగిఁ గుటిలవర్తనుండవై సరామిషం బొసంగితివి గావున నీవును సరామిషహరండవై రాక్షసరూపంబునఁ జరియింపు మనుచు నతఃపూర్వం బగు శాపం బొసంగె నంత శుకుండును భీతిచిత్తుండై కరింబులు మొగుడ్చి. 169

తే. దేవ! మీరానతిచ్చినతెఱఁగు నే నొ, సంగితినిగాని యితరంబు నల్పు నాకు శాప మేటికి ననఁ గొంతసేపు ధ్యాన, మాశ్రయించితదాసుకం బంతఁ దెలిసి. 170

- ఐ. శుకుం గనుంగొని యిట్లనియె 171
- క. నీ వొసరింప వక్రత్యము, భావించితి నైన నాదుపలకు లమోఘం
భీవున నెవ్వేళ జగ, ద్రావణు రాణునిధింప కఘనానుకుడై. 172
- ఐ. భక్తపరాయణుం డగు నారాయణుండు భానువంశంబున. 173
- క. జనియించి దనుజునైనను, లయ ద్రుంప మహోగ్రుభంగి లంకాపురిపైఁ
జనుడెందు నంతవట్టును, దనుజాకృతి నిలుపు మంత వైవముకృపచేక. 174
- ఐ. దశాననప్రేరితుండవై కఘనందనుం గనుంగొని యమృతాత్మదర్శనంబున ముక్తశా
వుండవై పక్షి-కంధరునకుఁ దత్త్విజ్ఞానంబు నుపదేశించి పరమయోగిగవ్యంబగు
నారాయణస్థానంబు నొందెద వనుచుఁ గరుణాకసచ్చాదయుండగు కుంభసంభవుం
డానతిచ్చి తిరోహితుం డయ్యె. శుకుండును రాక్షసరూపధరుండై దశానను ననుస
రించియుండె నే. పున నిర్మలవనండగు నగస్త్యువాక్యంబులభంగి సత్తణుండగు
లక్ష్మణాగ్రజం గనుంగొని రాక్షాసురునకుఁ దత్త్విజ్ఞానంబు నెఱింగించి భూను
రుండై నైఖానసవర్ధంబులం గూడినారాయణభక్తిపరాయణుండై చరియింపుచుండె.
తైలనందనా! విజ్ఞానసంపన్నుండగు శుకుని వృత్తాంతం బిదియ యింక నావలికథా
క్రమం బెఱింగించెద. 175

—ఈ మాట్యవంతుండు రావణునికి నీతి సెప్పుట —

- మ. శుకుఁ డిట్లేగిన మాట్యవంతుఁ డతిసంకుద్ధుండు మాతామహుం
డకలంకస్థితిఁ జెంది రావణ! భవద్వ్యాపారముల్ మ్రారముల్
స్వకులం బెల్ల నశింపఁ గాలిపు డాసన్నించె నింకైన మ
ల్లికఁ గావింపవు మానసం బొరులయాలిక్ దేవ సత్కిర్తియే. 176
- ఐ. ఏనును నీకు మేలు దలంచెదఁ గావున నొక్కవాక్యంబుఁ బల్కెద నెట్లనిన. 177
- సీ. ధరణిజ యిచట పాదము పెట్టినది మొదల్ గుర్చిమిత్రము తెల్లఁ దోచుచుండు
నన్నంబు మొలచు సత్త్వంబు మేఘానళుల్ రుధిరంబుఁ గురియు దుర్వృథలుఘనము
పుడమెల్ల నుడుకు నెప్పుడు దేవలింగము బృరియించుఁ గన్నుల జలము నిందుఁ
బచ్చనిపండ్లతోఁ బక పక యని నవ్వు కాళికాదేవి చుక్కలును డుల్ల
తే గార్దభంబుల గోవులఁ గాంచు మఱియు, ముంగులను గాచు నెల్లడ మూషికముల
గుడ్డనూబలు నక్కలఁ గూయుఁ బగలు, మనపురంబునఁ జెలరేగి దనుజవర్ధి.
ఐ. ఇదియకాగు కరాళవదనుండును ముండుండును గృష్ణ పీఠాంబరుండును నై యంత
కుండు దైత్యాలయంబుల నర్ధరాత్రంబున సంపరించు నివ్విధంబున భవన్నాశనక
రంబులైన గుర్చిమిత్రంబు లనేకంబులు దోచుచున్నయవి గావున జనకరాజనం

దనను సధనంబు గాఁగ జగదీశ్వరుండగు రాఘవేశ్వరునకు సమర్పించి కులంబును
బ్రాహ్మణును శక్షింతుకొనుము. రామచంద్రుండు నారాయణుం డని యెఱుంగును
విద్యేషబుద్ధిఁ దలంపకు మెట్లంటేని. 179

చ. ఆనుదిన మిష్టుహోత్తు మగుజాఘ్రి విదేహగుతామనోహరుఁ
వినుతచరిత్రు సజ్జనులు వేడుకతోడఁ దదంఘ్రియుగ్మముల్
ఘనముగు నిబ్బవాత్థితుడిఁ గాంచఁగఁ గాంతురొ తర్విధంబునక
దనుజవరేణ్య! రాఘవుఁడు తామరసాత్ముఁడు మానవుం డెలక. 180

ఆ అట్టిరామచంద్రుఁ డఖిలహృదాలయు, భక్తిభాషణమున భజనసేయు
సీ వానర్మిసప్తి నిఖిరుష్కార్యముల్, తొలఁగు భక్తివలనఁ గలుగు శుభము 181

ఏ అని యివ్వధంబున నీతిమంతుండగు మాల్యవంతుండు. 182

క. కులకాశలహేతువులుగఁ, బలకఁగ దనదైన కాలపక్వముఁ దలెయక
బలికడుక్రియ సాగ్రహుఁడై, పలిక దశాననుఁడు వికచపద్మదళాక్షి! 183

వ. అది యెట్లు లనిన. 184

చ. కృపణు మునిప్రియుఁ మనుజుఁ గీశకులశ్రయ రామచంద్రు ని
క్రపుదోరగాఁగఁ బ్రెన్నదవు కన్గొన నంతసమర్థుడేని తం
ద్రీపనుప నేల వచ్చు బెదరించెద నాతనిబంటుభంగి రు
ర్విపుణత లింక మాను నిను వృద్ధని నైచితిఁ జంపఁ జాలకక. 185

తే. నీరువాక్యంబులెల్లు నే నహింసఁ, జాలఁ జను మింక నిలువంగఁ బోల దనినఁ
జనియె దశకంధరుం డంత సకలయాతు, ధానవర్గంబులును గొల్వఁ దనరుచుండె.

వ. ఇట్లు సౌధాగ్రంబున నిలిచి ఐశ్వర్యవైశ్యంబు లెల్లం గనుంగొనుచు నాహంబునకు
నిజనైశ్యంబుల నాయుతంబు గండని నియోగింపుచుండె నంత నవ్విధం బంతయుఁ
గనుంగొని. 187

శ్రీ రాముండు రావణునికిరీటంబుల శరంబుచేఁ బడవైచుట

మ. పశకోదండము కేలఁ బూని యనుకవ్రాతంబు భీతిల్ల భా
స్కరవంశాగ్రణి యర్థచంద్రశర ముగ్రం బొప్పఁగా నేసెఁ ద
ద్యుఃగాంగేయమ హేంద్ర నీలముఖభాస్వద్భారికోటికమం
దతనైలాభకిరీటపంక్తి దుమురై ధాత్రిస్థిఁ గూలఁగక. 188

వ. ఇవ్విధంబున దశానను దశకిరీటంబులు నొక్కసా యకంబున నేలంబడనేసిన నతిధి
యప్రదంబగు తత్కర్తృంబునకు సుహానీకంబు లెల్ల విస్తయంబు నొందిరి యఖిల
వానరులునునతిసంక్రమంబున వాలంబు లెత్తుకొని గంతులు పైచుచు గర్జనంబులు

నేయును రామలక్ష్మణులును దత్తాలితబలుండగు మార్తాండవనందనుండును జయంబు నొందెదరు గావుత మనుచుఁ బలుకం దొడంగి రంతే కథునాథుకానసంబున నాంజనే యాంగదమముదనలజాంబవంతదధిపక్ర తారకేసరి ప్రముఖయూధాధిపతులును డక్కిన సైన్యంబులును బ్రహ్మాండకటాహంబు చిటిలిపడం బలుసింహనాదంబులు నేయును దండధరకింకర ప్రతిమానదోషాచరభట నేవ్యంబగు లంకానగరంబు చతుర్ద్వారంబులు నిరోధించి శైలపాదపంబులను వజ్రాయుధతుల్యంబులగు సఖదంష్ట్రాయుధంబులను సజ్జంబైన నికాచరవృక్షాహంబుల నొండు దలఁపక యంతక ప్రతిమానులై గీటడం గింపం దొడంగి రాసమయంబున నచ్చటిమాతుధానులును బ్రళయకాలవలాహక షర్గంబుభంగి భైరవారావంబులు చెలంగఁ గుతారకూలభిండివాలఖడ్గ ప్రముఖాయుధంబులు కరింబులం బట్టి తత్పురద్వారంబు వెలువడి ప్లవంగ సైన్యంబులం దలపడి.

మ, గదలొక వైదును భిండివాలముల దోర్భిర్యంబుఁ దూలించుచుకొ
బ్రదరౌఘంబుల మేను దూరి చన నుద్యత్సింహనాదంబులకొ
చెదరై పాఱఁగ నేని యార్చుచు నవిచ్ఛిన్నంబు గాఁ బోరి రు
న్దదోషాటభటాలివానరచమూనుధ్యంబునం బాఠ్యతి!.

190

వ. ఇట్లు నికాలులు విజృంభించిన.

191

తే. వార లేసిన క్రూరాస్త్రనర్థమెల్ల, ఘోరిశైలంబులను నొడ్డుకొనుచు వృత్త
ముష్టిఘాతంబులను దైత్యమూక లెల్ల, బెండుపడఁజేసి రక్కసు ల్భీమగరిమ.

192

చ. మఱియును ఘోటకంబులను మానక ఘోటకసంక్తిచేతఁ దు
త్తులుముగఁ జేసి కల్పలముతోడుతఁ గల్పలపంక్తి బిట్టుగాఁ
జఱచి జయైషణంబులఁ బ్రచండపరాక్రమ మొప్పఁ బోరి ర
త్తరుచరపీరు లానురులఁ దాఁకి తుషారమహీధరాత్మజా!.

193

వ. ఇట్లు నికాచరవనచరవృక్షాహంబు లనోన్యజయభిలాషులై యాయుధంబు లెల్ల
భిగ్నంబు లయినను పిరుతివియక మల్లయుద్ధంబునకుం దలపడి పోరిం దొడంగి
రయావ్రావంబు వై మాసికనీధనిచయంబులకు విస్తయావహంబై మాంసశోణితపం
కసంకులభరాతలంబై యొప్పె నాసమయంబున నారాయణస్వరూపుండగు కథు
నాయకు విమలవీక్షణంబున దివిజాంశసంధపులు గావున వానర సైన్యంబు లెల్ల
సమృతంబుఁ ద్రావెడుభంగి మహాసత్త్వసంపన్నులై విక్రమించిరి. యాతుధానులును
జనకజాహరణపాళబద్ధుండగు రావణుచేతఁ బరిపాలితులుగావున దైవ్యంబు నొంది
విగతసత్త్వులై పుగ్గం దొడంగి రిట్లు నిముసమాత్రంబున జతుర్థాంశంబగు రాక్ష
ససైన్యం బెల్ల నశియించె నాసమయంబున.

194

- చ. తనబల ముక్కడంగుటయుఁ దద్దయు వానరసేన లుబ్బుట
 ధ్వినుఁగొని మేఘనాదుఁ యరుకార్తుక మెక్కిడి యాకసంబునకొ
 తఁ కజ. శిచ్చినట్టి పశదర్పముచేత సవ్యశ్యదేహుఁడై
 తునుమఁగఁజొచ్చె వానరులఁ దోయజపత్రవిశాలలోచనా!.
- 195
- ప. ఇట్లు ధారాధరమండలమధ్యపర్తియై బ్రహ్మస్త్రప్రముఖదివ్యాస్త్రంబులు నిగుడించు
 చు నప్రతిహతప్రతాపంబునఁ జరియించు మేఘనాదుం గనుంగొని కొంతసైఁచి
 యంతయుం బోషక సైన్యంబుల దైన్యంబు నొందింపం దోడంగి నాసమయంబున.
- చ. వినుతమహాస్త్రకొవిదుఁడు వీరశిఖామణి రాఘవుం యత
 ద్వనచరనైన్యము యిగుట వానిఁ దలంగుటఁ జూచి తమ్మునికొ
 గనుఁగొని లక్షణా! యదియొ కార్తుక మిప్పుడు తెమ్ము దానవుం
 దునిమి మదీయసైన్యములు దోగినభీతి నడంచి వ్రోచెదకొ.
- 197
- క. అని యివిధమునఁ బలికెడు, మనుజోత్తము వాక్య మపుడు మదిఁ దెలిసి భయం
 బునఁ బాటి లంకఁ జొచ్చెను, దనుజాధముఁ డదియుఁ గాక తరమే నిలువకొ.
- 198
- తే. అంతఁ దనసైన్య మంతయు నడఁగుటకును, జింత నొంగుదు నారాజశేఖరుండు
 పవనసందనుఁ గాంచి యోధద్రుమార్తి, నీక తగు నాదుకార్యంబు నిర్వహింప.
- ఉ. కావున దుగ్ధసాగరముఖంబున ద్రోణగిరీంద్రమందు సం
 జీవి వెలుంగుఁ గానఁ కపిశేఖర తద్గిరిఁ దెచ్చి వేగ సం
 జీవితులకొ బానర్పు మససేనల సీదగుక్తిరీశాశ్వతం
 బై వెలయుం దివాకరసుధాకరు లుండెడునంతకాలముకొ.
- 200
- క. అని యిటుపలికిన వాయుజుఁ, డనఘ! భవత్కార్యమునకు నాదట గలదే
 యని పాదములకు పందన, మొసరించి ఖగేంద్రభంగి నురుతరజవి యై.
- 201
- ప. విహాసహర్షంబున కెగసి రెండవపవనానుచందంబున మహావేగియై యపారం
 బగు పారవాళంబు దాటి నిఖిలమహీధరవనంబులం గనుంగొనుచు మహోత్తుంగం
 బగు ద్రోణాచలంబుఁ గనుంగొని యశావధం బొసంగకున్న మహాహితుల్యంబగు
 తనదువాలంబునఁ జుట్టి శిరంబున నిడుకొని.
- 202
- తే. మరల యతివేగమున వచ్చి గిరిచరాలి, నెల్ల బ్రతికించి తద్బాధరేంద్ర మపుడు
 తోటిచందంబునను వైచి తోన పచ్చె, వాయునందనునటువంటివారు గలరె.
- ఆ. అంతఁ దొంటిభంగి నకచరానీకము, ల్పైలఁగి గర్జనములు సేయ నవియు
 విని దశాసనుండు విస్తయస్వాంతుఁడై, యిట్లు లనుచుఁ బలికె బిట్టుదూలి.
- 204
- శీ. బలకాత్రవుఁడు హకుఁ బ్రాప్తమయ్యెను రాముఁ డద్దేవినిర్మితుం డగుచు సేఁడు
 నతనిఁ ద్రుంపఁగ నేఁగుఁడఖిలబాంధవులును బ్రియకాంక్షులగు వారునయముతోడ

నిటుగాక నిలుచు నేఁ డెవఁడు మచ్చాసనంబును దాఁటి ప్రాణభీతిని దలంగి
వానికండలు గోసి నైతుఁ బట్టెల కంచుఁ బలుక దానవు లెల్ల భయము నొంది
తే. యితనిచేతను మృతిఁబొంద నేమిథలము, గల దలంచును సంగరకాతుకమున
ధరణి వడఁకంగ దుర్నిమిత్తములు గాంచి, సరకుగొనకయ వెడలిరి చంద్రవదన.

అతికాయప్రముఖుల యుద్ధము

ప. ఇవ్విధంబున నికుంభ దేవాంతక నరాంతక ప్రహస్త మహోదః మహాహర్ష్యాతి
కాయ ప్రముఖుదోషాచరవీరులు శతసహస్రసంఖ్యలు గలనైన్యంబులు తమ్ము బలసి
కొలువ ధరాధరసన్నిభంబులగు రథంబుల నెక్కి వివిధాయుధంబులను గరంబులం
బట్టి భూనభోంతరాళంబు లదర సింహనాదంబులు నేయుచు బ్లవంగనైన్యం
బులం దలపడి ముశిండి భిండివాల పరకు పట్టస ఖడ్గ ప్రాసాదిముఖ్యసాధనంబులు
పయిం బఱపి రంత వారును బిటుతీవియక విశాలంబులగు చాలంబులను బొడిచియు
నడచియు నిముసమాశ్రించున నిశాచరమండలం బంతయు బెండువడం జేసి రందు.

క. కొండలు రాఘవుచేతను, గొండలు లక్ష్మణునిచేత గొండలు నలుచేఁ

గొండలు భానుజుచేతను, జెందిరి దానవులు జమునిసేవకు సఖియా!.

207

ప. ఆసమయంబున.

208

తే. తనదుబాంధవు లని బుద్ధిఁదలఁపఁబోక, దునుమఁదొడఁగె విభీషణుండునునుహోగ్ర
తరగదాహస్తఁ డగుచు నద్దనుజభటుల, నహహ సదృశి యన నిట్లు లమరవలదె.

ప. ఇవ్విధంబునఁ దక్కిన నిశాలనైన్యంబుల నెల్లను నాంజనేయంగదప్రముఖులీ
ముఖసత్తములు నుక్కడంచి రిట్లు.

210

క. ఐనచరు లెల్లను రాఘవు, ఘనబలమున వెలసి రెంమిఁ గావున లేకు

న్నను దేవతాశిక్షనను, వనితా! యిటువంటిబలము విలసినఁ గలదే.

211

ఆ. సర్యమయుఁడు నయ్య సర్యేశ్వరుఁడు నయ్య, ధాత యయ్య జనవిడంబనార్థ
మమర నిట్లు సచ్చిదానంఁడు డియ్యను, గదన మనుచు మాయ నొదవె తరుణి!.

ప. అనుచు నవ్వలివృత్తాంతంబు భవానీసతిం గనుగొని యభవుం డిట్లనియె నంత
లంకానగరంబున రావణుండు.

212

చ. కదనతలంబునందు నతికాయముఖాత్త చమూసమూహము

ల్బగుగురు నీల్లట లైలిసి బల్బగురోషము శోకమున్ మదిన్

గురులుకోసంగ నేన చని హల్వుద నంఁచు మేఘనాచుతోఁ

బదిలము పట్టణం బనుచుఁ బల్కి మహోజ్వలభూషణాంగుఁ డై.

213

తే. సకలకస్త్రాస్త్ర కలితమా స్వందనంబుఁ, బలుజవంబున నెక్కి విస్ఫులము లగుచు

- దశశరీరములు వెలుంగ దాశరథుల, నడఁతు నని తత్పురీద్వార మపుడు వెడలి.
- వ. ఇవ్విధంబున రథారూఢుం డయి యిరుదెఱుంగుల నిశాటభటులు జయజయధ్వా
నంబులు నేయ నిరువది కరంబులను శరాసనంబులు ధరియించి విహాయసమర్థం
బంతయు శరలాఘుంబున గాఢాంధకారంబు గావించుచుఁ జనిచని కాఘామ్యుగ
పై న్యంబునం జొచ్చి విజృంభించి యెదురులేని పరాక్రమంబున. 216
- నీ. ఆశీవిహగ్రతుల్యంబులౌ శరము లత్తగుచరానిమిదఁ బఱపి పఱపి
తనతేరి కడ్డమై చనుడెందు నుగ్రీవపవనజాదుల నెల్లఁ బాఱఁ దఱిమి
పటురయంబున రాఁగఁ బ్రవగనే నామధ్యముననుండి యవ్వీభీషణుఁడు క్రోధ
ఁకాంతనేత్రుఁడై రాక్షసాధమ! ఐచ్చితే యటంచును బండ్లుదీటుకొనుచు
తే బలుగదాదండ మెత్తుక ప్రళయకాల, హులిహోలికఁ జనుదేరి జూచి యద్ద
కాన్యుఁడిప్పాపకర్తుఁ జక్కఁడఁతు ననుచు, మయుఁడొసంగిన శక్తి సమంత్రకముగ.
- అ. తిగిచి యేసె నదియు దీప్తానలాధమై, భీక మగుచు నవ్వీభీషణునిని
జంప నేఁగుదేర శరణాగతత్వాఁ, పరుఁడు లక్ష్యణుండు పరఁగ నదియు. 218
- వ. కనుంగొని యీతని కభయం బొసంగితి మింకఁ బరసాధనంబు వధియింపం జూచు
చునికి సద్దర్శులకుఁ గర్ణంబు గాదు గావున దీనిం దప్పించెద ననుచు శరాసనంబు
కేల నందికొని రయంబున 219
- తే. చని విభీషణుమందఱ శైల మొక్కొ, యనఁగ నిలిచెను లక్ష్యణం డంత నదియు
శక్తి యడఁగక పటుతఃశక్తితోడఁ, దాఁక నాలక్ష్యణునియునిస్థులము చెలియి.
- వ. తాఁకియు. 221
- తే. మాయచేత భూమిమండలంబునఁ బుట్టు, శక్తులకును మూలశక్తి యతఁడు
శ్రీనివాసు మొదటిశేషాంశ మటువంటి, మహితు నేమిసేయు మయునిశక్తి 222
- వ. అయినను జగద్విడంబనంబుగఁ జరియించుమహానుభావుండు గావున మనుష్యభావం
బు నంగీకరించి నిశ్చేష్టితుండై ధరాతలంబునం బడియె నంత దశాననుండును సర
దంబు డిగ్గనుఱికి యతిరయంబునం బఱతెంచి కైలాసమధరోత్తారణంబులగు తన
వింశతిబాహువుల నమృహామహుదేహంబు నొక్కింతయైనను గదల్పనోపక వెల్ల
నయ్యునమొగంబున దిక్కులు నిరీక్షించుచు నుండె నిట్లు గాదేని. 223
- క. పరమేశ్వరు లోకాశ్రయు, పరదు జగత్సారు విష్ణు పరమేశు విరా
ట్పురుషు నుమిత్రునుతు భా, సురదేహం బెత్త రక్కసునకుఁ దరంచే. 224
- వ. అంతఁ దద్విధం బంతయు నెఱింగి దూరంబుననుండి పవమాననందనుండు రోష
ఁదహ్వహవమాననుండై యతిరయంబునం బఱతెంచి పవ్రాయుధోపమానంబగు

- తనదు బలుపిడికిటం బొడిచె నాన్వేటునకు రావణుండు రుధిరంబుఁ గ్రక్కుచు గిర
గిరం దిరిగి చేత్తులు దక్కి చదికిలంబడి మెల్లన నతదంబుఁ జేరె నంత. 225
- క. మనుజునిక్రియ దనుజునిశ, క్తిని ధరఁ బడియున్న మహితు ధీరు నుమిత్ర
తనయుని మారుతతనయుఁడు, గొనిచనియెను గరయుగములఁ గొనిచనునరియై. 226
- ప. అసమయంబున. 227
- తే. తనకు నతనికిఁ గలుగు మిత్రత్వమునను, నతనిభక్తికి గురుతరుం డయ్య నట్టి
యెడ లభుత్వము నొందె రామానుజుండు, తరుణి! పుణ్యులు భక్తవత్సలులు గారె.
తే. అంత నాశక్తి నారాముఁజొంశజుండు, పుణ్యతముఁ డీతఁ డనిశంబు పొగడఁ దగిన
వాఁడటంచును సౌమి. త్రివదలిచనియై, బజ్జీకంధరు రథముపైఁ జటురయమున.
ప. అంత రావణాసురుం డురువడించిన కోపంబున. 230

—ఈ రావణాసురుండు శ్రీరాము నెదుర్చుట. ఈ

- క. కాండాసనధరుఁడై బ్రహ్మాండంబులు తల్లడిల్ల నార్చుచు నవ్వు
ర్తాండకులగ్రణిపయి పర, పాంశుపహయకలితరథముఁ బఱవె నృగాక్షి! 231
- ప. ఇట్లు తనపైకిఁ బఱవెంచు దశాననుఁ గనుంగొని రాక్షసుండును మహాబలంపన్నుం
డగు వాయుసందను స్కంధారోహణంబు చేసి బలువింట నారి యెక్కించి గుణం
బు మోరయించుచు నన్నిశాచరుం డగ్గటి మేఘగంభీరభ్రాహ్మణంబుల నిట్లనియె 232
- చ. దనుజ! సమస్తభూతసమదర్శను నాయెవఁ దప్పినర్చి తీ
వనిశము పోవనేర్తువె ఖరాదులపాలికిఁ బుత్తుఁగాక న
య్యన నిలుమంచుఁ బల్కఁ ద్రిదశారీయుఁ గోపనమగ్రుఁడై పహిం
చినపవమాననందనుని శిర్షము ఘోరశిలీముఖాహతికా. 233
- తే. బెగడుపడ రక్తధారలు బిట్టుగురియ, నేయఁ దొడఁగెను నయ్యాంజనేయుఁ డపుడు
తనశరీరంబు మార్తాండు ననుకరింపఁ, గడఁగి యాశ్వంగఁదొడఁగె రాక్షసులుగలఁగ.
ప. ఇట్లు రుధిరధారాసంసి క్తశరీరుం డయ్యును జలియింపక నిలుచు పవమాననందను
శౌర్యసౌశీల్యంబులకు విస్తయంబు నొంది రావణుం డింత యెనరించెడువాఁడే
యనుచుఁ దద్రథాభిముఖుం డై. 235
- సీ. కోపంబునను భుజాటోపంబు దిలకింప జయశీలమగు వింట కరముఁ దిగిచి
యొక బాణమున మాతు నొకిటఁ దచ్చుత్రింబు నొకటఁ గోదండంబు నొకట రథము
నొకటఁ గేతువు మఱియొక్కట శస్త్రాస్త్రసమితి యొక్కట కథాశ్వముల నిట్లు
భంగంబులై భూమిభాగమంగునఁ గూలనేసి యారాజలోకేశ్వరుండు
తే. మఱియుఁ దద్యక్ష మతిఘోరశరపకంప,రములు నొవ్వంగనేయ బెగ్గిలుచుఁ గ్రిందఁ

- శేతులెల్లను నూతగాఁ జేసి విండ్లు, విడిచి మూర్ఖులై దోహదవిభుఁడు చెలియి!.
- వ. అసమయంబున. 237
- ఆ. ధర్మమార్గమునను దనరుపుణ్యుఁడు గానఁ, జంపకయే తదీయశాతకుంధ
పద్మరాగతన్నభాగ్యత్కిరీటాళిఁ, దుమురు లగుచు ధరణి దొరల నడఁచె. 238
- వ. ఇట్లు విగతవిక్రముం జేసి యంతఁ గరుణించి మారుతం గనుంగొన. 239
- ఆ. పవనతనయి! నీఁడు బవతంబునను వచ్చె, సౌరగఁ గాన లంకఁ జొరఁగ నిమ్ము
నేడదేరు నింక నాదు కార్యకృత్తిఁ, గాంచు మెల్లి కల్లకలహమునను. 240
- వ. అని పలికె నంత దశానమండునుగను విచ్చి తనదైన యవిమానంబునకుం గుండుచు
విగతదర్బుం డై బ్రతుకుగంటి నింక నితనిముందఱు నిలువంబోల దనుచు సనాక
ధ్యంబగునరదంబుఁ దోలుకొనుచు లంకాభిముఖుండై చనియేనంత రాఘవుండును.
- క. ఘనతరమూర్ఖాగతుఁ డై, తనరెడు తనదైన ముద్దుతమ్మునిఁ గని హా
యసుజా! నను విడనాడుదుఁ, జనియెదవే తుచ్చుఁడగు నిశాచరకృత్తి. 242
- వ. అని మతియొఁ జింతాభరంబున. 243
- ఉ. తమ్ముండ! యివ్వీదేశమున దానవుచేతను నిట్టిగుర్దశల్
గ్రుచ్చెడు నంచు వ్రాసెనొకొ కట్టిడియైన విధాత యింక మీ
యప్పు మదీయనూనుఁడు గుణాధ్యుఁడు లక్షణుఁ డేఁ డటన్న నే
నెచ్చెయి బొంతుదుకొ జయ మదృష్టవిహీనుల కేల గల్గెనుకొ. 244
- ఉ. అలిసి గోలుపోయి సుగుణాకరుఁ డమ్ముని బాసి యింక నా
కేల యొకఁడనై బ్రతుకు టీశ్వర! హోయని ధారుణీసలికొ
వ్రాలె నుషేణుఁ డంత కఘనల్లభ! ధాతువు మేయిఁ బ్రాణముల్
తాలిమితోడఁ జేసురు ముదం బగు మీ కిట చింత యేటికికొ. 245
- ఆ. అనుచు నేడదేర్చి యమరఁ దొల్లిటియుపా, యంబుపల్కు నప్తహామహుండు
పవనతనయుఁ గాంచి భవ్య! నీకయ చెల్లఁ, గాఁ యొరులు దలఁపఁగలరె మదిని.
- క. కావున నను రక్షింపుము, పావని! మును మనబలంబు బ్రతికింపవె నీ
నావిధమున నని పలుకఁగ, దేవర! సత్కృప యటంచు దృఢతరమతి యై. 247
- తే. తత్పదాంభోజములకు ఐందన మొనర్చి, గగనపథవర్తి యగుచు వేగమున జలధి
దాటి చనుచుండె నంత నేతద్విధంబు, విని దశాన్యుం . చింతించెవిఘ్న మపుడు.
- వ. అన్నికానమయంబున సత్పథగామియగు హాలసేమిగృహిణునిసమయ జన పాఠశ్రవ్య
పాద్యాదివిధులం బూజించి ముఖశితకరకములండ్లై దేవా! యే నొనరింపవలయు
కార్యం బెత్తుచి యానతిం డనిన సతిదుఃఖపీడితుం డై రానణుం డిట్లనియె. 249

ఆ కాలవశముచేతఁ గప్ప మొక్కటి నాకుఁ బ్రాప్తమయ్యెనేటిబహుమనను
మయునిశక్తిచేత మహి లక్ష్మణుఁడు గూల, నతని బ్రతుకఁజేయ ననిలనుతుఁడు.

బ. దివ్యాపదంబులు దేర ద్రోణాచలాభిముఖుం డై 251

క. చనుచున్నవాఁడు గావున, ననుఁ బ్రోచెదవేని వాని నడుమనఁ దడవై
చనకుండఁ జేయు మాయల, మునిరూపముఁ బన్నియైన మదమున నీవుకా. 252

అళి కాలనేమి రావణునకు హితోక్తులు చెప్పట. అళి-

బ. అని యిట్లు పలుకు దశాననుశాన్యంబులకుఁ గాలనేమి యిట్లనియె. 253

సీ. విను నికాచరనాథ! ఘనతత్త్వకలితంబు మద్భాకృత మొక్కటి నెప్పుది ఐహింపు
ప్రాణభీతిచి నీకుఁ బలుక నేక్రియ నన్ను మృగరూపమునను మారీచుఁ డెట్లు
లాయెనో మను నాకు నవ్వినదంటే నేఁడు కలిగె నిశ్చయ మింకఁ గడఁగి పుత్తి
మిత్రగులను జంపి కాత్రపు లైలరేఁగ బ్రతికియండిన నేమి ఫలము నీకుఁ

తే. దనరుభోగంబులను జడాత్తకమునైన, దేహమును గాన రఘునాథుడేని నొసఁగి
సకలరాజ్యంబు మనవిభీషణున కిచ్చి, బుద్ధితోఁపత నడవికిఁ బొంతు యిపును. 254

బ. ఇవ్వినందునఁ గలితవిజ్ఞానంపడై యతికవ్యంబును మునిగణాశ్రయంబు నగు
జనంబున కరిగి యరుణోదయావసరంబున విమలసలిలంబులఁ గృతస్నానంపడై
సంధ్యాదిక్రియలు నిర్వర్తించి యొక్కయేకాంతప్రవేశమునందు నుభాసనపరిగ్ర
హంపడై బహిర్విషయంబులవలన సాంగత్యంబు దిగనాడి తత్ప్రసృత్తులగు నక్ష
ణంబులనెల్ల మెల్ల నప్రత్యక్షివాహంబు గావించి ప్రకృతివలన భిష్ముం
డగు నాత్మను విచారించుచు మఱియు దేహబుద్ధింద్రియారులవలన నాబ్రహ్మ
స్థంబపర్యంతంబును జరాచరాత్తకంబై కనిపించుజగం బంతయుఁ బ్రకృతి
యనియుఁ మాయ యనియుగీర్తితం బగు నదియు జగద్వృక్షంబువలన నగు సర్గస్థి
తివి నాశంబులకు లోహితశ్వేతకృష్ణాదిరూపంబులఁ బ్రజల సృజించుచుండు నదియ
కామక్రోధాదిపుత్రాధ్యయ నిక దనదగు గుణంబులవలన సీత్యుండగు నాత్మను
భ్రమనొందించుచుండు నిదియరాదు కర్తృత్వ భోక్తృత్వాదిస్వగుణంబులెల్లను
సీత్యుండగు నాత్మయందు నారోపించి వివశత్వంబు నొందించి యద్వైతం గలసి
క్రీడించుచుండు నాత్మయు సతిశుద్ధం డయ్యె సద్గుణసాంగత్యంబువలన
మోహితుం డై తనయాత్మను మఱచి బహిఃపదార్థంబు లెల్లను గనుంగొనుచుండు
మఱియు నేసమయంబుననైనను విజ్ఞానవంతుండగు సద్గురువువలన సుత్యుణంబు
గాఁగనుపనేశంబు నొంది నివృత్తబహిష్కృతి స్వకీయంబగు నాత్మను స్ఫుటం
బుగఁ గనుంగొను నాసమయంబుననే దేహి ప్రాకృతగుణంబులవలన విడువంబడి

జీవన్ముక్తుం డగు సంశయంబు లేదు గావున నిశాచరవల్లభా! నీవును నియతేంద్రి
యుండవై ప్రకృతివికారంబులవలన భిన్నుండగు నాత్మ నెఱింగి యీశ్వరు నారా
ధింపు మెట్లనిన. 255

సీ. శ్రీమించు నాత్మీ యహృత్పద్ధకర్ణి కాగ్రమునందుఁ గనకశీతమున వివిధ
రత్నప్రభాభాసుకంబైన మృదుతలంబున జానకీయుక్తు వసజనేత్రు
మాణిక్యకుండలు మార్తాండకులవర్యు నజా మహాబాహు పీరాసనాధ్యు
విద్యున్నిభాంబరు విజ్ఞానముద్రాభిశోభితు నతిశాంతు నుందరాంగు

తే. నమరవినుతాంఘ్రియుగళుఁ గళ్యాణచరితుఁ, గలితకోదండునమితభాస్కరనిభాభు
నకలవృత్తేస్థితు శ్రీరామచంద్రు విష్ణు, భజనయొనరింపఁ గలుగుఁ దత్పదవి నీకు.

ప. ఇవిధంబునఁ బరమభక్తియుక్తుండవై యితరచింతలు మాని యమృహనుభావు విను
లచారిత్రంబుల ననుదినంబును వినుచు దత్సేవాపరతంత్రుండవై యుంటివేని
తూలానలన్వాయంబున ననేక జన్మజీతంబులగు మహాపాతకంబులైనను దక్షిణంబు
నశియించు నిది నిజంబు మఱియును. 257

ఉ. భజన యొనర్చు భక్తజనభావితఁ బద్మపలాశనేత్రు భూ
భుజకులరత్నముకొ కనకభూషణభూషితు నేవ్యమాననూ
ర్యజహనుమద్విభీషణనిజానుజా భూరిశరాసు రాఘవుకొ
నుజనులధిగిఁ బొమ్ము మదిఁ జూడకు మింకొక టింకి రావణా! 258

ప. ఇది కాలనేమివచనం బని తదనంతరకథనంబు తుషాచలనందనతోడ మహాదేవుం
డిట్లనియె నిట్లనామయుండును బురాణపురుషుండును బరిపూర్ణుండును నొక్కొరుం
డును నగు కళునాయకుచరణకమలంబు లాశ్రయింపు మనుచు నమృతతుల్యం
బులుగాఁగఁ గాలనేమి పలుకువాక్యంబులకు నాజ్యసంయుక్తంబగు మాతౌశను
చందంబున సాగ్రహం డై కరవాలంబుచేత నంకించి యోరి దుర్బదా! మచ్చాసన
పరాశ్చుఖుండవగు నిన్ను నిప్పుడ పరిమార్చెద ననుచుఁ బీతంబు డిగ్గనుఱికినఁ గాల
నేమియు భయసంత్రస్తుం డై దేవా! భవచ్చాసనంబుకొలందియ యొనరించెద ననుచు
నిజాలయంబు వెలువడి. 259

సీ. చని హిమాచలముపొంతను బుష్పఫలలతాద్యనపమంబగు తపోవన మొనర్చి
కిష్యవర్ణముతోడఁ జెలఁగి తన్నారావరోధియై యుండె మారుతియు నంతఁ
జనుడెంచి విస్తయంబున నేను మను గనుంగొన నిట్టివనము సన్ననియెఱుంబు
మార్గంబు దప్పెనో మతి భ్రమించెనో యైన నిమ్మనీంధ్రుచేత నెఱింగి జలము
తే. గ్రోలి చనువాడ నాద్రోణశైలమునకు, ననుచు ఖడ్గంబు కదలికా పనస సాల

ముఖ్యధరణీరుహోపేతముగ వెలుగును, నవ్వలం బటు సొచ్చి వాతాత్మజుండు. 260

ప. ఇవిధంబున సకలవ్యుగపక్షిగణనైగభావిష్ణుత్వంబై యోజనవిస్తీర్ణంబుగ నొప్పు నవ్వనంబుఁ జొచ్చి యచ్చట నింద్రయోగంబు నాశ్రయించి శివపూజాతత్పరం డగు కాలనేమి యను మహానుయం గనుఁగొని యనీశ్వరుం డను తలంపున. 261

మునిగూఢముఁ దాల్చినకాలనేమిని మానుమంతుఁడు చూచుట.

తే. వందన మొనర్చి యోధగవత్స్యగూఢ! యేను హనుమంతుఁడనురాఘవేం గ్రుదూత నప్తహేమహుఁ డనుప దుగ్ధాంబురాశి, కరిగి ద్రోణాద్రిఁ దోఁతెంచు నాసతోడ.

ప. చనుదెంచితి నిప్పును.

263

ఉ. ఆఁకలి బాధ నేనెడి గుణాకర! యొక్కజలప్రదేశముక

నా కెఱింగింపు తృప్తిగ వనంబును గ్రోలి యుభేచ్ఛఁ బోగునం

చాకపివర్యుఁ డిట్లన వనాట! మదీయకమండలూదకం

బీకదళీఫలాదులును నింపుగఁ గ్రోలి వసింపు మిచ్చటక.

264

ప. ఏనును.

265

క. ఎఱుఁగుదు జరిగినయవి నుఱి, జరిగెనునవి నాదుతపముసామర్థ్యమునక

దరుచరలక్షణు లట లే, చిరి రాఘవునిమలదృష్టిచేతను నుఖులై.

266

క. అని పలికిన మారుతి యపు, డనియెక మునినాథ! తృప్త యతిశయ మటు గా

వున నొక్కకొలను జూపుము, చనవలయు నటన్న వాఁడు సమృద్ధితోడక.

267

ప. మాయావికల్పితుండగు తనశిష్యుం గనుఁగొని బాలకా! యివ్వినాటునకు నగాధ సలింబగు నొక్క కాసారంబు గనిపింపు మనుమఁ బావనిం గనుఁగొని. 268

ఆ. కనులు మూసి జలము కడుపు నిండఁగఁ గ్రోలి, కష్ట యుఖిలయాపదము లెల్లఁ గానిపించునట్లు కడువేడ్క నొకమంత్ర, మిత్తు ననినఁ గపిమలేశ్వరుండు. 269

ప. వెడలి తన్నాయాశిష్యుండు కనఁబఱచిన కాసారప్రాంతంబునకు.

270

క. చన మును మని పలికినతెఱఁగునఁ గనుఁగవ మూసి జలముగ్రోలఁగ వతనిక

గనుఁగొని పటురోపంబున, ఘనదుర్భరమకర మొకటి గ్రనియించె సఖీ!

271

ప. ఇట్లు గ్రనియించిన.

272

ఉ. మారుతపుత్రుఁ డెత్తుకరిమర్తము లెల్లను జించి మేను వి

స్తార మొనర్చి కంత మెఁగఁదన్నఁగ మాపిరియాడకదదా

కాశముఁ బాసి యొక్కసురకన్యయై పవమానపుత్ర! వి

స్సారచరిత్ర! నీదగు ప్రసాదమునక మునిపాధుకాపముక.

273

ఆ. పాసి తొంటిరూపుఁ బడయంగఁ గంటి నా, మేరు ధాన్యమాలి ధీరవర్ణ!

- నీదుస్వస్థనమున నిర్ధూతపాపనై, చ నెద నిపుడు బ్రహ్మసదనమునకు. 274
- ఐ. జేవా! యియ్యశ్రమంబున నున్నవాడు రావణప్రేరితుండగు కాలనేమి యను
నిశాచరుండు నీకు విఘ్నంబు నేయం జనుడెంచి మునిరూపధరుం డై యుండెఁ
గావున శీఘ్రంబ వానిం జక్కాడి తీరసాగరంబునకుం జను మనుమఁ దిరోహిత
యయ్యై నంతఁ బవమానవందనుండును. 275
- ఆ. మరలి తొంటియాశ్రమమున కేతెంచినఁ, గాలనేమి యతనిఁ గాంచి పలికె
గొనుము మంత్ర మిపుడు గురుదక్షిణ యొసంగు, మనిలతనయ! యేటి కాలసంబు.
వ అని పలికిన మారుతాత్మ జుండును బలువడిం బఱతెంచి మహాహితుల్యంబగు భుజా
దండంబు సాచి. 277
- క. కొను మిదె గురుదక్షిణ యో, దనుజాధమ! యనుచు నెగసి తద్వక్షము ము
ష్టిని బొడువ వాడు బెగ్గిలి, మునిరూపము వదలి ఘోరముగ రక్తముఁడై. 278
- ఉ. మాయకు పన్ని పై నడువ మారుతియుక్ బల మెక్క నమ్మహా
మాయకు దూతగాన త్తణమాత్రముచేతనె వానిమాయలక్
మాయఁగఁ జేసి చంపి గరిమంబుగ ద్రోణమహాద్రి కేగె నా
గాయతనస్త్వైఁడై వడి విహాయసపిథి హిమాద్రినందనా! 279
- వ. ఇవ్విధంబునఁ బవమానవందనుండు నిఖిలకానసధరాధరంబులు గనుంగొనుమఁ జని
చని ద్రోణాచలంబు గాంచి యందుఁ జెలువొందు దివ్యైషధంబు లెల్ల ను నదృ
శ్యంబులై న నతిశోపంబున నమ్మహాచలంబు వాలంబునం జుట్టి శిరంబునం దిడుకొని
మహావేగియై రఘునాయకు సమీపంబునకుం జరుడెంచి నమస్కరించి యిట్లనియె.
- ఉ. ద్రోణధరాధరం బిదియ తోడుకవచ్చితి రాఘవేంద్ర! క
ల్యణము గల్గుఁ గార్యము విలంబము నేయకుఁ డింక నన్న న
క్షీణపరాక్రమండు రఘుశేఖరుఁ డవ్విధిఁ జేయఁ బంప న
ప్రాణుఁడు నిద్రమేల్చునినభంగిని లక్షణుఁ డాత్మణంబునక. 281
- తే. లేచి ధనువంది యోరజసివరాధ, మా! దశానన! నిలు పోకు మద మడంతు
నిదియ నునిపల్లలక్షణుముదముతోడఁ, గాంచరఘునాయకుఁడుకాఁగిలించియపుడు.
- వ. శిరంబు మూర్ఛిని వాయువందనున కిట్లనియె. 283
- చ అనిలజ! నీదుదార్ధ్యమున నామయవర్జితుఁ బ్రాణయుక్తుల
క్షణుఁ బొడఁగాంచఁ గంటి మదిఁ గన్గొన మారఘువంక మెల్ల నీ
ఘనభుజశక్తిమై బ్రతికెఁ గావున నీయుగా మింకఁ దీర్ప నే
ర్తునె వహియించి తీవు మముఁ బ్రోచితి వంచు యశంబు భూపతిక. 284

- అ. అనుచుఁ బలికె నంత నఖిలశైలచరాళి, గండుమీటి తొంటికంటె మిగుల
బలుముతోడ పృథ్వీవర్షతపాహణ, హస్త లగుచు నిలిచి రనికి మరల. 285
- ప. ఇట్లు విభీషణాలోచనంబున నఖిలవానరనైవ్యంబును సమకొన్నఖండై యుండె
నంత నక్కడ రావణాసురుండును. 286
- అ. రావణాసురుండు కుంభకర్ణుని నిద్రలేప నాలోచించుట. అ. అ.
క. హరిచే మదగజమును ఖగ, వరుచే భుజగంబుమాడ్కి వడి రాఘవదు
ర్భతసాయకాళిచే జ, ర్జరితాంగుం డగుచుఁ జని నిశాచరపతులక. 287
- ప. తగువారల రావించి సభాభిషంబునం గూర్చుండి చింతాక్రంతుం డై యిట్లనియె.
సీ. వినుఁడి దానవులాం! నునుజుచే మృతి గల్గు నని పల్క మును నీరజాసనుండు
నాదువంశమున సనాతనుండును బరమాత్మయు నగు విష్ణుఁ డవతరించి
తునుము నిన్ను నె నట్లు యనరణ్యుడనువాఁడు చనియె నంతట దివంబునకు వారి
వాక్యంబుకతనఁ దద్యానుదేవుఁ డమేయుఁ దాదినారాయణుం డర్కవంశ
తే. మునను శ్రీరాఘవాఖ్యుచే జనన మంది, వచ్చె ననుఁ ద్రుంపఁ గప్పంబు వచ్చె నాకుఁ
గుంభకర్ణుండు నిద్ర మేల్కొన్నఁబడిని, కేమి సేయుదు నింక మీఁదేది తెరువు.
ప. అయినను మందరికార్యంబు విచారించువలయుఁ గావున. 290
- అ. మీర లతని వేగ మేలుకొల్పుఁ డటన్నఁ, జని యనేకదనుజసమదయముల
బొబ్బ లిడఁగఁ గొంత ప్రొద్దు లేవక లేచి, నీల్లి మాంసములను నెఱి భుజించి 291
- ప. తన్ను మేల్కొల్పినకార్యంబు దెలిసి దశాననుం డింత జేల యగునే యనుచుఁ
దలంచుదు సభాభవనంబునకుం జనుడెంచి యచట సింహాసనస్థుండగు తనయన్నుం
గనుంగొని నమస్కరించి తగినవీతంబునం గూర్చుండె నాసమయంబునఁ బంక్తి
కంధరుం డిట్లనియె. 292
- చ. కనుఁగొను కుంభకర్ణ! మృతికాలము నాకుఁ దటస్థమయ్యె నె
ట్లనినఁ బ్రవంగపై న్యములు నల్లస వార్నిధి దాఁటి నేఁడు పై
గొనియె రఘూత్రిముం డతనిఘోరశరాళి సనేకకక్కనుల్
మనిఁగిరి వాని మార్కొను సమర్థులు లేరు జగత్త్రయంబునక. 293
- ప. ఇదియ కాదు విచారించిన. 294
- అ. మేటిదనుజవరులు గీటడంగిరి మన, సైన్యమునను వారిసైన్యమునను
వెదక నొక్కప్లవగవీరుఁ డైనను జావఁ, డహహ! దైబలము నగునె దలఁప. 295
- ప. ఇట్లు కావున మదర్శించె దాశువులసైన్యంబులం దలపడి భుజపాండిత్యము నెఱి
పుము కీర్తి వడయు మనినఁ గుంభకర్ణుం డందఱికిఁ జెలియనట్లు గంభీరంబుగ నిట్ల
నియె. 296

- క. నారాయణుఁ డాశఘోషుల, మీ గ్రణి యోగమాయ పృథ్వీగుతయ
వీర్వరుఁడు ధరణీభారముఁ, దీరుప జనియించె నన నె తెలియఁగ నీతోక. 297
- ఐ. మఱియును. 298
- క. దనుజేంద్ర! తొల్లి యాలో, చవచేనెడు సమయమునను సైఁపరు రఘురా
మునితోడ వైర మని చె, పృనె నీ విటు వినికి చేటుపాటు దెలియకక. 299
- తే. తెచ్చుకొంటివి వైరంబు దీర్పఁ దగఁగు, ఇదియకా దొక్కత్రాంత మేను వింటి
మును విశాలాపురంబునందునను నేను, నిలువ నడిరేయియందు మానికులవరుఁడు.
- ఐ. నాకదుం డరుగుదెంచిన నేనును నమస్కరించి మహాత్మా! యెటవోయెద రనిన నమ్ము
నీంద్రుం డిట్లనియె. 301
- క. విను దేవతలరహస్యం, బునఁ బుట్టినమాట మీదుభుజబలమునఁ బీ
డనఁ జెంది హరికి మొఱుండి, వసజాతుఁడు మిమ్ముఁ దురుమ వసుధాస్థలిపై. 302
- క. జనియించెద నని యభయం, బనిమిఘల కొసంగె సత్య మాతనిపలు కెం
దును గాన నేడు దశరథ, తనయుండై రాముఁ డనఁగ ధరణి జనించెక. 303
- క. అని కలికి తిరోహితుఁ డ, య్యెను నారదమాని యేను నదిమొదలు మనం
బున రాముఁడు నారాయణుఁ, డెరి తెల్లఁచెద దనుజనాథ! యనుపమభక్తిక. 304
- ఉ. కావున నీ వెఱుంగు మవికారు ననాతను రాఘవేంద్రు స
ద్భావము నొందు వైర మిఁకఁ బాయము ప్రోవఁగలండు భక్తిచే
నేవ యొనర్ప భక్తియ ప్రసిద్ధిగఁ దల్లినిబోలు జ్ఞాన
ద్భావునిఁ జేయ భక్తియ మదంబుగ ముక్తియొసంగు నిచ్చుటక. 305
- ఐ. ఇవ్విధంబున మాయామనుష్యరూపుండును బరబ్రహ్మయు నగు రఘునాయకువలన
భక్తిగరిష్ఠుండవు క మైట్లనిన భక్తివిహీనుం డెద్ది నేయు సది యెల్ల ను నిరర్థకం
బిదియునుం గాక యుష్మహానుభావు లీలానుసారంబులను నవతారంబు లనేకంబులు
గలవందు సహస్రాంశలఁ గనుంగొన శ్రీరామచంద్రుండు జ్ఞానమయుండును శివుం
డును నగుం గావున విప్రులుగువారలు వాక్కునను మనంబునను నమహాత్ముని
దలంచుచు ననాయాసంబున సంసారసాగరంబు దాటి శాశ్వతంబును సనకాది
పరమమునీంద్రులంద్యమానంబును వైష్ణవంబును సగు తత్పదంబు నొందెద విది
నిజంబు మఱియును 306
- ఉ. ఏనరులైన సత్త్వమతి నెప్పుడుఁ దద్రఘునాథు నీక్వరుక
ధ్యాన మొనర్చి తత్త్వంబు లహర్నిశముం బఠియింతురోక్కొ వా
దీనిరయప్రదం బనఁగ నింపగు సంస్కృతిఁ బాసి జానకీ
క్షాసగదోరు రాఘవుని ముక్కువలెంకి పసింతు రింపుగక. 307

వ. అని శైలసందనతోడఁ దదనంతకన్మత్తాంతంబు చంద్రమాలి యిట్లని చెప్పం
దొడంగె నివ్వించునఁ గుంభకర్ణుండు. 308

క. తన కతిహితఁడనుటగా, నెనయగు వాక్యములు పలుక భృకుటీనికటా
ననుఁడై నను బోధింపఁగఁ, జనుచెంచితె నిద్రతేచి సద్గురునిగతికొ. 309

చ వినుము మదీయకృత్యముఁ వినుట సోకనిజేసి నిద్రకై
చను మిటు దూలువాఁడ వెటు పైతువు పోరొనిరింప నం చనకొ
విని యతిక్రూరుఁ డీతనికి వేటొకమాటలు పైఁప వంచు గ
ర్జన మొనరించుచుకొ వెడలె స్వప్ననాటులు భీతి నొందఁగకొ. 310
కుంభకర్ణుండు వానరసై న్యంబులం దలపడి యుద్ధము సేయుట.

వ. ఇవిష్కంబునఁ గుంభకర్ణుండును గాలవశత్వంబునఁ దొల్లిపల్లిన నీతివాక్యంబుల
నెల్ల నను గుఱుచి కరాళవదనుండై మహాత్ముంగంబగు లంకాప్రాకారంబు విలం
ఘనంబు నేసే యొక్కచాదంబుఁ గావించె నమహానాదంబునకు మకరాలయం
దెల్లఁ బ్రతిధ్వని పీతెంచె నిట్లు సాగ్రహం డై పఱతెంచి ప్లవంగసై న్యంబులం
దాకిన. 311

చ. కరములఁ బట్టి కొందఱను గ్రక్కున మ్రింగుచుఁ గొందఱం ధరా
ధర మిటు పక్షయుక్తియుగఁ దాఁకొనె నంచు గయంబుతోడుతం
బలువక పోకుపోకు మను పట్టి విధింపుచు మీరు వా రటం
చెఱుంగక కొంతసేపు చరియించె నిశాచరుఁ డబ్జలోచనా! 312

వ. ఇవిష్కంబున. 313

క. శిరములు కరములు నురములు, పరియలుగను వికలములుగఁ బగులఁగ బలుము
దగర మెత్తి యడ్డులేకయె, తరువరసైన్యమును రుంచుతటి నాదైత్యుకొ. 314

వ. కనుంగొని భ్రాతృస్నేహంబున విభీషణుండుచు గదాకలితహస్తం దై సమీపంబు
నకుం జనుచెంచి ననుస్మరించి యిట్లనియె. 315

ఉ. మీరు విభీషణుండ దయ నంచుక చూడుము పక్షి కంఠతో
జానకీ నిన్ము రామునకు పైఁపదు వైరము శ్రీ జనార్దనుం
డానరనాయకుం డనఁ బదావతి నన్నిటు ద్రొబ్బ నేను ని
బ్బాసుమలూకతంను రఘుపాలు పదాబ్జము లాశ్రయించితికొ. 316

ఆ అనుచుఁబలుకఁ డమ్మఁబయియొడింగి కణాంబుజములఁ గొంగిలించి ప్రమదమొప్ప
బ్రతుకు విత్పి! రామభక్తు పాదాంబుజా, శ్రయఁడి పగుచు నితరభయము వెడలి.

క మీను మును నారదముని, చే నెఱిగితి దనుజహితము సేయక శ్రీమ

- ద్భానుకులధిపచరణ, ధ్యానపరాయణుడ వగుచుఁ దనరెద ననుచుకా. 318
- ప. వీనుము. 319
- క. నావారు సోకరినా రని, భావింపఁగఁ జాల నిపుడు బలుమఱుత్తతచేఁ
గావునఁ జను మనఁ జింతా, వ్యాప్తితుండై పదయుగముల కానతుఁ డగుచుకా.
- స. కన్నుల నీరు నించుచుం జని రామచంద్రపార్శ్వంబున నిలిచె నంతఁ గుంభకర్ణుం
డును గదాదండంబుఁ ద్రిప్పుచు శాఖామృగపైన్యంబులం దలపడి యోలమాన
గొనక కరంబులను బాదంబులను నెఁజిమ్ముచు సైన్యం బలతయుఁ జీకానుపఱుప
రాఘవుండును 321
- సీ. కనుఁగొని యాగ్రహంబున భూరికోదండధారియై జ్యోతిసాదం బొనర్చి
వాయవ్యశత మప్పు జేయఁ దద్గదతోడ వానిహస్తము భూమి వ్రాలె నపుడు
దానిక్రింద ననేకవానరు ల్పడిసి రంతట నాఁడు నొకమహాధ్వని యొసర్చి
సప్తహాధ్వనికై గీతాధిపు ల్పొడొంది రాకసంబున వాసవాదినురలు
- తే. రామరాక్షసులకుఁ గల్గు భీమరణముఁ, గాంచఁగ విమానముల నెక్కి కడఁగి నిలిచి
రంత దయజాధముఁడు సవ్యహస్త మిట్లుఁ, బోవఁగఱకక్కి రోపవిన్యాసార్తితోడ.
- ఉ. సాలము వామహస్తమునఁ జయ్యనఁ గైకొని రామ! రామ! నిత
గూలుతు నంచుఁ బై నడువఁ గొంకక యైంద్రమహాస్త మేసి త
త్సాలనమేత మానటు భుజం బిలఁ గూలిచె రామచంద్రభూ
పాలుఁడు సద్వర్ణ క్తజనపాలుఁడు శీతనగాధిపాత్తిజా!. 323
- ప. ఇట్లు భుజాదండంబులు రెండునుం గునిమి బెం పుచెడక రుధిరధారాసంసి క్తశరీరుం
డై జేవులుఁ గొండచందంబున నాహంబునకు గమకింప రామచంద్రు నారాచం
బులు వచ్చెడువానిచరణంబులు ధరణితలంబునం బడ నడిచె నంత నాఁడును మహా
నాగంబుభంగి బడబాముఖత్వంబు బగు విదనంబుఁ దెఱచుకొని యోరి రాఘనా!
పెద్దకాలంబునకు నా కాహారంబు గలిగితి విప్పుడు నిప్పుం దినియెద దశానను
మనస్సంతాపంబు వాపెద ననుచు నంత సురస్సారంబున సుధాకరమండలంబుపైఁ
గవయు రామగ్రహంబుగతి మ్రొంగం బఱుతెంచె నాసమయంబున రాఘవుండును.
- తే. మొనసి నిశితాస్త్రములు వానిముఖము నిండ, దీటుకొలిపిన వాఁడొంటు పాలులేక
తోనఁ గదిసిన మార్తాండతుల్యమైన, యైంద్రబాణంబుఁ దనదుకర్ణాంతముగను.
- ఆ. తిగిచి యేసె నదియు దివ్యకుండలరత్న, ఖచితవరకిరీటుకలిత మగుచు
భయదంప్రప్తి మగుచుఁబరఁగుతత్కుంభక, హ్నిగ్రహముఁద్రుంచియుర్విఁగూల్చె.
- ప. ఇవ్విధంబున దేవనాథులవ్రాయఁగలంబునం దైశ్రవ్యత్రాసురు శిరంబుపగిది జగ

త్కంఠకుండగు మంధికర్ణశిరంబును దెగి మహాఘోషంబు వీతెంచుచు లంకాద్వారంబునం బడియెఁ దత్కాయంబును మహాదధిమన్యంబునం గూలె నంత సకల దేవతావర్గంబులును మహర్షి సముదయంబులును సతిసంభ్రమంబున 'రామచంద్ర! దయానిధీ!' యనుచు జయజయధ్వానంబులతోడఁ బుష్పవిష్ణుంబులు గురిపించి రాసమయంబున

327

ఈ నారదుఁడు శ్రీరాముని స్తుతించుట

తే. గగనమున నుండి రఘునాథుఁ గనుఁగొనంగ, నిచ్చఁ జనుదెంచె దేవమునీశ్వరుండు
నారదుఁడు బ్రహ్మవిజ్ఞానపారగుండు, దేహకాంతుల దిశ లెల్లఁ దేజరిల్ల. 328

ప. ఇట్లు చనుదెంచి.

329

మానిని. (ఈమగుదంచితతామ్రవిలోచను నిండిరహ్మజ్వలజార్క జగ
తొప్పణు నైంద్రసమాహ్వానకమ్రుని భూరికరాసరబాహు ద్విష)
ద్భీరణక ప్రసిషీదీశసర్వకపిప్రబలాజ్వలసత్కరుణా
భాషణు శ్రీరఘునందను దానవభండనభీముఁ గనుఁగొనియెక. 330

ప. ఇట్లు కాంచి హర్షగర్జితభాషణంబుల నిట్లరి వినుతెంపందోడంగ.

331

నీ దేవ! జగన్నాథ! దివ్యప్రభావ! సర్వాధార! నారాయణాభిధాన!
శరణు సనాతన! పరమాత్మ! విశ్వసాక్షి! పరాత్పరా! సర్వసామహరణ!
జనవిశుద్ధజ్ఞానసద్రూపి ఐశ్వర్య నిజ్జగముల నెల్ల వంచన యొనర్చు
సుఖగుణవలతుని సౌభగున మాయచే నునుజాకృతిని నిట్లు తనరె దీవు
ఆ నీవు మాయచేత నెఱిఁ గప్పఁబడి సర్వ, జంతుహృదయముల వసించు వార
యఁగ స్వభావమున స్వయంబోధ్యతి ఐమలాత్మ, చేతి వ్యక్తుడవు మహితలేంద్ర!
క కనుదెఱచిన భువనంబులు, జనియించుట కన్నుమాయ సమయంబు లేదే
పునిలన నట్టి రఘుకుల, పనసధిహిమశిరణ! నీకు విందన మిపుడుక. 333

తే ఎనియందున జనియించు నీచరాచ, రాత్త కం బగు జగము లే ధరయ నెనిని
గనఁగలే రట్టి జగదీశ! ఘననిభాంగ!, రామ! మ్రొక్కద నోపర బ్రహ్మ! నీకు. 334

తే. కాల మవ్యక్తవ్య క్షములకడఁగి ప్రకృతి, పురుషులును నీవయిని బుద్ధిఁ బరమమునులు
దలఁచుచుండెద రట్టి సీతాసమేతి, జనకభూనిరజామాత! శరణు నీకు. 335

నీ. కమలాత్మ! నిన్ను విజ్ఞానమయుం. ను నిర్వికారుండును సర్వభూత
లాధాగుఁడును శుద్ధుఁ డని శ్రుతులొ గానంబుసేయు నీకరుణావిశేషహీను
లగు వేదవాదకు లగు వైదికులకు విరోధిబుద్ధియ కాని రూఢిలేను
మాయచే గ్రీడించు నీయందు నవ్యిరోధిత్వంబు దోచుదు తలఁచి చూడః

తే జనితిభూమిని రవిరశ్మిజాల మెల్ల, జలము భంగిని నోచెడుసరణి జగము

తెల్ల నీరుండె భ్రాంతిచే నెఱుంగఁబడును, గాన సర్వఁడెపు బుద్ధిఁ గనుఁగొనంగ.

ప. నుతీయు కేవా! యివ్వించున దృశ్యాభ్రాంతిపగు లిమ్ము నెవ్వ రెఱుంగంజాల
రై నను నెపుఁబుగువాలు భవద్విస్వసీలాపతారంబులు దొండెదరేని ముక్తులగుదు
రింక మూషికంబునకు మృదాలంబు పొరసియుండెనుభంగి వాత్సత్వఁ గామక్రోధా
గులు పరిపంథులై సమయంబు నిరీక్షింపుచుండు నిట్లుకావును సమస్తజగత్పాపం
బగు భవన్నామంబు జపియించు మోకిరిటమంబునై వేయకాస్తుభాలంకృతం
బును సప్తప్రహరణాయుధంబు నగు దీపద్విగ్రహంబు వ్యాత్రమలమధ్యంబునం
దలంచుచు భవత్పూజాపరిచిష్టితులై భవచ్ఛారి శ్రంబులవలన నాసక్తులై వినుచు నీకు
భక్తు లగువారితోడ సాంగత్యంబు నెఱపుచుఁ గాలంబు జరుపు పుణ్యాత్ములు
సంసారమహర్లవంబు గోష్ఠదంబులీలం దాటి భవత్సాన్నిధ్యంబు నొందెద రిది
నిజంబు కథునందనా! యేనును నిరంతరంబు నీగు సగుణస్వరూపంబు నారాధించి
భవపాశంబులవలన విముక్తుండనె సకల దేవతాపూజ్యంబుగ భవనస్త్రయంబుల
సంచరించెద నిష్కడు.

337

క. నీ వొనరించినకార్యము, దేవహితియు కుంభకర్ణుఁ దెగటార్చుటచే

నీవనుధాభారము సగ, మామయై చనియె జనకజాధిప! రామా!

338

తే. ఇంక సామిత్రి రేపు దైశ్యేంద్రపుత్తు, నింద్రజిత్తుని బరిహర్చు నెల్లిగాక

యావలను మీరు దశకంఠ నపఁచఁగలగు, నురలు చేనుచు దివినుండి చూపఁగలము.

తే జానకీనాథ! కరుణింపు చనెద నిష్పా, డనుచు నారాధనంబుచే సధికములగు

మన్ననలు గాంచి నురసేవ్యమానుఁ డగుచు, నరిగె నారదముని బ్రహ్మపురమనకును.

ప. అంత రావణుండును.

341

చ. తనయనుజొండు బాహుబలదర్శనమగుఁడు కుంభకర్ణుఁ డి

ట్లని కథునాథుచేఁ దెగుట లంతయుఁ జారులచే నెఱింగి మా

యనుజ! మనుష్యమాత్ముని శరావతి నిన్నిటు చేసెనే యటం

చును ధరణీస్థుని బహంగ జూచి తదాత్మిజాఁ డింద్రజిత్తునెన్.

342

ఉ. నీమదిఁ జింత యేల కడనచొల్లె? యేను గల్గ నా

రాముఁ డెనంగ నెంత మది కంజిల నిల్చు మిటక నికుంభిలా

హోమ మొనర్చి కార్తకము నుగ్రశరంబులఁ దేరుఁ గొంచు సం

గ్రామ మొనర్చి వానరుల రాఘవులక బరిహర్చి వచ్చెదక.

343

ప. ఈసమయమం దామృతాశను మెప్పించి కథాదికంబులు గొనియెద.

344

- అ. అనుచుఁ బలికి తాను మామనామము చేరి, రక్తగంధమూర్తరాజి మెఱయఁ
ఘోరమైన యన్నివంధిలాహోమంబు, నేయఁ దొడిగెఁ గనుహినశిఖరితనయ! 345
- బ. అంత నివ్వగం బంతయు నెఱింగి విభీషణుండు రఘునామకున కఱింగించువాఁడై
సమీపంబునకుం జని యిట్లనియె 346
- నీ. మనల జయింప హోమము నేయుచున్నవాఁడేంద్రజిత్తుఁడు రాఘవేంద్ర! చూడు
విఘ్నంబు గాకుండ నెస వ్రేల్చె నీని సురాసురాగులకైన నాఁగఁబోఁడు
కాన నాతోడ లక్ష్యులు నాయితముచేసి పంపు మీతఁడు వారిఁ గ్రుందుటకును
బలసంతుఁ డన రామభద్రుఁ డెంతయు సంతసము నొంది యోవిభీషణ! మదియ
తే. జయము. గోరెద వతియు క్షికాలి వీవు, పిన్నవాఁ డగు లక్ష్యుఁ డెన్న నిప్పు
డేను జనుడెంతు వాని మాయంప మీఁద, గీలుకొల్పెద నస్త్ర మాఁగ్నీయ మనుచు.
తే. కొలరుద్రోపమానుఁడై కార్ముకంబు, గొసిన రఘునాథుతోడ నిట్లనె విభీష
ణుండు జగదీశ! వీఁడు చావండు నితర, జనుచేతను నెటు లన్న వినుము తెలియ
క. పదునాల్గు వెత్తిండులులు, నిదురయు నాహార మెఱుంగనట్టి జనులచే
దుదిఁ గాంచు ననియెఁ గమలజుఁ, డది గావున వాని నడంప నగు లక్ష్యుఁడుకా.
బ. ఎట్లనిన మీ రయోధ్యవృద్ధులు వెడలినయది మొనలం భవత్యేవాపారతంత్ర్యం
బున నాహారనిద్రలు మఱచియున్నవాఁ డదియకాదు సమస్తధరాధరం డగు
భుజంగవల్లభుం డేనును నెఱుంగునుఁ గాన నరుజ్ఞ యిప్పు వాని విధించి సంప్రాప్త
విజయుండై చనుడెంచు నిదియునుంగాక. 350
- ఉ. పాశుక సర్వభూతములపాలన లీలయిపోలె జేయు నా
రాఘవామూర్తి వీవు భుజగాధ్యుఁడు లక్ష్యుఁ డెట్లు మాయచే
నీయవశీభరం బడంప నిచ్చ జనించితీ రయ్య రామభూ
నాయక! సర్వభూనిలయ నాటకనూత్రధరా! మహాప్రభూ! 351
- ః. అని యివ్వధంబున విభీషణుం డనియె సయచు శివాశివసంవాదప్రకారంబు 352
- ఉ. నీలఘనాధిదేవా! కజనీవరపంశపయోధిమందరా!
పాలితభక్తలోక! నిజపాదపయోరుహజాతదేవగం
గాంపరీవిలాస! సరకాంచనచేల! రథాంగనాస్త! తాం
బూలమిష్టభాంబురుహ! భూరిపరాక్రమ! రంగనాయకా! 353
- మాలిం. వనరువాదశ శ్రీత్రా! వార్ధికన్యాకభ్రా, మనసి జహరతోమ! యంజభాషావిశేషా!
ఘనకనకశరాసా! రాంమేఘానభాసా! వికరనిభితేజా! ధీ! శ్రీరంగరాజా!.
- గద్య. ఇది శ్రీమారుతోట ముక్తికవ్యప్రసాదలక్షకవితాంవిక్రికోటమరాజభిస్మర
మంత్రీపుత్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబైన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణం బను
మహాకావ్యంబునందు యుద్ధకాండము ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

అధ్యాత్మ రామాయణము

యుద్ధకాండము-ద్వితీయాశ్వాసము.

లక్ష్మీవర! బలభి

స్మిలవిసీలస్వరూప! నీకాధాత్రి

లోల! మహామునిసముదయ

పాల! రంగాభిధాన! భక్తాధీనా!.

1

క. శ్రీనారాయణ! కమలా, మానససరసీజమిహిర! మందరధర! దా
శ్రీనాథ! పజ్జ్ఞిముఖముఖ, దానవకులభీను! రంగధామ! మురారీ!

2

బ. వేనా! యవధరింపుము హి మాచలకన్యకారత్నంబునుం గమంగొని గంగాధరుం డిట్లు
నియె నట్లు రఘునల్లభుండు స్వకార్యానుగతంబులు గాఁగ విభీషణుండు సుబుకు
మృదుభాషణంబులకు సంతసించి యేనును మేఘనాగుమాయావిత్యంబును బ్రహ్మ
స్తనైపుణ్యంబును మనశ్శుణు శరాసవకౌశలంబును నాయంగుల భక్తియుఁ
దత్స్వరూపంబును నెఱుంగుదు నైనను భావికార్యగౌరవంబున నూరికయంటి
ననుచు నుమిత్రానందనుం గమంగొని విజ్ఞానగరిష్ఠుండగు రాఘవేశ్వరుం డిట్లునయె.

ఉ. తమ్ముండ! మేఘనాగు బలదమ్ము దూలఁగఁజేసి కీర్తనై
కొమ్ము భవత్సహాయముగఁ గ్రోలులిమూకలభింగిఁ గీశనై
న్యమ్ముల జాంబవంతుఁడును నట్లు విభీషణుఁ డాత్మనుంత్రివ
ద్దమ్ములతోడ రాఁగఁబడు గవ్వతయై నుడవై రిమర్శముల్.

4

వ. అని పల్కిన

5

తే. అవ్యధంబున నూత్న బాణాసనములు, బ్రక్షుణుండు విభీషణుం డాత్మణంబు
కొనిరి సౌమిత్రి యంత గానినికదాబ్బ. నాలకు వందన మొనరించి పలిక నిట్లు 6

ఉ. ఓనరనాథ! మచ్చరము బుగ్రశరాసము వీడి యంత్యకా
లానఁబృత్తిఁ బాటి దనుజాంగముఁ జొచ్చి కగిల్చి దుస్సురా
పానవిస్ఫోర్ధత ద్రుధిరపంకము భోగవతీజలంబులతో
స్నాన మొనర్చి పాయ దివిజప్రకరంబు నుతింప నిష్పడుతో.

7

అ. అనుచు బలికి రాఘవానుజ్ఞ వడసి వెం, పమర నింద్రజివ్యధాన్య మపుడు
వెడలె లక్ష్మణుండు వివిధ సై న్యములచేఁ, బవంజాంబు వెంటఁ దవలి నడువ. 8

ఐ. ఆసమయంబున నిజమంత్ర సమేతుం డై కరాగ్రంబున గదాదండంబు వెలుంగ విభీ
షణుండును భల్లూకవర్ధంబుతోడ జాంబవంతుండును గూడ నడచి కిట్లు గగన
పథంబు విహంగరాజసమానవేగులై చనిచని భుగభుగాయమానంబులుగఁ బోగలు
వెడలు నికుంభిలాదేశంబు గాంచి యాహంబునను సన్నద్ధులై రంత విభీషణంబు
సుమిత్రానందనున కిట్లనియె. 9

సీ. చూడఁ మల్ల దె మహాసురయోధనికరంబు దృఢయత్నమున నొందు ధీరవద్య!
వీరిఁ ద్రుంపక కాని వెన నింద్రజిత్తుండు గనుపింపఁ డెదిగానఁ దనకనుండు
మన విభీషణమతి కనుమఱించి మహా గ్రతోదండ మటు కేలఁ గొని తడియ
సైన్యవిద్యమూఁద శరనిర్ణ మడరింపఁ దొడఁగె వానరులును గడఁగి కైల
తే పాదపంబులు గొని వారి బడలుపఱుపఁ, గడఁగి రంతట వారు ముద్గరశరాసి
సాధనంబుల మరలి యాకైలచరుల, సుధు లగలంగ మొత్తను సాఁగి రపుడు. 10

ఐ. ఇవిధింబున నుభయ సైన్యముం దలపడి పిరుతివయిక సంప్రహారకబ్దం బుడిగిపోరం
దొడంగి రండు కాఘమృగ సైన్యంబుల బలం బగ్గలం బయన 11

చ బలరజసిచరు ల్భరణిపైఁ బడ మేఘునినాగఁడు స్పృశం
భిల యటు మాన్వి కార్తుకము భీకరసాధనపక్షిఁ గొంచు ను
జ్వలముగు తేరిపై ననీతశైల మొకో యన చెక్కి వచ్చి తా
నిలిచె స్వకీయ సైన్యరజసిచరపర్యట సేద జేరగన్. 12

ఐ. ఇట్లు నిలిచి సుమిత్రానందనున కిట్లనియె. 13

తే. ఓయి! లక్ష్మణ! నీ వెండు బోయె నీంక, మేఘునాగుఁడు వీఁడు నీమెదడువ్రేల్చు
నగ్నియందున నని గదాహస్తుఁడైన, తనదుపినతండ్రి గాంచి యిట్లనియె గనలి.
మ తిగురా నీకు విభీషణా! యిచట జాతంబై మమంబోట్ల మొ
త్తఁగ నేతెంచితి వేల మాట లిఁకఁ బుత్రద్రోహి! నీకంతముం
దగవ్రేయం బగదీరు నే యనుచు నాదిత్యోపమాన ప్రభుక
జగతి నాయకుఁ గాంచె వాయుజఘనస్కంధశీతుక లక్ష్మణుక. 14

ॐ ఇంద్రజిల్లత్క్షణుం యుద్ధము. ॐ

అ. ఇట్లు గాంచి కన్ను తెఱిసేసి మహా ప్ర, మాణధనువుఁ గొంచు మహిమిరముఁ
జేసి లక్ష్మణా! మహాశనితుల్యంబు, లివియ కపిబలములఁ దవలి చంపు. 15

చ అనుచు మహా గ్రసాయకము లాత్తివలీమఖసైన్యపక్షిఁపైఁ
బనుపఁగఁ గ్రూరపన్నగముభంగిని లక్ష్మణుఁ డూర్ను బుచ్చుచుక

- గనలి శరాస మెత్తి ఘననాగుని మే నలు లంపవార ముం
చిన దళహధ్యమందున విచేష్టితుడై పడె నాఁడు శైలజా!.
- వ. ఇవ్విధంబున.
- క. ఆరామానుజశరముల, చేరి హిఁ దూలుచును గొంతనేపటికిని వి
స్ఫూరివిలోచనుడై నిజ. ఘోరశరాసనము గొందుఁ గ్రూరత్వమునకా.
- ఆ ఓరి! లత్తజా! మధుజ్వలకారుక, శక్తి నీవు మొదటిసముదమునను
దెలియ విపుడు నీకు: చెల్లంబు నేనెద, ననుచు నాయకంబు లం దమర్చి
- సీ శుభతరంబుగ నాటు నొక్కటి శరము లుగ్రత లత్తజుని మేను గాఁడనేసి
తీక్షణధారలు గల్గు దృఢతరాంబుకలులు పసి వాయుజుని మేనఁ గుదులు కొల్చి
యశనితుల్యములైన యమితసాయకములు చొనిపి విభీషణు తనువు నొంచి
యడ్డులేక చరింప నెవ్విధం బంతయు లక్షణమందుఁడో లత్తజుండు
- తే. గాంచి నాయంతవాఁడను గల్గి వీని, ప్రాధమ్యు చెల్ల నిత్తు నే బహుపఱతుఁ
గాక యని ఘోరమగు సానుకయుల నాని, బాంపింబునడుమన భంగపఱచి,
- క గురుతిరసాయకములు పైఁ, బఱచి తనుత్రాణ మెల్ల నిగ్గుచునేయక
దఱచగు రోషమునను కప్పు, ఇరుగుర్చులు చించె నట్ల వాఁడిశరమునకా
- వి ఇవ్విధంబున సుధయతను త్రాణంబులును భిన్నంబులైన నోటుపాటులేక పరస్పర
జయైషణంబుల శరసంధానమోక్షుంబు లెఱుంగరావండ వలయాకారంబులై
కోదండంబులు మెఱచు రుధిశధారలు గ్రమ్ముదేర దేహకాంతులు నిదాఘనమను
మధ్యుండినమార్తాండమండలంబు ననుకరింపఁ గాలభుజంగంబులభింగి నిట్టూర్పులు
నిగుడించుచుఁ గృతప్రతికృతులు నై జయాపజయవిధితులు నై యుభయమర్క
చ్చేదకరంబులగు నావాచంబుల నిశాచరనాథనందనుండును సుమిత్రానందనుం
డును బెద్దతడవు సమరంబు సలిపి రాసమయంబున
- చ. దశదళరాజనందనుండు తార్కొని యైగుశరంబు లేసి యా
దశముఖపుత్తుఁ గారుకపతాకతురంగము లెల్ల ధాత్రివై
యనము దొలంగఁ గూల్పంగ నురారితనూభవు డొండుచాపముకా
గుశలతిఁ దాల్చి పైసొనిఁ గొంకకి లత్తజుం డాశరాసముకా.
- ఆ తొంటిభింగి మూఁడుతూఁపులు ఖండింపఁ, బగినుభిండివాలపట్టనాని
సాధనంబు లన్నికాచగుఁ డిదిరింపఁ, నునిమె లత్తజుండు తొగ నవియు.
- వి. ఇ ట్లెన్నిసార్లంబులు పట్టిన నన్నియు సుమిత్రానందనుండు నడుమన ఖండింప
సంద్రజిత్తుండును గ్రోగ్రతామ్రాక్షుం డులు యొండుశరాసనంబున వలదుకొని

- క నాలుకలు దెలుచు క్రూర, వ్యాళము లన ఘోరశరము లాలక్ష్యణువై
గీలుకొలిపి వానరులను, దూలంగ నిశితాంబకములఁ దొడరించె జెలి. 27
- ఎ. ఇవ్విధంబునఁ దనదుచేతుఁజీట వోవఁ బ్లవంగయూధపులం బరిమార్చుచు విజృంభించిన 28
- ఆ డట్లు తనదు సైన్య మెల్ల నొంపుచు నమో, ఘృతౌపుఁ డగుచు గండుమీఱు
మేఘనాదుఁ గాంచి మించుకోపంబున, లక్షణుల శత్రుక్షణుండు. 29
- ఎ. విజయశీలంబగు కార్ముకంబు కేల నందియెంద్రాస్త్రింబు సంధించి లక్ష్యంబు
దనుజరాజునందను కంఠప్రదేశంబున దృఢతఱంబుఁ జేసి రాఘవేంద్రుచరణకమ
లంబులు స్పరియింపుచు నజ్జనహితంబుగాఁగ నిట్లనియె. 30
- ఆ. దశరథాత్మ జాంబు ధర్మాత్మఁ ను సత్య, సంధుఁడును సమస్తజగములందుఁ
దెలియ జనుల కప్రతిద్వంద్వఁడైన నో, సాయకంబ! వీనిఁ జక్కఁజింపు. 31
- క అని యాకిర్ణాంతంబుగ, సువుఁ దిగిచి యేసె రామతమ్ముడు లోకం
బునఁ గ్రూరుఁడైన ఘననా, దునిఁద్రుంపంగ సంత నదియ దుర్భరజవి యై. 32
- క. చని రిత్నికుండలోజ్వల, యుచు మణిమయఘనశరీరమును నై చెలువొం
దిన మేఘనాదు శిరమును, దునిమి ధూన్గలిలి గూలెఁ దోయజనయనా!. 33
- ఎ. తిత్నిమయంబున. 34
- తే. సంతసంబున జేవతాసముదయములు
పొగడఁ దొడఁగిరి సౌమిత్రిభుజబలంబు
వార్షమును నొందె భగవంతుఁడగు మహేంద్రుఁ
డమరముషియుక్తుఁ డగుచు శీతాంశువదన!. 35
- ఎ. నుతీయు నమరాలయంబున దుందుభిధ్వనులు చెలంగె గగనతలం బెల్ల నైర్మల్యత
వహించె విశ్వంధరయు సాధకశీరాభిధాన యయ్యె సంత గతప్రాణుండె ఁడె
యున్న దాశకంతిం గనుంగొని లక్షణుండును జనులక్షీసమేతుండై తనదుశంఖంబు
పూరించుచు నమహారావంబునకు విగతశ్రములగు జాంబవదాంజనేయవిభీషణ
ప్రభృతి మిత్రవర్ధింబులను దక్కిననైన్యంబులనుం దోడ్కొనుచు మాయాపిలక్ష
ణుండును సారాయణుండును నగు శ్రీరాఘవేశ్వరా! ధవత్కటాక్షంబున మేఘ
నాదుం బరిమార్చి సుఖంబునం జనుదెంచితి ననుచు సనేకవిధంబుల వినుతిగావింప
నమహానుభావుండగు. 36
- నీ. అతికృపాదృష్టిచే నాలింగన మొసర్చి శిరము మూర్కొని నీవు చేసినట్టి
కార్యంబునకు వేడ్కఁ గంటి లక్షణ! దాశకంతి కూలంగఁ గూలెఁ గడనుబలము

- నేవిధంబునఁ ద్రుంతు వీవటంచును మూడహోరాత్రములనుండి యుంటి నిట్లు
లింకఁ బుత్త్రుఁడొ పోవు తెఱిగి గుఱుంబున రాఁగలం డనికీ నారావణుండు
- తే. నేను ద్రుంపంగఁగలనంచు నిట్లుపలుకఁ, బంక్షిమ ఖండంతఁ దనపుత్రుపాటెఱింగి
హా నుతా! యంచు మూర్ఖిల్లి యివని వ్రాలి, కోంతసేపటి కమ్ముచ్చ కొంత దెలిసి.
- ప పుత్రమోహంబునఁ దత్ప్రభావంబు లుగ్గడించుచు. 35
- ఉ మేఘునినాద! నీ విటు లమిత్రుల నే సమరంబునందు గు
రై వ్యఖిర జేంద న న్వగవ యిల్లువా రెవరయ్య యింకఁ దం
క్షీ! ఖచరాళి స్వర్గమునఁ బ్రీతిఁ జరింపఁగఁ గల్గె నీభుజా
కాఖలు లక్షణా ప్రపలుచండకు తారము ద్రుంప నక్కటా!.
- ప అనుచు నెవ్విధంబున సహింపరాని పుత్రశోకంబున. 39
- ఆ. దీనివలన నిట్టి తెఱిగ నాపఁ దటస్థ, మయ్యెఁ గాన దీని నణఁతు ననుచు
సీతపైకిఁ దామసించి ఖడ్గముఁ బూని, చఁగఁ వానిఁ గాంచి జనకిజయును. 41
- ప. శోకభయంబులు నివ్వటిల్ల నచ్చటి దనుజకాంతామధ్యంబున నొదిగి యుండె సంత
దశాననునకుఁ బరచానచివుండును బుద్ధిమంతుండును శుచియు మేధావియు నగు
సుపార్శ్వం డను నిశాచరసత్తమండు చనుదెంచి వారించి యిట్లనియె. 42
- తే. వేదవిద్యా వ్రతిస్సాత వాదజపిత, ఐధిగుణుండవు వైశ్రవణానుజుండవు
నిర్మలఁడ వెన్నిఁగ స్వకర్త నిష్ఠితుండవు, తగదు స్త్రీనిధ నీకు దైత్యప్రధాన! 43
- క. ఏము సహాయముగా నా, రాముబలం బెల్ల గెలుపు రాముని బల మిం
కామీఁద నీదె కాదే, యామాననీలాలామ నేటికిఁ దునుచుకా. 44
- తే. ఆనుచుఁ బలుకంగ రావణుం డానుపాగ్నృ, వాక్యములచేత ములి సోవల్ల నుజిను
యాంచితంబగు తుగ్ధహం బపుడు చేరి, ములి గుబ్బుదితో సభ కరుగుదెంచి 45
- అళి రావణానుగుడు రెండునమాలు యుద్ధమునకు వెడలుట అళి
- ప నిఖిలమంత్రివర్గం గూడుకొని యాలోచనంబుచేసి శలభంబులు శలభంబులం
గుర్భుకొని దవానలంబుపైఁ గి విఱుచందంబున హాశేషులగు సూచరవల్లభుల
సంబఱ నాయితంబుగం డని నియోగించి తానను దీప్తిమంతంబగు నొక్కరథం
బెక్కి సకలశస్త్రాస్త్రంబులును గరంబులం బట్టి యామిసచుపయలు చాతంగతురం
గానివానానంబు రెక్క తోడ నడువఁ బ్రశయకావలసినానందంబుభంగి గర్జనంబు
నేయచు లంకానిగరంబు వెడలి దాశరథుల వైన్యంబుల దాడి మాటులేని పరాక్ర
మంబున విజృంభింప రఘునాయకుండును. 46

సీ. ఆశనితుల్యములైన యంబకంబుల వానిసైన్యంబులను నెల్ల దైన్యపఱచి
దశకంఠుచేటి కోదండంబు లెల్లను ఖండించి ఎత్తుంబు గాఢఁ బెక్కు
బాణంబు లడరింపఁ బరచెడి వాఁడు నిర్గతదాహ్నఁ డగుదులంకాపురంబుఁ
జొచ్చి హందెవమా! సోఁకుమూకల కంఠపాటు వచ్చెను రామభక్తుచేతఁ
తే. గీశమాత్రుండు నన్నింత చేసె వాయు. సందసుఁడు వీరి సందఱ డిండుపఱతుఁ
గాక యనిశుక్రమందిరాంగణముకరిగి యెలమినప్పుణ్యుఁగనియైక్కియిట్టులనియె.

ఉ. నేన! సమస్తబాంధవులుఁ దీటిరి శ్రీరఘునాథుకార్డుకా
కివిపతుల్యబాణముల సిగ్గగు నిల్వఁగ నేమిసేతు నా
కీవిధి మారు గల్గ జనియించుట లొప్పునె యన్న సత్కృపా
వ్యాప్యతచితుఁడై పలికె నాకవి పద్మపలాశలోచనా!.

48

క. విను పక్షివదన! హోమం. బాసరింపు చవిఘ్నమైన నుదృఢమగుఁ గాం
చనతథము శరశరాసన, ఘనపక్షియై వానిఁ గూడి గడఁగనును రిపులకా.

49

ప. ఇంతలోన విఘ్నంబయ్యెనేని సబాంధవంబుగ నీవ నశియింపుదు పనుమఁ దద్వి
ధానం బంతయు నాపదేశమిచ్చి దిన్యంబులగు మంత్రంబు లొసంగిన దశాసను
డును సత్తిత్వరితంబునం జని పాతాళపద్యశం బగు నొక్కగృహంబు నిర్మించి
ఁగియ్యాభిచారంబునకు వెలయు నుపకరణంబు లెల్ల సమర్థంబులు గావించి పురద్వార
ంబులు మూయం బనిచి యొక్క పాషాణంబు తద్గృహద్వారంబున విడి తానును
మాని యె నిశ్చలచిత్తుం డై యనలంబున భాస్వరోక్తప్రకాశంబుగ హోమంబు
వేల్చి దొడంగె నాసమయంబున.

50

క. భుగభుగ మని పొగ లెగయఁగ, నొగిఁ గన్గొని యవిభీషణఁడు రాముఁ డెఱుం
గఁగ నిట్లనెఁ గనుఁగొను మో, జగదీశ్వర! రావణుండు సలిపెడువిధముకా.

51

సీ. మనుజేంద్ర! హోమధూమసమాజ మదె యది సాంగమైనను వీఁ డసాధ్యుఁ డగును
గానఁ దద్విఘ్నంబు గావించు హరివీరులను వేగఁ బంపు మీ వనిన నక్క
పుత్తుసప్తతి వాయుపుత్రుంగదాగులఁ బటుపరాక్రములను బనుప వారు
ప్రబలి లంకాపురప్రాకారములు దాటి పదికోటులు స్థిరంగపతులు రావ
తే. జాలయముఁజొచ్చిత ద్రక్షకాళిఁ దఱిమి, హయములనజంపి గజముల నడుగుపఱచి
యెగుర విచ్చినవాకల నేచి రావ, యింక వేగమె మాకుఁ జూపుం డటంచు

52

ప. తలస్సహారంబులం బాధింపందొడంగినఁ బ్రభాతం బగువేళ సకమ యను నొక్క
పుణ్యవతి నాన్దండ్లచేత గుహాపిఠానపాషాణం బంగడనకెఱింగింప మహాసత్వకాలి
యగు నక్కమాదుండును బదఘట్టనంబున నప్పాషాణంబుఁ జూర్చంబుఁ గావించి

నిజయాధనసహితం దై లోనికి జొచ్చి యచ్చట నిమిలితాత్ముండును దృఢాన
నుండును నగు దశావసుం గాంచి యతనిపై. గవులం బురికొల్పిన 53

సీ. కొందఱు శహనించ గోలాహాధ్వను లేస్తయుచు దనుజులఁ జెండఁ దొడగి
కంగుఁ గొందఱు వడి నఖిలఁభావములో దీసి మంపములోన వేసి రవుడు
వాయుజం దాప జ్ఞైవదనుఁ డేస్తుని మెత్తె వడి దీసి దాసనే వాని వైచె
నఖదంతపదతాడనములఁ బైబడి యొంపఁదొడఁగిరి కొందఱు తోన గదిసి
తే. రిట్లు చేసిన మాన మొకింతి నెడక, యుండు దశకంఠుఁ గని యంగదుండు కోప
మెసఁగఁ దలనెంట్లుకలుకట్టియై పుకొనుచు, వచ్చెనుఁదోదరినిబండ్రివదనుకడను
ఈ అంగదుండు మందోదరిని రాఁజు నెదుటి కీడ్చితెచ్చుట ఈ

ప. ఇవిధింబున నంతఃపురంబువలననుండి పరమపతి ప్రతారత్నింబగు మందోదరిం దోడి
తెచ్చి యనాధనోరె విలపించుచుఁడ దశావసుకి పైఁగర నీడ్పుచుఁ గరతలంబున
ప్రేయచు బాధింపుచుండు. 55

మ. నవరత్నోజ్జ్వలమైన కింకుమ భిన్నంబయ్యె హారావళులో
భవి దూలెక్ ముఖవారిజంబును శబస్సంభస్సతం గాంచెఁ గ
నవలం దశ్రులు తీవ్రమయ్యె విఁసరైవేయము నీడె న
య్యనోపుత్రియు దేవతాశతులు కీశాళులో సుదం బందఁగె 56

ప. అంత నామందోరియు నతిదూఃఖంబున నిశర్లభం గనుంగొని. 57
చ. పరువడి నీవు చూడఁ ద. వట్టి ధనాస్థులీనద్య నాగునుం
దరి యని లజ్జ లేక ప్రమదంబున వేల్చెదవేల మొండినై
ధర బ్రతుకంగ హా తనయ! దైత్యవిభాగాణ! మేఘనాద! న
న్నెరు లిటు నేయనోపుచుకొ యుండిన నీవు సజీవివై భువిక. 58

ఆ. నిమ్మఁ గన్నతిల్లి నేఁ డీట్లు కోఁతులచేత నీడ్చు లాందఁ జేసె బ్రహ్మ
పూని నాదుభేద మానంబు విడువఁడు, వాని దూలి బ్రతుకు నాసతోడ. 59

ప. అని యివిధంబున విలపించు నిజశర్లభం గనుంగొని దశావసుండు, మానంబు విడిచి
ఖడ్గహస్తం దై యంగదుపయిం గవిసి. 60

క. విడువిడు మని ఖడ్గముచే, వడిఁ గటిచేకంబు నైవ వదలి దశాస్యుం
బడఁ దన్నె యెగసి చనె న, యొడ నంగగుఁ డాడుపథమున నగ పరయుతుఁ దై

ప. ఇవిధంబునం జని శ్రీ రామచంద్ర సాన్యంబున నలిచె నంతఁ బండ్రికంగురుండును
నతిశోకసంకప్తయగు మందోదరిం గనుంగొని యిట్లనెను. 62

సీ. సఖిరా! దైవాధీన మఖిలంబు బ్రతికియుండిన నేమి తనుఁ గనుంగొనక యుండుఁ

గానఁ బోవిడువు మఃఖగు నిశ్చయంబైన జ్ఞానంబు పూను మజ్జానమునను
శోకంబు పుట్టు నాశోకంబుచేఁ జెను జ్ఞానంబు దాననె గల్గు నేను
నాది యం చనుట యనాత్మియో దేహంబునంగుఁ దాననె కళ్ల త్రావెబంధ

తే. వితతి చెలువొందు దాన సంస్కృతి జనిండు, హస్త భిముఖోభమాహాశోకాను లింక
జన్మస్మృత్యుజరాదులు జరుల కల్లఁ, దనరుడుంబును స్వాజ్ఞానమునను నిజము. 63
వ. మఱియును. 64

సీ. ఆత్మము క్తుండు భావాభావవర్జితం దానందరూపుఁ డనంతం డమలుఁ
డొకట సంయోగ వియోగంబులును లేవు జ్ఞానాత్మ శుద్ధుండు గాన నిట్లు
లే నెఱింగియుఁ గ్రోధ మూని వానిపదంబు గాంతు నీ వట నే యుక్తమము వినుము
సీతను ఖడ్గంబుచేతఁ ద్రుంచి మదీయతనువుతోడను కూల మనలమంగు

తే. ననుమఁ బలుకంగ విని శోకమునను దైత్య, లోకనామః! నాబుద్ధి నీవుఁ జొఱచు
ఏటిహులు నీవు జయింపఁగలవె, రాఘవేశ్వరు దివిజశరణ్య విష్ణు. 65

తే. అమృతాదేవుఁ డఖిలలోకాధినాథుఁ, డతఁడు పురుష ప్రధాను కాధ్యుఁ డింక
గల ప నేకంబు లతనిలీలలు వచింప, జరుచుభవాదులకు నైన నలవిగావు. 66

వ. ఆయినను నాయెఱుంగుకొలంది వినిరించెద నెట్లంటే. 67

ప. మును వైవస్వతధారుణీరమణు సంభోరాశిమన్వయంబునం
దున భీతిం గనమండ భక్తఁడని విశ్వత్పంజమంబోలు మే
నును బల్ గ్రుడ్లు వెడందనాలమును జెక్కింద న్నచోమత్స్యమై
కని రక్షించెను రాఘవేశ్వరుండు సోత్కంఠకా సురారీకృరా. 68

వ. మఱియును. 69

ప. వనధిక్ మందరధారుణీధరము గవ్వం బొప్ప దేవానురుల్
మును దోశ్శక్తి సుధార్థులై తరువఁ దదృశ్యబృద్ధతంసంబు ని
ల్యును సామర్థ్యములేక వార్ధిఁ బడ భాస్వత్కచ్ఛసాకారమై
కనకత్సాధర మెత్తై రాముఁ డరయంగా భూమిభృన్వత్తుండే. 70

వ. వెండియు. 71

ప. అవనీమండలమెల్లఁ గైకొని హిరణ్యాక్షుండు పాథోధియం
దవలీలం జొర నిష్ఠహామహుండు శౌర్యస్ఫూర్తి నవ్వేశ మిం
చుపరావోక్యతిఁ బూని ఖడ్గమున రక్షింపల్లభుం ద్రుంచి బం
తివలెం గొమ్మన నెత్తై ధారుణి ధరిత్రీ నాథు లీసాటియే. 72

వ. ఇదియకాదు. 73

తే దరుజరాజసభౌ స్తంభహనః బెత్తిల్లు, నుమమ స్వని వీచ నాకసింహాఖ్య వెడలి

రాక్షసాఁముఁ గ్రూరు హింసాకశీపుఁ, ద్రుంచి ప్రహ్లాదు బాహు లక్షించెఁ గరుణ,
వ. మఱియును. 75

క ఆదితికి నుతుఁడై మూఁడగు, పదములు బలి నడిగి యతని బంధించి సుఖా
స్వగు నిండునుఁ జేసెను ని, వివశితుఁడు రాఘవుఁడు మును త్రివిక్రముకరణిక్.
వ. తదనంతరంబు. 77

క. దరుజాఁడు త్పత్తియు లయి భువి జనియించిన నిర్వనొక్కసారి కుతాఠం
బునఁ ద్రుంచి ధరణి కక్రప, మునికొస నెను బరశురామమూర్తి యనంగఁక. 78

తే త్వంధంబున సకలభాతములఁ బ్రోదు, మేటిదొరి కాన నేడు నికగిబనంప
జనన మొందెను నూన్యపంశమున మాన, కాకృతిని రాముఁడంగ నారాయణుండు.

తే అమృహాత్తుని సతి నరణ్యమున నొంటిఁ, దెచ్చి తెంగును నీవును జచ్చి నాను
నందనునిఁ జంపుటకుఁ గాదె నాథ! మమ్ముఁ, బ్రోసే యింతచేసె నీబుద్ధి నేడు,
వ. ఇంకనయిన సమృహాత్తు నారాయణుఁ గా నెఱింగి బుద్ధిమంతుండ వై. 81

చ. శరణని తత్సతీరుణిని సమ్ముఖుండున నుంచి రాఘవే
శ్వః! కరుణింపు మంచు జనసమ్ముతుఁడై, విభీషణుఁక నిశా
చరవిభుఁడేసి రమ్ము చంద్రైశ్చలంబుల కన్న నాత్మ నుం
దరినటు గాంచి పల్కెఁ బ్రచుదంబున రావణుఁ డద్రినందనా!.

మ. విను మంవోదరి! సర్వబాంసపు, బాధింపంగ శ్రీరాఘవేం
గ్రుని బారిం బడఁగ్రోచి యేక్రి శాచ నిర్జం గాన దోశ్య క్తిమై
జని తత్సాయకకం క్తిచే నఖముఁక జక్కాడి యేఁ గాంతు రా
మునినైర్మల్యపదంబు నైష్ట్యము నిరుక్తాఘసంసేవ్యమున్.

చ. ఎఱుంగును రాఘవుండు, జగదీశ్వరుఁ డాధ్యుఁడు విష్ణుఁ డౌట నిం
దిర జగచేకమాత సుదతీమణి జానక యాఁబు లిట్లు లే
నెఱిగియుఁ బావపంచ ముము లెల్లను బాసి నితాంత మవ్వీరా
టురుఘపదంబు నొందుటకు భూసుతఁ దెచ్చితి మానికై నడిక.

వ. మఱియు నెన్నను సంసారంబు విడనాడి యతిశీఘ్రగంబులను నమోఘంబులను
నగు శఘునాచుకు సాచుకంబులనెలన విడలితదేహుండ నై సదాప్రియంబును
బరానందకుయంబును కుద్ధంబును నగుచు నెద్ది ముముక్షు అగువారలచేత సేవింపఁ
బడ. నట్టివారాఁగొన్నంబు నొందెద నదియునుంగాక.

కా పంచక్షేతరంగఘూర్ణితిము శుంభద్విభ్రమాధ్యంబు సో
దంచక్ష్మత్త కశక్రిమిత్రయుష మున్యుద్ధవ్యూతౌర్వావలం

బెంచక సంసరజాల్ని గాన విడి నేడే గాంతు నదృశ్యి నే
వించం బుణ్య మొసంగు శ్రీహరిని హృద్విధిక్ సరోజాననా!

86

అళి రావణుడు మూడవసారి యుద్ధమునకు వెడలుట. అళి

౧. ఇట్లు దశాననువాక్యం బుమాసతి కెఱిగించి యుద్ధలిప్యతాంతంబు మహావేపుం
డిట్లనియె నట్లు దశాననుండు మందోదరి కెఱుంగం బలికి నెవారిని తానును వివి
ధాభరణభూషితుం డై సహబంబును పోషకచక్ర సమావలంబును ఘటాకతతో
భీతంబును నై పితాచనదనంబులను వేసడంబులం బూస్సనయందగ బెక్కి ఖడ్గతో
మప్రముఖదోషాచార్యూధవు లుభయపాశ్చ్యంబుల బసి నడువ నకలనైన్యంబు
లును సింహనాదంబులు నేయ భీషణుండును కణకర్కశుండును నగుచు బుర
ద్వారంబు వెడలి నైన్యంబున కభిముఖుం డై నడచె నాసమయంబున. 87

౧. చనుదెంచెడు రావణుం గనుఁ, గొని వనచరనైన్య మెల్లఁ గొందలపడుదున్
జనియెను రామునివెనుకకు, హనుమంతుం డదియుఁ గాంచి యాగ్రహ మొప్పక.

నీ. పటతెంచి చనుదెంచు పంక్తికంధరునాక్ష మడిరుదోచెడుమట్టి బాడువ వాఁడు
పనచెడి సతికిలబడి యంతః దడవున కమ్మాచ్చ జెడిసి యోయాంజనేయ
మేటిపడుపు నాకు మెచ్చునచ్చె నటన్మఁ బంక్తికంధర నిన్ను బ్రతుకనిచ్చె
గాల్ప నే నాగుర్తు కిడిగి నీవును నన్ను బాడువు మంతలు నీగుహంకమడఁగు

తే. ననిన నాగ్రహఁడై వాయుతనయునిక్ష, మల్మళాటుం బాడువ వాతాత్మజాండు
ఘూర్ణలోచనుఁడైత్రా త్రిగూలిమరలి, దెలిసియొక కొండగొనిపండ్లుదీటుకొనుచు.

౧. దశాననుపయిం గవిసె వాఁడును భీతచిత్తుం డై యొండు దెనుఁ దేరుపటపించెనంత.
తే తత్సహిపంబునం గల్గు దైత్యవరుల, మేటిమగలను నావర గీలువంచి

పనసనిలాంగదాంజనీతనయు లపుడు, చరిరి శ్రీరామచంద్రుని సముఖమునకు 91

౧. ఇట్లగ్నిపర్ణ సప్తరోమ పృశ్చికరోములను గ్రహక్రమంబున గీటవించి విహరించు
ప్లవంగులం గనుంగొని రావణుండు తత్సంరంభంబు సహింపంజాలక కథంబు
ద్రిప్పించి పెదవులు గొఱుకుచు నతిరోషంబున. 92

చ. వనచరనైన్య మెల్ల శరవర్షముచేతను ముంచుచున్ గృతాం
తునిగతి రాముపై నడువఁ దోనుజమిత్రమలీరున్ మహా
శనిసమసాయకంబులను జాపమునం దొనగూర్చి యేసె న
ద్దనుజాకథంబుపై సమరదర్శ మెల్లవ హిమాద్రినందనా! 93

౧. అంత దశాననుండును నిశితకాండంబు లారాజరత్నంబు పయిం బటిపిన వానినెల్ల
నడుమన చక్కాడి కఘనాయుకుండును డెబ్బదిసాయకంబుల నయ్యామినీచరు

వత్సంబు గాఢనేనె నిట్లుభయులును దంతావళద్యయంబుభంగిఁ బోరునవసరంబున.

ఆ కథయ్యైఁ జెలంగు రావణు డతణిపై, నిలిచి పోరొనర్చు నృపవరేణ్యఁ

గాంచి జంభవైరి గ్రమ్మన మాతలిఁ, బిలిచి యిట్టులనియె జలజనయన! 95

ఈ రాజకులై కభూషణుఁడు రామవిభుండు కథంబు లేక యి

ట్లాజితలంబున న్నిలువనొనె గుణాకర! నీవు మద్రథం

బాజననాథునొద్దకు రయంబునఁ దోడుకపోయి కార్యముక

జేజము గల్గు రావణుఁడు దీని గుభింపఁగనచ్చ నందఱుకొ. 96

ఇ. అని యివ్వించును దివిజగ్గర్భం దానతీర్చిన మాతలియఁ దత్పదంబుల కెఱిగి మా

తవర్ణంబులగు తురింగంబులం బూన్చి యాయితంబుచేసి దీ ప్తిమంతంబగు నరదంబు

గొనుచు రఘునాయకు సమీపంబునకుం జనుదెంచి ముక్తిశితకడకమలం దై యి

ట్లనియె. 97

ఈ నేప! శచీవిభుండు భవదీయజయార్థము పంచె నీరథం

బీవరఞ్చిత్తాణయగ మింపగు నైంద్ర శరాసనంబునుక

గావున వీనిఁ గొందు దశకంతునడంపుము వృత్తుఁ బట్టి యా

దేవిభుండు తొల్లి కడతేర్చినపాలిక మత్సరాయతక. 98

తే అనుచుఁ బలుకంగ రాఘవం దారథోత్తి

మమున కతిభక్తి మొక్కి నేమము దల్గొన

బూర్వధరణీధరంబువైఁ బోయి మిహిరుఁ

డనఁగఁ దత్స్వీందనారాఘుఁ డయ్యె నపుడు. 99

శ్రీ రామఁ డింద్రరథంబుపై నెక్కి రావణునితో యుద్ధముచేయుట.

ఇ. ఇట్లు జగంబులకుఁ బ్రీతి నొనగూర్చుచు నైంద్ర రథారాఘుం దై యశస్సంకాశం

బులగు నికతికాలంబుల న్నికాచరణభువయిం గురియింప నొండొరులకును కోమ

హ్నణంబగు తుమ్మలసమరం బయ్యె నయ్యవసరంబున. 100

మ. అలలాస్త్రంబు దశాసనుం డనుప నయ్యస్త్రంబుచేఁ ద్రుంచె మ

ధ్యను శ్రీరాఘవుఁ డంత రావణుఁడు దేవాస్త్రంబు సంధింప దా

నిని దైవాస్త్రముచే నడించె నిటు లెన్నే నస్త్రము లై వన

న్నిని మధ్యం దనుమాడి పెంకెనఁగ నన్నీచుండు శ్రోధాభ్యుదై. 101

మ. పంకెఁడైం బలసాయకంబు లిడి భూపాలాధమా! నిన్ను నీ

ప్రి దింద్రులు లోమర్చిఁ జాడు మని తదృశావళి లో రాముపై

పడఁకొ మంటలు గ్రమ్మచు న్నవీయ భాగ్యతృప్తిరూపంబు లై

పొడలెం దిక్కల రాఘవేంద్రుడ వభిజాతకైతేజశా! 102

తే. అమరశఘనాఘోషబుజంగాస్త్రములను, గాంచికడురోషమానమింది గారుడాస్త్ర
మప్పుడడరించె నదియుఁ దత్సర్పములను, జించి చెందాడి కలముల్పేసెఁ జెలియ!.

ప. ఇట్లు దివ్యాస్త్రంబు లెల్లను గ్రూరుని మనోఽభంబులభంగి విఫలంబులైనఁ జాల
స్వండును నాగ్రహంబుడై యెచ్చిపోవు బలుకాండంబుల కతాముతంబులు గాఁగ
నక్కా నల్లానందచుకేరీర. బెల్ల నొప్పించును 104

సీ. కనకశంఖములైన ఘనశగంబులు చొచ్చి కరిజేపై మాశలిఁ జొల నడిచి
నవరశ్శిఖరి నేతలు తుండులు చేసి గాననాశ్వముఁ ద్రవ్వని పడచి
పడతలలును నురుచిదికరించును నొప్పు ధింక తే మ్రొనానమగ్గు బట్టు
లాహరిం బున నమోఘాస్త్రులై విహరింఁ జింతనొందిరి నెనన్ద్రుండు

తే. లార్తుఁ డను మాట నీక్షించి నాఖిలములను, కఁక నొందిరి వాచులు ముల్లెన్
గాలునేయాడకయే నేల వ్రేలఁబడియే, దత్సరుయుమున నంతట దాశరథియు.

ప. క్రోధసంరక్తలోచనంబుడై బామలు ముడివడ రాక్షసాధము దహించునో యను
తోపం బొనర్చి యదృశతంబును దేవేంద్రధనుస్సమానంబును నను కార్త్యకంబు
కేలంబూని కాలరూపియును భగింతుండు గావున వెలుంగుతేనితేజంబునఁ బరా
క్రమంబు గనిపింపుచు నఖిలవానరసైన్యంబులను వాన్దం బొనఁగుచు దశాననున
కిభిముఖుండై కణ్డంబు గ్రంథంబును నవ్వీరాగ్రే సురదనంబు సకలభూతింబుల
మీనుఁ డ్రాసంబు బుట్టింపఁ చేచిసయుఁ డదరే నత్మాతింబులు బహుశంబులయ్యె
దనన మరణంబు సమీపించెం గావునఁ బంక్తికంతునకును మరయునఁ దలంతు
దోచె నాననుచులున సాధనంబులు గోదండపాండిత్యంబు నెఱపుచుఁ దనత్రాణ
చ్చేదకంబులగు శరంబు లుండుం దిశంబునేయంచు దివ్యాస్త్రంబుఁ జేబులాడు
చుఁ బొన్నచేరేరితానానకంబులు నడుచున ఖండించుచు గదనతలంబెల్ల మానసో
జితపదకంకులంబును నిఖిలభూతిసేతాశ్రమ మాదాకంబును గాఁగ నొనరించుచు
మందోదరీల్ల భుండు ను రాఘవేశ్వరుండునుఁ బెద్దతడివ నమరంబు నలిపి కయ్యా
నావంబును జగత్ప్రళయత్యంబు బగుటలకేసి విచారసంబున నవిను నుత్తై వీక్షించు
కిన్నరసిద్ధిగంధర్వామరకముదయంబులకు విస్తయాపహంబై కనపించె వానమయం
బున. 106

క. పిడుగులఁ దెగఁజెడి శరములు, దొడిగి లఘూద్యహుండు వైవ దుష్టులకుఁ బెగడై
దడదడ రానిలుకెరములు, పడఁ దొడిగెను బుడమిఁ దాటికండుకడిమి. 107

క. దివమును రేయను సంద్యయు, గనిపింపక కింము లెన్ని ఖండించిన వెం
టనె మెలువ రామచంద్రుండు, తనవనమున విస్తయంబు దనరంగ నపుడె.

ప. ఇట్లని వితిర్కించె. 109

ఆ. నూటయొక్కమాటు గీటడంచిత వీని, శిరము లింతయైనఁ జేటు గవఁడు
తొల్లి మేటిరిపులఁ గునిమివైచిన నాను, శస్త్రసమితి వ్యర్థసార మయ్యె 110

వ. అనుచు నకలకస్తాస్త్రవేత్తయు శూరుండును సయ్యుఁ గౌసల్యానందనుం డివ్వ
భంబునఁ జింతింపఁ దల్పిమిపంబుననుండి మునుళితకరకమలుం డై విభీషణుం డి
ట్లనియె. 111

సీ, వినవయ్య! కిఘునాథ! మును వీనితపమున కాత్తి మెచ్చి పయోరుహాసనుండు
వని మొసంగెను బోల శిరము లెవ్వరు త్రుంప జనియించుఁ దోడినె యనుచు మఱియు
నమర నాభిస్థానమందుఁ బీయూషంబు నుండెలాకానమె యుండుఁ గాన
నింకింపు మనలాస్త్ర మేసి యంతట వీఁడు సమయు సక్కిమటస్సు సకలభూతి

తే. ముఁకుఁ ద్రిగుణంబులకుఁ జూడ ముఖ్యుఁ డయ్యుఁ
దలినీయుండియు నెఱుంగనితెఱుఁ గొనర్చి
పావకాస్త్రంబు సంధించి భస్త్రముగను
జేసె దశకంఠ నాభిప్రదేశ మపుడు. 112

వ. ఇట్లొనరించి వెండియు ననేక సాయకపడంపరల నయ్యామినీచరవల్లభుశిరంబు
లెల్లను మహాద్భవి వీవ ధరాతలంబునం బడఁడువ వాఁడును లెక్కనెయక యాత్మ
మచ్చేదనకరంబులగు విభీషణుభూషణంబులకుం గవలెయొక్క శక్తివైచి న
దియు విభీషణుపయిం గవయ శరణాగతవత్సలుండు గాల్గున రఘునాయకుండు సమ
మన సంతింతలుగావించె నిట్లతిభయంకరంబుగ నొక్క శిరంబును రెం కిరంబు
లును నవశేషంబు గాఁగఁ గదనరంగంబున నిలిచి వాఁడి చెదక సంసారసాగరం
బులన విముక్తుండ నై పరమయోగీంద్ర నేత్యంబగు నారాయణస్థానంబు శొంఠెద
నను దృఢశ్చయంబున నాగ్నేయ ప్రమథుదివ్యాస్త్రంబు లెల్లను నడరించుచు
మహాచలతుల్యుండై నిలిచె రాఘవేశ్వరుండును భవత్వాపసంఘంబు లెల్లం జక్కాడి
ముక్తి యొసంగెద ననుచందంబున నైంద్రిశరాసనతుల్యంబగు తనరుకార్దుకంబు
కేల సందుకొని గుణంబు సారించి కాంచనపుంఖంబులును వజ్రసంకాశంబులును
నగు ప్రచండసాయకంబులఁ దన్నాంసశోణితింబులు విహాయసమండలంబైలఁ గప్పఁ
జించి చెండాడుచుండె నిట్లుభయులకును గ్రోధసంపర్ధనంబై హరాక్రమవిజృం
భణంబై పెక్కుకాలంబు భయానకంబగు తుములసమరంబు చెల్లి నాసమయంబున
మాతలి కిఘనాయకుం గనుంగొని యిట్లనియె. 113

ఉ. భానుకులప్రసూత! భవబంధవిమోచన! రాఘవేంద్ర! సం
ధాన మొనర్చి ప్రేయ మరిదర్శనారాస్త్రము బ్రాప్త మంచు నీ

దానపుకంతదేశ మని దగ్గుక మర్తముఁ జిందు నన్న స

వైన మొనర్చి నేను నము మాతలి! ముందు మహాగ్రహమునకా, 114

క. తన పాపపుణ్యమునఁ బునఁ, ఉపహారులు పోగుండు నాకృతి నభిముఖ

ననకాచాచిభిగౌ, మును గూర్చునా స్రుతేజమును సమ్మతముకా 115

బ. మఱియు సకలజగద్భయనివాదకంబునకు నంగితంబును జాజ్వల్యమానంబును వినా
శకాలంబు సమీపిండు దళజాలపై నేయునదియును మహాగ్రంబును నగు బ్రహ్మ
స్త్రంబుఁ గేల నంగుకొని వేదోక్తప్రకారంబున బాణాసనసంధానంబు గావించు
సకలభూతింబులను సుత్రస్త్రంబులయ్యె సర్వంఁదోచకంబును జలయించె నెట్లు
గుణభక్తుల ముహూర్తకంబగు నయ్యుత్తం బతిప్రయత్నంబున రామచంద్రుండు విము
క్తంబు నేను నదియు మహాజ్వాలాకలితంబై వెడలి సుఖతేర రావణుండును
నయ్యుత్తంబున కెరువనడచి శరాసరము గొని బలుసాముకంబులు విగుడింప నది
యును మహేంద్రప్రేరితంబగు వజ్రంబుభంగి గుర్ధన్న వేగంబునఁ దచ్చివీముఖంబుల
లెక్క గొనక. 116

అంశా శ్రీరామునిచేత రావణుండు చచ్చుట. అంశా

మ. భయదంబై దశకంఠుఁ దాకి యురముకా భంజించి గద్దంబు సా
చ్చి యటం బ్రేవులు చించి చంపి ఐడిఁ దచ్చేపాహి నీక్షించి ను
ల్లి యథాప్రక్రియ రామచంద్రువెరుకకా లీలాగతి స్మిల్చె నం
త మమర్త్యురి గుభిల్లునం బడియొఁ దద్ధాత్రిం గతప్రాణుఁడై. 117

బ. ఇట్లు శరాసనంబులు విడిచి ధరాతలంబునంబడిన నిశాచరవల్లభుండుగంఘోని తక్కిన
వైద్యంబులు నలుదిక్కులను బఱచి రంత కాలత్రవనిధులంబును రఘునాథుని విజ
యంబును గనుంగొని తీతకాశంబులగు వనచరవైద్యంబు లెల్ల సంభ్రమంబునఁ
గిర్తించు దొడంగె నభిభువనంబులు నిండ దేవదుంగుభులు మొఱుసె నురలు
పుష్పవర్షంబులు గురిసి రహ్మకోగణాంబులు నృత్యంబు సలిపిరి. మహర్షి వర్ణంబు లెల్ల
వేదనాక్యంబుల విరుతి యొనరించి రంత. 118

తే. రావణునిమేలు వెడలి సూర్యప్రకాశ, నుగును నొకతేజ మపు డయోధ్యాధినాథు
తనువునకు జొచ్చి నది కనుంగొని మహాత్ము, లమరు లెల్లను గలవిస్తయంబుతోడ.

ఉ. ఎంతటిభాగ్యవంతుఁ డభిలేఖ్యుఁడై యది దశాననుండు గు
స్వాంతుఁడు విష్ణుమాంతుఁడు సజ్జనహింసకుఁ డయ్యు నేడు నే
వెంటుము సాత్వికాంతులము విష్ణుని సత్కృపఁ గాంచినార మి
ట్టిరదులుఁ గల్గియు న్నన మొంతయు సంస్మృతిఁ బాముఁ గంటిమే. 120

అ. నూటయొక్క మాటు గీటడంచిత్ర వీసి, శిరము లింతయైనఁ జేటు గనఁడు

తొల్లి మేటిరిపులఁ గునిమివైచిన నాగు, శస్త్రసముతి వ్యర్థపార మయ్యె 110

వ. అనుచు నకలశస్త్రాస్త్ర వేత్తయు పూరుండును సయ్యుఁ గొనల్యానందనుం డివ్వ
ధంబునఁ జింతింపఁ దత్సమిపంబునుండి మునుశిశికరకమలుం దై విభీషణుం డి
ట్లనియె. 111

సీ, వినవయ్య! కఘనాథ! మును వీనితపమున కత్తి మెచ్చి పెయ్యెరుహాసనుండు
వతి మొసంగెను బోర శిరము లెవ్వరు త్రుంప జనియించు దోడనె యనుచు మఱియు
నమర నాభిస్థాపించుంగుఁ బ్రియూపంబు నుంబెలాకొనెయ్యె యుండుఁ గాన
నింకింపు మనలాస్త్ర మేసి మంకిలు వీఁడు సమయుం పక్కమటన్న సకలభూతి

తే. ముంకుఁ ద్రిగుణంబులకుఁ జూడ ముఖ్యుఁ డయ్యుఁ

దెలిసియుండియు నెటుఁగనితెలుఁ గొనర్చి

పావకాస్త్రంబు సంధించి భస్మముగను

జేసె దశకంఠ నాభిప దేశ మపుడు. 112

వ. ఇట్టానరించి వెండియు ననేక సాయకపటంపరల నయ్యామి నీచరివల్లభుశిరంబు
లెల్లను మహాద్భవి వీవ ధరాతలంబునం బడపడువ వాఁడను లెక్క నేయక యాత్మ
మర్త్యేచ్ఛదనకరంబులగు విభీషణభూషణంబులకుం గవలెయొక్క శక్తివైచే న
దియు విభీషణుపయిం గవయ శిరణాగతవత్సలండు గాఢ సుచక్కునా ముకుండును
మన సంతింతలు గావించె నిట్లతిభయంకరంబుగ నొక్క శిరంబును రెం కరంబు
లును నవశేషంబు గాఁగఁ గదనరంగంబున నిలిచి వాఁడి చెడక సంసారసాగరం
బులన విమత్తుండ నై పరమయోగీంద్ర నేత్యంబగు నారాయణస్థానంబు నొందెద
నను దృఢశ్చయంబున నాగ్నేయ ప్రమథుదివ్యాస్త్రంబు లెల్లను నడరించుచు
మహాచలతుల్యుండై నిలిచె రాఘవేశ్వరుండును భవత్వాససంఘంబు లెల్లం జక్కాడి
ముక్తి యొసంగెద ననుచందంబున నైంద్రిశరాసనతుల్యంబగు తివరుకార్తకంబు
కేల నందుకొని గుణంబు సారించి కాంచనపుంఖంబులును వజ్రసంకాశంబులును
నగు ప్రచండసాయకంబులఁ దన్మాంసకోణిశంబులు విహాయసమండలంబైలఁ గప్పఁ
జించి చెండాడుచుండె నిట్లుభయులకును గ్రోధసంపద్ధినంబై ఋరాక్రమవిజృం
భణంబై పెక్కుకాలంబు భయంకరంబగు తుములసమరంబు చెల్లె నానమయంబున
మాతలి కఘనాయకుం గనుంగొని యిట్లనియె. 113

ఉ. భానుకుల ప్రనూతి! భీషణంధవిమోచని! రాఘవేంద్ర! సం

ధాన మొనర్చి వ్రేయు మరిదర్శనారాస్త్రము బ్రహ్మ మండు నీ

దానవుకంతదేశ మున ద్భుక మర్తముఁ జిందు నన్న స

ద్దాన మొనర్చి నేను నాలు మాతలి! యుదు నునా గ్రహగబురక, 114

తనసాస్త్రియింబునఁ బునఁ, డసూక్తులు సాఁగఁగ నాకృతి సభిముక
గనకాచారిభగౌ, మును మూర్ఖులకా సత్రేజయును సన్నతముక 115

మఱియు సకలజగద్భయవాగకంబునకు నంగితంబును జాజ్యల్యమానంబును వినా
శకాలంబు సమీపిండు దనజాలపై నేయునగియును మహోగ్రంబును నగు బ్రహ్మ
స్త్రంబుఁ గే నంగుకొని వేదోగ్రస్త, కాగంబున బాణాసనసంధానంబు గావించు
సకలకూటంబులను సూత్రప్రంబులయ్యె నగ్రంఠహేచక్రంబును జలియించె నట్లు
గువేళ మృత్యుమానకంబును నయ్యె, ప్రగ బత్రిమత్తంబున రామచంద్రుండు విను
క్తంబు నేను నదియు మహాజ్వాలాకలితంబై వెడలి సజితేర రామణుండును
నయ్యె, ప్రంబున కౌరువనదవి శరాసంఘ గొని బలుసా నుకంబులు నిగుడింప నది
యును మహేంద్రప్రేరితంబగు నజ్రంబునంగి దుర్ధన్వ వేగంబునఁ దచ్చిమీమథంబులు
లెక్క గొనక. 116

అథ శ్రీరామునిచేత రామణుండు చచ్చుట.

మ భయదంబై దశకంఠుఁ డాఁకి యుగముక భంజించి గద్దంబు సా
చ్చి యటం బ్రేవులు చించి చంపి వడిఁ దచ్చేపాహి నీక్షించి ను
ల్లి యథాప్రక్రియ రామచంద్రుమెకకొ లీలాగతి న్నిల్చె నం
త మమర్త్యురీ గుభిల్లునం బడియెఁ దద్ధాత్రిం గతప్రాణుఁ డై. 117

౪. ఇట్లు శరాసనంబులు విడిచి ధరాతలంబునంబడిన నిశాచరవల్లభుంగమంగొని తక్కిన
నైవ్యంబులు నలుదిక్కు లకుం బఱచి రంత శాస్త్రవనిధసంబును రఘునాథుని విజ
యంబును గనుంగొని జీతకాశంబులగు ననచరనైవ్యంబు లెల్ల సంభ్రమంబునఁ
గిర్తింపం దొడంగె నఖింభుననంబులు నింప దేవదుంగుభులు మొఱసె నుకలు
పుష్పవర్షంబులు నురిసి రస్సకోగణాబులు నృత్యంబు నలిపిరి. మహర్షి వర్ణంబు లెల్ల
వేదవాక్యంబుల విరుతి యొనరించి రంత. 118

తే. రామణునిమేను వెడలి మాతృప్రకాశ, మగును నొకతేజ మపు డయోధ్యాధినాథు
తనవునను జొచ్చి నది కనుంగొని మహాశ్మ, అమరు లెల్లను గల విస్తయంబుతోడ,

ఉ. ఎంతటిభాగ్యవంతుఁ డెఖిలేశ్వరుఁ డెచి దశాననుండు గు
స్వాంతంఁడు విష్ణురూపకుండు సజ్జనహింసకుఁ డయ్యు నేఁ నే
వింతును సాత్వికాంకులను విష్ణుని సత్కృపఁ గాంచినార మి
ట్టితముఁ గల్గియు న్నన మంగిరము సంస్కృతిఁ బాఁకుఁ గంటిమే. 120

ఆ. అనుచు బలము మరల నటుగాంచి నారద, మునికులేంద్రుఁ డిట్లు బలియై మీరు
విరుడి ధర్మతత్త్వివేత్తి లిట్లుముసను, నసుగంశజాతుఁ డయ్యు మీడు. 121

సీ విరితంబు కఘనాఘవశజాంబుజంబులు ద్వేషియై తలచి నేవించుచుండ
దశాధాత్రునియు క్షాంతియుఁ దైయుండఁ గలవనైన రాఘవఁ దలంచు
దనుఁ జంపు నని రఘూత్తియు నేనుజకయుండఁ బోధనం డయ్యె నత్సుగుఘనంబి
నేటికి రామచే నిఖిలబంధము లెల్లఁ బాసె నిర్భీతిఁ దత్పదవిఁ గాంచె
తే బకధనాపేతుఁ డైరకు బాసకర్షు, డైన నేహంబునను భీతివైకఁ దలప
నిర్దానాత్మఁ డగుచు ననేకజన్మ, పాపములఁ బాసి హరిఁ జేరెద నోపు నతఁడు.

చ. దనుజదళాంబు నునిమి తద్దళ చద్దళ నిల్పి నిల్పి బో
చనముల కింపునాం పొదవ సాయక మొక్కటి కేలఁ ద్రిప్పయం
దనువుశరాలిచే దుధిరధారలు గ్రస్తు శతాత్మకతేజఁ డై
యెనయగు వీరరాఘవమహేంద్రుఁడు మయ్యుఁ బోయఁ గావుతత్. 123

వ. అనుచు నన్వలివృత్తాంతంబు హైమవతితోడ శంకరుం డిట్లనియె శంతఁ బరితుష్ట
మానసుం డయి కఘనాయగుండు పునతఁడు విభీషణాంగదాత్మజానుగ్గీ, విజాంబు
దాడినిజవిజయావిహంగంబులం గనుగొని పుణ్యులగా! హృదీ కుభుజాసారంబున
దశాననుం బరిహర్షఁ గంటి మత్సరధానయులంబులు కలి కల్ప సునాశనం బయి
యాచంద్రభాస్కరంబుగ మీగుక్తి ధరాతినియనం జేసవొందెడు నుచు బహు
విధంబుల గావించె. నానయంబుల నుందోదరీప్రముఖానిణ్యాలితకాంతాజ
నంబు లివ్విధం బంతయు నెఱింగి హాహరణంబుల మగ్గంబులు మోఁ గొనుచు కలి
కయంబునం బఱిఁపెంచి దశాననుషయం బడి విడిపింపం దొడంగిరి. విభీషణుండును
బ్రబలగుణావృతుం డై యన్నపాటునను నగుచుండె నంతఁ గౌసల్యానంద
నుండు సౌమిత్రిం గజంగొని 124

ఉ. హరవరేణ్య! నీవు చని శోకము నట్లని వేగ బ్రాత్యసం
స్కారము నేయ లెప్పును నిశాచరకాంతల నూఱిడింపుమన్
వీరము దక్క నిప్పురు విభీషణుతోడుతి నన్న లక్ష్యణం
దాకఘనాఘవాక్యముల కానతుఁ డై చని తద్రణ్యలిత్. 125

రావణునికై చింతించుచున్న విభీషణుని లక్ష్యణం దూఱిడించుట.

ఉ. చచ్చిననావికత్వైగుటఁ జచ్చినపోలిక వ్రాలియున్న యా
సచ్చరితున్ విభీషణుని నమ్మతిఁ గన్గొని యేల వెఱ్ఱి నూ
కచ్చెరువయ్యెడుం దలఁచ నావల నీవల నేడు సృష్టికిం
జచ్చినవాఁడు నీకు మఱి చచ్చిననావికి నెప్పు రిపుమన్.

ప. మఱియు విభీషణా! సలిల ప్రవాహంబునం బడిన సైకతంబునుమాడి దేహులును
 గాలప్రవాహంబునం గలియును పీడించు దత్తద్యైగవిశంబులై తిరుగుచుండుదురు.
 ధరణీపతితంబులగు ధాన్యంబులసోలికి జగదీశశ్రేణింబులై యుష్మహామహా
 యాగుణంబున భూతంబులవలన భూతంబులు నుద్భవించుచు లేకయుండుచు
 నుండు. నీవును మృతుండగు దశాననుండును నేనును దక్కిన జనంబులును గాలవ
 వశంబున జనియించితి మింగుకు సమానుల మింక నెక్కలంబున నెవ్వధంబున
 నెవ్వనికి జన్తమృత్యువులు లిఖితంబు లక్కలంబున సవ్యధంబున నాతనికి న
 లభ్యంబులై గలుగుచుండు. నీశ్వరుండును సజంషయ్యను సకభూతంబులవలనను
 భూతంబులం బుట్టించుచు సంహరించుచు ననపేక్షనుండై బాలనిచందంబునఁ
 గ్రీడించుచుండు. బీజంబులన బీజంబులుపుట్టించందంబున దేహియగు జీవుని
 వలనను దేహంబుచేత నితరదేహసాంగత్యమున నశ్వతుండును నద్యయుండును
 సయ్య జనియించినచందంబున నుండు. దేహి యుద్భవించు మఱియు మాతాశను
 నందు దాదుక్రియానుగతగర్భంబులు గలవను భ్రాంతిభంగి మిథ్యాతాబాత్వాధ్యా
 సవలననాత్మయంగుననునానాత్వంబులునుజన్త నాశనంబులును సృష్టితంబులును
 గ్రియాఫలంబులును దోచుచుండు. గాఢసుషుప్తివేళ సహస్రనంబులు లేమివలన
 వానికి సంసారంబులేదు కావునఁ దద్విధంబున జీవితంబుడై యుండినను విముక్తుం
 డగువానికి నహంకృతి లేదు కావున సంసారంబునుం గలుగనేర దిది యంతయు
 మాయామయంబగు మనోమాత్రంబు గావున నహమ్మతులు చెందును విడిచి విగ
 తబాహ్యేంద్రియాఢ్యసంబంధుండవై తద్దోషంబుల నెల్ల మనంబునకుం గనఁబఱచి
 భగవంతుండును నాత్మయు నీశ్వరుండును సర్వభూతాత్మయుఁ బరుండును మాయా
 మానుషవిగ్రహంబును నానందసాంద్రుండును నగు శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మం
 బువలన మనంబు గీలుకొల్పు మింక తుణసంగమభంగురంబులగు దారాగారాదు
 లును శబ్దాదివిషయంబులును దేహబుద్ధివలనం గాని యాత్మచేతఁగాదు దేహంబు
 వలన విలక్షణంబుగాఁగ నాత్మనెఱింగెనేని యవియెల్లను దోచనేర వట్లుగా
 వున నీ వింక రాజ్యంబున నుండియు భూతభవిష్యద్వర్తమానంబుల నూహింపుచుఁ
 బ్రాకబ్ధంబు లనుభవించుచు భిక్తిభావితుండగు గళునాసుకుం దలంచుచు యథా
 న్యాయంబుగవిహరించెనవేని యొకానొక సమయంబున నైనను సంసారగుళంబులు
 నిన్ను సంస్పృశింపనేర విష్ణుడు దశాననునను సాంకరాయికంబు లొనరింపఁగఘ
 వల్ల భుండు నిన్నుఁ బనిపనిచెరి గావున నస్తుహస్తునాజ్ఞ యొనరింపుము మాధని
 త్తులై విలపించుచుదోదరిప్రముఖకాంతాజనంబుల నూడింపుము. బుద్ధిమంతుండ

వై లంకాసగరంబునకుం జను మని యనేకవిధంబులఁ దత్త్వోపదేశంబులు గాఁగ
రామానుజుండు పలుక విభీషణుండును. 126

అ. విగతశోకమాహుఁ డగుచు శ్రీరఘువర్యుఁ, గానవచ్చి ధర్మకలితములుగ
నమర రామమానసానుకూలముగాఁగ, ప్రణతుఁ డగుచు నిట్లు పలుకఁ దొడఁగె.

క. క్రూరుండు నృశంకుఁడు పర, దారాసక్తుండు త్యక్తధర్మవ్రతుఁడౌ
నీరావణుఁ డోరాఘవ, యేరీతిని దగును గ్రియల నే నొనరింపన్, 128

ప. ఆనిన సంతసించి రామచంద్రుం డిట్లనియె. 129

మ. మరణం బొందిన వైర మేల మనకున్ మన్నింపఁ గాఁబోలు నీ
సరి నా కీతఁడుఁ గానఁ జేయు మింక సంతోషంబు లన్నం ధరా
ధరభీగా! భవదాజ్ఞ యందుఁ బితృమేధప్రక్రియ న్నాహితా
గ్నిరుచిన్ వేగ మె యవిభీషణుఁ డొసంగెన్ ఎహి నైలాత్త జా!. 130

ప. ఇట్లు సబంధవుండై దళాననున కనలం బొసంగి స్నానంబు లొనరించి యావస్త్రం
బులతోడఁ దిలదర్శలు. నుదకసమ్మి శ్రితంబులు చేసి విధిపూర్వకంబుగ విడిచి
కిరోఘటితకరపుటుం డై యన్నకు సమస్కరించి శదాధ్యక్షల బహుధంగుల నూట
డించి లంకాపురంబునకుం బనిచి తానును రఘునాయకు సమీపంబునకుం జనుడె
చి యతివిధయుండై నిలిచె నంత. 131

ఆ. నైన్యయుక్తుఁ డగుచు సానుజుం డగుచు న, కీశవర్యుఁ డగుచు వానిమీఱ
రామచంద్ర విభీషణు రాక్షసాధము వృత్తుఁ, జంపి చెన్నుమీఱు శత్రుకరణి.

నీ. అంత మాతలి రాఘవాంఘ్రియగ్ధములకు నొసలంట మ్రొక్కి యనుజ్ఞ వడిసి
గగనమాద్యమున స్వర్గముఁ జేరె రాఘవుండును నిజానుజుఁ గాంచి యనియె నిట్లు
లక్షణా! మున్నె యీలంక నే నొసఁగితి నైన నీవిపుడు తదాధ్యుఁగాఁగ
విధ్యుక్తమా మంత్రవేత్తలౌ విప్రులచేతఁ జేయింపు విఖ్యాతచరితు

తే. నివిభీషణు నన లంక కేగి వార్ధి, జలముఁ దెప్పించి సద్విప్రజనులచేతఁ
శ్రీతి రామానుజుండు విభీషణునకుఁ, జెలఁగి నేయించె రాజ్యాభిషేక మపుడు.

ప. ఇట్లొనరించి పౌరజనంబు లెల్ల నానావిధోపాయనపాణులై తోడ నడువ లక్ష
ణుండును విభీషణుం దోడుకొని రామచంద్రుసమీపంబునకుం జనుడెంచి యుధ
యులును దండప్రణామంబులను గావించి రంత రాఘవుండును బ్రాప్తరాజ్యం
డగు విభీషణుం గనుంగొని భానునందనున కిట్లనియె. 134

ఉ. మీపృథుదోస్సహాయమున మేటిదళాననుఁ డిల్లె రాజ్యముం
జేపడి యివిభీషణుండు నేమము నొందెను మత్స్యరిజ్ఞ న

ద్వ్యపకమయ్యై నందు బవనాత్మజాఁగాంచి ప్రతాపవంతి! నీ

వీపగిదింతయుం జని మహీనుతతోడ నెఱుంగఁ బల్కుమా.

135

వ. విభీషణానుమతంబున.

136

తే. పరికి యద్దేవివాక్యంబు చెలియ నాకు, వేగఁ జనుచున్న యన నతివేడ్కతోడఁ
జని నిశాచరసేవ్యుడై దనుజరాజ, భవన మటుసొచ్చె వాయుజుం డవిభముగ.
హనుమంతుండు నీతకడనుం జని శ్రీరామునివిజయంబు చెప్పుట.

వ. చొచ్చి తదంతఃపురశింశుపాతరుసమీపంబున ననిందితయఁ గృశీభూతయు దను
జకాంతాపరివృతయు నగుచు రామ! రామా! యని దీనవదనయై ధ్యానించు విదే
హరాజకన్యకారత్నంబునుం గనుంగొని నమస్కరించి కరంబులు మొగిచ్చి యద్దేవి
మహాప్రసాదం బీక్షించుచు నిలిచె నంత.

138

క. పూర్వస్మృతితోడుత నా, పర్యేందునిభాస్య రామభక్తుం డని యా

శీర్వచనం బొనరింపఁగ, నుర్వీసుతయాననాబ్జ మొప్పుట నపుడు.

139

క. కనుంగొని వాయుజుఁ డనియెను, జననీ! కుశలంబు రామచంద్రుండు దళకం

తునిఁద్రుంచె సపరివారము, గను లంక విభీషణునకుఁ గరుణ నొసంగె.

140

వ. నుగ్రీవలత్నణవిభీషణసహాయం డై యింతయు నొనరించి యుపకమితక్రోధుండై
నుఖంబున నున్నవాఁ డివ్వజయనార్తమీకటింగింపు మనుచు ననుఁ బనిచె ననిన
నతిముదంబున.

141

క. తనవిధుని విజయవార్తయు, విని పవనజ! త్రిభువనములవెదకఁగ నీ కీ

యను వస్తుసమితి గనఁబడ, దనఘ! భవత్సదృశు లెవ్వ రతయఁగ నాకు.

142

వ. అనుచు బహువిధంబులం గారవించినఁ దల్లి! విగతశత్రుండును సుస్థితుండను
నగు రఘుపుంగవుం గాన నేఁగెద ననిన జనకనందన యిట్లనియె

143

చ. అనిలతనూజ! సద్గుణము లన్నియు నీదగు రూప మయ్యె నా
జనవిభుఁ గాంచ వేడ్క యగు సమృతితోడఁ దదాజ్ఞఁ జెప్పు పా
వ్వనిన సమస్కరించి కమలాప్తకులీనునిఁజేరి వాయుజుం
డనుసమధృక్తితోడుత ధర్మాత్మ జ పల్కులు తత్స్వరూపము.

144

వ. ఎఱిఁగించుచు మఱియునిట్లనియె రఘునాయక! యీయబోయ గారంభంబును నీభ
లోదయంబును నెవ్వరికొఱ కట్టి జనకనందను రావిలకకునికి కర్ణంబు గా దనిన
విజ్ఞానగరిమండగు రఘుశ్రేష్ఠుండును.

145

నీ. మాయామహిజను మఱచి పావకునందుఁ దనరుగునుంధరాతనయ నాత్మఁ
గాంచి విభీషణుఁ గనుంగొని గుణసాంద్ర వీరు మత్సరిని వినిర్మలాంబ

- రాధకణాంచిత యగుకలు సేయించి తెప్పింపు మన మరుతియును దాను
జన్మ కృద్ధులైన రాక్షసభూమినులచేతి మజ్జనం బొనరించి మహితగంధ
తే. మాతృకాశేషములను నమూల్గిరత్ను, సంకలితభూషణముల నలంకరించి
మించు శిబికాశ్లేషమంబున నుంచి నెడలె, రామసామివ్యమున కద్రిరాజతనయ.
వి. ఇట్లు కంఠకోష్ఠీపంబులు బూని వేత్రిహస్తులగు పౌలస్త్యులుచుట్టును నిల్చి కాపు
సేయ నియోగించి తోడితెచ్చు నననరంబున. 147
- క. వనచరు లతకాతుకమున, జనకతనయః జూడ రాగ నాధ్యటు లెగయక
దనుజులు వారింపుచు నిట్లు, చనుదెంచిన నదియు రామచంద్రుం డపుడుకొ. 148
- వి. దూరంబున నుండి కనుంగొని శిబికాపూఢ యగుటకుఁ గారణం బేమి యనుచు
యంగు చనుదెంచిన విభీషణుతో నిట్లనియె 149
- చ. దనుజుల వానరేంద్రుల నదప్పగ నేటికిఁ దల్లి యందుఁ గ
న్దొ నెవరు గాన డిగ్గి యిటుకుం జరుదేరఁగఁ బల్కు మన్న న
మృదుజనరేణ్యమాట విని మెథిలి చ న్యునఁ బాదచారియె
జ. విభుఁ గానవిచ్చి గిహిన త్తము బుబ్బునఁ దన్నుఁ గన్గొనకొ. 150
- తే. ఆసురకార్యాధిపతి యెన్నఁడుట్టి, నీత నటుగాంచి దుర్భాష లూతఁజేసి
పలకఁ దొడఁగిని వినతక నలిక లెత్తి, జా! త్వదగ్రజాఢును నురలో నమ్మునట్లు.
నీ అనిలం బొనర్చు మే నందుఁ జొచ్చెద నన్న సామిత్రి యారామచంద్రునిత్రి
మెఱిఁగి ఐహి నొనర్చి మరలి రామునిపొంత నిలచె నీతయు నంత నిర్భయమున
మూఁడు ప్రదక్షిణంబులు రామచంద్రున తొనరించి రాక్షసాంగనలు నఖిల
లోకంబులును జూడ లోహితాశ్వలముంగు నిలచి చేతులు మోడ్చి నిఖిలజేవ
తే. తలకు భూసురులకును వందన మొనర్చి, యనుదినంబును రామార్పితాంతరంగ
నైతిసేసి జగత్సృజ్ఞయైన యనలఁ, డంచితంబుగ నన్ను రక్షించుఁగాత 152
- వి. అనుచు ధగధగాయమానంబులగు నెఱమంటలతోడం దేజరిల్లిన యమృహానలంబు
నకుం బ్రదక్షిణంబు గావించి నిర్భీతస్వాంతయై తన్నవ్యంబున నిలచె నైనను. 153
- క. ఏయమృబంటు నిజనా, లాయితఘోరాగ్ని శిఖల కత్తిశైత్యకరో
పాయ మొనర్చెకొ తలఁపఁగ, నాయమృకు ఐహి చల్ల నగుటకు నరుదే. 154
- వి. తిత్సగుయంబున నఖిలభూతశిర్ధగణంబులును హాహ్వయసంబు. 155
- ఉ. ఏమి రఘూత్తముండు జగద్యాయఁ డయ్యెను లోకమాత నీ
రామఁ బవిత్రతాత్మ నిజరాజ్యసుఖావహా ని ట్లెఱుంగకొ
బాసరవృత్తిఁ దాల్చె నతి పల్కుఁ దొడంగి రటంచుఁ బల్కుఁడు
క్రామమదాహమాండు గిరికన్యకతోడుతఁ దోన నిట్లనకొ. 156

బ్రహ్మనిదేవతలు నీశల గైకొను నుని శ్రీరాముని స్తుతియించుట.

ప. అనుచు బలుమనసగుంబుల నై రావణగజూర్ణం డయి సహస్రాక్షుండగు శక్రం
డును బరేతరాజు నరుణ వెక్రవణ గిరీశునిను మఱియు బ్రహ్మవినులగు మునిసత్తము
లతో భగవంతుండగు చతురాననగును హస్తాక్షి ఐర్లంబులును బిత్తనీధిసాధ్య
వాణకంఠర్వాస్వరోగణంబులును దక్కని నిలింపనముడ మంబులును విమానా
రూఢులై గగనపదంబులనుండి జాతీన్యభునమీపంబునకుం జనుదెంచి ముకు
ళితకరకనులులై పరయాత్మనుగు సమస్తాత్మ నిట్లని వినితింపం దొడంగిరి. 157

సీ. కర్తవీ ఐఖి లోకమలకు సాక్షివి విజ్ఞానమయఁడవు వేదవిరుఁడ
ఐష్ట్యమనువు నీ ఐష్ట్యనువులయందు శంకిరుఁడవు రుద్ర సముదయముల
నాదికర్తలఁ జతురాననంఁడవు నీకుకర్ణంబు లశ్లేగు ల్గునులు మూర్య
చంద్రులాద్యంతయు ల్గుకలంబునకు నీచ నిర్దుక్తిగుణఁడవు నీవ నిత్య
తే. బుద్ధశుద్ధాద్వయఁడ నీవ భువిని నీగు, మాయలోఁ బగువారికి ముఖజాగరి
దోచుచును లేచివారి హృత్తాళజముల నెల్ల కొలంబులును విలసిల్లు దీవ 158

ప. భయపందనా! నీగునామస్తవోనే య మహాత్ములకు సమీపపర్తి పగు కరుణా
మయంఁడ నీచ మఱియును 159

క. మును వీఁడు మాగుచ్ఛేభప, మును నిలమంబులును గొనియె ముక్తిప్రద! నేఁ
డియంబు మీహరాక్రమ, మన సంతసముగ సమస్తమును జేకూరె. 160

ప. తదవసరంబున సత్పథున్ ద్రిశుగు కాసలేయం గినుంగొని ప్రణతుండై పితౄమహం
డిల్లంయె దేనా! మీ రిహ్మాయానీత నొనరించుట లెవ్వ రెఱుంగ రిప్పుడు మాతా
శమనంగుఁ బరిత్యజించి తదంతరస్థాపితయగు జనకస్య కామణిం గైకొనినం దగు
నంచు మఱియు నిట్లనియె. 161

సీ ఓంకారవాచ్య! సద్యోగింద్య! పరేశ! రంజితలోక! మూర్యప్రకాశ!
యాద్యంతరహిత! హేయ హేయచ్ఛిత! సర్వవృత్తినిస్థిత! సత్స్వరూప!
మరకతపల్లమందర! శుద్ధ! మధురేశ! నిర్విషయజ్ఞాన! నిత్యబుద్ధ!
మానవరూప! నిత్యానంద! భావితరూప! లోకాధార! పాపహరణ!

తే. శంకరాగుణు నీపదజ్ఞాతయుగము, సంపదానప్తులగుచు సర్వవ లానర్తు
రట్టి యధ్యాత్మవిజ్ఞానులైనవారి, హృదయభావుండ నగుచు వీ వెపును రాను.

క. బృందాచకబృందంబులు, బృందావనమంగుఁ బొగడఁ బృథునీలంబు
త్కందోపహసుండరుఁడ న, సం దగు గుఱాధామ! నందనం బిదె రామా! 163

ప. మఱియు విగతమోహులగు హరులు దృఢప్రతింబున 164

తే. హృదయమందునఁ బవనమునయమలను, గుదియఁగను బట్టి నినుఁగట్టి కూర్చి బట్టి
పట్టి వీడని భవము పోఁగొట్టియట్టి, దిట్టి దనరాని గతి గాంతు రివకులీన! 165

సీ. పరిపూర్ణ సుతనామ! భక్తిగమ్య! సమస్తవేదకాస్త్రప్రతిపాదకాధ్య!
దృష్ట్రపతత్తుకిరీట! మాయాతీత! యీశ! మాయాసక్తఁ డెఱుఁగఁగలఁడె
మానీంద్రయోగవిధానయోగాభ్యాసభావితం లగువారి భావమునకు
సహచారివగు నిన్ను సకలలోకముల కాద్యంతుఁడవును బ్రోవ నధిపతివియు

తే. నీవె భువనాధ్య! నాచేత నేవ లాండ, నింద్రనీలాభదేహ మింపొందఁ దాల్చి
దశరథాధీశ్వరునకు నందనునిధంగిఁ, గూర్చి చెలువొందఁ బుట్టిన ధార్మికుఁడవు 166

క. ఏకాశేషగుఖావహా! లాకెకమననాతిగమ్య! లక్ష్మీవత! స
త్కృతుత్సవమలాధీశ్వర! కోకాస్తసమానతత్వకోటిర! హరి! 167

ప. దేవా! విష్ణుండ వనాదిపురుషుండవు రమణీయుండవు భావాభావప్రత్యయవర్జితం
డవు జగత్పావయండవును ననుచు వేదంబులు పలుకు నట్టి జగన్నాథా! నీవ మన్నా
ధుండ వింక శ్రద్ధాభక్తిగరిష్టులై యెవ్వరైనను నిన్నుం గొనెయాడినయట్టి
సత్పురుషకామితకామప్రదండవు శ్యామలతనుండవు నగు నిన్నుం దలంచుచు
బ్రహ్మజ్ఞానసిధానంబును నాద్యంబును నగు నీ స్తవరాజంబుఁ బఠింపించిలేని విగత
పాతకజాబులై భవత్సాన్నిధ్యంబు నొందెదరు గావుత మనుచు బహువిధంబుల
వినుతి యొనరించె నిట్లు పలుకు లోకగురుని వాక్యంబులు విని ప్రపంచసాక్షి
యగు వైశ్వానరుండు విమలారుణద్యుతికలితయు రక్తాంబరయు దివ్యభూషణాంచి
తయు నగుదుఁడెలువొందు విదేహరాజకన్యకామణిం గైకొని ప్రపన్నార్చివచయ
విదారణుండగు రఘునాయకు సమీపంబుననుం జనుడెంచి యిట్లనియె. 168

సీ. దేవ! గైకొనుము విదేహనీశ్వరనందన మును దశానను వధింప
నటవియందునను మాయామహీజ నొనర్చి నాయందు నిలిపితి వీయిలాత్తి
జను నేఁడు బాంధవసహితుండై దశకంధరుఁడు తావకాస్త్రాలి నడఁగె మించు
ధారుణీభర మెల్లఁ దఱిఁగెఁ దత్ప్రీతిబింబితయు తిరోహితయ్యై నయముతోడఁ
తే. బరమపావనిఁ దావకపాదపంక, జార్జితస్వాంత నిర్దోష సవనికుతను
గైకొనుము దీన నిఖిలలోకముఁ గప్ప, భీతిఁ బాపుము నీచెవిఁ బెట్టు మనవి.

చ. అని శిఖి విన్నవింప ముదమందుచుఁ దత్ప్రీతిబింబరూప సీ
తను విడి పూజచే ససలఁ దన్ని ముదం బొదవకొ సదానపా
యిని యగు లోకనూత మిథిలేంద్రతనూభవ సీత నంకమం
దున ధరియించె రాముఁడు మనోభివసుందరుఁ డాక్షణంబునకొ.

- ప. ఇట్లు జనకకన్యకాకలితస్వాంకప్రదేశం దై వెలయు కాసల్యానందనుం గనుంగొని
ముకుళితకరకమలుం దై దేవనాయకుం డిట్లు వినుతింపం దొడంగె. 171
- సీ. స్నానిజనచిత్తసాతసాదూరుడై భూరిసీలాభకరీరుఁ డగుచు
జనకనుతానందసందోహగేహుఁ డై సంభృతభిన్నిజోత్సాహుఁ డగుచు
నఖిలప్రపన్నాద్రిహరణాభిధానుడై ప్రబలరాక్షసతమోభానుఁ డగుచు
నగజామనోభావితానందరూపుడై పాపపనాగ్నిప్రతాపుఁ డగుచు
- తే. యోగమాయను గూడి తా నుర్వియందు, మనుజుకరణిని దోచుచుఁ దనదుచరిత
ములు వినిసవారు సంతసమున మునుంగఁ, దనరు నెవ్వఁడు గొల్తు నద్దాశరణిని.
- చ. నీతకరకోటితుల్యముగఁ జెన్నువహించిన పీఠమందు భూ
నుతఁ గనకాంబరావృత విశుద్ధతటిత్స్రీభ వంకమందు సం
తతము వహించి భూభరివిచారణఁడై యమరాలి కెల్ల న
దృఢతము జనింపఁజేయు రఘుపుంగవుఁ గొల్తు నిజాశ్రితావనుఁ. 173
- క. ఆనురుల దుఃఖము తెల్లను, సమయంగఁ జేయుతటి మొదటిసాధనుడై రు
ద్రమాఖాదుల కగవడు పం, క్తిముఖాంతకు జానకీపతిని భజియింతుఁ. 174
- క. పొగడఁదగి హరివరేణ్యుం, డగచరహితుఁ డీకుఁడును నిరాకారుఁడు ప
న్నగవలయసఖుఁడు నై మి, న్నగు నెవ్వఁడు గొల్తు నాపరానందమయుఁ. 175
- క. యోగులు నిజభూరితపో, యోగంబునఁ దలంపఁ దనువు నొగిఁ చాల్చి తను
ద్యోగానుసారి యగుచును, బాగగు చిన్మద్రు గామభద్రుఁ దలంతుఁ. 176
- తే. గర్వమున నుంటి మున్నును సర్వలోక, నాధుడ నటంచు నోజగన్నాథ! నీదు
పాదదర్శనమున నది వాసె నింక, మీఁద నీదాసులను గూడి మెలఁగువాఁడ 177

అంశి దశరథుఁడు శ్రీరాముని యాశీర్వాదింపుట శ్లో

- సీ. ఆఖండలం డిట్లు లనువేళ దివమున భగవంతుఁడగు పురంజనుండు
వ్యోమయానంబునం దుండి పల్కెను రామ! రామ! రాజకులార్థినామ! మాడు
మిద భవదైవభవం బెలమిఁ గన్గొన వచ్చె దశరథేశ్వరుఁ డొండు తనువుఁ చాల్చి
మత్సాగ్న్యమునకు సమృత్తి దివంబుననుండి యనిన రాముఁడు నుమిత్రాస్త్రజాఁడును
- తే. భక్తితోడుత నవ్విభుపదములకును, వందన మొనర్పఁ గొంగిటి యందుఁ జేర్చి
శిరము మూర్ధ్నిని మిగుల వాశీర్వదించి, పలికె నప్ప జ్జీర్ణభుగ డబ్బప్రతనయన!.
- తే. భూరిదుఃఖాలయంబు సంసారజలధి, వత్స! నీచేత దీని కావలను నయితిఁ
గాని నిను వీడి యుంబ నాకమున నయిన, సంతసమా లేదు నుతుఁడనఁజను నెనిన్ను.
- ప. అనుచు మరలి యాలింగనం బొనర్చి రామచంద్రుచేతఁ బూజితుం డయి దివంబు.

నకుం జనియె నప్పుడు ముంగు ముగళితకరకమలుం డయి వినుతియొనరించు పాక
శాసనం గనుంగొని రఘుల్ల భుం డిట్లనియె 180

చ నుకవల! వానరోత్తిములఁ జూడు నుదీ చ జయంబుఁ గోరి మా
లిరి రణమందుఁ దొంటిక్రియ లేచెడునట్లమృతంబు చల్లు న
త్వరమున నన్న నట్లమృతవర్ష మొనర్పఁ బ్రవంగపై న్యము
ల్పిరబిడ మొకొన్న క్రియ లేచిరి దొల్లిటికన్న దాహ్యతై 181

ప. ఇట్లు లేచి సింహనాదంబులు నేయుదు రానుచంద్రు సమీపంబునకుం జనుచెం
చిరి తైలనందనా! తత్సమయంబున విభీషణుండు రఘుల్ల భు సమీపంబునకుం
జనుచెంచి కరయుగంబులు మొగిల్చి యిట్లనియె దేవా! నా మందుఁ గృప గలదేని
సీతాసమేతుండవై మంగళస్నానం బొనరింపుము లక్ష్మణుండునుం గూడి వివి
ధాలంకారభోభితుండవై మమ్ములఁ దోడుకొని నెల్లి చనందగు ననిన రాఘవేశ్వరుం
డిట్లనియె. 182

మ. నుకుమారుండు మదీయభక్తుఁ డతిసంకుఘం డటకా నానుపో
లికఁ జీరాజనధారియై భరతుఁ డ్వక్షేకంబున నిల్వ న
య్యకలంకు న్విడి స్నాన మేక్రియను జేయ న్నేర్తు సుగ్రీవము
ఖ్యకపిశ్రేష్ఠులఁ బూజనేయు మిటు నే యం బ్రీతి నా కయ్యెడుకా. 183

క. అని పల్క విభీషణుఁ డ, న్విసవగనై న్యముల నిలయుననునలను గాం
చనవస్త్రధూపకానులఁ దనిపె నుదం బొగవ నపుడు అనిసిరి వారల్ 184

చ రాఘవుండు ను వారి నందఱ పీఠానిపి విభీషణుండు నోడితెచ్చిన భాస్కర
సదృశంబును సుత్తమంబును నగు పుష్పకాఖ్యవిమానంబున యుగన్వీయు లజ్జమా
నయు విగృహ్నిభాంగియు వివిధాభరణభూషితయు న్నేగానవయు నగు విదేహ
కన్యకాకత్నంబును స్వాంకస్థంబునం దిడుకొని విశ్రాంతకన్తరంతుండగు లక్ష్మ
ణుండు దోడునిలవ నానూఢుండై సమస్తవానరులను సుగ్రీవంగడవిభీషణులం
గనుంగొని యిట్లనియె. 185

ఆ. మిత్రకార్య మెల్ల మీచేతఁ జేయంగ, నొప్పె నింకఁ గట్ట మొందనేల
నైన్యముక్తు లగునుఁ జనుఁడు నిజాలయం, బులకు మీకు సమము గూరె భువిరి.

చ. విభీషణా! నీవు మనస్థుండవై సకలనుఖంబు లనుభవింపుము లంకారాజ్యంబున
నిలుపు మాఖండపహాయుఁడు దివోకను లయినకు నిన్ను గర్హింప సమర్థులు గా
రేనును పితృరాజధానియగు సాకేతపట్టణంబుఁ గనుంగొన నిచ్చయించెద ననిన
విభీషణుండును సుగ్రీవప్రముఖులచేరొత్తిములును బాష్పాకులొచను లై యి
ట్లనిరి. 187

ను పరమాహ్లాదముతో నయోధ్య నగు మీపట్టాభిషేకంబు నీ
శ్వరునిం బుత్తునిగాఁగఁ దాఁ గనిన కాసల్యాసతిం గాంచ నం
దఱుముం గోరెద మాజ్ఞ యిం డనిన సీతావల్లభుం డయ్యెడిం
బరమాత్సహము నొందె సంత రఘుభూపాలాజ్ఞచే వారలున్. 188

అళి శ్రీరాముఁడు సీతాసమేతుఁడయి పుష్పకము నెక్కుట. అళి-

ను. కాబేరంబగు పరమాసనంబున వాయునందననల్లసీలాంగదజాంబవంతప్రముఖు లతి
ముదంబున. 189

క ఆరోహణం బొనర్చిరి, యారఘువరువాజ్ఞచేత నదియు ర యమునన్-
ధారాధరమండల మటు, మీటి దివలంబునను నెగసె మీననిభాక్షి. 190

ప. తత్సమయంబున. 191

క. అకాబేరంబందునఁ, గాకుత్స్థకులేకుఁ డొప్పె గగనమున నురా
సీకము పొగడ మరారము, పై కాంతాసహితుఁడైన పద్మజాకరణిన్. 192

తే. అదియు మార్తాండబింబతుల్యాభి మగుచు, రామఃత్వణసీతిలచే మెఱుంగు
నెట్టునటు లవ్వహాయనపీఠియందుఁ, జనఁగఁ దొడఁగెను బవనుచందమున వడిని.

ను. అనుచు. 194

క. శైలజ కిటు శ్రీరాముని, లీలలు పల్కుచును గుండలి(కదంబకప)
ర్యాలంకారు డు రఘుభూ, పాలునియవ్వలితెఱంగు పలుకఁ దొడంగెన్. 195

ప. అట్లంబరంబున నరుగు నవసరంబున నభిలషిగ్భాగంబులం జూడ్కులు ప్రసరిం
పంజేయుచుఁ దత్కాలంబునకుం దగినట్టి వాక్యంబుల సమ్మితేశ్వరకన్యకామణి
యగు సీతతోడుత రఘునందనుం డిట్లనియె 196

సీ. అదియ త్రికూటశైలాగ్రంబునను లంక కణభూమి యచే మాంసరక్తపంక
సంకులం బదియ రాక్షసకీకవై శసనస్థలం బిచట వానరులు వొగడఁ
దునిమివై చితి రావణునికంధరము లింద్రజిత్కుంభకర్ణులు చేటుగనిన
చోటు లల్ల బియ యచ్చోట సేతువు సముద్రమునఁ గట్టింబితిఁ దనరు నిదియు
తే సేతుబంధం బటంచు విభ్యాతితోడఁ, జూడఁ గ్రుంకిన మ్రొక్కిన వీడి చనును
గల్పపంబులు సౌఖ్యముల్ గల్గు నిదియ, వార్ధిత్థిర్థం బపారంబు వనజనయన! 197

క. ఇచట జగత్పతి శంభుం, డచటఁడు రామేశ్వరాఖ్య నలరెను వాచే
నిచట విభీషణుఁ డురుస, ద్వచనుఁడు నను శరణుఁ గాంచె దనమంత్రులతోన్.

ప. ఇదియు నుగ్రీవునిరాజధాని యగు కిష్కింధానగరంబు చిత్రికాననశోభితం
బనియె నచ్చట నుగ్రీవుండు సీతాప్రియార్థంబు తాగ్రప్రముఖవానర కాంతాస

ముదయంబుల రావించె నంత మరలి పుష్పకం బంబరంబునం జనుసమయంబున
రాఘవేశ్వరుండు నిజజీవితేశ్వరిం గనుంగొని. 199

సీ. కమలాక్షి! ఋశ్యమూకధరాధరేంద్ర మల్లదియ వాలిని ద్రుంచి తీస్థుమునఁ
బంచపటి యను భవ్యాశ్రమం బిదె ఖగదూషణాదుల నటికివైచి
తిచట నగస్త్యముసింద్రు వాశ్రమ మిచ్చి యిదె నుతీర్ణుఁడొ తపం బెనయివోటు
తాపసోత్తము లెల్లఁ దపము లొనర్చెడువోటు లల్ల వె చిత్రకూటభూరి
తే. భూధరేంద్రంబు కైకయాపుత్రుఁ డిచట, మత్స్రీసాదంబు గాంచె సన్తాన్యచరితుఁ
డగు భకద్వాజమానిపుణ్యాశ్రమంబుఁ, జూడు యమునాతటంబును సొంపుమీఱ.
ఎ. మఱియును. 201

సీ. కాంచు భాగీరథి గంగాభవానిఁ ద్రైలోక్యపావనిఁ బుణ్యలోకదాయి
నది యూపశాలిని యగు సరయూనది యదియ నుందరి! యయోధ్యాపురంబు
సేయు ప్రణాసంబు చేతు లెత్తి యటంచుఁ బలుకుమఁ గని భకద్వాజానాశ్ర
మంబున డిగి వత్సరంబులు పదునాల్గు చనినఁ బంచమియను దినమునందు
తే. సన్తహృత్తుని గని భూసుతానుజాభి, యుక్తముగ మ్రొక్కి మునివర్య! యొప్పమీఱ
భరతశత్రుఘ్ను లుందురే పట్టణము ను, భిక్షుమే బ్రదికి తల్లు లొప్పెదరె యచట.
తే. అనిన మునివర్యఁ డనియొఁ గల్యాణచరిత! మరలు లందఱు మీరాకఁ గోరి జడలు
దాల్చి కృతకార్యములు నివేదన యొనర్చి, పాదుకలు గొల్చిత్రమ్మఁ డౌభరతుఁడొప్ప.
క. వనమున మీ రొనరించిన, ఘనకార్యము లెల్లఁ దపముకలిమి నెఱుంగుదుకొ
జనవర! నారాయణుఁడవు, మనుజులహృదయముల నిలుచు మహితుఁడ వీవే. 204

తే. ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడవైన బ్రహ్మ, వనఘ! పరుఁడవు సర్వవిశ్వాత్మకుఁడవు
బ్రహ్మ పుట్టఁడె నీనాభిపంకజమున, లోకగురు వని ప్రఖ్యాతి వీరకఁ గనఁడె. 205
ఎ. అట్లు గావున. 206

ఆ. సేవు లోకములకు చేవుఁడ విట్ల న, మస్కృతుండ సేవు మాధవుఁడవు
సీత లోకమాత కేఘండు లక్షణం, డరయుజనుల కిట్లు లాడు సేవు. 207

ఎ. మఱియు మొదట సలిలంబుఁ బుట్టించి భూతకృతుండవై యందు శయనించినవాఁ
డగుటను విశ్వాత్తుండవై నరులహృదయంబుల వెలింగెదవు గావునను నారాయ
ణుండ వను నభిధానంబుఁ గంటివి సకలభూతంబులకును బహిరంతరంబులు నీవ
యొక్క ఁడె నయ్య నాకాశంబుభంగి నలేమకుండ నయ్య మూఢవృష్టులకుఁ బెక్కు
భంగుఁడ ననిపించువు రిఘునంద చా! సీలీల లెన్నియని వర్ణింప నేర్తుము కల్పితంబగు
విశ్వంబును దద్విశ్వాధారుండవును బరిపాలకుండవును భోజ్యంబు లగు వస్తుచ

యంబులును భోక్తృవును భూతభవిష్యద్వర్తమానత్రికాలంబులను గలుగు సకలంబును నీవ యనుచును భవదన్యపదార్థంబు లే దనుచును జగద్విదితంబుగ శ్రుతులు చాటుగదా మఱియు నవలంబులగు వృక్షాదులు చలనక్రియఁ గలుగు మారుతసంబంధంబువలనఁ జలియించుపోలిక మీచేతఁ బ్రేరితం బగుచు జడభూతంబగు మాయ నిజావయవంబులగు మహదాదులచేత నొసరించిన జగం బంతయు మూఢులు మీయందు నాలోపింతురు గదా జగదీశ్వరా! యిది యెంతవిచిత్రంబగు నింక దేహహూన్యండవు జగద్రక్షుకుండవు నగు నీకు విరాట్సంజ్ఞ యగు న్నూలంబును నూత్ర సంజ్ఞ యగు నూత్నంబును నగు చెండుదేహంబులు గల వవ్వీరాట్సంజ్ఞ యగు న్నూలదేహంబువలన ననేకలీలావతారంబుల నుద్భవించుఁజేయుచుఁ గార్యంతరంబు లద్దేహంబుననే మరలఁ బ్రవేశింపఁజేయుదు వ య్యవతారకృతలీలాశ్రవణమననసాధిధ్యాసలవలన జనులు విముక్తు లగుదు రట్టి యాదినారాయణుండవు మద్భవప్రేక్షిగోచరుండవైతి వేమని నాదుభాగ్యంబుకొలదిసేయనగుమఱియును.

౪. ధరణీభారము మాన్పఁ బద్ధ జానిచేతకా బ్రాభీతుం డౌచు నీ కరణిం బుట్టితి వాక్యసప్తతములౌ కార్యంబులు న్నీదుచే సరణిక జేయఁగ నొప్పె వత్సరసహస్రంబుల్ ధరాపాలన స్ఫురణం జెన్నువిషంపఁగాఁ గలవు మత్సుర్యాతీరేకంబునక. 209

౫. రామచంద్ర! భువిఁ గురంగమేధంబులు, చేసి తత్కథలను వాసి మీఱ నిఖిలజగములందు నిండింపఁగల రవి, చదువ వినిన ముక్తి జనులఁ జెందు. 210

౬. మాయాశ్రమంబునకు నా, రాయణ! ర మ్మతివవి త్రమా నాగృహముల్ నీయంఘ్రిరేణువున నీ, రే యిచ్చట నిలిచి తగును రేవలఁ జనఁగక. 211

—అతి శ్రీరాముఁడు హనుమంతుని భరతునిొద్దికిఁ బంపుట —

౭. అని మహర్షి పర్యంధగు భరద్వాజుండు విన్నవించిన ననుమతింబ నీతాలత్పణ మేతుం డై ససైన్యంబుగ నిలిచి యించుకంతతడవు విచారించి పవమాననందనుం గనుంగొని యిట్లనియె. 212

౮. మారతపుత్ర! నీ విపుడు మత్స్యఖండౌ గుహతోడఁ దమ్ముఁడుం దూరితశత్రుఁ డాభరతుతోడుత మత్సుకలంబు పల్కి డో స్వారల రావడాదులను జక్కఁడఁగించుటఁ దెల్పి తల్లు లే తీరున నుండిరో తెలిసి తీవ్ర మె రమ్ము నుబుద్ధికాలివై. 213

తే అనుచుఁ బలికిన మనుజుఁడై యహిమలేంద్రుఁ, గదియు వినతాతమాభవుకడకి నేఁగి ప్రీతితోడుత గుహా శృంగిజేరపుము, నందుఁ గని రాఘవులక్షేమ మంత సప్రభు.

వ. తెలుపువాఁడై ప్రహృష్టచిత్తమున నిట్లనియె నిషాదవల్లభా! శ్రీమంతుండును
భవత్సఖుండును నగు దాశరథి సీతాలక్ష్మణసమేతుండై సీతోడఁ గుశలంబు పలుకు
మనియె నమృతహృత్తుండును భరద్వాజమునీంద్రుచేత ననుజ్ఞాతుండై యిచ్చటను
జనుడెంచు నీవును జూడఁగల ఐనుచుఁ బులకాంకితనూరుహుండగు నప్పబ్బు
వీడ్కొని వాయుపథంబున వెడలి రామతీర్థంబగు సరయూప్రవాహంబు దాటి
నందిగ్రామంబు గాంచి శ్రోశమాత్రిదూరంబున నుండి యచ్చట. 215

క. మలపంకవిదిగ్ధాంగుల, ఫలమూలాహారు రామభద్రపదాబ్జో
జ్వలదర్శనచింతాపరు, బలభిద్విసుతోయచరితు భరతుం గనియెన్. 216

వ. మఱియును. 217

సీ. సకలవగుంధరాచక్రభారం బంతయును పాడుకలయందు నునిచి వల్కు
లంబులు గట్టి దేహంబు శుష్కింపంగ నాశ్రమంబున నుండి యఖిలపాక
జనులు మంత్రులు వీడఁజాలక కాషాయవస్త్రులై తనుఁ గొల్వ వసుధయందుఁ
డనువుతో ధర్మ మంతయు వచ్చి నిల్చెనో యన నట్లు లున్న ధర్మాభినిరతు
తే. భరతుం గని పుణ్య మేదేవు పాదదర్శ, నంబు వీక్షించె దీ నట్టి యంబుజాత్మఁ
దాహవంబున దశకంధరాదివీర, దానవులఁ జంపి కుశలియై తనరు నిపుడు. 218

ఉ. వీటికిఁ జింత లక్షణమహిజలతోడుత రామచంద్రుఁ డి
చ్చోటికి వేగ రాఁగలఁడు చూచెద పీ వన సంతసించి య
చ్చటకు మూర్ఛకొంది కులమండనుఁ దాభరతుండు లేచి శై
లాటకులగ్రగణ్యుఁ బననాత్మజాఁ గౌఁగిటఁజేర్చి వేమకన్. 219

సీ. పుణ్యచరిత్ర నీపుణ్యంబునను రాఘవేంద్రు సద్యాస్తల నెఱుంగఁ గంటి
మనుజుండవో కాక మమ్ము రక్షింపంగఁ గరుణ నేతెంచిన సురవరుండవో
యివ్యాకృమునకు నీ కిచ్చెదఁ గైకొను గోసహస్రములను భాసమాన
భూషణాంచిత లగు పాలఁతులఁ బదియార్దురను గ్రామశతముల ననుచు ననియె
తే. నిట్లు లని భవ్య! బ్రతికినయేని సౌఖ్య, మొందు నెపుడైన ననుగాభ యొప్పె నిష్ఠ
దాత్తసమృంగ మనుజుల కగచరులకుఁ, బలుకుసాంగత్య మెబ్బంగిఁ గలిగె నుఱియు.

వ. ప్రీతికరంబగు రఘునాథుకీర్తనంబు విని బహుదినంబు లయ్యెఁ గావున సత్యం
బుగఁ బల్కిన నమైద. 221

మ. ఆనిన వ్హరుతనందనుం డపుడు కల్యాణంబునో రాఘవేం
ద్రుని పృతంతము నంతఁ బల్కినను జేతోమోదముం జెంది చ
య్యన శత్రుఘ్నునిఁ జేరి నీ విపు డయోధ్యాపట్టణం బెల్లఁ గాం
చవరతోజ్జ్వలమాక్తికాంబురుహభాస్వద్యస్తసృమాల్యాదులన్. 222

ప. అలంకరించునట్టులును నెల్లెడలఁ గల్గు దేవతాయతనంబులకు నానోపహాసవిధానంబు లాచరించునట్టులును జేయింపుము వెండియు. 223

క. దూతలు మృతిపాతకులును, వైతాళిజనులు వారణసితలు గుములై సీతాచేతోవల్లభు, భాతిం గనుఁగొనఁగ వెడలుపగిది రయునునె. 224

తే. బ్రాహ్మణో త్తిములును సర్వపారజులు, రాజకాంతలు మంత్రులు రాఘవేంద్రుఁ యార్జునచంద్రుని బోలు నెఱ్ఱాముఁ గాందు, వేడుకలు పల్లవింపంగ వెడలియిపుడు. 225

క. చనుదెంచునట్టొనర్పును, యినవంశధ్వజచయంబు లెత్తెఁగ ద్వారా శిని దోరణములు గట్టఁగ, ఘనతరిసౌధములు మేలుగా నొనరింపె. 226

—ఇతి భరతేశత్రుస్సులు శ్రీరాము నెదుర్కొనుట ఇతి—

ప. చేయింపు మనిన పల్లె యని యట్ల నియోగించి శిబికాకూఢు లగుచు రాజకాంతలు వెడల శతసహస్రతులంగంబులను నయుతగంధినింధురంబులను స్వర్ణరత్నభూషితంబు లగు దశసహస్రధంబులను నానోపాయనపాణులగు భూసురకాంతలం దోడుకొని శత్రుఘ్నుండు గూడి రాఁగ భరతుండును దనయన్నయగు రామచంద్రు పాదుకలు శిరంబునం దిడుకొని ముకుళితకరమలందై పాదచారి యగుచుఁ దద్దర్శనాభిలాషి యై వెడలె నాసమయంబున ముందర. 227

సీ. కనుపించె నీరజాసనమనోనిర్మితం బంబరంబునఁ బుష్పకంబు చంద్ర కాంతితోడుత నంతఁ గనుఁగొనుం డదె జానకియు రామలక్ష్మణుల కీశవిభుండు సుగ్రీవుఁ డెడ బలోదగ్రుఁ డైన విభీషణుండు మంత్రులతోడ నుండుఁ జూడుఁ డని హనుమంతుఁ డిట్లనిన నబ్బరతుండు శ్రీబాలవృద్ధులు చెల్వమీఱ 228

తే. నదియై రాముఁడు రాముఁ డంచనఁగఁ దొడఁగి, రందఱును నాహసంబుల నపును డిగ్గి కలితముకుళితపాణులై నిలిచి రంత, ధావదంబును జంద్రరథంబుగతి 228

ప. సమీపించె నాసమయంబున హృష్టమానసుం డై కరయుగంబులు మొగిడ్చి మేరు ధరాధరస్థుండగు భాస్కరునకు నమస్కరించుచందంబున. 229

క. రామునకు సన్నమత్సు, త్రామునకు సమస్తవైత్యదానవభటహృద్భీమునకు దయితీతా, భామునకు నమస్కరించె భరతుం డపుడు. 230

క. రామాజ్ఞ నవ్విమానము, భూమిస్థం బయ్యె నంతఁ బొలుపుగఁ దమ్ముక్ శ్రీమంతు భరతుఁ గొఁగిట, సేమంబునఁ దిగిచి కరముచేఁ జాబుకంబు. 231

ప. పుణుకుచు రఘున్ల భుండు. 232

క. కనుఁగొంటిని బహుదినముల, కని యంకమునందుఁ దిగుచు చాతనిదేహం బునఁ గల్గె భూపరాగము, తనకరయుగములను నిమిరఁ దామరసాక్షి. 233

వ. ఇట్లు భరతుని గారవించె నాసమయంబున లక్ష్మణుండు జనకసంగనసద్గుణావళు
లుపన్వసించు భరతుండును సంతసంబునొంది వినుతించుచు జాంబవంతాదివన చరలం
గాఁగిలిందుకొని కుశలం బరచె వారును మానుషాకారంబుల నబ్ధరతునకు మైత్రి
జూపి రంగు భానునందనుం గనుంగొని. 234

తే నీసహాయంబునను భూనుతానమేతుఁ, డగుచుఁ జనుదెంచె రాఘవుఁ డినురవరుల
గెలిచి యటుగాన నన్నదమ్మలము మేము, సలుపునము నీవ యైదవ దలఘుమూర్తి.
వ. అంత శత్రుఘ్నుండును. 236

తే. రామలక్ష్మణులకు శ్రీరామకాంత, యైన భూపుత్రికిని వినయమున మ్రొక్కి
వియతియొనరించె రాఘవుండును స్వమాత, యైన కాసల్యసన్నిధి కరిగి యపుడు.
వ. శోకకర్షితయగు నవ్షణ్య వ్రతకు ననుస్మరించి కైకేయానుమిత్రుల చరణంబుల
కెఱిగి వినయంబు సలిపె నాసమయంబున. 238

క. భరతుండు స్వాభావికస, చ్చరతుఁడు పాదుకలు రామచంద్రుని పదపం
కరుహమలయందు నలిపెను, గురుతరపూజలఁ దనర్చుకొని ఘనభక్తికొ. 239

వ. ఇట్లు రఘునాథకు పాదావిందంబులయంగుఁ బూజితంబులగు పాదుకలు నియో
జించి ఫాలతలఘటితకరముగఁ గై యిట్లనియె. 240

సీ. జానకీనాథ! రాజ్యం బింతపర్యంతమును బాదుకలయందు నునిచి యిప్పు
డతిభక్తి మీకు సమర్పణ గావించు సఫలమయ్యెను నాచజన్త మెల్ల
రంజిల్లె మన్న నోరథము లయోధ్యాపురమున కరుదెంచు మిమ్ముఁ గాంచ
బాగుమీఱంగఁ గోష్ఠా గారబుతోశములు దశాంశల మించెఁ దెలియు మీదు

తే. లేజమున నింతపూనతి రాజవర్య!, యనుచుఁ బలికిన భరతుని గని సమస్త
వనచరేంద్రులు కన్నుల వారి నిందు, చును బ్రశంసించి రంతట నుందరాంగి! 241

వ. రాఘవుండును. 242

క. తనయనుజాని సద్గుణముల, కనుమతుఁడై వెడలి యతని యాశ్రమమునకుం
జన డిగి పుష్పకంబును, గనుఁగొని రాఘవుండు పలికెఁ గరుణ దలివ్పకొ. 243

వ. చనుము కుడేరు వహింపు మేము దలఁచునయంబున రహ్మనుచుఁ బుష్పకంబును
వీడ్చుకొలిపి. 244

క. దీవేంద్రుండు బృహస్పతి, సేవించినభంగి నవ్వసిద్ధుని భక్తికొ
సేవించె రామచంద్రుం, హావనయన విశ్రవపంకజాయతినయనా. 245

వ. అనుచుఁ దదవ్యత్నాంతం బంతయు మహాదేవుండు భవానికిం జెప్పి మఱియు నిట్లని
యె నిట్లమహాత్మునకుం దనకు రెండు సింహాసనంబులు దెప్పించి యుభయులునుం
గుర్బుండి సంభాషించు నవసరంబున. 246

- క. విసయంబున భరతుం డో, వసజాక్ష! మదీయజననిపలనను గృహచే
తను రాజ్యమొసంగితిరి యది, మును పొసంగినభంగిఁగొనుఁడు ముదమున మరలకొ.
- తే. అనుచు భరతుండు ప్రాంబలియగుచు వేడఁ, గైకయీ దేవివినుతింపఁ గాశ్య మనుచు
నవ్వసింతుండు పలుక రాజ్యాధిపత్య, గౌరవము నూనె రామభూకాంతుఁ డపుడు
- ప. అమృహోత్పుండు మాయాగుణంబు ననుసరించి యాశ్య చేష్టులు చేయుచుండు నినియకా
దఖిల దేవతారాజ్యవై భవధోరేయుండును శుఖజ్ఞానైకహృపుండు నిరస్తాతిశయం
డును నానందహృపుండును నగు జగదీశ్వరుని కిప్తునువ్యగాజ్యం బెంత మతియును.
- సీ. ఏదేవు కగుణారసేక్షణం బాఖండలాధిపత్యము మానవాళి కొనఁగు
నేపుణ్య భూధంగ మీరేడుజగముల నిర్ధూతముగఁ జేసి నీటఁ గలుపు
నేభవ్యులీలచే నీసృష్టి జనియించు నెవఁడు విగ్రహుడై యెనయుచుండు
నేమాన్యుఁ డీటు మానవేంద్రుడై జనియించి సకలలోకముల కోరికల కొనఁగు
- తే. నట్టిధీరున కీరాజ్య మనఁగ నెంత, మనుజుఁ డయ్యెను గానఁ దదనుసరణము
గాఁగ దొరఁకుంచుఁ జెలవొందె గానితేక, యన్న నేతద్వికారంబులున్నెయచట
- ప. అంత శత్రుఘ్నుపచనంబున రామాభిషేకార్థంబు నిపుణులగు శ్వశ్రుకృంతకు
లఖిలసంభారంబులు నాయితంబులు చేసి రాసనుయంబున.
- 251
- ఆ. జడలు విచ్చి చిక్కు చక్కఁగాఁ గావించి, భరతలక్షణులును బజ్జికంఠ
సోదరుఁడును మతియు నుగ్రీవుఁడును మజ్జ నంబు లొనరఁజేసి రంబుజాక్షి!.
- ప. ఇట్లు స్నానంబు లొనరించి మహోర్ధ్వంబులగు నననంబులు గట్టి చిత్రిమాల్యామలే
పనులై యొప్పి రంత భరతుండును నేవకివర్గంబులచేత రామచంద్రునకు రాజ
కాంతలవలన భూతనయకును మజ్జనంబులు నేయించి రాజార్హంబులగు వస్త్ర
మాల్యచందనాభరణాదులనలంకృతులం గావించె నయ్యవనరంబునఁ బుత్రీవాత్సల్య
యగుటంచేసి.
- 253
- క. కాసల్యయు వానరకాం, తాసముదయముల నలంకృతలఁ జేయించెక
భానురమణిమయభూపతి, వాసస్సృక్పంచనాదివస్తువులఁ జెలీ!.
- 254
- ప. అంత సుమంతుండు శత్రుఘ్నుశాసనంబున సూర్యసంకాశంబగు రథంబుఁ దోడి
తెచ్చి మందఱ నిలిపెన
- 255
- తే. సత్యధర్మప్రపర్రసశాలి రాఘ, వేంగ్రుఁ డాస్యందనంబుపై నెక్కి ముండు
మనజవిభీషణార్థజప్రముఖులశ్వ, వారణాసుల నెక్కి జోహారునేయ
- 256
- తే. దేవి జనకాత్మజయును నుగ్రీవఃతుఁడు, యానముల నెక్కి రథై దేవాళి గొలువ
ననువుమితై, పాకశాసనునిభంగి, దశరథాత్మజుఁ డొప్పెఁ దత్పునుయమునను.

వ. ఇట్లు కథారోహణంబు నేసి.

253

అంశ శ్రీ రాముఁడు సపరివారముగా నయోధ్యఁ జొచ్చుట. అంశ

నీ. శ్వేతాతపత్రంబు చెలఁగి శత్రుఘ్నుండు పట్ట నాఁగి యాచు భరతుఁ డొప్పు సౌమిత్రి వ్యజనంబు నదృష్టి భరియింప రాక్షసేంద్రుఁడు చామరములు వీవ నురసిధసాధ్యు లంబరమున విరుతింప మనుజులై వనచరుల్ దన్ను గూడ భేరిమృదంగశంఖారావపణవానకాగు లజాండంబు భేదిలంగ

తే. మ్రోయఁ జెలవొందివెడలె నారాయణుండు, రాఘవేంద్రుండు లోకసంరక్షకుండు దివ్యకోదండధారి యాదిత్యవంశ, వార్ధిచంద్రుండు సద్యశోవర్ధనుండు. 259

వ. ఇట్లు హరితవర్ణంబులగు తురింగంబులం బూనిన యరదం బెక్కి వివిధాలంకార శోభితంబగు నయోధ్యానగరంబు దరియం జొచ్చి రాజమార్గంబునం జనుచెంచు నవనరంబునఁ జాతకామికు తెల్ల రామాగమనంబు విని సత్వరంబునఁ జేయుకనులు మాని కాంచనసౌధంబు లెక్కి.

260

నీ. పీతాంబరావృతఁ భీనభుజాంతరు రవితుల్యతేజ నారక్తపంక జాయతశేత్రు ననర్ఘ్యముక్తాఫలహారకీటకేయూరకలక కుండలకటిమూత్రమండితు మృగమదగంధలిప్తవిసీలగాత్రుఁ గల్ప భూరుహసుమదాసు నూరతనూజాదికాంతవానరసేవ్యు జనమనోభి

తే. రాము దూర్వాదళశ్యాము రాముఁగాంచి, యతిమదంబునఁ దచ్చూర్తి నఘనివర్తి నాత్మకును దృక్కులను బధ్యమైనదాని, నిలిపి రాత్రి యమానసనీరజముల. 261

వ. మతియు దృక్పశోరంబుల రామముఖచంద్రచంద్రికాస్వాదనంబు సేయుచు లాజలును వివిధంబులగు పుష్పంబులును స్వాసందమూర్తి యగు నారాజరత్నంబు పయిం జల్లం దొడింగి రాసమయంబున.

262

ఆ మందహాస మానసేంద్రునింబుమనకుఁ, దోడు సలుపఁ దనయు లాడుచుండ వారితేంద్రులరయు వైఖరి చూచుచు, నుండె రాఘవేశ్వరండు ప్రజల. 263

వ. ఇట్లు కరుణారసావలోకనంబుల సకలజనంబులకు సౌఖ్యం బాచరించుచుఁ దూర్య ఘోషంబులతోడ భరతుండు కథంబు నడుప సర్వాలంకారశోభితంబగు పితృగృహంబుఁ జొచ్చి తదంతఃపురసౌధాంతంబునఁ దనతల్లి యగు కాసల్యాదేవిం గనుం గొని నమస్కరించి తక్కిన దశరథకాంతాజనంబులకుం బ్రణమిల్లి యుచితౌససం బులం గూర్చుండి వసిష్ఠాదిమహర్షి వర్ధింబులు వేఱువేఱుఁ భీతంబులం జెలువొంద దివిజనల్ల భుండునుంబోలె సత్యపరాక్రమశాలి యగు రామచంద్రుండు భరతుం గనుంగొని యిట్లనియె.

264

తే. అఖిలసంపత్సమము క్తమై నాగు, మంధిరము వేగ మర్చి మూరునగును
దానవేంద్రునకును జూపి తెగినయెడల, విఖిలైన్యంబులును నిలబ్బున ట్టొనర్పు.
౨. అని నియోగించిన భిరతుండును దద్దవచానుకూలంబుగ విడిదలంబు గనఁబఱచి
సుగ్రీవుం గనుంగొని భానునందనా! రాఘవాభిషేకార్థం బతిత్వరితవేగులగు ప్లవం
గపుంగవులం బగించి చతుస్సుద్రసలిలంబులు దెప్పింపు మెల్లి యొనరించుట నిశ్చ
యం బనిన సుగ్రీవుండును. 266

ఆ. సముఖమునకు వాయుదనుషేణజాంబున, దంక బాగులను త్రియముల్లోడఁ
బిలిచి వారినిధులు జలము దెండు సుదాజ్ఞ, చేతి రాఘవాభిషేకమునగు. 267

క. అని పలికిన వారు చతు, ర్వనవిధులకు నేఁగి వివిధరత్న ఖచిత్రకాం
చనకలశముల జలంబులు, దినాదిగంధనునికడను దెచ్చిరి శ్రీతిత్క. 268

వ. అవిధంబు శత్రుఘ్నున కెఱిగింప సతఁడును నిఖిలమంత్రాణాపరిచ్ఛేదంబై
గంగాదిప్రత్యుత్థిర్ద్రసలిలంబులును నవియు వసిష్ఠుండుండఱ నునిచిన నమృతాక్షుండును
వృద్ధులగు బ్రాహ్మణవర్గంబులం గూర్చుకొని సంభ్రమంబున. 269

ఆ. కనకరత్న ఖచిత్రఘనపీఠమున రాఘ, వేంద్రు నిఖిలభూతలేంద్రవైభ
వప్రకాశుఁ జేయ ననుధాతనూజాభి, యుక్తముగను గూరుమండఁ బెట్టె 270

—అఖి శ్రీరామచంద్రుని పట్టాభిషేకము. అఖి—

వ. ఇట్లు వివిధాధిరణభూషితులగు నాదంపతులఁ దత్పింహాసనాసీనులం గావించి భేరి
మృదంగాదిమంగళవాద్యంబులు చెలంగ నభిశ్చంగణంబులు జయజయశబ్దంబులు
పలుక సుగ్రీవపవననందనాదిప్లవంగ చమూల్లభు లుభయసాహ్వాంబుల వివిధాలం
కారశోభితులును వృక్షరామణాపాఠులునై బలిసికొలువ మహేంద్రాలయసన్ని
భంబగు తత్సభామంబుంబున. 271

సీ గౌతమ వాత్సకి గాధేయ వైదిక వామదేవ వసిష్ఠ వాలఖిల్వ
జాబాలి మంధిసంజనిత భరద్వాజ ముఖ్యులువార్షలు ముదముతోడ
లలి మిందుతులసీదళంబులఁ గుశలచేఁ బుత్రాత్మిరోదకంబుల సుగంధ
సంయుతంబు లొనర్చి శత్రున కైంద్రాభిషేకంబు వసువులు సేయుభంగి

ఆ. రాఘవునకు జనకరాజకన్యాశోభి, తాంకదేతునకు దశాననాబ్జ
గంధసింధుయనకుఁ గడఁగి రాజ్యాభిషే. కం బొనర్చి రహ్మ డంబుజాక్షి!. 272

వ. తదవసరంబున. 273

చ. వినులములై పయోనిధులు విష్ణుసదీజల మంలై మేఘసం
ఘముల మహాధ్వన ల్పైలఁగె గంధవహుం డుమూలి యయ్యె సుం

భ్రమ మొకసత్ర మయ్యె రవిరాజహుగ్రహనేర్పిమానమై
యమరె నభంబు నచ్చరలు నాడిరి పాడిరి కిన్న రోత్తముల్.

274

ప. ఋత్విక్కులును బ్రాహ్మణేష్ఠులును దత్తాంత్రానినహంబులను మంత్రులును సర్వా
వధీరసంబుల నభిషేకంబులు గావించిరి. గగనతలంబున నింత్రాదిదిక్పాలకులు స్వవి
మానరూఢులై వినుతింపం దొడంగి రయ్యవిసరంబున సింహాసనారూఢుండును
రాజ్యాభిషిక్తుండును నగు రాఘవేంద్రునకును.

275

సీ. పాండురచ్చత్రంబు పట్టె శత్రుఘ్నుండు చామకంబులు విభీషణవనాట
వల్లభుల్ వైచిరి నానవమోదితుం డగుచు సమీరుండు హాగ మొకటి
మణిమయాంచితము రామక్షీతీకునకు సమర్పణ గావించె నమృతహృత్తుఁ
డంతకన్నను మేటియగు హాగ మొక్క టిప్పించె సత్కరుణచే మించి యపుడు

తే. జంఝణాంఝణజంఝణాంఝా శబ్దంబు, మొఱిసె గుండుభులకసంబు ననుకలు
వినుతి గావించుచును ముంచి విరులవాస, జల్లినప్పిరి యారామచంగ్రుపైని

276

ప. అప్పుడు.

277

సీ. హాకిరీటకేయూరాంగదోజ్జ్వలకటిసూత్ర నూపురకలితుఁ బద్మ
పత్రాయతేక్షణు భావజతోటిలానిబ్బు ముదుర్మద దూర్వాదశాభ
దేహుఁ బీతాంబరు దివ్యచందనలిప్తగామ్ర మహారమ్ముఁ గంబుకంఠ
సఖిలక్షణు ననంతాదిత్యసంకాకు ద్విభుజ మంనన్తితు దీర్ఘ బాహు

తే. భూమితాధిష్ఠితస్వాంసుఁ బుణ్యచరితు, భూరిసింహాసనస్థితుఁ బురుషవర్య
మీవాగరసేవ్యు డోర్వీర్యధుర్యు, రాఘవేశ్వరు దివిజకరణ్య విష్ణు.

278

ప. మఱియుఁ దదంకప్రదేశంబున.

279

సీ. కనకసన్నిభదేహ కమనియతత్వ గంఘటితభూషణ గంధకలితనిటల
విద్యున్నిభాంబర వికజాంబురుహనే శ్రోత్వాకర్ణాబ్జ రాజవదన
స్వాతిక యయుక్త చారుచందనలిప్త వత్సోజయుగళ హర్యక్షమద్య
నూపురాంచితపాద నూత్నయానన పట్టుపాలక హాసహాభిరామ

తే. పావనచరిత్ర రామహస్తామృంచి, తోరుచు స్తక మై యొప్పు ధారణీత
నూభనను నిట్లు గాంచి తద్వైభవమున కతిముదము నొంది గిరికన్యకావిభుండు.

ప. విహాసంబున సఖిలదేవతాగణయుక్తం డయి యిట్లని వినుతించె.

281

సీ. చారునిలోత్పలశ్యామలవిగ్రహ! హాకిరీటకేయారమహిత

ధూప! సుమిత్రానుతోపేత! శ్రీరామ! నీకు వందన మగుఁగాక వాఙ్మ

నోదేహముల నీవు మాఁది యొక్క. లంబు నాద్యంతకహితుండ వగుచు నాత్మ
మాయచే లీలలు నేయుచు నొకఁడవై యొప్పెన నీవ నిజోదృశాఖ్య
తే. ముననితొంటింబురతుండవై మాఁడు గుణము, లనుజగంబులఁ బుట్టించిపెంచి తుంచి
తేశమైన సజ్జత తేక తనరు, పూజతుండ వీవ దశరథరాజతనవా!.

2-2

క. కరుణను భిక్షులఁ బ్రోచెడు, కొఱవ యుపద్యాక్యతులను గుణయుక్తుడవై
ధర నుద్భవించి జ్ఞానుల, కిరువుగఁ గనుపించు ప్రభుండ వీవ మహాత్మా!

283

చ. ఘనమగు స్వాంతోదుత జగంబు లొనర్చి మహాఫణింద్రవృ
త్తిని దదధశప్రదేశమున దీక్షిసి యయ్యోపరిస్థలంబునం
దనలునిభంగి మేఘముల నన్నిట నిల్పి ప్రవర్షరూపి వై
తనరు మహాపథుల్ గురియు దాతవు నీవె సరోజలోచనా!.

284

వ. మఱియును.

285

చ. ఆనలునిమాడ్కి దేహభృతులందున నిల్పి సముద్రభుక్తిని
స్తునిచయముల్ చతుర్థతుల సాంపాదవక్ బచనంబునేయుచుం
బనివిడి నిత్యముం బవనపంచసహాయుండ వై జగంబులె
ల్లను భరియింపుచుం దనరు లక్షణవంతుండ వీవ రాఘవా!.

286

తే. చంద్రసూర్యాగ్నులందును సకలభూత, ములను జెలువొందుకాంతియు మొనసివారి
ప్రాభవాయుర్యశోధైర్యవైభవములు, నీగు సత్యంబ కాదె నిష్ఠేదనూప!.

287

క. శివ నారాయణ కమలో, దృఢ రవి శశి కాల కర్త పరిభేదములక
ధ్రువముగఁ దోతవు వాదుల, కవనీతలవిభుండ వొకఁడ వయ్యను రామా!.

288

తే. మత్స్య కచ్చుప వారాహ మనుజ సింహ, నామనాద్యాక్యతుల ధరావలయహా
ణములఁ జెలువొందిత్రుతిపురాణములనొప్పు, పుణ్యుండవునీవ రామ! సంపూర్ణ కామ!.

వ. దేవా! యది కాకణంబున సదసద్విభాగం బగు ప్రపంచబంతయు నీవ మఱియు
నసంతంబగు సృష్టియందు భూతిభివిష్యద్వర్తమానంబులగు స్థానికజంగమంబు
లెల్లను నీవె కాక భవద్వ్యతిరిక్తపదార్థం బెందునుం గనుపింపదు పరాత్తనగు నీగు
యాధార్థ్యంబు కమలసంభవాదులు నెఱుంగం జాలక భవవ్రాయావృతత్వంబు
వలన బహిరంగుండ వనుచుఁ దలంతు రింక నీగుభక్తి నేవామలమానసులగు పుణ్య
లకు నిశ్చయంబుగా నెఱుంగంబడను మఱియును.

290

క. ఏనును నినామము మది, నూని కృతార్థుండ నగుచు నొగి మృతులగు న
మానవులకుఁ దెలుపుచుఁ గా, శీనిలయంబున వసింతు శివతోడ నృచా!.

291

క. ఎవరైన నిత్య మీద్రుల, మదిశశమతిఁ జదువ వ్రాయ నాకర్ణింపక

ప్రవిశులసౌఖ్యానము లై, శివమగు నీకృపను నిన్నుఁ జెందుచు రవఘా! 292

వ. అని యిట్లు పాద్యతీవల్లభుండు వినుతించుసమయంబున నింగ్రుం డిట్లనియె 293

ఆ. భూమింకతిలక! దానవాదముఁ డెబ్బ, జనివరంబుచేతఁ గొనియె మాదు
నుఖము లవియు నీదు నుప్రసాదంబున, మరలఁ గలిగె నిపుడు మడిసె రిపుఁడు.

వ. దేవత లిట్లనిరి 295

తే. యజ్ఞభాగంబు లెల్లఁ దా నపహరించు, నివ్వఁ డొకఁడైన నన్నీచు నిపుడు మీరు
మాల్పుటను మాను నవి సమహుడై మరల, మానిహృదయాంబుజది నేర! జానకీ!

వ. పితృదేవత లిట్లనిరి 297

ఆ. ఓమహాత్మా! రఘుకులౌదధిసంపూర్ణ, చంద్ర! వీఁడు మిగుల సాహసమున
నపహరించి తిను గయాద త్తపిండాదు, లమరె మాకుఁ దొంటియట్ల యిపుడు 298

వ. యాదు లిట్లనిరి 299

ఉ. వెట్టికఁ గొట్టి మమ్ము రఘుపీఠ! నితాంతము పాదపెట్టి యి
ట్టట్టును బోవనీఁ డీదియ యానము ప్రాయఁగ మాభుజాగ్రములో
గొట్టుకపోయెఁ జూడుఁ డీలఁ గూలెను వాఁ డికఁ గానఁ జింత పోఁ
దట్టి ద్వదంఘ్రి సేవల ముదంబున నుండెద మింక మీకృపక. 300

వ. గంధర్వు లిట్లనిరి. 301

తే. ఏము సంగీతినిపుణుల మెప్పుడు నీక
థాలిఁ జదువుచు నిత్యసౌఖ్యమున నుండు
మటులు గాదయ్యె నైన దైత్యాధిముండు
గ్రుంగుటను దొంటిభంగి నుప్పొంగఁ గలిగె. 302

వ. అనుచు నివ్వినంబున మాహావీర సిద్ధ కిష్కగపతిత్రాప్త ప్రజాపతి ప్రముఖులు వేణు
వేణు బట్టాభిషిక్తులగు నారాజదంపతుల వినుతించుచు నయనోత్సవంబుగఁ గనుం
గొనుచు నభినందితులై నిజస్థానంబులకుం జనిరి. బ్రహ్మరద్రాదులు నమ్రహామహుక
ల్యాణగుణంబులు గానంబు సేయుచు సింహాసనస్థితంబును సీతాలక్ష్మణసమేతంబును
నగు నారాజవల్లభురూపంబు మానసింపుచు నిజనివాసంబులకుం జనిరి తదవసరం
బున. 303

ను. చెలఁగెం దుందుభు లొకసంబున నురలో సేమంబునం బూలవా
నలు గావించిరి సంతసించిరి మునుల్ నారాయణుం డాదమా
లలనాదీకుఁడు రాఘవుం డిమరె సాలంకారుఁడై భూమిజా
నిలపత్త్రాఙ్గజుత్తణాద్రితరమానివృథాముల్ గొల్వఁగక. 304

ప. అనుచు మరలి సదాశివుం డంబికతోడ నిల్చునియె నివ్వధంబున నకలలోకముఖాప
 ముండగు రాఘవేశ్వరుండు ధరితీపాలనధురీణుం డై యొనయు నవనగంబున ననుం
 ధర సస్యసంపన్నయు మహీరుసాంబులు పువంతింబులు ముగంధహీనంబులగు
 మమంబులు ముగంధసహితంబులును నగుచుఁ జెలవొందె నమృతమహుండును శత
 సహస్రసంఖ్య లగు గజ శుభింగ ధేను సముదయంబుల నెల్లవారికి వొసంగెఁ
 బూర్వంబ నూలు వృక్షఫలంబులును ముగ్ధకోటులు మువర్ణంబులును నిస్తాభిరణ
 తాగులును బ్రాప్తాణో శిములకు సమర్పించె వెలడియు.

305

క భాస్కరతనయున కొను గెను, భాస్కరసదృశంబు కనకబహుమణిఁజూచో
భాస్కరము హరి సుపు డ, బాస్కరసులలితముఁ డతీత్యుక్తం వనజాక్షి!.

ಪ. ಅವ್ಯಯವು.

క. తా చేయున కొసఁగెను గే, యూరంబులు తోన నొసఁగె నుర్వీనుతకు
దారాధిపగోటిసమము, హరిము మణిరత్నఖచిత మంబుజనయనా!.

ప. ఆదియు నవ్వెదేవాకన్యకారత్నంబు కరంబునం దిగిచి నిఖిలవానరప్రభావంబులను రామచంద్రునిం గనుంగొను నవసరంబున నింగిత్తజ్ఞాంపగు రఘువల్లభుం డి టనియె.

అ. ఎవరివలన నేవి టింపు గంటివి వారి, కిమ్మ హార మనిన సమదమున
ననిలజని శొసంగె నమూర్తియు మించె, హారమునకు మించు గౌరవమున. 310

ప. ఇట్లు సీతాదత్తంబగు హరించువలన విరాజమానం యై కరకమలంబులు మొగిల్చి యున్న పవమాననందనుం గనుంగొని తదభక్తితాత్పర్యంబునను, దుష్టచేతస్కం దైర్యమువల్ల భయంపడు.

౬. ఆవిష్కృత! నీవ్వాదంతరేపిత మేద్యి?, వేదం మనిన సంగు వేల్పులకును
నమరనట్టిదైన నమకూర్తు ననిన నం, తనము నొంది గవ్యతనయం దవుడు. 312

శ్రీ. నామది నీదు నామభజనంబునఁ దృష్టి పొవింప దింక నే
 నీమహిలోన దాని భజియింపుచు సౌఖ్యముతోడ నుండు శ్రీ
 రామ! వరం బొసంగిన ధరాన్ధరి నిల్వము మత్స్యశేఖరం
 బామహానీయ నామము గలంతటికీ గలము దీని వేఁ జెబకా.

313

ప. అనిన రామచంద్రుండును నవ్విధింబున సగుంగాక ముఖంబై యేండుము
కల్పాంతంబున నాదుసాయంజ్యంబు నొకదేద వనుచుఁ గటాక్షించె నంత జనకనం
దన కృపాస్పృహయంబున.

సీ. విసవయ్య! హనుమంత! వేల్పుమూడిలు ఇత్తు రెవట నీ వుండిన నచటి కల్ల
మాయాక్షు ననిన నమ్మరుతి యతిభి క్తితోడొర నాదంపతులకు మ్రొక్కి

చనలేక చనలేక కనుల నానందాశ్రు లాటుక మహాబుద్ధియుతుడు గానఁ
దసమునేయఁగ శీతధరణీధరంబున కరిగె రాఘవుఁ డంతఁ గరుణతోడ

తే. గుహారిఁ గన్గొని మత్స్యఖ! కొమరుమిగుల, శృంగివేళంబునకు నేఁగుచుంగళములు
స్వాధీతంబులు భుజియింపు మనుదిసంబు, ననుభవంపునుసారూప్య మొందుచుదిని.

ప. ఇది యసంశయం బనుచు దివ్యాభిరణంబులును విపులంబగు రాజ్యంబును విజ్ఞానం
బును నొసంగిన గుహంబును బ్రముదితమానసుం డై స్వభవనంబునకుం జనియె
భానుచందన విభీషణులును దక్కిన వనచంద్రావంబులును సమాల్యాగిరణవస్త్రా
దుల యథాహ్లాదంబుగఁ బూజితులై నిజనివాసంబులందుం జనిరి. రామచంద్రుంబును,

కా. పాలించెన్ ధరఁ దండ్రిభంగిని గృహపారీణుండై లక్షణం

దాలక్షీవిభుచేతఁ గోరిక యొకింతై నన్ మదిన్ లేకయుం

బాలుం డయ్యెను యౌవరాజ్యమునకున్ భవ్యాత్మ లిట్లయ్యుఁ ద

ల్లాలస్వాంతుడు గాక యన్న కనుకూలుం డై జయించె న్నదిన్.

317

ప. ఇవిధంబునఁ దయ్యుండు నేపలు సలుపఁ బరమాత్మయు ధర్మాధ్యక్షుండును నిర్మ
లండును గర్తృత్వాదివీహినుండును నిర్వికారంబును సర్వవిఘ్ననాశకుండు
నిజానందంబున సంతృప్తుం డగుచు లోకంబుల మహావేశంబునీయుచందంబున మాను
నదేహనుసారుం డై విపులక్షీణల నశ్వమేధాది మజ్జంబు లనేకంబులు గావిం
పుచు సకలజనవత్సలం డై ధరాతిలంబు కాసింపునుండె నక్కా లంబును.

318

నీ కలుగుట లే వాపదలు సర్వభయములు విధములు వ్యాధులు బధిరు లంధు
లరిభయంబులు వృద్ధులమృతులై యుగంకం బాలురు గ్రుంగుట లాపనె సరియ
జనులెల్ల రామపూజాపరుల రాఘనాచితకు ల్స్వస్థులొ క్తిలపరులు

కాలంబుదములు మేఘములు పారాంగనల్ పతిభక్తియుతులు నిష్కాపు లిట్లు

తే. వెలయ నందఱికిని దండ్రివిధముదోష, సర్వలక్షణసహితుండు సర్వభక్తి
యుతుడు నై రాఘవేశ్వరుం డుర్వియేలె, సోత్సవంబున పదివేలవత్సరములు

319

చ. అనుచు శశాంకమాళి తుహినాచలనందనతోడఁ బల్కెఁ బా

వనము శుభప్రదంబు ధనవైభవం (బభిషేక) మెవ్వరై

నను వినినం బరించిన మనంబునఁ గల్గెడికోర్కె లెల్లఁ బం

డుచు గృతపాపసంఘములు దుల్లు సనేకము లైన నిమగ్నాన్.

320

తే. ఇందుఁ బ్రత్యహ మారాఘవేంద్రభూతి, లాభిషేకంబు వినిన ధనార్థుండైన
నమరుధన మింకఁ బుత్రార్థి యైననాగ్య, సమృద్ధియుతుడు గల్గు నిస్సంశయంబు.

తే. మొదలనుండియు సద్భక్తి జడవునతిడు, జీవనుతుడును బూజ్య డౌఁ జేరివిన
వంధ్య యైనను సౌభాగ్యవతియుఁ బుత్ర, వతియు నగుఁ బత్నికంధరవై రిరయ,

సీ. శ్రద్ధ నీయధ్యాత్మ రామాయణము వినుసభ్యుండు త్రైలోక్యసమృతుండు
సురత్నైః సంతసించురు గుర్తమము లగు కాశ్యపుల్ గమము సౌఖ్యములు గల్గు
గమునాగుపదభక్తి ప్రబలయాసతి రజస్వల యైన శ్రీరామచంద్రవిగ్ర
హార్చితస్నాంతర్మయై యాకర్షణ మొనగ్న హయరాశోగ్యసౌఖ్యాభిరుతుండు
తే. మనుండు జనియించు గురజతివ్రత యనంగఁ, బరగునెనైన నిత్యంబు భక్తితోడ
నందన మొనర్చిపూజింపఁ జెందురాను, చంద్రునిలయంబు పాపసంచయములెడలు.

తే. మనుజుఁ డధ్యాత్మ మఖిలంబు వినినఁ జనుప, వానిపలనను జానకీవల్ల భుండు
సంతసెలు నమహామహాసంతసమున, ధర్మమోక్ష కానుముల్ దనకుఁ గలుగు 324

తే. భాస్కరాదిగ్రహంబులు సరమనునలు, ననునలును బిశరలుద్రువు లగుతభయ
మమరు నధ్యాత్మ రామాయణము పఠింప, శౌరలమనను వినిన సత్పురుషులను.

మ. వినుఁ డధ్యాత్మి ము చిత్రి మెట్లనిన సద్విజ్ఞానవైరాగ్యో
భవము క్రింబు సవిస్తరంబు చగువక భక్తిక వివక్త్రాసుఁ దా
రనుమోదించిన మానవోత్తములు దుర్మాంతోగ్రసంసారహ
ర్ధి నిమగ్నత్వవిముక్తులౌ సహా యాతీ రెండులం గల్గునే. 326

మ. అనుచు సవ్యధంబున 327

తే. వేదరాజినను స్తులు వెదకి రాఘు, వేశ్వగుండు తారక బ్రహ్మ మీశ్వరుండు
విష్ణుఁడను సద్రహస్యంబు వెలుఁబలిక, నంబతోడుతఁ ద్రిపురాయితముదమున.

ఆ. అఖిలసారసంగ్రహ మెఱింగి సంతేష, మురను బ్రస్తుటముగ మనుజుఁ డైన
దాశరథినిగూడఁ దత్త్వంబు వివరించి, శైలతనయతోడ శంకరుండు. 329

క. అని శివుఁ డంబిక కెఱింగి, చినగతి విధి నారదునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం
డు నానుఁ బల్కె వినుఁ డం. చనియెను మాతం స శౌనకాదిమనులకుఁ. 330

క. ఛణిలోగిర మన! యగణిత, గుణమణిగణభరణ భరతమభరణ! భవతా
రణ! గుణహరణచరణా!, రణరంగ ప్రవణ! రంగరామ! ధురీణా. 331

మానిసి. హాహ ముమణితుల్యా! శ్యామలాంభోజనేత్రా!
శరదకర! శ్రీనీహార్తిక న్యాకశత్రా!
మరమధుబలకాలాంభోధోద్యోత్యమీరా!
సురనుతిమశౌర్యస్తామ! శ్రీరంగ ధామా!. 332

గద్య ఇది శ్రీమోరుగోపి ముక్తిశ్లోక ప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్రకోటమరాజుభాస్కర
మంత్రిపుష్టి నాగయానాశ్లోకప్రణీతం బైన శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణం బను
సుహాకాన్యంబునంగు యుద్ధకాండము సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము.

యుద్ధకాండము - సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు. అధ్యాత్మరామాయణము

ఉత్తరకాండము.

కంఠపద్మగచ్ఛ

నివార్చిత! సకలభక్తనివహదివౌకా

నోకహం! కరుణాకర! ద

ర్వీకరపవ్యంకశయన! శ్రీరంగకవీ!

1

వ. దేవా! యువధరింపు మన్వలివృత్తాంతం బెఱింగించెద.

2

క. ఇనకులతిలకుడు దశముఖ, ఘనదోర్బలహననమూలకారణుడు సనా

తనుఁడు నితాంతామోదితి, జననీప్వాంతుండు రామచంద్రుం డలరుక.

3

వ. మృతి భువనాలంకారం దేగురఘువల్లభు సుగుణసముదాయు లాకర్ణింతులంపున

నిజవల్లభుం గనుంగొని తైలవందని యిట్లనియె.

4

చ. పురదనుజప్రహర! రఘుపుంగవుఁ డదృశింకరాదిదు

ర్భరదనుజాదులం గునిమి రాజ్యముసొంది జగత్ప్రసిద్ధుఁడై

ధర నతః దెన్నివర్షములు తా మనియెక మఱియేమిచేసె వి

స్తరిముగఁ బల్కె మిప్పుడు ప్రసన్నుఁడవై రఘునాథునత్కంఠల్.

5

వ. మఱియు సనాతనుండును బరమాత్మయు నగు నారాజుల్లభు కథామృతంబుగ్రోలం

బెడ్డయు నాస జనియించెడుఁ బల్కెనే యనిన మహాదేవుం డిట్లనియె.

6

కీ. దోహచరుల నెల్లఁ దునిమి రామవిభుండు సామ్రాజ్యకలితుఁ డాసహాయమునను

గశ్యపమూర్వాసగాధేయభృగ్వంగిరసవామదేవాత్రియనీతకన్యా

ముఖ్యర్షులును దేవమూర్తియా కుంభసంభవుఁడును శ్రీరామభద్రుడవృ

నార్యులై చనుదెంచి యపృణ్యపట్టణద్వారంబునను నిల్చి ద్వారపాలు

తే కను గనుంగొని కుంభజం డనియె మీర, లేము చనుదెంచుటకు రాఘవేశ్వరునకు

విన్నవించుఁడు గనుంగొన వేడ్క గలను, ఎలని దాలస్య మనిన దౌహరికులును.

వ. సభాభవంబునకుం జని యచట కొలువు వెలయ రఘువల్లభుం గాంచి మ్రొక్కి

దేవా! భవద్దర్శనాభిలాషు లై యగస్త్యప్రముఖమునీండులు వచ్చి నిలచియు

న్నవా రనిన వేగంబ లోడితెం డని నియోగించె వారు నట్ల యొనరించి రంత రాఘ
వుండును. 8

క. చనుచెంచెద మునివరులను, గనుఁగొని ప్రణతులు నొనర్చి కడువేడ్క నుఖా
సనములును నర్ఘ్యపాద్యము, లును గోగణములు నొసంగి లోకులకరణి. 9

తే. కుశల మరసిన వారలు కుశల మనుచుఁ, బలికె యోరాఘవేంద్ర! మద్భాగధేయ
ముననుజూడంగఁగంటిమి దనుజవరుల, నడఁచిరాజ్యాభియుతుఁడనై యుచురునిన్ను.

చ. మును దశకంధరాదులను మొత్తి మముం గృపఁ జూడు మంచుఁ బ
ల్కినతెఱఁ గయ్యె నెమ్మదిని గీల్కొన లోకములకె సృజింపఁ బెం
పను భరియింపఁ గర్తలగు భవులు సహ్యము మీకు నింకఁ గ
న్గొనఁగను మేఘనాదు ననిఁ గూల్చుట సహ్యమే రాఘవేశ్వరా! 11

ప. అని పల్కిన భావితాత్మ లగు నమ్మహాత్ముల వాక్యంబులకు విస్తయంబు నొంది
హస్తంబులు మొగిడ్చి కాసల్యానందనుం డిట్లనియె. 12

తే. మ్రుదులును బావు లగునట్టి వంధకర్ష, దశముఖాదుల విడనాడి దాశకంఠి
నింత బలుమానిసిని జేయ నేల యనిన, నం దగన్మృతుండు పలికె నిట్లనుచు నవుడు.

ప. రాఘవా! రావణమేఘనాదుల జన్మకర్త సరదానప్రకారంబు సంక్షేపంబుగ నెఱిం
గించెదఁ బూర్వంబు కృతయుగంబునఁ బులస్త్యుం డను చతురాననందనుఁడు
గలం డమ్మహాత్ముండు మేరుధరాధరపార్శ్వంబునఁ దృణబిందువాశ్రమంబున
స్వాధ్యాయనిరతుం డై తపంబు నేయుచుండ నిట్లుండ దేవగంధర్వకన్యాయలు
సృత్యవాద్యవీణాస్వనంబులఁ దత్తపోవిఘ్నంబు గావించు బూనిన నమ్మహాత్ముం
డలిగి మద్భప్తిగోచరు లగువారలు గర్భంబులు చాల్చు రనుచు కాపం బొసంగె. వార
లును దద్భయంబున నొందుచెసకుం జని రవాక్యకృప్రకారం బెఱుంగకునికీ దృఢ
బిందునందనయు నిర్భయంబునఁ జరియింపును నిజశరీరంబున గర్భచిహ్నంబు
లేర్పడ నభిభయంబునం జనుచెంచి జనకున కెఱింగించిన రాజ్వర్తి ఐర్యుండగునాత్మణ
బిందుండును 14

అ. జ్ఞానదృష్టివలన సంయమికృత ముచు, నెఱిగి భార్యఁ గాఁగ నిచ్చెఁ దనదు
తనయ నమ్మహాత్ముఁ దగిలి యక్కన్యయుఁ, జేయుమండె నతనిసేవ చెలియ! 15

ప. ఇట్లక్కన్యకారత్నంబు నేయు శుశ్రూషువలనఁ బ్రీతుం డై పులస్త్యుం డభి
యవంశవర్ధనుండగు సందను నొక్కని సృజించి విశ్రవ స్సుని యభిధానం
బొసంగె నక్కుమారునకు భరద్వాజకన్యవలనఁ బితృయముండగు వైశ్రవణుండు
జననం బయ్యె నతండును. 16

- చ. తపసున నప్పితామహులఁ దన్ని ధనాధ్యతయున్ దివోకసా
ధిపతులు మెచ్చు పుష్పకము తీవ్రమై కైకొని తండ్రీ జేరి స
త్కృప నొకచోటు నిల్వ నెఱింగింపు మటన్నను లంకవారియం
దు పరులు చేరకుండఁ దగుఁ దుల్యము నాకముతోడఁ జూడంగన్. 17
౧. తొల్లి నీకాచరసుముంబుగా విశ్వకర్త నిర్మించె నివృడును. 18
- తే. అందు రాక్షసు లల్ల నారాయణుని ను, దర్శనమునకుఁ జని రసాతలమునందు
జడిసి యుండెద రది నివాసంబుగాఁగ, నిలువు మనిసఁ గుజేరుఁ డప్పలుకులకును,
౨. నుదం బంది యాలంకానగరంబున వినియించియుండె సంతఁ గొంతకాలంబునకు
రసాతలంబు వెడలి నుమాలి యను నొక్కపిశితాశనుండు మర్త్యలోకంబునం జరి
యింపుచుఁ బుష్పకాయాధుం డై విహరించు కుజేరుం గనుంగొని రాక్షసాధిపతీతం
బగు లంకానగరం బిట్లు లగునే యని చింతింపుచు రాక్షసహితార్థి యై లక్ష్మీ యనం
దగు కైకనీ యను నిజనందనం గనుంగొని యిట్లనియె. 20
- తే. యావనము నీకు సంప్రాప్తమయ్యె నిది వి, వాహకాలంబు గావున ఐరుండు విశ్ర
వన్నువరియింపు మివ్వడు వరసుకులను, ధనదుతుల్యలఁ గాంతువు దనరు నుఖము.
౩. అనినఁ గైకనీయు నుమాలిచనప్రకారంబున. 22
- క. చని యమ్మునిఁ గనుఁగొనఁగన, దనపాదాంగుప్తమునను ధర వ్రాయుచు ని
ల్చిన నెవరినాన వీనన, ముఁదనర! చిత్తమునఁ దెలియ మొనకొను మనియెన్. 23
౪. అనిన నమ్మసింగ్రుండు యోగదృష్టి నెఱింగి పుత్రార్థివై చనుదెంచితి విని దారు
ణంబగుజేర గావున నతిదారుణులగు రక్కసు లుద్భవించెద రనిన నక్కన్యక యి
ట్లనియె. 24
- క. మీయంతవారిఁ జెందిన, నీయలమట లేల యనిన నింతి! విను నా
రాయణభక్తిపరాయణుల, డై యొకనందనుండు గల్గు నాతఁడు నిల్చున్. 25
- నీ. అని పల్కునను ముందున జనించెను బం క్తకేతుండు నీలమేఘంబూ యనఁగ
బలుమేను పడియగు తలలును నిరువదిహస్తము ల్వైలయ నయ్యునురుఁ డవట
పుడమిపైఁ బడినయస్పదై తిల్లిడిల్లెను భువనము ల్నాశహేతువులు చాలఁ
గనుపించె నట మందకర్ణుండు జరియించె బర్వతం బనఁగ హూర్పణఖపుట్టె
తే. సంతఁ బ్రభవించె నామధర్మగ్రగణ్యుఁ, డనులకర్తానువర్తి స్వాధ్యామపరుండు
సౌమ్యదృశుఁ డుగుశాంతిశమదమాధ్యుఁ, డీషణత్రయహరుండు విభీషణుండు.
౫. ఇట్లు నియతాచారియు నిరంతరచ్ఛమాగ్ధానువర్తియు నగుచు జనియించి బాల
చంగ్రుండునుంబోలె వృద్ధిబొందుచు నుండె దళాననకుంభకర్ణులు మూఢాత్ములై

ఋషిసంఘంబులందఱును నతిదారుణులును మహాసత్త్వసంపన్నులును నై ఘోరా
టవుల సంచరింపుచు లోకంబులకు రోగంబులు వృద్ధిఁ బొందుక్రియఁ బెరుగు
చుండిరి జానకీవల్లభా! సకలాంతరసుండవు విజ్ఞానసద్భుతుండవు సాక్షివియు నిర్
లుండవును నగుచు వెలుంగు పరిమేశ్వరునకు నేను బత్సేదనంతవాఁడనీ యొనను
స్వమహిమయగు మాయగుణంబు ననుసరించి యడిగితివి గావున రక్షిద్భవం
బెఱింగించితి ననుచు సగ స్త్యమునీంద్రుండు మఱియు నిట్లనియె. 27

తే అని యగస్త్యుండు పలుకంగ నాననమున, మందహాసంబు దరి కొత్త మగుజాను
కీర్తనం బిర సజ్జనకీర్తితింబు, ఫలద మని పల్కె రామభూపాలుఁ డవుడు. 28

ప. అనుచు శశిశేఖరం డవ్వలివృత్తాంతంబు ఘృతరాజనందనతోడ నిట్లనియె నట్లు
దశకంధరాదుల ప్రభావంబు మఱియు నెఱింగించువాఁ డై కుంభసంభవుం డిట్లనియె.

సీ. సరసాధా! విను యొకనాఁడు కుశేరుండు పుష్పకాయాధుఁడై పుణ్యం డైన
తనతండ్రఁ గనుఁగొనఁ జనుదేరఁ గైకసి యవ్వైభవముఁ గాంచి యాత్మఁ గుండి
దశకంధరునిఁ జేరి తండ్రీ గన్గొను భవాధ్యక్షుండు నీ విటులగుట లేను

గనుఁగొను ఔన్నఁడో యనిన రావణుఁ డిట్టులనియెఁ జూడుము తల్లి! యతనికన్న
తే. మిన్న యయ్యొద్ద నటుగాక యున్న సమాఁడైన నయ్యొద్దగుఁఖంబు నడపుమునుఁ
డల్లినటులూఁడించియాదశముఖుండు, యనుజులనుగొందుఁదపమునేయంగఁ జూయె.

ప. ఇట్లు కార్యసిద్ధికొఱకు గోక ర్ణేతం బను పుణ్యక్షేత్రంబునకుం జని వేటుజోను ప్ర
దేశంబు లేర్పఱచుకొని తపంబునేయం దొడంగి రండు రావణుండు. 31

సీ. దేహంబు దశవర్ష సాహస్రములు నొక్కపాదంబునను నిల్చి పంపయైనఁ
దినక నిరాహారమున దివ్యసాహస్రవర్షము ల్నిలిచి మువ్వర్షములు స
హస్రంబులైనను హవ్యవాహనునియం దొకతలవ్రేల్చుచు నొనర నిట్లు

దలలు తొమ్మిది వ్రేల్చియలయక పదియగు కంధరం బటు ద్రుంచఁ గడఁగునపుడు
తే. వలదు వల దని భారతీవల్ల భుండు, వేగఁ జను దెంచి ఎత్స! న న్వేడు తాప
కేఫితంబులు కరుణింతు నిప్పు డనినఁ, బలిక దశకంఠుఁ డానందభరితుఁ డగుచు.

ప. దేవా! కరుణించెదవేని నుపర్ణ యక్షరాక్షసులవలన నవధ్యత్వంబును నమరత్వంబు
ననుగ్రహింపుము తృణభూతులగు మనుష్యు లెంతవార లనిన పల్లె యని పితా
మహుం డిట్లనియె. 33

క. విను దశకంధరా! యనలం, బున వ్రేల్చిననీగుతలలు మునుపటిక్రియఁ గ
ల్గును నక్షయంబు లగుచును, దునిమిన విరాఠంగమునను దోడనె యనుచుకొ. 34

ప. సత్యధర్మపరాయణుండును నిర్మలభాషణుండును నగు విభీషణుసమీపంబునకుం జని
యతనిసాత్వికతపంబునకు మెచ్చి యిట్లనియె. 35

- తే. ఐతన్! ధర్మార్థమయ్య భవ త్తపంబు, మేలు వేడుచు కోరికల్ మిక్కిటంబు
లైనఁ గరుణించు ననిన నెయ్యిమనఁ బల్కె, నవ్విభీషణుఁడవుడు శీతాంశువదన!.
- చ. ఐనరుహగర్భ! కోర్కెలు కృపామతి నిచ్చెదవేని ధర్మమం
దునను మనంబు గీల్కొనఁగ దుష్పథవ ర్తినిగాకయండఁ జ
య్యనఁ గరుణించు మన్న సుగుణాకర! యా నటు లింక వేడుకు
న్నను నమరత్వ మిత్తు సని నామది నీతప మొప్పఁ జేనడికా. 37
- ప. అనుచు నమరత్వంబు కరుణించి యూర్ధ్వభామండై సర్వలోకతాపనంబగు తపం
బునేయు కుంభకర్ణ సమీపంబునకుఁ జని వరంబు వేడు మనిన వాడను వాణీ
వోడితుం డై యాటుమానంబులు నిద్రించుటయు నొక్కదివసంబు భోజనంబును
వలయు ననినఁగమలగర్భుండు నట్ల యగుంగాక యని నిజభవనంబునకుం జనియె సర
స్వతియుఁడద్వక్రీవినిర్లతయై సత్యలోకంబున కరిగి నంతఁ గుంభకర్ణుండు. 38
- ఆ. తెలిసి దుఃఖ మొంది తలఁపు వేటొక టయ్యె, దై వఘటనమాన్వదరమె యగుచు
నూరకుండై నంత వారిజాసనుచేతఁ, బాత్రు లివ్వరములు వడసి రనుచు. 39

— ఇతి సుమాలి రావణనియొద్దికి వచ్చుట. — ఇతి —

- ప. తెలిసి సుమాలియు నిక్కయంబున రసాతలంబు వెడలి ప్రహస్తాదులం గూడికొని
దళానను సమీపంబునకుం జనుదెంచి. 40
- క. నినుఁ గనుఁగొంటిని చైవగ, తిని మనలంకాపురం బధిష్ఠించు ధనే
శుని వెడల నడిచి యప్పురిఁ, గొనఁడగు నన దళముఖుండు కోపం బొదవకా. 41
- ప. మనకుఁ గుబేరుండు గురువును నా కిగ్రజుండుఁ గావున వలవి దనిన నవ్విప్రహ
స్తుం డిట్లనియె. 42
- క. కాఁ గలవాడవు నీ వీ, లాగునఁ బలుకంగఁ దగునె లఘుదాహ్మ్యఁడ వై
యాగిభిక్షుఖిదివిజల, తోఁ గడఁగక జ్ఞాతు లనుచుఁ దొలఁగెరె యనురుల్. 43
- ప. కళ్యపతమాజా లక్ష్మి నెల్లెండ్ర విడ్డలు గావున శూరులగు వారలకు సౌభ్రాత్రంబు
పనిలేదు సామదానాదిచతురపాయంబుల శత్రుక్షయంబు గావించు కార్యంబు
నిర్వహించుట రాజధర్మం బనిన దళాననుండు సమృతించి చిత్రకూటాచలంబునకుం
దాడివెట్టి ప్రహస్తునిచేత గుహ్యకేశ్వరు వెడలించి యప్పురం బధిష్ఠించి సుఖంబున
సుండఁ గుబేరుండును బిత్తవచనప్రకారంబున లంకానగరంబు విడిచి కైలాసంబు
నకుం జని. 44
- ఆ. మిగులతపముచేత మెప్పించి శివునితో, కుఖ్య మొంది నిత్యసౌఖ్య మొప్ప
నలక యనెడు నగర మవ్విశ్వకర్తని, ర్మింప నిలిదియండై మించి యుచట. 45

ప. ఇట్లు సదాశివభుజపరిపాలితం డై దిక్పాలకత్వంబు పడసి భనేశుండు శోభిల్లె దశా
ననుండు వికటరూపి యగు భూర్పరాభు యను తనభగినిని విద్యుజ్జిహ్వం డను
నొక్క నిశాచరవీరుని కొనంగి తాను భువనకంటకుం డై రాత్నసరాజ్యంబు నధి
స్థించియుండె నంత 46

తే. పక్షి-కంఠరు శౌర్యసంపదకు మెచ్చి, మయుండు దానవవిశ్వకర్త తనకూతు
నొనఁగె మందోదరిని దోన నొక్క శక్తి, నిచ్చెదశకంఠుడదియునుబుచ్చుకొనియె.
ప. అంత. 48

ఆ. విజ్రమాలి యనెను వై రోచనునికూతుఁ, గుంభకర్ణులను గోరి పక్షి-
కంఠుఁ డొనఁగె నంత గంధర్వనాథశై, లూషితనయ నవ్విభీచణునకు 49

ప. సరసు యను పుణ్యచరిత్రును వివాహంబు గావించె నిట్లు ముగ్ధులను భార్యలం
గూడి నుభయింపుచుండి రంతఁ గొంతకాలంబు చనినపిమ్మట మందోదరి యొక్క
సందనం గనియె వాఁడు జనించునప్పుడు మేఘంబుభంగి మహాధ్వని యొనరించె
గావున మేఘనాదుం డనం బరఁగెఁ గుంభకర్ణుండు నిద్ర బాధించెడు ననుచు
నొక్కవిశాలం బగు గుహ నిర్దింపంజేసి యందు ఘూర్ణమానుండై ౪౫ చె
నంత రావణుండు తొల్లిటి గుణంబులు మానక జగద్విద్రావణుం డై మునిజనంబు
లను బుజ్యాంగనలను బాధింపుచుండ నది విని కుశేరుం డిట్లు తగు నే యని యొక్క
దూతం బనిచిని దశాననుండు. 50

తే. ఆగ్రహంబున నద్ధనదాలయమున, కరిగి బలుసంగర మొనర్చి యతని నోటు
పటచి యుతఁ డెబ్బజానిచేతఁ బడసినట్టి, పుష్పకము చంద్రతుల్యంబుఁ బుచ్చుకొనియె.

ప. ఇట్లు కై కొని రథాతూఢుండై. 52

సీ. తటిమి వైర్ ఋతియమహుడాదుల జయించి పాకళాససు గెల్వ నాకమునకుఁ
జని సర్వదేవతాసహితుఁడౌ నయ్యుండ్రుతోడ డికిని వ్రేటు లాడ నతఁడు
బలుపగ్గములఁ బట్టి బంధించె నది యంత విని మేఘనాదుండు కనలి స్వర్గ
మునకు నేగి మహోగ్రముగఁ బోరి రావణు పదలించి యబ్బంగిఁ ద్రిదశవిభుని
తే గట్టి నిజపట్టణమునకుఁ బట్టితెచ్చి, నరము లొనఁగంగ నాబ్రహ్మవలన భక్తి
నిలిపి త్రిదశేంద్రు విడిచి యిమ్ముల పసింపు, పొమ్మనియె వింటె వానిశౌర్యమురాను!

తే. అంత దశకంఠరుఁడును శౌర్యమున మించి, సకలదిక్పాలక జయించి శైలములను
బాహువుల జిమ్ముచును మహోత్సాహాలీల, భువనముల నెల్లఁ జరియించె రవికులేశ!

ప. ఇట్లు చరియింపుచు నొక్కనాఁడు పరిఘోషమంబులగు నిరుపదికరంబులఁ గైలా
సనగం బెత్తి యచట సతవానరులవలన నాశంబు సొండెద వనుచు లలాటలోచన

భటుం డగు నందీశ్వరునిచేత శాపంబు నొంది యవ్యాకృంబు గణన నేయక
హైహయవట్టణంబునకుం జని యారాజుచేత బంధుండయి తిండియగు పాలమ్మ
నివలన విడిపించబడి యంతట నుడుగక హరిపుంగవుండగు వాలిని జయించు తలం
పుననేగి యమృహస్త్రుచేత జతుస్సముద్రంబును ముంపబడి కరుణించి విడిచిన
నతనితోడ మైత్రి యాపాదించి యప్రతివీరుం డయి చెలువొందె కఘనందనా!
దశాననమేఘనాగుల ప్రభావంబు లిట్టివి జగద్రక్షణసరాయణుండ నిగు నీచేత
మహాచలతుల్యులగు రావణకుంభకర్ణులు తెగటారి రయ్యిం ద్రజిత్తుండును పుణ్యకీర్త
నం డగు లక్ష్మణు భుజాసారంబున వినిర్లతదార్ధ్యం డయ్యె నేమిను సకలజనంబు
లును నుఖంబు గంటిమి మఱియును.

55

సీ. జగముల కెల్ల రక్షకుండవౌ నారాయణుండ పీ విఖిలబ్రహ్మాండములను
గరమొప్పు నిచ్చరాచరజంతుజాలము ల్పీస్వరూపము జగన్నేత యైన
బ్రహ్మ సేదగు నాభిపంకజంబున నగ్ని వాక్కుతోడుత నీదు వదనమునను
బాహువులను లోకపాలకు ల్పంద్రభాస్కరులు నేత్రములను గర్ణములను

తే. దిగ్విదిశలను బ్రాణము దైలియ నశ్వి, నులును పూణంబునను జానవులను జంఘ
లను భువనోకమాదియై తనరులోక, ములును జనియించె నీమహామూర్తియిట్లు సరి

ప. తనరు మఱియుఁ గుక్షిప్రదేశంబువలనఁ జతుస్సముద్రంబులును పక్షిజంబులవలన
నింద్రవరుణులును కేతంబువలన వాలఖిల్యాదులును మేధంబువలన యముండును
గుడంబువలన మృత్యువును గోపంబువలనఁ ద్రిలోచనండుగు రుద్రుండును శల్యం
బులవలన బర్హతంబులును శిరోజంబులవలన మేఘంబులును రోమంబులవలన నభి
లౌషధులును నఖంబులవలన ఖచరాదులును నుద్భవంబు లయ్యె జానకీవల్లభా!
మాయాశక్తిసమస్వతుండ వై గుణవ్యతికరంబుల నానారూపంబులఁ గనుపించు
విశ్వరూపపురుషుండవు నీవ మఱియును.

57

సీ ని న్నాశ్రయించుటనే కదా యమృత మధ్వరిమున నురలకుఁ ద్రావఁ గల్గె
నరయ స్థావరజంగమాత్మకం బగుభూమి నీచేతనే కదా నిర్మితంబు
తీవ్రదృఢక్రమగుఁ గదా వస్తుసంచయ మెల్లఁ బాలలోపల నెయ్యి పరఁగునట్లు
నంతట నీవు చెల్వొంది యుండువుగదా పరిధవిల్లెడు చంద్రభాస్కరులును

తే. నీదుతేజంబున నె కదా నీవు వారి, తేజమునఁ గాదు గద యిట్లు తెలియు టెల్ల
జ్ఞానవంతులకే కదా మానవేంద్ర! యెంత విం తనవచ్చు నీయిట్టినుహిమ.

తే. నీదుభక్తి నొకింతైన నిల్పినేని, నిత్యుఁ జిన్నాత్మ సర్వజ్ఞా నిర్వికల్ప
నిన్నుఁగనుఁగొనవోవుఁ గాకున్న నొండు, కరణిమనుజుండునినుఁ గాంచఁగలఁడెరామ!

ప. దేవా! భవదనుగ్రహభాగ్యుండ నగు నాయంగుఁ గరుణించి సర్వజ్ఞుండవగు నీమండ
టంబల్కిన వాక్యంబులు తుమియింపవలయు మతియును. 60

చ. అరిసి భజింతు నిత్యుఁ జలనాదివిప్లవై తు చేశకాలది
గిర్వహితు సర్వగు న్నిగమవేద్యుఁ బరేశు ననన్య ముఖ్యు న
తురు నజా ధూతమాయు విరళాంతు ననంత గుణత్రయార్థకుఁ
నిరవిధిక్రమకాశు హరి నీలనిభుఁ రఘుఃత్వభుక్ శేవుఁ. 61

క. తా నిఱు పల్కి. తుమర, త్వు నాయకతినయతోడ మతియును దెల్పిం
బూనె సదాశివుఁ డాత్మి, భానుకులాంధోధిచంద్రు పావనగుణముల్. 62

చ. అనయ వినుతించు మంధసంధసం గమంగోని రఘుపుంగవుం డిట్లనియె 63

క. తెలియంగ వాలినుగ్రీ, పులజన్తము వానకత్వ మొప్పుటయును వా
రలు నేయువిక్రమంబులు, పలుకుడు కృప ననినఁ గలభవుఁ డిట్లనియె. 64

అథ వాలినుగ్రీవుల జననము. అథా-

చ. విను రఘువంశభూషణ! సవిస్తర మొప్పుఁగ మేరుభూధరం
బున శిఖరంబు సన్నబులఁ బొల్పుగు నొక్కటి యందు నూజుయో
జనములఁ బొల్పు నొక్కసభ సాకససంధవుఁ డందు నొక్కనాఁ
డనుపసుయోగ మంది కనులంగుల బొప్పజలంబు జారఁగఁ. 65

చ. కరంబునం దిగిచి యించుకంత ధ్యానించి విడిచిన నయ్యడకంబు పుడయిపయిం
బడునంత. 66

క. జనియించె నొకనుహాకిపి, వనజజాఁడును వానిఁ గాంచి వత్స! సమీపం
బున నిలుపు కొంతకాలముఁ, దనరు శుభం బంత ననినఁ దద్వాక్యమునఁ. 67

చ. వాఁడు నిలిచి కొంతకాలంబునకు ఫలమూలార్థియై వనంబునసంచరింపుడు నొక్క
మణిశీలించితం బగు వాపిం గమంగోని నిక్కించాచి యందు నిజబింబంబు ప్లవం
గమం బని శ్రమంబు నొంది గుమిక యేమియుం గానక వెడలివచ్చి యప్పుడు. 68

సీ. తనదేహ మొకదివ్యవినితోపమంబైన నతివిస్తయియు నొంది యచట నిల్చి
శత్రుండు మధ్యాహ్న సమయంబున సరోరుహానను బూజించి యరుగుదుండి
కనుఁగొని యెహసంకలితుఁ డై వీర్యంబు పెదల నవీర్య మవ్యనితవాల
దేయంబునకు బడ దేవేంద్రతుల్యపరా క్రమాధ్యుడు వాలి యన జనించె
తే వానవుండును వానికి స్వర్ణమాల, యొకటి కరుణించి చనె నంత నుగ్రికణుఁ
డట్టి కనుఁగొని మీనధ్వజాస్త్రదళిత, చిత్తుఁ డై వీర్యమును విడ శీఘ్ర మదియు.

క. గ్రీవంబునఁ బడుటను ను, గ్రీవుం డన నుద్భవించె బ్రియఁ డీతనికి

- గావలయు నని సమీకజా, ధీవిలసితు నొసంగి కవియు దివమున కరిగెన్. 70
- వ. అంత. 71
- తే. వినిత యవ్వాలినుగ్రీవు లను తనూభ, వులను గొని నిద్రనొంది మూర్ఖోదయమున
తేచి తనమేను తొలిధిగి నాచుఁ దనర, నేమి యనవచ్చు బరమేశ్వరేచ్ఛ యనును
క తనయుల నిరువురఁ గైకొని, చని యవిధ మెల్ల పనఁజంభవునకుఁ బ
ల్కిన నతఁడు చింత వల దని, తనధటు నొకనిఁ గనుంగొని నుతాత్మ్యమునకె. 72
- వ. ఇట్లనియె. 74
- క. మానుగ ధరపైఁ గిమ్మిం, ధానగరము గలదు దేవతలకై నను గ
న్నానఁగఁ బోలదు నీ వి, వ్యానరకులతిలకుఁ జేయు నల్లభు నచటకె. 75
- చ అతఁడుఁ సవ్యభూషణయమందును గల్గు నజేయులైన వా
నరులు మదాజ్ఞ నీప్లవగు నర్చిలిఁ గొల్తురు గాక శ్రీరమా
వరుఁడు సనాతనుండు జనవత్సలుఁ డెన్నఁడు గౌసలేయుఁడై
ధర రఘునాథమూర్తి యన దా నుదయించునొ నాఁడు వీరునుకె. 76
- తే ఆత్మహామహునకు సహాయ మొనర్చు, నేఁగెదరు గావుత మటన్న శెట్లు బ్రహ్మ
పలికె నట్లుల యొనరించి తెలియఁ జేసె, మరలి యద్భుత పంక్తికంధరవిదారి 77
- క అది మొదలు ముఖ్యవానర, సదనము కిమ్మింధ యయ్యె సర్వేశ్వర! మీ
రుదయించితిరి జగంబుల, కొదువలు మాన్పంగ వారికొరిక లరకె. 78
- వ. దేవా! కమలసంభవుండు ప్రార్థించుటవలన మీరు కైకొనిన మనుష్యసేవాంబుచేత
లీలయబోలె సకలభూభారంబు హననం బయ్యె నింక సర్వభూతాంతరనుండవు
నిశ్శ్రమ్యుత్తుండవు విదాత్మకుండవు నఖండానందవిగ్రహుండవు నగు నీ కివ్విధం
బున నెంత యగు నైనను భవద్యశో వైభవంబు సకలలోకకల్ప సాహసంబును
నుఖప్రదంబును గావున లీలామానుషవిగ్రహుండ వనుచు భవద్విషయైకసగుణా
రాధనతత్పరులై పుణ్య లగువారలు ప్రార్థపుత్తురు మఱియును. 79
- ఆ. నీకు భక్తులగుచు లోకు లివ్వాలిను, గ్రీవజన్మకర్తకీర్తనంబు
నేయ వినిన వ్రాకు నాయురారోగ్యంబు, అమరుఁ బాపనంచయములు డుల్గు. 80
- ఉ. సీతపూర్వవృత్తాంతంబు రామున కగన్తువుండు చెప్పుట. ఉ. ఉ.
వ రఘునందనా! భవదాశ్రయంబగు నింకొకవృత్తాంతం బెఱింగించెద రానఱుండు
జనకనందనం గొనిపోవుకాళంబు వినుము తొల్లి కృతముగంబున ససత్కుమార
మాసింద్రుం గనుంగొని యతివినయంబున దళాననుం డిట్లనియె 81
- సీ ఏదేవుఁ డలరు దేవేంద్రాదులకు మిన్న బలసంతుఁ డయి ధరాభరణగరిమ
నేపుణ్యుఁ గొలువఁ దా రెదిరించి సంగరంబుల శత్రువుల నుర ల్బాంకుపఱుతు

- శేభప్రయోగింగ్రు లేస్తాడు ధ్యానింతు రెవని భూనురు లెల్లఁ దవిలికొలుతు
శేమహామహు గుణస్తోమంబు లుగ్రసంసారాంధకారభాస్కరకరంబు
- తే. లట్టిజగదీశు నారాయణాభిధానుఁ, దెలియఁ బలకుఁడు ప్రేమ నావలన నిలిపి
యనిన దశకంఠహృత్సంశయంబు దెలిసి, పలుకఁదొడఁగెను సచ్చానితలకుఁ డపుడు.
- సీ. పరఁగ జన్మాదిపద్యాపవర్జితుఁ డౌచు నెవఁ డొప్పు నాఁడు ధాత్రిశ్వరుండు
అతఁడె నారాయణుం డని నురాసురు లెల్ల నుతిసేయుగురు ప్రజాపతుల కెల్ల
విభుఁడైన బ్రహ్మ యవ్వేదవేగ్యుని నాభికమలంబునను బుట్టెఁ గాంచ నిచ్చు
రాచరాత్మకమగు భూచక్ర మతనిచే నిర్మింపుఁ బడె దేవనిచయ మెల్ల
- తే. నమ్రహామహుఁ గొల్చి తా రాహవమున, రిపులనిర్జించు సౌఖ్యంబు లపరిమితము
లొందుదురు యోగులును ధ్యానయోగములను, భజనయోగంబున రిద్దేవుపాదయోగము
- ప. అనిన దశాననుం డిట్లనియె. 84
- తే. దేవతలచేత నడఁగి యేతెరవు గాంతు, రరయ నారాయణుని భీకరాహవమున
మడఁగి పరమందు నెట్టిసన్తానగాము, లగుదు రభయులు తెలియంగ నగు మునీంద్ర.
- ప. అనిన ససత్కుమారమానీంద్రుం డిట్లను నాఖండలాది దేవతాబృందంబులచేత
నమయువారలు నాకంబు నొంది భోగానుభవించెనపిదప భ్రష్టు లగుచు భూతలం
బునం బడి పూర్వార్జితంబులగు పాపపుణ్యాంబులవలనం బుట్టుచు జచ్చుచు నుండు
దురు మఱియును. 86
- క. నారాయణుని నుదర్శన, ధారక గీటడఁగువారు దఱుగని సౌఖ్యాం
భోరాశిఁ దేలి యారఘు, నిరాగ్రణిమూలమెంకి వెలయుదురు నుతా! 87
- స. అనిన నద్దేవుతోడం దలపడి సంగరం బొనర్చి నిహతుండనై తత్పదప్రాప్తుండనగు
దుంగాక యనుచుఁ దలంప నమ్మునివల్లభుం డెఱింగి దశకంధరా! కొంతకాలంబు
నైపుము నీరుమనోరథంబు సఫలం బగు నరూపకుండును మహామాయకుండును
నగు నద్దేవునిముఖ్యనిలయంబు లెఱింగించెద నెట్లంటేని. 88
- సీ. ఓంకారమునను సర్వోర్వీతలంబున సావిత్రివలనను సత్యమునను
సావరాదులయందు సకలపట్టణముల నగులయందును జగన్నాయకుండు
చెలువొందు సకలభూవలయంబు భరియించు శేషాహి యాగాజశేఖరుండు
పగలును రాత్రియుఁ బర్వస్యండును బ్రహ్మరుద్రాదులును నీసుమద్రములును
- తే. శమనవాతాగ్నిమృత్యువులో చంద్రనూత్య, కాలవరజేంద్రులనునింకఁగలుగునట్టి
దేవదానవముఖులు దేవదేవుఁ, డయిన నారాయణునితావు నిని తిలంపు 89
- స. మఱియు నివ్విత్యంబు శృజించుచు బెంచుచుఁ గాలపరిపక్వం బైనం ద్రుం

చుచు లీలాభివర్తనం డై యుండు సనాతనుం డమ్మహామండనుఁ జేకొమ్మదియంతయు
నతనిచేత వ్యాప్తం బని రూఢవిత్తుండవు గమ్ము మఱియును. 90

సీ కమనీయజలధరాకాశ మింపుగు మేను నీలోత్పలంబులఁ బోలుకనులు
తొలకరిమెఱుపుతోఁ దులదూఁగుచు స్త్రీంబు చిఱునవ్వు తరుకొత్తు చిన్ని మొగము
హారకుండలకాస్తుభాంగ దాదివిభూషణాంచితంబగు విగ్రహంబుతీరు
పాలుపొందు బంగరుబొమ్మయో యన లక్ష్మీ నొగిఁ గొంగిటను జేర్చి యొనరుచూపు
తే. లిట్టి జగదీశురూపమ్ము సెలమిఁ గాంచఁ, గలుగుదురే దేవభుజగానురులనునైన
నమ్మహాత్ముని సత్కటాక్షమ్ముఁ గాంచు, సజ్జనుఁడై యింత ఘనయోగశాలి గాక,
తే కలుగ దయ్యజ్ఞ దానాదికర్మములను, ఘోరతపముల నైన నవ్వారిజాక్షు
పాదదర్శన మింక నొకపగిదిఁ గల్గఁ, గాంచఁగలవేని విను పంక్తికంత! యిపుడు.

క. వేదాంతామలదృష్టిని, శ్రీనయితు మునుంగు విష్ణుఁ జిద్ధు నుజనా
మోనుఁ బరాత్పరుఁ గనుఁగొనఁ, గాదిగు మనులాశ్రయించుగతి యిదే ఐత్సా
వ. మఱియుఁ దదృష్టండును దద్గతప్రాణండును చింతాధూతకల్పఘండును సగు
పుణ్యండు గాంచ నోపు నింక నొక్కసులభమార్గం బెఱింగించెద. 91

సీ. ఆతీర్థ పాదుండు త్రేతాయుగమునందు దశరథనృపతికిఁ దనయుఁ డగుచు
నృపవిగ్రహంబున నిటలాంబక ప్రతాపాధ్యుడై జనియించి యఖిలలోక
మాతయో నిజమాయతోఁ దండ్రిపనుపునఁ జనుడెంచు దండకంబునకుఁ గాన
నేవింపు మపుడు లక్ష్మీనాథు ననిన నారావణుం డది మొద లీవిరోధ
తే. మునకు నాదంభమొనరించి తనదు జేమా, హననమున కిట్లు యుద్ధార్థి యగుచు లోక
ములఁ జరించును నట్రుగానఁ దెలియుమరయుఁ, బంక్తికంతుండునీపాదభక్తుడనఘ!

క. మనుజులు నీకథ వినినను, వినిపించినఁ దాను జరుప వేడ్కన్ వ్రాయన్
ధనధాన్యపు త్త్రీసుఖవి, ర్థము లయి నీపాదభక్తిఁ దనరుదురు భువిన్. 96

వ. ఆనుచు. 97

ఆ. కలకజుండు సూర్యకులపవిత్రునితోడఁ, బలిక ననుచుఁ దెలియఁ బలికి శైల
తనయతోడ శివుండు తదనంతరకథాక్ర, మం బుపక్రమించె మఱియుఁ డెబుస.
వ. ఆప్సర కుంభసంభవుండు మరల జానకీపతిం గనుంగొని రఘునందనా! యిం కొక
వృత్తాంతంబు గలదు తొల్లి బ్రహ్మలోకంబుననుండి చనుడెంచు నారదమునీంద్రుం
గనుంగొని నమస్కరించి దశాననుండు నాకుం బ్రతివీరు నెఱింగింపు మనిన సమ్మా
నివర్త్యం డించుకంత విచారించి 99

కా. శ్వేతద్వీపమునందు మున్ హరికరాసిం గూలువారున్ జగ
భృత్యుండైన సరోరుహాక్షు చరణధ్యానార్చనప్రక్రియో

పేతు ల్వచ్చి జనింతు రట్లగుట త్వద్భీమాహవజ్ఞోజీయం

దూత మ్మై నిలువంగ నేర్తు రనఁ దా నుప్పొంగి యుద్ధాధి యై.

100

అయ్య రావణుఁడు శ్వేతద్వీపమునకుఁ బోయి భంగపడుట. అయ్య

క. తో బలములు రహిఁ జెలఁగఁగఁ, గౌరవం బెక్కి బాహుగర్వసమగ్రం

డై బిట్టరగఁగఁ బుష్పక, మాబెడిదపుఁగాంతి శోడి యరుగక నలిచెన్.

101

తే. దానదం బట్లు నిర్గతదార్థ్యమైన, విడిచి చనిచని యాసితద్వీపమునను

బాలికలహస్తములఁజిక్కిఁకల్గఁబడియె, నెవఁడునిన్నిచ్చుటికిఁబంపె నెవ్వఁడనుచు.

ఎ ఇట్లు హాస్యంబునం బల్కంబడి యెట్టకేలకుఁ దత్కరవిముక్తుం డై భయాశ్చర్యం

బులు నివ్వటిల నారాయణుం డింతయొప్పు నే యనుచు నెఱుంగును.

103

మ హరిచేతన్ మృతి నొంది పొందెదను బుణ్యంబైన వైకుంఠ మం

దిర మిం కేగతి నాయెడం గనలు నద్దేవుండు నే నవిధం

బు రయం బొప్పఁగఁ జేతు నంచు ధరించుత్రున్ వడిం గొంచు నేఁ

గి రమా మానిని లోకమాత యని భక్తిం బెంచె లంకాపురిన్.

104

క. ఇది నిక్కము రఘునందన, మదిఁ బరమాత్ముఁడవు భువనమండనుఁడ వటం

చుఁ దిరంబుగ నెఱుంగును దశ, వదనుం డీటు లయ్యు నాత్మవిభక్తచేసెన్.

105

చ. ఇనకులవార్ధిచంద్ర పరమేశుఁడ వాశ్రితబృంద మెల్ల గో

రినగతి జేయుచుండువు ధరిత్రిని గల్గినఁ గల్గుచుచున్నఁ గ

ల్గను గలయట్టి జీవులకుఁ గారణమూర్తివి సాక్షి వందఱున్

మనుజుఁడ వీ వనంగ నిజమాయ వెలింగెద వట్లు రాఘవా!.

106

ఆ. అనుచు వినుతిఁ జేసి యారాఘవేంద్రుని, చేతఁ బూజ లంది శిష్యజనులు

సఖిలమానివరులు నరుదేశ స్వాశ్రమం, బునకుఁ జనె నగస్త్యమానివరుండు.

107

ఎ అంత రాఘవేంద్రుండు సీతాసమేతుం డయి మంత్రిజనములును తమ్ములును హనుమ

త్ప్రముఖువానరాసీకంబులునుం బబసి కొలువ నాస క్తిలేనివాఁ డయ్యును సత్తుండ

పోలె నిఖిలభోగంబు లనుభవింపుచుఁ బరమానందుండు సంసారియు నై చెలువొం

డె. నొక్కనాఁడు పుష్పకంబు చనుదెంచి నుపేయం డనిన తెఱంగున రఘువల్లభు

తో నిట్లనియె.

108

చ. నను దశకంధరుండు ప్రథనంబున నోటొరించి నిన్నుఁ గై

కొనె రఘునాథుఁ డద్దశముఖుం ధరఁ గూల్చును గావఁ దాల్చు మ

య్యనఘుని నవ్వినుంతనియమున కేగిన రమ్మ పొమ్మనన్

మనుజురేణ్య వచ్చితి మునుంగళవిగ్రహ నిన్ వహింపఁగన్.

109

వ అనినం గాఢవిచియేను తలంచు నవసరంబునం జనుడె మునిన నదియు సంతర్ధానం
బు నొందె రఘుపుంగవుండఁను. 110

ఆ. పాఠకాద్యములు కృపాచిత్తుఁడై యథా, న్యాయ మొప్పు జలిపె ననుజమంత్రి
వరులు గొలువఁ బుత్రమరణాదులను లేక, కలితసౌఖ్య మయ్యెఁ గాల మపుడు.

సీ. శ్రీరమావల్లభుం డారామవిభుఁడు రాజ్యం బెల్ల శాసించు సమయమునను

ధర యెల్ల సస్యసంభరితంబు ఫలవంతములు భూరుహంబులు కలితధర్మ

వర్తనుల్ జనులు స్వధర్మానుకూలులు వనితలు జానకీవల్లభుండు

దినదినంబు విమానమును నెక్కి జనకనందన యంకమున నొప్పు దనదు తమ్ము

తే. లును గవి శ్రేష్ఠులును మంత్రులును జేలంగ, ధరణి నెల్లను విహరించుఁదండ్రీయాతఁ
డనఁగఁ బ్రజలును బోషించు నమరు లెల్ల, మెచ్చుకార్యంబు లొనరించు మించుకరణ.

వ. ఇట్లు విహరించుచు నొక్కనాఁ డెకాలమృత్యుండగు నందనుం దోడితెచ్చి విలపించు
బ్రాహ్మణుం గనుంగొని మహాబలుండు గావున నెఱింగి వనంబున నిష్ఠ సలుపు శూ
ద్రుం బరిమార్చి విప్రనందనుం బ్రతికించి యాశూద్రునకు స్వర్గం బొసంగ
నిట్లొసంగి. 113

తే. ఎల్లజనులకు నుపదేశ మిచ్చుభంగి, నిలను గోటులు శివలింగముల నొనర్చి
సకలభోగంబులను భూమిజానమేతుఁ, డగుచు నొంగుచు రాఘవుం డలరె నిట్లు.

వ. అమానుషంబులగు భోగంబు లనుభవించుచు సకలలోకకల్ప మౌషహంబుగ నిజగుణ
కథనంబు విస్తరించుచు మాయామానుషవిగ్రహుండును లోకపంద్యపథాంబుజం
డును నేకపత్నివ్రతుండును రాజ్షియు నగుచు నగ్నిహోత్రాదులు యథావిధ్య
క్తంబుగా నడుపుచు జనుల రక్షింపుచు విధిక్రమంబున రఘునాయకుండు పదివేలవ
త్సరంబులు ధరాతలంబు పాలించె నాసమయంబున. 115

తే. కనుదమంబుల నొప్పుచు సాధ్య యనఁగఁ, బరఁగిరఘునాథుచి త్రంబుపగిదినడుచు
కొనుచు జగదేకమాత యజ్ఞసకతేనయ, నురలు వినుతింపఁ గాలంబుజలుపుచుండె.

వ. అంత నొక్కనాఁడు సర్వభోగసమన్వితంబగు శ్రీదావిసంబున. 117

శ్రీరాముఁడు సీతాసమేతుం డై క్రీడావనంబున విహరించుట.

సీ. నీలమాణిక్యసన్నిభదేహు దివ్యాభరణభూషితు మకాంతుఁ బ్రథసభీము

విద్యున్నిభాంబరు వేద్యు శ్రీరఘునాథుఁ గని సర్వభూషణకలిత యగుచుఁ

గమలాక్షి మిథిలేంద్రకన్య చయ్యనఁ జేరి కరములఁ దత్పాదసరసిజములు

లాలింపుచు స్వభక్తపాలన! యాదిమధ్యాంతవర్జిత! జగదాధ్య! దేవ

తే. దేవ! పరమాత్మ! సకలవ్యాప్త! నీత! యశేష, కారణ! సనాతన! భవాంధకారహరణ!

ఘనవిదానందమయ! నుమంగళ! పరశ! యామినీచరణపద్మకాభిషవన! 113

ప. మహాత్మా! నిలింపనముదంతుంబులు నన్నుం జీరి వైకుంఠాగమనం బపేక్షింపుచుఁ
బల్కినతెఱంగు వినుం.

119

ఉ. కూరిమిమందిరం బగు విమంతము వీడి స్వతః క్షిప్తన నీ
తో రఘువల్లభుండు గుణతో యధి భూస్థలి నిల్చెఁ గాన నేఁ
దారియ నీవు ముందుగఁ బ్రయాణ మొనర్చినఁ దోన విచ్చ నా
భూరమణుండు నిట్లయినఁ బోల్చును సాధిపమై విమంతముకొ.

120

ప. అని విన్నవించిరి గావున.

121

తే. తెలియఁ బలికితిఁజి త్తింబుకొలఁది సవధ, రింపుఁ డిటు గా దటంచు శాసింపఁగలనె
యనిన సింహక ధ్యానించి యనియె నిట్లు, జనకకందనతో రామచంద్ర విభుడు.
ప. దేవీ! యింతయు నెఱుంగును నిందులకు నొక్క యుపాయంబు పల్కెద నీవలన
నొక్క యపవాద గలిగిన నమ్మివలన భీతుండపోలె వనంబున నిన్ను విడిపింతు
నీకును.

123

క. జనియింపఁగలరు వాల్మీ, తుని యాశ్రమమునను గవలు కొమరులు నేనుం
గనుఁగొనఁగ గర్భచిహ్నము, లొనరెడి నీమేర నిష్పా దుర్వృత్తిసయా!.

124

ఆ. అంత నన్నుఁ గాంచ నరుదెంచి జను తెల్ల, నమ్మ బాసఁ జేసి నెమ్మి జనుము
కుతలవివరమున విమతధామంబున, కిదియ నిజము మనల కిద్దఱకును.

125

ప. ఏను దోడనె చనుదెంచెద ననుచు నస్తుహదేవిని విడిచి ముఖ్యజ్ఞానలక్షణం డగు
జానకీవల్లభుండు నిజపరివారంబులు గొలువఁ గొలుపునం గూర్చుండి హాస్యప్రాధ
కథావిశేషంబులం బ్రొద్దుపుచ్చుచుఁ బ్రసంగవశంబున విజయం డను నొక్క
భటుం గనుంగొని యిట్లనియె.

126

చ. నగరిమనందఁ బల్లెల జనంబులు నేచుని పల్కుచుందు రిం
పుగ నను మత్సిహోదరుల భూతనయకొ దెలియంగఁ బల్కు భీ
తిగ నిఁకఁ బల్కునున్న సహఁ ద్రుంచినయాట్టు లటన్నఁ బల్కె వాఁ (?)
ఁడు గడు భయంబు నొంది తెగడు నిన్ను లోకము లంచుఁ బార్వతీ!

127

ప. మత్రియు నిట్లనియె నెల్లవారును రామచంద్రుండు దుష్కరంబగు కార్యం
బానరించియు రావణుండు గొనిపోవుట లడుగుపఱచి తొంటిభంగిఁ దనభార్యం
కైకొనియె మనకు జనంబునకుం దలంప దుష్కరంబగు బలియలగువారల నేమి
యనం బోలు నిదియ కాదు.

128

ఆ. ప్రభువు లెట్టివారొ ప్రజ లట్టివా రౌదు, రిది నిజంబు రాఘవేశ్వరనకు

- నేమి నుఖము వాడు నింత తానొడిగట్టి, తగుగు ననుచు సీతఁ దగిలి యుంటు. 129
- ఎ. అనుచు నిశ్చయంబుగఁ బలుకుచు రసిన సుహృజ్జనంబుల నడుగ వారును నట్లు పలుక నందఱుఁ గొలుపు వీడి చన నియోగించి లక్షణం బిలిపించి. 130
- సీ. అనినిజవలన లోకాపవాద జనించె ధీరియింపఁ జాల లేపటిదినంబు
 నీవు మీవదిసెను నిజముగ వాల్మీకియాశ్రమంబున డించి శుత్రయమునఁ
 జనుదెప్పు యొండు పల్కిన నన్నుఁ ద్రుంచినయట్లు లన్నను భీతి నంది లక్ష
 ణండు ప్రార్థన లేచి మెండై నరథముపై నెక్కించి మంత్రితో నేఁగి యచట
 తే. డించి మాతల్లి! లోకంబు లెంచుమాట, కోడి రఘునల్లభుఁడు నిన్ను వీడఁబనిచె
 జనుము వాల్మీకియాశ్రమంబునకు దోస, మెఱుంగఁజేసితి రామాజ్ఞ నింపివట్టు. 131
- ఆ. అనుచు రాముఁ జేర నరుడెంచి లక్షణుఁ, డంత జనకజయును హరఘాత
 మా! యటంచు మగ్ధ యో యని విలపింపఁ, దెలిసి రానుచుండు లలన యనుచు.
- ఎ. యోగదృష్టివిభున రాఁగలకార్యంబులఁ దెలిసి వాల్మీకియనిండుఁ డతిరయంబునం
 జనుదెంచి తల్లి! దైవభుటనకుఁ జింతింప వలనదు జగన్పాతపగు నీకుఁ గొఱంత
 యేమి? యనుచు నర్ఘ్యపాద్యాగులవలనఁ బూజించి మునికన్యకల నొసంగ
 వారలు వాల్మీకివాక్యంబువలనఁ బరమాత్మ యగు నారాయణునిలక్ష్యి యని తలంచి
 యనుదినంబును రాజోపచారంబులవలనఁ బూజింపుమండి డంత. 133
- చ జనకజ లేకయుండుటనె సర్వజగద్వలయేశుఁ డయ్యుఁ దా
 ననుపమభోగసంగముల నన్నిటి వీడి విరక్తుఁడై మునిం
 ద్రునిగతి మానిసేవితపదుండు పరాత్పరుఁ డాదిదేవుఁ డ
 య్యనఘుఁడు రాఘవుండు గృహమందుల నిల్చి హిమాద్రినందనా!.
- క. అనుచుఁ దుషారాచలనం, దనతోడ విదేహరాజతనయాధిపు పా
 వనకీర్తి నాడి శివుఁ డొ, య్యన నవ్వలితెఱుగుఁ దెలుప నారంభించె. 134
- ఎ ఇట్లు జగన్సంగళం బగు నాత్మ శక్తివలన రఘువుంగవుండు మంగళాత్మికంబును
 నుత్తమంబును నగు రామాయణం బను నిజకీర్తిసుధాకరకీరణముదయంబు జగం
 బులం జల్లి పూర్వకాలంబున రాజన్వివర్ణులచేత నభినేవితంబులగు ధర్మమార్గంబు
 లఁ దాను సంచరింపుచు. 136
- ఆ. తగు సుదారబుద్ధి యగు లక్షణునిచేత, నడుగఁబడి మహీమగా గృహమున
 నృగమహీం ద్రుననును బగతిపైఁ దిర్యక్త్వ, మనుభవింపఁ గలిగె ననుచుఁ బలికి.
- ఎ. పాపనంబగు నొక్క కథ సుపన్యసించెద ననిన నంత నొక్క నాఁ డేకాంతంబునం
 గూర్చున్న రమాలలితపాదపంకజాండుగు తనయన్నం గనుంగొని సంపాదితశుద్ధ

భావనం డయి కరయుగంబులు మొగిల్చి విరయంబున మరల నుమిత్రానందనుం డి
ట్లనియె. 138

ఉ. ఆరయ సర్వదేహులకు నాత్మ వధితుడ వన్యగ్రుండవుకొ
దూరితవిగ్రహుండవు విగుండవు శుద్ధవిభోధకుండ మీ
తీరగునట్టులైన భవదీయపదాంబుజభృంగనిగ్నితో
దాగనిజాంతరంగులగు ధన్యులకుం గనుపింతు వీశ్వరా! . 139

ఆ ఏ నమస్కరింతు మానిరాణ్ణిచయసు, ద్వంద్వములు భనాపవర్గకరము
లైన నీపదముల కజ్ఞాననాధి పే, గలుగున దాటుసగణిఁ గలుగఁగదవె. 140
ఐ అనుచు విన్నవించు మూర్ఖులత్మునిం గనుంగొని నిఖిలాంతరస్థుండును బ్రహ్మన్మూర్తి
హరుండును బ్రస్ఫుబుద్ధియు నగు జానకీపల్లభుండు సంతసించి శ్రుతిప్రసన్నుం
డును వేదశిరోభూషణంబును నగు విజ్ఞానంబు సజ్జానతమోపశాంతి యగుభంగిఁ
బల్కం దొడంగె నెట్లనిన. 141

—ఈ శ్రీరాముండు లక్ష్మణునికే దత్తోపదేశము చేయుట ఈ—

సీ మనుజుండు ప్రథమంబు తనయాశ్రమమున వర్ణితములౌ క్రియల సమృతి నొనర్చి
సరవిసాధనచతుష్టయసుసంపత్తిభానుకసమాసాదితశుద్ధున
సత్వంబుగలిగి స్వేచ్ఛను దత్క్రియల నెల్ల నొకయెడ నిలిపి తా నొక్కగురువు
నాత్మసంప్రాప్తికై యనుసరింపఁగఁ జూచు ననఁగ నేటికి నిట్లు లంటివేసి
తే యాక్రియఁగారి యొరంచునట్టివారి, కగును హేతువుపొంగు దేహమునకవియ
యగుఁ బ్రియాప్రియములకు ధర్మాదులకుఁ, గాఢంబులు వార్ధి గంభీరవిజయ.
క. వేటొకతను వొంగుచుఁ దొలి, తీరున నే క్రియ లొనర్చి దేహి యగును నీ
తీరున నరయఁగ నీసం, సారము చక్రంబుభాతి సత్యము వత్సా! . 143

ఉ. దీనికి మూలకారణముఁ దెల్పెన జ్ఞానము తేకయన్ని య
ద్దాననె నిశ్చయింపఁ బడెఁ దద్దననక్రియ యందు నిద్ర బ
ల్కానిసి తద్భవంబులు తలంపఁగఁ గర్మము లొప్పు నెట్లనకొ
భానుకులీన! శాస్త్రములు సత్కాండపెద్దలచేతఁ దద్దయుకొ. 144

తే. ఒనర నజ్ఞాన మడఁగక యుండెనేని, ద్వేషరాగాదులగు గల్లు దోషములను
గర్భపుట్టించు సంస్కృతిఁ గదుమఁ దగగు, గాన విజ్ఞాననువిచారి గాఁగ వలయు.

ఐ. వేదవోదితంబును విద్యభంగిఁ బురుషార్థసాధనంబు గావునఁ బ్రాణభృతుం డగు
వాఁడు నేయవలయు ననుటను నిత్యాననాయిత్యంబునఁ జేయకున్న దోషంబు
గలుగు నని వికృతులు పలుకుటనలన ముముక్షులగువారల కెల్లకాలంబును గ్రియల

- నొనరించుటయ కాశ్యం బంటివేసి స్వతంత్రయు నశ్శతకార్యకారిణి యు నితరాన
వేక్షయ్యుఁ గావున విద్యయ యవలంబనార్హం బదియునుం గాక. 146
- సీ. సవనంబు దలఁచుంగ సత్యస్వరూపి యయ్యును గారకంబులఁ దనకు వేఱు
లగువానిఁ గాంక్షించు యాజనునకు ఫలం బొసఁగమాడ్కిని విద్య యొసఁగుమాత్తు
మమరు వేదోక్తకర్తముఁ గాంక్షించియ యంటివేరి కుమాగ! యట్లు గాదు
మహి నొప్పు దేహభిమానంబునఁ గ్రియ లవాంక్యతి పోవ విద్యలు చెలంగు
తే. విహువిజ్ఞానభూషిత విద్య యది య, పార మంతకరణవృత్తికారకములఁ
గర్తఁ గాంక్షించు విద్యనిక్కం బటంచుఁ, గాన భటకార్ప నిర్ణ యగ్రహి వగుము. 147
- ప. ఇట్లు విద్యాకర్త లధికంబగు దృష్టవిరోధంబు గలుగుటంజేసి నీవు పల్కిన తెఱం
గుఁ గంటివేసి. 148
- అ. ఎంతవట్టు పాయ కిద్దేహములయందు, నాత్మబుద్ధి గలుగు నంతవట్టు
వేదసముదయ ప్రవోదితార్థములఁ దా, ననుసరించి మనుజుఁ డరుగవలయు. 149
- ప. అయినను 150
- సీ. జగమునఁ దగుపనిపద్యాక్యములు నిషిద్ధంబయ్యె: గాన నిక్కంబు గాఁగఁ
బరమాత్మ నెఱిగి యేఁ బలికినగతిఁ గ్రియ లృపలింపనిలయు నేనమయమందు
నూఁదుఁ బరాత్పత్య భేదబాధకమగు విజ్ఞాన మవ్వేళ నెలయు టు నగు
నాత్మసంస్మృతిహేతు వగు మాయ నిజకారకర్మల నిఁక వేఱుకరణి గాదు
తే. మరలి తొలిపోలి: శ్రుతిశ్రుతానులకుఁ, గాక యది కార్యకారియైగానియట్లు
తనరు విజ్ఞానమాత్రంబునను విశుద్ధ, యద్వితీయ యనంగఁ గల్గినాచరిత. 151
- అ. విను మవిద్య యిట్లు జనియింపకున్న న, హంకృతియును బుట్టు దట్లు గాన
ప్రీతితోఁ బ్రసిద్ధహేతున యైన వి, ద్యయ ధరింపఁ బోలు నయవిగుండు. 152
- ప. ఇవిధంబున సమస్తకర్తంబులకును న్యాసంబు ప్రసిద్ధం బనుచుఁ బైత్తిరీయ
శ్రుతివలన మోక్షంబుకొఱవ జ్ఞానంబకాని కర్తంబు సాధనంబు కాదని వాజ
సనేయశ్రుతివలనను సాదకంబుగఁ బల్కంబడియె నిదియ కాదు. 153
- క. కారకములఁ గ్రతు వగు నా, తీరున నజ్ఞాన మిట్లు దెలియ ఫలంబు
త్యేజగుట విద్యతోడుత, నారయ దృష్టాంత మగునె యధ్వరము మహి 154
- ప. అనఘ! యనాత్మయైన తినువందుల యేనను నాత్మబుద్ధి గ
ల్లు నదియ ప్రత్యనాయ మగుఁ గోరినఁ గల్గ దొకింత తత్త్వద
ర్శనులకుఁ గాన వైర మని చేసెడుభంగి విధానమంచుఁ జెం
దినను నవిక్రియాత్మక డగు ధీరుండు కర్తను వీడఁ గాఁ దగున్. 155

ప. ఇట్లు నరించి యంత శ్రద్ధాన్వితుడై గురు సాహచర్యమున విశుద్ధమానసుఁడగుచుఁ దత్త్వమనీతివాక్యంబు జీవపరమాత్మలకు నేకత్వం బ్రేమింగె నేని మేరుధరాధరంబునుంబోలె నకంపముండై నుఖంబు నొంగు నిబ్బంగి యెట్లుగునంటేని శువుహావాక్యంబు సామవేదస్థంబు గావున సమానాధికరణవాక్యం బని చెప్పవలయుఁ గాదేని యదియును మధ్యపురుష కనుపపత్తి న్నిట్లు “సంసర్గో వః విశిష్టో య వాక్యార్థో నాప్ర సవృతః” ఇతి వ్యాయంబున సభిహితాన్వయవాదంబు నన్వితాభిధానవాదం బను నివి రెండును నిన్వాక్యార్థభిన్న యంబున సంభవింప నేర విం కెట్లునిన “సోయం దేవదత్తః” యను వాక్యంబుభంగి సభేవాన్వయవాదంబు నేయవలయు నత్రైతం గెఱింగించెద.

156

నీ. అన్తహావాక్యార్థ మబ్బంగ వాక్యసంఘటితపదంబులు కాంచఁ దత్త్వదార్థంబు నెఱుంగఁగ నగు మూఁడుపదములు తత్త్వదంబును దర్శింపదంబు ననీ యనెడు క్రియాపదము నొ నెఱిఁ బరమాత్మ యమ్మెనెల నొఁ దత్త్వదంబునకు రెండవది యనఁ దగిన యాత్మంపదంబునకు జీవుఁడు లక్షణాన్పత్తి నొక్కటిగను

లే. సని యను క్రియాపదం బైకన్య మెసఁగఁబలికఁజీవపరమాత్మలకు నిట్టి ప్రోవవలయు వారు వాక్యార్థ విజ్ఞానపాతకం లనఁ, దగుగు రే మెచ్చెదను నుమిత్రాతిమాజ!.

157

ప. అందగపడని హేతువులనఁ బరమాత్మయంగుఁ బరోక్షత్వంబును బ్రత్యక్షత్వంబును ననఁ బ్రతిబోధప్రకాశమానత్వంబుగావునఁ దత్త్వజీవుని యందునను గల్గటం జేసి యేతాదృశవిరుద్ధధర్మము గు జీవపరమాత్మల కెవిధంబునఁ “దత్త్వమనీ”యను మహావాక్యం బైకన్యంబు బోధించె నంటేని ‘గంగాయాం ఘోష’ యనువాక్యంబు జహల్లక్షణంబున ‘సోహో ధానితి’ యనువాక్యం బజహల్లక్షణంబును ననునర్థంబులు బోధించెం గాని యిన్వాక్యార్థంబున కాలక్షణంబులు కూడ విం కెట్లునిన “సోయం దేవదత్తః” యను వాక్యంబు తదేక తత్కాల ఏతిదేక ఏతత్కాలంబు లగు విరుద్ధధర్మంబులు విడిచి భాగత్యాగలక్షణంబున దేవదత్త్వస్వరూపంబును లక్షించి తదైకత్వంబును బోధించినధంగిఁ ‘దత్త్వమనీ’ తివాక్యంబున విరుద్ధధర్మంబులగు పరోక్షత్వప్రత్యక్షత్వంబును విడని తత్త్వంపదంబులన జహల్లక్షణాపారం పర్యభాగత్యాగలక్షణంబునఁ జైతన్యస్వరూపంబును సంగ్రహించి తదైచ్ఛతన్యస్వరూపాభేదంబును బోధించె నిది యసంశయంబు మఱియును.

158

కలికన్పాత్రము. కి నాఁగొని శబ్దస్మర్య హింసగంఢములు నూత్నభూతము లై నును బంచీకృతియు నగుచు నయ్యెఱుఁగూ శరీరజనకములు గావునఁ బంచీకృతి హృతిసంభం బుడగుట గలగుట గుఱియుఁ జెందిన నుఖగుఱులు లొంద సకన మీతీరున నూత్నకరీర మగుకా.

159

న. ఇదియ యనాదికర్త జంబును మాయామయంబును నాత్మకు స్థూలోపాధియు ననం
బరచునపంచీకృతమూర్త్యుత్పత్తిపారంపర్యముచే నూత్నభూతసంభవంబును మనో
బుద్ధ్యహంకారదశేంద్రియప్రాణపంచకసంయుతంబును భోక్తకు ముఖదుఃఖాద్యను
సాధనంబును నాత్మకు రెండవదియును నన మూర్త్యుదేహం బొప్పు ననాదియు నని
ర్వాచ్యంబును మాయాప్రధానంబును గావున నాత్మకుఁ బ్రథమశరీరం బనఁ గాక
ణదేహం బొప్పు మతీయును. 160

క. ఈదేహత్రితయంబునఁ, దాఁ దగులం డనుచుఁ దనదు తనువునఁ చెలియం
గాఁదగు నాత్మను నీక్రియఁ, దాఁ చెలిసిన సౌఖ్యసంభృతస్వాంతఁ దగున్. 161

ఎ. మతీయును. 162

చ. ఎఱుపగు పువ్వునందుఁ గదియించిన మున్నటికంబుభాతి నా
త్మదేహితసంగుఁ డద్యముఁడుఁ దా నజాఁ డయ్యును గోళయుత్పఁదై
యొరులకుఁ దత్స్వరూపుఁడుగ నుండును గారణకార్యసంగమం
బరయఁగ లక్షణంఁడ! నిజ మభ్రనినాదము (వేదవిద్వరా!). 163

ఎ. మతీయును. 164

*పంచచామరము. కనుంగొనన్ గుణత్రయాత్మకంబు నైనబుద్ధికిన్
అనంగ నొప్పు జాగ్రదాదు లట్టిమూఁడు వృత్తులం
దు నిజగంబు వెల్లుఁ గానఁ దోచ దొక్క టున్నవే
ళ నిట్లు లోట మిథ్యగాఁ దలంప నాను లక్షణా! 165

ఎ. ఇవిన్గం బంతయుఁ దద్వృత్తిత్రితయాత్మకంబగు జగంబు. 166

†మానిని అవ్యవధాముఁడు నిత్యుఁడు బ్రహ్మయు నచ్యుతుఁడున్ శివుఁ డౌచును దా
నివిధి నొప్పు పరేశునియందున నెన్నఁగఁ గల్పిత మాను జగం
బెవిధి నన్నున రజ్జువునందు నహిం ద్రము భ్రాంతి జనించినటుల్
దవ్వుల నుండినవాఁడు జగంబును దల్చును నీకునియం దనుజా!. 167

ఎ. మతీయు దేహేంద్రియప్రాణమనశ్చిదాత్మలను సదసత్పదార్థంబుల కజస్రంబును
సంగంబును బరస్పరమిథ్యాతాదాత్మ్యంబునఁ దమోమూలంబున నజ్ఞాలకుం బుట్టు
క్రియావృద్ధి యెంతిపర్యంతంబు గల్గు నంతవట్టు విద్వాంసుల కయినను సంసారం
బపరిహార్యం బగు నిదియునుం గాక. 168

‡. అ. యంగ “నేహ నా నాస్తి కించన”యన “నాత్మ కాచనభిదాస్తీతి” యనఁగఁ
చెలిను “సదాత ఆనేహోని” యనఁగను జెలువొందు శ్రుతివాక్యములను నిఖిల

* ఈవృత్తము మూలగ్రంథాధారమున సరిచేయఁబడినది.

† ఈపద్యము మూలాభిప్రాయమున ఛందోనిబంధితమైనది.

మును నిరాకృత మయ్యె మనుజుఁ డిట్లగుటచే మామిడిపండున మధురరసము

గొని టెంకయును జర్పమును పాఱవైచిన గతిని హృత్కమలముం దతిగుణాధ్యుఁ
తే. డన సదాస్వాదితనుచిద్ధ నామృతుఁ డగు, నరయ నఖిలంబు విడుచు సత్యంబు నింత
పలుకఁ బనిలేదు తా నిట్లు తెలిసి మనసు, నిలుపఁజాలిన రఘుంశతిలక! నిజము.

ప. మఱియు 'నజాయతే సమియతే' యను వాక్యంబుగ. 170

కలికవృత్తిము, విరిహితవద్భావుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడను విరతసమస్తావ యపుఁడు భా

నురుఁ డద్యయఁడు స్వయంప్రభుఁ డమలుఁడు ముఖరూపుఁడు సర్వగతుఁడు ని

ట్లదసిన నొప్పు పరబ్రహ్మవలన నతిముఖగుఃఖాత్తక మగు ను

స్తరణము గల్గునె యజ్ఞానాధ్యాసవలన సౌమిత్రి! యదియొక. 171

క. జ్ఞానంబు గలిగె నేనియు, జ్ఞానాజ్ఞానముల కింపు గలుగదు గానం

దోడనె నశియించును న, జ్ఞానంబునఁ బుట్టినట్టి కార్యము వత్సా! 172

ప. అయ్యధ్యాసంబు లెవ్వ యనిన,

173

నీ. ఒకవస్తువును వేత యొకవస్తువుగను దా నొకవస్తుధర్మంబు నొండొకను

ధర్మంబుగను బుద్ధిఁ దలఁచుట లననివి తగు "నహంకర్తృయో దహతి" యనెను

వాక్యంబులట్ల నీ వస్తుధను ధర్మధర్మాధ్యాస లన మమిత్రతనాజ!

మఱియుఁ బల్కదఁ బ్రథమంబ వికల్పితప్రాసంచనా తునఁబడు చిదాత్మ

తే. యం దహంకారమునను రాగాదిధర్మ, కంబులగు దానివృత్తులు గల్గె మాయ

నెనయుఁ గావునసంసారహేతువులని, రామయుఁడుపరుఁడునగు బ్రహ్మమయ్యెనిజము

ప. కాని యయ్యహంకారంబును 'దద్యత్తులును లేని సుఖ ప్రిసమయంబున "తహాభి

భూత స్సుఖరూపమే" తీతి "సుఖ మహమస్వాస్మ్య" మితి శ్రుతివాక్యంబులచేత

సుఖస్వరూపుం డగుచు విభావితం డగుఁ గావున నహంకారతద్యత్తిసాహపణం

బుననె కాని విచారింప సంసారగ బాత్తి యందుఁ గనఁబడదు మఱియును 175

నీ. ఒనర ననాద్యవిదోభిద్భవబుద్ధిబింబితఁడగు జీవునిపేర నగు చి

దాభానుఁ డన నాత్మ యచ్చిదాభాసబుద్ధులకును సాక్షియై వెలయు వేఱ

బుద్ధ్యుపాధికుఁడొచుఁ బొలుపొందు విజ్ఞానమయఁడని యజ్ఞాఁడని మఱియుఁ దలఁచి

బుద్ధిచిద్బింబంబుఁ జోల్పఁ దత్సాక్ష్యాత్తయను మూఁడు నిలుచుట నొకటికొకటి

తే. కైవతాదాత్మ్యమనెను నధ్యాసమిధ్య, వలన "లోహోదహతి" యనువాక్యమట్లు

లగును నేఁజేతుననుటయు నాత్మ యందుఁ గాని నిక్కంబుఁ దెలియంగఁ గాదువత్సా!.

ప. అవిధింబున నెయనోన్యన్యాధ్యాసవలనఁ జిదాత్మచేతస్సులకును జడాజహిత్యంబులు

గనఁబడును గావున విద్వాంసుం డగువాఁడు గురుముఖంబునను వేదవాక్యంబులవల

నను సంజాతవిద్యావిభవగురీమండై యాత్మగోచరంబగు జడకార్యం బశేషంబు
నిరసించి యాత్మనుండును నుపాధివర్జితులను సగు స్వాత్మను నెఱింగి యాసను
యంబున. 177

చ. విరహితపాపుండెక్ వినిశ్చతుండ విగ్రహుండెక్ విగతామయుండ భా
నురుండ సదావిముక్తుండ విశుద్ధుండ నక్రీయుండెక్ యజుండ సు
భరితయచింత్యశక్తుండను బిన్ద్యుశుండ సక్పద్విభాతుండెక్
విరహితపాపుండెక్ సుఖుండ వేద్యుండ నందుఁ దలంపఁ గాఁ దగున్. 178

ఘ. మఱియు నతీంద్రియజ్ఞానుండును సంపూర్ణుండును విశుద్ధవిజ్ఞానఘనుండును వేద
వాదులగు బుద్ధులచేత పృథ్విభృతమందును ననుచు నెల్లయెడల భావన యొనరిం
చెనేని యట్టి యఖండితాత్మండుగువాని విశుద్ధభావన సదానేవితం బగు నౌషధంబు
రోగంబుల హరించుపోలిక సకారకంబులతోడ నవిద్యను నశియింపఁ జేయుఁ గావున.

క. మనుజులు దిరుగనిచోటునఁ, జని విమలాత్ముడు సనన్యసాధనుండు సుఖా
సమండును విజితదశేంద్రియుఁ, యును మానియు సగును మనుజులను నిలువలయున్.

ఘ. ఇట్లు నెలిచి. 181

ఆ. ఆరయుఁ యోకటి యగు పదార్థంబు భావించి, మిగుల జ్ఞానసదృశుఁ డగుచుఁ బండి
తుండు నాత్మసంస్థితుండు కావలయుఁ గే, ఎఱుము భానువంశతిలక! యిట్లులు. 182

ప. అంత. 183

నీ. తాను జరాచరాత్మకమగు విశ్వ మంతయు మించుపరమాత్మదర్శనంబు
కరణిఁ గాగదుచు సత్యకాంక్షుండగు పరిమాత్మయందులను లయం బొనర్చి
యానందమయుండు నత్యంతసంపూర్ణుడై యుండఁ గాఁ దగు నిట్లు లుండెనేని
యతఁ డట్టివేళ బాహ్యంతరవస్తునిష్ఠయ మెఱుంగఁడు సంశయము నిదియుఁ

తే. గాక విజ్ఞానమాత్రంబు గాక జగము, తత్సమాధికిఁ బూర్వంబ తలఁపవలయు
వాచ్యమిదియునుఁ బ్రణవం బవాచకంబు, గాదు వేటొండుగతిని నిక్కుంబువత్స!

ప. కావున. 185

క. ఈనిఖిలజగంబున న, జ్ఞానంబును దలఁపఁబడియే సౌమిత్రి! వి
జ్ఞానంబు గల్గెనేనియుఁ, దోసె నె దృక్పాన్వయ మగుచుఁ దోచును నిజమున్. 186

ప. ఇంక నయ్యోగకారం బెట్టి దంఱేని. 187

నీ. కలుగు సకాంక్షకార మకారంబు లన మూలంబు వర్ణంబు లయ్యె వాని
యం దవస్థలు జాగ్రదాగులు మూడు వర్ణను వానికిని సుస్థలస్థ విశ్వ
తైజసప్రాజ్ఞలు దగుధన్యలని సమాధికిఁ బూర్వమే భువిఁ దెలియఁబడును
గానఁ బూర్వోక్తప్రకారంబునను విశ్వ డాహ్యుడైన యకార మయ్యకార

- తే. మునకు దైజనుఁ డాధ్యక్షుఁ డనఁగఁదగిన, యయ్యకారంబు నమ్మకారాంతరమునఁ
బ్రాజ్ఞఁడాధ్యక్షుఁ డెగుమకారంబుల ముము, మించుపరిమాత్తయంగుఁ గావించవలయు.
- ప. ఇట్లు చిద్గురుండును గారిజుండును నగు పరమాత్మయందు లయం బొనరించి యంత.
- ఆ. ఎవనియందు లయము నే నొనర్చితి నతిఁ, డేను నిర్మలఁడను జ్ఞానదృశుఁడ
నెనయ నిత్యము క్తుఁడను గతోపాధిసం, ఁను నటంచుఁ దలఁపఁజను బుధుండు.
- ప. ఇట్లు దలంచుచు. 191
- క. చలియింపని జలములు గల, జలనిధితెలుగున నరుండు స్వానందమునన్
మెలఁగుచును బరిస్రुతిభూ, తిఁడును ముక్తుండు నగుచుఁ దనరఁగవలయున్ 192
- ప. ఇట్లు పరిజ్ఞాతపరాత్తభావుండును నిత్యాత్మగుఖప్రకాశకుండును సదాభ్యస్త
సమాధియొగుండును నివృత్తసర్వబద్ధి బువృత్తిగోచరుండును విసిర్చితాశేషశత్రుం
డును జితివెడ్డుజాత్మకుండును నయి నుండు మునివల్ల భువకు దిసంబును నేను గానం
బడుచుఁ గావున నిట్టియాత్మ సహర్షిశంబును ధ్యానింపుచు ముక్తసమస్తబంధనుం
డయి ప్రారబ్ధంబున సుఖగుఃఖంబులు గలిగినయ సభిమానంబులేక యోగియగువాఁడు
నిలువలయు నిదియునుం గాక. 193
- తే. ఆదిమధ్యాంతములను నభేద మెఱిఁగి, భేదభియదంబులగు విధివాదదోషి
తముల విడిచి యాత్మయై తిసరి సకల, జీవుల వెలంగుస్వాత్మను జేరవలయు. 194
- స. ఇదియ కా దాత్మయందు నిష్కళ్యం బంతయు నభేదంబున క్షీరంబులయందు
క్షీరంబులు గలుపుకఁజిని భావింపం బోలు నిట్లయిన నాతోడుతి సభేదుం డగు
మఱియును. 195
- ప. శ్రుతులను సత్ప్రమాణములఁ జొప్పడుముక్తుల నిజగంబు చం
ద్రతరణు లంబుపాత్రలను తిద్దణుల్ల కనిపించుమాడ్కి మా
రితి మగుఁ గాన మానవుఁ డరిందను! మిథ్య యటంచుఁదల్పఁ బో
లు తను భవంబున న్నిలిచి లోకులభంగిని నిల్పియుండిన్. 196
- క. నరుండు మదాత్మ యటంచును, బరువడి జగమెల్లఁ గాంచుపర్యంతంబుం
బరమద్విగ్రహనేవా, పరుఁ డయి జరుపంగవలయుఁ బదపడి దినముల్. 197
- ప. ఇట్లయిన సహర్షిశంబులయందు “తనైవైస ఆత్మా వివృణుతే తనుష్యాం” అనుశ్రు
తుక్తిప్రకారంబున హృదయగోచరుండు నగుదు నిష్పాడు నీయందుఁ బ్రియంబున
నేను బల్కిన రహస్యంబును శ్రుతిసాంసంగిహంబుననగు నీయర్థంబు నెవ్వరైనను
నాలోచనంబు నేయుదు రట్టివార లనేకపాతెగి శాలంబుల నైనను సమిషమాత్రిం
బున విముక్తు లగుదురు మఱియును. 198

- చ. కనుఁగొన నైరద్రజాలికజగం బపు డౌ నని చూచి పిమ్మటం
బనుపడె నిట్లు మాయయనుభంగిని నీసదనద్వైతక్షణం
బున ధన మాయచేతఁ బొలుపొందు జగంబును మిథ్య యంచు భా
వనను మదీయతత్త్వము ద్రువంబుగ నిల్పఁ దగుకొ నుపుణ్యుఁడై. 199
- వి ఇట్లు మద్భావనాభావితకుద్ధమానసుఁడై యానందమయిండును నుఖుండును నిరా
మయిండును నగుచు నుండవలయు 200
- క. అగుణుండ ననుచు నైనను, సగుణుండ నటంచు నైన సన్నతీఁ దలఁపం
దగు నిటు దలఁచిన పుణ్యుఁడు, జగముఁ బవిత్రంబు నేయు జలజహితు క్రియకొ. 201
- వి. ఇవిష్టంబున 202
- చ గురుచరణానందములకుం బ్రణమిల్లి మనంబునంగుఁ దె
ద్దతికము నాదువాక్యములఁ దద్దయుఁ జేరిచి వేదసారవి
ద్వరుఁడన నొప్పు నే నెఱుంగఁ బల్కిన యీతగు వేదసారముకొ
గురుతరమైన జ్ఞానమును గోరి భజించినవారు నా సముల్. 203
- ఋషిసమూహము లవణాసురువృత్తాంతము రామునికిఁ దెలుపుట.
- వి అని యివిధంబున నుమిత్రానందనాన కుపదేశం బొసంగు నవసరంబున యను
నాతీతవాసులగు పెక్కుండు ఋషులు చ్యవినభాగ్యపుల మున్నిడుకొని లవణాసు
రుని భయంబున బఱతెంచి రఘుపుంగవుం గాంచి యభయకాంక్షితు లై నిలువ
నారాజరత్నంబు వారల మన్నించి పూజనంబులం బ్రీతులం గావించి యిట్లనియె. 204
- క. ననుఁ గనుఁగొనఁ జనుదెంచుట, ఘన మయ్యెను మీదుకొర్కి కడు దుష్కర మై
నను జేతు దనుజు లయినను, దునుముదు బ్రాహ్మణులు దేవతుల్యులు నాకుకొ. 205
- వి. అనిన హస్తంబు కొంది రంగుఁ జ్యవనుం డిట్లనియె. 206
- సీ. విను రఘుమల్లభి! మను కృతయుగమున ధర్మాత్మఁడును సుకధారుణీను
రాభిపూజితుఁడు సుధ్వాసురుం డలరు ఫాలాంబకుం డాతనియందు సుప్ర
సన్నుఁడై హులం బొసంగి దీనను ప్రేయ నెవఁడైన భస్మమా నిల నటంచుఁ
బలికె నాతనికి రాణిలు చెల్లె లగు కుంభినీకిని లవణుఁ డనంగ నొకఁడు
తే. పాపకర్తుండు జనియించె భిష్యచరిత! వానిచే బీడితుల మాయ వచ్చినార
మఖిలలోకేశ్వరుండవు నారాయణుండవు, నీవు గల వని యొక దృఢనిశ్చయమున.
- వి. అనిన వెఱవకుం డిది యెంత కార్యంబు లవణు నడంగిం జేపెద విగతజ్వరు లయ్య
చనబోలు ననుచుఁ దమ్ములం గనుంగొని. 208
- ఆ. ఎవరు లవణుఁడ్రుంచి యియ్యవనీకుర, బృందములకు భీతి డిందుపఱతు

- రనిన భరతుఁ డెంతో వినయంబుతోడుత, నిట్లు పలికె రఘుకులేశుతోడ. 209
- బ. దేవా! యాజ్ఞ యొసంగెదరేనిఁ బరిమార్చెద ననిన శత్రుఘ్నుండు లేచి నమస్కరించి యిట్లనియె. 210
- చ సితసరసీరుహాక్ష! రఘుశేఖర! లక్ష్మణుచేతఁ జేయఁగా
జతపడె భూరికాఠ్యములు సన్నతియౌ భరతుండు మిమ్ముఁ బా
ని తలఁపరానిగుఱములఁ జెందెను గావున నేను ధర్మదూ
షితుఁ డగునట్టి యాలవణుఁ జేరి వధించెద నాజ్ఞ యిచ్చినకా. 211
- ఆ. అనిన సంతసించి యాసుమిత్రాపుత్రు, నంకమునను జేర్చి యయ్య! యిపుడె
యధిపుఁ జేతు మధుర కని లక్ష్మణునిచేతఁ, దగుపకరణచయము ముదముతోడ. 212
- బ. తెప్పించి తలంపకయున్నను నతిస్నేహంబున మధురానగరంబున కభిషిక్తుం జేసి
యొక్కదివ్యసాయకం బొసంగి శత్రునూదనా! యుబ్బాణంబున లోకకంటకుండగు
లవణుం బరిమార్చుము వాఁడు సదాశివప్రసాదలబ్ధంబగు హాలంబుఁ బూజింపుమ
గృహంబునం బెట్టి నిఖిలజంతువాననోద్యుక్తుండగు విలయకాలుహోలిక భక్షణా
ర్థంబు ఘోరాటవుల సంచరించుం గావున వాఁడు మరలి రాకుండునంతఁ బుకద్యా
రంబున ధృతకార్తవుండవై నిలువు మిట్లయిన పధియింపం బోలు నీను సహాయం
బుగఁ బదివేలు తురంగంబులును దదర్థ సంజ్ఞికంబులగు శతాంగంబులును నాఱు
వేల గజంబులును లక్ష పదాతివర్గంబును జనుదెంచు వేగంబు చని వానిం జక్కాడి
మధుసంజ్ఞికంబగు తద్వనంబు పట్టణం బొనర్చి మచ్చాసనంబున రాజధానిగాఁ
గైకొను మనుచు మూర్ధాఘ్రాణంబుచేసి వీడ్కొలిపిన శత్రుఘ్నుండు. 213
- మ మునివర్య “ల్విజయోస్తు తే” యనఁగ సమ్మాదంబుతో నేగి య
న్న నియోగించినభంగి నాలవణునిం జక్కాడి సర్పితిమై
జను లెల్లకా వినియించుపట్టణము లిచ్చకా జేసి తద్రాజ్యపా
లన నైపుణ్యముతోడ నింపెనఁగఁ గల్యాణి! భవానీసతీ. 214
- వ. అనినఁ బాశ్వతి యిట్లనియె. 215
- తే. దేవ! కైలాసవల్లభ! ధృతశకాంక! లోకపాపన! సీత వాల్మీకియాశ్ర
మంబునను నుండి యెటు లేఁగె మఱియుఁ బల్కు, విస్తరంబుగ నద్దేవివాస్తవముగ.
అంభో వాల్మీకియాశ్రమంబునఁ గుశలవులు జనించుట. అంభో
- వ. అనిన సుమారమణీమణిం గనుగొని త్ర్యంబకదేవుం డీ ట్లనియె. 217
- చ. విను హిమశైలజా! జనకవీరస్సపా గ్రణిపుత్రి సీత సం
దనులను గాంచె నిద్దఱ నొనర్చె గుతుండు లవుం డనంగ న

- మృతివరం డంత వారికి సముజ్జ్వలనామము లకు, మారకు
ల్లనరిరి బాలసూర్యులవిగుంబున మించుచు సంత కంఠకుఁ 218
- ప. ఇట్లు వృద్ధిఁ బొందుచు
తే. లీల విద్యలు శేర్చి వాల్మీకి యువన, యన మొసర్చుంగ వేదాధ్యక్షున మొనర్చి
దర్శనప్రతిఫలితులౌ దాశరథులౌ, యనఁగ శుణములఁ దనువుల నలరి రచట. 220
- ప. అంత వాల్మీకిమనోంధ్రుండు వాణలకుఁ బూర్వంబునఁ ద్రిపురమర్దనుండు భవాని
కెఱింగించిన నిఖిలవేదార్థకలితంబగు గామాఁజుంబు కావ్యరూపంబునఁ బకనంబు
గావించె నశ్వినులధంగి నతిసుందరుఁగు నమ్మ మారులు స్వసంపన్నంబుగఁడంత్రీల
యసమాముక్తంబుగ గానంబు నేయుచు మునిబృందంబుల సంచరింప వారు విస్త
యంబున 221
- తే. కాల మధికంబు మనమైతె గడపినార, మిట్టి సుస్వరగీతంబు లెలమిఁ జనువ
వింటిమే తొల్లి గంధర్వవిబుధమనజ, లోకమునైనఁ గర్ణామృతాకరములు. 222
- ప. అని యిట్లు. 223
- క. మును బునుతింపఁగ నిలిచిరి, ఘనుఁడగు వాల్మీకి మానికడ గాఢువుఁ డం
తను గనక జనకనందన, నొసరించి తులంగమేధ మొసరించుటకే. 224
- ప. ఉపక్రమింపఁ దద్దశ్యనాభిలాషు లయి బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యజనంబులును రాజర్షి
పర్యులును జనుదెంచుచుండ నమ్మునివరుండు. 225
- మ. కర వింపొంద నిజోదకంబు నగు సత్కృష్ణంబు గానంబు నే
యు ధన్యుశ్రేష్ఠుఁడొంచు నొక్క ఋషి గాటోపాంతినుం దేగ న
చ్చరమాన్రి నిహిరుండు గ్రుంక సచలక సంద్యావిధు లీర్చి భా
స్వరమౌగంబున నిల్చె నమ్మకుండు నవాల్మీకి యిట్లుం బటల్. 226
- ప. కనుంగొని తత్సమాధివీరమంబుఁ గాచియుండి జ్ఞానశాస్త్రకథ నాంతరంబున నెట్లనియె
క. మునివర విననేడెద నె, ట్లనఁజుము సంసారబంధ మగు దేహికి పీ
డును మరల నెట్లు శిష్యుఁడ, నని ననుఁ గరుణించి పలుకుఁ డన ముని యపుడుకే.
ప. సంతసింది సీతాకుమారా! వినుము బంధమోక్షాస్వరూపంబున దత్సాగ్రనంబులును
ముక్తియు సంక్షేపంబున నెఱింగించెద నేను బల్కినధంగి నెఱింగి తిత్ప్రకారంబున
నాచరించితివేని జీనుక్తుండ పగగు నెట్లనిన విదేహుండగు చిదాత్మకు లింగదేహం
బనఁ గల్పితం బయ్యె నాదేహంబు తిచ్చు చుగ్రాహి యయ్యెఁ దచ్చాచుయందు
నను దనసుంచునను దదభిమానసారంపర్యులగు నహంకారంబు జనియించె నయ్యు
హంకారంబున లింబస్థానీయంబగు సాక్షిసోడఁ బరస్పరమిథ్యాతాదాత్మ్యంబువలన
స్వచేష్టితంబులగు జడత్వకర్తృత్వాగు లన్నియుఁ దత్సాక్షియంగా నాలోపించి

తత్సాక్షిచేష్టితంబులగు చేతనశ్చ ప్రకాశత్వంబులను దనయంగు నారోపించుకొని
 “జ్ఞాతాద్రష్టాకర్త”తి వ్యవహారపరివర్తితుం దననట్టి విదాభాసవిశిష్టచేహోపాధి
 కుం దగుచు సంకల్పంబు లనుశ్చంభులంబులచేత సాక్షి యావృతుం దగు నిట్లగు
 మఁ బుత్ర దానగృహీగుల మంగు భోగాపేక్షుం డయి సంకల్పంబు లొనరించుచుఁ
 దల్లభ్యాబిధ్యంబులయంగు ముఖగుణంబుల నొందుచుండు నట్టి సాక్షికి రజస్వ
 త్వైతమస్సంజ్ఞలయి యుగమోత్తమమధ్యమంబులగు మూఁడు దేహంబులు జగత్
 స్థితికారణంబు లయి చెలువొంగు వంగు. 229

క. ఎనయు తమదేహంబులఁ, దమక నిరతంబు సరుఁ, తామసకృత్యం
 బొసరించుం దామనుఁడై, జనియించును గీరికాదిజన్మము మహికా. 230

వ. మఱియును. 231

క. విను సాత్త్వికదేహంబున, జననాయక! వరుఁడు సత్త్వసంకల్పంఁడై
 తనయను దేహద్యాకృతు, లను భాస్వదదూరమోక్షులక్షీయుతుండు. 232

వ. మఱియు గర్తజ్ఞానపరాయణుండును ముఖుండును నగుచు నుండుఁ గడమగఁజోదే
 హంబున రిజస్వంకల్పంబును బుత్రదారానురంజనండును లోభసంభరితుండును
 నగుచు మమహృదిభావంబుల నొంగుచు నుండుఁ గావున నమ్మాఁడు రూపంబులును
 బరిత్యజించి యాత్మపరిక్షయం బగునుండ నభిలషష్ట్యులకొనులించు మనంబుచేత
 మనంబును నియమించి బాహ్యగృహంతరంబుల సంకల్పసంక్షయం బొనరించి తత్ప
 రంబగు పదంబు నొందు మిట్లు గాదేని. 233

క. శతసాహస్రార్థంబుల, నతిఘోరతపం బొనర్తు వైనను నీ పీ
 కృతసంకల్పుడ నైనను, జగముడ నేరవు విమోక్షసామ్రాజ్యంబుల్. 234

వ. ఇదియ కాదు పాతాళభూస్వర్గంబుల నుండినను సంకల్పౌపశమంబునం గానియొం
 దుసాధనంబున విముక్తుండ వగుట గుర్తింబు గావునఁ జేత నయినంతెట్టుఁ
 బురుష ప్రయత్నంబున నవికాశంబును పురుషాచారంబునగు స్వముఖంబున సంక
 ల్పౌపశమనయత్నంబు సేయుము మఱియును. 235

తే. కలుగుభావము తెల్ల సంకల్ప మనెను, తంతువునఁ గాన సంకల్పతీతి నడంచి
 తేని బూసలు త్రాడు రెండైన నీకి, వ నెడుపోలిక భావముల్ చును నదలి. 236

వ. ఇబ్బంగి. 237

తే. ఊసంకల్పజాలుండో జీవుఁ డొందు, నిజము బ్రహ్మత్వమును గాన నీవు చెలిసి
 చనును యోక్కాఁలమున కెద్ది సంభవించు, నట్టి వ్యవహారమున భూనుతాగ్రతనయ.

చ. విను మనవంశభూషణ! ప్రవీణుడ నై మువికల్పజాల మె
 ల్లను విడనాడి యాత్మనుఖలభ్యముకై వదలి తీర్చి వైచే

- ఘనపరమార్థ సుదృఢ మఖండగు నై తగు శత్రుదంబు చ
య్యనఁ గను చిన్నుఁ బోలెడి కృతార్థులు గల్గెన భూతలంబునకొ. 239
- అ నాకజుండు రామనందగుచుఁ దత్త్వ మిట్లు పల్కి సనుచు నిందుమాలి
తైలతనుతోడఁ జూపు సంగించి, యింపు మీఱ మఱియు నిట్లు లనియె 240
- చ. అని యిటు మానిపల్కిన హృదంతరవిభ్రమ వీడి యుక్కుతుం
డనుపమగు క్షుణ్ణ బయల నందఱి బోలికనుండె మానియొక
జల కనకేంద్ర నిలమణిసంయుతసౌధ సమోన్మద గాంచి తో
డను జనుచెంచు రాఘవుల డగ్గటి యిట్లనియెకొ ముదంబునకొ. 241
- అ తరయలార! మీరు దశరథాత్మజునభా, భవనమునను నిల్చి పాగుఁ డంత
ననువు మీకు నీయవచ్చినఁ గొననిల, దనినఁ గుశలవులును విని ముదమున. 242
- సీ. దని తత్పురద్వారమున రామచంద్రుండు వినునట్లు సంగీతవిధము మెఱసి
నుస్వరంబుగఁ బాడఁ జొచ్చినఁ దనపూర్వచర్య లెల్లను విని సంతసమున
సభ కేఁగుచెంచి దర్శనకాంక్షులకు నుప్రసన్నతి గనుపింప శబ్దవిధులు
వసుధేవులును జటావల్లభుల్ పాగాణికులును బండితులును గూడిరాఁగ
తే నంగుఁ గుశలవులును సభ కరుగునే, జనులు గనుఁగొని విస్తయనహితు లగుచు
నహూ! వీలు రాముని యట్ల యున్న, వారు సౌందర్యమునఁ గాంతిన్ బ్రేమమున.
- క. ఈకరణి జడలు వాగులు, లేకున్న విశేషముగ వెలింగెన రినుచుకొ
లొకులు పలుకఁగ వల్లకి, నాకొమరులు మీటుచుం బ్రయస్వరములుగకొ. 244
- చ. పుష్టమధ్యమాదిభేదంబుల సమానుపంబును మధురంబును నగు గాంధర్వంబు ప్రవృ
త్తిం బొందింప రామచంద్రుండు విస్తయంబు నొంది యపరాహ్లాం బైనఁ
గొలుపు వీడి చనుభరతుం గనుఁగొని వీరల కి యంతగనం బిప్పింపు మనిన నట్ల యొన
రించినఁ బరిగ్రహింపక కుశలవు లిట్లచిరి. 245
- చ. వనమున సంచరించుచును వన్యభంబులు గ్రోలు మాకుఁ గాం
చనము దలంప నేల యని సయ్యన నేగిన రాముఁ డంతయుకొ
విని జనకొత్త జాత జాలు వీ రని విస్తయ మంది లక్షణం
గనుఁగొని వారిఁ గన్గొనెడు కాతుక మొప్పుగఁ బల్కి నిట్లుగకొ. 246
- క. వియము విభీషణమాగుత, తన యసుషేణాంగదులును ధాణిజను దో
డొని వాల్మీకియు నిచటికిఁ, జనునేరగఁ జేయు మంత జనకజయు సభకొ 247
- క. జను లెల్లను నిష్కల్తప, యని సమ్మద బ్రతిజ్ఞ నేయ నగు సన రఘుప
ర్యుచివాక్యములను విస్తయ, మును భయమును బొంది రచటిమునుబును జనులుకొ.

వ. అంత రఘువల్లభుహృద్గతం బెఱింగి హల్మీకిమునీంద్రుం డి ట్లనియె. 249

తే. పతియై దైవంబు గురువును భామినునకు, గాన రఘునాథ! మీమదిఁ గల తెఱంగు
నెల్లఁ జేయును జనకజయిదినునంత, ముం బనినఁ బల్కి రందఱు నట్ల యనుచు.

వ. నీత యొనరియ శపథంబు శుభ్రాశుభ్రంబు లల్లవారు నెఱుంగవలయు నని
యాజ్ఞ యొసంగి గాఢువుం డంతఃపురంబునకుం జరియె నంత మఱువాఁడు
కొలుపు దీప్తియున్న మునకుంబున బ్రహ్మశ్రీనైకృత్యకూర్మలను మహర్షులను
వాసరపుంగవులను గౌతుకంబునఁ జనుచుచిరి. హల్మీకిమునీంద్రుండు జనకపుత్రుం
డొడ్కొని సభామధ్యంబునకుం జనుచుచి రిమచంద్రు నకి ట్లనియె 251

అళి నీతాదేవి భూవివరంబునంద్రుంగుట అళి

నీ. ఇదియె భూసుత రాఘవేశ్వర! కనుఁగొను ధర్మచారిణి సువ్రత సుచరిత్ర
విడిపించితివి ఘోరవిపిసమగ్ధమును లోకాపవాదకు నోడి యైన నేమి
యాజ్ఞ యిమ్ము ప్రతిజ్ఞ యాచరించెడు వీర నీతాతుమారులు చిన్నికవలు
యేను జేయఁగఁ బంప నీసుకుమారులు ననుఁ గూడి తపము లొనర్చినారు

తే. దశరథాధిపపుత్ర! నీతాకళత్ర! నీ వెఱుంగగల జేమి యానిఖిలమునను
గాన సుచరిత్ర యని బుద్ధి నూ నెఱేని, గొనుపల యుష్పవ్యా నిబ్బంగిఁ గుందనీక.

వ. అనిన రఘువల్లభుం డి ట్లనియె. 253

క. మునివర! మీవచనములనె, జనియించె నిజంబు మున్ను జనకజయను జే
నెను శపథ మఖిలజనములు, గనుఁగొన ననలంబు సాక్షి గాఁగను లంకకా. 254

వ. అయినను లోకాపవాదకు నోడి నిర్దయులపై వై విపిసంబున విలపం బనిచితి నది
క్షమియింపవలయు నిక్కవలవాఁడు నావలసిన జనియించిరి యెఱుంగుదు జనకనం
దన పరిశుద్ధ గావున నాకుఁ బ్రీతి యయ్యెను ననిన దాశరథిభావంబు గ్రహించి
కనులగర్భ మున్ని పరొని పురందరాదిబృందాదులు చనుచుచిరి భూపుత్రీయు
సంతసించి తజ్జనౌఘమధ్యంబునఁ గట్టినకాశేయంబు శిరంబున ముసుగు గిడి క్రిందు
చూచుచు కరంబులు మొగిడ్చి యి ట్లనియె 255

క శ్రీరఘువర్యునికన్నను, వేటొకరిఁ దలంపసేని వివర మొనఁగు మో
ధారుణి! యనఁ దోడుతనె ను, హరవిము దలిర్ప వివర మయ్యె ధరణీయుకా. 256

వ. నాగకన్నీయలు విలజామరములు వీని సింహాసనంబు గైకొని భూదేవియుఁ జను
చెంచి. 257

చ. కరములు సాంచి జానకిని గొఁగిటఁ జేర్చి ముదంబు పల్కి తా
సరగ రసాతలంబునకు నాగతి నేఁగ నుర ల్వరు ల్వడికా

గురిసిరి దుందుభు ల్పొటసెఁ గొందఱు విన్న యు మంది చూచుచుం

డిరి మదిఁ దోచినట్లులు వడి న్నటికొందఱు పల్కి రయ్యెడకా.

253

క. కొందఱు కఠిల్లిరి మఱి, కొందఱు భూతలమునందుఁ గ్రుంకెడు ధటి

నందనను బొగడుచుండిరి, కొందఱు అచేతినులధింగిఁ గూలిరి ధాత్రిక.

259

ఇ. కొందఱు మహాకాయులు వానరులు సీతాశపథకాచణంబున రిఘువల్లభు నీక్షించు
చుండిరి ట్లాక్క, మహాస్త్రులు జగం బంతయు నమ్రోహితం బయ్యె రామచం
ద్రుండు సకలంబు నెఱింగియఁ నెఱుంగనివాఁడెవ్వఁడో భీష్మత్కార్యగౌరవం
బున దుఃఖించి ప్రహుచేతి బోధింపఁజేసి సీతాన్నే చూడఁబులు లన్నియు న్యవ్వంబు
ధింగిఁ దలంచుచు ననంతరక్రియలొనరించి ధనుర్వాదుల ఋత్విక్కులను దక్కి
నవారెను సంతప్తులం శేసి కిడ్కో లపి కశలవులం దొడుకొనుచు సాకేతపురంబు
ప్రవేశించె నంత.

260

సీ. అదిమొదల్లి హిరణ్మలధీశ్వరుఁడు రానుఁ డిహభోగములను నిస్సృహ వహించి
యాత్మచింతాపరుం డగుచు నొంటిగ నుండి నిటు లుండఁగొనల్య హృదయవందు
నితఁడు నారాయణుం డిందిరాల్లభుం డని యెఱింగి ప్రియోత్త లాడుకొనుచు
సతిధి క్షితోడ ధ్యానాలయము లును జనుదెంచి తనహస్తనరుహమాలా

తే. మెగించి రఘునాథ! జగముఁ మోహింపఁపు, సీదమ యావృతాత్మనై నీవు నుతుండ
వనుచు ననుకొంటి ననకాదిమనులకైన, నెఱుంగఁజాలని పదవి నే నెఱుంగ నైతి.

ఇ. దేవా! దుగ్ధపారావ రోత్తంగతిరంగవఃస్థవిలసితభుజంగరాజబల్లంబున యోగి
ద్రాక్షతుండ వై వ్యభింతు పురాఁపురుషుండవు సచ్చిదానందవిగ్రహుండవు జగం
బులకు మొదటివాఁడవు అదిమధ్యాంతివర్జితరుద్రవు పరమాత్మవు పరమానందమయుం
డవు పూర్ణపురుషుండవు శశ్వరుండవు నగు పుండరీకాక్షుండ విట్టి నీవు నాయం
దుం గరుణించిమత్సుజ్యాతిరేకంబున నందనుండవై యుదయించితి విష్ణుడు నాకు
సంపానకాలంబు సమీపించెఁ గావున దయాఁడండవై మాయాజ్ఞాసన్నిపత్తికంబగు
జ్ఞానంబు పల్కవే యనిన సంతసిల్లి మంగళవతియు జర్జరితాంగియు నగు కాసల్యం
గనుంగొని ధర్మాత్మకుండును మాతృవత్సలండును బరమదయాసముద్రుండును నగు
రామచంద్రుం డిట్లనియె.

262

అంతః శ్రీ రాముఁడు కాసల్యకు మోక్షమార్గ ముపదేశించుట. అంతః

అ. జనని! వినుము మోక్షసాధాగ్రమనఁ జేరఁ, బరఁగు జ్ఞానకర్తృభక్తియొగ
ములన మూఁడు మర్గములు మన్న నేఁ బల్కి, తందు ముఖ్యమార్గమరయవినుచు.

- సీ. భక్తియోగంబు తదభక్తిఁ బల్కుఁగ నొప్పు గుణభేదములను నిత్యవలయుమున
 నెవని కెట్టి స్వభావ మెసఁగు నాతని కట్టి భక్తియు లభియించు బయలు గనుచు
 దంభమాత్మివృద్ధిప్రసరభియాఁ తఁడు తామసభక్తుఁ జిక్కిభోగ
 తామసభక్తిలంకాపీ యొ యున్నవలన భేదముఁ బూజ లొనరఁ జేయు
 తే. సతఁడు రాజసభక్తుండు మతియు గతియు, నై నాయులగుఁ గర్తవ్యములు
 చేసి నిష్క్రమ నని పూజ చేయుచు, భవము నొందఁడు సాత్త్వికభక్తుఁడతఁడు.
 క. జనని! యనంతగుణాలము, డనఁ దగు నాకిధలు విచినయంత నె నాయుల
 యెయు నివిష్కన్నం దై, బలల మనోన్మత్తి గలగజంధఁ జనుగతికే. 265
- ఆ అదియు నిర్దామంబు నై నాయులగు, నులుతరంబు భక్తియోగమునను
 నవ్యవహిత మగుదు నిన్య హేతువు లేక, నొక్కొకనీకఁ బుట్టు నుర్వియగు 266
- ఎ. అట్లు జరియించిన పుణ్యలకు సాలోక్యాదిచతుర్విధముత్తు లొసంగెద నన్నను
 మత్సవనంబకాని తిక్కినయని యెల్ల రదియ భక్తిమార్గంబున కాత్మ్యంతికయోగం
 బయోగంబున సే గుణత్రయంబుల నతిక్రమించి జనుండు మహ్మదంబు నొందు
 మతియును. 267
- సీ. అగని స్వధర్మంబు లాచరింపును మునుఁ గామంబు లెల్లను గదిమి మిగుల
 దర్శన పంధు స్థా పూజనములచే నను సంతసితఁజేయఁగను స్వతుల్య
 లగువారితో మైత్ర యాచరించును భూరివేదాంతవాక్యము లొ వినును భూరి
 ములను సే నను భావము వహించుచును గుణపథువారిఁ జూచి చెప్పకయు తనకుఁ
 తే. గలుగుకొలఁదిని వారిగుణములు వాని, చనుగ నుసకార మొసరించుచును మహాత్ము
 లైనవారిలెండ వివయంబు నేయు, చను జనుండును బుణ్యం దై తనరవలయు.
 ఎ. మతియును, 269
- చ పిరులకుఁ గర్తయోగమున నొప్పుగు శక్తిని హింసనేయక
 నిరతము నాగుధర్మముల నిశ్చయకాక్షుఁ దలిర్చుచు మహా
 పురుషులఁ జేరి వా రొసగు బుద్ధిని సే నది నాది యంచుఁ బ
 ల్లరు, దలపోయుట ల్విడిచి భాగవతుండు వసింపఁగాఁ దగుకే. 270
- ఆ. సంగములను వీడి సజ్యంబు వహించి, రహితకల్ప హంతరంగుఁ డగుచు
 దిక్కు నీవె యనుచు దినమును మదనంతి, నామములు స్మరించు మనజవరుండు.
 ఎ. ఇవ్వెగంబున ధ్యానమన నాదులచేతి సరుండు మత్సరవశ్యం దై యుండెనేని వాయు
 వశంబున గంధంబు స్వాశ్రయంబగు ప్రాణంబు నొందుభంగి వానిచి త్తంబు పర
 మాత్మయందు లీనంబగు. 272

సీ. సకలభూతముల హృత్స్పృహసేరుహములందు వెలుగొందు నను జనులో వెఱులగుదు
బయలు నొనర్తురు భక్తిఁ బూజింపుదు రది నాకు సవిసతిం బవఁగఁగరాగు
త్వస్థి యనఁగరాదు తెలియు నందఱికిని సఖమాన మొనరించి యాత్మ గుండఁ
జేసి చేసినక్రియలో నేయు నన్ను న తృప్తుఁ గావున జనుఁడు నిక్కంబు గాఁగ
తే నఖిలభూతాంతరిముండ ననుచు నెంత, తడవు దెలియఁజొదొ తానంతతడవు ప్రతిమ
లందు న్నమస్కారోచితచార మనునరించి, పూజ యొనరింపఁ వగు జగత్సృజ్యనము
వ. భూతావహునంబు నేయువానిచేత నర్పితుఁడఁ గాను వినుము. 274

క. ఎవఁడు పరాత్పర్యాత్మీయ, కనినిని భేద మఁ గాంచు నాతఁడు భయఘ్న
త్వోవులకు లోబడఁ గావునఁ, గని తలఁపఁగఁ జోల దిటులు కలలో నైనకా.
వ. మఱియునిఖిలభూతంబుల నవరిచ్చిన్నుండెనై యుండు నన్నై తింగిజ్ఞానమానంబులను
మైత్రిని నభిన్నబుద్ధియై యర్పింపుచు దినంబును మనంబునఁ గరంబులు మొగిడ్చి
సకలభూతంబులకు ననుస్కరింపుచుఁ జేతనుండును శుద్ధుండును నగు నేను జీవరూ
పంబున నున్నవాడ నని యెఱుంగుచు కొకానొకసమయంబున నైరగు జేవేశ్వరు
లను భేదం బొనర్చక విద్వాంసుం డగువాఁడు నిలిచెనేని కృతార్థుం డగు నేనెఱిం
గించిన జ్ఞానకర్త భక్తియోగంబుల నరుండు శాంతి పహింబు నొక్కటియు చాలు
నదిగావునఁ దల్లి! నవ్వహ్నితోసితుండు నగు నన్ను భక్తియోగింబున నిశ్చయంబుగ
ధ్యానింపుచు శాంతి నొందు మనని గౌసల్యయు. 276

క. రాముని ఐదవములకు మదిఁ, బ్రేమ న్నిజహృదయమున నరించి నుతగులు
స్తోమకా ల్పాప్యజ్ఞేభు, శ్యామక లోకాభిగాము నభిమతిఁ జేసెకా. 278

తే. హేమవర్ణాంబరావృత స్తోమసూర్య, ననును సంపూర్ణకాము సనానుయుఁ బర
భావన యొనర్చి సంతోషభరిత యగుచుఁ, బరమగతి నొందె దశభద్రభాగ్య గిరిజ!.

వ. ఇవ్విధంబున నెల్లడల నిజభావన యొనరింపుచు సంసారబంధంబు భేదించి పరమగతి
నొందఁ బూర్వంబు శఘుపుంగవుచేత భక్తియోగం బెఱింగినయది గావునఁ బరమ
శాంతియు శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితయు నై కేకయరాజనందనయును. 279

మ. సజలాంభోధరదేహుఁ బద్మహితవంశశ్రేష్ఠ సీతాప్రియుం
ద్రిజగద్వంద్యుఁ దలంచి మైవిడిచి పంక్తిస్యందనుం గాంచె న
ట్లజగత్సాస్య ముమిత్రయుం దనువు నిర్లక్ష్యంబునం జూచి జే
రఁ జనెకా స్వప్రియు నింతవంత గలదే ప్రాతేయశైలాత్రిజా!. 280

క. అని దశకథభూవిభునకుఁ, దనయుండగు రాము కథలు తాఁ బలికి యుమా
ఐనితకు నిటలాంబకుఁ డి, ట్లనియెం దదనంతరిమున నగుతెఱఁ గెల్లన్. 281

సీ. అ త యుధాజితం డను మాతులనిగోడ ధగకుండు భక్తునయ్యెపుట వకకి
 పై న్నవ మేతుండై చని మూడు కోటుల గంధర్వలను గ్రుంచి ఘనుల నుతుఁ
 బుచ్చి రావతియందుఁ బుచ్చుచుఁ దక్షశిలాహ్వయంబునఁ దత్తు నధిపుఁ జీసి
 మరలి రాఘవుఁ గొల్వ నరుదెంచె రాఘవుఁ డింతట లక్షణు నతి ముదమునఁ
 తే. జీరి సౌమిత్రి! నీగురుమారనగుఁ గొనుచుఁ బశ్చిమదిగ్భాగమునకు నేగి
 జనవిగోధుల మల్లులఁ జంపి నీతి నొనలఁ గావించి ననుఁ గొల్వ మరలి రమ్మ
 చ అని తనయన్న పత్ని న రయంబున నచ్చటి కేగి మల్లులం
 గునిమి ధనాధ్యుల తానటు తనూజుల నంగదనిత్ర చేతులకొ
 బనిచి తురంగరత్న బలభిర్ర చయంబు వారి కిచ్చి చ
 య్యనఁ జన దెంచె రాఘవు పదాంబుజసేన యొనర్చు శైలజా!.

283

శ్రీ రామునికడకు యోముందు మునివేషధారియై వచ్చుట

ప. అంత సుపుణ్యంబగు తత్కాలంబున నెల్లయెడల ధర్మపథవర్తియై చెలువొందు
 రాఘవేంద్రుం గనుంగొను కాతుకంబునఁ గాబుండు ఋషివేషధరుండై చనుదెంచి
 రాజద్వారంబున నిల్చి సుమిత్రానందనుం గనుంగొని

284

క. విను లక్షణ! మీయాన్నకొ, గనుంగొని యొకమగవి నేనుఁ గాంత గలను గా
 పున నెఱుక నేయు వేగమె, జుకనుతాపల్లభునకుఁ జను మిపు డనినకొ.

285

ప. లక్షణుండు భక్తులంగవు సమీపంబున కరిగి కరయుగంబులు మొగిడ్చి.

286

క. పందరధర! ఖండరశర, దిందుయశస్సార! వనరుహేక్షణ! దశకం
 రేంధనదానాశు! నున, వందిత! గుణధామ! గామ! వై రివిరామా!.

287

ప. దేవా! భగద్గృహకాంక్షీయై యొక్కచునియుఖ్యుండు ద్వారంబున వచ్చియు
 న్ననాఁ డనినఁ దోడితెం జనియె నంతిఘ్నశత్రుం డగు మాతాశనుభంగి వెలుంగు
 నమ్మనివరుఁ దోడితెచ్చిన నతండు జనుజయశబ్దంబులు వలుకుచుఁ జనుదెంచిన
 రామచంద్రుండు సుఖాననం బొసంగి పూజించి భిషదాగమనకారణం బెఱింగింపుం
 డనిన నిట్లనియె.

288

చ. విను రఘునాథ! యిత్రైఱుగ వేటొక రెవ్వ రెఱుంగరాదు గా
 పున బలవంతు నిప్పు డునుపుం డిటవాకిట నన్న నత్తు తా
 ననుజుని గాంచి లక్షణ! మదాజ్ఞ సహింపుము ద్వారమంగు రాఁ
 జన దను మె వ్విరికొ నిజము చచ్చిన పం చనే వచ్చిరేనియొకొ.

289

ప. అని సౌమిత్రిని వీడుకొలిపి రాఘవుండు.

290

ఆ. మనిసరేణ్య! లక్షణుని ద్వారమున నిల్పు, నునుట లెందు కభిమతార్థ మెద్ది

- తే విడిచి జగముల నీకీర్తి విస్తరింపు, మనిన లక్ష్మణుమాటల కవ్వీభుండు
చలితమానసుఁ డగుచు మంత్రులపసిఁఁడు, బిలువఁబనిచి సమస్తంబుఁ దెలియునట్లు.
- క. తనకు ప్రతిజ్ఞయుఁ గాబుం, డనినతెజంగతి నుతుని యాగమనముఁ బ
ల్కిన వా రందఱు నిట్లని, యసరి కథూద్యహునితోడఁ బ్రంజలు లగుచున్. 308
- సీ కఘనాథ! మీచేతఁ బ్రథమంబ భూభారహరణంబు విధిపై మయ్యెఁ గాన
జ్ఞానదృష్టి నెఱుంగఁ జను లక్ష్మణయోగ మబ్బంగి లక్ష్మణునంగుఁ లేమ
విడుపు మింకఁ బ్రతిజ్ఞ విడువకు విడిచిన నగు ధర్మమెల్లను వ్యర్థముగను
ధర్మంబు నశియింపఁ ద్రైలోక్యము లడంగు ధర్మజే బ్రోచెను ధర్మపరులు మీరు
- తే. గాన వేటొక్కగతి బుద్ధి నూన కిప్పు, డొక్కలక్ష్మణు విడనాడి యుభయలోక
జనులపాలన మొనరింపఁ జను జగంబు, వినుతి యొనరించు నీకీర్తి విస్తరించు 309
- ప. ఆచురు ధర్మార్థసత్వసమన్వితంబులుగఁ బలుకు వారల పచనంబు లాకర్ణించి సభా
మధ్యంబున నుమిత్రానందనుం జేరి యిట్లనియె. 310
- ఆ. మనసు వచ్చినట్లు చనుము లక్ష్మణ! ధర్మ, సంత్యసంబు గాఁగఁ జనదు వెడల
ద్రొబ్బుబయిను శివము దునుముట రెండును, సమమునాత్మఁ దలఁప సజ్జనులకు 311
- ఇంత లక్ష్మణుఁడు సరయూనిదియందుఁ జేరుట. ఇంత—
- క. ఆన దుఃఖాక్రొంతుం డై, తనయస్సుకు మొక్కి యంతఁ దడయక సదనం
బును వెడలి సరయువునకుం. జనియెఁ గరంబులు మొగడ్చి శైలతనూజా!. 312
- ప. ఇట్లు పరమధార్మికుండగు నుమిత్రానందనుండు కృతాంజలి యొ సరయూతటంబు
నకుం జని సకలప్రాణంబులును నియమించి మూర్ధతలంబునం జేర్చి పిడాధార
స్వరూపజ్ఞుండును యోగయోగాంగ విదుండును గావున రాజయోగ ప్రకారంబున
దృష్టిపూర్వకంబున భూమిసృష్టంబునం జూచుచుఁ గృతాకృతానుసంధానంబులు
మాని సర్వసంకల్పవర్జితం డై యొద్ది యత్సరంబును బరబ్రహ్మంబును వాసుదేవా
ఖ్యంబును నగు నట్టి పరమస్థానంబు మనంబునం జింతింపుచు మారుతంబుల నిరో
ధించె నాసమయంబున. 313
- ఆ. సకలదేవతలును సర్వర్షులును సంత, సముపఁ బొగడి మించు జల్లు గాఁగఁ
గొందుకొలిపి కమలమందాకృతుమయల్ మేఘునాదువైరిమిఁద నవుడు. 314
- ప. నుపాపనంబగు నమృతోమహా శరీరంబును బ్రాకృతజనుల కదృశ్యం బయ్యె
సంత. 315
- క. ధీరు నుమిత్రానందను, నై రావణముపయఁ జేర్చి యాత్మపురికి జం
భారాతి దోడుకొని చని, గారవ మొదవంగఁ బూజఁ గావించె సఖి!. 316
- ప. నారాయణచతుర్థాంకుండగు రామానుజు నచ్చటిదేవత లెల్లను బూజించి కష్టయవ
య్యండును స్వీయంబగు భుజంగదేహంబు ధరియించి సత్యంబున కనుగొనించె
నప్పుడు. 317

- చ. ఘనముగ సత్సలోకమునఁ గల్గు ఋషుల ములై మరాళవా
నానయుతు లై దివంబున మహాహితరీసమేతుఁ డాజనా
ర్జనచతురాంశ లక్షణుని దర్శన మింపుగఁ జేసి తమి చె
ప్పను గిరికన్య! కన్నులకుఁ బంపియి యై తగ నట్టివేశయింక.
- 318
- ఆ. అనుచుఁ బర్యతునికు నల్లఁడౌ కైలాస, మందిరుండు ప్రియకబ్బందవేణి
యైన శైలకన్య కర్కశులీనుని, కథలు పలికి పలుకఁ గడఁగె మరల.
- 319
- ప. అంత నచ్చట చక్రువల్లభుండు నుమిత్రానందను వీడి నిలువఁదగని దుఃఖంబున
మంత్రులను బంధుజనులను రావించి యందు వసియై కిట్లనియె.
- 320
- ఆ భరతు బుద్ధిమంతుఁ బట్టాభిషిక్తుని, జేతు లక్షణుండు చేరినట్టి
మార్గ మేను గాంతు మఱి యెవ్వ రింక నాకుఁ, దలఁచి చూడ భ్రాతృభర్తమునను.
- ఆ. అనినఁ జారజనము లందఱు దుఃఖాత్తు, లగుదు మొదలు దెగిన నవనివ్రాలు
నిడుపువ్రాసుకరణిఁ బడిరి కర్ణములను, బడిన మూర్ఖ శౌంఢ భరతుఁ డపుడు
- 322
- ప. ఇట్లుభరతుండు దెప్పిటి తనను దాన నిందించుకొనుచు రామచంద్రునితో నిట్లనియె.
- మ భవదీయాంఘ్రియుగంబు లాన కఘభూప! శ్రేష్ఠ నిన్వీడి యి
భ్యుచి యైనం దివి యైన నొల్ల నిచె నీపుత్రుల్గరాపాలన
ప్రవిశత్వం బొనరింపు తమ్ముఁడును సద్భక్తుండు శత్రుఘ్నుఁ డం
త వినం జేయుము చాటఁబంపు జగము ల్తత్వజ్ఞులౌనట్లుగక.
- 324
- చ. అని భరతుండు పల్క జను లందఱు రాముని వీడఁ గల్గునో
యని భయ మంది రంత మహిజాధిపుతోడ వసియై డిట్లునుక
జనవర! నిన్నుఁ జాయఁగను జాలక పాక్కెడ రింద టిట్లు గా
వునఁ గరుణింపు కూడి చన నుండునె ని న్విడి యొక్క నిచ్చుటక.
- 325
- తే. అనిన సీతావిభుండుప్రియంబు నొంది, వారి నందఱుఁ బూజించి యడుగవలువ
దేమి కోరిక పల్కుండే నిల్చుచు చేతు, ననిన నిట్లని పల్కెరి యంద అపుడు
- 326
- ఉ. మిమ్ములఁ గూడి వచ్చుటలు మేలగు మాకు ధరిత్రి కైన స్వ
ర్గమున కైనఁ బ్రీతి యిది కాంతలతోడను బుత్రిమిత్రున
ర్గములతోడఁ గూడ నన గట్టిగ వీరి మనంబు గల్గనం
చమైయి రంపి పల్లె యనె నారఘుపుంగవుఁ డద్రినందనా!.
- 327
- ప. ఇట్లు రమావల్లభుండగు రాఘవేశ్వరుండు మహాప్రస్థానంబునఁ గృతవిశ్వయుం డై
యాదినంబున నిజనందనులగు కుశలపుల రావించి యెనిమిదివేల రథంబులును బడి
నూలులు గజంబులును నాలు వేల తురంగంబులును నెనేకులగు పదాతివర్గంబులును
బహుధనరత్నాదులును వేలువేలు నొసంగి పి. కొలిపిన నానీ తేయులు జగజ్జనకుం
డగు నిజజనకునకు నమస్కరించి వీడఁజాలక యతిదుఃఖంబునం జని రంతి రాఘ
వుండు శత్రుఘ్నుసమీపంబునకు దూతం బనిచిన వాఁడను.
- 328

- మనుషుఁ డెవఁ నూండు లెకె నట్లని నాను, చంద్రతోడఁ గుహినకై పుతఁ డు! 291
- నీ కమలాక్షునిచేతఁ గాగ్రాస్థి నై పంపఁబడి విచ్చితిని రామభద్ర! యేను
నీతనూజుఁడ నూను నీవు పొంతులుచేత జరియించితిని పర్యసంహరుఁడును
గాలుండు దేవిగ గాఢాజితుండును బ్రహ్మ ఖాతోడను బలగు నునియె
స్వస్తింబు క్షింప సమము మిప్పుడు చేరె నీ వొక్కయండు వీరిభిరుజగము
తే. నడిచి మాయమునుండవై యాత్మజానిగ, నన్నుఁ గంటిని యట్లక నాగవిభుని
విత్తవలిలాశయుని నొంర్చితవి భాను, వంశభూతుఁ! పద్మశైవ్యైకలిత! 292
- అ. అంత బలపరాక్రమాభ్యంతో మధుకైట, భుం నడంచి గీర్తి వెలుగు వారి
కల్యములను మొదట కైలసంబాధమా, భవను కేసితిరి ప్రధానపురుష. 293
- ఇ. వెండియు దివ్యాకృతంకాశంబగు నాభిపద్మంబున నన్నుం బుట్టించి ప్రజాన్యత
నొసంగిన నేనును భవదీయశాసనంబు దల నిడి నేయును మద్వీర్యాపహర్యుగు
రక్తంబుల నుక్కడంపుం డని విన్నవించి, గళ్యపవీర్యంబున నామనరూపధరుండ
వైతి విష్ణును. 294
- అ. పక్షిక్రంతుఁ డనఁగఁ బ్రబలాత్ముఁ డొక్కఁ, డనినిఁ బుట్టి సజ్జనాని కెల్ల
హింస నేను నుకల మెల్ల మిప్పు భజింపఁ, గమలాతోడ నుచ్చు గాఢించి. 295
- ఇ. దశకంఠవహరజాగ్రి నై సదునొకొండువేల వత్సరంబులు ముర్త్యులోకంబున నెలువ
సమయంబొనర్చితివి జనులెల్లఁ బూర్ణాయువులై యుల్లనిల్లడిగు తొనకనునోధంబు
సఫలంబయ్యె నవతరించినకార్యంబు తీరె లెస్సెని కాలుండు మునిరూపంబునఁ
జనువెంచుచున్నవాఁ! రాజ్యంబు వశలి చుడుట నడరేని శుభియు నీగురుం
గల్యాణం బగు ననుచు నివ్విధంబునఁ బితామహుఁ డానతిచ్చె గఘనల్లభా! జితేం
ద్రియా! దేవలోకప్రయాణంబులందుఁ జిత్తంబు గల్గ నేని భిదృష్టలగు బృందావ
కులెల్లను సనాథులును విగతజ్వరయు నయ్యెడ రినుమఁ జతుర్ముఖోనితంబులుగఁ
గాలుండు పల్కిన నవ్యాకృతంబులు విని చిలువగవు దళుకొత్తి నానశీల్యభుం
డిట్లనియె. 296
- చ. సరసిజగయ్యవాక్యములు సమృతము ల్పది నెంచి నీవు న
త్వరమున విచ్చుటకొ శుభము వాసరమాఖ్యలు నాగునత్తు ల
పవరముల నెల్లకాలము కృపామతిఁ బోషించెదఁ గాన బృందతం
బరముఁగ సంభవించె ని క సన్యసిచాము లేదు నయ్యెడకొ. 297

అథ శ్రీ రామునియొద్దకు దుర్వాసమహర్షి వచ్చుట. ఇతి-

క. అని జానకీవిభుం డిటు, లనువేళ మహోగ్రమూర్తి యాశ్రేయఁడు ఇ

చ్చెను దుర్వాసుఁడు పూజిత, ఘనశైలశరాసుఁడు గ్రకరభానుఁడొగికా. 298

క. చనుదెంచి లక్ష్మణునిఁ గనుఁ, గొని సౌమిత్రి! మనమునను గొంకకు మీరు
న్నను జూపు మీత్తుఁబునఁ, బని గల దనినను ముమిత్రపట్టియుఁ బ్రీతికా. 299

ప. జ్వలనతేజాండగు నమ్మనిపుంగవుం గనుంగొని మహాత్మా! రామచంద్రుచేత నగుకార్యం
బెఱిఁగింపుఁ డేన యొనరించెదఁ గాదేని నిముసంబుఁ సైఁచుఁ డొక్కంతరాజకా
ర్యాంతరంబున సక్తుం డయి యున్నవాఁ డనినఁ గోసనంబ్యాత్మం డై యయా
తేయం డిట్లనియె. 300

క. ఏతత్ క్షణమున లక్షణ! సీతావిభుఁ జూపకున్న సిద్ధము భస్మీ
భూతులఁ జేసెద నిన్నును, నాతని రఘువంశజుల మదాగ్రహదృష్టికా. 301

చ. అని పలుకంగ లక్ష్మణుఁడు నమ్మనిరూపము చూచి యింత నే
యును నిజ మింతకంటె నిపు డొక్కనిచావు శుభంబు గానరా
ముని కెఱిఁగింతు నెట్లయిన ముఖ్య మటంచును నేఁగి కానలే
యని కఱుఁగఁగఁ బల్కి నపరోగ్రుఁగు సత్రినుతుండు పచ్చుటల్. 302

ప. రామచంద్రుఁ డవ్యాకలంబులు విని కాలుచి నీడుకొలిపి దుర్వాసుని సమీపంబు
నకుం జనుదెంచి ననుస్మరించి మీరు విచ్చేసిన కార్యంబుపల్కుఁ డనిన నమ్మ
సింద్రుం డిట్లనియె. 303

తే. ఓనర సాహస్రవర్షంబు లుగ్రతపము, నిరశనవ్రతయుతుఁడ నై జరిపి తిపుడు
వాంఛ గలదు భుజింప భూచ! నుపక్య, మైన యన్నంబుఁ బెట్టింపు మరసి వేగ.

మ. అనినకా సంతస మంది వేగమె నుపక్యాన్నంబుఁ బెట్టింప న
మునియుం దృష్టి వహించి యేఁగె రఘురాముం డంత సృష్టజ్ఞఁ డ
య్యును మాయాశ్రయుఁ డాచ నెప్పునమునం దూహించె సౌమిత్రికై
తను ముకా పల్కిన పల్కునత్యపథభీతస్వాంతతం బావృత్తి! 305

ప. ఇట్లు పరమాత్మయు నిత్యానందుండును జీవంతమందును నయ్య వికలాంగుండును
దీనపదనుండును సత్యవాక్యపీడితుండును నగుచు మొగంబు వంచి మనంబున
హతప్రాయునిఁగ లక్ష్మణునిం దలంచెఁ దత్కాలంబున శుభలక్షణాన్వితుండగు
లక్ష్మణుండు పూర్వంబ రఘువల్లభుచేత నజ్ఞాననాశనం బగు విజ్ఞానం బుపదేశింపం
బడెఁ గావున ధీరుండును వివేకియు గుణవంతుండును భక్తిమంతుండును నింగి
తార్థవేదియు నగుచు రాఘవేశ్వరు సమీపంబునకుం జనుదెంచి కరయుగంబులు
మొగిడ్చి యిట్లనియె. 306

నీ. భవభయదూర! రాఘా! మీర లిబ్బంగి నెఱుంగనట్లుల యందు కేమి యిపుడు
మత్కృతంబగు స్నేహబంధనం బెల్లను విడనాడి నను ద్రుంచివేయవలయు
నిది కాలగతి మున్నె యెఱుంగుదు మీరు హీనప్రతిజ్ఞల చైన సతక మగును
నాకు నామీదను మీకు సత్కృప గలదేని యధర్మఁడ నైన నన్ను

- తే. విడిచి జగముల నీకీర్తి విస్తరింపు, మనిన లక్ష్మణుమాటల కవ్యభుండు
చలితమానసుఁ డగుచు మంత్రులవసీతుఁ, బిలువఁబనిచి సమస్తంబుఁ దెలియునట్లు
క. తనను ప్రతిజ్ఞయుఁ గాలుం, డనినతెజంగల్గి నుతుని యాగమనముఁ బ
ల్కిన వాఁడందఱు నిట్లని, యనిరి రఘూద్వహునితోడఁ బ్రాంజలు లగుచున్. 308
- సీ కఘనాథ! మీచేతఁ బ్రథమంబ భూభారహరణంబు విధిస్త మయ్యెఁ గాన
జ్ఞానదృష్టి నెఱుంగఁ జను లక్ష్మణవియోగ నుబ్బంగి లక్ష్మణునంగుఁ త్రేమ
విడుపు మింకఁ బ్రతిజ్ఞ విడువకు విడిచిన నగు ధర్మ మెల్లను వృథముగను
ధర్తంబు నశియింపఁ ద్రైలోక్యము లడంగు ధర్మజిఁ బ్రాచీన ధర్మ పరులు మీరు
తే. గాన వేటొక్కగతి బుద్ధి నూన కిప్పు, డొక్కలక్ష్మణు విడనాడి యభయలోక
జనులపాలన మొనరింపఁ జను జగంబు, వినుతి యొనరించు నీకీర్తి విస్తరించు 309
- ప. అనుచు ధర్మాపత్వసమన్వితంబులుగఁ బలుకు వారల నచసంబు లొకర్నించి సభా
మధ్యంబున నుమిత్రానందనుం జీరి యిట్లనయె. 310
- అ. మనసు వచ్చినట్లు చనుము లక్ష్మణ! ధర్మ సంతోషంబు గాఁగఁ జనగు వెడల
ద్రొబ్బుటయును శిశిము దునుముట రెండును, సమమునాత్మఁ దలఁప సజ్జనులకు 311
- ఇతి లక్ష్మణుఁడు సరయూనిదియందుఁ జేరుట. ఇతి—
- క. అన దుఃఖాక్రాంతుం డై, తనియన్నకు మొగిక్కి యంతఁ దడయక సదనం
బును వెడలి సరయువునకుం, జనియె గరంబులు మొగిచ్చి శైలతనూహ! 312
- ప. ఇట్లు పరమధార్మికుండగు నుమిత్రానందనుండు కృతాంజలి యై సరయూతటంబు
నకుం జని సకలప్రాణంబులను నియమించి మార్కటలంబునం జేర్చి పడఁధార
స్వరూపజ్ఞుండును యోగయోగాంగ విదుండును గావున రాజయోగ ప్రకారంబున
దృష్టిపూర్వకంబున భూమిపద్మంబునం జూచుచుఁ గృతాకృతానుసంధానంబులు
మాని సర్వసంకల్పనగ్నితుం డై యొద్ది యత్తురంబును బరబ్రహ్మంబును వానుదేవా
ఖ్యంబును నగు నట్టి పరిమత్తానంబు మనంబునం జింతింపుచు మారుతంబుల నిశో
ధించె నానమయంబున. 313
- అ. సకలవేషతలును స్వర్వర్ణులును సంత, సముపఁ బొగడి మించు జల్లు గాఁగఁ
గంగింబుకొలిపి రమలమందాశ్రమముమల్ మేఘనాగువైరిమిఁ ద నపుడు. 314
- ప. సుపావనంబగు నమృతోమహు శరీరంబును బ్రాకృతజనుల కదృశ్యం బయ్యె
సంత. 315
- క. ధీరు నుమిత్రానందను, నై రావణముపయఁ జేర్చి యాత్మపురికి జం
భారాతి దోడుకొని చని, గారవ మొదవంగఁ బూజఁ గావించె సఖి! 316
- ప. నారాయణచతుర్థాంశుండగు రామానుజు నచ్చటిదేవత లెల్లను బూజించి రఘురష
వయ్యండును స్వీయంబగు భుజంగదేహంబు ధరియించి సత్యంబున కనుగొనించె
నప్పడు. 317

- చ. ఘనముగ సత్కలాకమునఁ గల్గు ఋషులములై మరాళవా
నానయతులై దివంబున మహాహిశరీరసమేతుఁ డాజనా
ర్జునచతురాంశ లక్షణుని దర్శన మింపుగఁ జేసి శమి చె
ప్పను గిరికన్య! కన్నులకుఁ బంపెయ్యె తగ నట్టివేళయ్యెన్. 318
- ఆ. అనుచుఁ బర్యతునికు నల్లాడౌ కైలాస, మందిరుండు ప్రముఖబృందవేణి
యైన శైలకన్య కర్కశులీనుని, కథలు పలికి పలుకఁ గడఁగె మరల. 319
- ప. అంత నచ్చట రఘువల్లభుండు సుమిత్రానందను వీడి నిలువఁదగని దుఃఖంబున
మంత్రులను బంధుజనులను రావించి యందు వసివున కిట్లనియె. 320
- ఆ భరతు బుద్ధిమంతుఁ బట్టాభిషిక్తుని, జేతు లక్షణుండు చేరినట్టి
మాద్రి మేను గాంతు మఱి యెవ్వరిక నాకుఁ, దలఁచి చూడ భ్రాతృభర్తమునను. 321
- ఆ. అనినఁ బౌరజనము లందఱు దుఃఖాత్తు, లగుచు మొదలు దెగిన నవనివ్రాలు
నిడుపుమ్రానుకరణిఁ బడిరి కర్ణములను, బడిన మూర్ఖు సొంద భరతుఁ డవుడు 322
- ప. ఇట్లుభరతుండు దెప్పిటి తనను దాన నిందించుకొనుచు రామచంద్రునితో నిట్లనియె.
మ భవదీయాంఘ్రియగంబు లాన రఘుభూప! శ్రేష్ఠ ని న్విడి యి
భుభి యైనం దివి యైన నొల్ల నిదె నిపుత్తు ల్గరాపాలన
ప్రవిశత్వం బొనరింపు తిమ్మఁడును సద్భక్తుండు శత్రుఘ్నుఁ డం
త వినం జేయుము చాటఁబంపు జగము త్తత్త్విజ్ఞా తానట్లుగన్. 324
- చ. అని భరతుండు పల్క జను లందఱు రాముని వీడఁ గల్గునో
యని భయ మంది రంత మహిజాధిపుతోడ వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్
జనవర! నిన్నుఁ బాయఁగను జాలక పొక్కెద రింద టిట్లు గా
వునఁ గరుణింపు మాడి చన నుండునె ని న్విడి యొక్క నిచ్చటన్. 325
- తే. అనిన సీతావిభుండు ప్రియంబు నొంది, వారి వందఱు బూజించి యడుగవలవ
దేమి కోరిక పల్కుఁడే నిల్చుచు చేతు, ననిన నిట్లని పల్కిరి యంద అవుడు 326
- ఉ. మిమ్ములఁ గూడి వచ్చుటలు మేలగు మాకు ధరిత్రి కైన న్వ
ర్తమున కైనఁ బ్రీతి యిది కాంతలతోడను బుత్రిమిత్రని
ర్తములతోడఁ గూడ నన గట్టిగ వీరి మనంబు గల్గునం
చమైయి రంబు వలై యనె సారఘువుంగవుఁ డద్రినందనా!. 327
- ప. ఇట్లు రమావల్లభుండును రాఘవేశ్వరుండు మహాప్రస్థానంబునఁ గృతనిశ్చయం దై
యాదినంబున నిజనందనులగు కుశలపుల రావించి యెనిమిదివేల రథంబులును నిజ
నూలులు గజంబులును నాటు వేల తురంగంబులును నశేకులగు పదాతివర్దంబులును
బహుధనరత్నాదులును వేలువేలు నొసంగి వీరికొలిపిన నానీతేయులు జగజ్జనకుం
డగు నిజజనకునకు ననుస్కరించి వీడఁజాలక యతిదుఃఖంబునం జని రంత రాఘ
వుండు శత్రుఘ్నుసమీపంబునకు దూతం బనిచిన వాఁడను. 328

క. చని కాలురాక యాత్రే, యనిచేప్ప యు లక్షణంబు నొగి నీల్లుట రా
ముని నిశ్చయంబుఁ బల్కిన, విని శత్రుఘ్నుండు శోకవిహ్వలమతి యై. 329

ఆ. ఇంచుకంత చింతఁ గాంచి తోడనె ధైర్య, మాని చంద్రకేతునూను విదిశ
యను పురికిని మధుర కాఢ్య నుబాహునిఁ, జేసి నిజగృహంబుఁ బాసి వెడలె.

వ. ఇట్లు మహాబుద్ధియగు లవణాంతకుండు రాఘవదర్శనాపేక్షం డయి యయోధ్యా
నగరంబునకు వచ్చి యచ్చట. 331

చ. కనియె దుకూలయుగ్మ నిజకాంతిసమాప్తదిక్సమాజా స
న్దునిగణసేవితుఁ జనమనోహను భానుకుల ప్రనూను దు
ర్జననికరాధిబాడలు నుకాంతవోముతు నింద్రసీలమే
ఘునిభకుభాంగుఁ బక్షి-ముఖగర్వహాలాహలభీము రామునిఁ. 332

ఆ. ఇట్లు రాఘవేంద్రు నింద్రసీలనిభాంగు, జనకజాభిరాము సమరభీముఁ
గాంచి పందనములు కర మొప్పఁ గావించి, భక్తితోడ నిట్లు పలికె నపుడు. 333

ఉ. దేవ! మదీయనందనుల ధీరుల రాజ్యమునందు నిల్పి నీ
సేవ యొనర్ప వచ్చితిని జేరిన భక్తుని వీరరా దనఁ
భావమునందు నిక్క-మగు పల్కుని రాముఁ డెఱింగి తెమ్ము ర
న్న వెడలంగఁ బోలు దినమధ్యమునకా తవి నిల్వ నందఱుకా. 334

అథ శ్రీరామునికడకు విభీషణసుగ్రీవాదులు వచ్చుట. అథ

ప. అని ధర్మంబులగు శత్రుఘ్నువాక్యంబులకు మధ్యాహ్నంబునఁ బ్రాప్తానం బనుచు
రామచంద్రుం డాన తిచ్చె నాసమయంబున రఘువల్లభు చిక్కిరితం బెఱింగి దేవాం
శగుంభవులును గామరూపులును నగు ప్లవంగపుంగవులును భిల్లూకమలాధీశ్వరులును
విభీషణసమేతులగు నికాచరవద్యులును సహస్రసంఖ్యలగు గోవుచ్చులును బుత్ర
దారాసమేతు లగుదుఁ జనుదెంచి ప్రాంజలు లయి దేనా! భవదనుగమనంబున దృఢ
సిక్పియుల మని శంత నుగ్రీవుండును భక్తవత్సలుండగు నారాజవల్లభున కిట్లనియె.

తే. జానకీనాథ! నీపదాబ్జాతయంగము, వీడఁజాలక కనుఁగొను వేడ్కతోడ
నంగడుని వేగ కిష్కింపు కధిపుఁ జేసి, వచ్చితిని నన్ను విడనాడ వలవ దివును. 335

ప. అనినఁ జిఱునగవు దళింకొత్త వల్లె యని విభీషణుం గనుంగొని. 337

సీ. విను విభీషణ! నీవు ధనధాన్యసంపద లెవయ లంకారాజ్య మేలుచుండు
మద్యాశ్రయమునను నిమిషా ప్రజావళి నెంత తడవు దాల్చుకొ యంత తడవు వేత
పలుకకు మీఁక నొండుపగిదిని నామిఁదియాస నీవును జగత్ప్రాణతనయు!
యవనిఁ జిరంజీవి పగుదు నిల్వము వ్యర్థ మొనరింపకు మదాజ్ఞ వనచరేంద్రు

తే. లాశ! మీరును పృథ్వీకులార! మీరు, రండు ననుఁ గూడి కోర్కెలు పండు వేగ
నాయతిము గం డెనుచు నిట్లు లానతిచ్చెఁ, త్రేమతోడను దళితభరామనిభుండు.

వ. అని ప్రభాతసమయంబున.

339

కా. మాయామానుషరూపవంతుఁడును శ్రీమంతుం డనంతుండు నా
మ్నాయాగమ్యనుభైకరూపుఁడు జగన్నాథుండుఁ దత్సాక్షియై
ధ్యేయండుకొలురుపోత్రముండు హరియై ధీరుండు గాన న్నన
త్పాద్యం బీజగ మించు రాముఁడు మహాప్రస్థాన మూఁచె న్నదికా.

340

వ. ఇట్లు పరమాత్మ యు పద్మజైశ్చర్యకలితుండును నగు రామచంద్రుండు పసిష్ఠమనీం
ద్రుం గనుంగొని మాందర నగ్నిహోత్రంబులు నడిపింపుం డనెన నమ్మునయ్య మహా
ద్విధానంబుగఁ బ్రస్థానకర్తం బొనరించె నంత.

341

అథ శ్రీరాముఁ డయోధ్యను విడిచి సరయూనదికిఁ జనుట. అథ-

నీ త్రేమాంబరుండును సకుశపవిత్రపాణియు నిర్దలుఁ , నాచు నిజపురంబు
వెడతె సితాభంబు వెడలు చంద్రునిధింగిఁ గలకాభికి న్యయుఁ గరమునందు
రక్తోత్పలము మీఱి రఘువాగు సవ్యభాగమున నిల్చెను శస్త్రకాయు కాస్త్ర
విసరంబు లెల్లను విగ్రహంబులు దాల్చె వేదంబులును ఎట్ల వెలసి కూడ

తే. నడవె దివ్యలు మునులును నడిచి రట్లుఁ ప్రణవయితముగ వ్యాహృతి త్రయసమేతి
ముగను మాత్రలశ్చతురులును ముందు నీలిచే, సమర రాఘవుప్రస్థానసమయమపుడు

వ. పుత్రిమిత్రకళత్రారులతోడ జనుంబు లెల్ల మహాకాంక్షు లయి ధనంబు గొనువారలు
ద్వారంబు నావరించుధింగి లక్షణాగ్రజ నావరించిరి మఱియను

343

క. అంతఃపురజనములు అవి, జాంతకుండును భృత్యజనులు నాపులుఁ దనదా
కాంతయుఁ గూడఁగ నీతా, కాంతునితో నడిచె వేడుకను భితుండుకా.

344

మ. వెలయకొ రాము రమాగుమేతుఁ గని యవ్వీటకొ వెలుంగొందు వి
ప్రులు సత్తత్త్వ యైవైశ్య శూన్యులు సతీపుత్రిప్రియానీకయు
త్తులు సోత్కంఠులు నాచు పచ్చి రతిభృత్యుల్ భానుజాదిప్లవం
గులు శుభ్రాంబరమల్ ధరించి నిజలాంగూలంబులం ద్రిప్పుదుకా.

345

వ. మహాప్రయాణగృహీతబుద్ధియగు సమూర్ధాభిషిక్తుతోడ జయ జయ శబ్దంబులు
పలుకుచు వెడలి రక్కాలంబున.

346

తే దీనులును దుఃఖభయయు క్తమాననులును, బాహ్యనుఖసత్తులును లేరు ప్రజలుసంత
సమునఁ బశుభృత్యవరులై చనుదు రితర, చింతలను వీడి రఘునాథుఁ జేరుకొలును.

వ. ఇట్లానందరూపులును విప్రులు నగుచు రామానుగమనం బొనరించి కట్టివేళ సావర
జంగమాత్మకంబులగు భూతంబుల కెల్లను భయంబు గనుపడ దయ్యె నందఱును
విముక్తు లగుచు సాక్షాత్పరమాత్మ యు ననంతశక్తివంతుండును బరుండును నీశ్వ
రుండును నగు రామచంద్రునకుఁ దోడు నడచి సకలసంపద్యరితం బగు నయోధ్యాన
గరంబున రఘువల్లభానుగములు గాని జను లొక్క రైనను లే రైరి రామచంద్రు

- మహాప్రయాణాంతతంబునఁ దత్పురంబును జంతువికహితం బయి మాన్యం బై యుండె నంత 346
- మ. అతిదూరంబు రఘూద్యహుం డపు డయోధ్యాతీతు డై యేగి య ద్భుతమా శివారిశేత్రజాతను నదిక్షా పుణ్యప్రదం గాంచి సం స్మృతిచే బావనుఁ డాదు సంతసమునం బృథ్వీతలం బెల్ల వ్వాత్ శీత మందుం దలపోసెఁ బర్వవిలసత్పీఠాంకుబింబాననా! 349
- ఉ. ఆసమయంబునకొ బుఱులు నంబుజగర్భసురేంద్రసిద్ధవి ద్యాస(మితి)కొ విమానముల నంబరపీఠిని నిల్పి రట్లు ప ద్మాసనముఖ్యదేవతలు దాకొనుటకొ నభ మెల్ల దివ్యతే జ్ఞోసహితంబుగా వెలిగెఁ జాల దినేకునిలోక మో యనకొ 350
- ప. స్వయంప్రకాశులును మహాత్ములు నగు వసిష్ఠాదిపుణ్యమునీంద్రులు వచ్చి నిల్చిరి మఱియును. 351
- సీ. దేవమృదంగముల్ ధిమిధిమిద్ధిమియంచు మొఱుసెఁ బూవులవాన గురిసె భూరి గానం బొనర్చిరి గంధర్వవరు లెల్ల వేడ్కఁ జల్లని గాలి వీచె దేవా ములు నుగంధసమేతములుగ నొప్పెను రాఘవేశ్వరుండును జలస్పర్శనంబు సరయూనదిని నిజచరణంబుల నొనర్చి మరలఁ బ్రాక్షనక క్తిగరిమ నొండె తే. నంత బరమేశ్వరుండును బరావరుండు, నైన రఘువల్ల భునకుఁ బద్మాసనుండు వాస్తములు సాంచి వందనం బాచరించి, భక్తితోడుత నిట్లని పలుకఁ దొడఁగె.
- తే. భయరహితుఁడనదానందమయుఁడఁ బూర్ణుఁడను బరాత్పరుఁడను విష్ణుఁడను శివుండు వసుచు నెఱుంగుదు నైన భిక్తాళిఁబ్రోచు బిరుదువహించిచెలువొందుదొరపుగాన.
- ప. మనజానిభంగి నుంటి నైన నేను. 354
- క. తనయుఁడను సంతతము పద, వనరువాముల సేవ పూజ వదలనిభక్తుం డను బనుపుతోడఁ బ్రజలను, జనియింపఁగఁ జేయుబుద్ధిసహితుఁడఁ గానకొ. 355
- ప. నాయందులఁ గరుణించి యిష్టాడు. 356
- క. నీవును దమ్ములు వైష్ణవ, మై వెలయు శరీర మది యమరావనముకొ గావింపు మొండు దోచిన, నావిధమున నైనఁ బోవు మండల మమ్ముకొ. 357
- ప. దేవా! విష్ణుండవు సురాధీశ్వరుండవు నీవ నిన్ను వీడి యన్యపురుషు నెఱుంగము కెం దామరలఁ గేరు నీదుమ్మదువదంబులకుఁ బదివేలు ప్రజామంబు లాచరించెద మఱియు సాగిమొక్కిడ నాయందు దయాకుండవు గ మ్మనుదుఁ జతురాననుండు విన్న వింప నాసమయంబున దేవతల నయనంబులకు దురలోక్యం బై. 358
- శ్రీరామదేవుండు తననిజస్వరూపమున బ్రహ్మాదులకు దర్శనం బిచ్చుట.
- సీ. ఘనశంఖచక్రయుక్తంబు లె నాలుగు భుజముల నొప్పె నప్సర్యాతమపు దనచె నద్భుతభోగధారి యో లక్ష్మణుఁ డీశ్వరత్వం బై యెససి రపుడు

- భవతశక్తుఃస్ములు దశరథాంగంబు లై లక్ష్మీ యయ్యెను నీత లక్షణాంగి
నారాయణుఁడు యనునంక ౪౮డు పురాణపురుషుఁడయ్యెను శైలపుత్ర! యిట్లు
తే. లైరి వాచు పూర్వదేహములతోడ, నివృత్తజోయుతాంగు లై భవ్యచరితు
లై విభూషణకలితు లై యనుచున్ను, లై స్వభక్తదయాళులై యద్భుతముగ 359
- వ. ఆసమయంబున. 360
- చ. ఐనరుహగర్భమానిగణనాగమఖ్యులు స్తోత్రము లున్న
జనములుచేసి మ్రొక్కు లిడి సంతస మందునుఁ బ్రొప్తకాము లై
తనరిరి యీశుఁ డవ్యయుఁడు తా నగు విష్ణుఁడు బ్రహ్మతోడ ని
ట్లరియె నిజానుగమ్యు లగునట్టి జనంబులయందు సత్కృత్. 361
- క. కానగతిర్వృగ్గతువు, లయినను నను వీడలేక యరుదించెడు మె
చ్చా నీవు మద్విసుంతము,తో వీరికి సామ్యపదము దొరకొల్పు మొగి. 362
- చ. అని హరి పల్కినక సునిజాననుఁ డిట్లును దేవదేవి! నీ
యనుపమనామకీర్తనము లారయ సాంతనికాఖ్యలోకముల
పరుపడఁ జేయు నంత్యమునఁ బామరుఁ డైనను సంస్కరింపఁ గా
వున నిను గాంచు వీరి కవి యొప్పుట సందియ మానె చూడఁగ. 363
- వ. అని ద్రుహింబుండు పల్కె నంత 364
- చ. పాలుపగు వేడ్కతోడ హరిపుంగవు లెల్లను స్నానము న్నదీ
జలములఁ జేసి దేహముల సంగతి వీడి సుస్తదేవతాం
శల మును పెవ్వ రెట్లయిరి చయ్యన వారలు వారియందునం
గలసిరి ధూతసంసరణకల్మషు లై గిరిరాజకన్యకా! 365
- వ. నుగ్గీవుండు ప్రభాకరవీర్యజండు గావున నద్దేవు నొందె నరు లెల్లను సవయూ
జలంబులఁ గృతస్నాను లై మనుష్యదేహంబులు సరిత్యజించి విమానంబుల నెక్కి
సర్వభోగంబులకు మీఁదనునె బహుభోగంబులఁ జెన్నొందు సాంతనికాఖ్యలోకం
బుల నొందిరి తిర్వ్యప్రజానముదయంబులును రామచంద్ర శుభవీక్షణంబున జలం
బుల మునిగి దింబు నొందిరి తక్కినపల్లెలజనంబు లెల్లను జనుచెంచి రామచంద్రు
గనుంగొని ముక్తసంగు లగుదు లోకగురుండును బరేశుండును నగు హరిని స్మరియిం
చుచు జలంబుల నగిరి స్వర్గంబు నొంది రిట్లు. 366
- నీ. పలుకంగఁ బడె నింతపర్యంతమును రామచంద్ర సత్కథ యశేషంబు గాఁగ
శంభునిచే శైలజకుఁ గాన నమహాదేవియు రఘునాథు భావమనను
స్మరింపుచును భూరిసంతోషభరిత యై తనరె నియ్యాఖ్యానమును మహాత్ముఁ
డవు గాధిసుతునిచేతి విరచితం బయ్యెఁ గాఁగలకార్యంబు భోగిభరణం
- తే. చేతఁ బల్కినయది గాఁగఁ జేరి వినినఁ, గౌసలేయుండు తంజనకౌశలండు
దశరథేశ్వరతనయుండు ధార్మికుండు, మించువేసుకతో సంతసించఁ గలఁడు 367

క. రామాయణకావ్యము హిమ, సూమిత్రరాత్రి జను భోగిభూమిఁ జెలుగఁ
గా మిగులఁ బల్కెఁ గావున, శ్రీమంతులు విలస వారు చేరి దింబులు. 36:

తే. దిగము పాపము లానరించుచును నరుండు, దనరుభక్తిఁ బద్యమైనను బతింప
సములును బాసి మానుల కిందరాని, రామసాలో-య మంగును ప్రేమ నతఁడు.

తే. అనుర నధ్యాత్మ రామాయణము లిఖింప, వినిన వినిపింప శ్రీరామజనవిభుండు
నీతతోనతఁ డెగఁ జేరి భాగ్య, మాయురాలోగ్యమాక్షుండు పండఁ జేయు. 37)

తే. ప్రబలవిజ్ఞానమార్గైక భాస్వరింబు, జానకీనాథచరితంబు సమృత్తింబు
ఘోరిపాతకసంఘముల్ పాఠింపఁబడి, నక్షతం బొక్క మైన సత్త్వంబు మహిని. 371

* కలికవృత్తము:—

జనమనోహర మాదికావ్యము జలజగిషముఖదేవతా
వినుత మధ్యాత్మ కనుసంజ్ఞము వినినఁ జదువ నెఱింగినఁ
జనులు సంసృజాల్లి దాటి నుసమృత్తంబును దేవతా
వినుత మగు సత్త్వధము గాంతురు విష్ణుకరుణాదృష్టిచేఁ. 372

క. అని శివుఁ డెంబిక కెఱింగిం, దిగగతి విధి నఁచునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం
డును బల్కె నాను విరుఁ డం, చనియెను సూతుండు శౌనస "దిమునులకుఁ". 373

చ. జనజుత! భక్తహృత్స్పృశి జాతదవాకరి! పుండరీకలా
చన! హరి! నీలదేహ! దితిజ (న, జమ్మ! చ!) దేవ! కం
చనకుభవ స్త్ర! భావభవశాసనమిత్ర! మహాహితల్ప! చం
దనకలితాంగ! భూతిభవతాపనివారికి! యంగనాయకా! 374

మాలిని, జలరుహనిధివాదా! సత్త్వమగ్నానుమోదా!, జలదనిభశరీరా! శక్తివైరి ప్రహారా!
సులితకుభభానా! శరవనంద్యప్రభానా!, కలితదరిధరాంగా! కాన్తుభోజితరంగా!

గద్య. ఇది శ్రీమారుతోటము క్షీశ్వర ప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్రతోటమరాజభాస్కర
మంత్రిపుత్ర నాగయామాల్యప్రణీతం బైన శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణం బను
మహాకావ్యంబునం గుత్తరికాంక్షము నర్పించును నేకాశ్వాసము.

అధ్యాత్మ రామాయణము - సంపూర్ణము.

శ్రీః

డాక్టర్

డాక్టర్ రామాయణము స్వప్నముగఁ జెలియఁబడలేదు.

